

TEOLOGIA

 DOGMATICĂ ORTODOXĂ

TRADUSĂ

DE

SMERITUL ÎNTRE ARHIEREI

Gerasim Timuș Piteșteanu

TOMUL II.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂPĂȚILOR BISERICESCI.

1887.

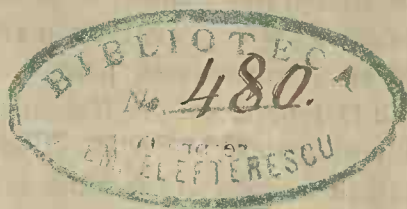
BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
BUCUREȘTI

Colla 437582

Inventar 706136

5875

Handwritten notes and faint stamps, including the word 'AZOCHI' and a circular emblem.

PARTEA a III^a.

Despre Dumnezeu mântuitorul și despre raportul său particular cu neamul omenesc.

(ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ).

„Voi sunteți zidiți pe temelia Apostolilor și a Profetilor, fiind petra cea din capul unghiului Iisus Christos“. (Efes., II, 20).

„Veceții... ca să vești cum să petrecești în casa lui D-zeu, care este biserica lui D-zeu cel viu, stâlpi și întărire a adevărului“. (I Tim. III, 15).

„Iubiților! nu credeți la tot opicitul ci cereați dacă opicitele sunt de la D-zeu“. (I Ion, IV, 1).

§. 122. Legatura cu cele precedente; valoarea subiectului; relația bisericii în privința acésta și împărțirea ei.

... aici am fost, așa dicând, în sanctuariul teologiei ortodoxe; acum vom pătrunde în Sânta sâncilor.

Religiunea creștină nu este numai o religie, ci este religie restabilă. Dogmele despre D-zeu în sine și în rapor-

tuł sęu general cu lumea și cu omul, aceste dogme pre cafe le am studiat mai înainte, se țin de creștinism în genere ca religiune, și ar fi avut loc în religiunea primitivă, dacă omul ar fi conservat-o, pentru că însuși Adam nu cunoscea alt D-đeu, de cât pre D-đeul cel adevărat, în trei ipostasuri, prin urmare pre D-đeu creatoriul și purtătorii de grijă, căruia trebuia să i-se supue și să-i dea cinstea cuvenită; și așa era din partea sa expresiunea religiei primitive. Acum vom expune dogmele care se țin de creștinism, anume ca religie restatorită; dogmele despre D-đeu mântuitoriul și despre raportul sęu particular, supranatural, cu omul căđut, aceste dogme, care nu puteau să-și aibă loc în religia primitivă, și care formeză miezul și ființa predicei evanghelice: „*Predicăm pre Iisus cel rēstignit*“ (I Cor., I, 23), „*căci nu sciū să vē fi vestit ceva alta, fară numai pre Iisus Christos și pre acesta rēstignit*“ (Ibid. II, 2) đice Sântul Apostol Paul, voind să arate efectul principal al învățaturii creștine.

Importanța dogmelor acestora este cu atât mai mare, cu cât ne ating mai de aproape. Mai înainte, luminați prin descoperire am privit pre D-đeu, ca Ființa supremă, cu perfecțiunile sale infinite, în ne cuprinsa Treime; l-am privit, ca creatoriū și îngrijitoriū al tuturor ființelor în genere și mai ales al nostru.

Acum îl vom vedea apropiindu-se de noi până la extrem și împărtășindu-se de sângele și carnea noastră (Hebr., II, 14); îl vom vedea mai ales ca pre D-đeul nostru, al doilea Creatoriū, Providența, Rēscumpărătoriul și Resplătitoriul nostru, care dacă revarsă și asupra celor-lalte creaturi binefacerile ce ni le-a împărtășit, le revarsă numai prin noi.

Cele trei puncte principale ale învățaturii ortodoxe, asupra acestui subiect așa de cumpenitor și care ne privește așa de aproape, sunt conținute în cele đece articule din:

urmă ale Simbolului Niceo-Constantinopolitan, care sună :
1/ «(Cred întru unul Domnul Iisus Christos, Fiul lui D-zeu
unul născut) carele pentru noi ómenii și pentru a noastră
mântuire, s'a pogorit din ceriú și s'a intrupat de la Duhul
Sânt și din Maria fecióra și s'a făcut om ; carele s'a réstig-
nit pentru noi sub Ponțiu Pilat, a pátimit și s'a înmor-
mântat ; a înviat a treia-đi dupre scripturí, și s'a suit la
ceriuri, și șede de a drépta Tatáluí ; carele va veni iarășí să
judece viii și morțií, a cărua împărăție nu va avea sférșit,
(Art. III-VII).

2/ «(Cred) și în Spiritul Sânt, Domnul de viéță facétor ca-
rele purcede din Tatál, carele împreună cu Tatál și cu
Fiul este închinat și mărit, carele a gráit prin Pofeți, Cred
în biserică, carea este una, sântă, catolică (de a tótá lumea)
și Apostolică. Mărturisesc un botez spre ertarea păcatelor.
Aștept învierea morșilor și viéța viitoare, Amin (Art VIII-XII).

Aici lucrarea cea mare a mântuirei noastre se presintă
din doué părți, mai ántéiú, ca o lucrare ce se ține numai de
D-zeu Mântuitoriul, care a sevêrsit'o prin Fiul seú unul năs-
cut, carele *s'a făcut om, a pátimit* pre cruce, *care a înviat și*
s'a înalțat la ceriú, și care șede de a drépta Tatáluí (Art. III-
VI) ; și apoi ca o lucrarea însușită omului prin D-zeu Mân-
tuitoriul, cu conlucrarea omului însuși, *care crede, mărturi-*
sește și ástéptá,-ínsușită prin mijlocirea bisericeí, a botezu-
lui și altor taíne, prin harul Sântului Spirit de viéță făcē-
tor, și pentru însușia saú ne însușia, pentru care va veni
Mântuitoriul să *judece pre cei vii și pre cei morți* și să rē-
splătéscă fie-caruea după meritele sale în *viéța eterna ce va*
fi (Art VII-XII). Cu alte cuvinte, aici se expune : 1° învêță-
tura despre D-zeu Mântuitoriul în sine, ca cel ce a lucrat
mântuirea noastră ; și 2° învêțătura despre D-zeu Mântui-
toriul în raportul seú particular cu neamul omenesc.

SECTIUNEA I.

Despre Dumnezeu Mântuitorul.

„D-zeu în Christos a împecat lumea cu sine“
(II Cor. V, 19).

§. 123. Conținutul secțiunei.

În Sânta Scriptură și în învățătura bisericei ortodoxe, lucrarea mântuirii noastre se atribuie, când lui D-zeu în genere, ca lucrare comună celor trei persoane ale pre santei Treimi, când mai ales Fiului lui D-zeu, Mântuitorul nostru Iisus Christos, care spre a săvârși fapta acésta, se pogori pre pământ, se făcu om, suferi și muri pre cruce. De aceia se și numește Mântuitoriū, Dumnezeu în genere (1),

(1). Spre exemplu : „unuea D-zeului Mântuitoriului nostru prin Iisus Christos Domnul nostru, glorie, magnificență, tărie și putere, înainte de toți vecii, și acum și în toate veacurile, Amin“ (Iuda 25). „Paul Apostol al lui Iisus Christos, din ordinul lui D-zeu Mântuitoriului nostru și al lui Christos Iisus, speranța noastră,“ (I Tim. I, 1); „acésta este bun și plăcut lui D-zeu Mântuitoriul nostru, care voește ca toți oamenii să se mântuiescă și să vie la cunoștința adevărului, căci unul este D-zeu, unul și mijlocitor între D-zeu și om, omul Iisus Christos“ (Ibid. II, 3, 4). „De când s'a arătat bunătatea și iubirea de oameni a lui D-zeu Mântuitoriul nostru, nu pentru faptele

și câte odată, într'un înțeles mai restrâns, Fiul lui D-zeu-Domnul nostru Iisus Christos (1). Pe temeiul acesta vom și vorbi, în dezvoltarea învățături despre D-zeu Mântuitorul ; 1° despre D-zeu ca Mântuitorul nostru în genere, întru cât cele trei persoane ale santei Treimi au participat la mântuirea noastră ; și 2° despre Domnul nostru Iisus Christos în particular *ca capul și sêvêrșitorul credinței și a mântuirii noastre* (Ebr., II, 11, XII, 2).

dreptăței, care le-am fi făcut noi, ci după a lui milă, ne-a mântuit pre noi, prin spălarea renașterei, și a reînnoirii spiritului sânt, care a vèrsat-o preste noi cu îmbelșugare prin Iisus Christos Mântuitorul nostru“ (Tit. III, 4-6) și în cărțile liturgice : „*Auđi-ne pre noi D-đeule Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului. . . Că milostivă și iubitor de omeni D-đeu ești, și ție mărire înălțăm Tatălui și Fiului și Sântului Spirit. . .*“ sau „*Că tu ești împèratul păcèi și Mântuitorul sufletelor noastre și ție mărire înălțăm*“ . . .

(1). Spre exemplu : „*Părintele a trimese pre Fiul sèu ca să fie mântuitor lumii*“ (1 Ion. IV, 14) „*D-đeu Tatăl și Iisus Christos Mântuitorul nostru să vè dea har și pace*“ (Tim, 1, 4 ; Comp. II, 13 ; III, 6). De asemenea : „*Tatăl Domnului nostru Iisus Christos-D-đeu mare și Mântuitorul, speranța noastră. . .*“ „*Dòmne D-đeule făcătorul și stèpânitorul a tóte, care nu desprețuești pre om. . . ci îl mântuești și l' aduci la tine prin întruparea cea mântuitoare a uneca Fiului tèu, Domnul și D-đeul Iisus Christos Mântuitorul nostru*“.

CAPITULUL I.

Despre D-deu ca mântuitorul nostru în genere.

§. 124 Necesitatea absolută a ajutorului dumnezeesc pentru regenerarea omului, cu posibilitatea acestei renașteri din partea omului.

I. Ne rămând omul în legătura cea dintăi cu D-deu, făcu trei greșeli mari : 1°. Necinsti nesfârșit prin păcatul sêu pre Creatoriul, infinit bun, nemărginit de mare și nesfârșit drept, și prin aceia chiar atrase asupra lui vecinicul blestem (Fac. III, 17-19; Comp. XXVIII, 26); 2°. prin păcat infectă totă ființa sa, creată bună, întunecă mintea, strică voia, desfigură în el chipul lui D-deu; 3°. prin păcat atrase urmări dăunătoare pentru sine în natura sa proprie și în natura externă (1). Deci, spre a scăpa pre om de toate relele acestea, spre a-l uni iarăși cu Dumnezeu și a-l reăședa în fericire, trebuie : 1°. Să satisfacă pentru păcătos dreptăței nesfârșite a lui D-deu, care a fost necinstită prin păcatul sêu, nu că D-deu ar fi resbunător, ci pentru că nici unul din atributele sale nu pôte fi despoiat de acțiunea ce i-se cuvine; fără împlinirea condițiunei aceștia, omul ar fi rămas pentru

(1). Veđi §. 90 : Urmările căderii protoparinților noștri.

tot-déuna, înaintea dreptății divine, „*fiul mâniei*“ (Efes. II, 3), „*copilul blestemului*“ (Gal. III, 10) și împăcarea, restatorirea unirei cu D-zeu nici nu s'ar fi putut începe chiar; 2°. a zdrobi păcatul în totă ființa omului, a lumina mintea sa, a îndrepta voia sa, a restatori în el chipul lui D-zeu, pentru că, chiar după satisfacerea dreptății divine, dacă ființa omenescă ar fi rămas păcătosoasă și necurată, mintea sa întunecată și chipul lui D-zeu stricat, unirea între D-zeu și om n'ar fi putut exista, precum nu pôte fi între lumină și întunec (II Cor. VI, 14); 3° a sfârâma urmările dăunătoare produse prin păcatul omenesc în natura sa și în natura externă, pentru că, chiar dacă ar fi început a se re-șeđa legătura între D-zeu și om și să se fi restatorit în adevăr, acesta n'ar fi putut reveni la fericire, pe câtă vreme ar fi simțit în sine saŭ ar fi încercat în afară urmările aceste dăunătoare.

Dar cine putea să îndeplinescă toate condițiile acestea? Nimene altul fără numai unul Dumnezeu.

Spre a îndeplini condițiunea dintăiŭ, adecă a satisface dreptății divine pentru păcatul omului, trebuia o jertfă bine priimită așa de mare pre cât a fost și vătămarea făcută de om lui D-zeu, pre cât dreptatea eternă. Dar o ast-fel de jertfă, nu putea să o aducă nici un om; căci toți oamenii fără deosebire erau cu totul infectați de contagiunea păcatului și prin urmare sub lovitura blestemului dumnezeesc. Ast-fel tot ceia ce ar fi adus fiește care pentru sine saŭ pentru alții, toate faptele ce le ar fi putut săvârși, toate lipsurile și toate suferințele ce le-ar fi avut, nimic din toate acestea n'ar fi putut fi plăcut lui D-zeu, nu l-ar fi putut îmblândi: „*Fratele nu răscumpără pre fratele său; ore îl va răscumpăra omul strein? Nu va putea să dea pentru sine nimic lui D-zeu ca să-l împăce, nici un preț care să rescum-*

pere sufletul său (1)“ (Ps. XLVIII, 7-8). O jertfă de o așa mărime înfinită nu putea să fie adusă lui D-zeu pentru om, nici prin unul din spiritele superioare ale creațiunei, chiar dacă ar și fi voit; pe de o parte pentru că sacrificiul unui spirit creat și chiar al tuturor spiritelor create la o ialtă, ori în ce ar consta el, nu pôte fi înfinit; și pe de altă parte iarăși pentru că tot binele făcut de spiritele create, nu îl fac de la sine, ci cu ajutorul harului lui D-zeu (2), și că prin urmare toate sacrificiile lor în favoarea omului nu le-ar aparține exclusiv și ar fi fără de nici un merit înaintea dreptăței dumnezeești. O asemenea victimă bine priimită pentru păcatele omului, îndestulătoare pe deplin ca satisfacere a dreptăței dumnezeești, care este înfinită, putea să o afle și să o aducă numai D-zeu, Ființa înfinit înțeleptă și a tot puternică (3).

(1). „Omul nu pôte să aducă jertfă bine priimită nici chiar pentru păcatele sale propriie. Cum ar putea face acesta pentru alții? Și ce s'ar putea găsi aici așa de precios ca să se aducă în schimb pentru suflet așa de precios pentru natura sa chiar căci este creat după chipul lui D-zeu. . . .? Un frate nu pôte să rescumpere pre fratele său; căci acel ce rescumpără pre altul trebuie să fie mult mai superior decât acela ce este în sclavie și în atârnare. Dar în genere omul n'are destulă putere înaintea lui D-zeu spre al îmblândi către păcatos, pentru că însuși e supus păcatului?“ (Marele Vasilie. Omel. asupra Ps. XLVIII: Oper. St. Păr. V, 358. 359, etc).

(2). Prot. Catech. etc. p. 1 resp. 20; St. Vas. St. Spir. cap. 16, Oper. St. Păr. VII, 289, 290; St. Greg. Teol. Disc. la Pentecostă; ibid., VI, 16; Cir. al Ierus. Catehes. XVII n. 2. p. 373; St. Ión Damasc. Esp. cred. ort lib. II cap. 3 p. 56.

(3). „Trebuie, din două una, dice St. Proclu al Constantinoplei, sau ca toți, în virtutea sentinței să fie condamnați la mörte, pentru că toți au păcătuit, sau a oferi în schimb un preț pentru care totă condamnarea să fie suprimată. Dar omul nu putea să se mântuască singur pentru că însuși era supus pedepsei păcatului. Nici ângerul nu putea să mântuască neamul omenesc, fiind de un preț neîdestulător pentru o asemenea răscumpărare (ή πρόρει γάρ τοίουτου λόγου). Remânea deci numai un remediū rului, adecă :

Spre a îndeplini condițiunea a doua, adecă, spre a distruge păcatul în totă ființa omului, pentru a lumina mintea sa, a îndrepta voia, a restatori în el chipul lui D-șeū, nu trebuia nimic alta de cât a crea din nou pre om; căci păcatul nu există în noi ca ceva exterior; din contră el a pătuns totă ființa noastră, a infectat cu veninul său toate puterile noastre, a denaturat toate facultățile noastre; corumpe pe fie care din noi chiar în sēmēnța sa și în rădēcina sa; căci toți ne concepem și ne naștem în păcat. Dar a crea din nou pre om, acēsta de singur ar putea o face omul însuși, slab, neputincios, lipsit de harul lui D-șeū, nici vre un ânger, a cărui putere este mărginită. A crea din nou pre om și a-l curăți de păcate, putea numai Acela care l-a creat la început și care șicea despre sine: „*Eū, numai eū șterg nelegiuirile vōstre*“, (Is. XLIII, 25; Comp. Ps. CII, 3), numai D-șeū putea să o facă acēsta (1).

În fine spre a distruge însuși urmările produse prin păcatul omului în natura sa și în natura externă, spre a distruge relele, suferințele, mórtea, spre a sfărâma desordinea acēsta, vanitatea, la care se supuseră creaturele, „*nu de voie, ci din cauza aceluia care le-ă supus*“. (Rom. VIII, 20), trebuia a crea din nou, a regenera nu numai pre om, ci și totă natura, precum se vede chiar din caracterul tuturor urmărilor amintite. Mai ales condițiunea acēstă din urmă

ca D-șeū care este fără păcat să móră pentru cei păcătoși“. (In laud. S. Virg., orat. 1).

(1). Care creatură ar putea fi restabilită în unire cu Creatorul prin însăși făptura? sau ce ajutor se putea da ómenilor prin cei de asemenea, carii au trebuință de același ajutor? Și prin urmare, dacă Cuvēntul ar fi o creatură, cum ar putea el să desfințeze sentința divină și să ștergă păcatul, când acēsta se cuvine numai lui D-șeū, precum șice Profetul: „*D-șeule, cine este asemenea Ție, care ștergi fără-de-legile și uiți păcatele? ...*“ (Mich., VII. 18). „Deci cum ar fi putut o creatură să ne libereze de păcat“ (St. Atan. contr. Ar. or. 2 n. 67).

nu putea fi îndeplinită nici prin om, nici prin ânger, ci numai prin D-șeu (1).

II. Cu tôte acestea, de și nu e în stare nici a se scula prin puterile sale propriie, nici de a îndeplini tôte condițiunile care-î sunt impuse în scopul acesta, omul decăduț a conservat în sine posibilitatea de a fi regenerat prin puterea dumnezeescă. Prin p^șecat el desfigură în sine chipul lui D-șeu, care constituie în noi temelul religiunei; dar nu-l șterse, nu-l nimici, și prin urmare nu perdu facultatea de a se uni din nou cu D-șeu. Intunecă mintea sa, dar nu până la acel grad de a o face neaptă spre a cunósce și a primi un adev^șer ce venea și era împărtașit de sus.

Strică voia sa, o înclină către r^șeu, dar nu până a o face cu totul viciósă, lipsită de dorință și dragostea binelui (2).

Pe de altă parte, de și prin p^șecat devenise cu totul neîndreptățit înaintea tribunalului dreptăței dumnezeesti, omul decăduț nu era nedemn de îndurarea lui D-șeu. El calcă de bună voie porunca creatoriului s^șeu, o porunca ușoră, de și ar fi avut motive și mijlóce destule spre a o păzi; dar el o calcă, fiind ispitit de diavolul, și nu prin încăp^șinare, nici prin o împotrivire îndărătnică și premeditată voinței dumnezeesti, precum căduse Satan.

Protopărintele nostru p^șecatui; dar, apoi priimi fără cârtire pedepsa ce i-o hotări D-șeu și petrecu tótă vieța, sa, mai multe sute de ani, în căință. Istoria din urmă a neamului omenesc ne arată, că ori cât de mult s'ar fi îndepărțat ómenii pe ne simțite de la adev^șer și dreptate, senti-

(1). „Nici o parte a creațiunei nu putea să mântu^șescă creațiunea, av^șnd trebuință însăși de mântuire“ (St. Atan. contr. Ar. or. 11, n. 69). „După ce ómenii a^ș degradat natura lor prin p^șecat și ast-fel s'a^ș lipsit de har, ce era de făcut, sa^ș ce trebuia spre a-i r^ședica iarăși, fără numai D-șeu Cuv^șentul, care la început creă totul din nimic (De Incar. Verbi Dei n. 7).

(2). Vedi, ș. 93.

mentul religios nici odată nu le-a lipsit cu desevârşire; ei căutară pre D-zeu, fără însă a-l găsi în mare parte, din pricina orbirei lor: căutară a-l servi şi a-l plăcea, cu toate că, tot din cauza aceia, într'un chip necuviincios; căutară a-l îmblânzi pentru fără-de-legile lor şi a se împăca cu El prin sacrificii, curăţiri şi alte mijloce, dar fără scop. Sântul Macarie Egipténul făcu o comparaţie de minune între omul decădut, necapabil a se scula cu puterile sale propriie, dar doritoriu şi capabil a face acésta cu ajutorul de sus şi copilul ce caută pre muma sa. Sunt unii cari vor, dice sântul Atlet, ca omul să fie cu totul mort şi să nu ne bun de nimica. Dar acésta este nedrept; copilul, cu toate că nu pôte face nimic, nici chiar să mérgă la măsă, totuşi se mişcă; ţipă, plânge căutându o. Mamei'î este milă de densusul şi se bucură că o caută cu atâta silinţă şi strigare; şi, fiind-că pruncul nu pôte ajunge la ea, se apropie însaşi de densusul, îndemnată de dragostea ce o are către el; îl ia în braţe, îl strânge la piept şi îl hrăneşte cu mare frăgedime. Aşa face şi părintele îndurăriiilor cu sufletul, care se întorçe către el şi îl caută ⁽¹⁾. Aşa făcu şi D-zeu vom dice noi, cu tot neamul omenesc, care îl caută, de şi era decădut, şi avea încă facultatea a se scula iarăşi.

§. 125. Mijlocul ales de D-zeu spre restatorirea saŭ recumpărarea omului, şi însemnatatea mijlocului acestuia.

Spre restaotrirea omului, D-zeu găseşte un mijloc în care „mila şi adevărul s'aŭ întâmpinat, dreptatea şi pacea, s'aŭ salutat“. (Ps. LXXIV, 10), în care perfecţiunile sale s'aŭ arătat în gradul cel mai înalt de mărire şi într'o armonie perfectă: Iată-l :

(1). Hom. XLVI.

A doua persoană a prea sântei Treimi, unicul Fiū al lui D-đeu, bine voi a se face om, a lua asupra sa tóte pécatele omenești, a suferi pentru pécatele acestea tot ceia ce voința divină hotărise în dreptatea sa, și a satisface ast-fel pentru noi dreptatea eternă, a șterge pécatele nóstre, a nimici chiar și urmările lui în noi și în natura externă, adecă a crea lumea din nou. În cuvântul lui D-đeu, lucrarea acéstă mare este represintată sub forma unei alianțe între D-đeu Tatăl și D-đeu Fiul, care intrând în lume đicea Părintelui: „*Sacrificiū și daruri nu ai voit, dar trupul m-ai pregatit; arderi de tot și jertfe pentru păcat n'ai priimit; atunci am đis: Iaca vin (precum e scris în carte) se fac voia ta D-đeul meū!*“ (Hebr., X, 5-7; Comp. Ps. XXXIX, 7-9).

Minunat mijloc! mijlocul cel mai demn de D-đeu și de perfecțiunile sale! Aici se manifestă bunătatea sa infinită: „*Caci D-đeu atáta a iubit lumea încât și pre Fiul său cel unul născut l-a dat, ca tot cel ce crede întru el să nu pĕră ci să aiba viața vecinică*“ (Ion. III, 16). Aici s'a arĕtat dreptatea sa nesfârșită, pentru că spre a o îndestula, trebuia o jertfă așa de mare și ne auđită, mórtea D-đeu-omului „*pre care l-a rōnduit D-đeu a fi sacrificiū de împĕcare prin credința în sângele lui, spre arĕtarea dreptăței sale, pentru lă-sarea pĕcatelor de măr înainte făcute*“ (Rom. III, 25). Aici s'a dădu pe față nemărginita sa înțelepciune, care găsi ast-fel mijlocul de a împĕca, în lucrarea răscumpărării omenești. dreptatea cea vecinică cu bunătatea eternă, de a îndestula și pe una și pe alta și a mântui pre cel ce era perdut; mijloc pe care nici un spirit creat nu l'ar fi putut concepe vre-odată, și care pentru aceia s'a numit mai ales: „*înțelepciunea lui D-đeu, cuprinse în taĕna sa*“ (I Cor., II, 7), *taĕna cea din veac ascunsa și de ángerĕ neștiuta*“ (Col. I. 26). Aici se manifestă omnipotența divină, care putea să

reunescă în aceeași persoană a D-zeu-omului două firi nefârșite departe una de alta, natura dumnezească și firea omenescă, și să le împreune fără a le amesteca, neschimbat și nedespărțit. Sau mai bine să ascultăm în privința această raționamentul Sântului Ión Damascan. «Aici, țice el, se descoper de odată și bunătatea, și înțelepciunea, și dreptatea, și a tot puterea lui D-zeu. Bunătatea se vede în aceia, că D-zeu n'a desprețuit infirmitățile creaturei sale proprie, ci a avut milă după căderea sa și i-a întins mâna. Dreptatea se cunósce în aceia că, omul fiind învins, nici un om nu putea să învingă pre făptuitoriul căderei sale afară de D-zeu Nu prin putere a smuls pre om de la mórte; ci acela carele ordinórá ș'a atras mórtea prin păcat. chiar pre acela l-a făcut învingător, Ființa infinit bună și dréptă» „și a mântuit pre asemenea prin cel asemenea“ lucru ce se părea așa de greu. Înțelepciunea ne mărginită a lui D-zeu se arată în aceia că a găsit mijlocul cel mai bun spre a înlătura piedica cea mai mare. Căci, prin bună voința lui D-zeu și Tatăl, Fiul unic, Cuvântul divin, D-zeu „carele este în sîmul Tatălui“ (Ion. 1, 18) de o ființă cu Tatăl și cu Sântul Spirit, etern, fără început,-Acela care „era la început, cu D-zeu și Tatăl, Acela care era Dumnezeu, având forma și natura lui D-zeu“ (Phil. II, 6), îmblânđi ceriul și se pogorâ, adică înjosește fără înjosire înălțimea sa cea neînjosită și se pogorâ către servitorii săi prin o compogorîre nespusă și nepricepută (căci acesta e înțelesul cuvântului *pogorîre*). Fiind D-zeu devévêrșit, se face om perfect, și se întemplă atunci sub sóre, și pentru o singură dată, ceva cu totul nou (Eccl. I, 10), unde se dá pe față omnipotența infinită a lui D-zeu. In adevêr, ce póte fi mai însemnat decât această :-D-zeu se face om? „Și Cuvântul trup s'a facut“ neschimbat de la Spiritul Sânt și din Maria, pururea sântă, fe-

cioră și maică a lui D-zeu. Cuvântul se face mijlocitor între D-zeu și oameni. Unicul prieten al omului se concepe în sânul curat al Sântei Feciore, nu din dorință saü poftă, saü din împreunare saü din o faptă trupescă, ci de la Spiritul Sânt, și, după chipul lui Adam în starea sa cea dintăiu rămâne supuindu-se Părintelui; luând asupra sa natura noastră, el îndreptăză nesupunerea noastră și este pentru noi un model de supunere fără imitarea căreua nu se pöte cine-va mântui (1). Acelăși cugetări se află în Sântul Grigorie Teologul (2), Sântul Vasilie cel Mare (3), Sântul Grigorie Nisis (4), și alții (5).

(1). Esp. cred. ort. cart. III, cap. 1.

(2). „Fiul lui D-zeu bine voi a fi și se numește Fiul omului, fără a schimba cea ce era (căci iubește pre oameni), pentru că infinitul sa devie finit. Iacă pentru ce se reuni aceia ce nu putu fi reunit: Nu numai D-zeu cu nașterea în timp, spiritul cu trupul, eternitatea cu timpul, imensitatea cu măsura; ci încă nașterea cu fecioria, desonörea cu cea ce este mai presus de onöre, nepătımirea cu suferința, nemurirea cu stricăciunea“ (Cuv. luminătoriü Oper. St. Pär. III, 263).

(3). „Se pöte öre ca asemenea îngrijiri (a lui D-zeu) pentru noi să înjosescă cugetările noastre? Din contră, öre nu ne fac ele să admirăm puterea cea mare și îndurarea Aceluea ce ne-a mântuit, pentru că a voit a compătimi cu slăbiciunea noastră și a putut chiar să se înjosescă până la ea? Căci ceriul și pământul, întinderea mărilor și animalele care viețuesc în ape și pre pământ, plantele, stelele, aerul, timpurile anului și frumusețile infinit variate ale universului manifestă cu mai puțină evidență superioritatea puterei sale ca faptul acesta ca Ființa nemăsurată, infinită, se pötă intra prin trup în luptă cu mörtea cu nepătımire, ca să ne dea nepătımirea prin suferința sa“ (Despre St. Spirit. cap. 8; Oper. St. Pär. VII, 257).

(4). „Că natura a tot puternică a putut a se pogori până la slăbiciunea naturei omenești, aceia probăză a tot puterea lui D-zeu mai mult decât numeroșele și minunatele semne ce le facü; căci a lucra ceva mare și superior, pöte numai a tot puterea divmă; a se pogori la cea ce e jos și desprețuit, este un fel de prisosința a a tot puterei, care n'are margini nici chiar în supranatural (Cateh. c. 24).

(5). Tertul. contr. Marc. 11, cap. 3; Augustin. „De Civit. Dei X, cap. 29; Leo M. de Nat. serm. 1 și de Pass., serm. 3.

Dar, privind mijlocul ce D-deu bine voi a alege pentru mântuirea noastră ca în acord desevêrșit cu perfecțiunile sale, sântiț pârinti și învêțătorii bisericeii nu pretindeau că acest mijloc extraordinar ar fi fost neapêrat de trebuință pentru scopul acesta și că cel A-tot-puternic n'ar fi putut mântui pre om alt-fel. Din contra după ei, l-ar fi putut mântui fôrte bine și în alt chip; dar între tôte mijlôcele potrivite, alese pre cel mai bun. Socotința acêsta este desvoltată de Sântul Atanasie cel mare. «Chiar fără să vie în lume, dise el, D-deu n'avea decât să dică un cuvênt spre a descârca de blestem; dar trebuie a vedea ceia ce este de folos ômenilor, și nu în genere ceia ce-î este cu putință lui D-deu (1)».

Sântul Grigorie Teologul se exprimă așa : «Pentru noi, El (Fiul lui D-deu) fu om și luă formă de serv; pentru fără-de-legile nôstre s'a dat morței. Așa se purtă Mântuitoriul, care, ca D-deu, putea să mântuêscă numai prin voința sa. Dar el făcu ceia ce este mai important pentru noi și ne îngrozește mai mult, El fu supus acelorași patimi ca și noi și de o potrivă cu noi (2)».

Cetim în Augustin : «Spre a combate pre cei ce dic : Este ôre cu putință, ca D-deu să nu fi avut alt mijloc de a

(1). Contr. Arian., orat. 11 n. 68. Și după aceia Sântul Pârinte desvoltă socotința acêsta, ca, dacă D-deu, prin puterea sa, ar fi ridicat blestemul cu un cuvênt și ar fi ertat ômenilor pécatele, aceia fără îndoială ar fi manifestat puterea sa, dar ar fi fost ne folositoare pentru ômeni. S'ar fi deprins prin aceia a pécătui și curênd ar fi recădut. Atunci ar fi trebuit să-î erte din nou și nu s'ar fi mai sfêrșit ertările acestea. . și ômenii ar fi devenit din ce în ce mai rêi. Pécătuiind necontenit, tot-déuna ar fi avut trebuință de ertare, și pécatele nu s'ar fi învins nici odată precum nici urmările lor cele rele.

(2). Serm. 19 Oper. St. Pâr. II, 158. St. Grigorie Nisanul asigură iaărși că D-deu ne-ar fi putut mântui numai prin voință și cu cuvêntul sêu (Orat. Cat. c. 15).

mântui pre ómenî de mórte, când el voi ca Fiul sêu unic, D-đeũ împreună vecinic cu dênsul, sã se facã om, sã ia un trup și un suflet omenesc și făcêndu-se muritor, sã guste mórtea? Spre a combate pre unî ca aceștia, nu este destul a đice numai cã mijlocul ce i a plăcut lui D-đeũ a se servi spre a ne mântui, prin Mijlocitoriul între D-đeũ și ómenî, omul Iisus Christos, este un mijloc fórte ales și care se unește deminune cu perfecțiunile divine; trebuie a mãi arêta cã eraũ și alte mijlócce cu putință lui D-đeũ, care ține totu în puterea sa, dar cã nu era și nu putea fi altul mãi potrivit (convenientiorem) de cât acela spre a vindeca slãbi-ciunea nóstrã (¹).

Dupã Teodoret : «Ar fi putut ușor sã sêvêrșascã mântuirea ómenilor, chiar fãrã Intrupare, și numai cu voia sã distrugã puterea și sã astupe isvorul morței, farã-de-legea. . Dar El voi a manifesta și mãi puțin puterea de cât dreapta (τὸ δίκαιον) Providenței (²).

Sântul Leon scrie : «Indurarea Domnului este dréptã și sântã; cãci, pe când avea nenumêrate mijlócce spre mântuirea neamului omenesc, se opri de preferință la acesta (³).

În sfêșit iacã și cuvintele Sântului Ión Damascen în pri-vința acêsta : «Se făcu om spre a face învingêtor pre cel învins. Cel A-totp-uternic putea sã smulgã pre om din mânilc cãlãului prin tãria sa a tot puternicã; dar acesta ar fi avut atunci un pretext a se plãnge cã a învins pre om, dar a suferit violența din partea lui D-đeũ. De aceia în

(¹). De Trinit XIII, cap. 13. Aiurea đice iarãși : Sunt stulti qui dicunt : „Non poterat aliter sapientia Dei homines liberare nisi susciperet hominem, et nasceretur ex femina, et a peccatoribus omnia illa pateretur? . . . Quibus dicimus : Poterat omnino ; sed, si aliter faceret, similiter vestræ stultitiæ displiceret“ (De Agon. Christian, Cap. 11).

(²). Contra Græc. serm. 4, in op. t. IV, p. 578.

(³). De Nativit serm. 2; cf. serm. 63, cap. 1. O idee de ase-

îndurarea și dragostea sa către omenii, D-zeu, voind să facă învingător pe acela ce căduse, se făcu om ca să reședă pre cel asemenea prin asemenea (1).

Dacă și unii din sântii părinți diceau că întruparea și mórtea Fiului lui D-zeu era de trebuință spre mântuirea neamului omenesc, și că ar fi fost cu neputință a-l mântui alt-fel, vorbea ei de o necesitate nu absolută, ci condiționată, exprimând socotința că D-zeu ar fi ales mijlocu acesta numai pentru că l-a creșut de trebuință și ca pre cel mai bun din toate mijlocele posibile, așa că orî care altul față cu acesta ar fi fost neîndestulător pentru scop. (2).

§. 126. Participarea tuturor persónelor Sântei Treimi la lucrarea mântuirii, și cauza întrupării Fiului lui D-zeu a-nume spre a o sêvêși.

I. Dar, de și întruparea Fiului lui D-zeu a fost alésă ca mijlocul cel mai bun pentru mântuirea noastră, totuși Părintele și Sântul Spirit au participat de o potrivă la această lucrare importantă. Socotința acesta decurge naturalmente din dogma, după care toate persónele Sântei Treimi sunt consubstanțiale, au aceeași dumneșeire, aceeași voință și se deosebesc numai prin însușiile lor personale; deci este chiar cu neputință ca una din ele să lucreze ceva, fără să

menea este exprimată de un alt papă. Grigorie cel Mare : „Qui nos existere fecit ex nihilo revocare etiam sine sua morte potuit a passione; sed, ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est quod esse nos voluit“ (Moral. XX, cap. 26).

(1). Esp. cred. ort. lib. III, cap. 18.

(2). Ca dovadă este destul a considera că necesitatea întrupării și a morții Fiului lui D-zeu pentru mântuirea omenilor se atestă tot prin acei părinți, cari, precum am văzut, învață lămurit, că D-zeu ar fi putut mântui omenirea și alt-fel, anume-St. Atanasie (De Incarn. Dei n. 7; contr. Arian or. III al 14 n. 33); Augustin (Serm. CLXXIV, al 8, de verb. apost. n. 1), și Papa Leo

nu participe și cele-lalte două (1). Acésta resultă și din părțile Scripturii unde D-đeū, în genere se numește Mântuitoriul nostru, represintat ca sêvêrșind mântuirea nôstră prin Iisus Christos în Sântul Spirit; așa sunt spre exemplu cuvintele Apostolului : „*Iar după ce s'a arêtat bunătatea și iubirea de ómenî a lui Dumnezeu, Mântuitoriul nostru, ne-a mântuit el, nu pentru lucrurile cele cu dreptate care am făcut noi, ci dupre a lui mila, prin spdlarea renașterei și a învoirei Spiritului Sânt, pre care l-a vêrsat preste noi în abundență prin Iisus Christos Mântuitoriul nostru*“ (Tit. III, 46). In particular, iacă cum exprimă Sânta Scriptură raportul lui D-đeū Tatăl și a lui D-đeū Spiritul Sânt cu lucrarea Intrupărei și a Rescumpărării sêvêrșită prin Fiul lui D-đeū.

1°. Fiul lui D-đeū veni în lume și se întrupă din prea Sânta Fecióră; și se đice de Tatăl că El *«a trimis, pre Fiul seū în lume (Ión. X, 36) „îmbrăcat cu trup asemenea trupului pecatului“ (R. m. VIII, 3) „făcut din femeie“ (Gal. IV, 4); și despre Spiritul Sânt, s'a vestit Sântei Fecióre : „Spiritul Sânt va veni preste tine și puterea celui pre Înalt te va umbri, pentru acésta și Sântul ce se va naște din tine se va chîema Fiul lui D-đeū (2)“ (Luc. I, 35)*

2°. Fiul lui D-đeū intrând în îndatoririle oficiului seū public să boteză „și i s'a deschis lui ceriurile și a vêdut pre Spiritul lui D-đeū pogorîndu-se ca un porumb și venind preste dênsul și iacă o voce din ceriuri đicend : *Acesta este Fiul meū cel iubit în carele am bine-voit*“ (Mat. III, 16, 17).

(Serm. L al. 1. De Pass. Dom. cap. 9).

(1). „*Ilam creaturam, quam virgo concepit et peperit, quamvis ad solam personam Filii pertinentem, tóta Trinitas fecit; neque enim separabilia sunt opera Trinitatis*“. Aug. Enchirid. cap. 28. n. 2 cf. De Trinit., II, 5 n. 9; 10 n. 2.

(2). „*Intruparea lui D-đeū Cuvêntul avu loc prin buna-voința lui D-đeū Tatăl, prin bine-cuvêntarea și lucrarea Spiritului Sânt și consimțirea Cuvêntului însuși*“ (St Demetrie al Rostov. Oper. part. 1 p. 109).

3°. Fiul lui D-zeu predica în exercițiul ministeriului său și tot odată dădea mărturia acésta : „*Învățătura mea nu este a mea, ci a celui ce m'a trimes*“ (VII, 16); „*că eu n'am vorbit de la mine însumă, ci Părintele ce m'a trimes, acela, m'a dat ordin ce se ȳic și ce să vorbesc*“ (Ión. XII, 49); și despre Spiritul Sânt ȳicea acu înainte de timpul predicărei sale : „*Spiritul Domnului preste mine, pentru că m'a uns a predica evangelia sëracilor; m'a trimes a vindeca pre cei frânți cu inima, a vesti prinșilor scăpare și orbilor vedere, și a pune în libertate pre cei apăsați; a anunța anul favorabil al Domnului*“ (Luc. IV, 18, 19).

4°. Fiul lui D-zeu făcea minuni ca să dovedéscă divinitatea misiunei sale și a învățătorei sale, și ȳicea : „*Părintele cel ce locuește întru mine, acela face lucrurile*“ (Ion XIV, 10; Comp. 25). El mai ȳicea : „*Dacă eu alung demoni prin Spiritul lui D-zeu ȳata a ajuns la voi împérația lui D-zeu*“ (Mat. XII, 28).

5°. Pentru răscumpărarea noastră Fiul lui D-zeu muri, cu trupul pre cruce, și Apostolul învață „*că Părintele n'a cruțat pre Fiul său, ci l-a dat pentru noi toți; cum nu ni va dărui împreună cu el și tóte*“ ? (Rom. VIII, 32); și aiurea că : „*Iisus Christos, prin Spiritul Sânt, s'a oferit pre sine lui D-zeu ca o jertfă de prihană*“ (Ebrei IX, 14).

6°. Fiullui D-zeu învia cu trupul a treia ȳi după mórtea sa, dupre mărturia Sântului Paul (Rom. VIII, 38; XIV, 9) și același Apostol scrie: „*Eră de locuește în voi spiritul celui ce a sculat pre Iisus din morți, acela ce a sculat pre Christos din morți, va învia și corpurile vóstre cele muritoare, prin Spiritul său ce locuește în voi*“ (Rom. VIII, 11; Comp. I Cor. XV, 15; Thes. I, 10; Efes. I, 8).

II. Dar pentru ce anume se întrupă Fiul lui D-zeu spre sêvêrșirea mântuirii nóstre, și nu Tatăl, și nu Spiritul Sânt,

cu tóte că și ei au participat la lucrarea acésta? Acésta e o taină a Dumneșeirei. Totuși întemeindu-se pe ceia ce ne învață Descoperirea despre persónele dumneșești și despre lucrarea mântuirii nóstre, sântiți părinți judecară întru-para persónei a doua a Sântei Treimi ca fiind mai potrivită cu atributele sale.

1°. Ca Fiū : „*Tatal este Tata* și nu Fiū, ȃice Sântul Damascen; Fiul este Fiū și nu Tată; Spiritul este Spirit Sânt și nu Părintele și nu Fiul; căci atributul personal este invariabil. Almintrelea, cum ar rămânea personal, dacă s'ar schimba și s'ar comunica? Fiul lui D-șeū se făcu Fiul omului, pentru ca atributul personal se rămăe invariabil. Fiind Fiul lui D-șeū, devine Fiul omului, întrupându-se din Sânta Fecióră și nepărăsind atributul, care constituie semnul caracteristic al Fiului (1). Ast-fel raționéză Sântul Grigorie Teologul (2), Genadius (3) și alții (4).

2°. Ca acela prin care s'a creat tóte, și mai ales omul (Ion 1, 3). Sântul Atanasie, după ce a citat cuvintele Apostolului : «Era demn de El, prin care sunt tóte și pentru care sunt tóte, aducând mulți fi la mărire, să facă pre auctoritul mântuirii lor desevêșit prin suferinți (Ebrei II, 10)», observă următóarele : «Aceste cuvinte exprimă, că nu se cuvinea a mântui pre ómenī de conrupțiunea originală decât Cuvêntului lui D-șeū, de cât Acela chiar care i a creat de la început (5)». Iacă și cuvintele Sântului papă Leon :

(1). Esp. acur. a cred. ort. lib. IV, cap. 4.

(2). Cuv. 39; Oper. St. Păr. III, 263.

(3). „Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus Sanctus, sed Filius tantum, ut qui erat in Divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, ne filii nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna nativitate filius“ (De Dogmat. Eccl. cap 2).

(4). Fulgent. de Fide ad Petrum. cap. 2; Ferrand (diacon) Párenes. ad Reginum comitem, n. 12; Demetr. al Rostov. Oper p. 1.

(5). De Incarnat. Dei, n. 10; cf. n. 7, 20.

«In unitatea nepricepută a Treimeii, în care toate operațiunile și toate consiliile sunt comune, anume Fiul luă asupra sa regenerarea neamului omenesc, pentru că Acela prin care toate s'a făcut și fără care nimic nu s'a făcut din ceea ce s'a făcut, (Ion. 1, 3), Acela care însufleși pre omul creat din pulberea pământului, suflând în fața lui suflare de viață, însuși Acela trebuia să reședă în dignitatea sa primitivă natura noastră decădută și să creeze din nou ceea ce crease (1). Aceleași socotinți se întimpină și în Sântul Chriostom, Sântul Ciril Alexandrénul și fericitul Augustin (2).

3°. Ca Cuvânt etern, care singur putea să ne dea cunoștința de D-zeu (Ion I, 1-18). «Almintrelea, ȳice Sântul Irineu, nici n'am fi putut învăța ce este anume D-zeu, dacă Stépânul nostru, Cuvântul ipostatic, nu s'ar fi făcut om. Nimene nu putea să ne facă cunoscut pre Părintele, fără numai Cuvântul seü propriü (3).

4°. Ca chipul lui D-zeu (Ebr. 1, 3), după care fu creat omul. «Ce era să facă D-zeu, întrébă Sântul Atanasie, saü ce trebuia el, dacă nu se restatoréscă în om ceea ce este *după chip*, pentru ca prin aceea ómenii să pótă din nou a-l cunoșce? Si acesta cum s'ar fi putut face, dacă chipul lui D-zeu însuși, Mântuitoriul nostru Iisus Christos, n'ar fi venit pre pământ? Ómenii nu puteau să facă acesta fiind creați nu mai *după chip*. Ángerii nici atáta, ne fiind ei înseși chipuri. Ast-fel s'a arátat însuși Cuvântul lui D-zeu, pentru ca fiind chipul Tatálui să pótă crea din nou pre om, făcut după chip (4).

(1). Serm. LXI, cap. 2.

(2). Chrisost. In Ión homil XVIII; Cyril Alex. Glaphyr. lib. 1; Aug. în Ps. 32 En. III n. 16.

(3). Contr. Hær. V, cap. 1. Aceiași ideie se află în St. Atanasie (De Incarn. Dei n. 11).

(4). De Incarn. Dei, n. 13. Mai departe în aceeași lucrare (n. 20),

În toate acestea se descopere înțelepta armonie a tuturor operațiunilor divine. Precum Tatăl a creat totul prin Fiul în Spiritul Sânt (1), fiind că se îngrijește de toate prin Fiul în Spiritul Sânt, așa a bine-voit a ne crea din nou érași prin Fiul în Spiritul Sânt; armonie întemeiată evident pe însăși ordinea persónelor Treimeî ceî de o ființă.

§. 127. *Motivul rescumpărării și scopul venirii Fiului lui D-zeu pre pământ.*

Pentru ce D-zeu în întreitul său ipostas, a bine-voit a ne rescumpăra? Un singur motiv a avut spre acésta, adică, dragostea sa nesfârșită pentru noi păcătoșii. „*Ceî ce face să strălucéscă și măî mult dragostea lui D-zeu către noi, ȕice sântul Apostol este că chiar când eram păcătoși, Christos amurît pentru noi*“ (Rom., V, 8); și aiurea: „*Éră D-zeu bogat fiind întru milă, pentru iubirea sa cea mare cu care ne-a iubit; și fiind noi morți prin păcate, ne-a înviat cu Christos... ca să arate în seculi ceî viitori bogăția cea mare a harului său prin bunătatea sa spre noi în Iisus Christos*“ (Efes., II, 4, 5, 7). În particular aici se manifestă dragostea înfinită: 1º. a lui D-zeu Tatăl: „*Intr'acésta s'a arătat iubirea lui D-zeu către noi, că D-zeu a trimes pre Fiul său cel unul născut în lume, ca să trăim printr'ênsul*“ (I Ion. IV, 9; Comp.

Sântul Părinte trece pre scurt în revistă toate cauzele întrupării Fiului lui D-zeu în modul următor: „Nimene altul, fără numai însuși Mântuitoriul, care la început a tras universul din nimic, nu putea să dea naturei noastre corruptibile nesticăciunea; nimene afară de Acela carele este chipul Părintelui nu putea să restoréscă chipul lui D-zeu în ómenî; nimene afară de Domnul nostru Iisus Christos, care este însuși viața, nu putea să conducă la nemurire viața noastră muritóre; în fine nimene altul nu putea să comunice ómenilor eunoscința Părintelui și să restórne fără-de-legea idolatriei, afară de Cuvântul, care guvernă universul, de cât adevăratul Fiú unic al lui D-zeu Tatăl.

(1). Veđi măî sus §. 57. si §. 100.

Ion III, 16); 2°. a lui D-*deu* Fiul, care *dice* despre sine : „*Nimene nu p^ote avea o dragoste mai mare de c^{at} s^a-*si* dea via^{ta} pentru amicii s^{ei}“ (Ion. XV, 13), *și* care în adev^{er}, „*fiind ca a iubit pre ai s^{ei}, cari erau în lume, îi iubi până în sf^{er}șit“ (XIII, 1), *și* d^{adu} via^{ta} sa pentru ei; 3° a lui D-*deu* Spiritul S^{ant}; „*c^{ac}i prin El (Fiul) avem și unii și alții apropierea într'un Spirit către P^{ar}intele“ (Efes. II, 18); *și* „*El ne-a m^{an}tuit. . . dupre a lui milă, prin sp^{al}area renașter^ei și a reîn^oirei Spiritului S^{ant}“ (Tit, III, 5). De aceia într^{ega} lucrare a r^{esc}ump^{er}ării n^{ost}re se numește fapta îndur^{ar}eii *și* a harului : „*Prin har sunteți m^{an}tuiți în puterea credin^{te}i, și ac^{es}ta nu vine de la voi, pentru că este un dar al lui D-*deu*“ (Efes. II, 8); „*Harul lui D-*deu* M^{an}tuitoriul nostru s' a ar^{et}at tuturor omenilor“ (Tit. II, 11). S^{an}ții p^{ar}inți se uneau a recun^{os}ce, ca causă a venirei R^{esc}ump^{er}ătorului în lume, dragostea infinită a lui D-*deu* către omeni (1). •Fiul lui D-*deu*, carele șede de a dr^{ep}ta Tatălui, *dice* spre exemplu S^{an}tul Chrisostom, a vroit să fie în t^{ote} fratele nostru. De aceia p^{ar}ăsind *angerii* *și* puterile cerești, veni către noi. . . luă trupul nostru numai pentru milă spre a ne m^{an}tui; ac^{es}ta este singura causă a unei asemenea economii (2). •O amestecare neau^{di}tă! O minunată înpreunare! striga Grigorie Teologul, Cel ce este, începe a fi; Necreatul se crează; Cel nem^{es}urat se cuprinde în un suflet în^{te}leg^{et}or, mijlocitor între D-*deu* *și* un trup gros; Cel ce împarte bogă^{ția} se face s^{er}ac, s^{er}ac până la piele, ca să mă fac bogat de divinitatea sa; Cel neîn^{jos}it se în^{jos}este pentru puțin în gloria sa, ca să mă împ^{ar}tășesc de plinirea lui. Ce bogă^{ție} de îndurare! (3).******

(1). Atan. De Incarnat. Dei n. 1; Greg. Nis. contr. Eunom. orat. XII.

(2). In Ep. ad. Hebr. cap. 2.

(3). Serm. 38, la Epifanie; Oper. St. P^{ar}. III.

II. Cât despre scopul misiunii și al venirei Fiului lui D-zeu în lume, sânta biserică ni-l arată lămurit când ne învață în mărturisire. . . «Careie pentru noi ómenii și pentru mântuirea noastră s'a pogorit din ceriú». Si sânta Scriptură afirmă că Fiul lui D-zeu a venit în adevăr pre pământ cu scopul de a-ne mântui (Luc. XIX, 10), adecă : 1° de a sașisface pentru noi dreptăței eterne : „Pre care l-a rânduit D-zeu a fi sacrificiú de împécare prin credința în sângele lui, spre arătarea dreptăței sale ; pentru lasarea păcatelor de măi 'nainte făcute (Rom. III, 25) ; 2° de a ne curăți de păcate : „S'a dat pre sine pentru noi, ca să ne rescumpere de tótdă fără-de-legea (Tit. II 14) ; 3° de a ne scăpa de mórte și de puterea Satanei : „Deci fiind-că copiiú sunt pártași carnei și sângelui, și el de asemenea a participat la aceleași, ca prin mórte să desființeze pre cel ce are stěpânirea morței, adecă pre diavolul ; și să scape pre cei ce prin frica morței în tótdă viața erau supuși servitutei“ (Hebr., II, 14, 15) ; 4° de a restabili legătura noastră cu D-zeu : „Ca toți să fie una precum Tu, Părinte, ești în mine și eú în tine, să fie una, precum și noi“ (Ion. XVII, 21) ; 5° de a lumina mintea noastră întunecată prin păcat ; „Spre acésta m'am nascut și am venit în lume ca să mărturisesc adevărul ; orí cine se ține de adevăr ascultă glasul meu“ (XVIII, 36) ; „Eú lumina am venit în lume, ca toți cei ce cred în mine să nu rămăe întru întunerec“ (XII, 46) ; 6° de a reforma voința noastră, care înclină ușor spre păcat, și de a o forma spre fapte bune : „Charul lui D-zeu cel mântuitoriu s'a arătat tuturor ómenilor, învățându-ne, ca lăsându-ne de nepietate și poftetele cele lumești, să trăim deștepți cu dreptate și cu pietate în lumea de acum“ (Tit. III, 11, 12) ; și prin urmare 7° de a ne învăța din nou a glorifica cu demnitate pre D-zeu „care ne-a hotărât măi înainte spre înfiere către sine prin Iisus Christos

dupre-buna-voiință a voiei sale ; spre lauda măririi harului său, cu care ne a miluit în cel iubit“ (Efes. 1, 5, 6) ; „ca să fim noi spre lauda măririi sale, care mai înteu am cređut în Christos“ (Ibid. 12) ; și al 8° a ne dăruia viața eternă : „A-„tata a iubit D-đeu lumea în cât și pre Fiul său cel unul năs, cut l-a dat, ca tot cel ce crede întru el să nu pēra, ci să aiba viața vecinica“ (Ion, III, 16).

Același scop al venirii Fiului lui D-đeu în lume fure cunoscut și mărturisit de sântii părinți. Sântul Ireneu, spre exemplu, se exprimă așa : «Dacă n'ar fi avut să mântuască trupul, Cuvēntul lui D-đeu nu s'ar fi făcut trup (1). Sântul Atanasie : «Pentru noi a venit ; păcatul nostru întru atata a escitat iubirea Cuvēntului pentru om, că s'a pogorit la noi și Domnul s'a arētat printre ómenī. Din cauza noastră s'a făcut om și s'a născut în trup de om (2). Sântul Grigorie Teolog : «Pentru ce, D-đeu a luat pentru noi natura omenescă ? Ca să ne mântuim toți ; căci care altă cauza putea fi (3) ? Sântul Ión Chisostom : «Find că D-đeu luă trupul nostru și se făcu om, numai pentru mântuirea neamului omenesc (4). Sântul Vasilie cel mare : «Economia lui D-đeu și a Mântuitoriului nostru față cu omul, este de a-l chiema din starea sa cea decăđută și al aduce la împărtășire cu D-đeu din starea de îndreptare în depărtare în care l-a pus neascultarea. Dacă Christos a venit în trup, dacă a prescis în Evangeliu regule de viață, dacă avu suferințele sale, crucea, înmormēntarea, învierea sa, a fost pentru ca omul să fie mântuit prin imitarea lui Christos, să vie la starea sa cea dinteu de fiu al lui

(1). De Incarnat. Dei n. 4.

(2). Serm. la Teologie., IV ; Oper. St. Păr. III, 79.

(3). De incarnat. Dei, n. 4.

(4). Serm. despre Teologie IV : Oper. St. Păr. III, 79.

D-zeu (1). Fericitul Augustin: «Domnul Iisus Christos a venit numai să mântuască pre păcătoși, să ridice suferințele, să vindece ranele, și medicina nu mai este de trebuință (2).» Sântul Grigorie cel mare: «Dacă Adam n'ar fi păcătuit, Răscumpăratoriul n'ar fi avut trebuință de a lua trupul nostru. (3).» Aceléși socotinți se află în Didim din Alexandria (4), Ambrosie (5) Macarie cel mare (6), Leon cel Mare și alții (7).

Ast-fel se combate cu totul învățătura falsă a Pelagienilor (8) și a altor eterodoxi, cari pretind, că Fiul lui D-zeu ar fi venit pre pământ și s'ar fi întrupat chiar și când omul n'ar fi căzut (9).

§. 128. Hotărîrea eternă a răscumpărării și cauza pentru care Răscumpăratoriul n'a venit mai curînd în lume.

I. Din aceia că D-zeu bine voi a ne mântui numai prin bunătatea sa eternă și infinită, și pe de altă parte din aceia că în a tot sciința sa prevădu înainte de veci căderea noastră și gradul căderii, este permis a încheia, că răscumpărarea noastră a fost hotărîta din eternitate: cuvîntul lui

(1). In Genes. homil. III, n. 4; XXIII, n. 6.

(2). Despre Spiritul St. cap. 15; Oper. St. Păr. VII, 282.

(3). Sermon. de Verbis Domini, VI. Și aiurea: „Si homo non periisset, Filius hominis non venisset“. Sermon. CLXXIV, n. 2; cf. n. 8.

(4). In 1 Reg. Exposit. IV, cap. 1.

(5). Ἐγένετο. . . διὰ σωτηρίαν ἀνθρώπων οὐδὲ ἀνθρώπου. De Trinit., III, 4.

(6). Quae est causa Incarnationis, nisi ut caro, quae peccaverat, redimeretur? De Incarnat. cap. 6.

(7). Ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου πᾶσα δια τὸν ἄνθρωπον γεγενηται, τὸν τεθλιωμένον ἐν τῷ σκοτεινῷ ἀμαρτίας. . . homil. XXXIV.

(8). Leo. Sermon. III de Pentec.; Tertul de Carni. Christi. cap. 14; Clem. Alex. Paedag. III, 1; Origen. in Num. homil. XXIV, n. 1; Gregor. Nys. Catech. cap. 15.

(9). După Pelagieni. (Cassian de Incarn. Christi. contr. Nestor. 1)

D-zeu statorește adevărul acesta cu toată evidența. Cuprin-
dând cu gândul toată lucrarea răscumpărării noastre, sântii
apostoli mărturis-au: „*Predicăm înțelepciunea lui D-zeu, cu-
prinsă în taina sa, această înțelepciune ascunsă pre care a pre-
destinat-o și a pregătit-o mai înainte de secole spre gloria
noastră*“ (I Cor., II. 7); sau „*Mie mi s'a dat harul acesta,
ca să bine-vestesc neamurilor bogăția cea nepetrunsă a lui
Christos, și să luminez, care este iconomia tainei celei ascun-
să din eternitate în D-zeu, cel ce a creat toate. Ca acum înce-
pătoriilor și puterilor în ceriū să fie cunoscută prin biserica
înțelepciunea lui D-zeu cea de multe feluri* (Efes., III, 8-11),
*dupre planul etern ce l-a săvârșit prin Iisus Christos Dom-
nul nostru*“. In particular vorbind de Răscumpărătorul,
Domnul Iisus, ei îl numesc: „*Miel nevinovat și nepătat ca-
re era hotărît mai nainte de întemeierea lumii dar s'a ară-
tat în anii cei depre urmă pentru noi*“ (I Petr. I, 19-20),
*„pre mielul dat morței prin sfatul hotărît și după presciunța
lui D-zeu“* (τῆ ὀρισμένη βουλῆ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἐκδοτον)
(Act. II 23; Comp. IV, 27. 28); „*Mielul cel junghiat de la
întemeierea lumii*“: (Ap. XIII, 8). In fine vorbind de noi,
pentru care a suferit Răscumpărătorul, ei se exprimaū așa
*„D-zeu ne-a ales într'ênsul mai înainte de întemeierea lumii
ca să fim noi sânti și neprihăniți înaintea lui în iubire*“ (Efes.
I, 4); *el ne-a ales, din început spre mântuire prin sântirea
spiritului și prin credința în adevăr* (II Tes. II, 13); *ne-a
mântuit și ne-a chemat cu chemare sântă, nu dupre faptele
noștre, ci dupre a sa propunere și dupre harul, care ni s'a
dat în Christos mai înainte de toți seculii*“ (II Tim. I, 9).

II. Dacă este așa, că în înfinita sa bunătate, acum înainte de
secole, înainte de căderea noastră, prin urmare, a hotărît
D-zeu răscumpărarea noastră, de ce n'a bine voit a-și exe-
cuta hotărîrea sa îndată după căderea noastră? Pentru ce

n'a trimes pre Fiul său în lume de cât numai „în zilele aceste din urmă“ (Ebr. I, 1).

Răspunsul întrebărei aceștia este totă economia divină mai 'nainte de venirea Răscumperătorului. Adâncindu se în planurile acestei economii, sântii părinți au considerat óre-care cause anumite pentru întârzierea Fiului lui D-đeu de a veni în lume.

Iacă cauzele acestea :

1°. Trebuea ca în decursul secolelor, ómenii să recunoscă din experiență, să simțască pre cât se póte mai mult totă adâncimea căderei lor, precum și neputința lor morală, și așa să doréscă și mai cu foc ajutorul dumnezeesc, și să-l priméscă cu atâta mai mult zel, când li s'ar fi dat (Rom. VIII, 3); căci D-đeu nu putea să mântuéscă pre ómenii contra voiei și dorinței lor. În decursul secolelor, scrie Sântul Grigorie Teologul, au fost doué reforme însemnate în viața omenéscă, numite cele doué alianțe. Una ducea de la idolii la lege, și alta de la lege la evanghelie. . Dar același lucru avu loc pentru ambele alianțe. Care anume? Că și una și alta s'a întrodus pe încetul și nu de odată. Și de ce? Trebuea să scim că nu ne conștrînge, ci ne îndémná. Căci aceia ce nu este de bună voie nu mai este solid, precum și torentul și vegetalul nu se rețin mult timp prin forță. Dar ceia ce este de bună voie este și mai solid și mai sigur. Una este fapta aceluí ce ne silește, cea-l-altă este fapta noastră proprie; una este potrivită cu o putere violentă, cea-l-altă cu dreptatea divină. De aceia și D-đeu ordónă că trebue a face binele, nu acelor ce nu voesc, ci acelor carii 'l doresc (1).

2°. Trebuea ca contagiunea păcatului, care pëtrunsesé adânc natura omenéscă, să iasă puțin câte puțin cu totul,

(1). Cuvânt despre Teologie, Oper. St. Păi. III, 125.

ca această boală morală a omenirii să se învechiască și să atingă culmea dezvoltării sale, și numai atunci să se arate cerescul Medic al sufletelor și al trupurilor spre vindecarea sa radicală și perfectă. „Unde a fost păcatul cu îmbelșugare, țice Apostolul, acolo a fost și prisosința harului“ (Rom. V, 20). •Acela care, spre a stărpi răul, a voit să îmbrace omenirea, țice Sântul Grigorie Nisul, aștepta (precum se și cuvenea) că păcatul, semănat de vrăjmașul să încolțescă bine. Numai după aceea, după Evangelie, a lovit cu securea însuși rădăcina“ (Mat. III, 10). Și precum, când frigurile încep a fi simțite în lăuntru prin ferbințelă și se întăresc puțin câte puțin prin cauzele ce le produc, medicii iscușiți cedeză răului, nu permit bolnavului a se întări priu mâncare până când boala nu ș'aū ajuns punctul culminant, și numai atunci întrebuinteză arta lor, după ce manifestându-se pe deplin, începe a da înapoi, așa și doctorul sufletelor noastre bolnave așteptă ca boala păcatului, de care este infectată natura omenescă, să se descopere deplin, așa ca nimica să nu fie ascuns și ne vindecat (2).

3°. Trebuea să însciințeze pre ómenī despre venirea pre pămēnt a unui trimes a lui D-đeu așa de mare ca Rescumpēratoriul, și să le împārtașască puțin câte puțin date asupra tuturor împrejurărilor venirii sale minunate. ale vieței și morței sale, pentru ca arătându-se, să l pótă cunósce

(1). Orat. în diem. Natal., în Oper. t. III, p. 341, Paris. 1638. După aceea Sântul Părinte continuă așa: „După ce aū eșit din rădăcina acesta tótă puterea păcatului, după ce s'a dezvoltat sub diferite forme și manifestat în voințele ómenilor vestiți prin rēntatea lor în tóte vécurile. . . Atunci precum țice apostolul, D-đeu a trecut cu vederea timpurile nesciinței acestia. (Fapt XVII, 30) A venit în đilele acestea din urmă. . . Atunci prin mijlocul trupului omenesc sdrobi multe capete de ale șerpelui (Ibid. p. 342). Aceiași idee se desfășură de Sântul Grigorie Teologul (Oper. St. Păr. III, 294-295), și Teodoret (contra Graec. serm. VI, in op. t. IV p. 579).

maî cu siguranță ; trebuia să-î pregătască treptat pentru însușirea unei învățături așa de sublime ca aceea ce avea să o aducă Răscumpărătorul, și pe care nu ș'ar fi putut o însuși fără ajutorul acesta pregătitor. «Sciea Domnul, ȃce Augustin, când trebuia să vie. Maî ăntăiū trebuia să fie vestit prin multe sute de anī ; căci nu era să se arate ceva nebăgat în sēmă. Trebuia să fie vestit mult timp, tot-déuna așteptat. Cu cât judecatoriul se arată maî mare, cu atăta trebuia să fie și maî numeróse ceta prorocilor, antemergetoriū sēi (1)». Și Sântul Vasilie face raționamentul acesta - «Aseminea ochiului unui om crescut în întunec, Econo- mul mântuirēi nóstre nu ne întroduse în lumina cea mare a adevărului maî înainte de a ne pregăti treptat, pentru că el îngădue slăbiciunei nóstre. In isvorul cei nesecat al înțelepciunei și adăncurile ne cercate ale judecăței sale, El ne prescrise maî ăntăiū dieta cea ușórá și potrivită cu natura nóstră, învățându-ne maî ăntăiū a ne uita la umbrele obiectelor și a privi sórele în apă, ca să nu ne orbim cău- tând de odată la lumina sa cea strălucitoare. Spre scopul acesta s'a dat și legea „*fiind umbra celor viitoare*“ (Ebr., X, 1) și imaginile présintate de profeți, aceste anticipări enigma- tice ale adevărului, destinate a pregăti ochiū inimei și a ne conduce maî ușor la înțelepciunea cuprinsă în taînă (2)».

4°. Trebuia ca omenirea pecătósă să trecă maî ăntăiū prin un lung șir de curățiri și consacrațiunii în mulțimea patriarhilor și a tuturor sântilor Testamentului Vechiū, spre a se arēta înfine în Fecióra Maria în acel grad de curăție și sântenie că putu să priimescă pre cel Maî Sânt decât sântiū, pre Cuvēntul lui D-đeu. «De mult timp, ȃce unul din scritoriū bisericești, chiar înainte de crearea lumēi

(1). In Ioan Tract. XXXI, n. 5.

(2). Despre Sânt Spir. cap. 14; Op. St. P. VII, 280-281; Grig. Teol. cuv. la Pasci.

era hotărîta Rescumpărarea; dar pînă la prea Sînta Fecióră Maria, nu s'a găsit loc (ἐργαστήριον) cu adevărat demn pentru lucrarea întrupărei; dar, de îndată ce s'a aflat, Domnul s'a și întrupat (1). «Cine se pôte mira, scrie iarăși unul din învățătorii moderni ai ortodoxiei că după căderea lui Adam Cuvîntul lui D-șeu să fi întărziat a veni pe pămînt, a se întrupa și a mîntui neamul omenesc decăduț, chiar pînă la trei-mii de ani? Nu se găsea pe pămînt o fecióră care să fie curată nu numai cu corpul ci și cu spiritul. Numai ea, cea dintîi și cea de pe urmă, multămită în-doitei sale curății cu corpul și cu spiritul, s'a găsit demnă a deveni Biserică și templu al Spiritului Sânt (2).

Cu un cuvînt, trebuia mai întîi, în diferite moduri și în felurite chipuri, să pregătască neamul omenesc a primi pre Rescumpăratoriul hotărît înainte de veci; și numai după aceia trebuia să se arate acest Rescumpăratoriul. Iacă ce a și făcut Ființa cea a tot înțeleptă.

§. 129. *Pregătirea divină a neamului omenesc a primi pre Rescumpăratoriul și credința în El în toate timpurile.*

Acastă pregătire divină a neamului omenesc a primi pre Rescumpăratoriul presintă două periode mari: Antîi de la Adam pînă la Părintele credincioșilor, Abraam (cam. 3,448 ani); al doilea de la Abraam pînă la venirea Rescumpăratoriului (cam. 2,060). În periodul dintîi și cel mai lung, D-șeu pregăti tot neamul omenesc în unul și același chip.

I. Indată ce cădură protopărinții noștri amăgiți de șerpe,

(1). Veđi la Eutim. Zigaben. Panopl. part. 1. tit 7 p. 142.

(2). St Demetr, al Rostov. Oper. III p. 101; Lect. cr. 1842, IV, 395.

3, 448
2, 060

5, 508

Dumnezeu le făgădui că „neamul femeii va zdrobi capul șerpului acestuia“ (Fac. III, 15), adică Rescumpărătorul, care avea să se nască din muere (Gal. IV, 4), va zdrobi lucrurile diavolului (I. Ion. III, 8), și va libera neamul omenesc de toate urmările cele funeste ale căderei (Ebr. II, 14), și tot odată institui sacrificii ca tipuri sau figuri ale sacrificiului celui mare pre care Mesia trebuia să-l sevășască pe Golgota pentru păcatele lumii ⁽¹⁾ (Ebr. IX, 26; X II, 12). De pe timpul *Proto-evangeliului* acestuia al lui Mesia, vestit acum în paradis, și de la instituirea sacrificiilor, care indica suferințele și mórtea sa, credința cea mântuitoare în Domnul Iisus a existat neîntrerupt în neamul omenesc. «Pentru credința această, Adam numi pre femeia sa Eva, adică viață» (Fac. III, 20), de și auđise sentința Judecătorului: „Pământ ești și în pământ te vei întórce“ (Ibid 19). Prin credința această Eva „născu pre Cain, ȑicând: Am om cu ajutorul lui D-ȑeu“ (Fac. IV, 1). Negreșit tot prin această credință Înțelepciunea ipo-tatică a lui D-ȑeu, precum atestă profetul și mărturisește biserica, «conservă pre acela ce D-ȑeu îl formase singur mai înainte ca să fie părintele lumii și să-l scótdă din păcatul său ⁽²⁾» (Înțel. X, 1). «Căci aiurea nu este mântuire; că nici un nume nu s'a dat sub ceriú ómenilor prin care să ne mântuim (Act. IV, 12), afară de numele lui Iisus Christos: „Prin credința Abel a adus lui D-ȑeu sa-

(1). Despre religia patriarhală: Introd. in teol. ort. A. M. p. 146-148, 150.

(2). Biserica credea odinioară în mântuirea lui Adam, precum arată mărturiile lui Irineu (Contr. Marc. lib. II) Origen (In Mat. homil XXXIII) și alții. Cel dintăiu ȑice vorbind de Eneratiți, ereticí din sec. II: „Ei resping, de cât-va timp si mântuirea primului om. Óre carele Taťian întroduse mai înainte învęțătura această și scóse din crieriú lui dovedile prin care combătea învęțătura mântuirii lui Adam“ (Veđi Euseb. Ist: Ecl. lib. IV, p. 242-243).

crificiă mai bun decât Cain“ (Ebr. XI, 14). „Prin credința Enoch s'a strămutat, ca să nu vadă mórtea și nu s'a aflat, pentru că D-zeu l-a strămutat; căci mai înainte de strămutarea lui a luat mărturia acésta, ca a bine plăcut lui D-zeu“ (Ib. 5). De sigur tot în acéastă credință în Mesia viitor viețuiră Enos, Matusala, Lamech, Noe și toți cei-lalți patriarhi și drepti, de care se ȳice că ei „chĕmară numele Domnului“ (Fac. IV, 26), că „merseră cu Domnul“ (Ibid. VI, 9) și că „aflară har înaintea lui D-zeu“ (Ibid. 8); căci „este cu neputința a placea lui D-zeu fără credința în Rescumpăratoriul“ (Ebr. XI, 6).

II. Mijlócele întrebuițate atunci prin Cel Prea înalt spre a conserva și a respândi pîntre ómenĭ, orĭ în genere credința adevărată și pietatea, orĭ în particular proto-evangelĭul lui Mesia și înțelegerea acurată a însemnătăței sacrificiilor, erau mai ales : *Descoperirele*; spre scopul acesta se arĕtă câte odată El însuși și convorbea cu ómenĭi (Fac. IV, 6-15; VI, 13-22; VIII, 15; IX, 9-12), și câte odată împărtășa ómenilor darul profetĭei, spre exemplu lui Enoch (Iuda 14), lui Noe (Fac., IX, 26, 27); *minunile*, precum luarea lui Enoch, care servi a face pre neamuri să se pocăescă (Sir. XLIV, 15); *amestecarea limbelor* (Fac. XI, 1-10), *deluviul universal* (Ibid., VII); în fine, *traĭul cel lung* de care se bucură patriarhiĭ; ei trăeau de regulă preste șep-te, opt, nouă-sute, așa că de și s'aŭ petrecut între Adam și deluviu mai bine de două-mii de anĭ, proto-evangelĭul auđit de Adam în raiu a putut să fie transmis fórte bine lumeĭ post-deluviane în tótă puritatea sa și înprospătarea primitivă. Căci Noe care trăea acum de șese-sute anĭ înainte de deluviu, a putut să vorbescă cu Enoch, fiul lui Set, și părintele lui Noe, Lamech, cu Set însuși. Așa că fie-care pe timpul acela putea să scótă principiile adevărate ale

credinței și ale tradițiunei mesiane din isvórele cele mai sigure, și prin aceia, credința în Mesia s'a putut conserva.

Dar când, pe lângă tóte mijlócele acestea întrebuițate de D-șeú, pe lângă deluviul universal, prin care a pedepsit pre ómení pentru fără-de-legea lor, cu tóte făgăduințele ce le reínoise pentru tot neamul omenesc, în persóna lui Noe, ómenii s'au îndepártat cu încetul de Creatoriul lor și idolatria acoperea mai tot pámêntul, atunci, spre a conserva credința cea adevêrată în El și în Mesia cel promis, a ales D-șeú dintre toți ómenii numai pre Abraam ; l-a făcut părinte al credincioșilor, formă cu el și urmașii săi o legătură deosebită (Fac. XVII, 7-9), și prin acésta începu un period nou de pregătire a neamului omenesc ca să priiméscă pre Rescumpêrătoriul.

În periodul acesta al doilea, D-șeú se purtă deosebit cu poporul său ales, Iudeii și cu neamurile ; cu cei dintâii mai ales într'un mod supranatural ; cu cei-alții, cu deosebire în chip natural.

I. Spre a pregăti pre Iudei fură întrebuițate trei mijlóce principale :

1°. *Promisiunile și pređicerile despre Mesia*. Ființa infinit înțelêptă le împărtăși poporului cu o gradațiune înțelêptă, după împrejurările timpului, pentru ca lumina informațiilor despre Mântuitoriul viitoriú să fie mai accesibilă în ochii credinței. Așa, la început, Mesia este anunțat ca sămênța saú urmaș al lui Abraam, Isaac și Iacob „în care tóte națiunile pámêntului se vor bine-cuvênta“ (Gen. XII, 3; XVIII, 18; XXII, 16-18; XXVI, 4; XXVIII, 14), ca Impăcătóriú și „așteptarea națiunilor“ (Fac. XLIX, 10); în urmă este represintat ca un profet mare, asemenea lui Moisi (Deut. XVIII, 15, 18), ca Uns și Rege (Ps. II). Rege etern și preot dupre rânduéla lui Melchisedec (CIX). Aiurea, Ema-

nuel trebuia să se nască dintr'o feciură (Is., VII, 14), D-deu tare (Ibid. IX, 6), Mielul încărcat cu păcatele lumii (Ibid. LIII), Intemeietoriul unei alianțe nouă (Ex. XXXIV, 23-31; Dan. IX, 24-27). O dată cu aceste puncte principale despre Mesia s'a descoperit succesiv : timpul venirii sale (Fac. XLIX, 9, 10; Dan. IX, 24-27; Agg. II, 6-10; Mal., III 1); tribul din care era să iasă (II Regi VII, 16; Is. XI, 1-3; Ierem. XXIII, 5, 6); locul unde era să se nască (Mich. V, 2) și până și cele mai mici amărunchimi ale nașterii sale (Ps. LXXI, 10, 11; Is. XI, 1-3), ale vieții sale (Is. IX, 1, 2; XXVI, 19; XXXV, 3-6; Zach. IX, 9), morții sale (Ps. LXXXIV, 11, 12; XL, 10; XCI, 21; LXVIII, 22; Zach. XI, 12, 13; XII, 10; Is. LIII, 7), și a învierii sale (Ps. LXX, 20; Os., VI, 3) ⁽¹⁾; așa că venind Mesia pe pământ, Iudeii băgători de seamă nu puteau să nu recunoscă aceste semne diferite.

2°. *Tipuri*. Aici infinita bunătate, îngăduitor slăbăciunei omenești, îmbracă promisiunile sale sublime și predicerile despre Mesiacu chipuri simțitoare, spre a le întipări cu atâta mai mult în memoria poporului și al i le pune tot-deuna înaintea ochilor. La tipurile acestea se raportă :

a. Unele evenimente și unele împrejurări ale vieții cutărei său cutărei persóne, spre exemplu : Sacrificiul lui Isaac, însemnând mórtea pe cruce și învierea lui Mesia (Ion, VIII, 5, 6); preoția lui Melchisedec, figurând preoția eternă a lui Christos (Ebr., V, 6, 7); puterea și mărirea domniei lui David și a lui Solomon, represintând puterea și gloria Domniei lui Christos (II Regi, VII, 13, 14; Ierem. XXXIII, 14, 18); profetul Iona, ce a fost trei zile și trei nopți în pântecele chitului, însemnând pe Mesia ce tre-

(1). Tóte predicerile acestea din timpul patriarchilor și sub lege, le-am cercetat mai înainte în Introducerea în Teologia ort. Ș. 61, 77-89.

buea să rămâe trei zile în sînul pămîntului (Mat. XII, 40).

b. Evenimente și împrejurările vieței poporului iudeu, mai ales pe timpul lui Moisi (I Cor., X, 11; Rom., X, 4), precum eșirea din Egipt, mielul pascal, chipul lui Mesia în mai multe privinți (Eș. XII, 46; Comp. Ión XIX, 36; I Cor. V, 7); trecerea prin marea Roșie, mana, apa ce curgea din stîncă; șerpele de aramă, care închipea pre Mesia pus pre cruce și mîntuind de mórtea vecinică pre acei ce cred întru El. (Ión. III, 14).

c. Tótă legea ceremonială ce o dădu D-đețu prin Moisi, și care, figurând, prin numeroșele sale sacrificii, curățirile sale, stropirile, sêrbătorile și preoția sa, faptele Vechiului Testament, precum țece Apostolul, erau numai „*umbra bunurilor viitoare și nu însuși chipul lucrurilor*“ (Ebr. X, 1; Comp. Col., II, 17). La instituțiile cele mai instructive se rapórtă : Tăerea împrejur a tuturor pruncilor de parte bărbătescă, represintând tăerea împrejur lăuntrică și justificarea prin credință în Mesia ce era să vie, care trebuia să ne născut fără mijlocirea unui bărbat (Rom. II, 28; IV, 11), și intrarea Marelui Arhiereu în Sânta Sântelor o singură dată pe an, spre a stropi cu sânge locul împăcării; ceremonie ce figura singura jertfă de împăcare pentru păcatele lumii, pe care trebuia să o aducă Mesia, și tot-odată înălțarea sa la ceriú. (Ebr. IX, 11, 12, 24).

3°. Nu numai legea ceremonială, ci chiar cea morală și civilă. Apostolul numește legea în genere „*pedagogul ce ne conduce la Christos*“ (Gal. III, 24). În adevăr legea ceremonială ducea la Christos, precum am observat acumă în aceia că figură faptele Nouului Testament, și prin sacrificiile sale, indică Iudeilor sacrificiul lui Christos (Ebr., X, 1). Legea morală ducea la Christos, în aceia că prin dispozițiunile sale sublime și detaiate, pe care nu le putea în-

plini Judei, în urmarea păcatului original, le descoperea starea lor păcătoasă : „*Căci legea dă numai cunoștința păcatului*“ (Rom. III, 20), îi făcea să recunoscă neputința lor morală și deșteptă în ei o dorință infocată pentru Rescumpăratoriul, ceia ce profesa cu atâta energie Sântul Apostol Paul, Iudeu din Iudei, devenit creștin : „*Știu că legea este spirituală ; dar eu sunt trupesc, fiind vândut ca să fiu supus păcatului. . . Nu fac binele ce voesc ci fac răul ce-l urdesc. Dacă fac ceia ce nu voesc, consimțesc cu legea și recunosc că ea este bună. Ast-fel dar nu fac eu mai mult aceia, ci păcatul carele este întru mine. . . Ce nefericit mai sunt și eu ! Cine mă va izbăvi de corpul acesta al morței ? Harul lui D-zeu prin Iisus Christos Domnul nostru !*“ (Rom. VII, 14-17, 24, 25) (1). În fine legea civilă conducea spre Christos în aceia că amenințând cu mörte pentru călcarea mă a fie-cărei porunci a legii aceștia (Es. XXI, 15, 23-25 ; XXXI, 4 ; XXXII, 19-20 ; Deut., XIII, 5-10 ; XV, 16 ; XVII, 2-5 ; XIX, 16-21 ; XXI, 18-21 ; XXVII, 16 și al), și ținând ast-fel pre Iudei tot-déuna în frică, sub jugul unei servituți nouă, (Gal., V, I) îi făcea să dorască și cu mai multă căldură încă ca Rescumpăratoriul să vie cât se pöte mă curënd pre pämënt, și ca, legea Spiritului vieței, care este în Iisus Christos, să-i izbăvescă de „*legea păcatului și a morței*“ (Rom. VIII, 2).

(1). Și fericitul Augustin observă : „*Omnes itaque homines sub lege constitutos reos facit lex, et ad hoc illis super caput est, ut ostendat peccata, non sollat. . . Conantes homines implere viribus suis quod a lege præceptum est, ipsa sua temeraria et præcipiti præsumptione ceciderunt. . . , et quoniam suis viribus implere non poterant legem, facti rei sub lege, imploraverunt Liberatoris auxilium, et reatus legis fecit ægritudinem superbis. Aegritudo superborum facta est confessio humilium. Iam confitentur ægroti quia ægrotant ; veniet Medicus, et sanct ægrotos*“ (In Ioann. Tract. III, n. 2. p. 1397, in Patrol. curs. compl. t. 35).

Mulțămită mijlócelor acestora, de la Abraam precum și înaintea acestui patriarch, Iudeii cređură în Mesia cel viitoriu, se justificară și se mântuiră prin credința acésta : ideie pe care o confirmă desigur Apostolul Paul, când ȃice de Abraam, Isaac, Iacob, Iosif, Moisi, David, Samuel și alții „că prin credința aű biruít împěratîr, aű lucrat dreptatea, aű dobândit fagăduințele“ (Ebr XI, 8-40; Comp. Act. XV, 11; Rom., IV, 10-25; Gal., II, 15-16). Prin aceste mijlóce Iudeii fură în adevěr cu totul pregătiți a priimi pre Mesia, precum a și dovedit experiența. De îndată ce Ante-mergătoriul lui Christos, Ión Botezătorul, s'a arătat pe lângă Iordan spre a predica, Iudeii și trimiseră să-l întrebe nu cum-va este el Christos (Ion. I, 19-27); și când Ión respunse că el este numai mergătoriul înainte și începură a striga : „*Pocăiți-vě, că s'a apropiat împěrația ceriurilor*“ (Mat. III, 2; Marc. I, 7), toți cređură în cuvintele acestea, și „*tot poporul Iudeei, ȃice Evangeliul, și toți locuitoriű din Ierusalem veneaű cătrec dęnsul, și mărturisindu-și pęcatelelor, erau botezați de dęnsul în riuł Iordanului*“ (Marc., I, 5). Când Iisus, încă prunc, fu adus în templu, dupre legea lui Moisi, „*că să fie presintat Domnului*“, fu întimpinat de bătrânul Simeon „*care trăia așteptând mângâerea lui Israil*“ (Lúc. III 25) și Ana prorocița începu „*a grăi de El tuturor celor ce așteptaű rescumpěrarea lui Israil*“ (Ibid., 38). Când Iisus Christos începu a învăța, o mulțime de popor urma lui de pretutindene, și mulți il recunoscură ca Mesia cel fagăduit (Ion. VI, 14; Mat., XIV, 38); „*mulți din popor cređură întru el*“ (Ion, VII, 31). În fine când intră pentru ultima óră în Ierusalim, „*atăt cęi ce mergeaű înaintea lui căt și cęi ce-l urmaű strigaű : Osana, salutare și glorie Fiuluű lui David! Bine-cuvęntat cel ce vine întru numele Domnului! Osana, salutare și glorie întru cęi de sus!*“ (Mat. XXI, 9). Bine-cu-

vântat fie cel ce vine întru numele Domnului; bine-cuvântată domnia ce vine a părintelui nostru David! (Marc. XI, 10). Si dacă bătrânii și scriitorii națiunii, din ură și invidie, dacă mai mulți din popor, prin amăgire și orbire, nu creșură în Christos și chiar îl dădură morței, cea mai mare parte din Israil, toți acei cari erau cu adevărat fiii lui Abraam, părintele credincioșilor, creșură cu bucurie în Mesia cel făgăduit și creșură întru El; se întorseră către El cu miile după predicarea Apostolilor (Fapt. II, 41: IV, 4), și cea dintăi biserică a lui Christos pe pământ era compusă din Iudei.

II. Cât despre ginți, din cauza impietății și a lipsei de credință, cu tôte că D-șeu după legile dreptății, nu i-a favorisat cu acea protecțiune și acea conducere particulară ce a acordat-o lui Israil, poporul său cel ales, totuși prin înfinita sa bunătate, nu încetă nici odată a mărturisi cea ce este, (Act. XIV, 16) și i-au pregătit pre nesimțite a cunósce și a primi taína cea mare a mântuirii. Iacă mijlocele de care se servi în privința acesta :

°. *Legea naturala.* Cartea naturei fu tot-déuna deschisă neamurilor, vestindu-le tot cea ce omul póte cunósce despre D-șeu. „*Că cea ce se póte cunósce din ale lui D-șeu este vizibil într'ênșii; că D-șeu le-a arătat. Că cele nevizibile ale lui, eterna lui putere și dumnezeire, se vădu lamurit de la crearea lumii, înțelegându-se din fapțuri; în cât ei sunt fără de răspuns*“ (Rom. I, 19, 20). Tot-déuna, legea rămase scrisă în inima ginților, „*fiind-ca consciințele lor le dau mărturie*“, vestindu-le obligațiunile lor morale (Rom. II, 15). Dar fiind-că „*cunoscând pre D-șeu, nu l-au marit ca pre D-șeu, nici i-au mulțamit; ci s'au făcut deșerți în părerile lor*“ (Rom., I, 21); fiind-că, „*aș schimbă mărirea nestrăiciosului D-șeu în închipuirea omului stricăcios și a paserilor*

și a patrupedelor și a tărătórelor“ (Ibid. 23), „aũ schimbat adevérul lui D-đeu în minciuna; și aũ mărit și aũ servit făpturei mai mult decât Creatoriului“ (Ibid. 25); „de acera i-a dat D-đeu în minte reprobată, spre a face cele ce nu se cad; plinã fiind de tóta nedreptatea, de desfrânare, de nelegiuire, de lăcomie, de răutate; plinã de pisma, de ucidere, de cértã, de vicleșug, de vițir (Ibid. 28-29), s'a întunecat inima lor cea neînțelegătoare (Ibid. 21) đicându-se că sunt înțelepți, s'aũ facut nebunã“ (Ibid. 22). Mintea omenescă, cu tóte încercările sale prin mai multe sute de anı de a descoperi adevérul dumnezeesc și a reforma moravurile ómenilor, nu ș'a ajuns scopul. Tóte învățaturile religióse ce s'aũ putut imagina se arétau de îndată neîndestulătoare și treceau cu șgomot; sistemele filosofice urmaũ unul după altul, fiind resturnate unele prin altele, perdeau din ce în ce mai mult încrederea, și degenerau în scepticism sau necredință. Principiile morale ale filosofiei, și legislațiunile civile nu regenerau moravurile; din contră, nelegiuirea creștea vedând cu ochii în lume, așa că popóarele cele mai luminate ale anticității, Grecii și Romanii, personificau și adoraũ mai tóte patimile și tóte viciile, și-și închipuiau că servesc đeilor prin tot felul de crime și nelegiuri. Acesta trebuea negreșit să conducă pre păgâni a recunósce neputința ior intelectuală și morală, să-ı îndemne prin urmare și să se întărescă în ei pe nesimțite dorința unui ajutor mai înait și să-ı dispue a-l primi; și se scie chiar din experiență, că cei mai celebri dintre înțelepții păgânismului recunoscuară neputința minței omeneshi spre a ajunge la cunoscința de D-đeu, precum și neputința minței omeneshi în privința pietăței, și învățau că nu este de așteptat ajutorul aiurea decât numai dela D-đeu (1). In acest înțeles scriitorii vechi biseri-

(1). Adecă: Miles de Samos (Apud Diogen. Laert, lib. IX, n.

cești priviră filosofica ca pe un pedagog spre Christos, întru cât ea pregătise pre păgâni a-i primi (1).

2°. *Rămășițele religiunii și descoperirii primitive.* Adevărurile credinței, și mai ales făgăduințele despre Rescumpăratoriul, făcute la început pentru tot neamul omenesc, trecând din tată în fiu, de la bătrâni la urmași prin învățătura orală, trebuia firește să se răspândescă pîntre toate popóarele, chiar la acele care în urmă, se cufundară și mai mult în căile nelegiuirei și a idololatriei. Și cu toate că adevărurile acestea, prin amestecul lor cu credințele nouă ale popórelor păgâne, aũ putut să pėrdă puțin câte puțin din curăția lor și din integritatea lor primitivă și să se altereze, totuși, chiar sub forma acėsta alterată, ele aũ conservat și mântinit la păgâni tradițiunile despre origina și starea primitivă a omului său timpul de aur (2), despre căderea protopărinților noștri în paradis (3), și ce este și mai important, tradițiunea asupra Rescumpăratoriului genului omenesc și așteptarea venirii sale (4)

3°. *Relațiunile păgânilor cu poporul ales al lui D-zeu căruea s' aũ încredințat cuvintele lui D-zeu, precum și toate promi-*

24); Socrate (Xenoph. Memorab., lib. IV, și Platon. Dialog. Alcibiades) Platon (în Epimėnide și de Legib. lib. IX); Seneca (de Clementia, lib. I, cap. 6); Iamblic (In Vita Pythagor. cap. 28).

(1). Clem. Alex. Strom. I p. 282; Origen. Philocal., cap. 13, p. 41-42.

(2). Plato, Polit p. 271, Opp. t. II Paris. 1578; Virgil. Georg. lib. I. V. 125, și Eclog. IV; Ovid. Metamorph. lib. I, V, 89 și urm. Plutarch. De Isid et Osirid; Strabo lib. V p. 250, Opp. t. II Oxon. 1807. cf. Euseb. Preparat evang. I cap. 8, și XII, cap. 13.

(3) Schwarz, de lapsu prim generis hum. parentum, a paganis adumbrato. Altorf. 1730 Kleuker. Zendavest. t. I. p. 25 și t. III p. 84 sq; Windischmann, Philosophia in progressu historiae mundi vol. I. p. 1. sect. 1. Bon. 1827.

(4). Schmidt. Redemption du genrehu main annoncée par les traditions relig. de tous les peuples, trad. din germ. de Henrion Paris 1827: Lect. cr. 1839, III.

siunile și toate preșicurile privitoare la Mesia (Rom. III 2). Aceste relațiuni începură acum pe timpul lui Abraam, Isaac și Iacob. cari trecând din un loc în altul, și având a face, după împrejurări cu diferite neamuri, aș putut foarte bine să înrîurască asupra lor, ori prin exemplu, ori prin mărturisirea adevărurilor credinței (Fac XXIII-XXVI). Apoi șederea Ebreilor în Egipt, în mijlocul unui popor numeros, glorioasă lor eșire din țera acésta, trecerea minunată prin marea Roșie, intrarea triumfală în pământul făgăduinței, exterminarea și supunerea locuitorilor țerei; pe urmă numeroșele biruinți purtate asupra popórelor păgâne de pe timpul Judecătorilor, precum și subjugarea acelor popóre, nu putură să rămâe fără înrîurintă asupra acestora, precum se pôte vedea din multe exemple (Ios. II, 9-11; V, 1; Rut. 1, 16). Mai departe, sub regi, Ebrei, după împrejurări, în călătoriile lor pe uscat și pe marea, în răsboie, în prinsorile lor și în comerț, fură în relații mai cu toate popórele lumii vechi, cu Chaldeii, Egipteni, Sirieni, Medii, Perșii, Grecii și Romani (III Regi IX, 26-28; X, 22, II Paral. VIII, 17, 18; IX, 10, 11 s. a). După despărțirea poporului Ebreu în regatul lui Iuda și regatul lui Istrail, cu cât se apropia mai mult timpul lui Mesia, cu atâta se înfățișara împrejurări favorabile acestor comunicațiuni ale poporului ales cu popórele păgâne; voim să vorbim despre captivitatea Asiriei și împrăștierea Israilitenilor în părțile cele mai îndepărtate ale Orientului, în mijlocul păgânilor; pe urmă șapte-șeci de ani, ce-î petrecură Iudeii în captivitatea Babilonului; în fine după întórcerea din captivitatea acésta, nouăle lor servituți, și împrăștierea lor prin toate părțile lumii vechi ⁽¹⁾. Ast-fel lumina credinței adevărate a putut iarăși, prin diferite căi, a se răspândi

(1). *Tratat de Ist. bis. bibl. de Philaret.*

de la poporul ales asupra celor-lalte popóre și să le pregătască pe nesimțite a primi pre Rscumpăratoriul. Iacă pentru ce dicea Sântul Atanasie «Legea n'a fost dată numai pentru Iudei; Profetiî n'au fost trimiși numai către dênși; ci, de și trimiși Iudeilor și persecutați de ei, au fost pentru tótă lumea ca o scólă sântă în care trebuia să se pregătască spre cunoscința lui Dumnezeu și a vieței spirituale» (1).

4°. *Traducerea cărților sante ale Ebreilor în limba gréca, maî bine de douë secole înainte de Mesia și de atunci la îndemâna tuturor învetaților păgânismului* (2). Învețătorii vechi ai bisericei o afirmău pozitiv, în unire cu mărturiile păgânurilor chiar, că mulți înțelepți și filosofi păgâni folosiră cărțile lui Moisi și scóseră din isvorul scrierilor Profetiilor (3). Decî, informându-se ei de credințele și speranțele Iudeilor, înțelepții aceștia putură să facă cunoscut și altora despre credințele acestea și aceste speranțe, și ast-fel să-i pregătască la înțelegerea misterului mântuirii, care trebuia să se descopere curênd.

Trebue să mai adăugăm că aceste mijlóce pregătitoare a ginților spre primirea Rscumpăratoriului nu le fură ne folositoare, și mai ânteiú este cunoscut din Sânta Scriptură, că chiar afară de poporul ales al lui D-zeú, omul nu rămase cu totul strem de mântuire cu credința în Mesia cel viitoriú, precum întărește acesta istorisirea Facerei despre

(1). Πίσση δὲ τῆς σίκουμένης ἦσαν διδασκάλιον ἱερὸν τῆς περὶ θεοῦ γνώσεως καὶ τῆς κατὰ φύσιν πολιτείας (De Incarn. Dei, n. 12, Oper. t. 1. p. 57, ed Paris 1698.

(2). Vid. ap. Clem. Alex. Strom. 1, cap. 22; Euseb. Praepar. evang. VI, cap. 6.

(3). Iustin Cohort. ad. Græc. cap. 14 : cf. Apolog. 1. cap. 20; II cap. 13; Tertul, apolog. cap. 47; Clem. Alex. Strom. 1, cap 15, 21; Teofil ad. Autol, II, 37; Euseb. Præparat, evang. IX, I; Augustin De Civit. Dei VIII, 12.

Melchisedec (Fac. XV, 18 s. urm), istoria lui Ietro, preot din Madian, socru lui Moisi (Es. II-IV, XVIII) și istoria lui Iob, din țera Hus, descrie în cartea sa. Să ne mai amintim de Balaam, care profeti despre Mesia (Num. XXII-XXIV); cuvintele din rugăciunea lui Solomon la sântirea templului (III Regi VIII, 41, 42), carele dau a înțelege că chiar pe timpul lui Solomon erau închinători ai adevăratului D-zeu al lui Israil chiar și afară de Israil; istorisirea cu Naaman, generalul sirian, care se închina D-zeului lui Israil, cerând ajutorul profetului său (Regi IV, V, 1 și urm.) și istorisirea despre Iona, pe carele l-a trimis D-zeu la Ninevi, și care prin predica sa aduse pre Nineviteni la căință (Ion. 1, etc). Apoi este sciut că sosind timpul venirei lui Mesia, era așteptat nu numai de Iudei, ci și de păgâni și că această așteptare era acum răspândită în tot Orientul (1). In fine, se scie că, pe când învăța Mântuitorul nostru Iisus Christos, a întimpinat la păgâni o credință pe care nu o afla la Iudei (Mat. VIII, 10), și că prin predicarea Apostolilor, biserica lui Christos se răspândește repede în toate părțile lumii păgâne (1 Petr. 1, 1; Rom. X, 18; XV, 19).

§. 130. *Aplicarea morală a dogmei.*

I. Cugetând asupra necesității ajutorului dumnezeesc pentru restabilirea sa și regenerarea omenirii decăzute; cum că omul păcătos este prin sine necapabil de a satisface personalmente dreptății dumnezeiești, de a șterge păcatul în ființa sa și a-i distruge urmările funeste, învățăm umilința; căci firește cu toții suntem *fiiri mâniei* (Etes. II, 3); toți suntem concepuți într-o fără-de-lege, născuți în păcat; cu toții suntem săraci, miseri, slabi și avem trebuință

(1). Cum atestă Tacit (Hist. libr. V, cap. 13); Suetone (Vita Ves-siani, cap. 4). Flaviu Iosef. (de Belo Jud. III cap. 28; IV, cap. și Egesip (De Excidio Hierosol. V, cap. 44):

de ajutorul dumnezeesc spre regenerarea și sântirea noastră, precum și spre a ne ridica după fie-care cădere personală, care sunt așa de dese.

II. Representându-ne apoi cum Domnul D-zeul nostru a manifestat în adevăr puternicul său ajutor pentru răscumpărarea omenirii decădute, cum această răscumpărare era hotărâtă din eternitate, cum a participat la ea câteși trele persoane ale Sântei Treimi, și acesta numai pentru nemărginita lor bunătate și iubire către noi păcătoșii, să ne învățăm a plăti o dragoste așa de mare a Domnului nostru prin o iubire reciprocă. „*Să iubim deci pre D-zeu pentru că El ne-a iubit mai întâiu*“ (1 Ion. IV, 19), și tot odată să ne amintim și de cuvintele Apostolului: „*Iubițiți mei, dacă D-zeu ne iubește, așa trebuie și noi să ne iubim unii pre alții*“ (Ibid., II).

III. În fine, reflectând cu cel mai adânc respect la mijlocul extraordinar ce l-a ales D-zeu pentru răscumpărarea noastră la motivul întrupării Fiului lui D-zeu anume pentru lucrarea acesta importantă, la scopul venirii sale numai „*în zilele acestea*“ (Hebr. I. 1), și la chipul cu care D-zeu, în cele trei ipostasuri ale sale, a pregătit spre primirea lui pre Iudei și pre neamuri în decursul secolelor, să ne învățăm a cinsti înțelepciunea sa infinită și a striga dintru adâncul sufletului cu Sântul Apostol: „*O adâncul înțelepciunii și al științei lui D-zeu! cât de nepetrunse sunt judecățile lui și neurmăte căile lui!*“ (Rom. XI, 33).

X

CAPITULUL II.

Despre Domnul nostru Iisus Christos în particular.

§. 131. *Legătura cu cele precedente și parțile doctrinei.*

Din eternitate acum, și prin urmare înainte de nașterea și căderea noastră, Ființa a tot sciutóre și infinit bună a hotărît de a ne mântui prin unicul său Fiú. Apoi, îndată după căderea protopărinților noștri, începu a pregăti neamul omenesc prin tóte mijlócele, naturale și supra naturale, a primi pre Mântuitorul. In fine, l-a terminul hotărît mai de înainte „*împlinindu-se timpurile, a trimes D-zeú pre Fiul său, cel nascut din femeie și supus legei, spre a rescumpèra pre acèi ce erau sub lege*“ (Gal. IV, 4, 5), se arètã Domnul nostru Iisus Christos, care sèvêrși în adevêr lucrarea mântuirii noastre.

Acéstã idee despre Domnul nostru Iisus Christos, idee exprimată în puține cuvinte, și cu a cărei desfășurare avem să ne ocupăm, se compune evident din douê părți: 1°. Conceptul despre însăși persóna Domnului Iisus, adecã taína întrupării și 2°. conceptul despre sèvêrșirea mântuirii noastre prin Domnul Iisus, adecã taína rescumpèrării.

ARTICULUL I.

Despre persóna Domnului Iisus Christos saú taína înrupărei.

§. 132. *Importanța și necuprinđibilitatea dogmei; expunerea scurtă a istoriei sale; învățătura Bisericei în privința acésta și părțile acéstei învățături.*

Învățătura privitoare la persóna Domnului nostru Iisus Christos forméză una din dogmele cele mai importante și cele mai nepricepute ale creștinismului. Importanța acéstei dogme se cuprinde în aceia, că Domnul Iisus Christos este însuși autorul credinței nóstre (Hebr. XII, 2), arhierul mărturisirii nóstre (III, 1), că nu este alt nume sub ceriú dat între ómení, în care trebuie să ne mântuim (Fapt. IV, 12), iar nepriceperea dogmei o atestă Apostolul când ăice : „*Mare este cu adevărat taína pietăței, D deú s'a arătat în corp*“ (I Tim. III, 16).

Fiind așa de însemnată dogma acésta, este lucru firesc ca în tot-déuna, din primele ăile ale bisericei creștine, să se fi ocupat de dênsa creștinii cugetători; dar fiind ea pre atâta și de necuprinsă, iarăși este natural, ca acei cariú își permiseră a cugeta, în privința acéstei dogme, *mai mult de cât*

se cuvîne (Rom. XII, 3), și căutară a o pricepe și a o explica după socotințele lor, trebuia să cadă în erori și eresii. A-fără de dogma Treimeî întreit sânte, nici una din dogmele creștine n'au fost expusă la atâtea contradiceri și alterațiuni din partea ereticilor, și n'a fost așa de bine apărută de către păstorii bisericeî, ca aceia ce privește persóna D-șeî-omului. Spre a pricepe mai ușor tóte erorile aceste numeróse, contra cărora s'a ridicat odinióră Biserica ortodoxă, le sub-împărta acum fericitul Augustin în trei clase principale, adecă: 1° erori în privința divinităței lui Iisus Christos; 2°. erori în privința omenirei sale; și 3°. erori în privința unirei divinităței cu omenirea în persóna sa (1).

I. Erorile în privința divinităței lui Iisus Christos se sub-împart la rîndul lor în trei mai speciale.

Cea dinteiu și cea mai veche din tóte e te erórea acel r, carii negău cu desevêșire divinitatea în Iisus Christos și-i consideraū ca pe un om simplu; ast-fel învêțară pe timpul, Apostolilor, Cerint și Ebion, înfrunțați chiar de Sântul Ión Teologu', care scrise în contra lor Evangeliul sêu (2); în suta a doua Carpocrat, Teodot și Artemon, cu părtașii lor, înfierăți de Ireneū, Tertulian și alții (3); în suta a treia, Paul Samosaténul, convins de eróre de către douê sinóde adunate la Antiochia în 264 și 270 (4). Acéstă eresie a fost

(1). „Error hæreticorum de Christo tribus generibus terminatur: aut enim de divinitate ejus, aut de humanitate, aut de utroque falluntur“? (Quæst. evang., lib. I quæst. 45, in Patrolog. curs. compl. t. XXXV, p. 1332, 1).

(2). Ireneū. adv. Hæres. 1. 26; III, 2; n. 1; V, I, n. 3: Euseb. Hist. eccl. III, 27, 38: Epiph. Hæres. XXVIII: Hieronym. De Vir. Illustr. cap. 9.

(3). Iren. adv. Hæres. 1, 25; Tertul. de Præscr. hæret. cap. 54; Hippolit. adv. Noet. cap. 3; Epiph. Hæres. LIV, LV.

(4). Philastr. Hæres. III, 64; Euseb. H. E, V, 28; VII, 27; Hieronym De Vir. Illustr. c. 71.

condamnată de mai multe ori de către biserica veche ; de dânsa se țin în zilele noastre sociniani și raționaliști.

A doua este erorea acelor cari, neprivind pre Iisus Christos ca un om simplu, și recunoscând că Fiul lui D-zeu s'a întrupat cu adevărat în El, pretindeau că acest Fiul al lui D-zeu, nu e născut din D-zeu, ci creat, totuși ar fi cel mai perfect din toate spiritele creațiunei, fără să aibă natură dumnezească. Acésta era erezia Arienilor, condamnată sêrbătorește la sinodul ânteiu ecumenic (325), și combătută cu deamăruntul de către cei mai vestiți învățatori ai bisericei din suta a patra și a cincea (1).

În fine a treia eróre consta în a admite că în persóna lui Iisus Christos s'a întrupat cu adevărat D-zeu însuși, și nu D-zeu Cuvântul, Fiul unul născut al lui D-zeu, ci D-zeu Tatăl său întregă Sânta Treime, înțelegându-se ca o singură persónă divină sub trei denumiri și în o întreită manifestare. Acésta era erezia patripasienilor sau antitrinitarilor, condamnată de mai multe ori în suta a doua și a treia (2).

II Erorile în privința omenirei lui Iisus Christos se pot sub împărți iarăși în trei :

Erorile privitoare la trupul lui Iisus Christos. Mulți eretici privind ca nedemn de divinitate de a fi îmbrăcată cu un înveliș material óre-care, învățau că Domnul Iisus n'a avut trup, că a avut un *corp părut* și numai în *aparență*; ceia ce le dădu numele de *docheti* (3). Acéstă erezie se ivi acum pe timpul Apostolilor, și fu înfruntată de Sântul Ión Teologul în cele două epistole dinteiu ale sale (I Ión. IV, 2, 3; II Ión, 7); apoi se întări și se lăți printre numeroșele secte

(1). Epiphan. Hæres. 69 n. 12; 73 și 74; Socrat, H. E, 1, 5. 6, 11, 30, 35, 40; Sozom. H. E. 1, 15; II, 33; III, 15.

(2). Iren. adv. hæ. 1, 2 3; Epiphan. Hæres, 57, 62 : Basil. E-pist. 210.

(3). De la cuv. grec *δοκέω*, socot, mi se pare.

gnostice (1). Dacă și unii dintre ei, anume apeliienii, valentinienii și manicheii, admiteau că Christos ar fi avut un corp real și nu o aparență de corp, totuși ei nu recunoscău acest corp a fi asemenea cu al nostru, cu corpul omenesc; ci-l priveau sau ca pe un corp ceresc, spiritual, cu carele Domnul trecu prin sânul Fecioarei fără să împrumute ceva dela ea (2), sau chiar ca un corp material dar mai perfect de cât al nostru și compus din esența lumii, și prin urmare iarăși neîmprumutat din Fecioară (3). După Sântul Ión Teologul, opiniunile aceste ereticești fură combătute de Sântul Ignatie Teoforul, Ireneu, Meliton, Tertulian, Clement Alexandrénul și mulți alți învățători ai bisericeii vechi (4). Chiar și astăzi se învață ceva de asemenea în privința trupului lui Iisus Christos de către quakerii și anabapțiști (5).

Erorile privitoare la sufletul lui Iisus Christos. Unii eretici susțineau că Christos n'ar fi avut un suflet omenesc, ci în locul său divinitatea sa (6), sau că dacă și ar fi avut un suflet, a fost un suflet inferior, sensibil, și că n'a avut minte

(1). Propagatoriile principale erau ereticii Simon Magul (Teodoret. Epl. CIV); Menandru (Teodor. Epl. CXLV); Saturnin (Teod. Hæret. Fab. 1, 3); Basilide (Epiphan. Hæret. 41) Marcion. (Tertul. adv. Marc. III, 8); Tatian (Hier. In Epl. ad. Fab. VI).

(2). . . *Εἶναι δὲ τοῦτον τὸν διὰ Μαρίας διοδούσαντα, κἀθαπερ ὕδωρ διὰ σωλήνος ὀδεύει.* Iren. Adv. Hæret. I, 7, n. 21; Euseb. H. E., IV, 30; Epiphan. Hæret., 31 și 56; Augustin. Hæret. 35.

(3). *Ἐκ τῆς τοῦ κόσμου οὐσίας.* Tertul. de Carne Christi, cap. 6; de Præscript hæret. cap. 51; Epiphan. hæret. 44; Augustin. adv. Faust., XXIII, 2; Hæret., 47; Teodoret. Hæret. fab. 1, 26.

(4). Ignat. Epl. ad Smyrn. n. 2, 4, 5; ad Tral., n. 10, 11; Iren. adv. Hæret. V, 18, n. 3; 17, n. 3; III, 18, 19, 22; Meliton de Incarn. lib. III, fragm. (in Anast. Sinait. Hodeg., cap. 13); Tertul. de Carne Christi, cap. 5; Clem. Alex. Strom. III, 13.

(5). Confess. Belg. art. XVIII: Formul. conc. Epist. cap. 11; Gotta ad. Gerhard, Loc. Theoi. t. III, p. 406 diss. 1 p. 13. et. sq.

(6). Socrat. H. E. II cap. 46.

omenescă (νοῦς) sau spirit (πνεῦμα) (1). Acésta învățatură falsă într'amândouë formele sale, respândită mai ales de Apolinarie și părtașii săi (2), fu condamnată de biserică în sinódele din Alexandria (362), Romă (373) și în cel dintău de Constantinopole, al doilea ecumenic (381), fără a mai vorbi de părinți particulari cari o combătură iarăși (3).

Erurile privitoare la nașterea lui Christos, în omenire. Unii eretici predicaū că s'a născut din prea Sânta Fecióră, nu în mod supra-natural, ci ca un simplu om, din Iosif și Maria. Acésta era erezia lui Cerint, Carpocrat și alți gnostici din Iudea (4), denunțată de la ivirea ei de către părinții bisericei, Sântul Ignatie Teoforul, Irineū, Tertulian, Sântul Ciril Ierusalimiténul și alții (5), și apoi public condamnată în Simbolul sinodului al doilea ecumenic, unde Fiul lui D-đeū se mărturisește întrupat din Sânta Fecióră, prin lucrarea Sântului Spirit. In timpurile mai nouă raționaliștii aū reînviat erezia acésta.

III. In fine erurile în privința uniunei naturei divine și a naturei omenești în Iisus Christos. Sunt patru : Erurile nestorienilor, eutichienilor, monoteletilor și adopțienilor.

(1). Greg. Teol. Epist. către Cleidon., 1 și 11; Oper. St. Păr. IV, 200.

(2). Apollin, Epl. ad Petr. (in Mai coll. t. VII) Epl. ad. Heracl. (ibid.) adv. Diodor (ibid). Inainte de Apolinarie, învățatura acésta era profesată de Lucian (Ep ph. Ancor. XXXIII) și Ariū cu partizanii săi (Vid. in Mai, t. VII. p. 17; VIII, p. 65).

(3). Cum : Atanasiu cel Mare (contr. Apollin. et. Epl. ad. Epictet); Greg. Teolog. (in Epist. cătr. Cleidon); Greg. Nyssis (Antir. adv. Apollin); Epiphân. (Ancor. 71 etc); Augustin (de divers Quæst. LXXXIII, qu. 80).

(4). Iren. Adv. Hær. I, 25 n. 1; 26, n. 1; III, 2, n. 3; Philastr. Hær. 26; Teodoret. Hær. Fab. 1, 5.

(5). Ignat. ad Ephes. n. 18; Iren. adv. Hær. III, 21; Tertul. de Præscr. hæret. cap. 13; Ciril. Catech. IV, 9; Chrisost. in Is. VII. n. 6.

Nestoriū, patriarch al Constantinopolei (suta a cincea), cu învățaceii săi, despărțea într'atâta cele două firii în Iesus Christos, că admitea în El două persoane și învăța așa : «D-zeū Cuvântul nu s'a unit ipostatic cu firea ómenescă și nu s'a născut din Fecióra Maria; cu Christos, om curat, s'a unit D-zeū Cuvântul numai pe din afară, moralmente, în care locuia ca într'un templu, în tocmai precum odinioară în Moisi și cei-lalți Profeti, și prin urmare n'ar fi decât teofor (Θεοφόρος) și nu D-zeū-om, precum și Prea Sânta Fecióră ar fi numai născătórea lui Christos (Χριστοτόκος), iar nu Născétóre de D-zeū (1). Acestă învățatură falsă fu denunțată mai întâi de Sântul Ciril al Alexandriei, apoi de un sinod în Roma, sub președința papei Celestin, după aceea într'un sinod din Alexandria, în fine public în anul 431 de către sinodul al treilea ecumenic adunat în Efes. (2).

Eutichiū, archimandritul unei mônăstiri din Constantinopole (suta a cincea), combătând erezia lui Nestoriū, cădu în alt extrem și amestecă cu desevêșire cele două firii în Christos, așa că recunoscea în El nu numai o persoană, ci și o singură natură, pentru care se dădu părtașilor acestuși erezia numele de monofisiți (dela *μόνος*, una, și *φύσις*, natură); căci, dicea el, omeneirea în Christos este absorbită de Dumneșire prin unirea ipostatică, și a perdu tot ce este propriū naturei omenești, afară de chipul vedut. Astfel Cuvântul însuși a apărut în Christos și a viețuit pre pământ numai sub formă trupescă, și divintatea Cuvântului a suferit, și s'a înmormântat și a înviat (3). Acestă învățatură

(1). Nestor. de Incarn. serm. 1, n. 10 (in Mar. Merc. ed. Garn. t. II, p. 5 cf. p. 118); Ciril Alex. Epl. ad Cler. Constantino-pol. VIII.

(2). Veđi Istoria sinodului al treilea ecumenic : Lect. cr. 1842, III, 340 etc.

(3). Eutych. in Concil. Chalcedon. Act. 1 p. 91-93 ap Binium :

greșită, care se ivise de mai multe ori înaintea lui Euti-
chiu (1), dar pe care o împrăștiă, o propagă și chiar o a-
pără cu o încăpăținare și îndrăsnelă deosebită, fu condam-
nată serbătorește în sinodul al patrulea ecumenic, ținut în
Chalcedon (2).

Esența ereziei monoteleților (μόνος, unu, și θελημα, vo-
ință), care se ivi cam pe la an. 630 și care se pôte privi cu
dreptul ca o desvoltare posterioară a monofisiților, consta
în a presupune în Iisus Christos, chiar cu două firî, o sin-
gură voie și o singură lucrare. Acéstă erezie, care causă
tulburări mari în Biserică, și atrase patriarhî, ca Sergiu și
Pyrrhus al Constantinopolei, Onoriu al Romei, Cyr și alții
la Alexandria, fu condamnată serbătorește (680) în sinodul
al șeselea ecumenic și al treilea din Constantinopole (3).

În fine, duple învățătura falsă a adopțienilor, provenită
din principiile nestorianismului, către finea sutei a opta,
Iisus Christos, prin natura sa omenescă, ar fi nu propriul
Fiu al lui D-zeu Tatăl, ci un Fiu după har, un fiu *adoptiv*,
presupunând evident despărțirea, în Iisus Christos, a celor
două firî în două persóne. Acéstă erezie avu de urzitori pre
doi episcopi spanioli Felix și Elipan (cam pe la 783); dar
din Spania se respândi curênd în tótă biserica Occidentală,
și fu condamnată de mai multe sinóde provinciale în Fran-
cia, Germania și Italia (4).

Leo Epl. ad Flavian in Conc. Chalcedon. act. 11 p. 165 ed. Bin.

(1). A fost predicată de Veron și Heliciu (Hippol. adv. Beron, et Helicem n. 5 sq), de Eudoxiu și Apolinariu (Vid. ap. Mai VII. p. 17; Epiphan. Hæres. LXXXII, n. 33).

(2). Veđi Istoria sin. al patrulea ecum. Lect. Cr. 1847, IV, 112 și urm.

(3). Veđi Istoria sin. al șeselea ecum. Ibid. 1848, II, p. 1-33.

(4). Madrisii de Felic. et Elipan. hæ. dissert. in Opp. Paulini Aquil. p. 307 și; 599 ed. Venet. 1737; Valch Hist. Adoptionor. Gotting. 1755.

În mijlocul tuturor erezilor acestora asupra persoanei Domnului Iisus, Biserica ortodoxă, de pe timpul Apostolilor, apără statornic și desvoltă una și aceeași învățătură, pe care o exprimă cu o putere deosebită la sinodul al patrulea ecumenic, în terminii următori : «Conform cu învățătura sântilor Părinți, declarăm în unanimitate, că trebuie a se mărturisi unul și același Iisus Christos Domnul nostru ; același desevêșit în dumneșeire și desevêșit în omenire ; Dumneșeu adevêrat și om adevêrat ; ca om fiind compus din suflet și corp ; de o ființă cu Tatăl duple dumneșeire, de o ființă cu noi duple omenire ; în toate aseminea nouă, afară de păcat ; născut din Tatăl mai înainte de veci duple dumneșeire ; același născut în timp duple omenire din Fecioara Maria, născetorea de D-șeu, pentru noi și pentru mântuirea noastră ; unul și același Christos, Fiul unic, Domnul, în două firii fără amestecare, fără schimbare, fără împărțire, fără despărțire, fără ca unirea să rēdice deosebirea naturelor, și una și alta își conservă proprietatea sa și lucrēză în o singură personă și în un singur ipostas ; așa că nu este împărțit sau despărțit în două persoane, ci este unul și același Fiul unic, D-șeu, Cuvêntul, Domnul nostru Iisus Christos, precum ne-au învățat profetii și însuși Domnul nostru, și precum ne-a transmis Simbolul Părinților noștri (1)».

De aici se vede că totă învățătura bisericeii ortodoxe în privința persoanei Domnului nostru Iisus, se resumă în două propuseciuni principale, adecă : 1° că în Iisus Christos sînt două naturi ; natura dumneșească și natură omenescă ; și 2° că aceste două naturi în El formēză numai un ipostas.

(1). Aceiași învățătură se expune în simbolul cunoscut, sub numele Sântului Atanasie al Alexandriei : „Credința ortodoxă este acēsta, ca să credem și să mărturisim pre Domnul Iisus Christos, Fiul lui D-șeu, tot odată D-șeu și om ; D-șeu din substanța Părintelui, născut mai înainte de veci, și om din substanța mu-

1. Două firi în Iisus Christos.

§. 133. *Domnul Iisus are natură dumnezească și se numește Fiul lui D-zeu.*

Spre dovedirea adevărului acestuia avem : 1°. Scripturile Vechiului Testament despre Mesia ; 2° învățătura lui Iisus Christos însuși ; 3° învățătura Apostolilor despre Iisus Chr. ; 4° învățătura și credința omenilor Apostolici și a bisericeii întregi.

I. In Testamentul Vechiu, Mesia se numește : 1°. Fiul lui Dumnezeu, născut din eternitate din esența Părintelui. In psalmul al doilea, pe care Sântiții Apostoli (Fapt. IV, 24, 28 ; XIII, 32-34 ; Ebr. I, 5 ; V, 5) și chiar Iudeii vechi (1) îl credeau de mesianic, Mesia mărturisește despre sine : „*Di-sa Domnul către mine : Fiul meu ești tu ; Eu astă-zi te-am născut*“ (Ibid. 8), adică am născut sau nasc din eternitate. In psalmul CIX, iarăși creștut ca mesianic de către Apostoli (Act. II, 35-36 ; Ebr. I, 13 ; VII, 17 ; 21, 24, 25) și de alți Iudei (2). D-zeu însuși I țice : „*Din pântece mă înaintea de lucéfar te-am născut*“ (Ibid. 3), adică mă înaintea de orî ce timp. Profetul Michea, predicând că Mesia trebuia să se nască în Betleem, adaugă că el are și o origine eternă : *Generațiunea sa este de la început, din eternitate*“ (Mich. V, 2),-predicere ce se rapórtă iarăși la Mesia de tóta biserica iudaică (Mat. II, 4-6 ; Ion. VII, 42).

măi, născut în timp : D-zeu desevêrsit și om desevêrsit, compus dintr'un suflet înțelegător și din trup omenesc, același fiind D-zeu și om tot odată, nu doi ci un Christos, unic, nu prin amestecarea firelor, ci prin unitatea ipostasului“.

(1). Veđi mărturiile în Introd. în Teol. Ort. A. M. §. 84.

(2). Ibid. obs. 224.

2°. Domn D-deu (Adonai, Elohim) și chiar Iehova, denumire ce se potrivește numai lui D deu. Așa, spre exemplu : 1°/cuvintele psalmului XLIV : „*Tronul tău, Dumne-deule, va sta în etern; sceptrul dreptății va fi sceptrul împărăției tale; iubit-ai dreptatea și ai urât fără-de-legea; de aceia, D-deule, te-a uns Dumne-deul tău cu untul-de-lemn al bucuriei mai mult decât pre părtașii tăi*“ (6,7), iarăși îndreptate către Mesia de către Apostolul (Ebr. , 7-9) și de Iudeii vechi; 2°/cuvintele psalmului CIX : „*Dis-a Domnul Domnului meu : Șezi de-a dreapta mea*“ (Ibid. 1), atribuite lui Mesia, chiar de Mântuitoriul nostru Iisus Christos (Mat. XXII, 41-46); 3°/pređicerea lui Malachia : „*Iacă eu trimet pre solul meu că să gătescă calea înaintea mea; și de-odată va intra în templul său Domnul, pre care-l căutați, Ingerul legământului, pre care-l doriți : Iacă vine, dice Domnul oștirilor*“ (III, 1), pe care însuși Mântuitoriul o refereste iarăși la Mesia (Mat. XI, 0, 11); 4°/pređicerea de două ori repetită de Ieremia : „*Iacă vin zile, dice Iehova, că voi rădica lui David odrasla dréptă și rege va domni și va prospera, și va face drept și dreptate pre pământ. In zilele sale Iuda se va mântui, și Istrail va locui în siguranța, și acesta este numele lui, cu care se va numi : Iehova, Mântuirea noastră*“ (XXIII, 5, 6; Comp. XXXIII, 15, 16), pređicere pre care Iudeii vechi o raportaă unanimi la Mesia.

II. Conform cu pređicerile Vechiului Testament, Iisus Christos însuși, Mântuitoriul nostru, venind pre pământ, a învățat vorbind despre sine ca de adevăratul Fiū al lui D-deu, ca de D-deu. Să cităm unele din nenumăratele exemple de felul acesta.

1°. Intr'o convorbire cu Nicodem, un iudeu bogat, despre renașterea spirituală, Mântuitoriul dise între altele : „*Nimene nu s'a suit în ceriū, fără numai Cel cel ce s'a pogo-*

rît din ceriü, Fiul omului, carele este în ceriuri. . . . ; că așa a iubit D-zeü lumea în cât și pre Fiul său cel unul născut l a dat, ca tot cel ce crede întru el să nu pérã, ci sa aibã vi-ața vecinicã. . . Cel ce crede întru el nu se osândește; dar cea ce nu crede este condamnat chiar, pentru că nu crede în numele Fiului unic al lui D-zeü“ (Ion. III, 13, 16, 18). Aici mai ântëiü Domnul își însusește omnipresența, atribut care nu se pôte da nici unei ființi create; apoi se numește Fiü unul născut ($\mu\omicron\nu\omicron\gamma\epsilon\nu\eta\varsigma$) al lui D-zeü, fără îndoialã, în înțelesul propriü, adecã născut din natura divinã, avënd naturã dumnezeescã; cãci Fiului acestuea se atribue omnipresența, atribut dumnezeesc; în fine întãrește, că fără credința în El, anume ca Fiü unic al lui D-zeü, care este omnipresent, mãntuirea este cu neputință ómenilor.

2°. Intr'o parabolã, pe care o rosti înaintea preoților, cãrturarilor și bëtânilor Iudei (Marc XI, 27), parabola viei „pe care o plantã un om, a îngrãdit-o cu gard. . o a dat lucrãtorilor“ (Ibid. XII, 1, 2), unde înțelegea prin omul acesta pre Pãrintele ceresc, care plantã biserica sa în mijlocul poporului Ebreü și le-a încredințat-o lor ca capiü poporului, Mãntuitoriul nostru ñice, că la timp, a trimes pre servitoriü sãi la lucrãtori „ca sã primescã fruct din viea sa“ (Ibid. 2); dar lucrãtoriü pre unii i-aü bätut și i-aü alungat neomeneste, pre alții i-aü ucis chiar (3-5), stëpãnul se hotãrî în fine a le trimete pre însuși Fiul sãu : „Deci avëni încã un fiü, iubit al sãu, a trimes și pre acela mã pe urma la ei, ñicënd : Se vor rușina de fiul meü. Iar lucrãtoriü aceia aü ñis între sine : Acesta este moștenitorul; veniți sã-l ucidem și moștenirea va fi a nóstrã. Și apucându-l i-aü omorît și i-aü scos afarã din vie“ (6-8). Prin acestã opunere între servitori, adecã Profețiü pe care-i trimisese D zeü mãi înainte Iudeilor, și El însuși, ca Fiü unul născut și mult iubit,

ca moștenitor al Părintelui, Domnul nostru exprima evident, că se numea Fiul lui D-zeu, nu în sensul figurat, ci în sensul propriu.

3°. După ce Domnul a vindecat pre paralytic, „*Iudeii îl preurmăreaă pentru că făcea lucruri de acestea în ziua Sâmbetei*“ (Ion V, 16), El respunse justificându-se : „*Tatal meu până acum lucrăză și eu lucrez*“ (Ibid. 17). Acest răspuns, în care Domnul Iisus își însușește egalitate cu D-zeu Tatăl în drept și putere, fu înțelesă tocmai așa și de către Iudei, cari cădutaă și mai mult să-l omóre, pentru că nu numai că nu păza Sâmbata, ci dăcea încă că D-zeu este Părintele său (ιδίον), făcându-se asemenea cu D-zeu“ (Ibid. 18). Atunci Iisus nu numai n'a observat Iudeilor că nu l-ar fi priceput, ci din contră El urmă : „*Adevăr, adevăr dăc vouă, că Fiul omului nu pôte să facă de la sine nimic, de nu vede pre Părintele făcând; că cele ce face el, acelea și Fiul face asemenea*“ (Ibid. 19). „*Că precum Părinte e scôlă pre morți, și-i învieză, așa și Fiul învieză pre care voește. Că Părintele nu judecă pre nimenez, ci a dat totă judecata Fiului; ca toți sa cinstescă pre Fiul precum cinstesc pre Tatăl. Cel ce nu cinstește pre Fiul, nu cinstește pre Tatăl care l-a trimes*“ (Ibid. 21, 22, 23). „*Că precum Tatăl are vieță întru sine, așa a dat și Fiului să aibă vieță întru sine*“ (Ibid. 26). Aici Mântuitorul își însușește întocma aceiași putere independentă de a lucra minuni, aceiași adorațiune divină, aceiași aseitate ca a lui D-zeu Tatăl. Mai mult încă, spre a convinge și mai bine pre Iudei, despre adevărul cuvintelor sale, și prin urmare despre divinitatea sa, le cităză mai departe și alte mărturii în privința acesta : mărturia lui Ión Botezătorul care l-a numit Fiul lui D-zeu, pogorît din ceriă și fiind mai pre sus de tôte (Ibid. 32, 33. Comp. III, 31, 36); mărturia lucrărilor sale minunate „*pe care nimene altul nu le-ăă făcut*“ (Ibid. 36 ;

comp. XV, 24); mărturia Părintelui ceresc, care ținea de Dênsul : „*Acesta este Fiul meu cel iubit într-o carele bine-am voit!*“ (Ibid. 37. Comp. Mat. III, 7), și mărturia Scripturilor Vechiului Testament : „*Cercați Scripturile, că vi se pare a avea într'êsele vieța eternă; și acelea sunt cele ce mărturisesc despre mine*“ (Ibid. 39).

4°. Curând se presintă un cas de feliul acesta. Mântuitoriul venind într'o ți în templul din Ierusalim, încunjurându-l Iudeii îl întrebau cu stăruință : „*Până când veți țineo în nedumerire spiritul nostru? De ești Christos, spune-ne curat*“ (Ion X, 24). Atunci răspundându-le, le țise între altele : „*Eū și Tatăl una suntem*“ (Ibid. 36). Cuvintele acestea înfuriară într-o atâta pre cei ce-l întrebară, ca au luat petre ca să-l ucidă, țicând : „*Noi nu te ucidem pentru vreun lucru bun, ci pentru blasfemia ta, și pentru că fiind om, te faci D-țeu*“ (Ibid. 30, 33). Și cu tôte acestea nici atunci, Mântuitoriul nu observară Iudeilor că el nu se numește D-țeu, precum credeaū ei, ci stăruii și mai mult asupra ideii aceștia, numindu-se de a dreptul Fiul lui D-țeu, nedespărțit de Tatăl. „*Voii diceți că sunt blasfemator, pre carele m'a sântit Părintele și m'a trimes în lume, pentru că am țis : Fiul lui D-țeu sunt? dacă nu fac lucrurile Tatălui meu să nu-mi credeți; iar dacă le fac, chiar dacă nu-mi credeți, credeți lucrurilor, ca să știți și să cunoșteți că Tatăl este în mine și eu în Tatăl*“ (Ibid. 36-38). Iudeii se încercau să-l prindă, urméză evangelistul, dar el a scăpat din mânilor lor (Ibid. 39).

5°. Un alt cas de asemenea, dar și mai însemnat, se presintă înaintea morței Mântuitoriului. L a prins și l-a dus legat la Caiafa. Aici, după ce a auțit multe mărturii mincinoase contra lui Iisus, Arhiepiscopul s'a sculat și l-a întrebat în public : „*Juru-te pre D-țeu cel viu să ne spui, dacă tu ești Christos, Fiul lui D-țeu*“ (Mat. XXVI, 63; Comp.

Marc. XIV, 61). Și Iisus fără întârziere i-a răspuns : „*Ai și spus, da! eu sunt; adevăr Țic voue că veți vedea pre Fiul omului sedând de a dreapta maiestăței lui D-Țeu, venind pre nourii ceriului*“ (Marc. XIV, 62). „*Atunci Archiereul sfașia vestmintele sale Țicând : El a blasfemat; ce ne mai trebuie mărturii? Ai audii blasfemia lui. Ce vi se pare? Ei răspunseră : vinovat este morței*“ (Mat. XXVI, 65, 66). Și, ducând pre Iisus la Pilat, Iudeii Țiseră : „*Noi avem o lege, și după legea noastră trebuie să moră, pentru că s'a făcut Fiul lui D-Țeu*“ (Ion, XIX, 7). Ast-fel Mântuitorii nostru întări chiar prin morȚea sa dogma divinităței sale.

6°. Să mai adaugem că pe lângă omniprezența (Ion. III, 13; Mat. XVIII, 26; XXVIII, 20) și aseitate (Ion. V, 26), de care s'a amintit acum, El își însuși de o potrivă și celelalte atribute DumneȚeești :-Eternitatea : „*Adevăr, adevăr Țic voue; eu sunt înainte de Abraam*“ (Ion. VIII, 58); și acum Părinte, premărește-mă cu gloria carea am avut o în tine mai nainte de a fi lumea“ (XVII, 5); A-tot-puterea : „*Oile mele vocea mea ascultă, și eu le cunosc pre ele, și mie imă urmăză, și eu le dau lor viața eternă, nici odată nu vor peri, și nimene nu li va răpi din mâna mea . . Eu și Tatăl una suntem*“ (X, 27-30). O cunoscința egală cu cea a lui D-Țeu Tatăl : „*Tote mi-a încredințat Tatăl în mânil mele, și nimene nu cunósce pre Fiul fără numai Tatăl și pre Tatăl nu l cunósce nimene fără numai Fiul, și cărua va voi Fiul să-Ț descopere*“ (Mat. XI, 27; Ion. X, 15).

III. Tot ceia ce a învățat Mântuitorii Iisus despre persoana sa, învățară și învățaceii săi după dēnsul prin inspirațiunea Sântului Spirit. Așa :

1°. Sântul Evangelist Matei, descriind concepțiunea miraculésă a Mântuitoriiului, raportéză la persoana sa preȚicerea lui Isaia : „*O fecioră va concepe și va naște fiu și-Ț vor*

da numele Emanuel, adecă, D-*deu* cu noi“ (I, 23 : Is. VII, 14).

2°. Sântul Evangelist Marco începe evangeliul său cu cuvintele acestea : „*Inceputul Evangheliei lui Iisus Christos, Fiul lui D-*deu**“ (I, 1); pe urmă istorisind botezul Mântuitorului el dăse : „*Si îndata după ce a eşit din apă, a vădut ceriurile deschidându-se, şi Spiritul, ca un porumb, pogrîndu-se şi rămâind preste El; şi glas din ceriū s'a auđit : Tu eşti Fiul meu cel iubit; întru carele bine am voit*“ (Ibid, 10, 11).

Sântul Evangelist Luca citează predicerea ângerului către Zacharia pentru fiul său Ión, care era să se nască şi se servescă de premergător lui Mesia : „*Va întorce pre mulţi din fiūi lui Istrail la Domnul Dumneđeul lor, el va merge înaintea Lui cu spiritul şi puterea lui Elie*“ (I, 16, 17).

4°. Sântul Ión Teologul începe Evangeliul său aşa : „*La început era Cuvântul, şi Cuvântul era la D-*deu* şi Cuvântul era D-*deu*. El era la început cu D-*deu*. Tóte printr'ênsul s'aă făcut, şi fără de dênsul nimic nu s'a făcut ce s'a făcut*“ (I, 1-3). Adecă el numeşte de a dreptul pre Cuvântul D-*deu*; îl presintă ca existând de la început său din eternitate, deosebit de Tatăl şi creând tot ce există. Mai departe el scrie : „*Şi cuvântul trup s'a făcut şi a locuit între noi, şi am vădut gloria lui, ca a Fiului unul născut de la Tatăl, plin de har şi de adevăr. . . . Că legea prin Moisi s'a dat, iar harul şi adevărul prin Iisus Christos s'aă adus*“ (Ibid. 14, 17). Adecă mărturiseşte iarăşi că Cuvântul acesta s'a numit Fiū unul născut al lui D-*deu* Tatăl, că s'a întrupat şi că nu este altul decât însuşi Iisus Christos. Mai departe dăce iarăşi : „*Pre D-*deu* nimenea nică odinioră nu l-a vădut; unul născut Fiul, care este în sinul Tatălui, acela ne-a dat cunoscînţa*“ (18). Adecă, arată în fine că Iisus Christos este unicul Fiū în sensul propriū, ca fiind în însuşi sinul Tatălui. Şi, termi-

nând Evangeliul său, observă că scopul Evangeliului acesta era de a dovedi divinitatea lui Iisus Christos : „*Acestea s'au scris ca să credeți, că Iisus este Christos, Fiul lui D-zeu, și creștând să aveți viața întru numele lui*“ (XX, 31). Același Apostol, la începutul primei sale Epistole, numește pre Christos Mântuitorul nostru „*Cuvântul vieții*“ (1 Ion. I. 1), „*viața eternă, care era în Tatăl și care a venit să se arate nouă*“ (Ibid. 2); și la sfârșitul aceiași Epistole țice : „*Scim că Fiul lui D-zeu a venit și ne-a dat pricepere ca să cunoșțem pre adevăratul D-zeu și să fim întru adevăratul său Fiū. El este adevăratul D-zeu și viața eternă*“ (Ibid. V, 20), numind aici adevărat Fiū al lui D-zeu și adevărat D-zeu pre Acela pe care-l numise mai înainte viața eternă. In fine, în Apocalipsa, citază de mai multe ori cuvintele Mântuitoriu- lui, care i se arătase : „*Eū sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, cel dintăi și cel din urmă*“ (I, 10, 12, 17, 18; II, 8; XXII, 12, 13) și declară că Christos este „*Principele Regilor pământului*“ (I, 5), „*Regele regilor și Domnul domnilor*“ (XIX, 16).

5°. In epistolele sale, Sântul Apostol Paul numește pre Mântuitorul : D-zeu, „*carele s'a arătat în trup*“ (1 Tim., III, 16), „*Domnul gloriei*“ (Cor., II, 8), „*marele D-zeu*“ (Tit., II, 11-13), „*D-zeu bine-cuvântat*“ (Rom., IX, 4-5), „*propriul (ιδιον) Fiū al lui D-zeu*“ (VIII, 32), „*carele având forma și natura lui D-zeu, n'a creșt că ar fi pentru Densul usurpare a fi egal cu D-zeu*“ (Ph. II, 6) și-î însușește attribute dumnezești : Eternitate (Ebr. I, 3; Ph. III, 2) și țice : „*Tôte printr'ensul s'au creat, în ceriū și pre pământ, cele vedute și cele nevedute, ori Tronurile, ori Domniile, ori Incepătoriile, ori Puterile; toate printr'ensul și pentru densul s'au creat*“ (Col. I, 16); „*El este mai înainte de toate, și toate prin el stău*“ (1)“ (Ibid. I, 17 Comp. Ebr. I, 3).

(1). Am espus mai înainte pe larg învețătura despre divintatea

6°. Sântul Apostol Iuda, zugrăvind pre eretici, dice : „S'aă furizat ore-carî ômenî, carî de măî înainte eraă hotărâți spre acéstă condemnare, nepioși, carî schimbă charul Dumneđeului nostru în desfrânare și tăgăduesc pre singur stêpânul Dumneđeü și Domnul nostru Iisus Christos“ (Ibid. 4).

IV. Dupre exemplul Mântuitoriului și al sântilor sêi Apostoli, toți scriitoriî bisericești, chiar de la începutul creștinismului, învêțară unanim divinitatea sa. Să cităm aici câteva mărturiî (1) :

1°. *Barbați Apostolicî*. Sântul Ignatie scrie, în epistola către Tralieni : „Paziți-vê de uniî ca aceștia (eretici), țar acéstă va fi, dacă nu vê veți mândri și nu vê veți de trage de la Dumneđeü Iisus Christos, de la episcop și de la orînduirile Apostolilor (2)“. S'a șters tötă legătura nedreptăței; s'a distrus ignoranța, împêrăția cea vechie este nimicită prin arătarea lui D-đeü omeneste (Θεοῦ ἀνθρωπίνως) întru înoirea vieței de veci. Voi toți până la unul anume prin har sunteți reuniți într'o credință și în unul Iisus Christos, din neamul lui David după trup, Fiului omului și Fiului lui D-đeü (3). In Epistola către biserica Romei : Ignatie, numit și teoforul, dăruitei de D-đeü bisericiî întru magnificența prea înaltului Părinte și a lui Iisus Christos, *singurului sêü Fiü*, celei iubite și luminate, cu voința celuia ce voește tôte, cele ce sunt dupre dragostea lui Iisus Christos, *D-đeului nostru*. Doresc să vê bucurați de o bucurie sântă și curată întru

lui Iisus Christos, Fiul lui D-đeü, dupre Sânta Scriptura. Veți Teol. Dogm. Ort. 1. I, §. 33.

(1). Am desfășurat iarăși după tradițiune, învêțătura despre divinitatea lui Is. Chr. ibid. §. 34. Aici vom aduce niște mărturiî nouă.

(2). Ad. Tral. Cap. 7. p. 207; Op. P. Ap. Func. Tubing 1881.

(3). Ad. Ephes. cap. 19 și 20.

Iisus Christos, Dumneșeul nostru (1). Sântul Policarp, în epistola către Filipeni, îi salută în terminii aceștia : «Policarp și cu el presbiterii Bisericeii lui D-șeu, cari se află în Filipi, har și pace de la Iisus Christos D-șeu a tot puternic, Domnul și Mântuitorul nostru, să se înmulțescă întru voi (2). Bărbatul Apostolic, cunoscut ca *autorii al Epistolei către Diognet*, ȃice : «El însuși (D-șeu) a dat pre Fiul său spre rescumpărarea noastră, pre cel Sânt pentru cei păcătoși, pre cel nevinovat pentru cei vinovați, pre cel Drept pentru cei nedrepti, pre cei neconruptibil pentru cei stricăcioși, pre cel nemuritoriu pentru cei muritori. Căci cine putea să acopere păcatele noastre, dacă nu dreptatea sa? Cine altul putea să ne îndreptățescă pre noi păcătoșii și impioșii, fără numai singurul Fiū al lui D-șeu. . . ? (3).

2°. *Părinții și învățătorii din suta a doua și a treia*. Sântul Iustin Martirul ȃice : «Prin cuvintele acestea : Să tacem om după chipul nostru. . . D-șeu a creat pre om duple chipul său, El l-a creat duple chipul lui D-șeu (Fac. I, 26, 27), Cuvântul dumneșeesc arată pre Fiul lui D-șeu, învățându-ne că trebuie a-l numi D-șeu (4). Sântul Irineu atestă că pe timpul său biserica întregă credea. . . . «și întru unul Iisus Christos, Fiul lui D-șeu care s'a întrupat pentru mântuirea noastră, și în Spiritul Sânt, care vesti prin profeți și nașterea Fecioarei și suferințele și învierea din morți și înălțarea la ceriu cu trupul a prea iubitului Iisus Christos, Domnul nostru, precum și venirea sa din ceriuri întru gloria Părintelui, spre a uni totul cu El ca cap (Ef. 1, 10) pentru că înaintea lui Iisus Christos, Domnului și Dumneșeului nostru, Mântuitorul și Regele nostru, prin bună-

(1). Ad. Roman. cap. 1.

(2). Ad. Filip. cap. 1.

(3). Epist. ad. Diogn. cap. 9.

(4). Dialog cum Tryph. p. 285 in Op. St. Iustini ed. Colon. 1686.

voința nevădutului Părinte, *tot genuchiul să se plece în ceriū și pre pământ și în iad* (1). Sântul Ipolit, discipul al Sântului Irineu : «Pentru noi s'a făcut om D-zeu a tôte, pentru că suferind cu trup pătimitoriū să răscumpere tot nêmul nostru dat morței, și făcând minuni prin nepătimitórea divinitate, în trup fiind, să ne ducă la viața nemuritoare și fericită (2)». Sântul Dionisie al Alexandriei : «N'a fost timp în care D-zeu să nu fie Părinte, și mărturisesc că Christos are o existență eternă ca Cuvântul și înțelegciunea și puterea. D-zeu Tatăl este lumină eternă, care n'are început nici sfârșit ; și strălucirea eternă este înaintea Lui și cu El, fără început și tot-déuna născută de dênsul, manifestându-l. . . . Precum Tatăl este etern și Fiul este etern, ca o lumină din lumină (3)». Sântul Metodie al Patarei, în cuvântul său despre Simeon și Ana : «Fecióra a născut, fără mijlocirea unui bărbat, pre Cel ântéiū născut, Fiul unul născut al Tatălui ; ea a născut, đic, pre acela care în ceriū, fără de mamă, străluci din esența unică a Părintelui», (4) ; și într'un cuvânt pentru săptămâna Stălpărilor : «Bine-cuvântat cel ce vine întru numele Domnului D-zeu adevărat în numele Dumneđeului adevărat, A tot puternicului în numele celui A tot puternic, Fiul în numele Părintelui, Regele adevărat în numele adevăratului Rege, având, ca și Acel ce l-a născut, o domnie eternă și înainte de toți vecii. . . . Teme-te decī, ereticele, de a nimici domnia lui Christos, ca să necinstești pre Acela ce l-a născut. Și tu, credniciosule, apropie-te cu credință de Christos, adevăratul nostru Dumneđeū (5)».

(1). Adv. Hæres. 1, 10 n. 1.

(2). Contr. Beron. et Helic. apud. Fabric. t. 1. p. 227.

(3). Aceste cuvinte sunt citate de St. Atanasie C. Mare în Ep. de Sent Dionisii n. 15.

(4). De Simeone et Ana §. 11 p. 403, in Op. Metodii ed. Cambesfis Paris 1644.

(5). In Ramos Palmar. §. §. 10 și 11 p. 439, 440 ed. cit.

† In fine să ne amintim că în suta a treia la Antiochia s'a ținut un conciliu care a apărut dogma lui Iisus Christos, ca adevărat Fiul al lui D-zeu, D-zeu adevărat, contra învățaturii false a lui Paul de Samosata (în 289) și în vécul al patrulea, sinodul din Nicea, cel dinteiu ecumenic, apără și confirmă contra lui Arie dogma divinității adevărate și a consubstanțialității Domnului Iisus Christos, Fiul lui D-zeu, cu D-zeu Tatăl (325).

§. 134. *Domnul Iisus are natură omenescă, și este a nume Fiul Fecătorei Maria.*

Fiind D-zeu desevêșit, Domnul nostru Iisus Christos este tot odată și om desevêșit, și de o ființă cu Tatăl dupre dumnezeire, este de aceeași substanță cu noi dupre omenire, ca Fiul al Prea Sântei Fecătorei Maria, (Mărt. Ort. p. 1. resp. la intr. 38).

A.-Acest adevăr este expus foarte pe larg în Sânta Scriptură, de unde rezultă cu evidență :

I. *Făgăduinți și predicări despre Mesia, făcute în Vechiul Testament.* Acolo se numește Mesia : „*Semênta femeiei*“ (Fac. III. 15), *semênta lui Abraam* (XII, 2, 3; XXII, 18), *lui Isac* (XXVI, 4) și *Iacob* (XXVIII, 14), „*odrasla din tulpina și flóre din rădęcina lui Iessé*“ (Is. XI, 1-3.), *urmaș lui David* (Ier. XXIII, 5, 6); mai departe se spune acolo nașterea lui din o Fecătóră (Is. VII. 14), locul nașterii sale (Mich. V, 2), împrejurările vieții sale (Ps. LXXI, 10, 11; LXXVII, 2; Is. XXXV 3-6; Zach. IX, 9) și a morții sale (Is. LIII, 3-10; Ps. XXI, 8, 9, s. a).

II. *Genealogiile lui Iisus Christos Mântuitorul nostru, care se afla în cărțile Testamentului Noii, expuse de evangeliștii Matei și Luca.* Cel dinteiu expune genealogia această în linie descendentă începând cu Abraam; prin urmă-

tóarele cuvinte : *«Cartea neamului lui Iis. Christos, fiul lui David, fiul Abraam. . . Abraam a născut pre Isac. . .»* și finește cu acestea : *„Iar Iacob a născut pre Iosif, barbatul Mariei, din carea s'a născut Iisus ce se numește Christos“* (Mat. I, 1, 2, 16). Cela-lalt expune același genealogie în linie suitóre până la Adam și începe așa : *„Și era Iisus ca de trei-deci de ani începând* (misiunea sa), *fiind precum se credea fiul lui Iosif, care era fiul lui Eli, fiul lui Matat. . .»* și se sfârșește așa : *Fiul lui Enos, fiul lui Set, fiul lui Adam, care fu creat de D-zeu“* (Luc. III, 23-38).

III. *Istorisirile evangeliștilor despre împrejurările și nașterea lui Iisus Christos.* Ei naréză : 1°/Cum ângerul vesti nașterea acésta prea Sântei Fecióre : *„Nu te teme, Marie; căci ai aflat har la D-zeu; și iacă vei lua în pântece și vei naște fiu, pre care-l vei numi Iisus“* (Luc. 1, 30, 31); 2°/cum ângerul a făcut pre Iosif, logodnicul Mariei, să pricépă minunea : *„Iosife, Fiul lui David, nu te teme a lua la tine pre Maria femeia ta; că ce s'a conceput într'ênsa de la Spiritul Sânt este. Și va naște fiu și vei chiema numele lui Iisus* (Mat. 1, 20, 21); 3°/cum apoi împlinindu-se timpul a născut prea Sânta Fecióră : *„Deci s'a întemplat ca fiind ei acolo, s'a împlinit ei zilele să nască și a născut pre fiul său cel ântëiū născut, și înfașindu-l l-a culcat în iesle, pentru că nu era loc pentru ei în ospătărie“* (Luc. II, 7) (1); 4°/cum păstorii din Betleem, povățuiți de ângerul, *„au venit cu grabă și au aflat pre Maria și Iosif și pruncul culcat în iesle“* (Luc. II, 16). și magii de la răsărit povățuiți de o stea extraordinară, „în-

(1). Cât despre cuvintele Apostolului : „Omul cel ântëiū, din pământ fiind, este pământesc; omul cel al doilea este Domnul din ceriū. Precum a fost cel pământesc, așa sunt și cei pământesti, și precum este cel ceresc, așa sunt și cei cerești (1 Cor. XV, 47, 48); cuvinte din care ereticii închieau că Iisus Christos nu împrumută trupul său din Sânta Fecióră, ci trecu prin ea ca printr'un

trând în casă, aŭ aflat pruncul cu Maria, mama lui, și proșternându-se s' aŭ închinat lui" (Math., II, 11); 5° cum „după opt zile s'a tătat împrejur și s'a numit Iisus, care era numele ce i-l dăduse ângerul mai înainte de a se concepe în mitră" (Luc. II, 21); 6° cum împlinindu-se zilele curățirei ei dupre legea lui Moisi, l-aŭ adus la Ierusalim spre a-l pune înaintea Domnului, «și cum l-a luat bătrânul Simeon în brațe și a bine-cuvântat pre D-șeu» (Ibid. 22, 28).

IV. *Din tótă istoria evanghelică posterioară, a vieței pămên-tești a lui Iisus Christos.* Acolo cetim că Domnui Iisus ca om, încă prunc, a trebuit după hotărârile Providenței, să se ducă din Betleem în Egipt cu muma sa și cu Iosif, ca să îndepărteze mórtea care-l amenința (Mat. II, 13, 14), ca om creștea și se întărea „treptat" (Luc. II, 40); ca fiŭ al Mariei, era supus, precum și lui Iosif (Ibid. 51); ca om, „fu botezat în Iordan de Ión" (Marc. I, 9), care nu-L recunoscu dintre cei ce vineau să se boteze de la el de cât numai vădând : „pre Spiritul Sânt pogornîdu-se și stând asupra lui" (Ion. 1, 32, 33). Vedem apoi pre Iisus Domnul nos-

canal cu un corp mai subțire, ceresc, iacă ce observă Sântul Ciril al Alexandriei : „Christos se numește om ceresc, nu că ar fi adus corpul său de sus și din ceriŭ, ci pentru că Cuvântul fiind D-șeu, s'a pogorît din ceriŭ și s'a făcut asemenea nouă, adecă a fost născut în trup de către o femeie țără de a înceta a fi chiar după intru-pare, cea ce era înainte de nașterea cu trupul, anume ceresc din ceriŭ, D-șeu adevărat mai presus de tóte" (Dial. IX, in Op. Ciril. Alex. p. 723, ed. Paris. 1638). Asupra acestui loc, iacă ce observă Teofilact Bulgarul : „Nu dóră ca Christos a împrumutat din ceriŭ pre om sau natura omenescă, precum pretinde Apolina, rie; pentru că este unul în persónă, ca om, se numește ceresc, și ca D-șeu restignit pre cruce; și una și alta din cauza unirei celor două firi, în aceeași, persónă" (Coment. in Pauli Epist. p. 310, ed. Londin. 1636). Locul în cestiune fu esplicat tot așa și de Atanasie (Orat. contr. Arian, II, in Opp. t. I, p. 351. ed. Paris 1627) și de Chrisostom (In I Ep'ist. ad. Cor. hom. XLII, in Op. t. X, p. 394 ed. Montfauc).

tru, începându-și misiunea sa, că străbătea orașele și satele cu predica mântuirii, pretutindenea fiind cunoscut ca om adevărat, fără să aibă vre o dată ocaziune a mai dovedi umanitatea sa; îl vedem participând la ospete (Luc. V 29) la o nuntă în Cana Galilei (Ion. II, 1-11), la cină în casa lui Lazăr (XII, 2), în casa lui Zacheu (Luc, XVI, 5-8); îl vedem mergând în toți anii la Ierusalem pentru serbătoria Paștelor, și serbă Pasca cu învățăceii săi după lege (Mat. XXVI, 17 și altele). În fine Evangeliștii descriu foarte pe larg suferințele Domnului nostru; ei vorbesc de mărtașia sa, de înmormântare, de înviere și de înălțarea sa la ceri, evenimente, care toate ar fi fost cu neputință, dacă n'ar fi avut natură omenescă.

V. *Denumirile lui Iisus Christos în Sânta Scriptură.* El se numea pre sine om: „Căutați să mă omorâți pre mine omul, carele v'am vorbit adevărul, ce de la D-zeu am auzit“ (Ion VIII, 40) și foarte adesea: „Fiul omului“, spre exemplu: „Vulpele aș vizuni și paserile cerului cuiburi, iar Fiul omului n'are unde să-și plece capul“ (Mat. VIII, 20; Comp. XI, 19; XVIII, 11, 20, 28; Marc. VIII 31; IX, 12; Luc. XXII, 48; Ion, III, 13; V, 27, și alt). Sântii Apostoli iarăși îl numesc Om (I. Tim. II. 5; I Cor. XV, 21, 47; Act. XVII, 31) și „al doilea Adam“ (I Cor. XV, 45, 47, 49).

VI. *Maș ales din aceia, că Cuvântul lui D-zeu atribue lui Iisus Christos un corp omenesc nu părut, ci adevărat, cu toate proprietățile și cu toate funcțiunile sale.* Ea-î atribue un corp. Așa se dice că o femeie evlavioasă, „a uns corpul său, maș înainte de îngropare“ (Marc. XIV, 8), că „El însuși a purtat păcatele noastre în corpul său pre cruce“ (I Petr. 1, 24); că după mărtașia sa. Iosif din Arimatea „s'a dus la Pilat, și cerând corpul lui Iisus, Pilat a poruncit să i se deie;“ că în fine „Iosif luând corpul l-a înfășurat în giulgiu curat; și l-a pus

într'un mormânt nou al său, pe care-l săpase în pĕtră,, (Mat. XXVII 58, 60) ; că chiar după învierea sa, când corpul era acuma glorios, Domnul, arĕtându-se învĕțăceilor săi, le đise: „*Vedeți mĕnile și picioarele mele, că însumi eă sunt ; pipa-iți-mĕ și vedeți ; că spiritul nu are carne și óse, precum vedeți ca am eă*“ (Luc. XXIV, 39), și apoi đise lui Toma : „*Adă-ți încóce degetul tĕu și veđi mĕnile mele, și ad t mĕnă-ta și o pune în cónsta mea ; și nu fi necredincios ci credincios, (1)*“ (Ion. XX, 27). Ea-i atribue părțile corpului: *cap* (Mat. XXVII, 29-30), *mĕnă și picioare* (Ion. XII, 3 ; Luc. XXIV, 39) ; *degete* (Ion. VIII, 6) ; *fluerele picioarelor* (Ibid. XIX, 33) ; *cóste* (XIX, 34 ; XX, 27-30) ; *carne și sĕnge* (Fapt. XX, 28 ; Ebr. II, 14). Ea-i atribue proprietăți și funcțiuni corporale : corpul lui Iisus Christos era tăiat împrejur (Luc. II, 21) ; avea trebuința de mĕncare și bĕtură (Mat. IV, 2 ; XXI 18 ;

(1). Unor mărturii așa de chiare despre realitatea corpului lui Christos, Doceții opuneaă mai ales locul din St. Ap. Paul : „*D-đeă a trimes pre propriul său Fiú, îmbrăcat cu trup asemínea trupului pĕcatului, și din cauza pĕcatului a condamnat pĕcatul în trup*“ (Rom. VIII, 3) ; dar fără temeiu, precum arătaă apărătorii adevĕrului. Sĕntul Chrisostom, spre pildă, đicea : „*Dacă se đice că D-đeă a trimes pre Fiul său într'un trup asemínea, să nu închiați că trupul lui Iisus Christos n'ar fi fost același ; cuvĕntul asemínea se adauge pentru că trupul omenesc se numește trupul pĕcatului. Dar Christos n'avea un trup pĕcĕtos ; el avea negreșit un corp asemínea cu al nostru prin natură, dar numai asemínea cu trupul nostru pĕcĕtos, însĕ fără pĕcat*“ (In Ep. ad Rom. hom. XIII, in op.). St. Ciril al Alexandriei : „*Apostolul nu đicea numai : în un trup asemínea, resturnĕnd ast-fel o învĕțătură impióasă, căci harul Spiritului cunósce tóte mai de înainte ; ci đicea : asemínea trupului pĕcatului, ca să scim că el întrebuintă cuvĕntul asemínea pentru că Mĕntuitorul nostru fu scutit de orĭ ce pĕcat. In adevĕr, facĕndu-se om, El fu din fire scutit de pĕcat ; de aceea într'un corp asemínea, a condamnat pĕcatul în trup. Luĕnd natura omenéscă, nu luă jugul pĕcatului, care domnea asupra ómenilor ; din contră, sfĕramă tótă puterea sa și arăta că natura omenéscă póte să în lăture semnele pĕcatului*“ (Desp. Intrup. Domn. cap. 9).

Luc. IV, 2; Ion. XIX, 28); se ostenea (IV, 6); avea trebuința de liniște și somn (Marc. IV, 38; Mat. VIII, 24); el compătimea și suferea (Luc. XXII, 41-44; Ion XIX, 34, 35); a suferit mórte, s'a înmormântat și a înviat. (Mat. XXVII, 4 -61 s. a).

VII. *In fine, din aceia că Sânta Scriptura atribue de o potrivă lui Iisus Christos și cea-lalta parte a naturei omenești, suflet sa și spirit, cu facultățile sale, calitățile și afecțiunile sa'e.* Ea-i atribue suflet sa și spirit: „*Intristat este sufletul meu până la morte*“ (Mat. XXVI, 38), țice Domnul învățăceilor săi în grădina Getsimani. Evangeliștii iarăși istori. sind mórtea sa pre cruce țic între altele : „*Iisus, strigând cu glas mare, ș'a dat spiritul*“ (XXVII, 50) sa și mai bine : „*Atunci Iisus, strigând cu voce tare, a țis : Parinte, în mâinile tale încredințez spiritul meu; și acestea țicând ș'a dat spiritul*“ (Luc. XXIII, 46); sa și încă : „*Deci Iisus, luând oțetul a țis : S'a sfărșit; și plecându-șu capul ș'a dat sufletul*“ (Ion. XIX, 30; Comp. 1. Cor. XV, 45) ⁽¹⁾. Ea-i atribue fa-

(1). Ereticii carii negau în Christos sufletul omeneșc se întemeiau mai ales pe cuvintele Evangelistului : „*Cuvântul trup s'a făcut*“ (Ion 1, 14). Dar cuvântul trup, în Sânta Scriptură, se înțerebințeză adesea spre a înșemna pre tot omul. spre exemplu, în Fac. VI, 12; Mat. XXIIV, 22; Fapt. II 17; Rom. III, 20; 1, Cor. I, 29; Gal. II, 16; I. Tim., III, 16. „*El își închipuește, scriea St. Chiril Alexandrénul contra lui Apolinarie, că ar avea de apărător al ideiei sale nebune pre cel mai mare predicator al teologiei, pre Evangelistul Ión, care țice : „Cuvântul trup s'a făcut și a locuit între noi*“ (1, 14). Cu tóte acestea el șcie fórte bine că Scriptura exprimă adesea totul pentru parte, spre exemplu : Acum ea înșegeteză pre omul întreg cu numele suflet; acum cu numele trup indică tótă ființa vie (ζλον τó ζών). Ast-fel se țice : „*Tóte sufletele casei lui Iacob care veniră în Egiptet erau 70*“ (Fac. XLIX, 27). Este evident că fiii și nepoții lui Iacob nu erau fără corp; dar autorul Facerei lua partea pentru tot. Aiurea el țice : „*Sufletul acesta păcătuește, móre!*“ (Lev. V, 1, și urm). Dar unde s'a auțit ca sufletul să păcătueșcă fără corp. Aiurea iarăși : „*Nu va rămânea Spiritul meu tot-déuna cu omul, pentru că el*

cultățile sufletului, anume : Minte omenescă, precum arată cuvintele Evangelistului : „*Iisus creștea cu înțelepciunea și cu harul înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor*“ (Luc. II, 52); „*iar pruncul creștea și se întărea, fiind plin de înțelepciune*“ (ibid, 40); voință omenescă, cum arată rugăciunea Mântuitorului în grădina Getsimani : „*Parintele meu, de este cu putință trecă paharul acesta de la mine, însă nu precum voesc eu, ci precum tu*“ (Math. XXVI, 39; Luc. XXII, 42). Ea-i atribue calități și afecțiuni sufletești. Se istorisește, bună oră într'un loc, că Iisus a săltat de bucurie (Luc. X, 21; Ion. XI, 15); în alt loc, că Iisus a suspinat în spirit și s'a tulburat (XI, 33; XII, 27; XIII, 21); că mărturisea o dragoste deosebită pruncilor și nemulțămirea sa pentru aceia cari îi împedeaă de a se apropia (Marc. X, 13, 10); că avea pentru gloria lui Dumnezeu un zel însoțit câte odată de mânie (Ion. II, 14-17; Mat. XXI, 12, 13; XX, 28); că se întrista gândindu-se la suferințe și la morțe (Mat. XXVI, 37, 38; Luc. XXII, 42-45), că „*în zilele, când a fost în corp, aducând rugăciuni și rugăminți cu strigare tare și cu lacrimi către cel ce putea a-l mântui de morțe, și liberat fiind de temere; măcar că era fiu, s'a învățat ascultarea din cele ce a suferit*“ (Ebr. V, 7, 8).

B. Apăsați de numeroasele și deosebitele erori ale ereticilor asupra naturei omenești a lui Iisus Christos, sântii părinți și învățătorii bisericei tratară foarte adesea dogma această ortodoxă cu scopul de a o apăra.

I. Ei dovideaă în genere realitatea naturei omenești în Iisus Christos, și se serveaă pentru aceia nu numai de mărturiile clare și precise ale Sântei Scripturii, ci și de ideile să-
este trup“ (Fac. VI, 3). Dar fie-cine scie că nu puteă fi fără suflet aceia pre carii 'i condamnă Scriptura aici, căroră le dă legi și le desfășură natura“ (Despre Intrup. Domn. cap. 17. Lect. cr. 1847 III, 202-203).

nătóse ale minţei, sub lumina Cuvântului lui D-şeş, silindu-se mai ales a desvolta ideia că Mântuitoriul nostru trebuie să fie numai decât om perfect.

1°. Ca mijlocitoriul nostru (1 Tim., II, 5) între D-şeş şi ómenî «Mijlocitoriul trebuie să aibă origină comună orî înrudire, şi cu unul şi cu altul, şice unde-va Înveţatoriul ecumenic. Dacă este în înrudire numai cu Unul şi nu cu cei-lalţi nu póte fi mijlocitoriú. Dacă n'ar avea aceeaşi natură, ca Părintele, n'ar fi mijlocitoriú, ci strein. Precum trebuie să aibă natură omenéscă, ca să vie la ómenî, aşa trebuie să aibă fire dumnezeéscă pentru că vinea de la D-şeş. Dacă ar fi fost numai om, n'ar fi mijlocitoriú ; căci un mijlocitoriú trebuie se fie în relaţie intimă cu D-şeş. Dacă ar fi fost numai D-şeş, iarăşi n'ar putea fi mijlocitoriú ; căci aceea pentru cariî intervine El nu s'ar putea apropia de dênsul (1).

2°. Ca Stêpânul şi Lumina nóstră (Luc. IV, 18, 19 ; Ion. VIII, 12). «Noî nu putem cunoşce pre D-şeş, şice Sântul Irineú, decât prin Cuvântul dumnezeesc întrupat saú făcut om, şi nimene altul nu putea să ne anunţe pre Părintele decât Cuvântul seú ipostatic (Rom. XI, 34, 35). Noî n'am

(1). Chrisostom, in Ep. I ad Timoth. homil VII, in Op. t. XI, ed. Montfauc. Aceiaşi idee s'a desvoltat de : 1°. St. Irineú : „Trebuie ca Mijlocitoriul între Dumnezeú şi ómenî, prin o înrudire cu amândoué părţile, sa-i ducă la amiciţie şi unire ; ca D-şeş să caute la om şi omul să descopere pre D-şeş“ (adv. Hær. III c. 18) ; 2°. Teodoret : „Chiar denumirea de mijlocitoriú indică aici divinitatea şi omenitatea. Fiind numai D-şeş, Iisus nu s'ar numi Mijlocitoriú ; cum s'ar putea să fie mijlocitoriú între D-şeş şi noi ne avênd nimica de la noi ? Dar, pentru că ca D-şeş, este unit cu Tatăl, avênd aceeaşi putere, şi ca om cu noi, luând de la noi chip de sclav, cu dreptul se numeşte mijlocitoriú, reunind în sine însuşi cele doué părţi prin unirea celor doué naturi, adecă a dumnezeirii şi a omenirii“ (In conf. dial. II Op. t. IV, p. 56 ed. 1642 ; Lect. cr. 1846, 1, 352-353).

putea fi luminați decât vedând lumina noastră cu ochii noștri proprii, și auzind cuvintele sale cu urechile noastre, pentru că, căutând a imita operele sale și a urma instrucțiunile sale, să devenim capabili de a intra în comuniune cu el și a împrumuta perfecțiunea de la Acela care este perfect și mai presus de toate condițiunile și de toate limitele (1). Sântul Ciril Ierusalimitenul dicea iarăși : « Omul nu putea se învețe decât numai de la șemenele sēu, Mântuitorul luă o natură asemenea cu a sa; spre a învăța mai ușor pe omenii (2).

3°. Ca *Rescumpăratoriul și Renăscătoriul nostru* (Gal. III, 13; Ebr. VII, 22). « Noi n'am fi putut priimi neconruptibilitate și nemurire, dacă n'am fi fost uniți cu cel Nesticăcios și Nemuritor. Dar cum ne-am fi putut uni cu cel Nesticăcios și Nemuritoriū, dacă Nesticăciosul și Nemuritoriul nu s'ar fi făcut mai întâiū ceia ce suntem noi, pentru că stricăciunea noastră să fie absorbită de nesticăciune și murirea noastră de nemurire (3)? ». « Domnul s'a făcut Fiul omului, pentru că neamul nostru fiind supus mórței de un om învins, să primim din nou viața prin Omul învingătoriū; și precum mórtea ne a învins prin un om, tot prin un Om am invins și noi mórtea (4) ». « Unirea nu s'ar fi putut restatori dacă mórtea și corupțiunea n'ar fi fost nimicite. Ast fel nu fără cuvânt Domnul a luat un corp mu-

(1). Adv. Hær. V, Cap. 1.

(2). Cateh. XII, n. 14, p. 228. Aceiași socoțintă se află și în St. Atanasie : „Precum cerea firea lucrului, Domnul Christos spre a veni în ajutorul omenilor, se arată El însuși sub o formă omenescă; El ea un corp asemenea cu al nostru și pământesc, adevărată că prin faptele sēvērșite în corp aduce pre omenii, cari n'aū voit să cunoscă pre D-geū în Providența sa, a recunoște cel puțin după faptele sale pre cuvântul D-geesc manifestat în trup și prin El pre Părintele.

(3). Iren. Adv. Hær. III, cap. 19.

(4). Ibid. V, cap. 21.

ritor, spre a nimici cu desevârşire întru El mórtea şi a rei-
noi pre ómenii creaţi după chipul lui D-şeü (1).

II. El dovedeaü în particular, că Christos luá un corp
omenesc adevêrat, real şi nu o aparenţă de corp. A nega
realitatea corpului lui Christos, pe lângă cele ce atestă
Mântuitoriul însuşi şi Apostoliî sêi, diceáü apăratoriî în-
vêţătorei ortodoxe, şi a afirma că Fiul lui D-şeü páru nu-
maî că are corpul nostru, dar nu l-a avut în realitate,
este de a-l presupune de mincinos şi înşelător pre acela
care este însuşi adevêrul (2); este a privi ca párate şi nişte
amăgiriî tótã viaţa sa pãmêntescã şi tóte faptele sale (3);
este a considera ca streine şi lipsite de minte tóte în-
demnãrile sale, a-l urma pe calea crucei şi a suferinţel-
lor (4); în genere, este a resturna fundamentele credinţei
istorice şi a întroduce îndoiala şi necredinţa în tóte cele
ce se oferã simţurilor (5); este a nega în fine adevêrul
mórţei lui Christos şi a mântuirei nóstre: «El (Fiul lui
D-şeü) nu ne-ar fi rescumpêrat cu adevêrat prin sângele

(1). Atanas. de Incanrat. Verbi. n. 13.

(2). „Totus veritas fuit (Christus); maluit, crede, non nasci
quam ex aliqua parte mentiri, et quidem in Semetipsum“ (Tertul.
De Carn. Christi cap. 5). Si phantasma fuit corpus Christi, fe-
fellit Christus, et si fefellit, veritas non est. Est autem veritas Chris-
tus; non ergo phantasma fuit corpus ejus“ (August. De Quæst.,
LXXXVII, qu. 14; cf. in Ps. XLIV. En. n. 19.

(3). Iren. Adv. Hæres. V, 1. n. 1.

(4). „Dacă ar fi suferit ca o fantomă, precum asigură impioşii,
adecã infidelii cariî nu sunt alt ceva decât fantome, pentru ce sunt
eü înlânţuit? De ce să mă lupt contra animalelor selbatice? S'ar
putea óre să mor eü în zadar“ (Ign. ad Trallian. cap. 10. p. 195,
ed. Hefel). „Et nos, cum incipimus vere pati, seducens videbitur,
adhortans nos vapulare, et alteram præbere maxillam, si
Ipse illud non prius in veritate passus est; et quemadmodum
illos se duxit, ut videretur eis Ipse hoc quod non erat, et nos se-
ducit, adhortans perferre ea quæ Ipse non pertulit“ (Iren. Adv.
Hær., III, 18, n. 6).

(5). Iren. adv. Hær. IV, 33, n. 5; Tertul adv. Marcion III. 8.

său, dacă nu s'ar fi făcut cu adevărat om (1). «O arătare nu putea suferi; iacă decî tîtă lucrarea lui D-đeu distru-să (2). Dacă tot ceia ce istorisește Evangeliul, anume : fî-mea, setea, ranele cuelor, strêpungerea cîstei, mîrtea, tîte acestea ar fi fost imaginare și nu reale, atunci misteriu eco-nomieii mîntuirii este numai o îchipuiri și amăgire, și Christos fu om numai în aparență, iar nu în realitate, și noi suntem mîntuiiți, nu în realitate, ci numai în aparență (3).

III. Contra erorii ereticilor, cari pretindeau că în Chris-tos mîntea, dacă nu sufletul întreg, fu înlocuită prin divini-tatea sa, ei demonstraui că Christos luă cu corpul un suflet omenesc adevărat, rațional și liber. Si iacă argumentele lor principale :

1°. Omul cădu cu totul, corp și suflet; trebuia decî ca și Mîntuitoriul să ia nu numai corpul, ci tot odată și su-fletul omului, spre a-l scăpa pe deplin. El (Christos) gă-sește ceia ce este perdut, și pune pe umerile sale oia rătă-cită, și nu numai pîlea oiei, spre a uni din nou cu divini-tatea pre tot omul lui D-đeu, desevêșit cu corp și cu suflet, n'a lăsat nimica în natura nîtră fără a lua asupra lui; căci se đice : că „*el este ispitit în tîte ca și noi, însă fără de pecat*“ (Hebr. IV, 15). Sufletul în sine însuși nu este pecatul; ci a participat pecatului prin neascultare. Ast-fel, spre a-l sânti, Christos îl ia asupra lui și prin primirea primițiilor, el sântește tîtă omenirea (4).

(1). Iren. adv. Hær. V, 2. n. 1 și aiurea : Οοδê γάρ η̄ ἀληθῶν σάρκα καὶ αἷμα ἐσχηλῶς, δι ὧν ἡπὰς ἐξήγοράσατο, εἰ μὴ τὴν ἀρχαίας πλάσιν τοῦ Ἀδάμ εἰς εαυτὸν ἀνεκερματώσατο (Ibid V, 1, n. 2).

(2). Tertul. contr. Marcion, III, 8 și aiurea : „Empti sumus pre-tio magnus; plane nullo si phantasma fuit Christus, nec habuit ullam substantiam corporis quam pro nostris corporibus dependen-deret“ (Ibid. V, 7).

(3). I. Dam. Esp. ac. a cred. ort. lib. III, c. 28, p. 219-220.

(4). Greg. Niss. contr. Eunom. orat. II, Op. t. II, p. 433, ed.

2°. Sufletul și mintea sunt principalele cauze ale căderii omului, iacă deci ce trebuia să ia Mântuitorul asupra Lui, ca să lucreze mântuirea omenirii. «Dacă-t trebuia, ȳce Sântul Grigorie Teologul, trup din cauza trupului condamnat și suflet din cauza sufletului, îi trebuia și minte pentru minte, care nu numai cădu în Adam, ci încă, precum se exprimă medicii vorbind de bóle, fu atinse mai ântéiú; căci ceia ce a primit porunca, tot aceia n'a păzit-o; și ceia ce n'a păzit porunca, este tocmai aceia ce a sêvêșit crima; și cea ce a comis crima are chiar mai multă trebuință de mântuire; și ceia ce are mai multă trebuință de scâpare, tocmai aceia a și fost luată. Prin urmare mintea a fost luată (1). Aceiași socotință este expusă de Ciril Alexandrénul: «Omul a fost sedus întreg și deveni cu totul prada păcatului, dar fiind-că mintea a fost sedusă înainte de corp, (căci mintea premediteză păcatul, pe urmă corpul sêvêșește), este drept ca Domnul Iisus Christos, voind să ridice natura decăduță, să tindă mâna fie-căria din părțile sale și să ridice ceia ce e căduț, adecă trupul și spiritul, creat dupre chipul lui D-șeú (2).

3°. Sufletul este raționabil și forméză ast-fel principiul mijlocitoriú, prin care D-șeú, Spiritul cel mai curat, s'a unit în om cu un trup gros. «Nemărginirea este cuprinsă de un suflet raționabil, mijlocitoriú între divinitate și corp (3).

«Spiritul se unește cu spiritul, ca cu ceia ce este mai apró-

Morel. Aceiași ideie e exprimată de Augustin (De civ. Dei, X, 27; Serm. 227, n. 4). Teodoret (Epl. 145, ad. Monach. C. P.) și St. Ión Damascen: „Ast-fel întreg n'a luat cu totul și s'a reunit cu totul ca să-ı dea mântuire; căci aceia ce n'ar fi luat asupra lui ar fi rēmas nevindecat“ (Exp. ex. a cred. ort. lib. III, c. 6. p. 152-153).

(1). Ep. către Cled. 1. Op. St. Păr. IV, 203.

(2). Despre Intrup. Domn. cap. 16; Lect. cr. 1847, III, 198-199.

(3). Greg. Teol. Serm. ad. Pasch; Op. St. Păr. IV, 161.

pe și măi identic; numai apoi se unește cu trupul prin mijlocirea Spiritului între divinitate și corp (1).

4°. Dacă Christos n'ar fi luat suflet omenesc sau minte, sau să fi luat numai un suflet ne raționabil sau numai corp, n'ar fi fost om, ci o ființă inferiōră omului. «Dar se țice : In loc de minte, era deajuns divinitatea. . . . Divinitatea cu trupul numai nu este încă un om; nu este nici numai cu sufletul său cu trupul și cu sufletul, însă fără minte ceia ce anume deosebește pre om (2). «Afirmăm că tōtă natura divină s'a reunit cu tōtă natura omenescă. Dumnezeu Cuvēntul care ne creă la început, nu respinse nimica din ceia ce dădu naturei nōstre, ci el luă tōte : corpul, sufletul cu minte și cugetător și calitățile lor. Căci o ființă vie, lipsindu-ī una din părțile acestea, sau una din calitățile acestea, numai este un om (3).

5°. Dacă natura primită n'avea minte omenescă, Acela care intră în luptă cu Satan, era însuși D-șeu, și tot D-șeu era și învingător. Și dacă a învins D-șeu, eū care n'am contribuit la victorie, nu folosesc nimic, și nici nu pot să mă bucur de ea, ca și un om care s'ar lăuda cu trofeele altuia (4).

(1). Epist. ad. Cled. 1. ibid. 203. Acēstă socotință este dezvoltată și de alți părinți bisericești, precum : Fericitul Augustin (Epl. 137 n. 11; 140 n. 12) și St. Iōn Damascen : „Cuvēntul Dumnezeu s'a unit cu trupul prin rațiune, care este ceva mijlocitoriū între curățenia divinităței și corpulenta trupului; căci mintea domină asupra sufletului și asupra trupului, și ceia ce este măi curat în suflet este mintea; dar aceia ce este măi curat decât mintea este D-șeu“ (Esp. ac. cred. ort. cart. III, cap. 6, p. 154).

(2). Grig. Teol. Ep. ad. Cled. I. Oper. St. Pār. IV, 200.

(3). Ion. Dam. Esp. ac. a cred. ort. lib. III, cap. 6 p. 153. De asemenea Augustin : „Non est homo perfectus si vel anima carni, vel animæ ipsi mens humana defuerit“ (Epl. CVXXXVII ad Dardan., n. 4; cofr. de divers quæst. LXXX, III, 9. 80 n. 1).

(4). Cyr. Alex. despre Intrup. Domnului, cap. 14; Lect. cr. 1847, III, 194-195, și urm.

IV. Ei dovediră că *Christos* luă natură omenescă anume din prea Sânta Fecióra Maria, prin urmare o natură de o ființă cu a noastră, dar nu o aduse El de sus. Iacă ce ȳice despre acésta, spre exemplu *Ireneu* : « Pentru ce D-ȳeu n'a luat din pulberea pământului, ci a împrumutat din Maria natura sa omenescă ? Pentru ca natura sa să nu fie deosebită de aceia pe care avea să o mântuiescă, și spre a se arăta cu totul asemenea, păstrând asemănarea (1) ». Sântul *Ciril* Ierusalimiténi : « Credeți că Fiul unul născut al lui D-ȳeu, pentru păcatele noastre, s'a pogorit din ceriū pre pământ, a luat o umanitate asemenea cu a noastră și s'a născut din Sânta Fecióra și din Sântul Spirit, nu părelnic saū în aparență, ci în realitate s'a sēvēșit întruparea sa. El n'a trecut prin Fecióra ca printr'un canal, ci s'a întrupat cu adevērat în pântecelē sēū : El a mântat, a bēut întocma ca noi. Căci dacā întruparea este pārută, însuși mântuirea este numai o închipuire (2) ». Sântul *Grigorie* Teologul : « Dacā ȳice cine-va, că *Christos* trecu prin Sânta Fecióra ca printr'un canal, și nu s'a format în ea dumneȳeește și omenește : dumneȳeește fiind născut fără bărbat, omenește fiind născut duple legea îngrecārei, este un nepios. . Dacā ȳice cine-va că trupul s'a pogorit din ceriū, dar nu este de pre pământ, nu este de la noi, să fie anatema (3) ». Sântul *Ión* Chrisostom « Că cu trupul, El (*Christos*) a provenit realminte din Fecióra, acésta o arată lămurit *Evangelistul* prin cuvintele aces-

(1). Adv. Hær. III, 21, n. 10; cf. Tertul, de Carne Christi, cap. 16 : „Neque ad propositum Christi faceret, evacuans peccatum carnis, non in ea carne evacuare illud in qua erat natura peccati, neque ad gloriam. Quid enim magnum si in carne meliore et alterius, id est non peccatricis, naturæ, nævum peccati redemerit ? »

(2). Catech. IV, Cap. 9, p. 63. Aceiași idee este dezvoltată și de St. Efrem Sirul (Serin. c. Hæret; Oper. St. Pār. XIV, 64).

(3). Epist. ad. Cled. I, ibid.

tea : *ceia ce s'a conceput în ea* (Mat. I, 20, 21), și Sântul Paul ținând : *Format din femeie* (Gal. IV, 4). *Din femeie*, ține el, închidând gura acelor, cari pretind că Christos trecu prin Maria ca printr'un canal. Și dacă aceia ar fi drept, trebuia ôre sinul unei feciôre? Dacă aceia este drept, Christos n'are nimica comun cu noi; din contră, trupul sêu este deosebit de al nostru și de altă natură. Cum deci se numește eșit din rădęcina lui Iese, odrasla din tulpină, Fiul omului, flóre? Pentru ce se dă Mariei numele de mamă? Cum se pôte afirma că Christos a eșit din neamul lui David, că a luat forma de sclav, că *Cuvântul trup s'a facut?* Pentru ce ținea ôre Paul către Romanî : „*Din care a venit Christos dupre corp, care este preste tôte?*“ (Ibid. IX, 5). Din expresiunile acestea și din multe alte părți ale Sântei Scripturî rezultă, că Christos a provenit din noi, din natura noastră, din sinul Feciôrei (1).

§. 135. *Domnul Iisus, dupre omenire, este născut supranatural și prea sânta sa Maică este pururea Feciôră.*

Dar, de și Domnul nostru Iisus a provenit din noi dupre trup, a luat o natură omenescă consubstanțială cu a noastră, acesta n'a fost ca la toți ômenii, ci supranatural. El s'a întrupat, s'a făcut om „*în sinul Feciôrei Maria prin lucrarea Sântului Spirit*“, așa că prea sânta sa Maică, înainte, pe timpul și după nașterea sa a rămas feciôră și este pururea Feciôră (Mărt. ort. resp. 39).

A.-Domnul Iisus se întrupă în sinul Feciôrei prin lucrarea Sântului Spirit, și prea sânta sa Maică a rămas feciôră, înainte și după nașterea sa. Acastă e un adevăr cunoscut :

I. Prin prețicerea lui Isaia privitoare la nașterea lui Mesia : „*Iaca feciôra va concepe și va naște fiu, care se va numi Emanuel*“ (Ibid. VII, 14). Autenticitatea acestei prețiceri

(1). IV. Hom. Math. n. 3.

cu raportul său la Mesia, pe lângă că rezultă din conținutul său chiar și din ocasiunea care o dictă, este întărită lămurit de Evangelistul (Mat. 1. 23). Cu toate acestea aici se vestește că va fi o feciură (alma) anume, o feciură curată, neprihănită (1), carea va concepe și va naște pre Emanuel (D-zeu cu noi).

II. Prin anunțarea îngerului în raport cu nașterea lui Mesia de demult promis și anunțat. Trimes de D-zeu prea Sântei Feciore Maria, trimisul ceresc îi anunță că va concepe și va naște pre Fiul celui prea Înalt : „*Nu te teme, Marie, căci ai aflat har înaintea lui D-zeu. Veți lua în pântece și veți naște fiu, și veți chema numele lui Iisus. El va fi mare și se va numi Fiul celui prea Înalt*“ (Luc. 1, 30-32). Și când feciura s'a îndoit despre acesta zicând : „*Cum se va face acesta, căci eu nu cunosc bărbat*“ ? (Ibid. 34), îngerul i-a răspuns, că ea va conserva virginitatea sa, că va concepe și va naște în mod supranatural fără bărbat : „*Spiritul Sânt va veni preste tine și puterea celui prea Înalt te va umbri. De aceea și sântul ce se va naște din tine se va numi Fiul lui D-zeu*“ (Ibid. 35). Și spre a-i dovedi că o astfel de minune era cu putință la D-zeu, îi cită exemplul rudeniei sale Elisaveta, carea, cu totă bătrâneța și sterilitatea sa, a conceput în sinul său după voința celui de sus, și adause în genere că : „*nimic nu este cu neputința la Dumnezeu*“ (Ibid., 36, 37). După care prea Sânta Feciură zise : „*Iacă serva Domnului; fie mie după cuvântul tău*“ (Ibid., 38).

III. Prin istorisirea Evangelistului privitoare la conceperea reală și nașterea lui Mesia. Evangelistul începe istorisirea în terminii aceștia : „*Iar nașterea lui Iisus Christos așa a fost: că logodită fiind mama lui, Maria, cu Iosif, mai*

(1). Vezi explicarea profetiei aceștia. Introd. în Teol. ort. A. M. §. 82.

înainte de a se aduna ei, s'a aflat având în pântece dela Spiritul Sânt" (Mat. 1, 18). După aceia istorisește că, pe când Iosif, care nu pricepea încă taina, „se hotărî să o lase pe ascuns" (Ibid. 19), ângerul Domnului se arată în vis și-i dîce : „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua cu tine pre Maria femeia ta; căci ceia ce s'a născut într'ênsa este de la Spiritul Sânt. Și ea va naște fiu și-l vei chîema Iisus, adecă mântuitor, pentru că El va mântui pre poporul său de păcatele sale" (Ibid. 20, 21). Pe urmă, după ce a observat că, „tôte acestea s'au făcut ca să se plînescă ceia ce a dîs Domnul prin Profetul", vorbind de nașterea lui Emanuel, dintr'o Fecîora (Ibid., 22, 23), și încheie așa : „Iosif, deșteptându-se, a făcut dupre cum i-a poruncit lui ângerul Domnului și lua pre femeia sa cu el. Si nu o a cunoscut pre ea, pană ce-a născut pre fiul său cel ântîi născut și a chîemat numele lui Iisus" (Ibid., 24, 25).

IV. Prin credința statornică a întregîi bisericii a lui Christos. Acêsta exprimă credința sa în privința acêsta mîntîi în simbótele vechi întrebuintate în sinul său de la început, care vorbesc direct despre conceperea virginală și despre nașterea Domnului Iisus din Fecîora Maria, prin lucrarea Spiritului Sânt (1); apoi ea atestă acêsta public în sinódele ecumenice. Ast-fel al doilea întroduse în Simbolul său cuvintele acestea : „Cred în Fiul lui D-deu, care s'a întrupat din Fecîora Maria prin lucrarea Spiritului Sânt", simbol care de atunci, a devenit un model neclătit de credință pentru tôte secótele. La al treilea ecumenic, la în-

(1). Ast-fel : 1°. În simbolul cunoscut sub numele de Simbolul Apostolic se dîce : τον Κύριον ἡμῶν, τὸν γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου; 2° în simbolul anexat instituțiunilor Apostolice : καὶ ἐκ ἁγίας γίας παρθένου Μαρίας γεννηθέντα. . . . 3° în acela al Bisericii din Antiochia, dupre textul citat de Caesian : „Qui propter nos venit et natus est ex Maria Virgine. . . " (Vid. apud. Bingham Antiq. eccl'es. lib. X, cap. 4, §. 7, 11, 12).

cheiere, fu pronunțat public un discurs, ce conținea între altele doxologia acésta pentru Maica lui Dumnezeu : «Tu ești cununa fecioriei ! Tu ești maică și fecióră ! . . Și cine este vrednic a premări cu demnitate pre prea láudata Maria ? O minune ! ea este maică și fecióră tot odată ⁽¹⁾ ! Am văđut acum dogma sinodului al patrulea ecumenic, care învață a mărturisi pre Fiul lui D-đeű, născut din Tatăl duple divinitate, și născut pentru noi din Fecióră Maria, Maica lui D đeű, duple omenire».

V. Prin învățătura unanimă a păstorilor și Invățătorilor particulari ai bisericei, precum : Sântul Ignatie Teoforul, care scrie : «Principele lumei aceștia n'a cunoscut virginitatea Mariei, nașterea și mórtea Domnului, aceste trei mistere mari, care s'aű sėvėrșit, în tăcerea lui ⁽²⁾. Sântul Iustin : «Virtutea divină, pogorindu se asupra Feciórei o acoperi cu umbra sa și o făcu roditóre lăsându-i-se virginitatea ⁽³⁾. Sântul Ireneű : «El (Fiul lui D-đeű) se născu dintr'o Fecióră ⁽⁴⁾; se născu din o Fecióră a lui David ⁽⁵⁾. Sântul Grigorie de Nisa : «Una și aceiași este tot odată maică și fecióră, nici virginitatea sa nu o împedecă de a naște, nici nașterea nu vătămă virginitatea sa ⁽⁶⁾. Sântul Ambrosie : «Aceia ce ڃise : „*Iacă serva Domnului; să fiemie duple cuvėntul tėű*“, era fecióră și după ce a conceput și după ce

(1). Concil Ephes. part. 11, act. 1, apud Binium t. 1. part 11 p. 221.

(2). Epist. ad Ephes. cap. 19; Lect. crest. 1821, I, 40.

(3). Apolog. 1, 33; ibid, 1825 XVII, 56.

(4). Adv. Hær. III, 21, n. 5, și mai departe : „Precum Eva, avėnd un bărbat, dar rămăind fecióră, dovedi neascultarea sa și prin aceia produse mórtea pentru ea și pentru tot neamul omenesc, ast-fel Maria, fiind logodită unui bărbat, dar rămăind fecióră dovedi ascultarea (Luc. 1, 38) si prin aceia servi la mântuirea sa și acea la tot neamul omenesc“ (Ibid., III, 22).

(5). Adv. Hær., V, 19 n. 1.; cf. III, 19. n. 1. sq., V, 21, n. 1, 2.

(6). Orat in diem natal. Christi, Op. t. III, p. 344, ed. Morel. Lect. cr. 1837. IV, 258; cf. contr. Eunom. orat. III p. 536.

a născut; căci Profetul (Is. VII, 14) ȕisea nu numai că o feciőră va concepe, ci și că va naște ⁽¹⁾. Tot același învętaș și Sântul Metodiu ⁽²⁾, Eusebiu ⁽³⁾, Amfilohie ⁽⁴⁾, Sântul Grigorie Teologul, Sântul Ión Chrisostom ⁽⁵⁾, E-frem Sirul ⁽⁶⁾, Leon cel Mare ⁽⁷⁾, Augustin ⁽⁸⁾, Ciril al Alexandriei ⁽⁹⁾ și alții ⁽¹⁰⁾.

(1). Epist. ad Syricium t. II clas. 1 Epistol. XLII, p. 967.

(2). Se află la el asupra Mariei expresiunile acestea : *παρθενο-μήτωρ*. (De Simeon. et Anna, n. II), *μήτερ παρθένε* (ibid. n. 5), *ὦ μήτερ παρθένε και παρθένε μήτερ* (ibid., n. IX).

(3). Demonstr. evangel., III, 2.

(4). *Τοκετὸς παρθενικὸς* (In christ. natal. n. IV); *Ἵοῦδ' ὄλωσ αἱ παρ-θενικαὶ πόλκι ἀνεωχθησαν*. (Orat. in Domin. occurs., n. III).

(5). Greg. Naz. Carm. II, 196 et sq : Chrisost. Id Genes. homil. XLIX, n. 2; in Math. homil. IV, n. 3 : „Nu întreba cum Spiritul formă pre pruncul în sînul Feciõeii; căci dacā este cu neputință de a explica modul formațiunei sale sub acțiunea legilor naturei, cum s'ar putea face acęsta sub acțiunea minunată a Spiritului? Să nu credeți iarăși că ați ști totul, când ați invętat, că Christos este născut prin lucrarea Sântului Spirit. Cu o cunoscință asemenea sunt multe lucruri pe care încă nu le știm, spre exemplu : Cum cel Infinit se cuprinde într'o mitră?. Cum acela ce ține tôte este purtat de o femeie? Cum o feciőră naște și remâne feciőră? (Hom. la Mat. t. I p. 61, 62).

(6). „El (Christos) este născut fără suferință, pentru că a fost conceput fără călcarea curăției. S'a întrupat în sînul Feciõeii, dar prin Sântul Spirit și nu prin trup; de aceia s'a născut din Feciőră; căci Spiritul a deschis pântecelē ca să iasă omul, care a creat natura și a dat Feciõeii puterea de a produce. Spiritul a făcut mămă pre aceia ce nu știea de bărbat; de aceia rodul n'a rumpt sigiliul virginităței și Feciōra a rēmas fără suferință (Cuv. despre Heret.; Op. St. P. XIV, 66).

(7). „Cujus virginitas sic non est violata partu ut non fuerat temerata conceptu“ (Serm. XXII cap. 1).

(8). „Virgo concepit, virgo peperit, et post partum virgo permansit“ (De Symb. n. 5; cf. contr. Faust. XXVIII, 4).

(9). „Unicul Cuvēnt dumnezeesc, primind din unica Feciőră principiul naturei sale corporale, rādicāndu-șu un templu fără cultură și reunindu-l cu sine, se naște din Feciőră fără să fi deslegat prin conceperea sa cingătōrea virginală și fără să o rumpă prin nașterea sa, ci conservāndu-o în întregitatea sa și făcēnd ast fel o minune mare si nespūsă. (De Incarn. Dei, cap. 22; Lect. cr. 1847, III, 217).

(10). Petr. Chrisolog. Serm. LXII, Procl. in diem nativ. Christi

Și nu numai ei învățau ast-fel, ci ei încă căutară adesea a pune în evidență posibilitatea și convenința perfectă a acestui mod miraculos al nașterii lui Mesia. Ei aduseră ca dovadă saŭ explicare a posibilităței a tot puterea lui D-đeŭ (1) și câte-va alte minuni de felul acesta, spre exemplu : rugul care ardea fără a se consuma (2), și faptul că Mântuitorul după învierea sa, a putut să intre la ucenici prin ușile încuiate (3). Si dezvoltând ideia perfecteî conveninței a modului acesta de naștere a lui Mesia ei diceau : «Așa precum Adam, primul om creat, primi corpul său dintr'un pământ necultivat și fecioresc (Fac. II, 5) și fu format de mâna lui Dumnezeu anume prin Cuvântul divin, prin care „*tôte s'aŭ făcut*“ (Ion, I, 3), ast-fel în scopul de a regenera pre Adam în persóna sa, Dumnezeu Cuvântul se născu însuși din Fecióra Maria, și își alese cu adevărat o naștere precum se cuvinea spre a regenera pre Adam» (4). Saŭ mai bine : «Prin o fecióră, numită Eva, a venit mórtea; tot prin Fecióră, saŭ mai bine dicând din Fecióră a trebuit să se manifesteze viața, ca precum cea dinteiŭ a fost amăgită de șérpe, de asemenea cea de a

orat. IV, in Combes. auctor p. 334; Zeno Vern. De Serm. Contit. III, in Patrolog. curs. Compl t. XI, p. 303.

(1). Procl. de laud S. Mariae. orat. 1; Ion Damasc. Esp. cred. ort. lib. IV, cap. 14 p. 260 : „Pentru El (Christos) n'a fost cu neputință nici de a deschide ușa, nici de a lăsa sigiliul neatins“.

(2). Grigorie al Nisei : „Precum rugul ardea și nu se consuma, așa aici Fecióra naște lumina și rămâne ne atinsă (Cuvânt la nașterea Mântuitorului. Lect. cr. 1837, IV, 259). Ambros. de Instit. Virg. cap. 6, 7; Epiphani. Hæres. LXXVIII, n. 9. 10; Cyril Alex. contr. Antroph. 20.

(3). Augustin, De Civit. Dei XXII, 8; Greg. M. in Evang. homil. XXVI.

(4). Iren. adv. Hær. III, 21, n. 10; St. Hippolit dice iarăși : *Πρωτότοκον ἐκ παρθένου ἵνα τὴν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐν αὐτῷ ἀναπλάσσων δεῖχθῆ* (In Daniel VII, Mai 1).

doua să primescă însciințarea de la Gabriel (1). Sau încă :
 ‘Se cuvinea ca Acela care întră în viața omenescă, spre a
 aduce pre toți ómenii la nevinovăție, să se nască din nein-
 tinata Fecióră în sinul căria se formă; căci de ordinar,
 aceia ce este încă fecióră, se mai numește nevinovată și
 curată (2).

B. Prea Sânta Maică a Domnului Iisus a rămas fecióră
 pentru tot-déuna, chiar după nașterea Domnului. Sântii pă-
 rinți și învățătorii bisericei citaū spre întemeierea acestui
 adevăr :

I. Cuvintele Profetului Ezechil despre pórtă orientală a
 templului, pe care i-o arată Dumneđeū în visiune. „*Și ea
 era încuétă, ȕice Profetul, și mi-a ȕis Domnul : Ușa acésta
 va rămânea încuétă; ea nu se va deschide și nimenea nu va
 trece prin ea, căci Domnul Dumneđeul lui Istrael a intrat
 prin ușa acésta, și va rămânea închisă*“ (XLIV, 1-3). Intr’un
 sens mistic, duple Sântii părinți, pórtă acésta însemna pre
 prea curata Fecióră Maria, care *remase închisă*, adecă într’o
 virginitate inocentă și nealterabilă, și pentru tot-déuna, nu
 numai înainte de naștere și în nașterea Mântuitorului, ci
 iș după aceia, prin care El singur, Domnul Dumneđeul nos-
 tru intră în lumea acésta și nimene altul după El (3).

(1). Ciril al Ierus. Catech. XII, 15 p. 218-219. De asemenea în
 Tertulian : „In virginem adhuc Evam irrepserat verbum ædifica-
 torium mortis : in virginem æque introducendum erat Verbum ex-
 tractorium vitæ, ut, quod per ejusmodi sexum abierat in perditio-
 nem, per eundem sexum redigeretur in ordinem“ (De Carne Chris-
 ti, cap. 17); și in Augustin. (de Agone Christian. cap. 22, n. 24).

(2). Greg. Nis. Orat. in diem natal. Christi, Opp. t. III p. 344;
 cf. de virg. cap. 2, si Augustin. Contr. Faust., XXVIII, 4).

(3). „Quid est hæc porta (Ezech. XLIV, 1) nisi Maria, ideo
 clausa quia virgo! Portagitur Maria, per quam Christus intravit
 in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, et genitalia
 virginitatis claustra non soluit. Mansit intemeratum septum pu-
 doris, et inviolata virginitatis duravere signacula“ (Ambr. De In-

II. Și aceste cuvinte adresate de prea bine-cuvântata Fecioră însăși ângerului vestitor : „*Cum se va putea acesta, căci eă de bărbat nu cunosc*“ (Luc. 1, 34). Trebuie a ne aminti că prea Sânta Fecioră propuse întrebarea acesta într'un timp când ea era logodită cu Iosif (Luc. 1. 27). Ce ar însemna decî cuvintele sale, dacă înainte de logodirea sa n'ar fi făcut juruința de a păstra pentru tot-déuna fecioria sa, și dacă ea nu s'ar fi logodit cu Iosif numai pentru ca să fie păzitoriul fecioriei sale? Almintrelea, logodită cu Iosif, ca cu viitorul său sociu, n'ar fi putut dice : «Căci eă de bărbat nu știu». Si dacă e incontestabil că prea Sânta Fecioră a făcut vot înaintea Domnului de a păzi pentru tot-déuna virginitatea sa, este cu neputință ca ea să nu fi păzit tot-déuna juruința sa, mai ales după ce a meritat harul de a deveni maica Fiului lui Dumnezeu (1).

III. Tradițiunea sacră întărește în adevăr că prea curata Maică a lui D-deu conservă până la sfârșit juruința sa de feciorie. Dupre tradițiunea acesta, Biserica o mărturisi statornic ca fecioră în simbolele sale, din timpurile Apostolice, și pe care o profesară tot déuna ca atare toți păstorii bisericeii și toți credincioșii; așa că dupre mărturia Sântului Epifanie, numele de Fecioră a devenit ca un nume propriu al Mariei (2). Pe credința acestei tradițiuni se numea ade-

stit. Virg., cap. 8, n. 52 : cf. Epist. ad Siric., class. 1, epist LXXII). Esp. ac. a cred. ort. lib. IV, cap. 14 p. 260).

(1). Virginitatea Mariei este cu atâta mai pretioasă și plăcută, cu cât fu consacrată lui Dumnezeu prin Feciora însăși înainte de a concepe pre Christos. Acesta se vede din cele șise ângerului vestitor : „Cum va fi acesta, căci eă de bărbat nu știu“ De sigur ea n'ar fi vorbit așa, dacă n'ar fi promis mai înainte lui D-deu de a rămănea fecioră. Dar fiind-că acesta era contrariu obiceiurilor israiltene să logodi cu un om drept, care trebuia nu numai să respecte ci se facă a fi respectat și de alții ceia ce consacrase lui D-deu“ (August. de Virgin.. cap 4).

(2). Epiphân. Hær. LXXVIII, n. 5, 8, 19.

sea *pururea feciōră* (ἀειπαρθένος, *semper Virgo*), *tot-déuna fiică* (ἀειπαίς), precum arată scrierile Sântului Ipolit (¹), Atanasie cel mare, Epifanie, Casian și alții (²), precum arată chiar canónele și decretelile sinódelor ecumenice. Așa, spre exemplu, în hotărîrea a 2-a sinodului al V-le ecumenic cetim : «Dacă cine-va nu mărturisește douē nașteri a lui D-đeū Cuvêntul : Ânteiū din Tatăl, chiar mai înainte de veci, afară de timp și de trup; a doua în ڃilele aceste mai din urmă, același Dumneđeū Cuvêntul pogorîndu-se din ceriū și întrupându-se din prea sânta, prea gloriósa Maică a lui D-đeū și pururea feciōră Maria, se fie anatemala (³)!». Și în canonul ânteiū al sinodului al șéselea, se ڃice între altele : «Intărim într'o unire învêțătura expusă de cei douē-sute de Părinți teofori (la sinodul din Efes), ca o putere nedestructibilă de pietate, mărturisind un singur și unic Christos Fiul lui D-đeū, carele s'a întrupat și mărturisind pre ceia ce l-a născut fără ajutorul bărbatului, curata și pururea feciōră ca propriū și cu adevêrat Maică a lui Dumneđeū (⁴)!

IV. Dar credința Bisericeī în pururea feciōria Maiceī lui D-đeū se manifestă mai ales la ivirea unor eretici, cariī în-

(1). Ὁ ἕως ὧν ἀλλ᾽ δημιουργὸς ἐκ τῆς παναγίας ἀειπαρθένου Μαρίας. . . γέγονεν ἄνθρωπος. (De Teolog et Incarn., n. 8; cf. contr. Beron. et Helie. Serm. III).

(2). Athanas. In Luc. 1, 58; Epiphani. Exposit. Fid. cathol., n. 15; Ancorat. CXXI : Cæsar. Dialog. 1, n. 20; III, n. 122; Casian, de Incarn. 1, 4; Leo M. Epist. ad Flav. fragm. 1 (apud. Mansi VI, 424); Cyril. Alex. Homil. Ephes. in. Nestor. habit. p. 355, VI.

(3). Quintæ Synod. Coll. VIII, ap. Bin. t. II part. II p. 115-116. Acolo iarăși în hotărîrea sinodului se ڃice : „Dacă cine-va voește, a înțelege în mod viclén si nu în sensul propriū numirea de sântă gloriósa si pururea feciōră Maria, Maică lui D-đeū, întrebuintată de sântul Sinod de Chalcedon, să fie anatema!“

(4). Canónele sântiilor Apostoli, a sântelor sinóde și a sântilor părinți p. 62.

drăsneău a învăța că după ce a născut pre Mântuitoriul prea Sânta Fecióră ar fi avut și dela Iosif alți copii (1). Ahea apăruse învățatura acésta și Păstorii bisericei o calificară de nebunie (2), de sacrilegiu (3), de blasfemie (4), de eresie (5) și o condamnă de mai multe ori și public în sinódele provinciale (6). Spre a o combate, ei diceau între altele: Este cu neputință ca Fiul lui Dumneđeș să-și fi ales de maică o femeie, care după ce l-a născut supranatural, fără bărbat, să fi consimțit mai târziu a-și perde virginitatea sa (7). Este cu neputință ca acésta, carea născu pre D-đeș și carea născu minunea prin cele ce urmară, să se fi putut hotărî vre odată a avea relații cu vre un om (8). Acésta era chiar cu neputință din partea lui Iosif, acel om *drept* (Mat. 1, 19), mai ales de când a fost creșut vrednic a fi păzitoriul tainei și martor al nașterii minunate a Mântuitoriului lumii prin curata Fecióră, logodnica sa (9). Iacă pentru ce, murind pre cruce, Mântuitoriul o încredință unuea din învățaceii

(1). In timpurile vechi era erórea lui Eunomiu (Philostorg. H. E., VI, 2) si câtiva discipuli ai lui Apolinarie (Epiph. Hæres. LX XVII, n. 26), precum si a lui Elvidiu cu partasi sei (Hieron. adv. Helvid.; Gennad de Dogmat. eccles., cap., 59) si a sectei Antidicomarianitilor (Epiph. Hæres. LXXVII, LXXVIII; August. Hæres. LVI). In timpurile moderne, este una din erorile ce o predica raionalistii.

(2) Origen. Homil, VII, in Lucam.

(3) Ambros. de Instit. virgin., cap. 5.

(4) Gennad. de Dogm. theolog. cap. 69.

(5) Epiph. Hæres. LXXIII.

(6) Anume la sinodul din Roma in 320, sub presedinta papei Siriciu, si acela din Milan din același am sub presedinta St. Ambrosie.

(7) An vero Dominus Iesus eam sibi matrem eligeret quæ virili semine aulam posset incestare cœlestem, quasi eam cui impossibile esset virginalis pudoris servare custodiam? . . . Ambr. de instit. virgin. cap. 6.

(8) Ioan Damasc. Exp. ac. a cred. ort. lib. XIV, cap. 14 p. 261.

(9) I. Chrisostom Cuv. la Mat. V. n. 3. p, 93; Hieronym adv. Helvid. op, t. IV. part. II p 134.

săi, dîcînd ucenicului : „*Iacă muma ta*“ și către dînsa : „*Iacă fiul teû*“ (Ión XIX, 26, 27); ceia ce de sigur n'ar fi făcut, dacã ea ar fi avut un bărbat sau alți copii (1). Cât despre temeiturile pe care credeau ereticii că-și vor întemeia învățătura lor falsă din cuvîntul dumnezeesc, apărătorii dogmei ortodoxe dîceaû :

°. Din aceste cuvinte ale Evangeliului : „*Maî înainte de a se aduna ei*“, și din cele următore : „*El nu o a cunoscut pîna ce a născut pre fiul sêu cel ântêiû născut*“ (Matei I, 18 și 25), nu urmêză că Iosif ar fi încetat în urmă de a fi păzitorul Fecioriei Mariei. Evangelistul vorbește numai de cele ce au fost înainte de a se naște Mîntuitorul din prea curata Feciórã, și nu de cele ce au fost dupã aceia. Precum nu rezultã nici din cuvintele Domnului oștirilor către Iudei „*Vê voiû purta pîna la batrînete*“ (Is. XLVI, 4), că D-đeu ar fi încetat de a fi; tot așa nu urmêză nici din ceia ce đice Facerea despre corabie : „*Corbul ce eșise din corabie nu s'a maî întors, pîna ce a secat apele de pre pãmênt*“ (Fac. VIII, 1), ca să fi venit maî tãrđiû (2).

2°. Din aceia că Iisus s'a numit Fiul *ântêiû născut* al prea Sînteii Fecióre (Mat. I, 25; Luc. II, 7), iarăși nu este permis a încheia că dupã El, ea ar fi maî născut și alții; cãci numele de cel *ântêiû născut* în Sînta Scripturã nu însemnã numai pre acela dupã care sunt născuți și alți copii; însêm-

(1). Dacã el (Iosif) o a cunoscut și a avut'o cu adevêrat de femeie, pentru ce Iisus Christos a încredințat'o unuea din discipulii sêi, ca pe o femeie fãrã de bărbat, ne avênd pre nimene la ea, și 'i-a poruncit să o ia la dînsul“ (Chrisost. Serm. Mat. V, n. 3, p. 93). „*Dicit et ad discipulum: Ecce mater tua. Ipse est discipulus cui mater commendabatur. Quomodo marito uxorem tolleret si fuerat Maria mixto conjugio aut usum tori conjugallis cognoverat?*“ (Ambr. de Iustit. virgin., cap. 6).

(2). I. Chrisost. Despre Mat. V, n. 3 p. 92-93; Ambr. de Iustit. virgin., cap. 5; Isidor Pelus. lib. 1. epist. XVIII.

nă și pe acela înaintea căruia nu s'a născut nimene, și legea cerea ca să se sântescă lui D-zeu fie-care ântăiū născut ce deschide pânțele mamei sale, îndată după nașterea sa, când nu se putea ști încă dacă părinții vor mai avea alți prunci (Ex. XIII și XXXIV; Leo. XXVIII; Numer., VIII), (1).

3°. Dacă Sânta Scriptură amintește de frații și de surorile lui Iisus Christos (Mat. XII, 46-48-49; Marc, VI, 3; Ión, II, 17; VII, 3 s. a), nu urmază încă că ar fi fiil prea Sântei Fecióre Maria. Căci, în Sânta Scriptură, se numesc câte odată frați rudele mai de aprópe; așa, spre exemplu, Abraam și Lot se numesc frați (Fac. XIII, 8), pe când Lot era fiul fratelui lui Abraam, a lui Aron (comp. Fac. XII, 4, 5; XIV, 14-16). Iacob și Laban se numesc iarăși frați, pe când Iacob era nepot de soră a lui Laban, al Rebecăi femeia lui Isaac (Comp. Gen. XXVIII și XXIX cu XXXVI, XXXVII). Tot în, înțelesul acesta trebuie a se lua și denumirea de frațele Domnului, adecă în înțelesul de rude apropiete și nu de frați bunți (uterini); erău fiil lui Iosif, pretinsul bărbat al prea Sântei Fecióre, ce i-aū avut cu femeia cea diuteiū (2).

§. 136. Domnul Iisus este om fără de păcat.

Deosebindu-se de noi dupre umanitate prin nașterea sa supranaturală din Sânta Fecióra, Mântuitoriul nostru Iisus Christos se deosebește iarăși de noi dupre omenire în acela că este cu desevêrșire scutit de orî ce păcat (Mart. Ort. resp. la întreb. 38 p. 1).

1°. Cuvêntul dumnezeesc învață mai ântăiū că Domnul este scutit de păcatul original :

(1). Hieronym. Adv. Helvid., Op. t. VI, part. II, p. 135-136.

(2). Precum presupunea St. Épifanie (Hæres., XXVIII și LXXVIII); St. Ambrosie (de Instit. virgin., cap. 6) și altele.

1°. Când ea raportă cuvintele îngerului vestitor către Sânta Fecióră : „*Spiritul Sânt va veni în tine și puterea celui Prea înalt te va umbrî; pentru aceia sântul ce se va naște din tine se va numi Fiul lui Dumnezeu*“ (Luc. . . . 1, 35). De aici se vede că, de și Domnul Iisus a fost conceput din Fecióră, fiica unui om, dar din fecióra curățită mai înainte, suflet și corp, de Spiritul Sânt, duple cum se exprimă o cântare a bisericei (1), totuși fu prin puterea și lucrarea aceluși Spirit Sânt, și se născu prin urmare cu totul curat și sânt. Acastă idee o predicară lămurit sântii părinți ai bisericei, spre exemplu, Sântul Ciril al Ierusalimului : «Același Spirit Sânt se pogorî preste Sânta Fecióră Maria. Căci, când Christos, Fiul unic, trebui să se nască, puterea celui Prea Înalt o a umbrî și Spiritul Sânt, pogorîndu-se asupra ei, o sânti pentru ca să pótă primi pre Acela prin carele sunt tóte. N'am trebuință a-ți spune multe spre a te face să înțelegi că acastă naștere este curată și sântă (2)». Sântul Grigorie Teologul : «De și aceia care pörtă în sînul său este Fecióră, curățită mai înainte de Spirit, atât corpul cât și sufletul (căci trebuia să se onoreze nașterea și să se respecte virginitatea), cu tóte acestea Acela care a eșit din ea este D-șeu și cu aceia ce El a luat (natura omenescă) unul singur din douè opuse, trup și spirit, din care unul a dat și altul a primit adorațiunea. . . . Iacă cuvîntul meu pentru noua naștere a lui Christos! Aici nimic uricios, căci numai păcatul este scârbos. Dar în Christos nu póte fi vorba de uricine; căci umanitatea sa fu creată prin

(1). „Să se bucure ceriul și pămîntul, căci acela ce este de o ființă cu Tatăl, etern ca Părintele, împreună cu Tatăl pre scaun sedătoriu, în iubirea și îndurarea sa către ómenî, s'a micșurat prin bună-voința și sfatul Tatălui și s'a aședat în pîntecele unei fecióre curățite mai înainte de Spiritul“ (st. 4 la litie 25 Mart).

(2). Catech. XVII, n. p. 376.

Cuvântul, și nu se făcu om prin sămînță omenescă; ci din trupul prea curatei Fecioare mama sa curățită mai înainte de Spiritul, eși omul creat prin El însuși, și pentru mine numai primi El curățirea (1). Sântul Efrem : «Christos fu născut dintr'o natură supusă necurăției și avënd trebuință de a fi curățită prin cercetarea lui D-zeu. Și precum fulgerul luminează cele întunecate, așa și Christos curăți până și natura ascunsă. El curăți și pre Fecioara; pe urmă se născu, ca să arate că, acolo unde este Christos, curățenia se arată în totă puterea sa. El curăți pre Fecioara, pregătindu-o mai de înainte prin Spiritul Sânt; apoi, fiind curată Fecioara îl concepu. El curăți pre Fecioara, de și acuma curată; și, chiar născându-se, o lasă fecioară (2). Sântul Ión Damas-cen : «După consimțirea Sântei Fecioare, Sântul Spirit, precum ângerul îi vestise dumnezeeste, veni în ea, o curăți și-i dădu de a concepe și a da lumii divinitatea Cuvântului. Atunci, ca o sămînță dumnezească, Fiul lui Dumnezeu, de o ființă cu Tatăl, înțelepciunea ipostatică și puterea celui Prea Înalt, o acoperi cu umbra sa; și se formă din sângele său curat și fecioresc un embrion de natura noastră, din trup viu prin un suflet rațional și cugetător, și El și l-a format nu din sămînță, ci ca Creator, prin Spiritul Sânt (3).

2°. Scriptura învață același adevăr; când mărturisește că D zeu a trimes pre Fiul său numai „*îmbrăcat cu un trup asemenea trupului păcatului*“ (Rom. VIII, 3), și afirmă prin urmare că chiar luând un trup natural, asemenea cu acel al tuturor ómenilor supuși păcatului, Fiul lui Dumnezeu nu luă acest trup al păcatului în care se nasc ei, viețuesc și

(1). Cuv. la Epifan'ie. Op. St. P. III, 245; Despre legătură și venirea lui Christ. ibid. IV, 248-249.

(2). Cuv. pentru Ereticii ibid. XIV, 71.

(3). Esp. ac. a cred. ort. III, 2. p. 138-139.

mor cu toții, ci un trup omenesc scutit de păcat și de corupțiune (1).

3°. Cuvântul lui D-zeu învață iarăși, că Domnul Iisus este cu desăvârșire curat de tot păcatul personal. El singur întrébă pre inimicū sēt : „*Cine din voi mă va convinge de vre un păcat*“ ? (Ion VIII, 46) și apropiindu-se patimile sale, ȳcea ucenicilor : „*Domnul lumēi aceștia trebuie să vie, cu tōte ca nu are el nimica întru mine al sēt*“ (XIV, 30). Sântiī Apostoli mărturisesc cu toții „*că s'a aratat ca să stērgă păcatele nōstre și că întru El păcat nu este*“ (I Ion, III, 5) ; „*că El păcat nu a facut și nici s'a aflat vicleșug în gura lui*“ (I Petr. II, 22) ; că Dumneȳeu „*pentru iubirea nōstră a facut victimă pentru păcat pre Acela care nu cunoscea păcatul, pentru ca întru El să ne îndreptăm din dreptatea lui Dumneȳeu*“ (II Cor. V, 21) ; că noi am fost „*rescumpērați. . . prin preciosul sânge al lui Iisus Christos, ca a unū miel nevinovat și fara defect*“ (I Petr. I, 18, 19) ; sau ei ȳc : „*Nu avem Arhiereū care să nu pōtă compătīmi cu neputinȳele nōstre ; ci pre unul ispitit în tōte ca și noi, însă fara de păcat*“ (Hebr. IV, 15). „*Arhiereū ca acesta ni se cuvīne, sânt, nevinovat, fara de pată, deosebit de cei pēcătoși și măī înalt decât ceriurile*“ (VII, 26). „*Avem de mijlocitor catre Părintele pre Iisus Christos, carele este drept*“ (I Ion, II, 1).

III. Dupre învățătura acēsta așa de pozitivă și lămurită a Cuvântului lui D-ȳeu, Sânta Biserică a creȳut statornic că Domnul Iisus care ne este de o fiinȳă dupre umanitate, ne este asemenea în tōte, afară de păcat, precum exprimă în

(1). „*In similitudine, inquit, carnis peccati fuisse Christum ; non quod similitudinem carnis, acceperit quasi imaginem corporis, et non veritatem ; sed similitudinem peccatricis carnis vult intelligi quod ipsa non peccatrix caro Christi ejus fuit par, cujus erat peccatum genere, non vitio Adæ : quando hinc etiam confirmamus eam fuisse carnem in Christo cujus natura est in homine peccatrix*“ (Tertul, de Carn. Christi., cap. 16 ; cf. cap. 42).

dogmele lor Părinții sinodului din Chalcedon și cum mărtursia acum înainte de ei cu o gură toți păstorii și învățătorii bisericii : Iustin (1), Ireneu (2), Clement Alexandrînul (3), Ipolit (4), Dionisie Alexandrînul, Eusebiu, Atanasie cel Mare, Iacob de Nisibî, Sântul Ión Chrisostom, Grigorie de Nisa (5), Augustin (6) și alții (7). Și chiar prin această sântenie a Domnului nostru Iisus, sânta biserică înțelegea câte odată nu numai o scutire complectă de orî ce păcat, fie original, fie personal și voluntar, ci și nepăcătoșia (8), scutirea de orî-ce poftă simțuală, saū de orî ce greșală, scutirea de tótă ispita lăuntrică (9). De acela, când Teodor de Mopsuestia a îndrăsnit a susține între altele, că Domnul Iisus n'a fost scutit de ispite lăuntrice și de lupta patimilor (10), sinodul al cincilea ecumenic (în 553) condamnă în-

(1). Σὺν τῷ . . . μόνῳ ἀσπίλῳ καὶ ἀναμαρτήτῳ χριστῷ (Dial. cum Tryph. cap. 110).

(2). Adv. Hæres. IV, 20 n. 2.

(3). Εἷς μὲν ὄν μόνος, ὁ ἀνεπιθύμητος ἐξ ἀρχῆς ὁ Κύριος ἡμῶν. Strom. VII, 12).

(4). Ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας (De Charism, n. 1); Ἄνθρωπος ἀναμάρτητος (De Teolog. et. Incarnat. adv. Beron. et Helic. n. 2, 4).

(5). Dionys. Alex. Epist. ad Paul. Samosat.; Euseb. Demonstr. evang., III, 2; Athanas. de Incarn. Verbi Dei, n. 17, 18; Iacob, Nisib. de Pœnit. serm. VII, n. 1; Chrisost. in Ephes. homil. III. n. 3; in Ebr. hom. XIII, n. 3; Greg. Nyss. Orat. catech. cap 16.

(6). „Nullum habuit omnino peccatum, vel originale, vel proprium“ (Epist. CLIV ad. Evod. n. 19).

(7). Didym. Alex. de Trinit. 1, 30; III, 10; Theodoret. Eranist. dialog. III, in Ebr. II, 8).

(8). Hippol. de Teolog. in Incarn. n. 11; Chrysost. In Rom. homil. XIII, n. 5; Cyril. Alex. contra Anthropom. cap. XXIII; Augustin. Præd. Sanct., XV, n. 30; de Pecc. et merit. et rem. 11, 20 n. 34.

(9). Clem. Alex. Strom. VII, 12; Pædag. 1, 2; Ambros. Epist. ad. Hier. (in Mai VII, p. 160); Maxim. Opusc. teol. t. II, p. 14, ed. Combef.; I. Damasc. Expun. ex. a cred. ort. III, 20, p. 207.

(10). Serm. de Incarn. fragm. XXV, XXIX (in Mai, V).

vătătura sa cea falsă ca una din cele mai importante (1) Spre a dovedi că Iisus Christos avu o sântenie desevêșită și absolută, învățătorii bisericei arătau, că întru El natura omenescă n'a avut o existență a parte, ci era unită ipostatic cu natura divină (2).

II. Despre unitatea ipostatică în Iisus Christos.

§. 137. *Realitatea uniuneî celor două naturi în Christos într'un singur ipostas.*

Când mărturisim, că în Domnul nostru Iisus Christos sunt două firî, firea dumnezească și natura omenescă, mărturisim tot odată, că în El se află o singură persónă, că aceste două firî sunt reunite în El într'un singur ipostas a lui Dumnezeu Cuvântul; căci credem că Fiul lui Dumnezeu . . . a luat asupra lui, în propriul său ipostas, un trup omenesc, conceput de la Spiritul Sânt în pântecele Fecioarei Maria, și s'a făcut om. (Epist. Patr. etc. art. 7); că prin urmare întru El omenirea n'are o personalitate particulară, nu formeză un ipostas a parte, ci a fost luată. de dumnezeirea sa în unitatea ipostasului său dumnezeesc; sau, servindu-ne de cuvintele Sântului Ión Damascen : «Ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul s'a întrupat. luând din Fecioară embrionul naturii sale, -trup însuflețit de un suflet cuvântător și cu minte; așa că a devenit și ipostas al trupului . . . Unul și același ipostas al Cuvântului, devenind ipostasul celor două naturi, nu permite nici una din ele să fie fără ipostas; nu le permite nici să fie ipostase diferite unul de altul; și nu este nici de cum un ipostas, când al unei firî, când al celor-

(1) Concil. Constantinopol. II, cap. 12.

(2) Tertul. de Anim. cap. 13.

lalte, ci, rămâne tot-déuna ipostasul celor două naturi nedespărțit și neîmpărțit. . . Trupul lui Dumnezeu Cuvântul n'a primit un ipostas independent și nu devine un ipostas deosebit de acela al lui Dumnezeu Cuvântul; primind ipostasul în sine, fu primit în ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul și n'a avut un ipostas neatârnat ⁽¹⁾. Adecă că Domnul nostru Iisus Christos este una și aceeași persoană divină, care se recunoște una și aceeași în îndoirea firilor sale, dumnezească și omenescă, este adevăratul Emanuel, Dumnezeu om.

A. Acesta e un adevăr întemeiat puternic pe Sânta Scriptură, unde vedem : 1° că în Iisus Christos, cu două firii, natura divină și natura omenescă, este un singur ipostas, o singură persoană; și 2° că acest ipostas este anume ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul sau al Fiului lui Dumnezeu, care, luând și reunind în sine natura omenescă cu natura dumnezească, rămâne neîmpărțit unicul ipostas al amânduror firilor.

I. Sânta Scriptură predică ideia ântăia, când numește pe unul și același Christos, ca o persoană determinată, Dumnezeu și om, Fiul lui Dumnezeu și Fiul omului, și-l presintă cu atribute ale naturii dumnezeiești și cu acele ale naturii omenestii; cea ce am văzut acum. Ea face acésta cu mai multă chiăritate când, unia și același persóne a lui Christos îi atribue câte odată, ca lui Dumnezeu, calitățile omenestii, și alte ori, ca unui om, calitățile dumnezeiești, dîcînd spre exemplu, că : „*Dacă l-ar fi cunoscut jidoviî, n'ar fi rĕstignit pre Domnul gloriei*“ (I Cor., II, 8); că ei au omorît „*pre Autorul (ἀρχηγόν) vieții*“ (Fapt., III, 15); că Dumnezeu a câștigat Biserica „*cu scump sîngele sĕu*“ (διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου) (Act. XX, 28; Comp. Rom., V, 10, Ebr., V, 8), sau, mărturisind

(1). Esp. ac. a cred. ort. lib. III. cap. 7, 8, p. 155-160.

că „nimene nu s'a suit la ceriū, fără numai Acela ce s'a pogorît din ceriū, Fiul omului, carele este în ceriū“ (Ión, III, 13); că același Fiū al omului, care se născu sub domnia împératului roman Cesar-August „era înainte de a fi Abraham“ (Ión VIII, 5-8). Locurile de felicul acesta presupun numai decât că cele două naturi în Iisus Christos nu sunt despărțite, ci sunt cu adevărat unite într'un singur ipostas; almintrelea nu s'ar putea atribui divinităței sale cea ce face parte de omenirea sa, și reciproc nu s'ar putea numi sângele său, ca om, propriul sânge al său, ca Dumneđeū; nici pe de altă parte, a-î atribui, ca Fiū al omului, perfecțiunile sale divine, a tot-putere, eternitate (1). In fine Scriptura expune ideia acésta cu tótă chîaritatea posibilă, când ăice că Domnul nostru Iisus Christos este unul, că este o singură persónă, un singur ipostas, întocmai precum vorbește de un singur Dumneđeū Părintele, ântěia persónă, ântěiul ipostas al sântei Treimii: „Iar noi avem un singur Dumneđeū, care este Tatăl, din care tote-și trag ființa lor și care ne-a făcut pentru El; și este numai un Domn, care este Iisus Christos prin carele tóte s'au făcut, căci și prin El suntem cea ce sunetm“ (I Cor. VIII, 6). „Este numai un Domn, o credința și un botez; un Dumneđeū, Tatăl tuturor, care este mai presus de tóte, care întinde providența sa preste tóte și care reșede întru noi toți“ (Eph. IV, 5, 6). Decî nu sunt doi Christoși, nu sunt două ipostasuri în Christos!

(1). „Dupre unitatea persónei, consistând în uniunea celor două firi între ele, se ăice că Fiul omului s'a pogorît din ceriū și că Fiul lui D-đeū a luat trup din Fecióra, din carea s'a născut; se ăice iarăși că Fiul lui Dumneđeū a fost rěstignit și înmorměntat, pe când El a suterit tóte acestea nu prin divinitatea sa, după care este de aceeași ființă, egal și împreună vecinic cu Tatăl, ci prin natura cea slabă omenéscă. De aceea noi maturisim cu toți în Simbol, că Fiul unul născut s'a rěstignit și s'a înmorměntat“ (St. Leo. Ep. către. Flav.; Lect. Chr. 1841, I, 157).

II. A doua idee, adecă că în Christos ipostasul Cuvântului său al Fiului lui Dumnezeu, luând natură omenescă și reunind-o în sine cu natura divină, rămâne nedespărțit unicul ipostas al amânduror firelor, această idee este exprimată mai ales în părțile Scripturii, unde se vorbește de întruparea Fiului lui Dumnezeu, de nașterea sa și de venirea sa pe pământ. Așa : —

1°. Cetim în Sântul Ión : „*Cuvântul era Dumnezeu. . . Și Cuvântul trup s'a făcut și s'a sădșluit între noi ; și noi am vădut gloria lui, glorie ca a unnea născut de la Tatal ; plin de dar și de adevăr. . . Legea prin Moisi s'a dat, iar darul și adevărul au provenit prin Iisus Christos*“ (I, 1, 14, 17). Aici de sigur, se presintă persóna sa și ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul, și se dice că același ipostas s'a făcut trup sa și a întrupat, că a viețuit trupește între ómenii sub numele de Iisus Christos, și că chiar după întrupare sa și înomenire, a rămas în Christos, Dumnezeu-omul, tot același, unicul și nedespărțitul ipostas al Fiului, unul născut din Tatal (V, o idee asemenea, I Ion. 1, 1-9; V, 20). «Espresiunea : *Cuvântul trup s'a făcut* însemnă că însuși ipostasul Cuvântului a devenit fără nici o schimbare ipostasul trupului, observă Sântul Ion Damascenul (1).

2°. Citim în Sântul Apostol Paul cuvintele aceste cumpănitoare despre Iisus Christos : „*Care în chipul lui Dum-*

(1). Esp. ac. a cred ort. lib. III, cap. 11. p. 166 ; sa și precum observă Sântul Proclu : „Prin expresiunea : *trup s'a făcut*, Evangelistul indică nedespărțirea uniunii celei mai perfecte. Căci, precum unitatea nu póte fi împărțită în două unități, nici cu mintea chiar, căci dacă s'ar putea împărți așa, n'ar mai fi unitate ci dualitate, tot așa, ceia ce prin unirea cea mai perfectă face numai unul, nu póte fi împărțit în două“ (Ep. către Armenii, despre credință :). Socotințele altor învățatori în privința sensului cuvintelor : *Cuvântul trup s'a făcut* au fost adunate de Teodoret în dialogul său între eraiist și ortodox (Lect. Chr. 1846, 1, 69-75).

ne^{de}u fiind, n'a socotit ca o răpire a fi întocmă cu Dumne^{de}u; ci s'a deşertat pre sine, chipul robului luând, întru asemănarea omenilor făcându-se şi aflându-se la chip ca omul“ etc. (Fil. II, 6, 7). Cuvintele acestea exprimă lămurit mai întâi ideea despre perfecta unitate a ipostasului în Iisus Christos; căci dacă era în Iisus Christos două ipostasuri deosebite, Apostolul nu putea să ăică de acela pe care-l represinta în „chipul lui D-^{de}u“, sau cu natură divină, că „a luat chipul robului“; de acela pe care-l representa ca nesocotind că ar fi o răpire pentru El „de a fi întocmă cu Dumne^{de}u“, că „s'a făcut asemenea omenilor“ şi că „s'a deşertat“ făcându-se om. Ele exprimă apoi că, prin acest ipostas al celor două fire în Christos, ipostasul său dumne^{de}esc a rămas invariabil; căci, după expresiunea Apostolului, Acela care avea „Chipul lui D-^{de}u“ acela a luat şi „chipul robului“, adecă că a luat în unitatea persoanei sale firea omenescă, şi tot el „s'a deşertat pre sine. . . făcându-se asemenea omenilor“ El era, „aflându se la chip ca omul (1)“.

3°. Cetim într'o altă Epistolă a aceluşi Apostol : „Implinindu-se timpul, a trimis Dumne^{de}u pre Fiul său cel născut din femeie şi supus legei, ca să rescumpere pre cei ce erau sub lege“ (Gal., IV, 4, 5). *Apostolul nu ăice prin o femeie, vom repeta cu Sântul Ciril al Alexandriei şi St. Ion Damascan, ci din femeie. Dând a înţelege prin aceia că acest om, născut din Fecióră, este unicul Fiū al lui D-^{de}u şi Dumne^{de}u, şi că acelaşi Fiū al lui Dumne^{de}u şi D-^{de}u este Acela, care s'a născut din Fecióră, născut dupre trup, întru cât s'a făcut om; că nu s'a aşedat într'un om creat mai înainte precum în un profet, ci s'a făcut pre Sine substanţial şi cu a-

(1). Veđi St. Ciril al Alex. despre întrup. Domnului, cap. 9; (Lect. cr. 1847, III, 176-183).

devărat om, adecă a dat, în ipostasul său, ipostas trupului însuflețit prin un suflet cugetător și cu minte, s'a făcut El însuși ipostas pentru ei (1).

4°. Intr'o a treia Epistolă, unde același Apostol enumără prerogativele Jidovilor, se țice, între altele, că : «Patriarhii sunt părinții lor „și că din ei a eșit duple trup însuși Iisus Christos, care este D-zeu mai pre sus de toate“ (Rom. IX, 5) (2); și la început același Iisus Christos se numește : „Fiul lui Dumnezeu, care este născut, duple trup, din sângele și din neamul lui David“ (Rom. 1, 3). Cea ce exprimă lămurit, că în Iisus Christos omenirea n'a primit ipostas a parte și nu formază o personalitate independentă, ci a fost luată de divinitate în unitatea ipostasului său dumnezeesc; așa, că chiar după întrupare, rămâne tot-déuna Fiul lui Dumnezeu al doilea ipostas al Sântei Treimi, așa precum era înainte de întrupare. (Vezi locuri analoge I Tim, III, 16; Col. II 9 și altele).

(1). I. Damasc. Exp. cred. ort. lib. III. cap. 12, p. 168. Asupra acestor cuvinte ale Apostolului (Gal. IV, 4), Sântul Ambrosie face observarea acésta. „El țice : *Fiul său*, și nu unul din fiii săi nu fiul său adoptiv, ci *Fiul său*. Țicând : *Fiul său*, el arată nașterea eternă a Fiului, și adăugând : *făcut din femeie*, arată că și nașterea acésta se rapoartă la El; dar generațiunea duple umanitatea luată prin El și nu duple divinitate“ (apud Binium. Concil. Ephes. t. I. part. II, act. I p. 195).

(2). „El l-a numit *Christos*, spre a arăta că s'a făcut om adevărat; l-a numit eșit din Iudei *duple trup*, spre a arăta că El începu a exista înainte de timpul întrupării sale; el a țis de Dênsul : *Cel ce este*, spre a înștiința că este fără de început; el a țis : *Mai pre sus de toate*, spre a exprima că El este Domnul creaturei; l-a numit *Dumnezeu*, pentru că, amăgiți prin vederea și patimile sale, să nu negăm natura sa nemuritoare; l-a numit : *bine-cuvântat*, ca să-l adorăm ca pe cel A tot puternic și să nu-l desprețuim ca pe un sclav asemenea cu noi; el țice : *In vecii vecilor*, spre a arăta că Acela care l-a creat cu cuvântul său va fi tot-déuna vestit ca D-zeu“ (St. Proclu Ep. c. Arm. despre credință).

B. Credința bisericeii întregi, că în Iisus Christos, Mântuitorul nostru, cu cele două naturi, este numai un singur ipostas și un ipostas dumnezeesc, se manifestă mai întâi în toate Simbolele sale vechi, începând cu cel numit Apostolic. Aici singurul nostru Domn Iisus Christos se mărturisește Fiul unul născut al lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu, pogorît din ceriul pentru noi, întrupat din Spiritul Sânt și din Feciora Maria, răstignit și înmormântat, înviat și înălțat la ceriul și sedînd de a dreapta Părintelui (1). Dar apoi Biserica desvoltă cu o chîritate particulară credința sa despre punctul acesta în sinódele ecumenice din Efes și Chalcedon, cu ocazia eresiilor lui Nestorie și a lui Eutihie; conciliul din Efes, între altele, aprobă și luă de temei al învățătorei sale despre ipostasul lui Christos epistolele sântului Ciril al Alexandriei către Nestorie. Țacă în ce termen se expune ea în una din epistolele acestea: «Noi învățăm, că Cuvîntul, reunind ipostatic cu El trupul, însuflețit de un suflet cugetătoriu, s'a făcut om într'un chip nespuse și nepricepător, a început a se numi Fiul omului. . . Dicem că de și naturile, strînse într'o unire adevărată, sunt deosebite, totuși este numai un Christos, un singur Fiul avînd ambele naturi, și nu așa ca cum deosebirea lor ar fi dispărut din cauza uniunii. Din contră, noi afirmăm, că divinitatea și omenirea formară un singur ipostas al Domnului Iisus Christos prin constituțiunea negrăită și neexplicabilă a celor două naturi diferite într'o unitate perfectă (2)». Mai ales, conciliul din Efes aprobă și primii cele douăsprezece capitule dogmatice sau anatimatisme ale aceluși prelat din Alexandria, îndreptate către ereticul Nestorie. Acolo, în capul al doilea, cetim : «Dacă cine-va nu mărturi-

(1). Apud Bingham. Origin eccles. lib. X, cap. 4.

(2). Concil. Ephes. t. I, part. II, act. I, p. 121, apud Bin.

seşte că Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl s'a unit cu trupul
dupre ipostas, şi că cu trupul său este un singur Christos, şi
că acelaşi Christos este Dumnezeu şi om tot odată, să fie ana-
tema!». In capul al treilea: «Dacă cine-va, dupre unire, îm-
parte ipostasele unui singur Christos, întrunindu-le numai
prin o conexiune (*συναρείξ*) a dignităţii şi nu prin o unire
reală (*καθ' ἑνωσιν φυσικήν*), să fie anatema!». In al patrulea :
«Dacă cine-va atribue la două persoane, sau la două iposta-
surî, cele ce le istorisesc Apostolii şi Evangeliştii ca fiind
dise de Iisus Christos prin sânţi sau chiar prin El însuşi, şi
aplică unele omului, considerat despărţit de Cuvântul lui
Dumnezeu, şi altele, ca demne de măiestatea divină, nu-
mai Cuvântului care iese din Dumnezeu Tatăl, să fie ana-
tema!». In al cincilea : «Dacă cine-va îndrăzneşte a dice că
Iisus Christos este un om îndumnezeit, în loc de a dice că
este cu adevărat Dumnezeu, ca Fiul unu născut şi prin natură,
întru cât Cuvântul s'a întrupat şi s'a împărtaşit ca şi noi de
carne şi sânge, să fie anatema (1)!». Si sinodul din Chalce-
don, în hotărîrea sa de credinţă, învaţă, precum am văzut a
mărturisi «Unui şi acelaşi Christos, Fiul unic, Domn unic,
recunoscut în două firî. . . . nu despărţit sau împărţit
în două persoane, ci unul şi acelaşi Fiul unic, Dumnezeu
Cuvântul».

C. Dintre învăţătoriî particulari este de ajuns a cita în
privinţa dogmei aceştia mărturiile acelora dintre dînşii,
carii vieţuiră şi învăţară înainte de sinodul din Efes şi acel
din Chalcedon. Ast-fel sunt mărturiile Sântului Ignatie
Teoforul : «Singurul medic al corpului şi al sufletului, năs-
cut şi nenăscut. arătându-se Dumnezeu în trup şi adevê-
rată viaţă în mörte, provenit din Maria şi din Dumnezeu,
mai înainte participând, pe urmă neparticipând la suferin-

(1). Lect. chr. 1841, I, 57-58.

te, este Iisus Christos Domnul nostru (1). - A lui Tertulian : «Vedem o îndoită natură neamestecată, dar reunită în singura persoană a lui D-zeu și Omul Iisus (2)»; A Sântului Atanasie cel Mare : «El (Christos) este om perfect și D-zeu desevârșit, unic prin unitatea ipostasului și din două și în două firii (3)». A Sântului Efreem : «Mărturisesc pre unul și același, ca Dumnezeu perfect și om desevârșit, în două naturi reunite ipostatic și personalmente, recunoscute nedespărțit, fără amestecare nici schimbare ; care s'a îmbrăcat cu un trup însuflețit prin un suflet raționabil și cugetătoriu, și care ne-a devenit asemenea întru toate, afară de păcat, unul și același este. . . D-zeu și om, perfect D-zeu și perfect om, unul în două naturi, și în ambele unul (4)». A Sântului Grigorie Teologul : «Noi nu despărțim întru el (Christos) omul și Dumnezeirea ; învățăm că unul și același mai înainte nu om, ci D-zeu și Fiul unic, etern, neavând nici corp, nici nimic trupesc, și apoi și om, primit pentru mântuirea noastră, supus suferințelor în trupul său, nepătimitoriu cu divinitatea sa, mărginit duple corp, nemărginit duple spirit ; unul și același, pământesc și ceresc, văduț și nevăduț, cuprins într'un loc și necuprins într'un loc, pentru ca tot omul și D-zeu să creeze iarăși tot omul decăduț (5)». A lui Augustin : «Iisus Christos, Fiul lui D-zeu este Dumne-

(1). Ep. către Efes. VII : Lect. cr. 1821, I, 34 ; Comp. cap. 20, p. 41.

(2). Adv. Prax. cap. 27.

(3). In Annunt. Dei paræ, n. 2, op. t. II p. 399 ; cf. contr. Arian. Orat. III n. 31, 32.

(4). Cuv. la schimbarea la față a Domnului ; Op. St. Păr. XIII, 158-159.

(5). Ep. c. Cledon. 1 ; ibid. IV, 197. Aceiași ideie este exprimată de St. Grigorie Nysul : Δύο γὰρ πράγματα περὶ ἑνὸς προσώπου ὁ τῆς γραφῆς γεγενῆσθαι φησὶ. Παρὰ μὲν Ἰουδαίων τὸ τάχος, παρὰ δὲ τοῦ θεοῦ τὴν τιμὴν (contra Eunom. orat. IV, p. 583, ed. Morel) ; de Didym Alexandr. (de Trinit., III, 6) ; Hilarie (de Trinit. X, 52).

deu și om : Dumnezeu, pentru că este Cuvântul lui D-deu și că „*Cuvântul era D-deu*“ (Ion. I, 1); om, pentru că Cuvântul a luat un suflet raționabil și un corp în unitatea persoanei ; și mai departe : «El singur este Fiul lui D-deu și tot odată Fiul omului». El singur este Fiul omului, și tot odată Fiul lui D-deu. Nu sunt doi fii ai lui Dumnezeu, Dumnezeu și om, ci un singur Fiul al lui D-deu ; Dumnezeu fără început și om cu început ; iacă Domnul nostru Iisus Christos (1).

D. Mentea sănătoasă însăși întemeiată pe principiile teologiei, nu se poate opri de a recunoște că eresia lui Nestorie, care împărtașa pre Iisus Christos în două persoane, restornă cu desăvârșire taina întrupării și a rescumpărării. Dacă dumnezeirea și omnia în Christos nu erau reunite într'un singur ipostas, ci formau două persoane separate ; dacă Fiul lui D-deu era unit cu Christos omul numai moralmente și nu fizic (real), și era în El ca în Moisi și ceilalți profeți, întruparea n'a avut loc, și nu s'ar putea dice că : „*Cuvântul trup s'a facut*“ nici că „*Dumnezeu a trimis pre Fiul său cel nascut din femeie*“ ; căci atunci Fiul lui D-deu n'a fost format din femeie, el n'a luat trup omenesc ; ci numai pe din afară s'a apropiat de omul Christos, nascut din femeie. Pe de altă parte, dacă nu este Fiul lui D-deu care pentru noi a pățimit, a murit pre cruce, cu trupul, luat de dânsul în unitatea ipostasului său, ci numai omul Christos, neavând nimic mai mult decât o uniune morală cu Fiul lui Dumnezeu, rescumpărarea noastră nici nu s'a putut sevăși, pentru că un om mărginit, orî cât de sânt ar fi el, nu este capabil de a satisface îndeajuns dreptatea infinită a lui D-deu

(1). Cităm aici cuvintele unei opere compuse de Augustin înainte de ivirea eresiei lui Nestoriu, anume Enchiridion ad Laurent. cap. 35.

pentru păcatele întregului neam omenesc. Decî, săpînd astfel taina Intrupărei și misterul Rescumpărării, eresia lui Nestorie săpa prin aceia tot edificiul credinței creștine.

§. 138. Modul unirei ipostatice a celor două firî în Christos.

Cum cele două firî în Iisus Christos, natura divină și natura omenescă, sunt ele reunite într'un singur ipostas, cu toată deosebirea ce există între dînosele? Cum Christos, fiind Dumnezeu perfect și om perfect, este totuși o singură persoană? „Cu Adevărat“ duple cum ȳice Cuvîntul lui D-ȳeu, „mare este taina pietăȳei“ (I. Tim. III, 16), și prin urmare nepricepută de mintea noastră. Dar, întru cît taina acăsta este accesibilă, sânta biserică întemeindu-se iarăși pe cuvîntul lui D-ȳeu, ne învaȳă că în Mîntuitoriul nostru cele două firî sunt unite : 1°. Pre de o parte fără amestecare (ἀσυγχύτως) și invariabil, saũ fară schimbare (ἀτρέπτως), contra învătăturei false a monofisiȳilor, cariî confundaũ în Christos cele două naturi într'una singură saũ admiteaũ în El schimbarea divinităȳei în trup; și 2°. pe de altă parte *indivisibil* (ἀδιαίρετως) și *inseparabil* (ἀχωρίστως), contra erorii Nestorienilor, cariî divisaũ în Christos cele două naturi, și a altor eretici, cariî negaũ că aceste naturi ar fi unite statornic și fără întrerupere. (Veȳi dogma sinodului din Chalcedon).

A. Cele două naturi erau unite în Christos, 1° *fară amestecare*, adecă nu erau confundate, nici amestecate una cu alta, aȳa ca să formeze una nouă, o a treia natură, ci rêmaseră și una și alta în persoana Mîntuitoriului ca două firî deosebite; 2°. invariabil, saũ *fară schimbare*, adecă că nici natura divină nu era schimbată în natura omenescă, nici natura omenescă schimbată în natura divină, ci atăt

una cât și alta rămăseră întregi în persóna Mântuitoriului (Márt. ort. p. I. resp. 38). Acest adevăr al integrităței perfecte și al diferenței celor două naturi în Christos, chiar după uniunea lor ipostatică, rezultă cu evidență :

I. Din toate mărturiile Sântei Scripturii examinate mai înainte, în care, pe de o parte se atribue lui Iisus Christos natură divină, perfecțiunile și acțiunile divine, cu numele de D-zeu, și pe de altă parte, i se atribue și natură omenescă, cu calitățile și acțiunile sale, și numele de om. Dar dacă în Christos, Dumnezeirea și omenirea ar fi fost confundate sau amestecate una cu alta, n'ar fi fost nici D-zeu perfect, nici om desevêrșit, și nu-i s'ar putea atribui nici natură dumnezeescă nici fire omenescă, ci numai o natură nouă formată din fusiunea sau amestecarea celor două, cu calități nouă și deosebiră nouă (1). De asemenea dacă în ipostasul lui Christos, oră divinitatea s'ar fi schimbat în umanitate, oră umanitatea transformată în divinitate, fiind absorbită de acesta, nu s'ar putea atribui lui Iisus Christos decât una din aceste două naturi, care ar fi rămas întregă, și nu și cealaltă care ar fi fost nimicită sau despoiată de calitățile sale.

II. Din canóne și mărturii: mai înainte ale tuturor sinodelor ecumenice și provinciale și ale învățătorilor bisericeii, cari apărără și dovediră contra numeroșiloreretici divinitatea Domnului nostru Iisus Christos; apoi ale tutu-

(1). „Un corp compus din patru elemente nu se numește nici consubstanțial cu focul, nici foc, nici apă, nici pământ, nici de o ființă cu vre-una din aceste elemente. Prin urmare, dacă, precum cred ereticii, după uniunea celor două firi, Christos avea o natură compusă, în cazul acesta, dintr'o natură simplă s'ar fi schimbat într'o natură compusă, și nu mai este de o ființă nici cu Tatăl, a cărui ființă este simplă, nici cu mama, carea nu este compusă din substanță dumnezeescă și omenescă. Atunci Iisus Christos nu se ține nici de Dumnezeire, nici de omenire“ (Max. Márt. Ep. ad. Ion. Cubic op. II, p. 279 ed. Combefis Ion Dam. III, 3).

ror sinódelor și ale învățătorilor bisericei, cari apărară și dovediră contra ereticilor adevărata natură omenescă a lui Iisus Christos; în fine, din hotărîrea chiară și lămurită a sinodului din Chalcedon, contra monofisiților de a dreptul, despre reuniunea fără amestecare, nici schimbare a celor două firî în Iisus Christos; precum și din mărturiile tuturor învățătorilor bisericei cari au scris despre dogma acesta pe timpul sinodului din Chalcedon și de atunci (1). Dar, chiar înaintea sinodului acestuia, sînții Părinți și învățătorii ai bisericei mărturiseau tot atât de lămurit în Christos două naturi întregi și diferite, fără umbră de amestecare sau schimbare. Spre exemplu :

Sântul Ipolit se exprima așa : «Dumnezeu Cuvîntul se făcu pentru noi om perfect, afară de păcat. . . pentru noi luă El mărginirea trupului natural, dar fără a suferi vre-o schimbare. Si fiind unul în natură cu D-zeu Tatăl, nu deveni identic cu trupul prin micșurare; ci rămase nemărginit precum era înainte de a lua trupul, și cu trupul lucră prin Dumnezeire, ceia ce este propriu divinității. Prin în-doita sa lucrare, dumnezească și omenescă, se arată tot odată Dumnezeu și om : D-zeu infinit, om mărginit, păstrînd pe deplin și o natură și alta, cu acțiunile ce se cuvîntă atît una cît și celei-lalte, sau ceia ce este tot una, cu însușirea ființială a fie căria din ele (2)».

Sântul Atanasie cel Mare : «Trebuie a recunoște pe Christos ca Dumnezeu perfect și om perfect; totuși nu în acel înțeles că perfecțiunea divină (sau natura perfectă) s'ar fi schimbat în desevîșirea omenescă, socotință impiosă;

(1). Adecă papa Leo, Ciril Alex., Teodoret și Augustin, Max. Mărt., Damascen și alții.

(2). De Theolog. et Incarn., contr. Beron. et Helic, n. 2, 4; cf. n. 8 : Ὁλος θεός ὁ αὐτός καὶ ὅλος ἄνθρωπος ὁ αὐτός.

nicî în acel înțeles că cele două perfecțiuni (naturi perfecte) să fie mărturisite a parte, -socotință străină pietăței. . . ci în înțelesul unei existenți complete, pentru că este unul și același D-zeu și om, și unul și altul perfect în toate (1).

Sântul Efrem Sirul : «Divinitatea și trupul rămân într'un singur ipostas și într'o singură persoană, nedespărțit și fără amestecare. Orî-cine desparte întru El firile va fi despartită de împărăția sa, și orî-cine le amestecă va fi lipsit de viață (2).

Sântul Vasilie cel Mare : «Vă rog. . . de a renunța la ideia absurdă. . . că D-zeu însuși s'a schimbat în trup și n'a luat semînța lui Adam din Feciora Maria, ci s'a transformat în materie prin propria sa Divinitate. Acastă învățatură absurdă este ușor de combătut; dar, fiind-că ea este o blasfemie pe față, cred că, pentru orî-cine are frică de D-zeu, este de ajuns a-i aminti; căci, dacă s'a transformat, atunci s'a și schimbat. Dar să ne ferim a dice așa, ba nicî chiar a gândi, căci D-zeu dice despre sine : „*EÛ sunt Domnul și nu mă schimb*“ (Mal., III, 6). Și'apoi ce câștigăm noi prin întrupare, dacă corpul nostru, n'a fost reunit cu divinitatea, ca să învingă mórtea? Nu prin o transformare a lui D-zeu însuși a format El corpul său propriu, provenit în El ca din o estensiune a naturii divine. Si, dacă totă natura Fiului unic s'a transformat cum se închide divinitatea, care este nemărginită, în spaciul unui corp mic (3)?»

Sântul Isidor Pelusiotul : «Păziți-vă să nu rătăciți, ci rămâneți ca un temelîu neclătit; căci D-zeu întrupându-se, nicî

(1). Contr. Apollinar., I, n. 16; cf. In Ps. XXI, 21 : Εἷς γὰρ ἔστιν ὁ χριστὸς ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, τέλειος θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. (Apud Galland., V, 203).

(2). Serm la Schimbarea la față a Dömuului: Op. St. Pär. XIII, 154; Comp. 158 159.

(3). Către Călugărul Urvic, ibid. XI, 244-245.

nu s'a transformat nici amestecat, nici împărțit; ci este unicul Fiū fără început, etern, de o potrivă adorat de noi înainte și după Intrupare (1).

III. In fine, chiar din reflexiunile minței sănătoase. Dupre principiile sale naturale, nu s'ar putea admite că natura divină și natura omenescă să fi fost confundate sau amestecate în Christos, și că perdând calitățile lor să fi format una nouă, o a treia natură; căci Dumneșeirea nu se schimbă și fusiunea sau amestecarea a două ființi cu totul simple, a sufletului omenesc și a divinității, este cu neputință; cu atâta mai mult, amestecarea sau fusiunea unui trup gros cu divinitatea, cea mai simplă din toate ființele, este realminte cu neputință (2). Minte nu pôte admite iarăși ca natura divină să fi fost schimbată în natura omenescă, sau natura omenescă în cea dumneșească, cea dinteiu fiind în opunere cu nemutabilitatea și nemărginirea lui D-șeū, și a doua cu nimicnicia omului (3). Dar, întemeindu-se pe principiile teologiei creștine sau descoperite, mintea trebuie să dică că numai cu reunirea fără confusiune nici schimbare a celor două naturi în Christos. cu perfecta lor integritate a putut să se împlinescă lucrarea cea mare a rescumpărării noastre; căci Mântuitorul nu putea suferi pentru noi

(1). Ep. lib. I epl. 419. Aceiași doctrină era predicată de Irineu (Adv. Hær. V, 17 n. 3); Tertulian (de Carne Christi V, XI, XIII); Ilarie (de Trinit, IX, 3); Grig. Nisis (adv. Eunom. orat.); I. Chrisostom și alții. Mărturiile lor au fost adunate de Teodoret. Dial. II între Eran și Ortod. (Lect. cr. 1846, I, 388-397).

(2). Nu este absurd ca două substanțe omogene fiind unite să se amestece, să se absorbă una pe alta; dar între natura divină și natura omenescă diferența este infinită și fusiunea lor oferă o imposibilitate adevărată (Teodoret, Dial. II între Eran și Ortod.; Lect. Chr. 1846, I, 376).

(3). Sântul Ciril al Alexandriei face aceeași observare: „A dice că trupul s'a schimbat în natura divină, sau că Cuvântul s'a transformat în trup, este iarăși absurd“ Epist. ad success.

pre cruce decât numai prin natura sa omenescă, precum nu putea să deie almintrelea decât prin divinitatea sa un preț infinit suferințelor sale. Ar fi prin urmare, a resturna misteriuil rescumpărării noastre, a recunoște în Christos fusiunea sa și schimbarea celor două naturi într-una singură (1).

B. Cele două naturi erau unite în Christos *nêmpărțit* și *nedespărțit* : *Nêmpărțit*, în acel înțeles, că cu toate că erau în El în perfecta lor integritate și cu diferențele lor, cu toate calitățile lor particulare ele nu existaș separat, nu formaș două persoane particulare, ce ar fi avut între ele numai o unire morală, precum învăța Nestoriū, ci erau reunite în unul și același ipostas al D-șeului; adevăr ce lam desvoltat acum. *Nedespărțit* în acel înțeles că, unindu-se în unul și același ipostas al Mântuitoriuilui în momentul concepțiunei sale în pântecetele Fecioarei, aceste două naturi nu s'au mai despărțit, nici se vor mai despărți vre odată; uniunea lor este *perpetua*. Acest adevăr îl desvoltară mai ales învățătorii bisericeii vechi, combatând opiniunile eretice care s'au manifestat.

I. Acastă uniune începu chiar în momentul concepțiunei Mântuitoriuilui în pântecetele Fecioarei (Mărt. ort. p. 1.

(1). Pentru observa acuma Sântul Leon despre Eutihii : „Orbit în raport cu natura lui Iisus Christos, va fi necesar și în raport cu suferințele sale. Căci dacă el nu recunoște crucea Domnului ca o fantomă saș aparentă, din contră el nu se îndoeste de realitatea suferinței sale pentru mântuirea lumii, admitând moartea trebuie să almiti și trupul. Si nu dică că Acela pe care-l recunoște că a suferit nu era de firea noastră, căci negațiunea adevăratului trup este și negațiunea suferinței trupului. Ast-fel, dacă primește credința creștină și nu astupă urechia sa la predica evangelică, cugețe care natură putea să fie ținuită și spânzurată pe lemnul crucei, si când un soldat lovi cu lancea sa costa celui răstignit, de unde putea să curgă sângele și apa ca să spele și să adape Biserica lui D-șeu prin baie și pahar“ (Lect cr. 1841, I, 160-161).

resp. 38). Căci Profetul pređice, că Fecióra va *concepe* și va naște pre *Emanuel*, adecă pre Dumneđeū-omul (Is. VII, 14), și ângerul îi vesti că Ea va lua în pân-tece și va naște pre acela ce se va numi *Fiul lui D-đeū* (Luc. I, 31-35). Așa învățară St. Grigorie Teologul : «Dacă đice cine-va că în Fecióră să formă omul mai ânteiū și apoi D-đeū se reuni cu el, sē fie condamnat, căci aceia ar însemna a nu recunósce nașterea lui D-đeū, ci a-l înlătura (1)». Sântul Ciril al Alexandriei : «Nu trebuie a crede că s'a născut din Fecióră mai ânteiū un om simplu și că apoi Cuvântul s'a pogorît asupra lui; ci đicem că Cuvântul s'a unit chîar în pân-tece cu natura omenescă și a fost născut cu trupul (2)». Fericitul Teodoret : «Uniunea naturelor în Christos se făcu la concepțiune chîar, ; și mai departe : «Dacă unirea se sēvērși în momentul concepțiunei, este evident că omenirea n'a putut perde natura sa după acēstă unire (3)». Sântul Proclu : «Evangelistul nu đice, că Cuvântul s'a sēlășluit într'un om desēvērșit, ci că s'a făcut trup, înjosindu-se până la conceperea naturei și chîar la principiul nașterei. Căci, precum omul care se naște firește nu este de odată gata de acțiune, ci mai ânteiū însuși germenetele naturei se face trup și apoi se întărește puțin câte puțin, formându-se organele simțirilor și ale acțiunei, așa și D-đeū Cuvântul, pogorîndu se la principiul și rădăcina generațiunei omenestî, începu prin a se face trup, totuși fără a se transforma în trup, ferescă D-đeū! căci divinitatea este mai pre sus de ori ce transformare (4)». Sântul Ion Damascénul : «Cuvântul lui D-đeū

(1). Epist. către Cleod. I; Op. St. Păr. IV, 197. Aceiași se đice și de St. Atanasie : «*Ἡ γὰρ τῆς σαρκὸς ἔνωσις πρὸς τὴν τοῦ λόγου θεότητα ἐν μήτρας γέγονεν* (c. Apol. I, n. 4).

(2). Epist. I ad Nestor., apud Bin. Concil. Ephes. part. II act. I p. 121; cf. Op. St. Ciril t. V part. II, p. 23. Lutet. 1639.

(3). Dialog. între Eran. și Ortod.; Lect. cr. 1846, I, 371-378.

(4). Epist. către Armen. despre cred.; ibid. 1841. I 358-359.

nu se uni cu un trup care ar fi existat acum de sine, ci s'a așezat în sinul Fecioarei fără mărginirea propriului său ipostas, se formă din sângele curat al pururea Fecioarei Maria un trup însuflețit prin un suflet raționabil și cugetător; și luând începuturile formărei omului, Cuvântul însuși se făcu ipostas al trupului, așa că acesta devine tot odată și trup, și trupul lui Dumnezeu Cuvântul, și trup însuflețit cugetător și cu minte (1).

II. Această unire nu încetă nici pe timpul suferințelor Mântuitorului pre cruce (Mărt. ort. p. 1. resp. 46); căci, dacă divinitatea, precum asigură uniți eretică, s'ar fi despărțit atunci de omenirea sa și ar fi părăsit-o, nu s'ar putea dice cu Apostolul că Iudeii „*au răstignit pre Domnul slavei*“ (I. Cor., II, 8); că noi, cari „*eram inimi ai lui Dumnezeu, am fost împacați cu El prin mórtea Fiului său*“ (Rom. V, 10); că Domnul Dumnezeu a căștigat Biserica „*cu propriul său sânge*“ (Fapt. XX, 28). Și ideia acesta eretică fu combătută în unanimitate de sântii Părinți ai Bisericei, mai ales de Atanasie cel Mare (2), Grigorie Nisul, Teodoret (3), Ión Damascen. Acesta dice anume : «De și Christos ca om a murit și sântul său suflet s'a despărțit de precuratul său corp, cu toate acestea dumnezeirea a rămas nedespărțită de amândouă, adecă cu sufletul și cu corpul. Și ast-fel unicul ipostas nu s'a despărțit în două ipostase; căci sufletul și corpul chiar, de la început, avea de o potrivă ființă în ipos-

(1). Esp. cred, ort. III cap. 2. p. 139. Veđi și Paul. Emis. Homil. de nativ. Domini (in Mai, VII, 1, 209); Augustin Contra Serm. Arian. n. 6 :

(2). Contra Apolinar. I, n. 18; II, n. 14, 15; ad Epictet. Corinth., n. 5, 10.

(3). Greg. Nys. In Christi Resur. Orat. I, p. 392, t. III, ed. Morel; Lect. cr. 1841, II, 25 și urm.; Teodoret. Sum. dogmelor divine, cap. 15 : „Divinitatea nu se despărți“.

tasul Cuvântului. Cu toate că pe timpul morţii s'au despărţit, totuşi fie-care din ele n'a încetat de a avea singurul ipostas al Cuvântului; aşă că acesta era de odată Ipostasul Cuvântului, al sufletului şi al corpului. Căci, nici odată, nici sufletul, nici corpul nu avură ipostas propriu, fără acela al Cuvântului; dar Ipostasul Cuvântului este unul şi nu două. Ipostasul lui Christos este deci pururea unul, şi cu toate că sufletul s'a despărţit de corp în legătură, era unit cu toate acestea ipostatic prin mijlocirea Cuvântului (1).

III. Acastă unire n'a încetat nici după învierea Mântuitorului, nici după înălţarea sa la ceriū, şi nu va înceta nici odată (Mărt. ort. p. i. resp. 56). „Căci Cuvântul dumnezeesc întăreşte ca El a înviat cu trupul său, în carele se arată ucenicilor săi“ (Ión, XX 26-27); „că cu trupul s'a înălţat la ceriū, ca Fiul al omului“ (VI, 62; Comp. Luc. XXIV, 50, 51); „că cu trupul va veni iarăşi, Fiul omului, ca să judece viii şi morţii“ (Mat. XXV). Dacă dice cine-va, cetim în Sântul Grigorie Teologul, că acum El (Mântuitorul) a părăsit corpul său, şi că în El divinitatea rămâne despoiată de corp şi nu mărturiseşte, că El rămâne şi astăzi şi va veni iarăşi cu umanitatea care a luat-o, un asemenea om nu vede nici odată gloria venirii sale! Căci unde este acum corpul, dacă nu cu Acela care l-a luat? Nu este în sóre, precum dic cu atâta uşurinţă Maniheii, pentru ca să fie glori-ficat acolo fără glorie; nu s'a răspândit nici întins în aer, ca vibraţiunea vocii, emanaţiunea parfumului, replegiunea fulgerului care nu se opreşte. Almintrelea cum se explica ca l-a atins după înviere (Ión, XX, 27), şi că se va arăta odată acelor ce l-au împuns? (XIX, 37). Divinitatea în sine însăşi este nevedută (2).

(1). Esp. cred. ort. III cap. 27, 218.

(2). Epl. c. Cled. I : Op. St. Păr. IV, 198-199.

§. 139. *Urmările unirei ipostatice a celor două firî în Christos : 1°. În raport cu Christos însuși.*

Din unirea ipostatică a celor două firî în Iisus Christos decurg urmările : 1° în raport cu Iisus Christos însuși, 2° în raport cu Sânta Fecioră Muma sa, 3° în raport cu Sânta Treime. Urmările de categoria aintea sunt :

A. *Comunicarea saŭ comuniunea în Christos a însușilor celor două naturi* (1). Ea constă în aceia că, în persóna lui Christos, fie-care din naturi transmite atributele sale alteia, și anume în aceia ce-î este propriu după umanitate I se atribute, ca D-șeu, și ceia ce-î este propriu după divinitate își atribute El însuși ca om. Se șice, spre exemplu, în Sânta Scriptură, că „*Domnul D-șeu a câștigat biserica, cu propriul său sânge*“ (Fapt. XX, 28); „*că de și era Fiul lui D-șeu, n'a încetat de a învăța ascultarea din cele ce a patimit*„ (Ebr. V, 8); „*că noi am fost împăcați cu D-șeu prin mórtea Fiului său*“ (Rom, V, 16; Comp. VIII, 32; I Petru VIII, 18; I Cor. II, 8; Gal, II, 20); saŭ încă : „*Al doilea om este ceresc, carele a venit din ceriŭ*“ (I Cor. XV, 47). „*Nimene nu s'a suit în ceriŭ fără numai acel ce s'a pogorît din ceriŭ, Fiul omului, carele este în ceriŭ*“ (Ión III, 13 s. a.). De asemenea în scrierile sântilor Părinți și imnele bisericeii, se întimpină adesea în privința lui Iisus Christos expresiunile acestea : «D-șeu a suferit : Creatoriul și Regele vécurilor a gustat mórtea», saŭ : «Pruncul etern», și altele de asemenea (2).

(1). În grecește : ἰδιοποιήσις (Cyril. Alex. Epist. XXIX); κοινοποιήσις (ibid. X) ἀντιδοσις (Ion Damasc. De Orth. Fide, III, 4); în latinește Communicatio idiomatum.

(2). Clem. Roman. Epl. I, ad. Corinth. n. 2; Iren. Adv. Hær. III, 19; V, 1, 17; Hippol. adv. Næt, cap. 18; Atanas. contr. Apo. lin. 1, 7; Epifan. Hær. LXXVII, 26; Augustin contra Serm. Ari-an., n. 6. Comp. Octoih.

Pentru că divinitatea și omenirea nu 'forméză în Christos două persóne diferite, ci sunt unite neîmpărțit și nedes-părțit cu un singur ipostas; pentru că unul și același ipostas al lui D-đeū Cuvântul rămâne în Christos, întreg și ne-împărțit, ipostasul naturei sale divine și al firei sale ome-nești. «După strînsa unire a trupului primit, ție St. Gri-gorie Nisul, și a Dumneđeirei care l-a primit, este schimba-re de numiri în Christos, așa că ceva omenesc se numește dumneDESC, și dumneDESCUL omenesc (1)». «Cât despre ipostasul său (al lui Christos) ție și Ión Damascen, când 'i dăm un nume împrumutat din două naturi, saū numai dela una din ele, în ambele casuri noi 'i însușim attribute-le celor două firi; căci Christos (numele acesta exprimă am-bele firi) se numește D-đeū și om, creat și necreat, supus și nesupus suferințelor. De asemenea, când, în raport cu una din naturile sale, El se numește D-đeū și Fiul lui D-đeū, 'i-a însușiile naturei unite cu divinitatea sa, saū ale trupului, și se numește D-đeū care suferă saū „*Domnul gloriei rēstignit*“ (Fapt. XXVI, 23), nu atâta pentru că este D-đeū, ci pen-tru că este și Dumneđeū și om. De asemenea, când se nu-mește om și Fiul omului, |El 'i-a însușiile și gloria naturei divine, și se numește Prunc mai înainte de veci, om fără început, nu că El ar fi prunc și om, ci pentru că fiind D-đeū mai înainte de veci s'a făcut apoi prunc. Ast-fel este comu-nicarea reciprocă a atributelor, prin care fie-care din na-turi transmite pe ale sale celeia-lalte, din cauza identității ipostasului și pētrunderii reciproce a celor două firi. De aceia putem ție de Iisus Christos : «El este D-đeul nostru; El a fost vēđut pre pāmēnt și a convorbit cu ómenii» (Bar.,

(1). Epist. ad. Theophil. Alex. Op. t. II p. 697 Paris 1615. Teo-doret ție iarăși : 'H γάρ ἕνωσις κοινά ποιεῖ τὰ ὀνόματα, ἀλλ' οὐ συγ-χεῖ ταῖστας τὸ τῶν ὀνομάτων κοινόν (Ep. 127 ad Iob. archim).

III, 26-38), și iarăși : «El este om necreat, nepătimitor, necuprins (1)».

Cu toate acestea trebuie a ne aminti, că această comunicare reciprocă a însușiilor naturei divine și firei omenești în Iisus Christos are loc numai când cele două firi sunt privite ca nedespărțit unite în singurul ipostas al lui Christos; dar ea n'are loc și nu poate fi admisă, când aceste două naturi sunt considerate fie-care a parte, în afară de uniunea ipostatică, adică că nu se poate nici într'un chip apropria divinității Mântuitorului atributele naturei sale omenești, nici omenirei sale atributele naturei sale divine, căci cele două naturi rămân în Christos întregi și distincte, ca fiind unite într-un El, după expresiunea sinodului ecumenic: *fară de amestecare, fără de schimbare*; și prin urmare divinitatea nu s'a schimbat în umanitate, n'a primit însușiile ei, ci le conservă pe ale sale; nici omenirea nu s'a schimbat în Dumnezeu, nu i-a primit atributele, ci și le păzește pe ale sale. «Iacă pentru ce, vorbind de divinitatea sa (a lui Iisus Christos), nu-I însușim atribute omenești, căci noi nu dicem că divinitatea ar fi pătimașă sa și creată. De asemenea nici trupului sa și omenirei nu dăm noi însușiile divinității; căci nu dicem că trupul său omenirea ar fi necreată. Dar afirmăm că cele două firi, chiar după uniune, se conservă într'un ipostas compus, adică într'un singur Christos, că ele sunt realmente același, și că ele păstrează însușiile lor firești, și că fiind unite fără de amestecare, se desosebesc și se enumeră fără împărțire (2)». În două cuvinte, trebuie a ne aminti pe de o parte, că în Iisus Christos este numai un singur ipostas și două naturi unite *fară împărțire și fără despartire*, și în înțelesul acesta a recunoște în El comuniunea

(1). Expun. cred. ort. III cap. 4, p. 147-148.

(2). I. Damasc., ibid, p. 147, 149.

atributelor; și pe de altă parte, că în El cele două firii sunt unite *fără amestecare și fără schimbare*, și în înțelesul acesta a nu admite între naturi părtașia însușiilor (1).

B. Îndumnezeirea naturii omenești în Christos. Prin care trebuie a înțelege, nu că s'ar fi schimbat în Christos omnia în dumnezeire, că ar fi încetat de a fi mărginită și că ar fi primit atribute divine în schimbul atributelor omenești, ci luată de Fiul lui D-zeu în unitatea ipostasului său, ea a participat la dumnezeirea sa, s'a unit cu Dumnezeu Cuvântul, și prin această participare la divinitate, s'a înălțat în perfecțiunile sale la punctul cel mai înalt posibil omeniei, totuși fără de a înceta a fi omenie. Sau, ca să ne servim de expresiunile dumnezeescului Învățător al Bisericei, care expuse totă dogma despre persoana Mântuitorului nostru cu cea mai mare claritate: „Trebuie a ști, că se ține despre trupul Domnului nostru că a fost îndumnezeit, că a devenit una cu D-zeu și D-zeu, nu prin schimbare sau metamorfoză ori confuziunea naturii. Una din naturi, ține Grigorie Teologul, îndumnezei și alta fu îndumnezeită, și, dacă îndrăznesc a ține, deveni una cu D-zeu; cela ce a uns se făcu om, și cela ce a fost uns deveni D-zeu. Și această nu prin schimbarea naturii, ci prin o unire providențială spre mântuire, adevărat ipostatică, prin care trupul se unedespărțit cu Dumnezeu Cuvântul, și prin o atingere reciprocă a naturilor, despre care vedem oarecare analogie chiar în ferul roșit cu foc. Căci, precum profesăm noi Întruparea fără schimbare nici transformare, așa afirmăm noi că trupul fu îndumnezeit în același chip. Precum Cu-

(1). Sau după limba școlii: „Trebuie a recunoște comuniunea calităților în Iisus Christos numai *in concreto*, adevărat examinând cele două naturi în *unitatea* ipostasului său, și nu *in abstracto*, considerând fie-care natură a parte, abstracțiune făcând de unitatea ipostasului său“.

vântul, facându-se trup, nu părăsi Dumneșeirea sa și nu se despoia de perfecțiunile divine, care-î sunt proprie; așa trupul, fiind îndumneșit, nu se schimbă în natura sa sau însușiile sale firești; căci, chiar după unire, precum cele două firii rămaseră neamestecate, așa și atributele lor rămaseră neschimbate. Trupul Domnului «se îmbogăți cu putere dumneșești, prin uniunea sa intimă sau ipostatică cu Cuvântul, «fără să fi perdat ceva din însușiile sale firești;» căci trupul sêvêrși lucrări dumneșești nu prin tăria ce era în el, ci prin puterea Cuvântului unită cu el, Cuvântul manifestând prin trup lucrările sale proprie. Așa arde ferul roșit de foc, nu pentru că a primit dela natură puterea de a arde, ci pentru că o împrumută din unirea sa cu focul. De aceia același trup fu muritor prin sine și plin de viață prin unirea sa ipostatică cu Cuvântul. Noi dîcem iarăși că voința fu îndumneșită, nu din cauza vre-unei schimbări a mișcării sale firești, ci pentru că s'a unit cu voința divină și a tot puternică a Cuvântului și deveni voința lui Dumneșeu întrupat (1)». Decî nu trebuie a lua îndumneșeirea naturei omenești în Iisus Christos în acel înțeles, că ar fi încetat de a fi mărginită și ar fi primit în adevêr perfecțiunii divine infinite, că ar fi devenit, spre pildă, a tot puternică, infinit înțeleptă sau pretutindenea de față (2), și a-

(1). Exp. cred. ort. III. cap. 17, p. 197-198.

(2). Invățătura Luteranilor despre *omnipresența* lui Iisus Christos prin omenirea sa este contrară: 1°. Sântei Scripturi (Mat. XXVIII, 5, 6; Marc. XVI, 6; Luc. XXIV, 6; Ion XI, 15, 21; Act. I, II, III, 21 și alt.); 2° invățătura sinodelor ecumenice: al treilea, al patrulea, al cincilea și al șeselea, care recunoscău cele două naturi ca unite în Iisus Christos *fără amestecare și fără schimbare*, conservând fie-care din ele calitățile sale; a celui de al șeptelea, unde fură condamnați iconoclastii, cari priveău trupul lui Iisus Christos ca nemărginit sau infinit; 3° înfine invățătura sântilor Părinți (veđi mărturiile lor, precum și cercetarea invăță-

vându-și existența dela sine; ar fi a admite că în Iisus Christos umanitatea a fost schimbată în natura sa și însușiile sale firești, acela ar însemna sau că s'a confundat cu divinitatea, sau că s'a transformat în divinitate și nu că a fost îndumnețită numai. Dacă chiar mintea oménescă în Iisus Christos deveni înfinit înțeléptă și a tot sciutóre, este că nu se deosebește întru nimica de înțelegerea sa dumnețéscă, și că în Christos nu sunt doué înțeligenți, una divină și alta umană, ci una singură. Că dacă și voința omenéscă în Christos este a tot puternică și a primit tóte atribuțiunile voinței divine, atunci cea dintéiū nu se deosebește întru nimica de cea din urmă, și în Christos nu sunt doué voinți, ci una singură. Și dacă în genere chiar firea omenéscă în Christos este omnipresentă și are tóte cele-lalte perfecțiuni divine, nu diferă întru nimica de natura divină, și în Christos nu sunt doué firí ci una singură. Alta ceva este a afirma că Christos, ca persónă unică, ca Dumnețéu-om, este omnipresent, a tot sciutor, a tot puternic, și posedă tóte atributele divine: acésta este cu totul drept, dupre unitatea ipostasului (1); alta-ceva este a dice iarăși, că natura omenéscă în Iisus Christos se înalță în tóte perfecțiunile la

turei acéștia a Luteranilor, în Teofan Procopovicí. Teol. t. III lib. IX, cap. 9 §. 209-232.

(1). Așa se împacă neapărat aserțiunile contradicétóre ale vechilor Invěțătorí ai Bisericei despre *cunoscínța* Mântuitoríului. Unii explicând cuvintele din Matei (XXIV, 36) diceau că Iisus Christos, dupre omenirea sa, nu cunosea ziua cea din urmă a judecáței; așa Ireneu (adv. Hær. II, 29, n. 6, 8), Atanasie cel Mare (contr. Arian, orat. III, n. 43, 46, 52, 53), Vasiliu cel Mare (Epist. CCXXXVI, n. 1), Gregorie Teolog. (Cuv. despre Teologie IV), Gregorie Nisis (contr. Apolin. Antirrhet. n. 14, 28; de Deit. Fil. et Spir. S. p. 470 t. II Morel), Didim Alexandr. (Enarrat in Ion II, 3, 4), Epiphan (Ancorat., XI). Teodoret (in Psalm. XV, 7), Cyril de Alexandria (contr. Anthop. cap. 14) si în genere, cea mai mare parte, dacă nu toți, precum atestă Simon din Bizanțiū

culmea cea mai înaltă ce a putut să ajungă; că împrumută din divinitate tot ce putea, fără de a înceta totuși de a fi tot-deuna omenire; că se îmbogăți cu totă înțelepciunea, cu tot harul ⁽¹⁾, de totă sântenia ⁽²⁾ și de totă puterea de viață ⁽³⁾; aceia este iarăși drept, că după unirea intimă,

(de Sectis, art. X). Cei-lalți de și în număr mic, afirmau că Iis. Chr. cunóscea șiua cea din urmă a lumii, ca și ori-ce, nu numai prin divinitatea sa, ci și prin umanitatea sa. (Ambr. de, fide V, 18 n. 221; Eulog. apud. Phot., cod. CCXXX, p. 882; Damasc. Exp. cred. ort. III cap. 22). Cei dintâi aveau dreptate pentru-că înțelegea în acest cas ómenirea Mântuitorului-în abstracto, a decă în sine însăși, în afară de unitatea ipostasului său divin, precum arată cuvintele acestea a St. Grigorie Teologul: „Este lămurit pentru totă lumea că Fiul cunósce ca D-đeū; dar El își atribue ignoranța ca om, întru cât visibilul póte fi separat de ideal. Acéstă idee rezultă chiar din aceia că numele de Fiú este pus aici într'un înțeles absolut, adecă fără să fie determinat de acela că este Fiú, pentru că noi înțelegem nesciința acesta într'un înțeles mai conform cu pietatea și o atribuim ómenirei și nu dumnezeirei“ (Op. St. p. III, 94). Cei din urmă aveau dreptate pentru că înțelegeau pre Mântuitorul ca pe o singură persoană divină, în care divinitatea și umanitatea sunt nedespărțit unite, ceia ce rezultă lămurit din cuvintele lui Eulogie (loco citato). În înțelesul acesta biserica condamnă în seculul al șeselea învătătura falsă a *agnostilor*, cari confundând în Christos cele două naturi, și anume admitând în El absorbțiunea ómenirei prin divinitate, afirmau că Christos, înțeles ca o singură persoană divină, nu cunoscea (*ἀγνόεω*) șiua din urmă (Nicefor I. E. XVIII, cap. 45, 49, 50; Suicer. Thesaur. eccles. sub voce Ἀγνοίη.)

(1). „Dacă trupul, dela concepțiunea sa chiar, fu cu adevărat unit cu D-đeū Cuvântul, sau mai bine dicând, începu a exista în El și a avea cu El identitate de ipostas, cum să nu se îmbogătescă cu totă înțelepciunea și cu tot harul? Trupul nu primește el însuși harul și se împărtășește de ceia ce are Cuvântul, nu prin har, ci prin uniunea ipostatică, de când umanitatea și divinitatea au început a aparține unui singur Christos (căci unul și același Christos era tot odată și D-đeū și om); el revarsă în lume harul și înțelepciunea și îmbelșugarea tuturor bunurilor“ (Damasc. Exp. cred. ort. III cap. 22 p. 211).

(2). Dionis. Areopag. despre ierarchia bis. cap. 3. St. Vas. la Ps. XLIV; Oper. St. P. V, 230.

(3). „Trupul ómenesc dupre natura sa nu este învioșat; ci tru-

ipostatică, a celor două naturi și după aptitudinea omenirei, să primescă dela divinitate atributele anumite în orice margini. Dar este cu totul alt-ceva de a susține că chiar omenirea lui Christos, considerată în afară de unitatea ipostasului său, s'a înzestrat și că posedă atribute divine: acesta este în opunere cu învățătura despă cele două firii în Christos unite fără amestecare, nici schimbare, în opunere și cu nimicnicia naturei omenești. Sântul Martir Iustin întreabă: «Cum s'a îndumnezeit trupul după unirea sa cu divinitatea?», și răspunde: «Negreșit în aceia, că fiind luat în ipostasul naturei dumnezeiești, rămaseră trup omenesc, devenit neconruptibil și nemuritor din cauza uniunii sale cu Cuvântul. Ast-fel trupul este trup și nu este D-zeu, dar s'a împărtășit numai de demnitate (nu și de natură) dumnezească, după bună-voința Cuvântului însuși (1)». Si Părinții din sinódul al șeselea ecumenic, în expunerea d. gmei acestia, dic între altele: «Cum trupul sânt și curat (al lui Christos) nu s'a nimicit cu îndumnezeirea, ci a rămas în marginile sale și aceia ce este el în sine, așa, cu îndumnezeirea, voința sa divină iarăși nu s'a nimicit, ci a rămas întrégă (2)».

C. Că lui Iisus Christos, ca unia și același persóne, ca D-zeu-omului, «se cuvine o adorațiune divină una și nedespărțită», și după divinitatea și după omenitatea sa, și anume pentru cuvântul că divinitatea și omenirea sunt unite în El nedespărțit; că, cu toate că omenitatea sa rămâne omenire, fiind luată de El în unitatea ipostasului său divin,

pul Domnului, unit ipostatic cu D-zeu Cuvântul, cu toate că nu este scutit de mórte prin natura sa, deveni învioșat din cauza uniunii sale ipostatice cu Cuvântul; și nu putem dice că n'a fost si că nu este tot-déuna viu“ (Damasc. Exp. Cred. ort. III, 21).

(1). Iustin. Exposit. Fidei; cf. Op. p. 387 ed. Colon. 1686.

(2). Concil. VI, ap. Binium t. III, p. I. p. 184-185.

este proprie și înomenirea lui D-zeu Cuvântul. Acastă închinare dumnezească a lui Iisus Christos, Dumnezeu-omul, o mărturisește lămurit :

1°. Sânta Scriptura. Aici se rapórtă cuvintele Mântuitorului însuși : „*Parintele nu judecă pre nimene, ci tóta judecata o a dat Fiului, ca toți sa cinstéscă pre Fiul, precum cinstesc pre Tatal. Cel ce nu cinstește pre Fiul nu cinstește nici pre Tatal carele l-a trimes*, (Ión. V, 22, 23);-cuvintele Sântului Apostol despre Mântuitorul : „*De aceia D-zeu l-a prea-înălțot pre densusul și i-a dat lui nume care este mai pre sus de tot numele, ca întru numele lui Iisus tot genuchiul se să plece în ceriú, pre pamént și întru cele mai de jos*“ (Fil. III, 9, 10); mai este, și mărturia Sântului Ión Teologul : „*Și uítându-mă am auđit voce de ángerí mulți împrejurul tronului și al fíarelor și al batrínilor ; era numéruł lor miriade de miriade și mił de mił. Aceștia au đis cu voce tare : Vrednic este mielul cel junghiat a primi puterea, bogatía, înțelepciunea, taria, onórea și mărirea și bine-cuvéntarea. Și tóta făptura din ceriú și de pre pamént și de supt pamént, și cele din mare și tóte cele ce sunt într'ênsele, le-am auđit dícénd : Bine-cuvéntarea și onórea și mărirea și puterea fie ce-lui ce șede pre tron, și Mielului în seculi seculilor*“ (Apoc. V, 11, 13. Veđi și Mat, XXVIII. 17; Fapt. VII, 13-14; Ebr. I, 6; II, 6-9; I Cor. XV, 27; Ef. II, 6).

II. Sântii Parinți și învățatori ai bisericei o mărturisiră iarăși în unanimitate. Spre exemplu : Sântul Atanasie se exprimă așa : «Cu tóte că în sine părtașiú de creațiune trupul deveni trupul lui D-zeu; și noi, adorând trupul acesta nu-l despărțim de Cuvântul, precum și adorând pre Cuvântul nu-l despărțim de trup (1)». Sântul Epifanie : «Nimene să nu dícă celui Unic : Lasă la o parte trupul, ca să

(1). Contr. Arian, orat. 1, n. 43; ad Adelph. Epist. n. 3, 5-8.

mă închin ție ; ci să cinstescă pre cel unul cu trupul său, pre cel Necreat cu sântul templu, care l-a primit intrând în lume (1). Sântul Ión Chrisostom : «Cu adevărat lucru mare și minunat este că trupul nostru șede în ceriū și primește închinare dela Ângeri, dela Archangelī, dela²Serafimī și Cherubimī (2). Teodoret : «Mărturisind douē naturi, ne închinăm unuī singur Christos și-i dăm o singură închinare (3) ;» și aiurea : «Noi adorăm chīar dupre Intrupare pre singurul Fiū al lui D-đeū, Domnul nostru Iisus Christos, și pre acei ce fac almintrelea îi privim ca pe niște impioși (4). Sântul Ciril al Alexandriei și cu el toți părinții sinodului din Efes, cariū aprobară anatimatismele contra lui Nestoriū : «Dacă cine-va îndrăsnește a ȃice că trebuie a adora, a gloriifica cu Dumneđeū Cuvēntul pre omul primit (adecă natura omenescă în personă lui Iisus Christos), pe care trebuie a lumeni D-đeū unit cu El, unul fiind cu altul (căci prepositia alăturată aici, σύν-cu, face a se crede, adecă îl deosebește pre unul de altul), și nu dă lui Emanuel una și aceiași închinare, una și aceiași gloriificare, întru cât Cuvēntul s'a făcut trup, anatema să fie (5) !» Sântul Ión Damascen : «Este numai un Christos, Dumneđeū desevêșit și om desevêșit. Noi îl adorăm ca pre părintele și pre Sântul Spirit, cu aceiași închinare. împreună cu trupul său prea curat. Noi nu respingem închinarea trupului, căci el este închinat în singurul ipostas al Cuvēntului, care s'a făcut ipostas pentru trup ; numai puțin noi nu servim creatura, căci adorăm trupul nu ca pre un simplu trup, ci ca pre un trup unit cu divinitatea, pentru că amândouē naturile s'aū unit într'o singură

(1). Ancorat. IV ; cf. Ambros Spir. S.. III, II n. 76-79.

(2). In Epist. ad Hebr. homil. V. Op. P. t. XII, p. 51.

(3). Epist. CLI ; cf. in Cant. III, 6 ; in Eph.. II, 7.

(4). Epist. CIV ad Flavian. Constantinopol.

(5). Veđi Anath. VIII ; Lect. cr. 1841. I, 59-60.

persónă și un singur ipostas al lui D-zeu Cuvântul. Mă tem a mă atinge de un cărbune arđetoriu pentru că focul s'a unit cu lemnul. Mă închin celor două naturi a lui Iisus Christos și unia și altia, pentru că divinitatea s'a unit cu trupul (1).

D. *In Iisus Christos sunt două voinți și două lucrări.* Dogma acésta decurge firește din învățătura despre uniunea în Christos a celor două naturi fără amestecare nici schimbare; dar ea fu cercetată și deosebi, cu ocasiunea eresiei Monoteleților, în sinodul al șeselea ecumenic, și s'a formulat solemn în terminii aceștia: «Mărturisin iarăși în El, după învățătura sântilor Părinți, două voinți firești, sau două dorinți și două acțiuni naturale, fără despărțire, fără împărțire, fără schimbare, fără amestecare; ci două voinți firești, nu contrare, cum ăic impioșii eretici; voința sa omenească, este supusă și ascultă fără opunere, nici luptă, de voința sa divină a tot puternică (2)». Aici 1° se atestă realitatea celor două voinți și a celor două lucrări în Iisus Christos și 2° se arată relațiunea lor între-o-laltă.

I. Realitatea celor două voinți și a celor două lucrări în Iisus Christos sau realitatea existenței în El (cu totă erórea Monoteleților) nu numai a voinței divine, ci încă și a voinței omenești în întregul seú, este necontestabilă.

1°. Ea este întărită pe Sânta Scriptură. Ast-fel Mântuitorul ăicea despre sine : „*M'am pogorît din cer, nu ca să fac voia mea ci voia Acelui ce m'a trimes*“ (Ión VI, 38), și în grădina Getsimani se ruga așa : „*Părinte, de este cu puțință, trecă păharul acesta dela mine; însă, nu precum voiă eă, ci precum Tu*“ (Mat. XXVI, 39). „*Să nu se facă voea mea, ci a Ta*“ (Luc. XX, 42). Deosebind în aceste două

(1). Exp. cred. ort. III, cap. 8 p. 159-160.

(2). Canónele Sântilor Apostoli, ale sinódelor și ale Părinților.

casurii voința sa de acea a Părintelui și supuind pre cea din-
tău celei de pe urmă, Domnul Iisus îndegeta fără îndoială
voința sa omenescă, pentru că voința sa dumnezească nu
era deosebită de voința Tatălui, ci identic aceiași (1). Sântul
Apostol Paul mărturisește despre Mântuitorul, că :
„*S'a micșurat pre sine, ascultător făcându-se până la mörte
și mörtea pre cruce*“ (Fil. II, 8; Comp. Ebr. V. 8); micșura-
re și supunere, ce se pöte atribui förte Țbine voinței sale
omenești numai (2). Evangeliștii amintesc de mai multe
öri manifestările voinței sale omenesti, spre exemplu : „*Și
i-au dat se bea vin amestecat cu fiere; dar gustând n'a vrut
să bea*“ (3). (Math., XXVII, 34; X XVI, 17; Comp. Marc. VI,
48; VII, 24; IX, 30; Iön I, 43; VII, I).

2°. A fost tot-déuna întărită și mărturisită de Biserică
chiar și înainte de sinodul al șeselea ecumenic. Adevărul a-
cesta fu predicat de către Sântul Ipolit : «Prin îndoita lucra-
re, divină și omenesca, El (Iisus Christos) se arată tot o-

(1). Înaintea mântuitoarelor sale patimii el dise : „*Părinte, de este
cu puțință, trecă păharul acesta dela mine*“ (Mat. XXVI, 19); dar de
sigur el trebuia să bea păharul acesta ca om și nu ca D-đeu. Iacă
pentru ce, ca om, El dorește să se îndepărteze păharul acesta.
Erau expresiunile unei temeri firești. „*Dar nu precum voiü eă, ci pre-
cum Tu*“ (Luc. XXII, 42); nu a mea, întru cât eü am o alta sub-
stanță ca a Ta, „*ci a Ta*“, adecă a mea și a ta „întru cât sunt de
o ființă cu tine“ (Damasc., Exp. cred. ort. III. 18; Comp. cap. 24).

(2). „*Era Ascultător* (Fil. II, 8) de bună voie saü nu? Dacă
n'ar fi fost de .oie ar fi fost violență și nu supunere. Dar Domnul
era supus ca om, și nu ca D-đeu; căci, ca D-đeu nu putea fi nici
supus nici nesupus : Acestea după cum Țice dumnezeescul Gri-
gorie se cuvine celor subrânduiți. Christos avea deci o voință
chiar ca om“ (St. Max. Märt. Disput. cum Pyrh., p. 179, Op. t.
II. ed. Paris. 1675)

(3). „*Dacă ar fi avut sete ca D-đeu, și că după ce a gustat n'a
voit să bea, ar urma că El a suferit și ca D-đeu, căci setea și
desgustarea formeză o stare de pătimire; dar, dacă el n'avu sete
ca D-đeu, de sigur era așa ca om; deci ca om avea o voință*“
(Damasc. Exp. cred. ort. III, 14).

dată D-zeu nemărginit și om mărginit, conservând întrăgă în persóna sa și o natură și alta, cu lucrările ce se cuvin fie căria din ele (1). Sântul Atanasie, desvoltând cuvintele Mântuitorului (Mat. XXVI, 39), scrie : «Aici Domnul manifestéază doué voinți: voința omenéscă, proprie trupului, și voința divină, proprie lui D-zeu. Cea dintéiü, dupre neputința trupului, se rógă să îndepărteze patimile; dar ceialaltă le chîamă (2). Sântul Grigorie Nisis, explicând acelési cuvinte, ñice : «Ast-fel alta este în El voința omenéscă, alta voința dumnezeéscă (3). Severian, în privința acelorași cuvinte, se exprimă așa : «El manifestă doué voinți, una divină, alta umană (4). Aflăm acelési observări în explicarea textului acestuea în Sântul Ambrosie (5) și St. Ión Chrisostom (6).

3°. Mîntea sănătósă însăși nu póte să nu recunósca, în puterea considerațiunelor urmátóre, presintate tot de către sântiți apărători ai dogmei ortodoxe în contra mono-teletilor.

«Că Christos are doué naturi capabile de a voi, pentru că sunt raționabile, -cáci tot ce este înzestrat cu rațiune este capabil de a voi, chîar liber, noi ñicem, că Christos are doué voinți sau doué voinți firești. . . . Fiind-că sunt doué firí în Christos, este neapărat de a recunósce în El doué lucrări; cáci, unde naturile sunt diferite, și acțiunile sunt diferite; și unde lucrările se diferesc, se deosebesc și firele.

(1). De Theolog et Incarn. ad Beron et Helic. n. 2. 4.

(2). De Incarn. et contr. Arian., n. 21.

(3). Apud Agathon, în Epist. ad Imperat (cit. in VI sinod., act. 4 col. 652 t. VI, Labb.

(4). In Mat. XXVI, 38 (apud Antastas. P. P. doctriua Incarn. cap. 18).

(5). De Fide, II, 7, n. 52. 53.

(6). Serm. ia Mat. LXXXIII p. III, p. 428.

Reciproc, unde este unitate de natură, acolo e și unitate de acțiune, și unde este unitate de lucrare, acolo este și unitate de natură, după învățătura teoforilor părinți. Așa dar, din două una : ori că recunoscând în Christos o singură lucrare, trebuie a recunoște și o singură fire ; sau, ținându-ne de ceea ce este adevărat și precum se și mărturisește că în Christos sunt două firii, după învățătura Evangeliului și a sâniilor părinți, a mărturisi de o potrivă în El două lucrări, după aceeași învățatură. Christos fiind de aceeași substanță cu D-zeu și Tatăl după dumnezeire, trebuie să fie egal cu El și în privința lucrării, și fiindu-ne consubstanțial după omenire, trebuie să ne fie egal și prin acțiune (1),.

«Dacă ȳicem, că în Domnul este numai o singură lucrare, acea lucrare va fi sau divină sau umană, sau nu va fi nici de una nici de alta. Dacă este divină, ar trebui să recunoștem pre Domnul numai ca D-zeu, neavând natura noastră omenescă. Dacă este omenescă, îl vom recunoște numai ca pre un simplu om, ceea ce este o blasfemie. In fine, dacă acțiunea sa nu este nici divină, nici umană, El nu este nici D-zeu, nici om ; El nu este de o ființă nici cu Tatăl nici cu noi (2)».

«Dacă lucrarea Domnului nostru Iisus Christos este una, ea va fi sau creată sau necreată ; nu este mijlocire între lucrări precum nici între firii. Dacă acțiunea este creată, ea manifestă în Christos o natură creată ; dacă ea este necreată, arată o fire necreată, căci tot ceea ce este firesc trebuie să fie în totul potrivit cu firea sa, O acțiune conformă cu natura sa nu este ceva din afară, și este evident că o natură, fără o acțiune care sa-i fie conformă, nu pôte să existe, nu

(1). Ión Damasc. Exp. cred. ort. III, cap. 14, p. 174 ; cap. 15, 184-185.

(2). Max. Mărtur. Disput. cum Pyrrh, op. t. II, p. 187-188, Paris 1675 ; Damasc. Esp. cred ortod. III cap. 15.

póte fi recunoscută. Tótă natura se exprimă prin aceia ce face ea : acésta este o lege neclătită (1). «Dacă în Christos este numai o acțiune, prin acéstă singură lucrare se vor produce și acțiunile divine și lucrările omenești. Dar tot ce există în starea sa firéscă nu póte produce lucrări opuse ; așa, bună-óră : focul nu póte să încăldéscă și să și răcéscă tot odată ; apa să curgă și să sece. Cum se putea ca Acela, care este D-đeū prin natură și om firesc, să facă minunî și să îndure suferinți prin aceiași lucrare (2)?»

Trebue a adauge aici că, neavênd voința omenéscă, Christos n'ar fi putut, pentru noi, *să fie ascultător de D-đeū, până la mórte și mórtea de cruce* (Phil., II, 8) ; că n'ar fi putut de bună voie să îndure pentru noi suferinți prin natura sa omenéscă, nici prin urmare să satisfacă pentru noi dreptăței divine și să ne merite mântuirea (3). Ast-fel erezia monoteleților sapă până și posibilitatea rescumpărării nóstre.

4°. Cât despre relațiunea celor două voinți și a celor două lucrări în Iisus Christos, ea se explică prin învățătura generală a bisericei ortodoxă despre modul unirei în El a celor două naturi într'un singur ipostas : pe de o parte, fără amestecare nici schimbare ; pe de alta, fără împărțire nici despărțire. Pentru mai multă chîaritate și precisiune în expunerea acestui adevăr, iacă cate-va propozițiuni principale în privința acésta, formulate de sântiți părinți ai bisericei și expuse în teologia Sântul Ioan Damascenul.

Propoziția ánteia : Cele două naturi în Christos constituind un singur ipostas, đicem că unul și același și voește și lucréază firește,-dupre cele două firî, care-l compun, în care

(1). Max. Mártur. și Damasc. loc. cit.

(2). Damasc., ibid. p. 189.

(3). „Fiind-că era întreg D-đeū cu omenirea sa și întreg om

exista El, și care sunt Iisus Christos Dumnezeuul nostru (1).

Propoziția a doua : «Intru cât Christos este unul, și Acela care voește prin cele două naturi unul și același, noi trebuie să dicem că obiectul voinței sale (θελητόν) este unul, nu că n'ar fi voit ceia ce firește ca Dumnezeu voia (căci nu este al divinității de a dori, mânca, bea etc), dar pentru-că voia iarăși ceia ce face esența naturei omenești, fără opunere a voinței și conform cu atributele celor două naturi (2).

Propoziția a treia : «Precum recunoștem în El două naturi unite și pătrunzându-se una pe alta, și tot odată fără a respinge diferențele lor, le numărăm și le recunoștem ca nedespărțite, așa recunoștem și unirea și diferența voințelor și acțiunilor și le enumerăm fără a introduce divisiuni. Precum trupul este îndumnezeit fără să fi suferit schimbare în natura sa, de asemenea voința și acțiunea sunt iarăși îndumnezeite fără să fi eșit din limitele lor. In Christos, ceia ce este propriu divinității, este acțiunea divină a tot puternică; ceia ce este propriu umanității, este lucrarea omenească. Așa, spre exemplu: Mântuitorul luă copilă de mână și o sculă : iacă acțiunea omenească ; El îi dădu viață : iacă lucrare dumnezească (3).

Propoziția a patra. «Noi nu dicem că în Christos acțiunile sunt împărțite și că naturele lucrază separat ; ci afirmăm că fie-care din ele, în unire cu cea-laltă și cu conlucrarea sa, produce ceia ce-i este propriu ; căci Iisus Christos făcea

cu divinitatea sa, el supuse în El și prin El lui Dumnezeu și Tatăl omenirea sa, și fu ascultător de Părintele, dându-ne prin aceia un exemplu eminent“ (Damasc. ibid. cap. 18. Comp. cap. 14.

(1). Lib. III, cap. 14 p. 172 : cf. Hipol. de Incarn., adv. Beron et Helic n. 1 : Ἀμφοτέρωθεν δεικνύς Ἐαυτόν, δι, ὡν ἀμφοτέρως, θεϊκῶς δὲ ψυμὶ καὶ ἀνθρωπίνως, ἐνήργησε.

(2). Ibid. p. 174

(3). Cap. 15 p. 184, 187.

lucrările omenești chiar nu ca om numai, pentru că nu era simplu om, și făcea lucrările divine nu ca D-zeu numai, pentru-că nu era numai D-zeu, ci tot odată Dumnezeu și om. . . Minunile, divinitatea le opera, dar nu fără corp; și cele mai mici lucruri trupul le producea, dar nu despărțit de divinitate; căci chiar cu trupul pătimitor era unită divinitatea, care nu suferea, ci făcea ca suferințele să fie spre mântuire; cu acțiunea divinității Cuvântului era unită inteligența sântă, care pricepea și știa tot ce se lucra (1).

Propoziția a cincea : «Firește că avea voința și ca D-zeu și ca om. Dar, voința omenescă urma și împlinea voința sa (divină), ne lucrând după înclinarea sa proprie, ci voind numai aceia ce voia și voința sa divină. Dar, când voința divină lăsa să se facă voința omenescă, firește se supunea la aceia ce-i este propriu. Așa când respingea mărtea și voința sa divină consimțea și o lăsa să tacă acesta, ea respingea firește mărtea și era în prada agoniei și a friciei; dar când voința sa divină primi ca voința sa omenescă să alégă mărtea, suferința sa devine voluntară; căci se dădu de bună voie morței, nu numai ca D-zeu ci și ca om (2).

Propoziția a șasea : «Unul și același, fiind D-zeu și om; voia și prin voința divină și prin voința omenescă. Ast-fel, cele două voinți ale Domnului difereau între ele, nu prin înclinațiunea voluntară ci prin puterile firești; căci, voința sa divină era fără început și a tot puternică, tot-déuna însoțită de a tot putere și nepătămire; dar voința sa omenescă începuse în timp și avea slabăciunile sale firești și ne-imputabile (3).

(1). Cap. 19 p. 204-205; cap. 15 p. 190. cf. Atanas. In Luc., XII, 10; Cp. t. 1, 974, Colon. 1686.

(2). Cap. 18 p. 201-202.

(3). P. 203-204.

Proposiția a șaptea : «Este tot una a ȳice : Christos lucr z  duple fie-care din naturele sale, sau : Fie-care natu- r  lucr z  în Christos cu participarea celei-lalte. Ast-fel, na- tura divină particip  la acțiunile trupului, pentru că duple bună-voința voinței divine, lăsa ca corpul să suferi și să lu- creze, cum îl este lui firesc, și mai mult, pentru că acțiunea trupului este fără îndoială salutar  ; dar aceia provine din acțiunea divină și nu din acțiunea omenescă. Trupul nu particip  la acțiunile divinit tei Cuv ntului, pentru-că ac- țiunile divine se oper z  prin corp, ca prin un instrument, și iarăși, pentru că Acela care lucr z  tot de-odată dumne- ȳeește și omenește este unul și același (1)».

Proposiția a opta : «Acțiunea divină-omenescă (sau a lui D-ȳeu-omul (*Θεoxυρισή*) arată că după  ntruparea lui D-ȳeu și acțiunea sa omenescă era acțiune divină, adec   ndumne- ȳeit  și nu fără participarea acțiuneii sale divine, și acțiunea sa divină nu fără participarea acțiuneii sale omenești, ci, fie- care din acțiunii se s v rșea cu participarea celei-lalte (2)».

§. 140. 2°. *In raport cu Sânta Feci r , maica Domnului   Iisus.*

Urmarea unireii ipostatice a celor două naturii în Iisus Christos în raport cu Sânta Feci r , maica sa, este că Ea-  cu adev rat mamă lui D-ȳeu. (M rt. ort. p. I. resp. 40 ; Cat. cel Mare, art. III). Căci, ea n scu pre Acela care fiind D-ȳeu adev rat, chiiar în momentul concepțiuneii sale în sinul s u, lu  natura omenescă în unitatea ipostasului s u, aș  că El fu, în întrupare chiiar, și r m ne, după întrupare, statornic și nevariabil personă divină, aș  precum era înainte de toți vecii p n  la  ntrupare. Cu alte cuvinte : Ea n scu

(1). Cap. 19, 205.

(2). P. 206 : cf. Dionis. Areop. Epist. IV ad Caium Monach. . . .

pre Domnul Iisus, nu duple divinitatea sa, ci duple omenitate, care, totuși, din momentul întrupării sale, se uni nedespărțit și ipostatic în El cu divinitatea sa, și din momentul acesta fu îndumnezeită prin El (1) și devine proprie persoanei sale divine; așa că concepțiunea și rămânerea în timpul purtării în sinul Fecioarei, și nașterea aparțin propriu persoanei sale divine. X Saū și alt-fel : Ea născu nu un simplu om, ci pre adevăratul Dumneșeu, și nu D-șeu numai, ci D-șeu întrupat, neaducând corpul său din ceriū, nici trecēnd prin ea ca printr'un canal, ci luānd din Ea un trup consubstanțial cu al nostru, care primi în sine ipostasul (2). Și Sânta Scriptură ne învață a o mărturisi Născătoare de D-șeu, și sânta biserică a numit-o tot-déuna și o mărturisește Născătoare de D-șeu.

I. Acum Profetul preșice acesta : „*O fecióra va concepe și va naște pre D-șeu cu noi. Emanuel, adecă pre D-șeu ce a luat natura noastră în unitatea ipostasului său*“ (Is., VII, 14 ; Comp. Mat., I, 23). Și Arhangelul îi vestește că „*va lua în pânțece și va naște fiū pre care-l vor numi Fiul lui D-șeu*“ (Luc. I, 32). Dacă prea Sânta Fecióra trebuea să concépă și să nască pre D-șeu în trup, saū pre Fiul lui D-șeu, cum șicea vestitoriī aceștia, ea trebuea cu tot dreptul să se numescă Maica lui Dumneșeu.

II. In adevăr, îndată ce ea s'a recunoscut îngrecată, concépēnd în pânțecelē său de la Spiritul Sânt (Mat., I, 18), și

(1). „Cuvēntul chīar s'a făcut trup, fu conceput de Fecióra, și eși D-șeu cu natura omenéseă pre care o luase, și care, în momentul sosirei sale la existență, fu divinisată de Cuvēntul ; așa că aceste trei acte :-primirea, conceperea și divinisarea omenirei prin Cuvēntul avură loc în același timp. De aceia Sânta Fecióra este recunoscută și numită maica lui D-șeu nu numai pentru natura Cuvēntului, ci și pentru îndumnezeirea omenirei“ (Damasc. Exp. cred. ort. cap. 12 p. 170).

(2). Ibid. p. 167-168.

pe când ea purta încă pre Pruncul etern, evlaviósa Elisaveta vädindu-o o mărturisi în public „*Maica Domnului*“ sau cea ce este tot-una „*Maica lui D-zeu*“. „*Indată ce a auđit Elisaveta, ęice Evangelistul, închinăciunea Mariei, a săltat pruncul cu bucurie în pântecelul ei și s'a umplul Elisaveta de Spirit Sânt și a strigat cu glas mare : Bine-cuvântată ești tu între femei și bine-cuvântat este rodul pântecelui tău. Și de unde mie acésta ca să vie maica Domnului meu la mine*“ ? (Luc. I, 41-43). Și cea ce este și mai important, numi pre bine-cuvântata Feciórá, Maică Domnului, nu de la sine, ci „*fiind plină de Spiritul Sânt*“, și prin urmare prin inspira-rea sa; ea o numi așa înainte de a naște pre Pruncul-D-zeu (Márt. ort. p. I. resp. 41).

III. Sântul Apostol Paul scrie : „*Iar când a venit plinirea vremei, a trimis D-zeu pre Fiul său cel născut din femeie*“ (Gal., IV, 4); și aiurea : „*Mare este taína pietății, D-zeu s'a arătat în trup*“ (I Tim., III, 16). El exprimă ast-fel de-a dreptul ideia, că prea Sânta Feciórá a născut anume pre Fiul unic al lui D-zeu său pre D-zeu întrupat, și prin urmare Ea este cu adevărat Maica lui Dumneđeu.

IV. Dupre Apostoli adevărul acesta a fost mărturisit de toți ómenii Apostolici și de către învățătorii Bisericeii din suta a doua și a treia cari numără adesea pre prea Sânta Feciórá literalmente Maica lui Dumneđeu. Așa, Sântul Ignatie Teoforul : Dumneđeul nostru, Iisus Christos, ęice, a fost în pântecelul Mariei, prin o orînduire dumneđeescă, din semênța lui David, dar tot odată și din Spiritul Sânt; El s'a născut și s'a botezat ca să sântescă apa (1). Sântul Irineu : „Spre a reăședa în El pre Adam, Dumneđeu Cuvântul se născu însuși din Fecióra Maria și luă cu adevărat asupra sa o naștere potrivită spre a restabili pre

(1). Epist. ad Ephes. cap. 18.

Adam (1). Origen, despre care istoricul Socrat (suta V) face următoarea observare : «Origen, în primul volum al comentariului său asupra Epistolei Sântului Apostol Paul către Romani, voi să explice pentru ce sânta Feciōră se numea Maica lui D-șeu (θεοτόκος), și scrise foarte mult despre acēsta (2). Sântul Dionisie, care împreună cu alți păstori din Alexandria scrise către Paul din Samosata : «Pentru ce numești tu pre Iisus Christos om eminent și nu Dumeșeu adevērat, inchinat de o potrivă cu Tatăl și cu Spiritul Sânt de tōtă făptura, care s'a întrupat din Feciōra Maria, Maica lui D-șeu (3)?». Sântul Alexandru, episcopul Alexandriei, care viețuea pe la finea sutei a treia și pe la începutul sutei a patra : «Noi cunoșcem învierea morților, căci Domnul nostru Iisus Christos o manifestă în sine mai întēiū, luând cu adevērat și nu în aparență un corp din Feciōra Maria, Maica lui D-șeu, și venind, după plinirea vremei, în némul omenesc spre omorīrea pēcatului (4).

V. Părinții și învățătorii bisericei din suta a patra mărturisiră cu o voce unanimă și de mai multe ori pre Sânta Feciōră Maria ca Maică a lui ; spre exemplu, Sântul Atanasie cel Mare : «Scopul și caracterul Sântei Scripturī este de a ne învăța despre Mântuitorul două adevēruri, adecă : că era din veci și că este Fiul lui D-șeu, fiind Cuvēntul, strălucirea și înțelepciunea Tatălui, și că pentru noi, în zilele aceste din urmă (Ebr. I, 1), a luat trup din Feciōra Maria, Maica lui D-șeu, și s'a făcut om (5). Sântul Efrem : «Acel ce négă

(1). Contr. Hæres. III, 21 al. 31 n. 10.

(2). Socrat H. E. VII, 32.

(3). Veđi Lect. cr. 1840, IV, 17.

(4). Alexandri Epist. ap. Teodoret. H. E. I, cap. 4.

(5). Contr. Arian. orat. III, n. 29. saū : „Incă în pântecelē mamei sale Ion sălta de bucurie la salutarea Mariei, Maicei lui D-șeu“ (n. 33). Sântul Părinte dă iarăși denumire Sântei Feciōre în alte

că Maria a născut pre Dumneđeū nu va videa gloria divinităței sale (1). Sântul Ciril Ierusalimitenul, în cuvântul său la Intimpinarea Domnului, ȃice : « Astă-ȃi cerescul mire cu Maica lui D-ȃeū, în palatul său de nuntă, vine în templu (2). Sântul Grigorie Teologul : « Orī cine nu recunōscce pre Maria ca Maică a lui D-ȃeū este despărȃit de Dumneȃeire (3). Sântul Grigorie Nisis, plângȃndu-se de mulȃi creștini, cariī se despărȃtise de Biserica, ȃice : « Pentru ce ne urēsc ei și ce însēmăă aceste altare nouă ridicate în opunere cu ale nōstre? . . . Orī noi vestim pe un alt Iisus? . . . Său pōte că îndrāsnește vre unul din noi a numi pre *Maica lui D-ȃeū*, prea Sânta Feciōra, *maica omului* (ἀνθρώπου), cum fac uniī, fără de rușine (4)? Nu ne putem reȃinea de a nu aminti că pe timpul său Iulian Apostatul imputa între altele creștinilor, că numesc necontentit pre Maria, *Maica lui D-ȃeū* (5), atâta de înrădăcinat și de general era obiceiul acesta în suta a patra.

VI. În suta a cincea, Biserica întrȃgă mărturisi solemn pre Sânta Feciōră Maria ca Maica lui D-ȃeū în sinodul al treilea ecumenic, cu ocazia eresiei lui Nestorie, adoptând și confirmând între altele cuvintele următōre ale sântului Ciril Alexandrēnul : « Dacă cine-va nu mărturisește că Emanuel este cu adevērat Dumneȃeū și prin urmare Sânta Feciōra Maria, Maica lui D-ȃeū, pentru că ea născu duple

părȃi ale scrierilor sale (Contr. Arian. orat. III n. 14; orat. IV. n. 32; despre Intruparea Cuvântului lui D-ȃeū, n. 4).

(1). Cuv. la schimb. la taȃă a Domnului, Op. St. P. XIII, 154.

(2). Lect. crest. 1840. I. 116

(3). Ep. C. Cledon. I; Op. St. . P. IV. 197; Comp. Cuv. despre Teologie., III; ibid. III, 56.

(4). Epist. ad Eustath-et Ambros. Op. t. III p. 660 ed. Morel; cf. De Beatitud. orat. I. t. I. p. 767, și De Occursu Domini t. III, p. 460.

(5). Θεοτόκον δὲ ὑμεῖς οὐ παύσαθε Μαρίαν κάλοντες. Apud. Ciril. contr. Iulian lib. VIII, in Op. t. VI, 262.

trup pre Cuvântul lui D-zeu întrupat, să fie anatema (1)!. In același timp Teodoret, cu toate relațiunile sale amicale ce le avuse cu Nestorie, dicea pe față : «Prima tréptă a inovațiunilor lui Nestorie este socotința, că n'ar trebui să recunoscem pre Sânta Fecióră, din carea Dumnezeu Cuvântul împrumută trupul său și se nascu cu trupul, ca Nascătore de D-zeu, ci numai Nascătore de Christos, pe când bătrîni, dar chiar și cei mai vechi predicatori ai credinței adevărate, *dupre tradițiunea Apostolica*, învățau a numi și a mărturisi pre Maica Domnului *Nascătore de D-zeu* (2)». De asemenea Ión, episcopul Antiohiei și mai apropiat lui Nestorie, într' o epistolă amicală adresată lui, îl ruga de a pune capăt discuțiunei rădicată în privința numelui de Nascătore de D-zeu și mărturisia așa : «Numele acesta nici unul din învățătorii bisericei nu l-a contestat; din contra, mai mulți și chiar cei mai stimați îl întrebuițară și alții nu li împutară. . . » Și mai departe : «Dacă, pentru nașterea acésta (Gal. IV, 5), Fecióra se numește de Părinț Nascătore de D-zeu, precum și este, nu ved nici o trebuință de a disputa și a mai tulbura pacea bisericei. . Nu perdem nimic când vorbim și judecăm, precum făceați odinióră în biserica lui D-zeu teosofii învățatorii (3)». Nici că se pôte dori niște mărturii mai bune pentru adevărul acesta, mărturii mai nepartiiale în cazul de față. Și ar fi de prisos a dovedi, că chiar după sinodul Efesan, biserica ortodoxă a mărturisit statornic și încă mărturisește pre prea Sânta Fecióră Maria, ca Nascătore de Dumnezeu.

(1). Veđi anat. I; Lect. cr. 1841, 1, 57.

(2). Τῶν πάλαι καὶ πρόπαλαι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κηρύκων. κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, θεοτόκον διδασκάντων ὀνομάζειν καὶ πιστεύειν τὴν τοῦ Κυρίου μητέρα. Hæret. Fab., IV, cap. 12, în Opp. t. IV, p. 245, Lut. 1642.

(3). Τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα οὐδεὶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων παρήτηται. . . . Apud. Harduin. Act. Concil., t. I col. 1329.

Cât despre numele *Născătoare de Christos*, ce-i-l da Nestorie prea Sântei Fecióre Maria, ñicem, cu Invetătorii bisericeii, mai anteiu cã este vag și neîndestulãtor. cãci numele de Christos (uns) aparține nu numai lui Emanuel nãscut din Fecióra, ci și ómenilor, cari primirã ungerea Spiritului Sânt (Ps. CIV, 15; I Regi X, 10; XVI, 13 ș-a), și chiar tuturor creștinilor (I Ion. II, 20-27; Act. X, 44-46). S'ar putea dar ñice fãrã greșalã, cã chiar mamele ómenilor, cari primirã ungerea în sînul matern sunt nãscătoare de christoși, pe cãnd Sânta Fecióra Maria nãscu pre Christos, nu numai om, uns de Spiritul Sânt, ci pre Christos Dumneđeul nostru. Prin urmare nu este îndestulãtor pentru ea numele de Maica lui Christos, ea este tot odatã cu adevãrat Nãscătoare de D-đeù (1). Si apoi, cu totã neclaritatea, numele de Maica lui Christos ar putea încã sã fie admis și atribuit Sântei Fecióre, dacã s'ar lua în înțelesul ortodox, în înțelesul acesta anume cã Sânta Fecióra nãscu pre Christos-D-đeù întrupat; în casul acesta, Maica lui Christos ar avea aceiași însemnare ca și Maica lui D-đeù, de órece Christos însemnã-D-đeù în trup. Dar, din momentul cãnd impiosul Nestoriu dãdu numelui de Nãscătoare de Christos un sens eretic și se puse a înveța cã Sânta Fecióra nu este Maica lui D-đeù, ci numai Maica lui Christos, pentru cã ea nãscu în Christos pe un simplu om, cu care Dumneđeù se uni dupã aceia moralmente, din momentul acesta numele acesta se respinse cu drept cuvânt de cãtre biserica ortodoxã, ca nepotrivit pentru Nãscãtoarea de Dumneđeù (2).

(1). Ciril. Alex. Epist. ad Aegypt. monach., 1, in Op. t. V, part. II, p. 6-8.

(2). „Noi nu numim pre Sânta Fecióra Nãscătoare de Christos, pentru cã acestã numire ofensãtoare fu inventatã de netrebnicul Nestorie, iudaisatorul, vasul nelegiuirei, și acesta cu scop de a nimici numele de Nãscătoare de D-đeù și a despoia de glorie pe.

§. 141. 3°. *In raport cu Sânta Treime.*

În fine din dogma despre uniunea ipostatică a celor două firii în Iisus Christos decurg adevărurile următoare în raport cu Sânta Treime îndreptate contra ideilor eretice :

I. Sânta Treime nu s'a întrupat întrégă, ci numai Fiul lui D-zeu, a doua persoană a Sântei Treimi : „*Cuvântul s'a întrupat*“ (Ión. I, 1). De și natura divină în toate persoanele Divinității este una și nedespărțită, totuși ele sunt diferite între-o-altă ca persoane, și natura dumnezească nu există în afară de ipostasele lor ; ci ea rămâne întrégă de și fără despărțire în fie-care din ipostasele divinității : întrégă în Tatăl, întrégă în Fiul, întrégă în Spiritul Sânt, pentru-că și Tatăl e D-zeu perfect, și Fiul D-zeu perfect, și Spiritul Sânt e D-zeu perfect (1). Prin urmare când s'a întrupat Fiul și a reunit în ipostasul său cele două firii : dumnezească și omenescă, nu se poate dice că în același timp s'a întrupat și Tatăl și Spiritul Sânt, căci nu însăși firea dumnezească, comună celor trei persoane, s'a întrupat nemijlocit, ci anume al doilea ipostas al prea Sântei Treimi, având fire dumnezească. Noi nu dicem că divinitatea, luată ne-personal, s'a unit cu omenirea, ci afirmăm că dumnezeirea s'a unit cu omenirea în unul din ipostasele sale. . . ; că la întruparea uneia din persoanele Sântei Treimi, a lui D-zeu Cuvântul, firea dumnezească, în una din ipostasele

aceia care singură s'a înălțat mai presus de totă creatura. Se numesc Christosi regele David și Arhiereul Aron, pentru că regii și arhiereii erau unși ; se poate numi christos, dar nu D-zeu în ființă, fie-care om îndumnezeit, în acel înțeles în care nefericitul Nestorie îndrăsnea a numi pre Acela ce să nascu din Fecioră. Dar, ne terescă D-zeu ca să-l numim, ba nici să ni-l închipuim așa, din contră îl mărturisim D-zeu întrupat“ (Damasc. Exp.cred. ort. III, 12).

(1). Damasc. ibid. III, cap. 6.

sale, s'a unit întrégă cu tótă natura omenéscă. . . și că Tatăl și Sântul Spirit n'aũ participat la întruparea lui D-đeu Cuvântul, decât prin consimțire și voințã (1). De sigur ácéta pentru noi este o taĩnă fôrte mare (I. Tim. III, 6); nu suntem în stare de a pricepe cum s'a întrupat numai Fiul lui D-đeu reunind în persóna sa tótă firea Dumneđeescă cu natura omenéscă, când cea dintěiũ este una și nedespărțită în tóte persónele prea Sânteĩ Treimĩ; dar am învățat a crede, că Tatăl, Fiul și Spiritul Sânt, cu tótă unitatea și nedespărțirea natureĩ lor, sunt trei persóne deosebite și neatârinate, și fiecare din ele este D-đeu perfect, de și nu sunt trei D-đei ci, un singur Dumneđeũ. Și ĩacã pentru ce întruparea unei singure persóne fără cele-lalte douẽ este cu totul posibilã, de și cu tóte acestea nepriceputã de noi.

II. Raportul persónei a doua a prea Sânteĩ Treimĩ cu cele-lalte persóne nu s'a schimbat prin întruparea sa; dupã întruparea lui D-đeu Cuvântul nu încetã de a fi același Fiũ al lui D-đeu ca și mai ĩnainte, și dupã întrupare el sã numește Fiul lui D-đeu Tatăl dupre naturã și nu prin adopțiune; cãci, cu tóte cã s'a făcut om, umanitatea n'are în El existențã a parte și nu formézá o persónã particularã, care ar fi putut fi adoptatã; din contrã, omenirea fu luatã în El prin divinitate în perfecta și nedespărțita unitate a ipostasului sãu dumneđeesc, așa cã rãmâne pãnã acum una și aceeași persónã divinã, neĩncercând nici cea mai micã schimbare, așa precum era de la ĩnceputul vécurilor. Prin urmare, dacã de la ĩnceputul luměi era și se numea Fiul lui D-đeu Tatăl, anume ca persónã, și nu prin o naturã comunã tuturor persónelor Dumneđeireĩ, și acum chĩar, ĩmpreună cu cele douẽ firĩ reunite ipostatic ĩntru El, rãmâne același Fiũ al lui D-đeu, și prin urmare Fiũ adevěrat, Fiũ

(1). Damasc. Exp. cred. ort. III cap. II; cap. 6.

prin natură și nu prin adopțiune. Adevărul acesta se învață cu evidență :

1°. De Sânta Scriptură. Acolo Dumneșeu Cuvântul, chiar după întrupare, se numește : Fiul unul născut a lui D-șeu : „și Cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit între noi; și am vădit gloria lui, ca a Fiului unu născut de la Tatăl“ (Ión, I, 14); „atâta a iubit D-șeu lumea, în cât și pre Fiul șeu cel unul născut l-a dat, ca tot cel ce crede întru el să nu pérdă, ci să aibă viața vecinică“ (III, 16);-adeverat Fiú al lui Dumneșeu : „Noi șcim că Fiul lui D-șeu a venit și ne-a dat înțelepciune, ca să cunoșcem pre D-șeul cel adevérat și să fim întru adevératul șeu Fiú“ (I Ión V, 20);-propriú Fiú al lui D-șeu și nu adoptiv : „D-șeu, șice Apostolul, n'a crușat pre propriul (τοῦ ἰδίου) șeu Fiú, ci l-a dat pentru noi toți“ (Rom. VIII, 31). Tóte locurile acestea, precum arată și conținutul lor, se rapórtă la Iisus Christos-Dumneșeu-om.

2°. De învățătura bisericeii ecumenice. Așa, în dogma sinodului al patrulea ecumenic, ne învață a mărturisi : «unul și același Christos, Fiul unic, Domnul. . . nu împărțit sau despărțit în două persóne, ci unul și același Fiú unic, D-șeu Cuvântul, Domnul Iisus Christos, precum Profeții și Domnul nostru însuși ne-au învățat și cum ne-au transmis Simbolul Părinților noștri. . . Și chiar înaintea epocii aceștia Părinții sinodului al treilea ecumenic întărise acum mărturisirea următoare, împrumutată din scrierile Sântului Atanasie cel Mare : «Noi îl mărturisim (pre Iisus Christos) Fiul lui D-șeu și D-șeu dupre natura divină (κατὰ πνεῦμα), și Fiul omului dupre corp. . .; nu doi Fiú : unul adevératul Fiú al lui D-șeu, demn de adorațiune; altul născut din Maria, om nedemn de închinare, și numai adoptat de D-șeu ca și noi dupre har; ci un singur Fiú, cu adevérat D-șeu, precum este șis, un singur Fiú al lui D-șeu și Dumneșeu ace-

lași, carele în ȕilele aceste din urmă s'a născut din Maria dupre trup. Căci acel ce este născut din Maria este adevărat Fiū al lui D-ȕeū și D-ȕeū prin natură (1).

3°. De mărturiile particulare ale învăȕătorilor Bisericei. Așa Sântul Grigorie Teologul, scriea : „*La început era Cuvântul, El era cu D-ȕeū, El era Dumneȕeū*“ ; al treilea era, confirmat prin număr chîr, acela ce era s'a micșurat, și cea ce *nu era* a luat asupra sa, fără să fi format prin acēsta douē fiinȕi, ci a voit a se face din douē unul singur ; căci D-ȕeū este și una și alta, și fiinȕă primitōre și fiinȕă primită, douē firī unite la o-laltă și nu doī Fiū (să nu se facă amestecarea acēsta prin o interpretare rea !) (2). Sântul Ilarie : « Mulȕi chîr dintre noi sunt Fiīi lui D-ȕeū ; dar nu este așa fel Fiul acela, carele, ȕieca : „*Parinte, prēmărește pre Fiul tēū* (Iōn, VII, 1) ; căci el este adevăratul Fiū, prin naștere și nu prin adopȕiune (non adoptione), cu adevărat și nu nominal, prin nașterea dumneȕească și nu prin creaȕiune (3). Sântul Grigorie Nisanul : « Eī spun (Apolinariștii) că unū dupre învăȕătura bisericei universale, adorēză doī Fiū, unul dupre fire și altul devenit Fiū prin adopȕiune (*κατὰ θεσιν*). Nu sciū despre cine vorbesc ei așa (4). Sântul Proclu Constantinopolitanul : « Fiul este unul, căci adorând Treimea cea deofinȕă noi nu adaugem pe al patrulea. . . Nu este altul Iisus Christos și altul Dumneȕeū Cuvântul, de ôre-ce natura divină nu cunōsce doī Fiū. . Noi nu mărturisim pe unul și același Fiū vecinic și întrupat *în ȕilele aceste mai de pre urmă*, fără a adauge ceva accesoriū natureī sale ; căci nu este nimic mai mult pre tronul dumneȕeesc (5). Sântul Iōn

(1). Concil Efes. t. I, par. p. 46 apud. Bin.

(2). Serm. la Math. 19, 1 ; Oper. St. Păr. III, 214-215.

(3). De Trinit., III, cap. 2. in Patrol. curs compl. t. X, p. 82.

(4). Adv. Apolin. in t. III p. 262 ed Morel.

(5). Ep. către Armenī despre credinȕă ; Lect. crest. 1841, I, 361-362, 364.

Damascenul : «Eü nu adaug a patra persónă în Treime, ferescã D-șeü! ci mărturisesc ca o singurã persónă pre Dumneșeü Cuvêntul și trupul sêü. Treimea a rêmas Treime chiar și dupã întruparea Cuvêntuluï. . . . Trupul lui D-șeü Cuvêntul nu primi ipostas independent și nu deveni un ipostas deosebit de ipostasul lui D-șeü Cuvêntul; ci primind în sine ipostasul, a fost primit în ipostasul lui Dumneșeü Cuvêntul, iar nici de cum n'a avut un ipostas independent. Ast-fel nu rêmâne fãrã ipostas dar nici nu introduce în Treime un alt ipostas (1)».

Aceste cuvinte din urmã ale Pãrinșilor nu numai cã exprimã lãmurit, dar și explicã cum, dupã întruparea Fiuluï lui D-șeü, Treimea a rêmas Treime și referința Fiuluï cu cele-lalte douë persóne divine a rêmas neschimbatã.

§. 142. *Aplicarea morala a dogmei despre taïna
Intrupãrei.*

I. Dogma despre taïna Intrupãrei întãrește în noi credința. Cãci ne spune, cã Capul credinței nôstre nu este un om simplü, ci este și D-șeü; și prin urmare tot ceia ce ne-a vestit El și tot ceia ce ne-a ordonat sã credem, tóte acestea, ori cât de nepricepute ni s'ar pãrea, este fãrã îndoialã adevãrat și neschimbat.

II. Ea învioșazã și întãrește în noi speranța : „*Cãci daca Pãrintele ceresc n'a crușat pre propriul sêü Fiü, ci l-a dat pentru noi toți, aü nu ne va da împreunã cu El tóte?*“ (Rom., VIII, 32). Dacă însuși Fiul lui D-șeü s'a fãcut Rescumpãrãtoriu nostru și ne-a fãcut promisiunile cele mai plãcute, óre nu le va ținea El?

III. Aprinde în noi dragostea cãtre D-șeü, arãtându-ne acea iubire nemãrginitã, ce ne-a mărturisit-o, nouë pecã-

(1). Exp. cred. ort. III, cap. 8, cap. 9.

toșilor, în taîna Intrupărei, și pe care a mărturisit-o măi ales Fiul lui D-đeu, carele pentru noi a bine-voit a lua firea omenescă.

VI. Ne învață și ne îndemnă a prea-mări din tôte puterile firei nôstre pre prea sânta, prea curata, prea bine-cuvântata, stêpâna nôstră gloriósa, pre Născetórea de D-đeu și pururea Fecióra Maria, care s'a cređut demnă a servi taîna cea mare a Intrupărei lui Dumneđeu Cuvântul și a devenit ast-fel ca și autorul mântuirei nôstre.

V. Ne învață și ne îndemnă a respecta în noi natura omenescă și a nu o înjosi prin păcat, căci însuși Fiul lui D-đeu a bine-voit a o lua în unitatea dumneđeescului său ipostas; a ne respecta unul pre altul și a respecta și pre ceilalți ómeni, căci D-đeu-omul a bine-voit a ne numi frați și sêi (Ps., XXI, 23; Mat. XII, 49).

VI. In fine ne presintă în Fiul lui D-đeu întrupat modelul cel măi perfect de imitat, dupre cuvintele sale proprie : „*Exemplu v'am dat vouă, că precum v'am făcut eu și voi să faceți unul altuea*“ (Ión, XIII, 15).

ARTICULUL II.

Despre s^{ev}erșirea Mântuirii noastre prin Domnul nostru Iisus Christos sa^u
despre taⁱⁿa Rescump^{er}ării.

§. 143. *Cum a s^{ev}erșit Domnul Iisus Mântuirea noastră?*

Venind pre pământ spre a ne mântui (Mat. XVIII, 11), Domnul Iisus a bine-voit a numi el însuși lucrarea ac^{es}tă mare, prin care cu adev^{er}at ne-a mântuit, *servire* în folo-
sul némului omenesc. „*Fⁱul omului*, *ș*icea el, *n'a venit să-ⁱ*
slujască lui, ci să slujască și să-ș dea sufletul său *rescump^{er}-*
rare pentru mulți“ (Mat. XX, 28; Marc. X, 45). In ce con-
stă serviciul acesta, pre care-l împlini El? Este tocmai aceia
ce arată numele său de *Mesia* sa^u de *Christos*, care în sam-
nă uns, nume, care se dădea odinioară în biserica lui D-șeu
persónelor unse de Spiritul Sânt : profeșilor (III Reg. XIX,
16), arhierelor (Ex. XXX, 30), regilor (I Regi X, 1; XVI,
13) și care într'un înșeles eminent și la atribuit Domnul
nostru, ca fiind uns, duple omenire, de D-șeu însuși : „*Cu*
untul-de-lemn al bucuriei, mai mult decât pre părtașii săi“
(Is. LXI, 1; Ps. XLIV, 7; Luc. IV. 18-20; Act. X, 38) (1),

(1). „El s'a numit Christos din cauza ungerii Spiritului Sânt;
dar el fu uns ca om și nu ca D-șeu. Și dacă a fost uns ca om,

și ca unul ce a reunit în persóna sa, în gradul cel mai înalt, aceste trei feluri de ungeri : de profet, preot și rege (1). El ne-a mântuit, ca profet : „Dându-ne înțelegere, ca să cunoșcem pre D-zeul cel adevărat și sa fim întru adevăratul său Fiū“ (I Ión, V, 20); ca arhiereu, aducându-se pre sine jertfă pentru păcatele lumii și facând destul dreptăței dumnezești; ca rege, sfărămând domnia mórței și a iadului și primind de la Tatăl : „tótă puterea în ceriū și pre pământ“ (Mat. XXVIII, 18) : „ca să ne dea viața eternă“ (Ión. VII, 2). Prin urmare Domnul Iisus Christos a sêvêrșit lucrarea rescumpărării saū a mântuirii nóstre prin întreitul sêu serviciū pe lângă némul omenesc : serviciul profetic, preoțesc și regesc.

I. Serviciul profetic al lui Iisus Christos.

§. 144. *Ideea despre serviciul profetic al lui Iisus Christos, și adevêrul acestui serviciū.*

Serviciul profeților vechiului Testament era în genere de a vesti omenilor, prin inspirare de sus, voința lui Dumnezeu (Ag. I, 13) și prin acésta a-î învăța, a-î lumina, a-î întări în credință și pietate (IV. Regi, XVII, 13; Ier., XXV, 4). s'a numit Christos îndată după Intrupare“ (Teod. Presc. dogm. div. cap. 11). „Dicem că Cuvântul primi numele de Christos, când era în trup. Intru cât Domnul a fost uns de Tatăl cu untul-delelmn al bucuriei saū al Spiritului Sânt, El se numește Christos. Dar că ungerea s'a sêvêrșit asupra omenirei sale, nici un ortodox nu o va contesta“ (Ciril Alex. Epist. către Impêrătésă, în Damasc. Exp. cred. ort. IV, cap. 6). „Afirmăm că Fiul lui D-zeū, Cuvântul divin, deveni Christos (uns) chîiar în momentul conceperei sale în pântecel pururea feciórei Maria; că s'a întrupat fără ca divinitatea să se schimbe și trupul fu uns de divinitate“ (Damasc. ibid). Veđi aceiași socotință în st. Ierus. (Inv. mistag. III, 12) și Greg. Teol (Cuv. despre Teologie).

(1). Mărtur. ort. a bis. cat. și apost. de răsărit, resp. 34 : „Numele Christos însamnă uns; căci în Test. Vechiū unșii se numeau

Conform cu acésta și serviciul Domnului Iisus. ca cel mai mare dintre profeți, Acela pre care-l vestiră și-l preînchipuiră profeții Testamentului vechiu, consta în aceia, că El vesti ómenilor voința dumnezeéscă despre mântuirea lumii cu tótă deplinătatea și chăritatea posibilă (Ión. I, 18; IX. 16-18) și-î învăță o lege nouă a credinței și a pietăței in-finit perfectă și salutară pentru tot neamul ómenesc (Luc. IV, 18-21).

I. Serviciul acesta al Domnului Iisus se vestise lămurit în Vechiul Testament. D-đeū țecea lui Moisi, prin care s'a dat legea Israílitenilor, vorbind de un legislator noú, ce era să vie, despre Mesia : „*Profet ca tine voiú ridica din mijlocul fraților tēi; cuvintele mele le voiú pune în gura lui, și El li va spune tot ce-î voiú porunci eú. Dacă cine-va nu voește să asculte cuvintele Profetului ce le va rosti întru numele meú, eú voiú rēsbuna*“ (Deut., XVIII, 18, 19) (1). Mai târđiú Psalmistul adresă lui D-đeū cuvintele acestea din partea lui Mesia : „*Voiú face cunoscut numele tēú fraților meí, voiú vesti laudele tale în mijlocul adunăreí*“ (a bisericei) (Ps. XXI, 23). „*Legea ta este întru inima mea. Vestit-am dreptatea ta într'o adunare mare și m'am hotărât a nu închide buzele mele. Tu scii, Dóme, n'am ascuns dreptatea ta în fundul inimeí mele; am declarat adevērul tēi și mila ta cea mântuitoře; n'am ascuns îndurarea și adevērul tēú unei mare mulțimí de popor*“ (XXXIX, 8, 9, 10). După aceia Profetul Isaia mărturisea iarăși în nu-

Christoși, adecă : preoții, regii și profeții, trei funcțiuni pentru care Iisus Christos a primit ungerea ; cu tóte acestea nu ca cei-lalți unși, ci într'un chip mai excelent de cât toți“ (Ps. 34, ed 7). Cat. cel Marecrest. art. 2 : „I. Pentru ce se numește Iisus, Fiul lui D-đeú, uns? R. Pentru că tóte darurile Sântului Spirit au fost comunicate fără măsură, ómenirei sale, și ast-fel îi aparține în gradul cel mai înalt cunoșcința profetului, sântēnia preotului, puterea regelui“.

(1). Veđi art. : Profēția lui Moisi despre Profetul asemenea lui ; Lect crest. 1831. XLI, 290.

mele lui Mesia : „*Spiritul Domnului preste mine, pentru că m'a uns ; m'a trimis a vesti cuvântul său celor ce sunt blânzi, spre a vindeca pe cei zdrobiți cu inima, spre a predica captivilor ertare și libertate celor din legături, spre a vesti anul împăcării*“ (Is. LXI, 1, 2 ; Luc. IV, 18).

II. Serviciul acesta îl recunosea însuși Mântuitorul nostru Iisus Christos ca chemarea sa ființială. „*Spre această m-am nascut, și pentru această am venit în lume ca să marturisesc adevărul. Orî cine este după adevăr asculta glasul meu*“ (Ión XVIII, 3).

De aceea se numea el lumina lumii : „*Eü, lumina, am venit în lume ca toți cei ce cred întru mine să nu rămâe întru întunerec*“ (Ión XII, 46 ; Comp. VIII, 12 ; IX, 5) ; singurul Stăpân și Invătătorii : „*Voî mă numiți Stăpân și Domn, și bine dicitți, căci sunt*“ (Ión, XIII, 13) ; „*Sa nu vă numiți rabi săü învățătorî, pentru că unul este Dascalul vostru*“ (Mat. XXIII, 8), și : „*Sa nu vă numiți domni săü povățuitorî, pentru că unul este Domnul săü Povățuitorii, carele este Christos*“ (Ibid. 10).-Predicând într'un loc, El și dăcea : „*Trebuie să predic și celor-lalte cetăți Evangeliul împărăției lui D-zeu ; căci pentru aceea am fost trimis*“ (Luc., IV, 43) ; și El termina predicarea sa și dăcând către Părintele : „*Te-am pre-amarit pre pamânt ; am terminat lucrarea cu care m'ai însărcinat. . . . Am făcut cunoscut numele tău ómenilor . . . ; le am dat cuvintele ce m'le-ai dat și ei le-au primit ; ei au recunoscut cu adevărat, că dela tine am eșit și au cređut că tu m'ai trimis*“ (Ión, XVII, 4, 6, 8).

III. Sântii Apostoli numeauă iarăși pre Mântuitorii Domn și Invătător (Luc., IX, 49 ; Comp. Ión, XIII, 13) : „*Profet puternic în fapte și cuvinte înaintea lui D-zeu și a tot poporul*“ (Luc. XXIV, 19) ; „*Lumina cea adevărată carea lumineza pre tot omul ce vine în lume*“ (Ión, I, 9) ; și ei și dăceau

cu putere: „Scim că Fiul lui D-zeu a venit și ne-a dat înțelepciune, ca să cunoscem pre Dumnezeu cel adevărat și să fim întru adevăratul său Fiū“ (I Ión, V, 20)¹; sau mai bine: „Nimene nici odinioară n'a vădit pre Dumnezeu; Fiul unul născut, carele este în sînul Tatălui, este carele nă-a dat cunoscința“ (Ión. I, 18).

IV. Sînții Părinți și Invătătorii Bisericeii nu se mîrgineaū a mărturisi cu o gură, dupre Cuvêntul dumndeesc, pre Domnul Iisus, ca pre un mare profet și invătător (1); ei mărturiseaū încă că serviciul sêu profetic era în ființă necesar pentru scopul sêu; că almintrelea nici n'ar fi putut mântui pre ómenī, cariī eraū cufundați în întunec și în umbra mórteī, și cariī prin urmare așteptaū în persóna sa pre Acela care trebuia să-l lumineze. Acéstă socotință o desvoltară bună óră :

Sântul Ciril al Ierusalimului. După ce a representat starea cultului păgân, întrebă el: «Óre în zadar s'a pogorit din ceriū Fiul lui D-zeu, ca să vindece o asemenea rană? Óre în zadar a venit Fiul, când scopul venirei sale era de a face cunoscut pre Tatăl? Vedeți voi, ce a îndemnat pre cel Unul-născut ca să se pogóre de pre tronul unde ședea de a drépta Tatalui? Tatăl era desprețuit; trebuia ca Fiul să facă a înceta acéstă rătăcire, căci trebuia ca Acela, care creă tóte, să aducă totul Domnului a tóte; trebuia să tãmaduască rana, căci ce rēu póte fi mai înspăimêntător decăt de a se închina pietrei în locul divinităței (2)?».

Sântul Atanasie cel Mare: «Când idololatria și nepietatea domneaū în tóta lumea, și cunoscința de D-zeu se în-

(1). Constit. Apost, II, cap. 6, 20; Metod. de Symeon. et. Anna, n. 5, 6; Clementin, I, n. 20, 21; II, n. 6, 9; III, n. 2; XI, n. 26; Teodoret. Epist. CXLVI: Χριστός κέκληται, ως κατά τὸ ἀνθρώπειον τῷ πνεύματι τῷ παναγίῳ χρισθεῖς, καὶ χρηματίσας ἀρχιερεὺς ἡμῶν, καὶ ἀπόστολος, καὶ προφήτης, καὶ βασιλεὺς.

(2). Cat. VI, n. 11. p. 107-108.

tunecase la toți ómenii, cine putea să învețe lumea a cunósce pre D-đeū Tatăl? Un om, veți đice? Dar ómenii nu puteau nicisă strėbată lumea întrėgă, nicī să capete încrederea tuturoră într'o lucrare așa de eminentă, nicī să se împrotivėscă cu puterile lor proprie contra amăgirei și mesteșugirilor diavolești. Când tóte sufletele erau infectate și tulburate prin amăgirea Satanei și prin deșertăciunea idolilor, cum putea óre un om să imblândască din partea sa inimile și spiritele aceloră, cariī nicī nu puteau să-i privėscă? Cum să convingi de adevěr pre acela pe care nu-l voește? Sė va đice póte, că natura luminėză pre ómeni? Dar dacă natura era capabilă de a o face, n'ar fi fost rėutăți așa de mari în némul omenesc. Natura exista, și cu tóte acestea ómenii n'aū avut adevėrata cunoscința despre Dumneđeū. Cine decī era de neapėrată trebuința pentru acėsta, dacă nu D-đeū Cuvėntul, care vede sufletul și spiritul omului, conduce totul în natură, și prin ea face cunoscut pre Părintele? Decī Aceluea, care prin Providența și prin administrarea lumei, învėța a cunósce pre Părintele sėū, Aceluea numai se cuvinea și a reīnoi acėstă învėțătură (1).

Săntul Ciril al Alexandriei : «Cu adevėrat aveaū trebuințe de învėțătură și înțelepciune acei cariī se rătăciseră și cariī, prin o nesciință extremă, adoraū creatura în loc de Creator, numeau đei lemnul și pėtra. De aceia Cuvėntul s'a întrupat și i-a învėțat, đicėnd : „*Spiritul Domnului preste mine : de aceia m'a uns ; m'a trimes să vestesc Evangelia sārăcilor, sa vindec pre cei cu inima sdrobita, să vestesc robilor ertare și orbilor vedere*“ (Luc. IV, 18, 19). Căci de aceste bóle sufereaū popórele. Dar El pre toți i-a vindecat, i-a îmbogățit cu înțelepciune și le-a dat învėțătură (2).

(1). De Incarn. Verbi. Dei n. 14. Irineū Contr. Hær. V ; cap. 1.

(2). Comentar. în Isaiam, lib. V. in Op. t. II, p, 776. ed. Lutet. 1638.

§. 145. *Cum a împlinit Domnul Iisus serviciul său profetic și esența predicării sale.*

Serviciul său profetic pre lângă némul omenesc l-a împlinit Mântuitorii în două feluri : mai întâi *nemijlocit*, când, ajungând vrêsta de trei-șeci de ani (Luc. III, 23), a intrat în serviciul său de Învățător universal, și în timp de trei ani și jumătate, până la mórtea sa, a strêbatut cetățile și satele Iudeiei, vestind pretutindenea „*Evangeliul împărăției*“ (Mat., IX, 35); apoi, *prin mijlocul ucenicilor săi*, pe care i-a ales singur (Luc. VI, 13) și i-a pregătit pentru predicare, investindu i apoi, după înălțarea sa la ceriú „*cu putere de sus*“ (XXIV, 49), și cariú, dupre porunca sa (Mat. XVI, 15), au dus învățătura sa preste tot pământul. au vestit-o la tóte popóarele (Rom. X, 18), și o a transmis prin graiú viu și în scris bisericeii pentru tóte timpurile (II. Tes. II, 5).

Acéstă învățătură conține tótă esența religiunii restabilite, și atât în legea credinței, cât și în legea faptelor ⁽¹⁾, este indreptată cătră același scop mare, mântuirea omului.

Esența *legei credinței* o exprimă Iisus însuși în cuvintele acestea : „*Așa a iubit D-șeú lumea în cât a dat și pre Fiul său cel Unul născut, ca tot cel ce crede întru El să nu peră, ci să aibă viața eternă*“ (Ión. III 16); sau în acésta : „*Și acésta este viața de veci, ca să te cunósca pre tine, unul adevêratul D-șeú, și pre carele l-ai trimis, pre Iisus Christos*“ (XVII, 3).

(1). Învățătura lui Iis. Chr. este numită adesa în Scriptură *lege* (Is. II, 3; Mich. IV, 2; 1 Cor. IX, 21); mai ales se numește ea *legea credinței* (Rom. III, 27), porunca sau *legea morală* a lui Christos (Ión. XIII, 34; Gal. VI, 2; Comp. Mat., VII, 12; Ion. XV, 12). De asemenea împărțirea acestei legi în dogmatică și morală este cunoscută atât din st. Scriptură (Mat. XXVIII. 19, 20; Iac. II, 24-26) cât și din scrierile sântilor Părinți (Ciril Ierus. Catech. IV, n. 2; Christos. In Genes. Homil II. n. 5; XIII. 4).

Si conform cu acésta, învățământul său era mai cu sémă :
 1°. Despre D-șeu, Spiritul cel mai înalt și cel mai perfect (Matei V, 45; Ión, IV, 24), unic prin natură (Marc. XII, 29), dar întreit în persóne (Mat. XXIII, 19), ce există prin Sine (Ión. V, 26) omnipresent (IV, 21-23), infinit bun (Mat. XIX, 17), omnipotent (XIX, 26), Creatoriú și Providența lumei (VI, 26-29), avënd o îngrijre părintescă de tóte creaturele și mai ales de némul omenesc (Luc. XII, 7); 2° despre sine, ca Fiú unic al lui D-șeu, venit în lume ca să împace și să reunescă pre om cu D-șeu (Ión III, 16; XVII, 21); despre patimile sale mântuitoare, mórtea și învierea sa (Mat., XII, 40; XVI, 21); 3° în fine despre omul decăđut, corupt (Ión, III, 7) și despre mijlócele, ce i s'a oferit, spre a se restabili, a-și însuși mântuirea, a se renasce, a se sânti, (XVII, 11, 17), a se uni din noú cu D-șeu prin Rescumpărătóriul său (XIV, 6, 20) și a ajunge ast-fel la vieța eternă și fericită dincolo de mormânt (III, 16).

Esența *legei faptelor*, conform cu aceea a credinței, o exprimă Domnul nostru Iisus în aceste două porunci principale :

I. Porunca lepădării de sine : „*De voește cine va (șicea El), să vie după mine, să se lepede de sine și să-și ia crucea sa și să-mă urmeze mie*“ (Marc. VIII, 34); poruncă ce avea de scop a desrăděcina în noi însuși *principiul* păcatului : mândria saú iubirea de sine (Sir. X, 15), și prin urmare de a ne curați de tótă întináciunea sufletului și a trupului (II Cor. VII, 1), de a despoia în noi pre omul cel vechiú dupre viața cea dintâi, care se corumpe urmând amăgirei patimilor (Efes. IV, 22), care nu póte să intre nici odată întru impărăția lui D-șeu (Ion. III, 5) (1). Si acésta lepădare de

(1). „Ast-fel cum începe Iisus Christos și ce baza pune el vieței celei nouă? El începe cuvânturea sa minunată cu cuvintele acestea : Fericiti cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerúrilor. Cine sunt a-

sine, dupre cuvântul Domnului, trebuie să se manifesteze 1° prin părăsirea vieții noastre păcătoase și o căință adâncă de toate păcatele noastre (Mat. III, 2); 2 : prin o renunțare de bună voie la toate plăcerile lumii, ori cât de scumpe ni-ar fi, ca ochiul său ca mână, spre exemplu, dacă vedem că ne amăgesc și ne trag spre păcat (Mat. V. 29-31); 3° părăsind chiar pre tată, pre mamă, familia, dacă vedem că almintrelea este cu neputință a ne feri de fără-de-lege și a ajunge la mântuire (Marc. X, 29; Luc. XIV, 26); 4° prin stăruința continuă de a numai păcătui, nu numai cu fapta, dar nici chiar cu cuvântul său cu gândul (Mat. V, 28; XII, 36).

II. Porunca dragostei lui D-zeu și a aprópelui (Mat. XXII, 37-39), având de scop a înrădăcina în noi, în locul vieții noastre păcătoase de mai înainte, principiul unei *vieți nouă*, sante și plăcute lui D-zeu (Ión XIII 34), de a pune în noi *legătura* perfecțiunei morale (Col., III, 14), și a ne duce realminte curați și reînouiți, a fi una cu D-zeu (Ión, XVII, 21). Insemnând caracterile dragostei lui D-zeu, Iisus învață că trebuie : 1°. Să fie sincer, întreg și perfect (Luc., X, 27); 2° a se manifesta prin supunerea la voința divină și observarea poruncilor (Ión, XIV, 15, 21); 3° a și propune statornic gloria lui D-zeu (Mat. V, 16) și 4° a fi așa de tare în noi că să fim gata, pentru numele lui Dumnezeu, a ne pierde pre noi înșine (Marc., VIII, 35). De asemenea, însemnând caracterile dragostei cătră aprópele, învață că trebuie : 1° să iubim pre toți ómenii, nu numai pre amicii nostri, ci și pre inimici (Mat., V, 44-48); 2° a nu vătăma pre aprópele

cei săraci cu duhul? Ómenii umiliți și cumpătați în gânduri. . . Mândria fiind culmea răutăților, rădăcina și isvorul a totă nedreptatea, Mântuitorul pregătește ast-fel un remediu conrespunđător réului : El pune acéstă lege ca basă fermă și sigură ; căci pe acéstă basă se póte stabili cu siguranță totul. . . . Fiind-că mândria este isvorul răutăței, Mântuitorul vóeste să o desrădăcineze din sufletul auditorilor sêi“ (St. Christ. Mat. XV, 1, 2).

nici cu fapta, nici cu cuvântul, nici chiar cu gândul (V, 22 ; VII, 1, 2, 12) ; 3° a purta cu mărinimie toate supărările și a erta tuturor insultele, nu numai de șapte ori, ci până și de șapte-decî de ori câte șapte (V, 38, 39 ; VI, 14 ; XVIII, 22) ; 4° a avea tot-déuna milă de aprópele, a-l ajuta în trebuințele sale (V, 36, 42 ; Luc, VI, 35) și 5° a fi gata, dacá cere trebuința, „*a ne da viața pentru amici*“ (Ión, XV, 13).

Spre a îndemna pe ómenî a primi și a îndeplini și una și alta din aceste legî, legea credinței și legea faptelor, Domnul Iisus le arátă : 1° Pe de o parte nenorocirile înspăimântátore și muncele vecínice, din care D-đeú, în infinita sa bunátate, decretá de a mântui némul omenesc prin Fiul séeu unic. și cárorá se vor da negreșit toți pécátoșii, dacá nu pázesc învėtųtura sa (Mat. XXV, 41 ; Luc. XIII, 28) ; 2° pe de altá parte, aceste buuuri nemésurate și eterne pre care le pregáti Párintele ceresc, iaráși în considerarea meritelor Fiului séeu prea iubit, pentru toți dreptii, cariú urmézá învėtųtorei sale (Mat. XIX, 28, 29 ; XXV, 34) (1) ; 3° în fine acea dragoste nemárginitá și care a atins punctul cel mái înalt, dragostea lui D-đeú cátre omul pécátos, care s'a manifestat în lucrarea eliberárei nóstre de muncele vecínice și în darul ce ni s'a fácut de a ne împártáși de fericirea eterná (Ion. III, 16, 17 ; XV, 9, 13-15).

(1). „Cu toate cá Iisus Christos descrie deosebit resplátirea, o fágádueste tuturor întru împéráția sa, și când dice cá acei ce pláng se vor mângáia, cá cei milostivi se vor milui, cá cei curați cu inima vor vedea pre D-đeú, cá fáctoreii de pace sá vor chiema fiiú lui D-đeú, tuturor le fágádueste împéráția ceriurilor. Sá nu credeți cá acéstá resplátá va fi numai pentru cei sáraci cu spirital ; ea cu ajutorul lui D-đeú va fi și partea celor însetáți de dreptate și a celor blándi și a tuturor celor-lalți. Amintește la fiecare poruncá fericirea, ca sá nu áșteptați nimica simțual. Nu póte fi cine-va fericit fiind resplátit prin aceia, ce înviéta acesta se distruge și dispare mái iute decát umbra“ (Christ. as. lui Mat. XV, n. 5).

§. 146. *Iisus Christos dadu o lege nouă, mai perfectă, în schimbul legei lui Moisi.*

Acastă lege a credinței și a faptelor, dată de Domnul nostru Iisus Christos și care tinde la mântuirea omului, este o lege nouă, mai perfectă decât cea a lui Moisi sau a Vechiului Testament și a înlocuit-o.

I. Este o lege nouă. Ca dovezi pentru adevărul acesta avem :

1°. Predicerea lui Ieremia : „*Vine timpul, țice Domnul, când voi face o legătura nouă cu casa lui Israil și cu casa lui Iuda, nu după legătura care am făcut-o cu părinții lor în ziua când ȳ-am luat de mână, ca să-ȳ scot din Egipt*“ (Ierem. XXXI, 31, 32), adică nu după legea de pre Sinai, a Vechiului Aședemânt. Că aici este vorba despre legea cea nouă, ce o dădu D-șeu prin Iisus Christos, o mărturisește sântul Apostol Paul (Ebr. VIII, 6-13) și Invățătorii bisericei o confirmă în unanimitate (1).

2°. Cuvintele Domnului Iisus însuși : „*Porunca nouă dau vouă, ca să vă iubiți unul pre altul. . . precum eu v'am iubit*“ (Ion. XIII, 24); nouă prin înălțarea și supra-abondența acesteia dragoste, ce se vestește (precum v'am iubit), cu toate că iubirea către aprópele era cunoscută în Vechiul Testament (Leo XIX, 18).

3°. În fine legile cele nouă ce conțin învățătura lui Christos și care nu se găseau în Vechiul Testament. Așa (un articol fundamental al credinței!) Iisus Christos ne învață, că este anume Mesia promis de totă anticitatea (Ión V, 39; Luc. XXIV, 27), Fiul unic al lui Dumnezeu care s'a intru-

(1). Ambros. Epist. XLIV, ad Horentiam, n. 15; Chrisostom. De Pœnit. homil, VI, n. 4; Lact. Divin. Instit., IV cap. 20.

pat pentru mântuirea noastră (Ion, III, 16); și prin urmare ne impune tuturor obligațiunea de a crede întru El : „*Lucrul lui D-zeu este ca să credeți în Acela ce l-a trimis*“ (Ion. VI, 29) ; „*Credeți în D-zeu, credeți și întru mine*“ (XIV, 1) ; „*Cel ce crede întru mine are viața vecinică*“ (VI, 47); îndatorirea de a-l iubi și a păzi poruncile sale : „*Rămâneți întru dragostea mea*“ (XV, 9) ; „*dacă mă iubiți, păziți poruncile mele*“ (XIV, 15); îndatorirea de a i da onoruri divine : „*Toți să cinstescă pre Fiul, precum cinstesc pre Tatăl. Cel ce nu cinstește pre Fiul nu cinstește pre Tatăl*“ (V, 23). Așa sunt și legile sale despre împlinirea și necesitatea pentru toți a tainei botezului (Marc. XVI, 16 ; Ion, III, 5) pe care l-a așezat spre a înlocui tăerea împrejur a Vechiului Testament (Col. II, 11, 12);- despre săvârșirea și necesitatea pentru toți a tainei Euharistiei (Ion. VI, 53-58), pe care au așezat-o spre înlocuirea sacrificiilor și a darurilor Vechiului Testament (Mat., XVI, 28 ; 1 Cor. XI, 25);-despre nedespărțirea căsătoriei „*ori și pentru ce s'ar întempla*“, afară de unele casuri extraordinare, pe când în Vechiul Testament despărțenia era permisă Iudeilor, „*pentru învêrtoșarea inimii lor*“ (Mat. XIX, 3-9 ; Marc. X, 2-9) ;-despre înstituirea ierarhiei Noului Testament (Luc. VI, 13 ; Ef. IV, 11), substituită preoților Aședemântului Vechi, cari erau din seminția lui Levi, dupre rânduela lui Aron. „*Dar schimbându-se preoția, precum asigură Apostolul, era de trebuința a se schimba și legea*“ (Ebr. VII, 12).

II. Este o lege mai perfectă de cât aceea a lui Moisi sau a Vechiului Testament. Căci :

1°. Legea lui Moisi era numai o pregătire la legea Evangheliei : „*Ea a servit de conducător. ca să ne ducă ca pe niște prunci la Iisus Christos*“ (Gal. III, 24). Acolo era numai „*umbra bunurilor viitoare*“, pe când legea evanghelică oferă

„însuși chipul lucrurilor“ (Ebr. X, 1). Acolo erau numai făgăduinți despre Mesia, pređiceri, figuri; aici se arată însuși împlinirea prorociilor, a pređicerilor, a figurelor (1).

2°. In legea evangelică sunt expuse, cu mai multă chăritate și deplinătate, adevărurile principale ale credinței despre taina Sântei Treimi, a Intrupărei, Rescumpărării, a Renașterei, a Sântirei prin harul Sântului Spirit și despre viața viitoare, subiecte despre care Testamentul Vechiu făcea numai alusiuni.

3°. In legea evangelică, și mai ales în cuvântarea Mântuitorului pe munte, sunt descrise, cu mai multă deplinătate și demnitate decât în legea veche, adevărurile morale și virtuțile, precum și generoasa suferire și ertarea celor ce ne vătămă, dragostea către inimi, renunțarea de sine și umilința, alipirea filială de Dumnezeu ca părinte infinit bun, curățenia, nu numai a corpului, ci și a sufletului (Mat. V-VII; XI, 29), dragostea creștină a unora către alții, urmând iubirei celei mari a Mântuitorului însuși către dênșii (Ión XIII, 34), etc. Legea oprește, scrie Sântul Grigorie Teologul, de a sêvârși păcatul, și ne impută chăiar causele mai ca și acțiunile. Legea đice : *Să nu prea-curvești* (Mat. V, 27); dar tu ferește-te chăiar de a dori, nu merge până a aprinde în tine patima prin o privire curiosă și atentivă. Se đice în lege : *Să nu uciđi* (Ibid. 21); dar tu nu numai nu căuta a te răsbuna, ci lasă în pace pe cel ce te-a lovit. Cu cât mai înțelptă este acêsta din urmă decât cea dintăiu! . . . Legea đice : *Să nu lipești casa de casă și pământ de pământ* (Is, V, 8), întristând pre cel slab și sărac. (Ez, XXII, 29); dar tu, fi gata a da chăiar și cea ce ai căștigat cu dreptate și a te des-

(1). Ideile acestea sunt dezvoltate de : Irineu (adv. Hær., III, 12, IV, p, n. 12; 34 n. 2) Tertul. (adv. Marcion. IV, 1, 11, 21 : V, 2); mai ales de Eusebiu (Demonst. Evang. 1, 5, 6, 7) și alții.

brăca în folosul săracului, ca să porți mai cu ușurință crucea și să te îmbogățești de cele nevedute (1).

4°. În fine în legea evanghelică se propun omului și motive mult mai înalte și mult mai curate spre a-l face să împlinescă legea dumnezească, decât în legea lui Moisi. Acesta, cel puțin luată după literă, se mărginea în privința acesta la făgăduința bunurilor timpurale (Ez. XX, 12; Lev. XXVI, 3; Deut. XXVIII, 2), pe când cea dintâi caută mai ales și chiar exclusiv la bunurile vecinice, spirituale, la viața de preste mormânt (Mat. V, 5, 12, 19, 20 : XIX, 28, 29; XXV, 34). «Aici se promite, ține sântul Ión Chrisostom, nu un pământ din care ar curge miere și lapte, nici o bătrânețe înaintată, nici copii mulți, nici pâine și vin, nici turme de oi și tauri, ci ceriul și bunurile cerești, adopțiunea și fraternitatea cu cel Unul-născut, participarea la moștenire, la glorie și la împărăție, și alte recompense infinite (2)». Pe de altă parte, legea morală, a lui Moisi ca nedespărțit unită cu legea civilă, amenințând cu mórtea sa cu altă pedepsă călcarea mai a fie-căria din cele zece porunci, în-

(1). Cuv. la Paști; Oper. St. Păr. IV, 170-171. Aceiași observare se află și în Sânt Chrisostom : „Învătătura (lui Iisus Christos) n'a abrogat legea veche, ea a adăugat-o și îndeplinit-o. Așa porunca : *Să nu uciți* nu este înlăturată prin acesta *să nu te mâni*; din contră a doua servește de împlinire și confirmare celei dintâi. Tot așa trebuie a ține și despre toate celelalte. Așa spre exemplu, el a poruncit nu numai de a face bine, ci a da până și cămașa; nu numai a fi blând, ci încă dacă este lovit preste un obraz a întorce și pre celalalt“ (la Mat. hom. XVI, n. 3 t. 1, p. 309-311). Teodoret ține iarăși : „Legea veche condamnă adulteriu (Ex. XX, 14), dar legea evanghelică găsește vinovată chiar dorința care vine dintr'o privire voluptoasă (Mat. V, 28). Legea veche oprește jurământul strâmb (Mat. V, 33), dar cea nouă îl interzice (Ibid. 34). Cea veche ordonă bărbatului a-și lăsa femeia, dacă are neplăcere de ea (Deut. XXIV, 1); dar după cea nouă lăsarea femeii, afară de cauze de adulteriu, este chiar o precurie“ (Presc. Dogm. div. cap. 16; Lect. cr. 1844, IV, 332).

(2). La Math. hom. XVI, n. 5 t. 1. p. 317.

demna pre om la bine mai mult de frică, așa că Iudeii, după expresiunea Apostolului Paul, se află „sub jugul unei servituți” (Gal. V, 1) și se conduceau de „Spiritul servituței”. Din contră, legea evanghelică, mai ales prin dragostea curat morală și religioasă, îndemnă pre om a face binele (Ion. III, 16, 17; XV, 9, 13, 15). „*N’ ați primit spiritul robiei, și dice Apostolul către creștini, comparându-i cu Iudeii, ca să vă povățuiți înca de frică; ci ați primit Spiritul adopțiunii de fiu prin care strigam: Părinte, Părinte*” (Rom. VIII, 15). Nimeni nu mai este sclav ci fiu: „*Dacă este fiu, este și moștenitor lui D-zeu prin Iisus Christos* (Gal. IV, 7.)

III. Este o lege carea a înlocuit pre cea a lui Moisi. Acés-tă înlocuire a legii lui Moisi, anume ceremonială și civilă, prin o altă lege nouă și perfectă, legea Evangheliei,

1°. Acum în Vechiul Testament era prețisă, spre exemplu în cuvintele acestea ale lui D-zeu către Iudei: „*Cine dintre voi va închide ușa (casei mele), ca să nu mai aprindeți focul în zadar pe altarul meu! N’am plăcere de voi, și dice Domnul oștirilor, și nici voiți primi daruri din mâna voastră; căci, de la răsăritul sórelui și până la apusul său, mare este numele meu între popóre și în toate locurile se aduce tamâc numelui meu și daruri curate*” (Mal. I, 10, 1). Aici de sigur, precum au și observat sântii Părinți și învățătorii bisericeii, se represintă incetarea sacrificiilor Testamentului Vechiu, și prin urmare a legii după care se aduceau ele numai în templul din Ierusalim, precum și aședarea în locul lor a unui alt sacrificiu cu totul curat și prin urmare a unei alte legi, după care trebuie a se aduce în toate părțile lumii (1). Veți și Ier. XXXI, 31-35 : Dan., IX, 27 și urm.

(1). Iustin, Dialog. cum Tryph. cap. 41; Chrisost.; contr. Iudæos, orat. V, n. 12; August. De Civit. Dei XVIII, 35, n. 3.

2°. Mântuitorul nostru întări acésta lămurit, orî cu cuvântul, orî cu fapta. Cu tóte că se supuse pre sine legéi mosaice (Luc II, 21, 23, 39; XXII, 9-16) (1) și a fost sub lege „*ca sa rescumpere pre cei de sub lege*“ (Gal, IV, 5), cu tóte acestea el pregătea tot odată cu o infinită înțelepciune abrogarea acesteî legî:—când se numea „*Domn și al Sâmbetei*“ (Mat. XII, 8; Ion, V, 17) (2);—când dicea Samarinenceî: „*Femeie, crede mă, că va veni timpul, când nu vĕ veți măi închina Tataiui, nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim. . . , ci vine timpul și a și sosit, că închinătorii cei adevĕrați se vor închina Tataiui cu spiritul și în adevĕr; căci ast-fel de închinători caută Părintele*“ (Ion. IV, 21-23);—când în fine ia cina cea de pe urmă, aședând taîna Eucharistiei, dicea: „*Păharul acesta este legătura nouă întru sângele meü. care se varsă pentru voi.*“ (Luc. XXII, 20; Comp. Es. XXIV, 8).

3°. Sântii Apostoli făcură deaseminea, cu tóte că, dupre exemplul Mântuitorului, ei n'ău procedat la abrogarea legéi lui Moisi decât cu o înțeleptă gradațiune, până în momentul când ei sevĕșiră în public acéstă lucrare în sinodul din Ierusalim (Fapt XV, 28). Desvoltarea cea măi amăruntă a ideei despre substituirea legéi lui Christos celeî mosaice se află în epistolele Apostolului Paul către Ro-

(1). „*Și el a împlinit legea, cred eü, și ea să o răsplătĕscă ca învĕtătore și să-i dea onorurile funebre ca unei mörte*“ (Greg. Teol. Cuv. despre legătura și venirea lui Christos. (Op. St. Păr. IV, 249).

(2). „*De și nu observa Sâmbăta, totuși nu aduse o ast-fel de legislațiune de odată, începu prin a arăta numeroșe cauze și diverse. Chiar dacă-și propun :a să înlătore o singură poruncă, el avea așa de mare luare aminte la cuvintele sale, ca să nu înspăimănte pre auditorii săi; cu atât măi mult, când adaugea la tótă legea veche pre cea nouă, avea trebuință de a pregati pre auditorii săi și a se acomoda cu situațiunea lor ca să nu-i tulbure? . . . Voind să împlinĕscă legea, se puse la lucru cu cea măi mare luare amnte*“ (Chrisost. Mat. hom. XVI, 2).

manî, Galateni, Efesenî și Ebrei, unde Apostolul ȃice lămurit : „*Numai sunteți sub lege ci sub har*“ (Rom. VI, 14). „*In Iesus Christos nici taerea împrejur, nici netaerea nu servesc nimica, ci credința care este însuflețită de caritate*“ (Gal. V, 1).

Trebue a mai adauge aici că, abrogarea legei cerimoniale și civile a lui Moisi, prin Iesus Christos era neînălaturabilă. Legea cerimonială, având un înțeles simbolic, firește că perdu însemnătatea sa, când dupa venirea lui Mesia, a primit întręga sa împlinire. Ce se mai fie umbră, când se presintă „*însuși chipul lucrurilor*“ (1)? (Ebr. X, 1). De almintrelea legea cerimonială era strins legată cu templul din Ierusalim, precum și legea civilă era potrivită cu poporul Iudeu și cu Palestina : prin urmare nici una nici alta, nu puteau să fie aplicate afară de Ierusalim și de Palestina, nu puteau să devie generale și obligatōre pentru tōte popōrele (2).

(1). „Precum, pentru un pedagog, cea mai mare laudă a sa este ca elevul său să numai aibă trebuință de privighere, ca să-și conserve curățenia, fiind în deajuns întărit în virtutea acēsta, de asemenea, pentru lege, cel mai mare elogiū, ce ise pōte face, este că putem petrece și fără ajutorul său; căci legei acēstia datorește sufletul nostru, că a devenit destul de apt de a primi o filosofie mai înaltă“ (Chrisost. Cuv. contra Iudeilor II, n. 3).

(2). „D-deū a oprit (Iudeilor) sacrificiile sfărāmând cetatea lor și făcându-o ne primită pentru toți. Căci, dacă n'ar fi avut acēsta în vedere, pentru ce ar fi restrîns el tot serviciul dumnezeesc într'un singur loc, El care este omniprezent și umple tōte? Pentru ce, după ce a legat serviciul divin de sacrificii într'un loc determinat, ac sta la un timp și acest timp la o cetate, a distrus El însuși cetatea? Și iacă ce este și mai minunat și mai înspăimântător încă : lumea tōtă este deschisă Iudeilor și nicăiri nu le este permis de a sacrifica. Ei bine ! Causa dărāmărei Ierusalimului nu este ea clară, evidentă, chiar și pentru cei mai simpli ? Dacă un arhitect pune temelii, zid-ște și acopere, pe o singură pētra luându-o, dărāmă tot edificiul, de asemenea, D-deū făcând o cetate, ca centru de unire sau ca loc al cultului (iudaic), pe urmī dărāmându-o, dărāmă tot restul edificiului a estui cult. (Chrisost. Cuvēt. Contr. iudovilor IV, n. 6 ; Comp. III n. 3).

Când Iisus Christos venea să vestescă Evangelia împărăției tuturor ómenilor și pentru tot déuna, numai legea morală mosaică, ca întemeiată pe natura morală a omului și cu totul conformă prin esența sa, identică chiar cu legea lui Christos (Deut, VI, 5; Marc., XII, 30), putu să se unescă cu legea evangelică și să conserve cu ea însemnarea sa. Precum mamele, ȳice Teodoret, de îndată ce pruncii lor ved lumina, îi nutrește mai întâi cu țită, apoi cu o mâncare ce mistue ușor, și în fine, după ce s'aũ făcut mari, le dă mâncare solidă; de asemenea și Dumneđeu a tóte dădu din timp în timp ómenilor o nutrire mai perfectă. Dar cu tóte acestea noi considerăm și alianța veche ca sînul unei mame; numai nu mai sugem acum laptele, cãci pentru ómenii mari laptele numai este de trebuința a se mânca, cu tóte cã trebuie sã-l stimeze, cãci aũ fost nutriți și crescuți cu el; de asemenea de și numai practicăm astã-đi tăerea împrejur, sacrificiile, curățirile și numai pázim Sãmbetele, cu tóte acestea tragem din Vechiul Testament un alt folos: ne învață perfecțiunea pietăței, credința în Dumneđeu, dragostea cãtre aprópele, sobrietatea, dreptatea, curajul, și mai mult încă, ne dă spre imitare exemplele sãnșilor vechi (1).

R. 365
D. 318
III.
20.
I.
§. 147. *Iisus Christos a dat legea sa pentru toți și pentru tot-duéna.*

I. El a dat legea sa pentru toți ómenii și nu numai pentru ludei. Adevérul acesta era anunțat acum în Vechiul Testament. Așa, în profetul Isaia, D-đeu însuși ȳicea Fiului sãu,

(1). Adun. dogmelor divine, cap. 17; Lect. cr. 1844, IV, 337-338. Această neîntrebuintare, și nu abolire a legii Testam. Vechiũ, este tratată pe larg de patriarhul Fotie în una din epistolele sale (Photii Épist. ed. Londini 1851, ep. L. p. 103-105).

Mesia : „*Te-am pus ca să fi lumina națiunilor și mântuirea ce o trimet până la marginile pământului*“ (XLIX, 6); „*te-am pus ca sa fi împacătorul poporului și lumina națiunilor, ca să deschizi ochii orbilor, ca să deslegi jéréle celor ferecați și ca să scoți din închisóre pre cei ce ședeau întru întunerec*“ (XL, II 6, 7). Nascându-se Christos și după împlinirea ȃdilelor curăției Sântei Fecióre, fiind adus în templu, sântul Simeon luând în brațe pre dumnezeescul Prunc, îl numea „*lumina spre luminarea națiunilor*“ (Luc. II, 32). Intrând în funcțiunile serviciului său public, Mântuitoriul nostru Iisus Christos mărturisi despre sine : „*Eu sunt lumina lumii*“ (Ión. VIII, 12) : „*Eú lumina am venit în lume ca toți cei ce cred întru mine să nu rămăe întru întunerec*“ (XII, 46). Și în același timp el numea pre învățaceii săi pre care-î alesese : *sarea pământului* (Mat. V, 13), *lumina lumii* (Ibid 14). Cutrierând ce tățile și satele Iudeii, ȃcea : „*Și alte oři am, care nu sunt din staulul acesta ; și pe acele se cade a le aduce ; vor aúdi glasul meu și va fi o turmă și un păstor*“ (Ión. X, 16). În fine, lucrarea cea mare odată sevêșită, ȃise discipulilor săi, după învierea sa : „*Datu-mi-s' a tótă puterea în ceriú și pre pământ ; drept acea mergênd învățați tóte némurile*“ (Mat. XXVIII, 18, 19) ; „*mergeți în tótă lumea, predicați Evangelia la tótă faptura*“ (Math., XVI, 15) și Apostoliú „*plecând în adevêr. predicarâ pretutindenea, Domnul împreună lucrând și întarind cuvêntul său prin semnele care-l însoțeau*“ (Ibid. 20).

II. El a dat legea sa pentru tóte timpurile. Căci, trimetând pre ucenicii săi să „*învețe tóte némurile*“, adause : „*Și iată eú cu voi sunt în tóte ȃdilele, pâna la sfirșitul vécului*“ (Mat. XXVIII, 20). Și prin urmare avea în vedere nu numai popórele contimpurane, ci și tóte generațiunile viitoare ale ómenilor pre pământ. Fágăduindu-le acelorași Apostoliú pre Sântul Spirit, le ȃcea : „*Și voiú ruga pre Tatăl, și El vè*

va da un alt Mângâitor, ca să rămâe etern cu voi“ (Ión, XIV, 16). Printre semnele apropierei sfârșitului lumii, punea și aceasta: „Atunci se va predica Evangelia acesta a împărației în tot pământul, spre mărturie tuturor națiunilor“ (Mat. XXIV, 14); și finitul economiei sale și a semănării seminței celei bune pre pământ, îl reunea chiar cu finitul lumii, când trebuie a se arăta întru gloria sa, ca să judece viii și morții și să plătească fie-căruea duple faptele sale. (XIII, 24-43). Sântii Apostoli predicaū deopotrivă că, „Iisus Christos este același ieri, astăzi și în veci“ (Ebr. XIII, 8); că Testamentul său este un Testament etern (Ibid. 20), și că „trebuie să domnescă până ce Parintele său îi va pune sub picătoare pre toți inimicii săi“ (I. Cor, XV, 25).

De aceia sântii Părinți și iavătătorii bisericeii numeau legea lui Christos (în opunere cu legea lui Moisi, care a fost dată numai pentru un timp poporului Ebreu) legea universală, *religia catolică* ⁽¹⁾, ca lege destinată pentru toți oamenii și pentru toate timpurile, și religie răspândită, de la începutul său chiar preste totă fața pământului ⁽²⁾.

Este ușor de a se convinge cine-va de o asemenea destinațiune a lezei evangelice, cugetând la bunătatea Creatoriului, care voește ca toți oamenii sa se mântuească și să vie la cunoscința adevărului (I Tim. II, 4). Decii, legea lui Iisus Christos este singura mântuitoare, singura prin care se pôte căpăta viața eternă.

(1). Πίστις καθολική. . . Liber. Pap. Epist. ad episcop. orient. (apud Socrat. IV, 14); Clem. Alex. Strom. VI, 5, 17; Origen, Contr. Cels. IV, 9; Euseb. Demonstr. Evang. 15, 7, Fides catholica. . . Tertul. adv. Marcion., IV, 4; Augustin, de vera Relig. IX, n. 17; de Util. cred., cap. 7 n. 13. Disciplina catholica. . . August. de Util. cred. c. 8 n. 20.

(2). Chrisost. la Mat. om. XV, 6 7 p. 283, 286-287; Eusebiu, Demonstr. Evang. 1, 4, 5, 6, 7; Præpar. evang. 1, 1.

§. 148. *Iisus Christos a dat singura lege mântuitoare și prin urmare neapdrată pentru a duce la viața eternă.*

Acest adevăr este foarte însemnat.

I. Mântuitoriiul nostru însuși atestă lămurit, când dize : „*Eă sunt calea, adevărul și viața; nimenea nu vine la Tatăl fără numai prin mine*“ (Ión, XIV, 16). „*Viața eternă constă în a te cunoște pre tine unul adevăratul D-zeu și pre Iisus Christos, pre carele l ai trimis*“ (XVII, 3). „*Cel ce crede în Fiul are viața eternă*“ ; și din contră cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne preste el (III, 36 ; Comp. XVI, 18). „*Eă sunt ușa, prin mine de va intra cine va se va mântui* (X, 9) ; *căci n'am vorbit de la mine însumă, ci Tatăl, carele m'a trimis, Acela m'a spus ce să dă și cum se vorbesc și știu că porunca sa este viața eternă*“ (XII, 49, 50). El întărea iarăși când, după ce a dat ordin Apostolilor : „*Mergeți în totă lumea și propoveduiți Evangelia la totă făptura*“, adause : „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, țar cel ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc. XVI, 15, 16).

II. Sânții Apostoli îl întăriră apoi, când învățară despre Iisus Christos : „*Nimene nu pôte pune altă temelie decât acea care a fost pusă, și această temelie este Iisus Christos*“ (I, Cor. III, 11) ; și nu este mântuire prin nimene altul : „*căci nu este alt nume sub ceriș care să se fi dat omenilor prin care să ne mântuim*“ (Act. IV 12) ; sați mai bine : „*Scim ca Fiul lui Dumnezeu a venit și că ne-a dat înțelepciune, ca să cunoșcem pre adevăratul Dumnezeu și să fim întru adevăratul său Fiș. El este adevăratul D-zeu și viața eternă*“ (I Ion. V, 20) ; -când numeauă învățătura lui Iis. Christos : „*Evangelia Mântuirii*“ (Efes. 1, 13), „*cuvântul cel implântat, care pôte mântui sufletele*“ (Iacob. 1, 2) „*puterea lui D-zeu spre mântuire tuturor*

celor ce cred, *ântăiă Iudeii și apoi Eliniă*“ (Rom. I, 16); și cari predică creștinilor „*chiar noi, sau vre un ânger din ceriă de v'ea vesti o altă Evangelie deosebită de acea ce v'am vestit, să fie anatema*“ ! (Gal. I, 8), „*orî cine nu rămâne întru învățătura lui Iisus Christos, ci se depărtăză, n'are pre D-deu, și orî cine rămâne întru învățătura lui Iisus Christos are pre Tatăl și pre Fiul. Dacă vine cine-va la tine și nu mărturișește învățătura acăsta, nu-l mai primi în casa ta și nu-l saluta*“ (II Ion, IX, 10).

III. Toți sântii Părinți și învățătorii bisericeii mărturisău cu o gură, numindu-o legea evangelică : *învățătura mântuirii*, dogma mântuirii (1), și afirmând, că fără credința în Iisus Christos, fără credința în învățătura sa, nimenea nu pôte fi mântuit nicăiri și nici odată (2).

II. Serviciul preoțesc al lui Iisus Christos.

§. 149. *Legătura cu cele precedente; ideea despre ministeriul sacerdotal al lui Iisus Christos; adevărul și înalțimea acestui serviciu.*

În însușia sa de Profet, Mântuitorul nostru Iisus Christos numai ne vesti mântuirea, dar nu s'evârși însași mântuirea. El făcu să pătrundă în spiritul nostru lumina adevăratei cunoscinți a lui Dumnezeu; el se anunță ca adevăratul Mesia, venit pre pământ, ca să *mântuiescă ceia ce era perdut* (Mat. XVIII, 11); el ne explică, cum era să ne mân-

(1). Σωτήριον διδασκάλιον. . . Euseb., In Ps. XXXII, 8. Σωτήριον δόγμα. Euseb. Dem, evang;

(2). Ignat. ad Smyrn., n. 6 : Iustin. Apolog. II, n. 1; Tertul, de Carne Christi, cap. 3; Iren. adv. Hær. IV, 25, n. 1; Chrisost., in Rom. homil. VIII. n. 1, 4; Euseb., Demonstr. evang. 1, 5; In Ps. XXXII, 8; XCIX, 8; Teodoret, în Hebr. II, 3; Augustin., De Civit. Dei X, 25; De Trinit., IV, 22, n. 27.

tuéscă, cum putem noi să ne însușim meritele sale, și care este calea cea dréptă, ca să ajungem la viața eternă. Dar prin serviciul său preoțesc ne-a mântuit cu adevărat de păcat și de toate urmările funeste ale păcatului, ne-a meritat cu adevărat viața eternă. Serviciul acesta al Mântuitorului nostru constă întru aceea, că potrivit cu acela al Arhierelui Vechiului Testament, a cărui îndatorire principală era „*de a oferi daruri și sacrificii pentru păcate*“ (Efr. V, 1), el se oferi singur, ca sacrificiū expiator pentru păcatele lumii și ne reîmpacă cu Dumnezeu, ne mântui de păcat și de urmările sale și ne câștigă bunurile eterne.

Adevărul ministeriului sacerdotal al Mântuitorului nostru, acum în Testamentul Vechiū, l-a vestit D-zeū prin gura lui David, ȃicând lui Mesia : „*Tu ești preot în véc dupre rânduéla lui Melhisedec*“ (Ps. CIX, 4). Iisus Christos Mântuitorul nostru întărește acésta, raportând la persóna sa psalmul acesta profetic, unde se numește „*preot în véc dupre rânduéla lui Melhisedec*“ (Mat. XXII, 44; Marc. XII, 36; Luc. XX, 42). În fine Sântul Apostol Paul o expune fôrte pre larg în epistola către Ebrei :

I. El numește lămurit și de mai multe ori pre Iisus Christos arhieréū, preotul cel mare, pontifice : spre exemplu : „*Iisus Christos nu s'a înălțat de sine la demnitatea de arhieréū, ci a primit-o dela Acela, care i-a ȃis : Fiul meu ești tu, eū astă-ȃi te-am nascut ; după ce i-a ȃis și în alt loc : Tu ești preot în véc dupre rânduéla lui Melhisedec*“ (Ebr. V, 5, 6), „*căutați la Iisus, care este Apostol și Arhieréū al religiunei ce o profesăm*“ (III, 1) „*avénd arhieréū mare pre Iisus, Fiul lui Dumnezeu, care s'a înălțat mai pre sus de ceruri, să rămânem tari întru mărturisire*“ (IV, 14, 16).

II. El explică pentru ce se numește „*preot dupre rânduéla lui Melhisedec*“, adecă : pentru că Melhisedec era nu nu-

mai preot al lui D-zeu cel prea înalt, ci și rege al Salemu lui, rege al dreptății și al păcii, și figura, prin această asociație extraordinară a celor două funcțiuni înalte, pre Iisus Christos, minunatul arhiereu și rege (Ebr. VII, 2); pentru că Melhisedec, (de ore ce Sânta Scriptură nu citează nici genealogia sa, nici origina, nici sfârșitul vieții sale, nici predecesoriul său, nici urmașul său). prezintă imaginea lui Iisus Christos, Fiul lui D-zeu, care rămâne arhiereu în eternitate (Ibid. 3); în fine pentru că primind dijmă de la Abraam însuși și bine-cuvântându-i Melhisedec, ca preot, bine cuvântă, în persoană lui Abraam, pre toți cei ce se află întru el, pre toți fiii lui Levi, preoții Testamentului vechiu și primi decimele dela dânsii. Dar, fiind-că acela ce primește binecuvântarea este de sigur inferior aceluia ce i-o dă, prefigura și imaginea preoției lui Iisus Christos, preoție mai perfectă decât cea a leviților, decât cea a Vechiului Testament (4-10) (1).

III. Deduce superioritatea preoției lui Iisus Christos asupra preoției levitice, care era după rându-ea lui Aron; superioră în aceia, că preoția Vechiului Testament, instituită pentru un timp, nu era sancționată prin un jurământ, pe când cea a lui Iisus Christos, ca preoție neschimbată și eternă, a fost sancționată prin jurământul lui D-zeu (VII, 20, 21); superioră în aceia, că preoții Vechiului Testament mureau ca ómenii, și ast-fel preoția lor trecea dela o persoană la altă, pe când Iisus Christos, fiind-că, „rămâne în etern, posedă o preoție care este eternă“ (Ibid. 23, 24); superioritate în aceia, ca preoții Vechiului Testament, ca ómenii pē-

(1). Vezi interpretarea locului acestuia la Chrisostom (Cuv. contra Iudeilor VII, n. 5, 6 p. 628-636, t. III; Oper. Sânt. Făr.); la Sântul Epifanie (Hæc. Melhisedecian. LV); Sântul Ciril Alex. (Glaphyr., lib. 11. t. 1 p. 46 et sq); Augustin (De Doctrina Christiani, IV. cap. 21); Theodoret (in Genes. quæst. 64).

cătoși, ofereau sacrificiul și pentru păcatele lor proprie și pentru acele ale poporului, pe când Iisus Christos, ca scutit de tot păcatul, oferi sacrificiul numai pentru păcătoșii lumii (26, 27); în fine superioară în aceia că preoții, după rândueala lui Aron ofereau sacrificiul în *tote zilele*, și sacrificiul, care figura numai sacrificiul expiator, dar nu ridicau înseși păcatele (X, 1-11); pe când, Iisus Christos s'a oferit numai odată pre sine ca adevărată victimă de expiere pentru păcatele lumii, și, prin o singură aducere a făcut desevârșii pentru tot-deuna pre acei ce l-a sântit (X, 12. 14; Comp. VII, 27; IX, 12-14, 26).

Conform cu o învățatură așa de lămurită a cuvântului lui D-zeu, sântii Părinți și învățătorii bisericei mărturiseau unanim adevărul preoției lui Iisus Christos. Spre exemplu, sântul Policarp dicea : «Ca Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Christos, și eternul Arhieru, Fiul lui Dumnezeu Iisus Christos, să vă așede întru credință și în adevăr, cu blândețea, totă umilința și răbdarea și îndurarea, îngăduirea și curăția (1)». Sântul Grigorie Teologul : «El fu victimă, dar tot odată mare Arhieru, sacrificator, dar și Dumnezeu, El aduse sânge lui D-zeu, dar curăți lumea; a fost înălțat pre cruce, dar pironi păcatul pe cruce (2)». El este Melhisedec (Ebr. VII. 4), pentru că se născu fără de mumă după natura sa dumnezească, și fără de Tată după firea noastră, pentru că n'are genealogie după nașterea cerescă; căci se dice : „*Iară nămul lui cine-l va spune?*” (Is. LIII, 8) pentru că este regele Salemului, adică împăratul păcei și al dreptăței, și primea deciuéla dela Patriarhii cari se luptau cu curaj contra puterilor infernale (3). Sânt-

(1). Epist. ad Philipp. cap. 12.

(2). Hymn. Mystag. asupra Fiului : Oper. St. Păr. IV, 220.

(3). Serm. despre Teologie, IV; Oper. St. Păr. IV, 102.

tu Epifannie : «El se numește Pontifice, pentru că, în corpul său s'a adus pre sine jertfă Părintelui pentru némul omenesc ; sacrificator și victimă, s'a jertfit pre sine împlinind lucrarea sa, pentru lumea întrégă ; și în alt loc : El s'a adus pre sine jertfă, spre a opri sacrificiile Vechiului Testament, oferind pentru toți o victimă perfectă și vie. El însuși, de odată și victimă. sacrificator, altar, D-đeū, Om, Rege, Arhieret, óie, miel, tóte făcându-se pentru noi ⁽¹⁾. Ast-fel judecau și alți Părinți bisericești ⁽²⁾.

§. 150. *Cum a împlinit Domnul nostru Iisus serviciul său preotesc-starea sa de înjosire.*

Spre a servi cu adevărat de victimă expiatóre lui D-đeū pentru păcatele némului omenesc și a ne scăpa de tóte urmările funeste ale păcatului, Mântuitorul nostru Iisus Christos a bine-voit a împlini pentru noi două condițiuni, a purta o îndoită cruce.

I. Fiind-că, în persóna protopărinților, ómenii n'aū împlinit voința divină. nu s'aū supus voinței Creatoriului lor, și prin urmare căduseră de bună voie și prin mândrie ; fiind-că iarăși fie-care din păcatele lor următóre constituea o nouă călcare a voinței divine, o nouă nesupunere, o nouă expresiune a voinței propriie ; Christos Dumneđeū-Omul, în scopul de a satisface dreptăței eterne pentru tóte păcatele acestea ale ómenilor, bine-voi a se pune în locul lor, a împlini pentru ei voința divină în tótă întinderea sa, a manifesta în persóna sa exemplul cel mai perfect de supunere către v. ința acésta, a se umili, a se înjosi pentru noi până la cele mai de pre urmă. „*Daruri și jertfe n'ai voit*“, țieca

(1). Hær. LXIX, n. 39. Hæres. LV, 4.

(2). Clem. Rom. Ep. c. Coriteni 1, n. 36 ; Iustin, Dialog. cum Triph, n. 33, 34, 86, 118 ; Clem. Strom. VII, 3 ; Arnob., adv. Gent. II, 65.

Fiul lui D-zeu intrând în lume, „*dar mi-ai pregătit un corp. Arderi de tot și sacrificii pentru păcat n' ai voit; atunci am ținut: Iată vin, după cum este scris în carte, să fac voia ta, Dumnezeuul meu*“ (Ebr. X, 5-7). Și, prin urmare: „*Având chipul lui D-zeu, nu răpire a socotit a se face egal cu D-zeu; ci s'a micșurat pre sine chipul robului luând, întru asemănarea omenilor făcându-se și cu chipul aflându-se ca omul, și s'a micșurat pre sine ascultător făcându-se până la moarte, și moartea crucii*“ (Phil. II, 6-8). Acesta e prima cruce, pe care o purtă Mântuitorul pentru noi, crucea renunțării sale voluntare de sine, a profundei sale umilinți, a supunerii și ascultării sale absolute de voința lui D-zeu.

II. Fără de că, prin faptul păcatului lor dintăiu în raiu și a tuturor păcatelor posterioare, omeni pe dreptul au meritat mânia divină, au îndurat cu blestemul miseriei și suferințe nenumerate. fructe neevitabile ale păcatului, Christos Dumnezeu-Omul, în scopul de a-i elibera din toate miseriile acestea și din toate suferințele, a bine-voit a lua asupra sa totă mânia divină, care apăsa asupra lor, a se face „*pentru noi blestem*“ (Gal. III, 3), și suferi pentru noi tot ceia ce am meritat prin nelegiuirile noastre. „*El a luat cu adevărat, și cu durerea noastră s'a încărcat. Dar noi socotiram că de la D-zeu este bătut, lovit și chinuit, dar el rănit s'a pentru fără-de-legile noastre, și zdrobit s'a pentru neleguirile noastre; pedepsa aducătoare nouă de pace era asupra lui, și prin ranele lui noi ne-am vindecat. Noi toți rădăcitu-ne-am ca oile, înturnatu-ne-am fie-care din calea sa, iar Domnul lăsat-a să-l nimerescă fără de legea noastră a tuturor*“ (Is. LIII, 4-6). Acesta e a doua cruce a Mântuitorului nostru, crucea suferințelor de bună-voie, a relelor neînchipuite, a umilirilor și a chinuirilor ce le-a îndurat pentru noi păcătoși.

Ast-fel serviciul preoțesc al lui Iisus Christos cuprinde t^otă viața sa pământescă, din momentul concepțiunei sale în pântecele Fecioarei până la m^ortea sa pre cruce, dela cuvintele cele dint^oi ce le-a rostit către Părintele : „*Iacă-m^e, vinca să fac, Dumneșeule! voința ta*“ (Ebr. X, 3), până la cel mai de pre urmă : „*Totul s'a s^ev^erșit, Părinte, în mânil tale daș sufletul meș*“ (I^on XIX, 30; Luc. XXIII, 46). Pe tot timpul acesta, numit de ordinar starea de înjosire saș de umilire a Mântuitor^oului nostru, el a purtat statornic crucea sa îndoită : crucea lepădării de sine, a umilinței și a supunerei și crucea înjosirei și a chinurilor. In tot timpul acesta a fost pururea victimă de expiare adusă lui D-șeu pentru păcatele n^oștre. Mai ales :

1°. Serviciul preoțesc al Mântuitor^oului nostru începu cu venirea sa în lume și întruparea sa. Venirea sa în lume era acum un act de supunere și ascultare de Părintele, căruia-i đicea : „*Darurile și jertfa n'ai voit, iar un trup m^e-ai preșătit. . Iacă-m^e, viș să fac, Dumneșeule, voia ta*“ (Ebr. X, 5-7). In întruparea sa el se înjosi saș se umili în gradul cel mai înalt, și dupre expresiunea Apostolului „*luând chipul robului, s'a făcut asemenea ómenilor și fiind recunoscut ca om*“ (Fil. II, 7). Si de îndată ce s'a întrupat a luat asupra sa păcatele lumei, se făcu „*blestem pentru noș și deveni sciutor de suferința*“ (1)^o“ (Gal. III, 13, și Is. LIII, 3).

2°. A durat în tot timpul vieței sale pământesti, dela nașterea sa până la m^ortea sa. T^otă viața ac^esta a fost numai

(1). „D-șeu s^e înjosește, se pogor^o pentru noi; prin ac^eștă. înjosire nu înțeleg o slăbăciune saș o diminuare a gloriei“ (Greg. Teiog. Cuv. la Math. XIX. 1; Oper. St. Păr. III, 215). „Necuprinsul, Nemărginitul este cuprins de un suflet cușetător, mijlocitor între dumneșeire, și trupul gros. Acel ce îmbogățeste se face sărac, sărac până la trupul meș, pentru ca să m^e îmbogățeste de divinitatea sa. Acela ce are plenitudine s'a deșertat, dar numai pentru un timp, în gloria sa, ca să m^e împărtășesc de plinirea lui“ (Cuv^ent la Arățare, ibld. p. 245).

o faptă continuă de umilință, de supunere la voia lui Dumnezeu, de înjosire și de chinuri. Se nascu dintr'o maică curată și sântă, dar săracă și obscură, și mai mult se nascu într'o ospătărie și a fost pus în iesle. Cât-va timp după aceea, spre a împlini legea lui Moisi, se supuse dureróseï operațiunii a tăerei împrejur, și aici „*s'a considerat cu ceï fără de lege*“ (Is., LIII, 12). Indată este prigonit de Irod, fuge în Egipt, pricinuește nevinovata mórte a mai multor miï de prunci. După întórcerea sa din Egipt, se așază în cel mai neînsemnat orășel, în Nazaret, unde rămâne trei-șeci de ani, cu totul necunoscut de lume, rămâind în casa pretinsului său părinte Iosif, lemnariu, și luând parte la lucrul lui. Înainte de a intra în misiune sa de Invătător universal, El, Domnul și Stépânul universului, se duce să primescă botezul dela Ioan unul din servitoriï săi, „*spre a împlini tótă dreptatea*“ (Math. III, 15) și aici încă „*s'a numărat cu ceï fără de lege*“. Se supune de bună voie ajunărei de patru-șeci de șile și chîar unei ispite a lui Satan. În împlinirea îndatoririlor acestora, prin trei ani și jumătate, sevêrșește lucrul său, nu duple voința sa proprie, ci duple voința Părintelui, dând mărturia acésta : „*M'am pogorît din ceriü, nu ca să fac voia mea, ci voia celui ce m'a trimis*“ (Ion VI, 38) „*Mâncarea mea este, ca să fac voia Aceluia ce m'a trimis și să sevêrșesc lucrul său*“ (IV, 34). Ca să scie lumea „*că eü iubesc pre Tatăl și fac ceia ce m'a poruncit Părintele*“ (XIV, 31). El predică, dar predică ceia ce i-a poruncit Părintele : „*Invătătura mea nu este a mea, ci aceluï ce m'a trimis*“ (Ion, VII, 16). „*Că eü de la mine n'am grăit, ci Tatăl carele m'a trimis Acela m'a dat porunca ce să șic și ce să spuiü*“ (XII, 49). El sevêrși legea lui Moisi, el care a venit sa o înlocuiască cu una mai perfectă. Se ocupă cu învățătura compatrioților săi, predicând în cetăți și sate ;

iar el singur „n'are unde să-și plece capul“ (Mat. VII, 20), „face bine tuturor prin învățatura și minunile sale“ (Fapt. X, 38), și El singur încercă numai suferinți din partea altora. Nu cred învățătorei sale; minunile ce le face el, ei le atribue puterei lui Beelzebul. Este urât, pismuit, grăit de rău, batjocorit; de mai multe ori voia să-și răpue di-lele. Chiar în cercul celor doi-spre-zece discipuli ai săi, cu cari era în relații intime, vede și suferă fără a-l îndepărta pre acela ce era să-l trădeze. Și totă lucrarea acésta, laborioasă și grea a vieții Mântuitorului nostru, aparține anume serviciului său preoțesc; totă înjosirea acésta avea de scop mântuirea noastră eternă. . . Apostolul Paul dice : „*In zilele, când a fost în corp, a adus rugăciuni și rugăminți cu strigare tare și cu lacrimi către cel ce putea a-l mântui de mörte, și liberat fiind de temere; măcar că era Fiă, s'a învățat ascultarea din cele ce a suferit; și așa desevêrșindu se s'a făcut tuturor celor ce-l ascultă, autor de mântuirea eternă: Numit fiind de D-șeu arhiereu după rânduéla lui Melchisedec* (1)“ (Ebr. V, 7-10).

3°. In fine serviciul acesta al Mântuitorului se termină prin mörtea sa pre cruce, cu toate împrejurările care a pre cedat-o și a urmat-o. Căci aici fură duse la gradul cel mai înalt de umilință și supunere a Domnului nostru voinței divine, precum și înjosirile și chinuirile sale. Aici se arată cu adevărat „*un obiect de despreț, cel mai de pre urmă din ómenii*“ (Is. LIII 3). Aci béu până în fund paharul mâniei divine (Ión, XVIII, 11) și suferi dureri infernale (Is. LIII, 12). Ca arhiereu, se jertfi cu adevărat pre cruce, ca o victimă expiatore lui D-șeu pentru păcatele lumii și ne res-

(1). „El se făcu om pentru noi; a luat partea cea mai rea ca să ne-o dea pre cea mai bună; S'a făcut sărac ca să ne îmbogășim de sărăcia sa (Ps. XXI, 17-18).

cumpără prin scump sângele său (I Petru, I, 19), așa că întruparea sa și totă viața sa pământescă n'a fost decât o pregătire și ca o preparare treptată a acestui sacrificiū mare. De aceea cuvântul Dumneșcesc și învățătura bisericeii (Mărt. Ort. p. 1. într. 47) represintă în particular :

§. 151. *Mórtea lui Iisus Christos ca un sacrificiū expiator pentru noi.*

I. Adevărul acesta principal era prevestit în tipurile și pređicerile Vechiului Testament. Ast-fel în pustie șérpele de aramă, atârnat de Moisi, din porunca lui D-șeu, mântula de mórte pre toți acei carii fiind mușcați de șerpil veninoși il priveau, figura pre Iisus Christos dupre cuvintele acestea : „*Trebuie și Fiul omului să se înalțe, pentru ca tot cel ce crede întru el să nu péră ci să aibă viața eternă*“ (Ión, III, 14, 15; Comp. Numer. XXI, 8, 9). Sângele tuturor animalelor, ce se jertfeaū spre a curăți pre ómenil de păcatele lor, și mai ales sângele mielului pascal, care în Egipt ferea pre cei ânteiū născuți din Istrailitenil de sabia ângerului morței; sângele țapului și al taurului cu carele arhiereul, intrând odată pre an în sânta sântelor, stropea împăcătorul pentru păcatele a tot poporul; -tot aceia arăta lămurit poporul lui Dumneșeu, că spre a curăți cu adevărat tot némul omenesc de păcatele sale, trebuia să se verse sângele „*mielului jertfit delu începutul lumel*“ (Ebr. IX, 11, 12, 24; X, 11, 12; I Cor. V, 7; Ap. V, 12). Cât despre pređicerile Vechiului Testament, este de ajuns a aminti aici pe cea mai principală și mai lămurită, aceea a lui Isaia despre Mesia cel făgăduit (LIII, 5-7) : „*Rănit a fost pentru fara-de-legile noastre; zdrobitu-s' a pentru nelegiurile noastre. Pedepsă aducătoare de pace a căđut asupra lui, și prin*

rana lui ne-am vindecat. Rătăcitu-ne-am ca oile; fie-care urmând calea sa și Domnul l-a încărcat numai pre el cu nedreptatea noastră a tuturor. S'a adus pentru că însuși a voit și n'a deschis gura. Va fi dus la mörte ca o oie spre junghiere. Lovitu-l am pentru fără de legile poporului meu. (Ibid. 8). Data sufletul său la mörte și cu cei fără-de-lege s'a socotit; purtat a fără-de-legile multora, și s'a rugat pentru călcătorii de lege" (Ibid. 12; Comp. Daniel, IX, 24; Ps. XX, 17-18).

II. Sântul Ión Mergătoriul înainte proclamă adevărul acesta când, după ce a vădüt pre Iisus apropiindu-se de densusul, ca să primescă botezul, și se tuturor celor de față: *Iacă Mielul lui D-deu; iacă acela ce rădică păcatul lumii*" (Ion. 1, 29). Numindu-l miei exprimă ideia nevinovăției sale și dispuseciunii sale spre mörte; „*prin mielul lui D-deu*“, arată că este consacrat și plăcut lui Dumnezeu; prin: „*mielul cel ce rădică păcatele lumii*“, arată pre mieii, cari erau jertfiți în Vechiul Testament pentru păcatele ómenilor, și mărturisește, că mielul Noului Testament va fi jertfit pentru păcatele a tot némul omenesc.

III. Adevărul acesta a fost întărit de mai multe ori de Mântuitorul însuși. Vorbind de scopul venirii sale pre pământ se exprima așa: „*Fiul omului n'a venit să fie servit, ci ca să servescă și sa-și dea viața sa pentru răscumpărarea multora*“ (Mat., XX, 28). Numindu-se singurul adevăratul păstor al oilor spirituale și ceia: „*Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi*“ (Ion X, 11); „*Eú sunt Păstorul cel bun*“ (Ibid, 14) și-mă puiú viața mea pentru oi“ (Ibid. 15). Vestind Iudeilor instituirea taínei trupului și a sângelui său, și ceia între altele: „*Eú sunt pânea cea vie, care m'am pogorât din ceriú; dacă manâncă cine-va pânea acésta, va viețui în etern și pânea ce eú voiú da trupul meu este pentru viața lumii*“ (Ión, VI 51, 52). Și la aședarea taínei celei mântuitoare, dând

pânea învățăceilor săi, li dîse : „*Acesta este trupul meu, care pentru voi se dă* (Luc; XXII, 19); apoi, dându-le paharul : „*Acesta este sîngele meu, al legii celei nouă, carele se varsă pentru mulți spre ertarea păcatelor*“ (Mat. XXVI, 28). În fine primind mórtea pentru păcatele lumii „*el deschise mîntea*“ învățăceilor săi după înviere, ca să înțelegă Scripturile și li dîse : „*Așa este scris și așa trebuia să pătîmescă Christos și să învieze din morți a treia-zi, și să se predice întru numele său pîcînta și ertarea păcatelor la tóte națiunile*“ (Luc. XXIV, 46, 47).

IV. Adevêrul acesta fu predicat de Sântiî Apostoli. Apostolul Ión, citînd sfatul lui Caiafa cu Iudeii în privința lui Iisus Christos : „*ai nu sciți că este de folos ca să móră un om pentru popor și să nu péră tótă națiunea*“ (Ión. XI, 50), adaugé : „*El nu dîcea acésta dela sine, ci, fiind arhiereu al anului ațeluea, proroci ca Iisus trebuia să móră pentru națiune, și nu numai pentru nêmul acesta, ci și spre a aduna și a întruni pre fiuî lui D-zeu, carî erau răsipiți*“ (Ibid. 51, 52). În una din Epistolele sale dîse : „*Sîngele lui Iisus Christos Fiul său ne curățește de tot păcatul*“ (1 Ion 1, 7), și în Apocalips el istorisește cum „*două-zeci și patru de bătrânî s'au prosternut înaintea Mielului, avênd fie-care citare și cupe de aur pline de tămăderi, care sunt rugăciunile sântilor; și cântau cântare nouă dîcînd : Vrednic ești tu a lua cartea și de a deschide sigilele ei; căci te ai junghiat și ne-ai rescumpêrat lui D-zeu în sîngele tîu, din tótă seminția și limba și poporul și națiunea*“ (V, 9; Comp. 1, 5). Apostolul Petru da ordinul acesta creștinilor : „*Să petreceți timpul înstrîindrei vóstre cu frică; sciînd că nu cu cele stricatóre, precum argint și aur v'ați rescumpêrat de petrecerea vóstră deșartă tradițională, ci cu scumpul sînge al lui Christos, ca al unuî miel nevinovat și nepătăt*“ (I Petru, I, 17-19). „*Christos*

a suferit pentru noi, lăsându-ni exemplul, ca să urmați urmelor lui. . . . ; carele însuși a ridicat păcatele noastre cu corpul său pre lemn; ca noi desfăcându-ne de păcate să trăim în dreptate; cu a cărui rană v'ați vindecat" (II, 21, 24). „Christos odată a suferit pentru păcate, cel drept pentru cei nedrepti, ca să ne aducă la Dumnezeu" (III, 18). Dar Apostolul Paul repetă foarte adesea adevărul acesta în epistolele sale : „V'am dat, ȳice el, ceea ce și eu am primit, adecă cã Christos a murit pentru păcatele noastre dupre Scripturã" (I. Cor. XV, 3). „Christos ne-a iubit și s'a dat pre sine pentru noi lui D-ȳeu, ca un dar și jertfã plăcutã mirositoare" (Efes. V, 2). „Iisus Christos s'a adus odatã spre a șterge păcatele multora" (Ebr. IX, 28). „El s'a dat pentru păcatele noastre și a înviat pentru justificarea noastră" (Rom. IV, 25). „Lui i-a propus D-ȳeu ca să fie împacare prin credința în sângele său, ca să arate dreptatea ce-o dă el însuși ertând păcatele trecute" (III, 2, 5).

Adevărul acesta a fost recunoscut în tot-déuna de sânta Biserică, cum arată : 1°. Simbolul din Nicea și din Constantinopole, unde ne învață a crede „Intr'unul Domnul Iisus Christos, Fiul unul nãscut al lui D-ȳeu. . . pentru noi. . . s'a pogorît din ceriũ. . . s'a rãstignit pentru noi. . .” 2°. Simbolul Sântului Atanasie, unde se ȳice : «Unul este Christos, care a suferit pentru mântuirea noastră», etc. ; și 3° mărturiile învãțătorilor sãi, adecã :

Dintre ómenii apostolici, Sântul Varnava : «Credem cã Fiul lui D-ȳeu a suferit numai pentru noi. . . , pentru păcatele noastre a bine-voit a'și oferì viața sa spre sacrificiũ (1)». Sântul Clement Romanul : «Noi privim pre Domnul nostru Iisus Christos, al cărui sânge s'a vãrsat pentru noi. . . , vom privi cu luare aminte la sângele lui Christos și vom cugeta cât de prețios este sângele acesta înaintea Domnu-

(1). Epist. n. 7.

lui, pentru că, versat pentru mântuirea noastră, el a câștigat lumii întregi harul penitenței (1), Sântul Ignatie Teoforul : « Iesus Christos a murit pentru noi, pentru ca creștând în mórtea sa să fim mântuiți de mórte (2) ». Sântul Policarp : « El a suferit pentru pécatele nóstre până la mórte. . . ; a suferit tóte pentru noi, ca să avem viață întru el (3) ».

Pintre învățătorii din suta a doua și a treia, St. Iustin Martirul : « Dupre voința Părintelui, El (Christos) s'a făcut om spre a mântui pre acei ce vor crede întru El și se supuse umilirilor și chinuirilor, spre a învinge mórtea prin mórte chiar și înviere (4) ». Sântul Irineu : « Christos ne-a rescumpărat prin sângele său și a dat sufletul său pentru sufletele nóstre și trupul său pentru trupul nostru (5) ». Tertulian : « Christos voi să se nască cu trupul din trup, ca să regenereze nașterea noastră prin a sa și să distrugă mórtea noastră prin mórtea sa (6) ». Sântul Cyprian : « Suntem datorii unui asemenea har al lui Iesus Christos, care ne împărtăși darul îndurării sale, învinse mórtea prin crucea sa, rescumpără pre cel credincios cu scump sângele său, împacă pre om cu D-șeu Tatăl și-l învioșă prin renaștere cerescă (7) ».

Pintre învățătorii din suta a patra, Eusebiu al Cesareei : « Iconomia sa a durat până la mórte și acesta din mai multe cause : întâia, ca să împărătescă preste cei vii și preste cei morți ; a doua, ca pătimind pentru noi și fiind pentru noi oropsit, să ne curățască de tóte pécatele nóstre ; a treia, ca,

(1). Epist. ad Corinth. 1, n. 21 : cfr. n. 49.

(2). Epist. ad Trall. n. 2 ; cfr. Epist. ad Smyrn n. 1.

(3). Epist. ad., Philip., n. 1, 8 ; Lectr. cr. 1821, I, 117, 123.

(4). Apolog. 1, n. 63 ; cfr. Dialog. cum Triph. n. 88.

(5). Adv. Hæres. V, 1, n. 1 ; cfr. 16 n. 3 ; 17, n. 1 ; 21, n. 1.

(6). Adv. Marcion ; III, cap. 6.

(7). Lib. ad Demetrian. n. 25. in Patrolog. curs. compl. t. IV p. 564 ed. Migne.

să sevărsască dumnezeescul sacrificiū și să aducă jertfa cea mare pentru totă lumea lui D-zeu, care este mai pre sus de toate (1). Sântul Grigorie Teologul : «Iisus Christos s'a numit *Rescumpărare* (I Cor. 1, 30), ca, mântuindu-ne pe noi cari eram în legăturile păcatului ținuți, fiind-că s'a oferit ca rescumpărare pentru noi, ca victimă de împăcare pentru lume (2). Ilarie : «El ne-a rescumpărat când s'a oferit pentru păcatele noastre ; El ne-a rescumpărat prin sângele său, prin suferințele sale, mórtea și învierea sa (3). Sântul Ambrosie : «Sângele profetilor era neputincios spre a ne rescumpăra ; Petru și Paul tot asemenea ; numai acela, care era tot odată D-zeu și om putea să ne rescumpe prin mórtea sa, cea ce un simplu om n'ar fi putut nici odată (4). Sântul Efrem : «Pentru noi a suferit nepătimășul Domn ; pentru noi a fost răstignit singurul fără păcat. . . ; pentru noi, nedrepții, a fost dat morței Iisus Christos Mântuitorul nostru (5). Sântul Vasilie cel Mare : «Ce pôte afla omul atât de prețios spre a da pentru mântuirea sufletului său ? Cu toate acestea s'a aflat ceva atât de prețios ca toți ómenii împreună și care s'a dat preț de rescumpărare a sufletului nostru ; este sântul și prețiosul sânge al Domnului nostru Iisus Christos, ce l-a vărsat pentru noi toți (6).

Expunând ast-fel ideile lor despre mórtea lui Iisus Christos spre ertarea păcatelor noastre, învățătorii vechi ai bisericei căutară adesea și a explica, pre cât cu putință, pentru ce Domnul nostru a murit pentru noi pre cruce anume și nu de o altă mórte. Explicările cele mai principale în privința a-

(1). Demonstr. evang. IV, 12 ; cfr. I, 10 ; X, 1.

(2). Cuvânt despre Teologie. IV, Op. St. Păr. III, 100.

(3). In Ps. CXXXV, lib. 15.

(4). Luc. cap. 7.

(5). Cuv. la patimile Mântuitorului ; Oper. St. Păr. XV, 243.

(6). Om. la Ps. XLVIII ; ibid. V, 360.

césta se află în cuvintele Sântu ui Atanasie : «Dacă vre-unul dintr'ai noştri, însufleţit numai de dorinţa de a cunoşce adevéruł, ne întrébă pentru ce Domnul n'a suferit o altă mórte decât acea a crucei, se scie că acéstă mórte şi numai acésta, putea să ne fie mântuitoare şi că mórtea acésta Domnul nostru o suferi pentru mântuirea nóstră. Căci dacă s'a însărcinat cu blestemul care era asupra nóstră, cum s'ar fi făcut de ocară suferind o altă mórte decât aceia ce era sub blestem? Dar o asemenea mórte este mórtea crucei; căci este scris : „*Blestemat cel ce este spânzurat pre lemn*“ (Gal. III, 13). Apoi, dacă mórtea Domnului este rescumpărarea tuturor, dacă prin mórtea acésta s'a dărâmat zidul de despărţire, s'a împlinit chemarea păgânilor (Efes. II, 14), cum ne ar fi chemat la Părintele, dacă n'ar fi fost pus pre cruce? Căci numai pre cruce este cu putinţă a muri cu mânilé întinse. Trebuea deci să sufere mórtea pre cruce şi să aibă mânilé întinse pre cruce spre a chema cu una poporul vechiú, cu alta némurile şi să-i reunéscă ast-fel pre toţi în persóna sa. . . El însuşi pređise împrejurarea acésta, indicând prin ce mórte trebuea să rescumpere pre toţi ómenii : „*Când mă voiú înalţa de pre pământ, voiú trage la mine pre toţi*“ (Ion. XII, 32). Mai mult încă, inimicul némului omenesc, demonul, aruncat din ceriú, vine aici din tóte părţile prin domnia aerului; el stépâneşte demonii, semenii sêi în nesupunere, şi prin ei acum înşală prin vedenii pre acei carii se lasă atraşi, acuma caută a vétăma în tot chipul, în sborul lor, pre acei ce voesc să se înalţe; așa îl represintă Apostolul Paul, numindu-l «princepele puterilor aerului, acel spirit care-şi desfăşură puterea sa asupra necredincioşilor şi îndărătnicilor» (Efes. II, 2). De aceia Mântuitoriuł a venit ca să restórne pre demonul, să curăţe aerul şi să ne redeschiđă calea ceriului, cum đicea Aposto-

lul „*prin vëlul*“, adecã „*prin trupul sãu*“ (Ebr. X, 20) și nu putea sã facã almintrelea decãt prin mórtea sa. Dar prin care altã mórte, dacã nu prin o mórte suferitã în aer, adecã pre cruce? Cãci numai cel rãstignit móre în aer. Ast-fel nu fãrã cuvânt a suferit Domnul mórtea pre cruce; fiind înãlțat pre cruce, El curãți aerul de rãutãțile Satanei (1).

§. 152. *Amãruntele ce le cuprinde Scriptura despre rescum-pãrarea nãstrã prin mórtea lui Iisus Christos.*

Spre a expune mai lãmurit lucrarea cea mare a rescum-pãrãrei nãstre, sãvãrșitã prin mórtea lui Iisus Christos, Cuvântul lui D-șeu o descrie din mai multe puncte de vedere, însemnând pe de o parte de ce rele ne-a eliberat Domnul și pe de alta ce bunurî ne procurã prin mórtea acãsta.

I. Noi eram pecãtoși și prin aceia necurați înaintea lui D-șeu; Iisus Christos ne-a curãțit de pecat prin sângele sãu: „*Sângele lui Iisus Christos Fiul sãu (al lui D-șeu) ne-a curãțit de tot pecatul*“ (I. Ion. I 7). „*Dacã sângele țapilor și al taurilor și cenușa unei vace, stropind pre cei necurați, îi sãntãște spre curãțirea corpului; cu cât mai mult sângele lui Christos, care prin Spiritul cel etern s'a adus pre sine fara pata lui D-șeu, va curãți consciința vãstrã de faptele cele mórte, spre a servi Dumneșeului celui viu!*“ (Ebr. IX, 13, 14; Comp. Luc, XXIV, 47; Tit., II, 11-14; Ebr. I, 2; Ap., I, 5).

(1). De incarnat. Verbi. Dei n. 25; Lect. cr 1838, II, 145-148. Veđi acelãși idei, mai ales cele douã din urmã, în St. Irineu (Adv. Hæres. V, 17. n. 4), Lactantiu (Instit. divin. IV, 26), St. Gregor. Nisanul (Orat catech. cap. 32; contr. Eunom. or. IV in t. II p. 583, ed Morel), Ion Chrisostom (de Cruc. et. Latr. homil. I, 11) și alții. Iacã și o altã considerațiune: precum prin un arbore a intrat mórtea (Gen. II, 3), trebuia ca viața si învierea sã fie date iarãși printr'un arbore“ (Damasc., Exp. ac. a cred. ort. lib. IV, oap. 2, p. 244; cfr. Irineu Adv. Hæres. V, 16, n. 3; 17 n. 4. 18, n. 3; 19 n. 1).

II. Vinovați înaintea lui Dumnezeu, eram sub blestemul său și sufeream pedepșa meritată. Iisus Christos ne-a rescumpărat și de vinovăția păcatului și de blestem său pedepșă, aducând dreptăței dumnezeiești scump sângele său, ca preot al mântuirii noastre. „*Fiul omului n'a venit ca să fie servit, ci ca să servescă și să-și dea viața sa rescumpărare* (λύτρον, prețiu, rescumpărarea multora), (Mat. XX, 28).! „*Prin sângele său noi am fost rescumpărați*“, avem rescumpărare (ἀπολύτρωσις), „și am primit ertarea păcatelor“ (Col. I, 14; Comp. Efes. I, 7). „*Cu frică să petreceți timpul înstrăinare și vobstre; știind că nu cu cele stricătoare, precum argint și aur, v'ați rescumpărat* (ἐλυτρώθητε) *de petrecerea voastră deșartă tradițională; ci cu scumpul sânge al lui Christos, ca al unui miel nevinovat și nepătat*“ (I Petr. I, 17-19). „*Iisus Christos ne-a rescumpărat din blestemul legii, făcându-se însuși blestem pentru noi*“ (Gal. III, 13; Comp. I Cor, VI, 20; VII, 28; Gal., I, 4; I Tim. II, 5, 6; Tit. II, 14).

III. Noi eram inimici ai lui Dumnezeu prin păcatele noastre: Iisus Christos ne-a reîmpăcat cu el prin mórtea sa. „*Căci Parintele a bine-voit ca în el să locuască totă plinitatea, și făcând pacea, prin sângele crucii lui, să împăce printr'ênsul toate pentru sine; printr'ênsul (dîc) său cele de pre pământ, sau cele din cerțuri și pre voi cari erați ôre când înstrăinați și neamici cu mintea prin lucruri rele, dar acum v'a împăcat în corpul carnei lui prin mórte, ca să vă pună sânti și fără de prihană și nevinovați înaintea sa*“ (Col. I, 19, 22) „*Că dacă fiind noi neamici ne-am împăcat cu Dumnezeu prin mórtea Fiului său, cu mult mai vartos, fiind împăcați, ne vom mântui prin viața lui*“ (Rom. V, 10; Comp. II Cor. V, 19; Efes. II, 16).

IV. Noi eram sclavi păcatului (Rom. VI, 20), robi satainei (II Tim. II, 26; Ion XII, 31), condamnați la mórte (Gen.

III, 19); Iisus Christos ne-a scăpat din servitutea păcatului, ne-a eliberat din puterea Satanei, ne-a mântuit de mörte prin mörtea sa. „*S'a dat pre sine pentru noi ca să ne rescum-pere de tötă nedreptatea și să ne curățasca ca să se facă un popor măi ales sântit și ravnitor de fapte bune*“ (Tit. II, 14). „*Deci fiind-că copiii sunt părtași carnei și sângelui, și el de-asemenea a participat la aceiași, ca prin mörte să desființeze pre cela ce are stępânirea morței, adecă, pre diavolul, și să scape pre cei ce prin frica morței în tötă viața erau supuși servitutei*“ (Ebr. II, 14, 15). „*Ștergënd înscrișul cel contra noastră, fost în ordine, cea ce ni era contrariu. și l-a luat din mijloc pironindu-l pre cruce*“ (Col, II, 14, 15). „*Căci, pre-cum toți mor prin Adam, toți vor învia în Iisus Christos*“ (I Cor. XV, 22).

Mântuindu-ne ast-fel de păcat prin mörtea sa, precum și de urmările sale dăunăciöse, Domnul nostru Iisus ne-a câștigat în același timp bunurile cele măi mari.

V. El a înstituit prin sângele său o legătură nouă și a restabilit unirea noastră cu D-đeü. „*De aceia este El mijlo-citorul Testamentului Noü, pentru ca prin mörtea ce a sufe-rit-o spre a expia nedreptățile ce se comiteau sub testamentul cel dintëiu, acei ce sunt chțemați de Dumneđeü să primėsca moștenirea eternă ce le-a promis-o*“ (Ebr. IX, 15; Comp. XII, 24). Acum în Iisus Christos, „*voi cariți öre când erați depăr-tați, v'ați facut apröpe prin sângele lui Christos. . . . ; căci, prin el avem amândöi apropierea într'un Spirit cătră Pă-rintele*“ (Efes. II, 13-18).

VI. Ne-a făcut fiți adoptivi ai lui D-đeü și domestici ai ca-sei sale. „*Iar când a venit plinitatea timpului a trimes Dum-neđeü pre Fiul său, cel născut din femeie, venit sub lege, sa rescumpere pre cei de sub lege, ca să primim înfierea*“ (Gal. IV, 4) „*Numai sunteți străini și nemernici, ci concetațenț*

ai sântîlor și c. snict ai lui Dumnezeu“ (Efes. II, 19; Comp. II Petr. 1, 4).

VII. Ne-a dat prin mórtea sa mijlocul de a fi drepti și sânti : „El a purtat pécatele noastre în corpul său pre cruce ca fiind morți pécaturului sa viețuim cu dreptate“ (I Petr. II, 24). „Christos a iubit biserica și pre sine s'a dat pentru dēnsa, ca sa o sântēsa, curațindu-o cu spalare de apă prin cuvēt; ca sa o pună înainte-și biserica mărētd, ne-avēnd pată saū întinaciuur. saū alta ceva de acest fel, ci ca să fie sântă și fara de prihană“ (Ees. V. 25-27). „Și pre voi cariți óre când erați înstrēinați și neamici cu mīntea prin lucruri rele, dar acum v'a împacat, prin mórtea cu trupul său muritor, ca sa vă pună sânti și fara de prihană și nevinovați înainte sa“ (Col. I, 21, 22; Comp. Tit. II, 14).

VIII. Ne-a cășugat prin mórtea sa viață eternă și glorie eternă : „Precum Moisi a înalțat în pustie șérpele, așa trebuie să se înalțe și Fiul omului, ca tot cel ce crede întru el să nu péră, ci sa aiba viață vecinică“ (Ion. III 14, 15). „Căci, dacă fiind noi neamici, ne am împăcat cu D-đeu prin mórtea Fiului său, cu mult mai vērtos fiind împăcați ne vom mântui prin mórtea lui“ (Rom. V, 10). „Căci se cădea aceleua pentru care sunt tóte, aducēnd multți fi la mārīre, sa facă pre autorul mântuirēi lor desēvērșit prin suferinți“ (Ebr. II, 10).

În urma efectelor acestor fericite ce le-a avut pentru noi mórtea Domnu ui nostru, El s'a numit pre sine, în Scripturā : *Iisus*, adecā *Mântuitoriū* (σωτήρ), pentru că ne-a mântuit, ne-a scăpat de pecat și de tóte urmārile sale dāunacióse (Mat. 1, 21; Luc. II, 11; Tit. II, 13, 14; Act. V. 31); *Mijlocitoriū* (μεσίτης) pentru că ne-a împăcat și ne-a unit din nou cu D-đeu (I Tim. II. 5; Ebr. VIII, 6; IX, 15; XII, 24); Preot mare saū *Arhierēū* (Ἄρχιερέυς), pentru că s'a oferit însuși spre sacrificiū pe cruce, ca prin jertfa acēsta de împăcare

ne-a meritat izbăvire de toate relele și bunurile eterne (Ebr. II, 17 IV, 14; V, 9, 10 și a); arvună, *garant* ("Εγγυος) al Noului Testament (Ebr. VII, 22), pentru că prin mórtea sa a plătit înaintea Dumneșeului nostru datoria pentru păcatele noastre; „*a șters înscrisul cel ce era împotriva noastră prin orînduire; a nimicit cu totul înscrisul acesta, care ni era contrar spîndurându-l pre cruce*“ (Col. II, 14).

§. 153. *Expunerea mijlocului rescumpărării noastre prin mórtea lui Iisus Christos.*

Tótă taîna rescumpărării noastre prin mórtea lui Iisus Christos este, că, în locul nostru, a plătit prin sângele său datoria noastră morală și a dat satisfacere deplină dreptăței dumneșești pentru păcatele noastre; cea ce noi nu eram în stare de a face prin noi înșine: cu alte cuvinte, el a împlinit și a suferit în locul nostru tot cea ce trebuia pentru ertarea păcatelor. Posibilitatea, în genere, a înlocuirii unei persóne prin alta înaintea tribunalului dreptăței divine, a acestei plăți a unei datorii morale prin o persónă în locul alteia sau a altora, trebuie numai decît să fie admisă de mintea omenescă: 1° Când în favoarea acestei înlocuirii este voința divină și consimțirea înaltului Legiuitoar și Judecător; 2° când persóna, care ș'a luat asupra sa de a plăti datoria altor datornici răi de plată, n'are însăși o asemenea datorie înaintea lui Dumneșeului; 3° când consimte a împlini în privința acesta toate reclamele Judecătorului; 4° în fine dacă face cu adevărat o plată așa ca să îdestuleze pe deplin datoria. Tóte aceste condițiuni împrumutate din exemplul Mântuitorului și numai generalisate au fost cu desăvîrșire împlinite în lucrarea sa cea mare pentru noi.

I. Mântuitorul nostru Iisus a suferit și a murit pentru noi, duple voința și cu consimțirea Părintelui său, înaltul nostru Judecător. De aceea, El însuși, Fiul lui Dumneșeu,

a venit pre pământ, „nu ca să facă voea sa, ci voea Tatălui celui ce l-a trimes“ (Ion. VI, 38). Singura sa ocupațiune, în tot decursul vieții sale pământești, era de a face „voința Părintelui“ (IV, 34). În fine când, apropiindu-se de mărtea sa, în mijlocul suferințelor celor mai amare vorbea către Părintele, fiind în grădina Getsemani : „Parinte, de este cu putința, trecă paharul acesta dela mine“ (Mat. XXVI, 39), el, adause îndată : „dar nu precum voesc eu, ci precum tu“ (Ibid. 39); *nu voea mea să se faca; ci a ta* (Luc. XXII, 42). Și apoi cu adevărat a bătut pentru noi tot paharul mâniei divine pre cruce. Pe de altă parte, cuvântul dumnezeesc ne învață lămurit că Tatăl însuși „n'a cruțat pre Fiul său propriu, ci l-a dat pentru noi toți (Rom, VIII, 32); *ca D-zeu însuși l-a rânduit ca să fie sacrificiul de împăcare prin credința în sângele lui, spre aratarea dreptății sale, pentru lasarea păcatelor de mai înainte făcute*“ (Ibid. III, 25); căci Părintele a bine-voit, *ca în el să locuască toată plinitatea; și făcând pacea prin sângele crucei lui să împace printr'ensul toate pentru sine; printr'ensul său cele de pre pământ său cele din ceriuri* (Col. I, 19-20).

II. Domnul Iisus a suferit și a murit pentru păcatele noastre, fiind el însuși scutit de tot păcatul și nevinovat, și prin urmare cu totul liber înaintea lui D-zeu de această datorie morală. *Căci pre cel ce n'a cunoscut păcat, l-a făcut păcat pentru noi, ca noi să ne facem dreptatea lui Dumnezeu printr'ensul*“ (II Cor. V, 21). „Căci un asemenea Arhiereu ni se cuvine, sânt, nevinovat, fără de pata, deosebit de cei păcătoși și mai înalt decât ceriurile; care n'are trebuința în toate zilele ca alți arhiereu, a aduce sacrificii mai întâiu pentru păcatele sale și apoi pentru ale poporului, căci acesta a făcut-o odata, aducându-se pre sine“ (Ebr. VII, 26, 27), „care prin Spiritul cel etern s'a adus pre sine fără pată lui D-zeu“

(Ibid. IX, 14), „*cel drept a suferit pentru cei nedrepti, ca sa ne potta aduce lui Dumnezeu*“ (I Petr. III, 18), și prin aceea ne-a rescumpărat din blestemul legeri, facăntu se pre sine blestem pentru noi“ (Gal., III, 13).

III. Domnul a suferit și a murit pentru noi de bună-voie; de aceea suferințele și mórtea sa au putut să fie plăcute cereșcului Judecătór. *Părintele meș mă iubește, pentru că eu imi pun viața mea, ca țarăși să o țau. Nimene nu o ța dela mine, ci eu o pun însumi. Am putere să o pun și am putere țarăși să o țau*“ (Ión. X, 17, 18). Apoi, când a venit timpul ca să-și dea cu adevărat viața sa pentru oile sale, s'a dus de bună-voie la Ierusalim, cu tóte că sciea bine mai de înainte că se va da, va fi ocărît, rěstignit (Mat. XX, 18); El intră de bună-voie în grădina Gethsemani, cu tóte că prevădu că trădătorul Iuda îl va urma cu compliciti sėi (Ibid. XXVI, 30, 31); se dádu de bună-voie pre mâna ómenilor arhierelui, cu tóte că prin un cuvânt : *Eú sunt* putea să-ı facă pre toți să cadă la păměnt (Ion. XVIII, 6), și cu tóte că ar fi putut, de ar fi voit, sa fie apărat de mai mult de douě-spredece legiuni de ángerı, (Mat. XXVI, 53). Sântiı Apostoli învėtară de o potrivă că, „*Christos însuși a purtat pécatele nóstre în corpul sėu pre cruce*“ (I Petr. II, 24); că, „*ne-a iubit și s'a dat pre sine pentru noi lui Dumnezeu, ca dar și ca jertfa bine plăcută mirositoare*“ (Efes. IV, 2); că, „*El a iubit Biserica și pre sine s'a dat pentru ea*“ (Ibid. 25).

IV. Domnul nostru a oferit dreptăței divine, prin suferințele sale și prin mórtea sa, o plată a datoriei nóstre, nu numai pe deplin și îndestulător, ci chiar cu prisosința, și prin aceea, tot odata ne-a eliberat de păcat și de pedepsele păcatului, ne-a caștigat bunurile eterne.

1º. Domnul Iisus a plătit datoria nóstră morală cu desėvėșire și îndestulător. Acėstă datorie, inaintea lui D-șeu,

era, că, n'am împlinit voința sa cum trebuia să o facem, că am supărat înfinit pre Creatoriul prin neascultarea noastră și că prin urmare am fost condamnați de el la suferință și la mărte, urmare neevitabilă a păcatului și resplată dréptă a păcatului, duple cuvintele Scripturei: „*Păcatul sêvêrșindu-se naște mărtea*“ (Iac. I, 15); *mărtea este plata păcatului*“ (Rom, VI, 23; Comp. Fac. II, 17). Dar Domnul Iisus a împlinit cu desêvêrșire și în totul voința lui D-șeș în tótă viața sa pămêntescă, mai ales în suferințele sale pre cruce și în mărtea sa, saș renunțarea sa de sine, umilința sa și supunerea la voia Părintelui fură duse în gradul cel mai înalt (Fil. II, 8); el a îmblândit cu desêvêrșire și pre deplin pre Creatoriul în locul nostru; a îndurat pre deplin și cu desêvêrșire pentru noi tóte suferințele și mărtea ce o merităm pentru tóte păcatele nóstre. Căci de și a suferit pentru noi și a murit ca om, tot déuna omenirea acêsta, chîar și în suferinți, era nedespărțită de divinitatea sa și omenirea proprie lui Dumneșeș Cuvêntul. Cu tóte că a suferit și a murit pentru tot némul omenesc, cuprindênd milióne de ómeni, a fost o persónă divină cu ale cărei merite nu se pót compara nu numai tóți ómeni, dar chîar tóte creaturile luate la un loc. Cu tóte că a făcut pentru noi voința divină și a fost ascultător numai trei-șeci de ani și jumêtate, că a pătimit și a murit pentru noi numai odată, aseminea supunere la voia lui D-șeș, niște suferinți așa de crude și mărtea sa pre cruce; ca persónă divină, a fost pururea negreșit de natură a resplăti nesupunerile nóstre nenumêrate la voința supremă, și nenumêratele feliori de suferinți și mărte, temporale și eterne, la cari suntem supuși. D-șeș trebuia să fie pre deplin satisfăcut de un aseminea sacrificiș pentru păcatele nóstre; căci acela care satisfăcea chîar era D-șeș (Ebr. V, 8-10; IX, 27, 28; X,

12-14). Ideile acestea fură exprimate și dezvoltate de un mare număr de părinți și învățători ai bisericei. Spre exemplu : Autorul Epistolei către Diognet, un bărbat Apostolic, dice : «D-zeu a dat pre propriul său Fiū spre rescumpărarea (λύτρον) noastră, pre cel Sânt pentru cei păcătoși, pre cel drept pentru cei nedrepți, pre cel Nevinovat pentru cei vinovați, pre cel Nesticăcios pentru stricăciosi pre cel Nemuritor pentru cei muritori. Căci cine putea să acopere păcatele noastre, dacă nu dreptatea divină. Cine altul afară de Fiul unu născut al lui D-zeu putea să ne justifice pre noi nedrepți (1)?»

Sântul Irineu : «În Adam cel dinteiū, noi l-am mâniat (pre D-zeu) nepăzind porunca sa, dar în al doilea Adam ne-am împăcat cu El fiind ascultători până la mörte ; căci noi nu datoriam decât numai Aceluea a căruī lege am călcat'o la început, (2).

Sântul Ciril Ierusalimitenul : «Din causa păcatului eram inimici și D-zeu hotărise mörtea păcatosului. Ce 'era de făcut? Trebuea să lovască cu mörte duple dreptate saū să calce hotărirea după îndurare? Dar admirați aici înțelepciunea lui Dumneđeū ; el mănține și adevărul hotărării puterea îndurării. Iesus Christos a purtat păcatele noastre în corpul său pre cruce, ca fiind morți păcatului să viețuim cu dreptate! (I Petru, II, 24) (3). Nu te mira, că s'a mântuit lumea întrégă ; căci acela, care a murit pentru lume, nu era om simplu ; era Fiul unic al lui Dumneđeū. Păcatul unuī singur om. Adam, putu să aducă mörtea în lume.

(1). Epist. ad Diognet. n. IX.

(2). Adv. Hæres. V, 16 n. 3 și mai departe : „Propitians pro nobis Patrem, in quem peccaveramus, et nostram inobedientiam per suam obedientiam consolatus, nobis autem donans eam, quæ ad factorem nostrum, conversationem et subjectionem“ (V, 17, n. 1).

(3). Catech. XIII, n. 33.

Dacă deci, din cauza păcatului unuia (Rom. V, 17), a domnit mórtea în lume, viața nu va domni ea prin mórtea celui Unul născut ? Și dacă, atunci, pentru că a mâncat din pom, proto-părinții noștri fură scoși din raiu, astă-dîi, prin arborile lui Iisus, credincioșii nu vor intra ei mai lesne în raiu ? Dacă cel dintîi creat de pre pămînt produse mórtea tuturor, Acela ce l-a creat nu póte óre să aducă viața eternă, El însuși fiind viața ? Dacă Finees lovind de mórte, intru rîvna sa, pre omul cel desfrînat, făcu să înceteze mânia divină (Num. XXV, 8), Iisus Christos, nu putea fără să omóre pre nimene, ci aducîndu-se pre sine ca rescumpărare, să stingă focul mâniei dumnezeieșii ce se aprinsese contra ómenilor (II Tim. II, 6) (1).

Sântul Atanasie cel Mare : «Fiind-că trebuia în sfêrșit ca ómenii să plătescă datoria lor (și acéstă datorie consta întru aceia că toți erau supuși morței, cea ce fu principala cauză a venirii lui Iisus Christos pre pămînt), Domnul nostru, dupre ce a dovedit divinitatea sa prin faptele sale, aduse în fine un sacrificiu pentru toți ómenii, dând la mórte templul corpului său propriu, pe de o parte spre a-i face prin acéstă pre toți nevinovați și liberi de vechiul păcat, și pe de alta spre a se arăta învingătorul morței și a face din nestricăciunea corpului său propriu începutul învierii generale. . . Mórtea era necesară ; trebuia să fie pentru toți, pentru că trebuia ca datoria comună să fie plătită. De aceia Cuvîntul, nemuritor din fire, luă un corp muritor, spre a-l aduce ca pe trupul său propriu sacrificiu pentru toți ómenii, și ca să sufere cu trupul mórtea pentru toți (2)».

Sântul Grigorie Teologul : «Acel ce este mai pre sus de

(1). Catech. XIII n. 2.

(2). De încarn. Verbi n. 29.

noi a plătit pentru fie-care din noi datoriile în parte, și o nouă taină s'a arătat : orînduirea îndurătoare a Celui prea Înalt în favoarea omului cădută prin neascultarea sa. Iată pentru ce nașterea și Fecioara, eslea și Betleemul, nașterea în locul creațiunii, Fecioara în locul femeiei, Betleemul în locul Edemului, eslea în locul Raiului cel mic și vedută în locul celui mare și taînlic. . . . Iată pentru ce Iisus primește botezul și mărturia de sus ; Iată pentru ce ajunază el, se ispitește, învinge pre acela ce învinsese. Iată pentru ce demonii sunt alungați, bólele tămăduite și lucrarea cea mare a predicării încredințată pruncilor și sêvêșită de ei. . . . Iată pentru ce arbore pentru arbore și mână pentru mână : mâinile întinse cu curaj pentru mîna întinsă cu necumpêtare ; mâinile pironite pentru mîna liberă ; mâinile ce reunesc extremitățile lumii pentru mîna ce alungă pre Adam din raiu. . . . Iată pentru ce înălțarea pre cruce pentru cădere, fierea pentru mîncare, cununa de spinii pentru fapta cea rea, mórtea pentru mórte (1).

Aceléși cugetări se află și în Sântul Clement al Alexandriei (2), Ambrosie (3), Gregorie Nisul (4), Ión Chrisostom (5), Augustin (6) și alți învățători (7).

2°. Domnul a plătit pentru noi cu prisosință. Căci, orîcât de mari și nenumărate ar fi păcatele némului omenesc, tot-déuna sunt mărginite prin natura lor chîar și prin nu-

(1). Cuvênt. III. Oper. St. P. I, 31, 32.

(2). Cohort. ad gent. cap. XI.

(3). Epist. LXXXIII : „Pretium nostræ liberationis erat sanguis Domini Iesu. . . .“

(4). De Occurs. Dom., p. 454 t. III, ed. Morel.

(5). De Cruc. et latr. homil. I, n. 1.

(6). De Trinit., XIII, cap. 15 : „In redemptione tanquam pretium pro nobis datus est sanguis Christi“.

(7). Euseb. Demonstr. evang. I, 10 ; IV, 12 ; X, 1 ; Didym, De Trinit., III, 12 ; Cyril, In Ioan. VII, 30 ; Teodoret, In Isaia LIII 5.

măr; dar lepădarea de sine, suferințele și mórtea lui Iisus, Ființa nemărginită, trebuie să fie, în toate privințele, de un preț nesfârșit la tribunalul dreptății eterne; și prin urmare, ori-care ar fi mărimea, nemărginirea vătămării făcute prin păcatele noastre majestății Ființei supreme, totuși satisfacerea oferită prin Iisus Christos este fără de asemănare mai mare. Ast-fel nu numai că a plătit pre deplin datoria noastră prin sângele său neprețuit, ci încă ne-a cumpărat cu prețul acesta, ne a câștigat bunuri eterne. Sântul Apostol exprimă lămurit adevărul acesta când ȳice : „*Dar nu precum abaterea așa și darul; că de aũ murit prin abaterea unuea ceș mulți, cu mult mai vęrtos harul lui Dumnezeu și darul prin harul unui om, Iisus Christos, a prisosit la mulți. . că dacã prin abaterea unuea mórtea a domnit prin acest unul; cu mult mai vęrtos ceș ce aũ primit prisosința harului și a darului dreptății vor domni în viață prin unul, Iisus Christos*“ (Rom. V, 15-17; Comp. V. 32). A fost predicată și de sântii Părinți.

Așa se exprimă Sântul Ciril de Ierusalem : •Nu era de puțină însemnătate, acela ce a murit pentru noi; nu era simțual „*Mielul*“ ; el nu era un simplu om, nici un ânger, ci Dumnezeu întrupat. Nelegiuirea păcătoșilor era mai puțin considerabilă decât dreptatea Acelui ce a murit pentru ei. Mai puține păcate am sęvęrșit decât actul de dreptate a Aceluea, care ș'a dat sufletul său pentru noi, l-a pus când a voit și l-a luat iarăși când a voit (1).

Sântul Ión Chrisostom : •Inchipuți-vę că cine-va datorește unui creditor ȳece oboli și acesta pune la închisóre nu numai pre datornic, ci și pre femeia lui, pre copiii și pre servitorii lui; între acestea vine un altul și nu numai că plătește cei ȳece oboli, ci-ı mai dă pe de-asupra ȳece-

(1). Catech. XIII. n. 33.

mir de talanți de aur, duce pre cel închis în palatul împărătesc, îl pune la locul de cinste și-l încarcă cu onoruri; iară cel ce a dat cei zece oboli nu se mai gândește la acesta.

Tot așa este și cu noi : Christos a plătit cu mult mai mult decât eram datorii; plata ce a făcut-o este în comparare cu datoria noastră, ca un ocean fără margini pe lângă o picătură de apă. Așa dar, o omule! n'ai nici o îndoială vedând o așa îmbelșugare de bine! Nu căuta a cunoște cum s'a stins scînteia morții și a păcatului, când un noian de har s'a vărsat preste dînsa (1).

Iacă pentru ce și noi credem că suferințele și mórtea Mântuitorului aú pentru noi nu numai însemnarea rescumpărării și plata datoriei (2), ci și însemnătatea meritelor

(1). Omel. X, n. 2 asupra Epistolei către Romani.

(2). Cui s'a adus rescumpărarea acesta pentru noi? Dupre unii, Domnului lumii aceștia, lui Satan, căruea eram cu toții sclavi (Orig in Mat. t. XVI, n. 8; Greg. Nys. Catech., cap. 22 și urm. Ambr. Epist. LXXII, n. 8; Hieron. in Efes. cap. 1, 7), dar Sântul Grigorie și Sântul Ión Damascan a descoperit în deajuns nepotrivirea acestei socotinți. Iacă cum raționéză cel dintîiu : „Cui și pentru ce s'a vărsat acest sânge pentru noi, sângele acesta august și glorios al lui D-deú și Arhiereú și jertfă? Noi eram în puterea satanei, vînduți păcatului și cumpărând stricăciunea prin necumpetare. Dar dacă prețul rescumpărării se dá de către sclav acelui ce-l ține în puterea sa, întreb cui și pentru ce s'a oferit un preț așa de mare? Dacă spiritului rău, atunci este insultător! Tâiharul primi rescumpetare; nu numai că o primește dela D-deú, ci chiar pre Dumnezeu; el primește pentru hoția sa un preț așa de mare că ar fi cu dreptul să ne cruce pentru acesta! Și dacă Părintelui, întrebam mai întîiu cum? Noi nu eram sclavii lui; și apoi pentru ce sângele Unuea născut a putut fi plăcut Părintelui, care de almintrelea n'a voit sângele lui Isac adus pentru părintele său, ci schimbă jertfa, puind în locul victimei omenești un berbec? Sau mai bine de aici se vede, că Părintele primește rescumpetarea; nu că el a cerut o, sau că ar avea trebuință, ci dupre economie și pentru că omul avea trebuință a fi sântit prin natura omenescă a lui D-deú, ca să ne mântuiescă el însuși, învingînd pre cel ce ne apăsa și să ne înalțe la El prin Fiul, mijlocitorul și ordonatorul a tóte în onóra Părintelui, căruea se ara-

de un ordin mai superior înaintea tribunalului dreptății eterne, în considerarea cărora ne dă D-zeu *tóte* (Rom. VIII, 32); saú, spre a ne servi de cuvintele Catehismului ortodox : « Suferința sa de bună-voie și mórtea sa pre cruce pentru noi, fiind de un preț și un merit infinit, ca patima și mórtea celui Nevinovat și a lui D-zeu omului, este tot odată și o facere în destul deplină dreptății dumnezeieșii, care ne-a condamnat la mórte pentru păcat, și un merit nemărginit, care i-a câștigat dreptul de a ne da nouă, păcătoșilor, fără vătămarea dreptății, ertarea păcatelor noastre și harul spre a învinge păcatul și mórtea » (Art. IV, p. 54 Mosc. 1846).

§. 154. *Intinderea efectelor de împăcare ale morței lui Iisus Christos.*

Sacrificiul ce Christos Mântuitorul nostru aduse pentru noi pre cruce este un sacrificiu, care cuprinde pre toți. Puterea și efectele sale se întind :

I. Asupra tuturor ómenilor. Acésta o învață însuși Mântuitorul, dicând : că, „*a venit să mântuiescă ceia ce era perdut*“ (Mat., XVIII, 11 ; Comp. IX, 13), și toți ómenii erati așa ; că-și dă trupul său „*pentru viața lumii*“ (Ión, VI, 52) ; că Dumneđeú „*așa a iubit lumea în cât și pre Fiul său cel unul nascut l-a dat, ca tot cel ce crede întrul el să nu péra, ci să aibă viața eternă*“ (III, 16).

Acésta o învetaú și Apostolií : 1°. Numind pre Iisus Christos mijlocitor pentru toți : „*Aceia este bine și plăcut lui*

tă supus în tóte“ (Cuv. la paști ; Oper. St. Pár. IV, 175-177). Iacă și cuvintele lui Ión Damascen : „*El móre primind mórtea pentru noi, și pentru noi se oferă sacrificiu Părintelui ; căci am păcătuit înaintea Părintelui, care avea să primescă prețul rescumperării noastre, ca să fim ast-fel scăpați de condamnare. Dar nu Muncitoriului omenirei s'a adus sângele Domnului (Exp. cred. ort. III, cap. 27 p. 217-218).*

Dumnezeu Mântuitorul nostru, care voește ca toți oamenii să se mântuască și să vie la cunoștința adevărului; căci este un Dumnezeu, un mijlocitor între Dumnezeu și omeni, Omul Iisus Christos, care s'a dat pre sine pentru rescumpărarea tuturor" (I Tim, II, 3-6; Comp. Rom. III, 28, 30). 2°. Numindu-l Mântuitorul lumii: „*Acesta este împăcarea pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre ci și pentru ale lumii întregi*" (I Ion. II, 2). „*Am vădut, și mărturisim că Tatăl a trimis pre Fiul său ca să fie Mântuitorul lumii*" (IV, 14). 3. Dîcînd, că a murit pentru toți oamenii: „*Că de a murit unul pentru toți, deci toți au murit: Și că a murit pentru toți, ca cei ce viează să numai vietez loruși, ci celui ce a murit și a înviat pentru ei*" (II Cor. V, 14, 15; Comp. Ebr. IX, 9). „*Deci, precum prin abaterea unuea, preste toți oamenii au venit condamnarea, așa prin dreptatea unuia preste toți oamenii a venit îndreptarea spre viața*" (Rom. V, 18; Comp. Col., I, 20; Efes. I, 10; III, 13-18).

Acésta învățau și sînții Părinți și învățătorii bisericei: Clement Romanul, Iustin, Clement Alexandénu, Eusebiu (1), Chrisostom (2). Grigorie Teologul, Vasilie cel Mare, Ambrosie, Isidor Pelusiotul (3), Teodoret (4), Augustin și alții (5). Să aducem cuvintele unora dintre dênșii: Sântul Macarie cel mare dîcea: «Domnul întru venirea sa, bine-

(1). Clem. ep. ad cor. I. n. 7; Iustin Dialog. cum Triph. n. 88; Clem. Alex. Strom. VII, : Eus. Ps. 977, 1.

(2). Ἄυτός γάρ ὕπερ πάντων ἀπέθανε. In Ebr. homil. IV, n. 2.

(3). Greg. Teol. cuv. IV despre Teolog. Op. S. Păr. III, 100; Comp. IV, 165; Mar. Vasilie la Ps. XLVIII.; Ibid. V, 360; Ps. 59; ibid. 38; Ambros. De Isaac. et anima cap. 3. n. 9.; Pelus., lib. IV, Epist. 100.

(4). Ἐπερ ἀπάντων ἀνθρώπων τὴν παναγίαν καὶ σωτήριον θυσίαν προσήνεγκε. Eran., Dialog. II; Lect. cr. 1846, 1, p. 362.

(5). Augustin., De Civit. Dei, XX, 6; Hieron Epist. XCII, n. 4, ad Iulian. Cyril. Alex. Adv. Anthrop., cap. 8.

voi a pătimi pentru toți (1). Sântul Grigorie Nisanul : «Marele preot și servitorul cultului nostru, sânt, nevinovat, fără de pată, scutit de orî-ce întinăciune, chîiar cu gîndul, s'a adus în corpul sîu lui Dumnedeu Tatăl pentru toți omenii. . . Ca preot, dupre rînduela lui Melhisedec, s'a adus pre sine Părintelui ca rescumpărare, nu numai pentru Israil. ci și pentru tôte popórele, și a devenit Arhiereul cultului tuturor ómenilor (2)». Sântul Atanasie cel Mare : «El s'a adus de bună voie pentru tótă lumea, ca să omóre prin mórtea corpului sîu pre acela ce are stépânia morței, pre diavolul (3)». Dacă și se dice în unele locuri ale Scripturei, că Domnul „s' a dat ca să stérgă pécatele multora“ (Mat. XX, 2), saú „a purtat pre cruce pécatele multora“ (Ebr. IX, 28 ; Comp. Mat. XXVI, 28 ; Luc. XXII, 20), trebuie a se aminti mai ánteu că esprimând adevérul acesta limba sântelor cărți întrebuinteză cuvêntul *mulți* în înțelesul de toți, luând partea în loc de tot, spre exemplu : „*Precum prin pécatul unuea toți ómenii au cădút în condamnare, așa prin dreptatea unuea toți ómenii primesc îndreptarea ce dá viața ; căci, precum mulți au devenit pécatoși prin neascultarea unuea, astfel mulți s'au făcut drepti prin ascultarea unuea*“ (Rom. V, 18, 19 ; Comp. V, 12, 15 ; Ebr. II, 9, 0 ; Is. LIII, 6, 12). Apoi este cunoscut că, cu tôte că Iisus Christos a murit pentru toți, că voește „ca toți ómenii să se mántuésca și să vie la cunoscînța adevérului“ (I Tim., II, 4), nu primiră toți învătatura lui, dupre cuvintele sale : „*asa vor fi cei de pre urmă ánteu și cei dinteu pre urmă ; că mulți sunt chîemați, dar puținți alesi*„ (Mat., XX, 16). Sântul Ión Chrisostom, esplîcând cuvintele acestea ale Apostolului : „*Iisus Christos s'a*

(1). Homil XXIV. . . Παθειν ὑπὲρ πάντων.

(2). Homil. de Occurs. Domini in t. III p. 454.

(3). Cuv. de Fide n. 13 (ap. Galland., t. V p. 163) ; Cfr. de Incarn. n. 20.

adus odată spre a șterge păcatele multora“ (Ebr. IX, 28), se întreabă : «Pentru ce mulți și nu toți?». Si răspunde : «Pentru că n'aș creșut toți. El (Domnul) a murit pentru toți, spre a-i mântui pre toți : această mörte conrespunea perfect cu perderea tuturor, dar n'a șters păcatele tuturor pentru că ei înseși n'aș voit (1)».

II. Pentru tóte păcatele. Cuvântul lui Dumneșeu întareș-
te acésta, când șice, că Christos ne-a mântuit : 1° în ge-
nere de tot păcatul : „*S'a dat pre sine pentru noi, ca să ne*
rescumpere de tótă nedreptatea“ (Tit., II, 14). „*Sângele lui*
Iisus Christos Fiul șeu ne curățeste de tot păcatul“ (I Ion.
I, 7); 2° și în particular de păcatul original : „*Precum mulți*
aș devenit păcătoși prin neascultarea unuea, așa mulți se
vor îndrepta prin ascultarea unuea“ (Rom. V, 19; Comp. I
Cor. XV, 45); 3° de tóte păcatele trecute : „*D-șeu l-a pus*
înainte ca să fie împăcare, prin credința în sângele șeu, ca să
se arate dreptatea ce o dá el însuși, ertând păcatele trecute“
(Rom. III, 25; Comp. Fapt. XIII, 38, 39; Ebr. IX, 15); 4°
de tóte păcatele viitoare : „*Fiiilor, v'am scris acésta, ca să nu*
maș păcatuiți. Cu tóte acestea, de păcătuește cine-va, avem de
mișlocitor la Parintele pre dreptul Iisus Christos; căci el este
impăcare pentru păcatele nóstre, și nu numai pentru ale nó-
stre, ci și pentru ale lumei întregi“ (I Ion, II, 1, 2). „*Daca măr-*
turisim păcatele nóstre, este credincios și drept ca sa ni le erte
și sa ne curățescă de tótă fără-de-legea“ (1. 9).

Adevărul acesta fu predicat de toți învățatorii bisericeș, spre exemplu : *Sântul Ión Chrisostom* se exprima așa : «Că bunurile împărtașite (prin Iisus Christos) întrec în număr

(1). În Hebr., homil. XVII, n. 2. De asemenea Teodoret expli-
când cuvintele ; „Mulți se vor îndrepta prin ascultarea unuea“
(Rom. V, 29), șice : „Förte bine întrebuințeză aici Apostolul cu-
vântul *mulți*; căci după venirea Mântuitorului nu s'aș mântuit
toți, ci numai acei cari cred întru el și lucréză conform cu le-
gile divine“ (Adun. dogm. div. cap. 2; Lect. cr. 1844. IV, 318).

relele stârpite; că a nimicit nu numai păcatul original, ci și toate cele-lalte păcate, ne arată Apostolul prin cuvintele : „*Prin har suntem îndreptați din multe păcate*“ (Rom. V, 16) și mai departe : «Harul a distrus nu numai păcatul original, ci și toate cele-lalte păcate; mai mult încă, nu numai că a nimicit păcatele, ci ne-a dat și sântenia; și Iisus Christos, nu numai a reparat tot ce era stricat prin Adam, ci încă l-a restabilit cu mai multă abundența și mai bine (1)». *Ilarie* : «El (Christos) a rescumpărat pre toți ómenii din toate fără-de-legile lor (2)».

III. Pentru tot-déuna, adevăta dela începutul căderei omului până la sfârșitul lunei. De aceia s'a numit Christos *Melul*, ce s'a jertfit lui Dumneđeű „*dela crearea lunei*“ (Ap. XIII, 8), și pe de altă parte *Arhiereű etern* (Ebr. VII, 21), care n'avea trebuință să pătimescă «de mai multe ori dela crearea lunei, ci «numai odată s'a arătat către sfârșitul vécului, ca să nimicescă păcatul, aducându-se pre sine jertfă (IX, 26) și care „*prin o singură jertfă a facut desevêrșii pururea pre acei ce i-a sântit*“ (X, 14). De asemenea și Rescumpărarea ce a sevêrșit-o el se numește eternă : „*Iisus Christos, Arhiereul bunurilor viitoare, venind în lume, odata a intrat în sânta sântelor, nu cu sânge de țap și de vițet, ci cu propriul seű sânge, câștigându-ne vecinică rescumpărare*“ (IX, 11, 12); și preoția sa se numește eternă : „*Dar fiind-că rămâne în etern, are preoție vecinică; de aceia póte să mân-*

(1). La epistola către Romanii hom. X, n. 2. și mai departe : „Iacă pentru ce Apostolul nu dice : harul, ci prisosința harului. Pentru că ne-a împărtășit darurile harului, nu numai pre cât trebuia spre a nimici păcatul, ci infinit mai mult. Ne-am izbăvit de pedepsă, suntem mântuiți de lucrurile celui rău, renăscuți de sus; am înviat, îngropându-se omul cel vechiű, ne-am rescumpărat, sântit, înfieat, îndreptat, am devenit frați ai Unuea născutului și împreună moștenitori; ne-am unit cu el într'un corp; suntem membrele sale, uniți cu el precum e capul cu corpul“ (Ps. 211).

(2). In Ps. CXXIX, n. 2.

tuéscă pentru tot-déuna pre acei ce se apropie de D-*deu* prin mijlocirea sa, fiind tot-déuna viu spre a mijloci pentru noi“ (VII, 24, 25; Comp. Rom. VIII, 34).

Cum trebuie a se înțelege această mijlocire a lui Christos în ceriū în favorul némului omenesc, o explică Sântul Grigorie Teologul : «A mijloci (Ebr. VII, 25), însemnă aici a interveni (προσβύειν) pentru noi în calitate de mijlocitor, cum se *dice* și despre Spiritul Sânt că el mijlocește pentru noi (Rom. VIII, 26). De asemenea dacă se *dice* : „*Avem de mijlocitor pre Iisus Christos*“ (I Ion. II, 1), nu este în acel înțeles, că el s'ar înjosi prosternându-se servil înaintea Părintelui : departe de noi o asemenea idee, cu adevărat servilă și nedemnă de Spirit ! Este în contra naturei Părintelui de a o cere, contra aceia a Fiului de a suferi ; este chiar nedemn a cugeta așa ceva despre D-*deu* (1). Fericitul Teofilact al Bulgariei scrie : «Unii înțelegeau prin cuvintele, a mijloci pentru noi, că Iisus Christos are corpul său în ceriū (și nu-l are depus, cum voesc maniheiți) ; chiar acesta face mijlocirea sa, intervenirea sa pentru noi pe lângă Părintele ; căci, vedând acesta, Părintele își amintește cea dragoste de ómenī, pentru care Fiul său luă un corp și înclină către bunătate și îndurare (2)».

IV. *Preste tótă lumea în genere.* De și Mântuitorii nostru Iisus Christos a murit anume pentru némul omenesc cel căduț, pentru care se și numește *mijlocitor între D-*deu* și ómenī* (I Tim., II, 5), cu tóte acestea, fiind-că scopul sacrificiului său expiator era de a nimici nu numai păcatul, ci și tóte urmările păcatului, și urmările căderei s'au întins preste tótă lumea, de aceia efectele rěscumpărării s'au întins preste tótă lumea, atât spirituală cât și materială.

1). Serm. IV, despre Teologie ; Oper. St. Păr. III,

2). In cap. VIII, Epist. ad Romanos). (36

In raport cu lumea spirituală, urmarea căderei proto-părinților noștri fu că păcatul, nimicind legătura noastră cu D-zeu, Ființa a tot sântă, nimici negreșit legătura noastră cu ângerii (Mat. XXV, 31), și ridică un zid de despărțire nepătruns între ceriū și pământ; așa că lăcitorii curați și luminoși din lumea superiōră numai puteau să albă nimic comun cu acei ce erau „*ședend întru întunec și în umbra morței*“ (Mat. IV, 16); căci, „*ce unire pōte fi între dreptate și nedreptate? ce legatură între lumina și întunec?*“ (II Cor. VI, 14), Iisus Christos a dăramat prin crucea sa zidul acesta de despărțire: El a împăcat ceriul cu pământul; a reunit pre ângeri și pre ómenii sub același cap; într'o singură Biserică a lui Dumneđeū. „*Intru El, ȃce Apostolul, a placut lui D-ȃeu să steie tōtă deplinatatea*“; i-a plăcut „*a împăca prin el tōte pentru sine, împăcând prin sângele pe cruce atāt cele de pre pământ cât și cele din ceriū*“ (Col. 1, 19, 20). „*S'a hotărât în sine ca sareunescă totul în Iisus Christos, atāt cele cerești cât și cele pământeste*“ (Efes. 1. 10). Si după sēvēșirea lucrului rescumpărării „*l-a dat cap Bisericeii, care este corpul lui, plinitatea celui ce împlinește tōte în toți*“ (Ibid. 12, 13). Iar acelor ce au cređut în Iisus Christos, li se ȃce: „*V'ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea D-ȃeului celui viū, de Ierusalimul cel ceresc și de miș de ângeri, de adunarea generală și biserica celor ânteiū nascuți, cari sunt scriși în ceriū, și de Dumneđeū Judecatorilor, și de spiritele dreptilor ce au ajuns la desēvēșire, și de Iisus Mijlocitorul aședământului noi*“ (Ebr. XII, 22-24).

Față, cu lumea materială, sau cel puțin cu natura pământescă; păcatul omului avu de urmare că pământul a fost, „*blestemat pentru fapta omului*“ (Fac. III, 17); că „*creaturile s'au supus deșertăciunei nu de voie. . .*“ și că „*pâna acum tōtă fapтура geme*“ (Rom. VIII, 20, 22). In puterea res-

cumpărării sêvêrșită de Iisus Christos s'a ridicat blestemul de pre pământ, și tótă făptura calcă deșertăciunea și suspinul; dar acêsta se va realiza pe deplin numai când reînnoirea omenirei se va lucra pe deplin și se va arăta gloria fiilor lui Dumnezeu. Așa precum asigură Apostolul: „*Făptura așteptă cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu, căci făptura s'a supus deșertăciunei nu de voie, ci pentru cel ce o a supus, în speranța că însăși va fi eliberată de servitutea stricăciunei spre libertatea mărêta a fiilor lui Dumnezeu*“ (Rom. VIII, 19, 21). Atunci va cădea inimicul cel mai de pre urmă „*al tuturor creaturilor pământestii, mórtea; și lucrul stricăciunei se va termina negreșit; atunci, pământul se va arde cu tot ce conține el*“ (II Petru III, 10) și se va arăta „*ceriuri nouă și pământ nou, în care va locui dreptatea*“ (13). Efectul expiator al morței lui Iisus Christos nu se întinde și nu se va întinde nici odată preste lumea spiritelor rele, care au cădut așa de jos, s'au înrădăcinat astfel în rău, se împrotivesc așa de tare lui Dumnezeu și sunt așa de aprinși contra Lui, că numai pot să se cădescă, să fie restabiliți și sunt nedemni de îndurare (1). Ei sunt păstrați numai pentru ziua cea mare a mâniei dumnezeiești (Iuda 6); pentru dênșii s'au pregătit *focul cel vecinic* (Matei XXV, 47). Părerea gnosticilor vechi, a marcioniștilor și origeniștilor, cari întindeau efectul rescumpărării până și asupra ângerilor cađuți, fu combătută de Părinții Bisericei (2) și

(1). Iustin Apol. I, 28; II, 8; Ireu. Adv. hær. I, 10; Nemes. de Natur. homin. cap. 1; Hilar., in Ps. CXLVIII, n. 7; Augustin., in Ep. ad Gal. n. 24; De Civit Dei XIV, 27; Hieron. in Ioan. III, 6; Greg Magn. in Iob, IX, 50, n. 76; I. Dam. Exp. etc. II, cap. 3, 4, 30.

(2). Tertul, De Carn. Crist. cap. 14; Method. de Symeon et Anna n. 13, Hieron in Ies. XIV, 20; Adv. Rufin. 1, t. IV, p. II, p. 379, ed. Mart.

condamnată solemn de Biserică în sinodul al cincilea ecumenic (1).

§. 155. *Efectul meritelor crucei lui Iisus Christos, față cu El însuși, starea sa glorioasă.*

Lucrarea cea mare a rescumpărării noastre, pre care o sêvârși Domnul Iisus prin suferințele și mórtea sa, privită ca o lucrare de bună-voie din partea sa, ca o lucrare a persoanei sale divine, are înaintea tribunalului dreptăței eterne însemnătatea meritului celui mai mare, nu numai în referința cu noi, ci și relativ de El însuși, Rescumpărătorul nostru. El s'a supus de bună-voie voinței Tatălui, care hotărîse de a mântui lumea prin sângele Fiului său întrupat; totă viața sa a fost umilit și înjosit, de bună-voie, „în locul unei vieți fericite de care putea să se bucure, a suferit crucea desprețuind rușinea și neomenia“ (Ebr. XII, 2). Cu toate acestea, starea sa de înjosire și de miserie fu armată pentru El de premărire și de starea glorioasă (Ión, XII, 39; XII, 16), preamărire, nu duple divinitate, care fu tot-déuna glorioasă, și care numai, în zilele trupului (Ebr. V, 7), ascundea gloria sa sub vëlul corpului, ci chiar duple natura omenescă, pe care o luase în unitatea ipostasului său, și carea până la mórte era cu adevărat „fără frumusețe și fără strălucire“, și se părea de desprețuit (Ies. LIII, 2, 3). Acéstă preamărire perfectă a Mântuitorul nostru, ca Dumneđeu-om, în urma-rea meritelor sale :

1°. O anunță lămurit El însuși, când, mergênd la mórte, di-se între altele Părintelui său : „*Parinte, a sosit ora, preamărește pre Fiul tãu, ca și Fiul tãu să te prémarésca. . . Te-am preamarit pre pãmênt. Am terminat lucrul cu care m' ai în-*

(1). Concil ecum. V, contr. Origen. can. VII.

sărcinat. Și acum, preamărește-mă, Părinte, în tine însuși cu gloria care am avut-o în tine până a nu fi lumea (I Ion. XVII, 1, 4, 5), și după înviere arătându-se la doi din ucenicii săi ce călătoriau la Emaus și erau nesiguri de mórtea Stăpânului lor, le dîse : „O nepricepuților și zăbavnici cu inima a crede tóte ce le-ai dîs Profeti! Aă nu trebuia să pătimésca Christos tóte acestea și să între ast-fel întru gloria sa?” (Luc. XXIV, 25, 26; Comp. Ion. X, 17).

II. Și Sântii Apostoli mărturisesc lămurit. Sântul Petru dîcea Iudeilor : „D-zeul lui Abraam, Dumnezeul lui Isaac și D-zeul lui Iacob, Dumnezeul părinților noștri a preamărit pre Fiul său pre carele l-ați dat vor” (Fapt. III, 13); și scriea în una din epistolele sale, că Profeti ai vestit mântuirea noastră „însemnând suferințele lui Iisus Christos și gloria ce trebuia să le urmeze” (I Petr. I, 11). Sântul Paul, după ce spune, cum Iisus Christos, fiind adevărat Dumnezeu, de bună-vote „s’a micșurat pre sine, chipul robului luând, întru asemnarea ómenilor făcându-se, și cu chipul fiind ca omul”, cum „s’a înjosit pre sine, ascultător făcându-se până la mórte și mórtea crucei”, adauge îndată : „Pentru aceia Dumnezeu l-a înălțat preste tóte și i-a dăruit nume care este mai presus de ori-ce nume, că întru numele lui Iisus tot genuchiul să se plece în ceri, pre pămînt și în iad” (Fil. II, 7-14). Și în altă epistolă dîce, că Iisus Christos „a fost încununat cu mărire și cinste pentru mórtea ce a suferit-o” (Ebr., II, 9).

Acéstă preamărire a Mântuitorului nostru constă, precum arată în parte și mărturiile citate : • în aceia că a intrat ca D-zeu om în aceeași glorie pre care o avea ca D-zeu la Părintele, mai înainte de a fi lumea, (Luc. XXIV, 25; Ión, XVII, 1); în aceia că Tatăl „după ce a înviat din morți”, chiar cu ómenirea „l-a pus să șadă de a drépta sa în ceri,

mai presus de toate Incepătoriile, de toate Puterile, Domniile și Stăpâniile, și de tot numele ce poate fi numit, nu numai în veacul de acum, ci și în cel viitor, și a pus toate sub picioarele lui“ (Efes. I. 21, 22; Comp. I. Cor., XV, 27); în acela că Iisus Christos „s'a înălțat la ceriū, fiindu-î supuși Angerii Stăpâniile și Puterile“ (I Petr. III, 22), și că sub forma omenescă, primește, dela tot ce este în ceriū, de pre pământ și chiar și din iad, în tocmai aceeași închinare, ce i se cuvinea dupre dumnezeire înainte de a fi lumea (Fil. II, 10; Cap. V, 11-14).

Acestă preamărire complectă a Domnului Iisus începu prin învierea sa din morți, când chiar corpul său s'a transfigurat și a devenit *corp glorios* (Ph. III, 21), și cândmise Apostolilor : „*Totă puterea mi s'a dat în ceriū și pre pământ*“, (Mat. XXVIII, 18). Apoi vine înălțarea sa cu trupul la ceriū, unde i s'aū supus toți ângerii lui D-zeu (I Petr. III, 22 : Ebr. I, 6). În fine, șederea sa de-a drépta Tatălui întru deplinătatea gloriei divine (Efes. I, 21, 22; I Cor. XV, 27), în care se va arăta odată lumii ca să judece viii și morții (Mat. XVI, 27; XIX. 28; XXIV, 30), și va rămânea în vecii vecilor unit cu Tatăl și cu Spiritul Sânt (Luc. I, 33).

§. 156. *Referința preoției lui Iisus Christos cu serviciul său profetic.*

De și preoția lui Iisus Christos, adecă totă starea sa de înjosire și mai ales mórtea sa pre cruce, a avut de scop a sevêrși rescumpărarea noastră, totuși sunt și altele, c. nținute în serviciul său profetic, și anume :

I. S'a înjosit, a fost ascultător chiar până la mórte, între altele, spre a ne învăța prin exemplul vieței sale proprie, înaltele virtuți ale Evangheliei, pre care o veste a el cu viū graiū. Scopul acesta îl îndegetează el de mai multe ori : „*In-*

vętași dela mine, caci sunt blând și umilit cu inima“ (Mat. XI, 29). „*Pilda v'am dat vouă, că precum fac eă și voi să faceți*“ (Ion. XIII, 15). „*De voștec ine-va să vie după mine, sa-și ia crucea și sa-mă urmeze*“ (Mat. XVI, 24). „*Porunca ce vę dați este, ca să vę iubiți unul pre altul precum, eă v'am iubit*“ (Ión XV, 12). Și Sântiți Apostoli învętașu acęsta. S-tul Ión : „*Am recunoscut dragostea lui către noi în aceia că și-a dat viața pentru noi, și noi trebuie să ne dăm viața pentru frații noștri*“ (IIon, III, 16). Sântul Petru : „*Iisus Christos a suferit pentru voi, lasându-ve pilda ca să mergeți în urmele lui*“ (I Petr. II, 21), Sântul Paul : Deci „*fiți mie următori precum și eă lui Christos*“ (I Cor. IV 16).

II. El a murit spre a răsturna cu desevęșire prin suferințele sale și mórtea sa ideile cele false ale Jidovilor, de care nu erau scutiți cu desevęșire nici chýar ucenicii sęi, cum că Mesia, ar fi rege pámęntesc, un faimos cuceritor, și spre a arăta adevęratul înțeles al profețiilor Vechiului Testament în privința persónei sale. De aceia arătându se după învierea sa la doi din ucenicii sęi îmbuibati cu aceste idei, le dise : „*O nepricepuților și tărđiți cu inima a crede tóte cele dise de Profeți! Aă nu trebuia sa patimęsca Christos tóte acestea și să între ast-fel întru gloria sa? Și începęnd cu Moisi și cu toți profeții, le explica scripturile în care se vorbise despre El*“ (Luc. XXIV, 25-27). De asemenea, arătându-se la toți invęțaceii : „*le-a deschis lor mintea, ca să înțelega Scripturile și le dise : Așa este scris și așa se cuvinea sa patimęsca Christos și să învieze din morți a trei-đi*“ (Ibid. 45, 46).

III. A murit și cu scopul de a face să înceteze cu desevęșire legea lui Moisi, care servea de mur de despărțire între pagáni și Jidovi, și să sigileze cu sângele sęu legea nouă sau aședământul ce l-a adus din ceriú pentru némul ome-

nesc. „*El este pacea noastră*“, ȕice Apostolul, care din două popore (Jidovi  i Elini) a facut numai unul, care a rupt cu trupul său zidul de despartire, acea vr jma ie care-i desparte  i care a abolit legea cea încarcată cu precepte, ca să formeze în sine  nsu  un singur om nou din aceste două popore, pun nd pacea între d nsele  i reunindu-le într' un singur corp, le-au împăcat cu D- eu prin' crucea sa, nimicind în sine  nsu  vr jma ia lor“ (Ef. II, 14, 17). „De aceea este El mijlocitorul Testamentului No , pentru-că prin m rtea ce a suferit-o pentru a șterge fără-de-legele ce se s v r au sub primul Testament, acei ce sunt ch ema i de Dumnezeu să prim sc  moștenirea eternă ce le-a promis-o“ (Ebr. IX, 15, 16).  i Mântuitorul  nsu  a  is : „Acesta este s ngele meu al legii nou “ (Mat. XXVI, 24).

IV.  n fine a murit ca să ateste solemn, înaintea tuturor, ch ar prin m rtea sa, adev rul  nv t turei ce o predica ; el muri ca mărturisitor, ca martir al adev rului dumnezeesc. „Fiul lui D- eu e ti tu?“, il  ntreba  arhieriei, cărturarii  i b tr nii poporului, judec ndu-l spre m rte ;  i el response îndată : „Tu  ise i, Eu sunt“ (Luc. XII, 10 ; Comp. Mat. XXVI, 63). Tu e ti  mp ratul Iudeilor, l-a întrebat Pilat ?  i Iisus   response cu aceiași siguran  : „Tu  ici, eu sunt rege“, adaugând : „Eu spre acesta m' am născut  i am venit în lume ca să marturisesc adev rul“ (Ion. XVIII, 33-37). Pe aceste două crime imagine,  mputar  M ntuitorului nostru Jidovii orbi i,  i nevoind a se desvinov i, fu dat mor tei. De aceia Apostolul Paul il îndegeta ca pe unul ce sub Pontiu Pilat a dat o mărturie escelentă (I Tim. VI, 13),  i în apocalipsa Sântului Ión se nume te mărturie credincio a  i adev rat  (I, 5 ; III, 14).

III. Serviciul lui Iisus Christos ca rege.

§. 157. *Legatura cu cele precedente ; ideia ministeriului lui Iisus Christos ca rege și adevărul acestui serviciu.*

Ca profet, Domnul nostru Iisus Christos ne anunță misterul Rescumpărării; ca arhieru, sǎvârși mântuirea noastră, izbăvindu-ne de păcat, de puterea satanei (Fapt. XXVI, 18) și de mórtea eternă și meritându-ne împărăția ceriului și fericirea eternă; dar și cu un serviciu și cu altul, îi trebuia puterea unui rege, spre a putea, pe de o parte ca dovadă a dumnezeștei sale învățături, să lucreze un șir de minuni și semne, fără de care ómenii n'ar fi cređut în el, și pe de alta, a distruge cu adevărat puterea satanei, iadul, a învinge realminte mórtea și a ne deschide calea la împărăția ceriului. De aceea Mântuitorul nostru trebuia să unescă la serviciul său profetic și preoțesc și un al treilea serviciu regesc. Serviciul acesta constă în aceea, că Domnul Iisus rege etern în dumnezeirea sa, fiind uns ca rege de Spiritul Sânt în omenirea sa, în întrupare chȳar (Luc. I. 32-35; Fapt, X, 37, 38), întrebuiță și întrebuițeză puterea sa și autoritatea sa regală pentru lucrarea cea mare a mântuirii noastre.

Adevărul serviciului regal al Domnului nostru Iisus Christos este prea lămurit atestat de Cuvântul lui Dumnezeu.

I. El se născu rege, investit cu putere : „*Un prunc ni s'a nascut și un fiu ni s'a dat, ȳice Isaia. El va purta stępânirea pre umerile lui, se va numi Minunat, Consilier, D-ȳeu Tare, Părinte vécului viitoriu, Domnul păcei. . . Puterea sa se va întinde din ce în ce mai mult și pacea lui n'are margină ; va șede pre tronul lui David și va avea domnie ca să-l întâ-*

rească și să-l imputernicască întru, bună-cuviință și dreptate, de acum și până în veci“ (Is. IX, 6, 7; Comp. Luc. I, 32, 33; Mat. II, 2).

II. A fost rege și avu putere regală în țările înjosirei sale. El purta și atunci titlul de rege, precum se poate vedea din acușările Jidovilor (Mat. XXVII, 11-37; Marc. XV, 1, 31) și precum întări singur înaintea lui Pilat (Ion. XVIII, 37). Avea și putere regală cum arată cuvintele din rugăciunea sa către Părintele: „*Părinte, a sosit ora; preamărește pre Fiul tău, ca și Fiul tău să te preamărească pre tine, precum ți-ai dat putere asupra tuturor oamenilor, ca să dea viață eternă tuturor celor ce tu li-ai dat*“ (Ion. XVII, 1, 2). Se arată în adevăr ca rege, când a intrat în Ierusalim conform cu profeția veche: „*Bucură-te fiica Sionului; saltăză fota Ierusalimului! Iacă regele tău vine la tine, drept și mântuitor. El este sêrac și călare pre asină și pre mânzul asinei*“ (Zach. IX, 9; Comp. Ion, XII, 15; Mat. XXI, 5), și când fu aclamat serbătorește: „*Osana Fiul lui David! Bine-cuvântat cel ce vine întru numele Domnului, regele lui Israil*“ (Mat. XXI, 9; Ion, XII, 13).

III. În fine se arată rege în totă gloria și puterea în starea sa glorioasă, când ținea ucenicilor săi: „*Datu-mi-s' a totă puterea în ceri și pre pământ*“ (Mat. XXVIII, 18); și când Dumnezeu l-a pus „*să șada de-a drépta Tatălui măi pre sus de toate Incepătorile și Puterile, de toate Tariile și Stêpâniile, de toate Titlurile, care se pot numi nu numai în vécul de acum, ci în cel viitor, și a pus toate sub picioarele lui*“ (Efes. I, 21, 22).

Dignitatea și serviciul lui Iisus Christos ca rege fură mărturisite în tot-déuna de Biserică chiar în simbolul său-prin cuvintele: „*A căruea împărație nu va avea sfêșit*“. Ele fură mărturisite și de Invățătorii bisericei. Mai ales Sântul Irineu țise: „*El (Sântul Spirit) vesti prin profeți și nașterea din*

Fecioră și suferințele, și învierea din morți, și înălțarea la ceriuri a prea iubitului nostru Domn Iisus Christos cu trupul său, precum și venirea din ceriuri întru gloria Parintelui, spre a reuni totul (Efes., I, 10), și se învieze tot trupul omenirii întregi, pentru că înaintea lui Iisus Christos Domnul nostru și D-zeu, Mântuitorul nostru și rege prin bunăvoință Tatălui celui nevăzut, tot genunchiul să se plece în ceriuri, pre pământ și în iad (1). Sântul Metodiū al Patarei: «Scriptura însușește Fiului onore regală, nu în acel înțeles, că i-ar fi fost împărțită de afară, sau că ar fi avut început, sau că ar putea crește; departe de noi o asemenea idee! dar în înțelesul că onorea acesta i se cuvine chiar prin natura sa și pentru că-i este cu adevărat proprie (ιδιόκτητον) (2). Sântul Grigorie Nisanul: «Prin numele de *Christos*, anume și mai înainte de toate se însemnă puterea sa (κράτος) (3). Numele *Christos*, dacă voește cine-va să-l exprime mai lămurit și mai înțeles însemnă rege. «așa că Sânta Scriptură arată prin numele acesta, într'o accepțiune particulară, demnitate împărătească (4). Sântul Zenon de Verona: «Despre venirea regelui acestuia aū vestit profeții, care se nascu cu trupul în timp, este mare, întru cele înalte și umilit pre pământ; Creatoriul vécurilor și Fiul Feciorii, care fiind nemuritor în sine, bine-voi a muri ca om. . . Acesta, după înviere, primi tótă puterea în ceriuri și pre pământ (Mat. XXVIII, 18). Cu toate acestea puterea acesta este nouă numai pentru noul său nume (Ph. II, 9); căci dicea chiar înainte de învierea sa: „*Te-am prea-mărit*

(1). Adv. Hæres. I, 10, n. 1. Aceiași mărturisire despre împărăția lui Iisus Christos se află în Iustin Martirul (Dial. cum Triph. n. 31, 86, 108) și Ipolit (de Christ. et Antichrist., n. 6).

(2). In ramos Palmar. n. 5, apud Galand. t. III p. 828.

(3). De perf. Christiani forma în t. III, p. 227, ed. Morel.

(4). De profess. Christ. ibid., p. 269.

pre pământ; am săvârșit lucrul cu care m'ai însercinat, și acum preamărește-mă la tine, cu mărirea care am avut-o la tine până a nu fi lumea" (Ión, XVIII, 4, 5) (1). Fericitul Augustin : «Christos a fost uns și ca rege și ca arhieru. Ca rege s'a luptat pentru noi, ca arhieru s'a jertfit pentru noi (2). Teodoret : «Cuvintele acestea : *Am fost pus rege de densus* (Ps. II. 6) se rapórtă la omenirea lui Iisus Christos ; căci, ca Dumneđu, are stępănire chiár prin natura sa, dar ca om, primește o domnie determinată (3).

§. 158. *In ce fapte se descoperi serviciul regal al lui Iisus Christos? Minunile sale.*

Faptele mai însemnate ale împărăției lui Iisus Christos sunt : 1º. tóte minunile prin care dovedi misiunea sa dumneđuescă și adevéru învęțaturei sale, și în care manifestă puterea sa de rege sau domnitoriú, fie în genere preste tótă natura, fie în parte asupra iadului și a morței; 2º. pogórirea sa în iad și biruința asupra iadului; 3º. învierea sa și biruința asupra morței; 4º. în fine înălțarea sa la ceriú prin care ne-a deschis intrarea în împărăția ceriurilor.

1º. Domnul Iisus săvârșea minunile sale ca dovadá a misiunei sale divine și a adevérului învęțaturei sale. In privința acésta đicea el însuși : „*Dacă nu fac lucrurile Părintelui meu, să nu-mă credeți; iar dacă le fac, de nu voiți să mă credeți, credeți lucrurilor*“ (Ion. X, 37, 38). „*Lucrurile care mi le-a dat mie Părintele, ca să le săvârșesc pre ele, acele lucruri care le fac mărturisesc de mine, că Tatál m'a trimis*“ (V, 36; Comp. XIV; II; XV, 24). Sântii Apostoli vorbeau

(1). Asupra cuvintelor, 1 Cor. XV, 24; Lect. cr. 1838, II, 15

(2). Tract. in Ps. CXLIX.

(3). In. Ps. II.

de asemenea; spre exemplu: Sântul Petru, dicea Jidovilor: „Ascultați cuvintele acestea; *Iisus Nazarinénul*, barbat adevărat dela D-zeu între voi cu puteri și cu minuni și semne, pre care le-a făcut Dumneđeiu printr'ensul în mijlocul vostru, precum și voi știți; pre acesta fiind dat dupre sfatul hotărât și dupre prescuița lui Dumneđeiu, luându-l și prin mânilor celor fără de lege rēstignindu-l l-ați omorât“ (Fapt. II, 22, 23); și Sântul Apostol Paul: „Cum vom scăpa noș, negrișind o ast-fel de mântuire, care luând începere a se predica dela Domnul, ni s'a adevărit prin cel ce l-aș audit; împreuna mărturisind Dumneđeiu cu semne și cu minuni și cu felurite puteri“, și cu împărtașiri de ale Spiritului Sânt, despre voia sa (II, 3, 4).

II. Domnul Iisus manifesta în minunile sale puterea sa asupra naturei întregi; așa schimbă el apa în vin (Ion. II, 1-11); mergea pe apă (Mat. XIV, 26); liniști furtuna cu un cuvânt (Luc. VIII, 24; Mat. VIII, 23-27); cu un cuvânt, prin o simplă atingere, vindecă tot soiul de bóle (Mat. IX, 20, 23; XIV, 35-36), dădea vedere orbilor (Marc. X, 46-52), aud șurșilor, vorbire mușilor (Mat. IX, 32-35; XII, 22; Luc. XI, 14), sănătate leproșilor (Mat. VIII, 1-5); cu câteva pâni și câți-va pești sătură într'o șa cincă-mii de ómeni, altă dată patru-mii, fără a se mai numera femeile și copiii (XIV, XV).

III. Arată stēpânirea sa asupra puterilor iadului. Acēsta se întâmplă de atâte ori, de câte ori din ordinul său eșiaș spiritele necurate din ómeni (Marc. I, 25; V, 8; IX, 25; Luc. VIII, 32, 33), și demonii însēși, recunoscēndu-l de Fiul lui Dumneđeiu, tremuraș gândindu-se la puterea sa și la autoritatea sa asupra lor și strigaș: „*Iisuse, Fiul lui D-zeu, ce este între tine și noi? Venit-ai aici ca să ne chinuești înainte de timp?*“ (Mat. VIII, 29; Marc. III, 11; V, 7). In urma faptele-

lor de feliul acesta, ce aveau de scop dărămarea lucrurilor lui satan în némul omenesc. Iisus Christos Mântuitorul nostru, în zilele serviciului său aicea, când cei șapte-zeci de învățacei, întorcându-se dela predicare, îi dicea cu bucurie : „*Dómne, și dracii se plécă nouë întru numele tău*“, li respunse : „*Vedut-am pre satana ca un fulger din ceriū cădënd*“ (Luc, X, 17, 18). Acéstă putere suverană a Domnului nostru asupra spiritelor rele în timpul vieței sale pământestii, o atestă și Apostolul Petru în fața păgânilor convertiți de curënd : „*Voii sciți lucrurile ce s'au întâmplat prin totă Iudea, începënd din Galilea după botezul care l-a predicat Ión; cum Dumneđeū a uns pre Iisus Nazarinénul cu Spiritul Sânt și cu putere; care a umblat facënd bine și vindicând pre toți cei asupriți de diavolul; că Dumneđeū era cu dënsul*“ (Fapt. X, 37, 38).

IV. El manifestă puterea sa asupra morței. Căci, El înviă pre fiul unei vëduve din Nain, atingënd patul său și dîcënd : „*tinere, eū îți dîc, scóla*“ (Luc. VII, 14 s. ur.) ; înviă pre fiia lui Iair, capul sinagogei, numai cu atingerea și cu cuvëntul : „*Copila, scóla*“ (VIII, 54) ; înviă pre Lazăr mort de patru zile, dîcënd cu glas : „*Lazăre, vino afara*“ (Ion. XI).

Ast-fel chîiar în zilele înjosirei sale, când Mântuitorul nostru împlinea mai ales serviciul său profetic și cel proețesc, minunile sale îl semnala și ca rege al universului, învingătorul iadului și al morței.

§. 159. *Pogorîrea la iad a lui Iisus Christos și biruința sa asupra iadului.*

Dar tóte faptele, prin care Domnul nostru Iisus descoperea aicea puterea sa asupra spiritelor rele, erau, așa dîcënd, numai semne premergătoare ale biruinței sale asupra iadu-

lui. El a învins cu adevărat și a nimicit iadul, când, după ce a „*sdrobit cu mórtea sa pre cel ce avea stépânia morței, ade-că pre diavolul*“ (Ebr. II, 14), s'a pogorît la iad cu sufletul său, ca D-zeu, spre a vesti mântuirea celor ce erau prinși acolo, și a scos afară pre toți dreptii Vechiului Testament ca să-i conducă în locuințele luminoase ale Părintelui ceresc (Mărt. Ort. p. 1, resp. la întreb. 49 : Cat. cel mare art. 5).

I. Că Domnul Iisus s'a pogorît cu adevărat în iad, cu sufletul său și dumnezeirea sa, pe când corpul său era în mormânt; că s'a pogorît anume ca să predice mântuirea, acésta.

1°. Este o învățătură Apostolică. Sântul Petru, în cuvântarea sa către Jidovi, după ce a citat cuvintele Psalmistului : „*Nu veî lăsa sufletul meu în iad și nu veî îngădui ca sântul tău să vadă stricăcune*“, observă că David ca profet, vestea aici „*învierea*“ lui Christos, pentru că „*sufletul său*“ n'a fost „*lăsat în iad*“ ; și că „*trupul său*“ n'a „*veđut stricăcune*“, (Fapt. II, 27-31). Dar, în una din Epistolele sale, el exprimă și mai lămurit ideia acésta, ținând : „*Că și Christos odată a suferit pentru păcate, cel drept pentru cei nedrepți, ca să ne aducă la Dumnezeu, omorându-se cu corpul, dar înviind cu spiritul, în care s'a și dus și a predicat spiritelor din închisóre*“ (I Petr. III, 18, 19). Aici se expune lămurit dogma bisericeî că Mântuitorul nostru, pe când era mort cu corpul, se pogorî viú cu spiritul în închisórea spiritelor, ca să le predice acésta opunere între trupul mort al Mântuitorului și spiritul său viú, și scopul acesta al pogorîrei la spiritele, ce erau în închisóre (έν φυλακῆ) rěstórnă cu desevêrsire ipotesa. dupre care ar trebui să se înțelégă prin închisóre, mormântul, și, prin pogorîrea Mântuitorului în prinsóre, îmormântarea sa (1). Sântul Paul scrie iarăși în epistola sa

(1). Socotintă pre care o împărtășesc astă-dî mai toți teologii protestanți.

cătră Romanî : „Să nu ȃicî în inima ta : Cine se va sui în ceriũ, sã pogore pre Christos; sãũ cine se va pogorî întru adânc“ (εις τῆν ἄβυσσον), „adecã sã ridice pre Christos din morțũ“ (X, 6, 7). Aicî adêncul, în care se afla Iisus Christos, dupã mórtea sa, este opus ceriului, și se ȃice cã precum nicî unul din muritorî n'a putut sã se suie în ceriũ, ca sã pogore pre Iisus Christos, de asemenea, nicî unul din ei n'aũ putut sã se pogore în acest abis ca sã-l ridice. Dar, prin adêncul acesta, nu se pôte înțelegemormêntul lui Christos. în care mulți puteaũ sã intre, și ar fi fost cu totul strêin de a-l opune ca pe un abis, ce nu se pôte ajunge, înãlțimeî neajunse a ceriului, dar, potrivit cu mãrturia mai lãmuritã a Apostolului Petru, se înțelegem prinsórea sãũ iadul, în care a intrat Mântuitorul dupã mórtea sa, pogorînduse acolo cu spiritul sêũ (Comp. Efes. IV, 9, 10). Este bine a se aminti aici mãrturia unuea din cei șepte-ȃeci de ucenici, a lui Tadeu, care fiind trimis, dupre voința Domnului la Avgar, domnitorul Edesei, îi ȃise între altele : «Adunãmî pre toți cetãtenii tãi și le voiũ vesti cuvêntul dumnezeesc. . . ; le voiũ spune, despre venirea lui Christos, cum s'a întêmplat. . . ; cum s'a înjosit pãnã la mórte ; cum, dupã ce a fost rêstignit, s'a pogorît la iad, a dãrãmat zidiul nedestructibil dela începutul lumeî, pe urmã a înviat și a ridicat împreunã cu el pre morții, cariî reposaũ dela începutul lumeî ; cum „se pogorî singur și se înãlțã cãtre Pãrintele cu o mare multime de ómenî“ Mãrturia acêsta, scóse din archivle Edesei de Eusebiũ, se urcã, dupre el, pãnã pre timpul lui Avgar (1).

2°. Invêțãtura acêsta, în tot-déuna fu învêțatã de bisericã. Dovadã gãsim întru cãt-va și în vechile simbóle ale sale, spre exemplu în cel din Aquilea și în altele unde se întãl-

(1). Ist. bis lib. 1. cap. 13, p. 51-56 : St. Petersburg., 1848.

nește articolul despre pogorirea lui Christos la iad (1) «dar mai mult încă în scrierile învățătorilor săi vechi (2) În suta a doua, adevărul acesta fu rostit de Irineu : «Domnul se pogorî până în fundul pământului, vestind și venirea sa și ertarea păcatelor tuturor celor ce credeau întru el, adecă a tuturor celor ce l-au așteptat, adecă a vestit venirea sa și a împlinit dispuseciunile sale dreptilor, profeților și patriarhilor (3), saă : «El rămase trei zile în locuința morților și s'a pogorît la ei, ca să-i scôtă de acolo și să-i mântuască (4) » ; de Tertulian : «Christos D-zeu murind ca un om și fiind îngropat dupre Scripturi, s'a pogorît la iad, împlinind ast-fel iegea căria se supuneaă toți ómenii morți ; și nu s'a înălțat mai pre sus de ceriuri de cât după ce s'a pogorit în fundul pământului, ca să ia ca tovarăși de călătorie pre Patriarhi și pre Profeți (5) ». În suta a treia, de Clement Alexandrénul, care țice : «Domnul s'a pogorît în iad ca să vestescă Evangeliul (6) » ; de Origen : «Spre a mântui lumea, Fiul lui Dumnezeu s'a pogorit în iad și scóse pre primul om (7) » ; de Lactanțiu : «După ce a descoperit adevărul ómenilor, dupre voința lui Dumnezeu, s'a supus morței spre a învinge și a distruge iadul (8) ». În suta a patra Sântul Epifanie : «S'a rěstignit, îmorméntat ; se

(1). Bingham Orig. Eccl. lib. X, cap. 3 §. 7; Cap. 4 p. 13.

(2). Este de observat că pogorirea lui Iis. Chr. în iad este menționată în multe scrieri apocrife, care apărură la începutul creștinismului. Veđi spre exemplu. Evang. lui Nicodem, n. 18 (in Birch. Anct. 115 sq); Acta Thomæ n. 10 (ap. Thilo, Cod apocr. p. 20) Testament. XII, Patriarch. cap. 9; Sybill. VIII, 743.

(3). Adv. Hæres. IV, 12, n. 1; 27, n. 2.

(4). Ibid. V, cap 31, n. 1, 2.

(5). De anima, cap. 55, in Patrolog. curs. compl. t. II, p. 742 Migne.

(6). Strom. VI, 6; cf. 11, 10.

(7). In genes. homil. XV; cf. in Ioann t. VI n. 18.

(8). Divin Instit. IV; cap. 12 p. 481, in Patrolog. curs. compl. t. VI ed. Migne.

pogori în iad cu dumnezeirea și cu sufletul său și robește robia (1); Sântul Vasilie cel Mare : «El (David) pređise lămurit (Ps. XLVIII, 15) pogorierea în iad a Domnului Iisus, care mântui cu cele-lalte suflete acela al profetului, ca să nu rămăe în iad (2); Sântul Grigorie Teologul : «El este înmormântat, dar se scólă ; se pogori în iad, dar scăpă de acolo sufletele (3); Sântul Chrisostom : «Inchipuiți-vă, cine este Dumneđu, părăsind ceriul și tronul său de Rege. s'a pogorit pre pământ, chăr în iad, și s'a gătit de luptă (4).

În genere, în suta a patra cu ocașia eresiei lui Apolinarie, credința bisericeii despre pogorierea lui Iisus Christos în iad se manifestă în tótă tării și puterea sa. Apolinarie nega în Christos esistența sufletului omenesc. Spre a-l combate, învătătorii bisericeii îl întrebaũ cu o voce unanimă : «Dar cum a putut Iisus să sa pogóre în iad, când corpul său era în mormânt și prin dumnezeirea sa este pretutindene de față? Presupuind negreșit acéstă pogoriere în iad generalminte cunoscută pîntre creștini și neîndoiósă (5), chăr Arieni. de frică să nu fie presupuși de eresia lui Apolinarie, întrodușeră în mărturisirile lor de credință dogma pogoririi lui Iisus Christos la iad (6).

II. Ca Domnul Iisus, prin pogorierea sa în iad, a sfărămat iadul și a scos de acolo pre toți dreptii Vechiului Testament, a fost credința comună a bisericeii din tot timpul.

(1). Hæres Herodion, XX cf. Hæres. LXIX, 62; LXXVII, 8.

(2). Omil. la Ps. XLVIII, vers. 16; Oper. St. P. V, 371.

(3). Cuv. Despre Teologie III, Oper. St. P. III, 75.

(4). La Mat. hom. II, n. 1, p. 23, t. 1. Aceiași învătatură se întâlnește și la alți părinți din suta a patra, d. e. în Eustație Antioheanul (contr. Órig. in Calland. t. IV, p. 533), și St. Zenon de Verona, care đicea : „El (Christos) gustă mórtea ca să o învingă ; s'a pogorit la iad ca să scóle pre morți ca vii (1 Cor. XV, 24 : Lect. cr. 1838, II, 15).

(5). Atanas. contr. Apolinar. 1, n. 13, 14; 11, 17; Epifan. Hæres. LXXVII n. 7, 8, 25; Philost. Hæres. XI.

(6). Socrat. H. E. II 37, 41.

Cea dintăiū din socotințele acestea este predicată de Sântul Apostol, care ȃise : „*Suindu-se la înalțime robit-au o mulțime de prinșt și a vĕrsat darurile sale ómenilor. Și pentru ce se ȃice că s'a suit, dacă nu pentru că s'a pogorît măi întăiū în părțile cele măi de jos ale pământului? Acel ce s'a pogorît este acelașt ce s'a și suit măi presus de ceriuri ca să împlinĕscă tóte*“ (Efes., IV, 8-10). Si măi târđiū, dupe exemplul Apostolului, Invĕțătorii bisericei o predicară iarășl. Sântul Chrisostom, ȃicea : «Iadul s'a robit prin pogorierea Mântuitoriului; el a fost nimicit, batjocorit, ucis, resturnat, subjugat (1)». Sântul Gregorie Teologul : «El a tãmpit acul morței, a sfărãmat porțile cele întunecóse ale iadului, a dat libertatea sufletelor (2)». Eusebiū din Cesarea : «El vine să mântuĕscă sufletele care erau în iad, așteptãnd de secole venirea sa ; și pogorîndu-se, resturnă porțile cele de aramă, sfărãma încuetorile de fer și dãdu libertate acelora, cariū măi înainte erau încãtușãți în iad (3)».

Socotința din urmã, ideia cã Mântuitoriul a scos din iad anume pre acei ce credeau întru el, numãi pre dreptii Vechiului Testament (Zach. IX, 11), acĕstã socotințã, dela Sântul Irineū și Tertulian, a cãror mãrturii s'a citat acum, a fost predicată și de Sântul Ciril al Ierusalimului : «Cu adevĕrat s'a pus într'un mormĕnt de pĕtrã, ca om ; dar din cauza lui petrile s'au cutremurat ; s'a pogorît în cele măi de jos ca să elibereze pre cei drepti. Cãci spuneți-mi, atii fi

(1). Cuvĕnt la Paști ; Comp. la Mat. hom. II, n. 1 : „Dacã ne veți urmãri cu ascultarea necesarã, putem sã vĕ ducem și sã vĕ arãtãm unde e mórtea pironitã pre cruce, unde e pĕcatul spĕnzurat, unde sunt monumentele nenumĕrate, surprindĕtoare și victorióse ale resboiului acestuia. Veți vedea pre Muncitoriul înlãntuit și în urma sa o mulțime de robi ; cetatea din care blestematul demon nãvãlea în tóte părțile. Veți vedea ascundĕtorile lui sfărãmate ; cãci Regele a fost acolo. (23).

(2). Hymn cãtre Christos.

(3). Demonstr. Evang. lib. X, ad verba Ps. XVI.

dorit voi 6re ca cei vii s6 se bucure de harul s6u, pe c6nd cea mai mare parte sunt nedrepti, si acei ce dela Adam erau reținuti captivi s6 nu primesc6 libertatea? Profetul Isaia, care a pređis ac6sta at6ta si aša de tare! N'ați fi dorit ca Monarhul, pogor6ndu-se s6 elibereze pre vestitoriul? Acolo, se afla David si Samuel si toți profeti; 6nsuși I6n care đicea trimișilor s6i s6-l 6ntrebe : «*Tu ești cel ce are s6 vie s6u pre altul s6 aștept6m ?*» (Mat., XI, 3). Nu ați fi dorit ca pogor6ndu-se, s6-l scape si pre d6nsul (1)? S6ntul Epifanie : «*Acolo divinitatea lui Christos cu sufletul s6u se pogor6 în iad, ca s6 m6ntuesc6 pre cei ce murise mai 6nainte, anume pre s6nții patriarhi (2).* S6ntul Cassian : «*P6trund6nd 6n 6ad, Iesus Christos a risipit prin str6lucirea gloriei sale 6ntunerecul nep6truns al Tartarului; el a sf6r6mat porțile cele de aram6, a zdrobit 6ncuetoarele de fer si pre s6nții prinși, cari erau ținuți 6ntru ad6ncurile 6ntunec6se ale iadului, i-a scos din captivitatea lor si i-a 6n6lțat cu d6nsul la ceri (3).* S6ntul Grigorie cel Mare : «*M6nia lui D-đeu 6mprotiva sufletelor dreptilor a 6ncetat dela venirea M6ntuitorului nostru; c6ci Mijlocitoriul acesta 6ntre Dumneđeu si 6meni i-a scos din 6nchisorile iadului, c6nd s6a pogor6t El-6nsuși si i-a scos la veselia raiului (4).*

(1). Cateh., IV, n. 11, p. 64-65 ; Eomp. XIV, n. 19. „M6rtea se 6nsp6im6nt6 la vederea unei persoane nou6 pogor6t6 6n iad si ne 6nc6rcate cu leg6turile sale. Pentru ce, p6zitorule al iadului, te 6nsp6im6nți ved6ndu-l? Ce cutremur neașteptat te a cuprins? M6rtea fuge si ea 6și ar6ta cruđimile sale. Venir6 cu gr6mada s6nții profeti si legiuitoriul Moisi, Abraam, Isaac, Iacob, David, Samuel, Isaia si I6n Botez6toriul care đicea marturisind : „Tu ești cel ce vine, s6u pre altul se aștept6m? (Mat. XI, 3). Toți drepti pe care-i 6nghițise m6rtea au fost rescump6rați; c6ci Regele vestit trebuia s6 fie rescump6r6toriul bunilor s6i vestitori (p. 295).

(2). Φημί, τ6ν 6γι6ν πατριάρχ6ν. Hæres., LXIX, n. 2.

(3). De Instit. coenob., III, cap. 3.

(4). Moral. XII, cap. 7, si aiurea : „Nihil aliud teneatis nisi quod vera fides per catholicam Ecclesiam docet, quia descendens ad

Să mai adaugem că dacă și uniți din vechii învățători exprimară socotința, că Iisus Christos scóse din iad nu numai pre dreptil Vechiului Testament, ci și mulți alți captivi și chiar pre toți, exprimară numai sub forma unei presupunerii sau a unei socotinți particulare (1).

§. 160. *Învierea lui Iisus Christos și biruința asupra morței.*

Precum Mântuitorul Iisus Christos sdrobi iadul prin pogorirea sa, de și manifestase mai înainte puterea sa regescă asupra puterilor infernale, ast-fel birui el mórtea anume prin învierea sa din morți, de și mai înainte și de mai multe ori a manifestat puterea sa asupra morței. Apostolul desfășură ideia acesta, când ȃice : „*Iisus Christos s'a sculat din morți, începătura celor adormiți. Căci precum prin om mórtea, prin om și învierea morților. Căci precum toți cei întru Adam mor, așa toți cei întru Christos vor învia. Iar fiecare întru a sa orînduélă; Christos, începătură; după aceea cei ce sunt ai lui Christos la venirea lui* (2)“ (I Cor. XV, 20-23). Spre a pricepe bine cum, în urmarea învierii lui Iisus Christos, vom învia cu toții într'o ȃi, și cum ȃarăși mórtea va fi cu desevêrșire învinsă, trebuie a lua în considerare că după învățatura Cuvêntului lui Dumneȃeu, prin credința în

inferos Dominus illos solum modo ab inferni claustris eripuit quos vinentes per suam gratiam in fide et bona operatione servavit“ (Lib. VII Epist. 15) cf. Ipolit. De Christoet Antichrist. capl 26; Euseb. in Luc. XIV, 25; Chrisost. contr. Iud. et Gent. quod Christus est Deus n. 5.

(1). Clem. Alex. Strom. VI, p 461; Ambr. de Paschale cap. 3, 4 veți p. 198 not. 2 și 7; p. 200, n. 2.

(2). Aceiași învățatură fu predicată și de învățătorii bisericeii : s. e. de Atanasie : „Domnul avu de scop particular al economiei sale de a manifesta învierea corpului sêu. El voi să arate ast-fel tuturor minunea victorieii asupra morței și să-ȃ convingă că prin el sa nimicit stricăciunea și s'a dat ómenilor nestricăciune“ (De In-

Christos și participarea la taînele sale, ne împărtășim de Christos (Ebr., III, 14), sau cu Christos (Ión, VI, 26; XV, 4, 5) și întru el părtășii vieții. Iacă pentru ce El însuși învață : „*Eû sunt învierea și viața; cel ce crede întru mine, de va și muri, viu va fi*“ (Ion. XI, 25). „*Eu sunt pânea cea vie, care m'am pogorît din ceriù; dacă mânâncă cine-va din pânea acésta, va viețui în etern, și pânea ce eû voiù da lui, trupul meû este pre care-l daù pentru viața lumèr*“ (Ibid. VII, 51) „*Cel ce mânâncă corpul meû și bea sângele meû are viața eterna și eu îl voiù învia pre el în ziua cea de pre urmă*“ (Ibid. 54). „*Cel ce mânâncă corpul meû și bea sângele meû rămâne întru mine și eû întru el*“ (Ibid. 56). Apostolul Paul învêta iarăși despre botez : „*Câți în Christos v'ați botezat, în Christos v'ați îmbrăcat*“ (Gal. III, 27); și aiurea : „*Aû nu cunósceți, că acei ce ne-am botezat în Iisus Christos, întru mórtea lui ne-am botezat? Decî ne-am îngropat împreună cu el prin botez în mórte. Iar de am murit împreună cu Christos, credem că vom și învia împreună cu dânsul; sciînd, că Christos, sculat fiind din morți, numai móre; mórtea numai are putere asupra lui*“ (Rom., VI, 3, 4, 8, 9). Pentru o asemenea unire cu El, într'o privire noi suntem și înviați cu Christos (Col. III, 1) precum odinióră în Adám. proto-părintele nóstru. toți am păcătuit, toți am fost supuși morții (Rom. V, 12-19).

Cât despre realitatea învierii lui Christos, ea este fără nici o îndoială. Pređisă de Psalmistul (Ps. XV, 10; Fapt. II, 29-31) figurată prin șederea lui Iona în pântecelul unui carn. Verbi Dei n. 22 : Lect. cr. 1838, 11, 140); și de St. Ciril Ierusalimiténul : „*A învia mortul acesta care e liber între cei morți (Ps. 87, 5), este chiar liberatorul morților. Acela ce se încunună în bațjocura, dupre răbdarea sa cea mare, cu o cunună de spini, învia acuma pórtă diadema victoriei asupra morții*“ (Cath. XIV, n. 1 p. 279) și alții (d. e. Cyr. Alex. despre întrup. Domnului cap. 27, Lect. cr. 1847, III, 227).

pește mare (Mat. XII, 39, 40), vestită de mai multe ori de Mântuitorul nostru însuși (ibid., XVI, 4, 21; XVII 9, 23; XX, 17-19 XXVI, 31; Ion. II, 19; X, 17), faptul acesta fu mărturisit de toți Apostolii martori vedători. Dătătorul de viață înviind, li se arată în timp de patru-șeci de zile, având cu ei convorbiri lungi, explicându-le Scripturile, și desfășurându-le taiele împărăției sale. Mâncă și beu în prezența lor; le permise a se atinge de mâinile, picioarele și costa sa. Vedând ei s'a înalțat la ceriū (Math. XXVIII; Marc. XVI; Luc. XXIV; Ion, XX, XXI; I Cor. XV, 18). Și mărturiile aceste ale Apostolilor sunt cu atâta mai puternice, cu cât o mare schimbare morală se întemplă cu dênșii îndată după învierea Mântuitorului, curajul acela neauđit cu care predicaū pretutindene pre dumneđeescul lor Invetător și se arătaū înaintea mulțimelor de Jidovi și păgânī; acea abnegațiune extraordinară cu care suferiră pentru numele lui Christos tot felul de ostinele, persecțiuni și chiar mórtea; apoi succesul cel minunat al predicărei lor, în urma căruea se converteaū cu miile Iudeii și păgânī, și îndurară iarăși pentru același nume tot felul de munci și chinuiri; în fine numeroșele minuni ce le făcură Apostolii pretutindene întru numele lui Christos și prin care ei confirmaū așa de lămurit înaintea tuturor adevărul predicărei lor!!! (Fapt. III IV, V, etc.). Biserica mărturisește dogma învierii lui Iisus Christos chiar în simbolul său (Comp. Mărt. ort. p. 1. resp. 52) și invetătorii săi a mărturisit-o în tot timpul (').

§. 161. *Inălțarea lui Iisus Christos la ceriū și deschiderea împărăției ceriului tuturor acelora ce cred întru El.*

Inainte de venirea Fiului lui D-đeu pre pământ, ceriul

('). Clem. Rom. Ep. ad Cor. 1, n. 24; Ignat. ad Smirn. n. 1. 2, 3; Policarp. ad Philip. IX; Iren. Adv. Hær. 1, 10; Ciril al Ierusal. Catech. IV, n. 12; Chrisost. Mat. hom. XC.

era ca închis pentru locuitorii săi, și cu tóte că „*sunt mai multe locuinți în casa Părintelui ceresc*“ (Ión, XIV, 2), totuși nu se găsea loc pentru vinovata posteritate a lui Adam; chiar dreptii Vechiului Testament, după mórtea lor, se pogoriră în iad cu sufletele lor (Fac. XXXVII, 35). Dar după ce Domnul nostru s'a arătat în trup și a împăcat pre D-zeu cu ómenii, ceriul cu pămêntul; după ce, prin pogorirea sa în iad, a scos de acolo pre dreptii Vechiului Testament, și prin învierea sa din morți „*a devenit începătură celor adormiți*“, s'a înălțat la ceriul cu natura omenescă, pre care o luase și ast-fel deschise pentru toți ómenii o intrare liberă în împărăția ceriurilor.

Mântuitoriul însuși exprimă adevêrul acesta, când vorbind învêțăceilor săi despre întórcerea sa către Părintele, le dîse : „*Mă duc să vă gătesc voue loc, și după ce mă voi duce și voi pregăti loc, voi veni iarăși și vă voi trage la mine, pentru că acolo unde sunt eu și voi să fiți*“ (Ión. XIV, 2, 3). Și mai departe : „*Vă este de folos ca să mă duc ; căci dacă nu mă voi duce, Mângăitorul nu va veni la voi*“ (Ibid. XVI, 7). Apoi Sântul Paul, în multe părți ale Epistolelor sale, l-a desvoltat cu tótă chîaritatea posibilă. Intr'un loc dîce el : „*Iisus Christos n'a intrat în sânte făcute de mîni, care sunt prêînchipuirî celor adevêrate ; ci chîar în ceriul, spre a se arăta acum înaintea lui Dumnezeu pentru noi*“ (Ebr., IX, 24). Intr'un altul îl numește lămurit : „*Premergătoriul nostru*“ (VI, 20). Intr'un al treilea dîce că, ca D-zeu „*ne-a rênviat cu El, și ne-a făcut să ședem în ceriul în Iisus Christos*“ (Efes. II, 6) după înălțarea sa la ceriul. Intr'un al patrulea afirmă că suntem „*moștenii lui D-zeu și împreuna moștenitori ai lui Iisus Christos*“ (Rom. VIII, 17). În alt loc dă învêțătura acêsta : „*Dacă deci ați înviat cu Iisus Chris-*

tos, căutați ce este în ceriū, unde Iisus Christos șede de a dreapta lui Dumnezeu, să doriți numai cele cerești, nu și cele pământești ; căci ați murit, și viața voastră este ascunsă în Dumnezeu cu Iisus Christos“.

Realitatea înălțării la ceriū a lui Christos : 1° era predișă acum în Vechiul Testament în cuvintele acestea a lui David : «Suiu-te-ai la înălțime ; robit-ai mulțime de prinși ; dat-ai daruri ómenilor» (Ps. LXVII, 18 ; Comp. Ef. . . . IV, 8-10) ; 2° a fost vestită de Mântuitorul însuși : „*Veți vedea pre Fiul omului, suindu-se unde a fost mai înainte*“ (Ion. VI, 62). „*Eū am eșit dela Tatăl meu și am venit în lume ; acum las lumea și mă întorc la Tatăl meu*“ (Ibid. XVI, 28) ; 3° ea a fost întărită de Apostoli : „*Domnul Iisus, ȳice Sântul Marco, după ce li-a vorbit (înyețăceilor), s'a înălțat la ceriū, unde șede de a dreapta lui Dumnezeu*“ (Marc. XVI, 19 ; Comp. Luc. XXIV, 50, 51 ; Fapt. 1, 9). In fine 4° a fost ținută statornic și mărturisită de Biserica ortodoxă în cuvintele Simbolului : «(Cred în Is. Chr.) carele s'a înălțat la ceriuri și șede de a dreapta Tatăluș.

§. 162. *Impărația lui Iisus Christos va avea óre finit ?*

Ca Fiū unic al lui D-ȳeu, luând natura omenescă în unitatea ipostasului său dumnezeesc, Domnul nostru Iisus Christos, după ce a intrat întru gloria, care o avea înainte până a nu fi lumea (Ion XVII, 5) va rămânea pururea întru acéstă glorie eternă ; va rămânea Rege al ceriului și al pământului, unit cu Părintele și cu Spiritul Sânt, închinat și mărit de totă creatura, și în înțelesul acesta, „*impărația sa nu va avea finit*“ (Luc. 1, 33). Dar serviciul său împărătesc, ca serviciū al Rescumpărătorului nostru pentru mântuirea némului omenesc, început de El pre pământ și prourmat în ceriū, se va fini când se va sevêși pre deplin, adecă când

se vor aduce la mântuire toți credincioșii, și în privința a-
câsta „*trebuie să împărătească până ce Parintele său îi va su-
pune sub picioare pre toți inimicii săi*“ (I Cor. XV, 25). Și a-
câsta va fi atunci, când se va nimici inimicul cel mai de pe
urmă, mórtea (Ibid. 26), când vor înviea toți morții (Ión
V, 25), ceriul și pământul se vor înnoi (II. Petr. III, 6, 7,
13) și El însuși arătându-se întru toată gloria sa, va face ju-
decata universală și va dice ca Rege : „*Celor de a drépta :*
*Veniți bine-cuvântațiți Părintelui meu, de moșteniți împără-
ția ce vi s'a pregătit dela întemeierea lumii*“ (Mat. XXV,
34) și va încredința „*împărăția sa lui D-zeu Părintele său*“
(I Cor. XV, 24), pentru că D-zeu să fie totul întru toate
(Ibid., 28).

În tocmai așa și Sântii părinți priveau dignitatea și ser-
viciul lui Iisus Christos ca rege. Cetim bună-óră, în Sân-
tul Grigorie Teologul : «Fiul se numește Domnitor, în acel
înțeles, ca suveran și rege al acelora, cariî voesc și acelor
ce nu voesc, și în alt înțeles, ca unul ce ne-aú adus la ascu-
tare și a supus domniței sale pre acei cariî îl cunosc de
bună voie ca rege. Și regatul său, luându-l în înțelesul din-
tăiî nu se va sfârși; dar luându-l în al doilea se va sfârși
el óre? Da, și iacă cum : Ne va lua de mână pre noi
cariî suntem mântuiți (căci odată supuși, este de trebuință a
ne face ascultători) ; » apoi va judeca pământul (Ps. LXIII, 2)
și va despărți pre cel mântuit de cel pierdut, Dumnezeu
se va scula în mijlocul dumnezeilor mântuiți, spre a cer-
ceta și a hotări gradul de mărire și locuința potrivită pentru
fie-care (1). Sântul Ión Chrisostom : «Ce însemnă cuvîn-
tele acestea : „*Când va da împărăția sa*“? (I Cor. XV, 24).
Scriptura deosebeste doué împărății ale lui Dumnezeu :
una prin însușie, alta, prin creațiune. Iisus Christos dom-

(1). Cuv. Despre Teologie IV. Op. St. p. III, 81-84.

tuitoare pentru totă lumea ; noi trebuie să prețuim mai presus de toate comora acesta neprețuită, și să o păstrăm cu totă îngrijirea posibilă până la sfârșitul vieții noastre.

II. Domnul nostru Iisus Christos, ca Arhieru : 1°. S'a adus pre sine jertfă de împăcare pentru păcatele noastre. Gândindu-ne la acesta să ne prosternem înaintea Domnului, nemărginit bun pentru noi, cu cea mai perfectă recunoștință și cu o dragoste nemărginită. 2°. El s'evârși mântuirea noastră prin cruce și pre cruce ; este deci o datorie neclătită pentru noi de a cinsti cu evlavie acest instrument sânt al mântuirii noastre, pentru dragostea către Dumneșeu Omul, care a pățimit pre cruce, a o cinsti, precum și face Biserica ortodoxă și o recomanda dupre tradițiunea sântilor Apostoli ; a întrebuița tot-deuna cu credință și pretutindene semnul crucei spre folosul nostru sufletesc, de a sânti prin semnul acesta toate întreprinderile noastre și toate lucrările, ca prin aceia să ne ferim de toate amăgirile și ispitele (Mărt. ort. 1. resp. 50) 3°. Prin mórtea sa pre cruce ne-a mântuit de păcat și de toate urmările sale dăunăcioase, câștigându-ne sântenie și viața eternă : „*Deci să nu domnescă păcatul în corpul vostru cel muritor, ca să-l ascultați în poftele lui ; nici nu oferiți membrele voștre păcatului, ca arme de nedreptate ; ci înfațișați-vă lui Dumneșeu ca liberați fiind de păcat și deveniți servi ai lui Dumneșeu, să aveți fructul vostru spre sântenie, iar de sfârșit viață eternă*“ (Rom. VI, 12, 13, 22). 4°. Prin calea suferințelor și a crucei el intră întru gloria sa : „*Și ne-a dat pildă ca să mergem în urmele lui*“ (I Petr. II, 21) ; prevenindu-ne ca „*Acel ce va voi să se mântuască se va pierde, și cel ce se va pierde pentru mine și pen-*

să ducem o viață mult mai bună, o viață demnă de onoarea ce am primit-o. Căci când D-șeu s'a îndurat chiar a vorbi cu noi, nu prin servitori, ci prin El însuși, ar fi necuviincios din partea noastră a nu ne arăta întru nimic mai bine decât vechii Israeliteni. Ei avură de învățător pre Moisi și noi avem chiar pre Domnul lui Moisi ; deci trebuie să arătăm o filosofie demnă de un așa om și a nu avea nimic comun cu pământul ; căci ne aduse din ceri învățătura sa, ca să ne înalțe cu cugetările noastre la ceriu, și să ne facă, dupre puterile noastre, următorii ai Dascălului nostru.“ (Chrisost. In Mat hom. XIV : Lect. cr. 1837 III, 15-16).

tru *Evangelie se va mântui!*" (Marc. VIII, 35). Înălțându-se la ceriū mijlocește neconținut pentru noi. „*Dacă decât cine-va dintre noi păcătuiește, să ne aducem amintē că avem de mijlocitor la Parintele pre Iisus Christos, care este drept*" (I Ion II, 1) și cu o căință sinceră de păcatele noastre să mergem către dēnsul, fiind bine încredințați că : „*El poate să mântuēscă pururea pre acei ce se apropie de D-đeū, prin mijlocirea sa*" (Ebr. VII, 25); noi vom merge către dēnsul cu rugăciune chiar în toate trebuințele noastre amintindu-ne cu vintele sale : „*Orī-ce veți cere dela Tatăl întru numele meu, voiū face. . . De veți cere ceva întru numele meu voiū face*" (Ión. XIV, 13, 14).

III. Domnul nostru Iisus Christos, ca Rege : 1° a învins iadul și „*a legat pre cel tare*“, adică pre Satan cu toți ângerii săi (Mat, XII, 29; Comp. 1, Petr. II, 4). Ast-fel să nu ne temem de atacurile vechiului și vecinicului nostru vrăjmaș; ci „*întarindu-ne în Domnul și în puterea țării lui*“ să intrăm cu îndrăsnelă în luptă cu „*începătorūle și puterile, stēpânitorū lumei acestia, adică ar acestuī vēc al întunericii, cu spiritele rele împrăstiate prin aer*“ (Efes. VI, 10, 12); și repetind cu siguranță cuvintele Sântului Paul : „*Tōte le pot întru Acela ce mă întărește*“ (Fila IV, 13). 2° A învins mórtea și a sfărâmat puterea sa; deci să nu ne mai temem de mórte, fiind insuflețiți cu speranța nesfârșit plăcută, că „*va sosi ora când morțiī vor auđi glasul Fiului lui D-đeū și acei cariī vor auđi vor învia*“ (Ion. V, 25): că „*se va preface trupul nostru stricācijas ca să fie conform cu corpul său glorios*“ (Phil III 21); că „*trebuie ca trupul acesta stricācijas să se îmbrace întru nesticăciune, și corpul acesta muritor sa fie investit de nemurire*“ (I Cor. XV, 53). 3° prin înălțarea sa la ceriū ne-a deschis intrarea întru împērația ceriurilor; așa dar cu credință, speranță și iubire „*sē alergăm pre calea acēsta ce ni s'a deschis, privind pre Iisus, autorul și servitorul credinței*“ Ebr. XII, 1, 2) pentru ca acolo unde este el, să, fim și noi“ (Ion. XIV, 3).

SECTIUNEA II^a.

Dumnezeu Mântuitorul în referința sa particulară cu nămul omenesc.

„Datu-mi-s'a t6tă puterea în ceriū ș
pe pământ. Decî, mergînd învătăi t6te
nămurile, botezându i. . . Și Iacă eū cu
voi sunt în t6te zilele până la sfârșitul
véculei“ (Mat XXVIII, 18-20).

„Cel ce va crede și se va boteza, mân-
tui-se va, iar cel ce nu va rede se va
osîndi“ (Marc. XVI, 16).

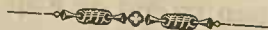
§. 164. *Legătura cu cele precedente și obiectul secției
aceștia.*

Fiul lui Dumnezeu, făcându-se om, a sevêrșit lucrarea
mântuirii n6stre. Ca profet el ne-a vestit misterul acesta și
ne-a făcut cunoscut drumul cel drept dela m6rte la viață ;
ca arhiereu, ne-a rescumpărat de păcat și de nevoile păcatu-
lui și ne-a meritat bunuri eterne ; ca rege a întărit prin un
șir de minuni adevărul Evangheliei sale, a sfărâmat puterea
morței și a iadului și ne-a deschis intrarea împărăției ce-
riurilor. Dar pe lângă acēsta, lucrarea cea mare, sevêrșită
în locul nostru și pentru noi de Fiul lui D-șeu, trebuie să
fie apropiată de noi și să devie, așa đicînd, proprietatea

noastră, fără care ne-ar rămânea străină, și Domnul Iisus n'ar mai fi Mântuitorul nostru. Trebuie mai ales să ne curățim cu adevărat de păcatele de care ne-a rescumpărat, din păcătoși să ne facem drepti și să ne sântim; apoi trebuie să ne eliberăm cu adevărat de toate urmările dăunăcioase, temporale și eterne ale păcatului, și să căpătăm fericirea eternă. De acela cătră acest îndoit scop, spre a ne apropia mântuirea, tinde de acum totă activitatea Mântuitorului, exprimând raportul său particular cu némul omenesc cel cădută (§. 51).

I. Domnul Iisus întrebuițază toate mijlocele, ca noi să ne sântim; ca încetând de a fi păcătoși și fiii mâniei, să devenim drepti și fiii lui Dumnezeu; „*ca să ne desbrăcăm de omul cel vechi cu petrecerea sa de mai înainte, carele se strică prin poftele înșelăciunei, și sa ne îmbrăcăm întru omul cel nou, care s'a făcut după Dumnezeu întru dreptate și în sântire adevărată*“ (Efes. IV 22-24). Acesta se sêvêrșește pentru indiviți în tot decursul vieții lor pământești, și se va împlini pentru tot némul omenesc până la sfârșitul lumii.

II. Domnul Iisus, îndată după mórtea fie-căruea, potrivit cu întrebuițarea mijlocelor primite spre sântirea sa, îl scapă său nu de drépta pedépsă pentru păcate, și îl judecă demn său nedemn de fericirea eternă, și după sfârșitul lumii va chiema la judecată pre toți ómenii și va resplăti definitiv fie-căruea după meritele sale. Ast-fel referința particulară ce o are D-șeu Mântuitorul cu noi, raport deosebit de acela ce-îl are cu creaturile cele-lalte, ca creator și providență, se exprimă în aceste două lucrări principale: 1°. El este sântitorul nostru; 2° este judecătóriul și resplătótorul nostru.

CAPUL Iⁱⁱ.

Despre Dumneđeũ Sântitoriul.

§. 165. *Conceputul sântirei; participarea tuturor persónelor Sântei Treimi la lucrarea acesta; mijlócele saũ condiþiunile sale.*

I. Prin cuvântul sântire (ἀγιασμός, δικαιοσύνη, sanctificatio, justificatio), se înþelege însuþirea reală a meritelor lui Christos, saũ o lucrare în care Dumneđeũ sântitoriul, în urma unor condiþiuni ce trebuie să le împlinim, ne curăþeþte cu adevărat de păcatele noastre, ne îndreptăză, ne face „*curaþi, sânti*“ (I Cor., I, 2; II Cor. I, 1). „*Ast-fel aũ fost unia dintre voã*“, scriea Apostolul creþtinilor din Corint, dupa ce a enumerat deosebitele feliuri de păcătoþi, „*dar v'aþi spălat, v'aþi sântit, v'aþi îndreptat prin numele Domnului Iisus și prin Spiritul Dumneđeului nostru*“ (I Cor. VI, 11). Acéstă sântire, cum ¼ic vechii învăþători ai credinþei, forméză întru cât-va coróna mântuirii noastre desevърșindu-o, așa că fără acéstă ar fi întru cât-va neterminată ⁽¹⁾.

II. La lucrarea sântirei noastre participă tóte persónele Sântei Treimi : Părintele, Fiul și Spiritul Sânt : Părintele,

(1). Εἶδες τὸ κεφάλαιον ἡμῶν τῆς σωτηρίας τὸν ἀγιασμὸν; ἀγιασμὸς ἐὰν μὴ γένηται, οὐδὲ τὸ μυστήριον τελείται. Severian de mund. creat. orat. II n. 6, (apud Chrisost. t. VI, p. 458. ed. Montfauc.) Cf. œcumen. in Epist. ad Tesal. 1, cap 3 vers. 13.

cătră care se îndrepta Fiul pre timpul șederei sale pre pământ, cu următórea rugăciune, în folosul credincioșilor : „*Părinte sânte, sântește-ți întru adevărul tău*“ (Ion. XVII, 11-17) și despre care scriea Apostolul măi târđiú credincioșilor : „*Dumneđeul păcei să vă sântescă în tot chipul*“ (I Tesal. V, 23) : Fiul, care s'a dat pentru Biserică a nume „*ca să o sântescă, după ce o a curățit cu spălare de apă prin cuvântul vieței, ca să o pue înaintea lui plină de glorie, neavând prihană, nici întinaciune, nici alt-ceva de aseminea, ci, fiind curată și fără de prihană*“ (Efes. V, 26-27), și carele cu adevărat „*ne-a dat de la D-đeu înțelepciune, dreptate, sântenie*“ (I Cor. I, 30) : Sântul Spirit, care pentru aceia să și numește într'un înțeles măi particular *sânt* (I Cor. VIII, 6 ; XII, 3 și alt), pentru că sântește tóte ⁽¹⁾ ; spiritul *Sânteniei* (Rom. I, 4) care sêvêrșește în noi „*sântirea*“ (I Petr. I, 2 ; II Tes. II, 13). In genere ideia despre participarea tuturor persónelor Sântei Treimi la lucrarea sântirei nóstre este exprimată de Apostolul, când đice : „*In adevăr este deosebire de daruri, dar același Spirit, și este deosebire de serviciu, dar același Domn ; și este deosebire de lucrări, dar același Dumnezeu care lucră tóte în toți*“ (I Cor. XII, 4-6) ; saú : „*Harul Domnului nostru Iisus Christos, dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Spiritului Sânt să fie cu voi cu toți*“ (II Cor., XIII, 13). Si iarăși : „*Iar după ce s'a arătat bunătatea și iubirea de ómenii a lui Dumnezeu Mântuitorul nostru, ne-a mântuit El, nu pentru lucrurile cele cu dreptate care am făcut noi, ci după a lui milă, prin spălarea renașterei și a reînóirii Spiritului Sânt ; pre care l-a vêrsat preste noi cu prisosința prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru, ca îndreptându-ne prin harul lui, să fim moștenitori ai vieței eterne după speranța*“ (Tit. III, 4-7).

(1). St. Vasilie cel Mare, despre Sântul Spirit, cap. 9 : Op. St. P. VII, 265, 267.

Sânții Părinți ai bisericei erau de aceeași socotință. Spre exemplu, Marele Vasilie : «Fericitul Paul scriind credincioșilor ȳice într'un loc» : „*Harul Domnului nostru Iisus Christos, dragostea lui D-ȳeu și împărtășirea Spiritului Sânt să fie cu toți*“ (II Cor. XIII, 13). Căci, Dumneȳeu făcând tôte prin Iisus Christos în Spirit, nu ved despărțire de lucrare a Tatălui, a Fiului și a Spiritului Sânt. De aceia tôte templele sante sunt a lui D-ȳeu, și a Fiului, și a Spiritului Sânt ; acolo locuește Dumneȳeirea unică, o stępânie și o sântenie a Tatălui, și a Fiului, și a Spiritului Sânt, prin aceeași sântenie a botezului» (1). Și aiurea : «In fie-care lucrare Spiritul este nedespărțit unit cu Tatăl și cu Fiul ; cu Dumneȳeu, care împărțește lucrările, și Domnul, care împărțește serviciile, este și Spiritul Sânt, care împarte daruri duple meritul fie-căruea. Căci este scris : „*E deosebire de daruri*. . .“ etc (2). *Sântul Atanasie cel Mare* : Sântul Paul nu împarte Sânta Treime, din contră, învață unitatea sa, când vorbind cătră Corintenii despre darurile spirituale, face ca tôte să se înalțe la D-ȳeu Tatăl, ca la un cap.. „*Este deosebire*“ ȳice „*de daruri, dar același Spirit ; deosebire de serviciu, dar același Domn ; este deosebire de lucrări, dar același D ȳeu, care lucrăză tôte în toți*“ (I Cor. XII, 4-6). Căci ceia ce Spiritul împarte fie-căruea, vine de la Tatăl prin Fiul ; tot ce are Tatăl are și Fiul ; iacă pentru ce darurile împărțite prin Fiul în Spirit sunt tot odată darurile Părintelui. De asemenea, când Spiritul locuește în noi, Cuvântul, care ne-a dat Spiritul, rămâne iarăși în noi, și în Cuvânt, Tatăl. Ast-fel se împlinește făȳăduința : „*la densusul vom veni*“ (eu și Tatăl), „*și locașiū întru el vom face*“ (Ion. XIV, 23). Căci, acolo unde este lumina, este și strălucirea ; unde este stră-

(1). Contr. Eun. lib. V ; Op. St. P. VII, 220.

(2). Despre Spiritul Sânt, cap. 16 ; ibid p. 286-287.

lucirea se află și lucrarea sa cu fericita-i înrîurire. Aceiași Apostol ne învață în a doua Epistolă a sa către Corințeni, ținând : „*Harul Domnului nostru Iisus Christos, dragostea lui Dumnezeu și împărțirea Spiritului Sânt să fie cu voi cu toți*“ (XIII, 13). Harul și darul, împărțite de Sânta Treime, vin dela Părintele prin Fiul în Spiritul Sânt. Căci, precum harul ne vine dela Tatăl (έξ), prin Fiul (δις), de asemenea și darul nu ni se poate împărți fără numai în (έν) Spiritul Sânt. Primindu-l avem și dragostea Părintelui și harul Fiului și împărțirea Spiritului Sânt chiar (1). Cu deosebire, în scrierile învățătorilor Bisericei, ca și în Sânta Scriptură :

I. Tatăl este reprezentant ca izvorul sântirii noastre. Dela densusul a trimis Mântuitorul la început pre pământ pre Spiritul Sânt. „*Voiu ruga pre Tatăl*“ ținca Iisus Christos înveteceilor săi, când era să se înalte la ceriu „*și alt Mângâitoriu vè va da vouè, ca să ramâe în veci cu voi*“ (Ión, XIV, 16). „*Mângâitoriu, Spiritul Sânt, pre care Tatăl îi va trimite întru numele meu, vè va învăța toate* (26), și când, Mângâitoriu, Spiritul adevărului, carele purcede din Tatăl și pre carele-l voiu trimite de la Tatăl, va veni, el va mărturisi de mine“ (XV, 26). Deia densusul, dela Tatăl mai înteu Apostoli învoacă asupra credincioșilor toate darurile harului: „*Har și pace dela Dumnezeu Tatăl nostru și Iisus Christos Domnul nostru*“ (Rom. 1, 7; I Cor. 1, 3; II, Cor. I, 12; Gal. I, 3; Efes. 1, 2; Col. I, 3 s. a); sau mai bine : „*Dumnezeu Părintele vostru și Domnul nostru Iisus Christos să vè dea har, mila și pace*“ (I Tim. 1, 2; II Tim. I, 2; Tit, t. 4). Ast-fel se

(1). Epist. ad Serap. 1, n. 30. Aceiași idee este exprimată și în cântările Bisericei, spre exemplu în acesta : „*Aceiași har sântitor al Părintelui, Fiului și Spiritului Sânt, este împărțit acelor ce doresc pozitiv dumnezeescul Botez și primesc înfierea, ca să strige : Dumnezeu! fi bine-cuvântat*“ (I Ión).

exprimau Apostoli în cererile lor pentru creștinii (1). Tot în înțelesul acesta trebuie a lua și cuvintele Mântuitorului ; „*Nimene nu vine la mine, de nu-l va trage Părintele, care m'a trimis*“ (Ión. VI, 44).

II. Sântul Spirit este represintat ca „*Sêvêrșitoriul*“ sânti-rei nôstre. Arătându-se pre pămênt îndată după înălțarea Mântuitorului nostru la ceriți, ca să ne însușască lucrarea mântuirii, rămâne de atunci statornic în Biserică (Ión, XIV, 16) ; renaște pre păcătoși în taia botezului (Ión, III, 5) ; se dă credincioșilor în darurile harului, ca „*Spirit al înțelepciunei și al priceperii, Spiritul sfatului și al puterii, Spiritul sciinței și al pietăței, Spiritul temerei de Dumneđeu*“ (Is. XI, 2, 3) ; El locuește întru noi ca în templele sale (I Cor., VI, 19), „*ne ajută întru slăbaciune*“ (Rom. VIII, 26), produce în noi fructele Spiritului ; „*dragostea, bucuria, pacea, răbdarea, facerea de bine, bunatatea. îndurarea, blândețea, credința, modestia, cumpătatea, curăția*“ (Gal. V, 22), și toate, cele-lalte, așa că „*nimene nu pôte mărturisi pre Iisus Domnul, fără numai prin Spiritul Sânt*“ (I Cor. XIII. 3) (2).

III. Fiul este represintat ca *autorul* sântirei nôstre. El ne-a meritat prin mórtea sa pre cruce toate darurile Spiritului Sânt. Dacă decî Spiritul a fost trimis pre pămênt de Tatăl, n'a fost almintrelea decât prin mijlocirea Fiului (Ión. XIV, 16), în numele Fiului (ibid. 26) ; și nu s'ar fi trimis, dacă Fiul n'ar fi sêvêrșit pre cruce lucrarea mântuirii nô-

(1). Sântul Vasilie cel mare, despre Spiritul Sânt, cap. 16 ; Op. St. Păr. II, 287 : „Din aceia că Apostolul amintește aici (I Cor. XII, 4-6) mai înteiu de Spiritul, apoi de Fiul, în fine de D-đeu-Tatăl, nu trebuie a încheia, că ordinea s'a schimbat. Apostolul ia ca punct de plecare raportul cu noi, cari primind darurile, ne îndreptăm cu gândul mai întâi la Acela, ce ni le împarte ; apoi ne închipuim pre Acela ce ni le trimite ; în fine ne înălțăm la isvorul și cauza cea dinteiu a lucrurilor“.

(2). Ἀγίαζε: γάρ δ' αὐτοῦ τὸ ἁγιάζειν αὐτὸν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς (Civil. Alex. c. Iulian lib. 1). Așa învêțară Marele Vasilie (despre

stre și n'ar fi fost „*prea-mărit*“ (VII, 39) în urmașii meritelor sale. Iacă pentru ce Fiul este reprezentat ca împărțitorul Spiritului Sânt tuturor celor ce cred și sunt înșetați „*de apă vie*“ (ibid. 37, 38); harul Spiritului numit de ordinar „*harul Domnului nostru Iisus Christos*“ (Rom. XVI, 24; I Cor. XVI, 23; II Cor. XIII, 13; Gal., VI, 18; Ph, IV, 23; II Tes. III, 18); sau: „*harul lui Iisus Christos*“ (Gal., I, 6; II, Cor. XII, 9); „*harul, care s'a dat în Iisus Christos*“ (I Cor. I, 4; II Tim, I, 9) și Spiritul Sânt însuși: „*Spiritul lui Iisus Christos*“ (Rom. VIII, 9) „*Spiritul Fiului*“ (Gal., IV, 6). Iacă pentru ce se ȳice anume, că Christos ne botéză „*cu Spiritul Sânt*“ (Mat. III, 16); că Christos ca Arhiereu etern „*prin o singură jertfă a adus la desevêșire pentru totdeuna pre cei ce se sântesc*“ (Ebr. X, 14); că „*mijlocește*“ totdeuna pentru noi în ceriũ (VIII, 25) și ne trimete „*tôte cele ce privesc la viața și evlavie*“ (II Petru I, 3); că locuința Spiritului Sânt în noi este cea a lui Christos însuși (Rom. VIII, 9, 10; Comp. II Cor. XIII, 5; Gal. II, 20)⁽¹⁾; că fără Christos noi nu putem „*face nimica*“ (Ión. XV, 5), că el ne-a sântit prin Spiritul Sânt ⁽²⁾ și că ne sântim (Ebr. II,

Sfântul Spirit cap. 9, 16). Atanasie cel Mare (contr. Arian. Orat, II, n. 18). Eusebiũ (in Ps. XXXII, 6) etc.

(1) „Spiritul Sânt se numește Christos și Domn, pentru că ȳice Apostolul! „Dacă n'are cine-va Spiritul lui Christos, nu este al lui: Dar dacă Christos este în voi. . . . (Rom. VIII, 9, 10), dând a înȳelege prin aceia că locuința Spiritului este locuința lui Iisus Christos“ (Vas. contr. Eun. lib. V; Op. St. P. VII, 191).

(2) „Creatura nu sântește creatura; ci totul este sântit prin cel Sânt de sine:“ mă sântesc pre mine (Ión. XVII, 19). „Deci el sântește prin Spiritul Sânt. De aceia Spiritul nu este o creatură ci chipul sânteniei lui Dumnezeu și isvorul sânteniei pentru toți: Suntem chemați întru sântenia Spiritului, învața Apostolul (II Tes. II, 13). El ne reînoește și ne crează din nou duple chipul lui Dumnezeu“. (Marele Vasilie ibid. p. 192). Cfr. Ciril Alexandrenul în Ies. lib. IV, or. II.

11; Comp. X, 29; XIII, 12), sau am fost „sânțiti prin Christos“ (I Cor. 1, 2).

IV. Spre a ne pune în stare de a ne apropia meritele sale și de a ne sânți cu adevărat : 1°. Mântuitorul nostru întemeia pre pământ împărăția harului său, Biserica, ca instrument viu prin care se lucrăză sânțirea noastră ; 2° el ne împărtășește în biserică și prin Biserică harul Spiritului Sânt, ca o putere ce ne sânțește ; și 3° institui în biserică sa taînele sânțitoare, ca mijlôce prin care ni se împărtășește harul Spiritului Sânt.

ARTICULUL I.

Despre sânta biserică ca instrument prin care Domnul sêvêrșăște sânțirea noastră.

§. 166. *Deosebitele înțelesuri ale cuvântului biserică ; înțelesul în care se va expune aici învățătura despre biserică, și privire asupra subiectului.*

Numele de *Biserică* a lui Christos (1), se întrebuintăză în deosebite înțelesuri mai mult sau mai puțin întinse.

Cel mai întins, este acela dupre care se dice că Biserica lui Christos este o adunare a tuturor ființelor raționale și libere., adecă a ângerilor și a ómenilor, ce cred în Christos Mântuitorul și sunt uniți cu El, ca cu unicul lor cap. In înțe-

(1). Despre înțelesul etimologic a cuvântului Biserică, ἐκκλησία, vedî Introd. în teol ortodoxă §. 16, obs. 58. Alte nume date bisericiei în Sânta Scriptură și în scrierile învățătorilor vechi sunt :

lesul acesta la Apostolul Paul cuvântul Biserică când dice că Dumneșeu „împlinindu-se timpurile hotărâte de el, va întruni totul în Iisus Christos, atât cele din ceriuri cât și cele de pre pământ și punându-l a ședea de-a drépta sa în ceriú, mai presus decât tótă începétoria, decât tótă puterea și stěpânirea și domnia, și de cât tot numele ce se numește nu numai în vécul acesta ci și în cel viitor ; și tóte le-a supus supt picidrele lui, și l-a pus cap preste tóte în biserică, carea este corpul lui, plinitatea celui ce împlinește tóte în toți“ (Efes, I, 10, 20-23; veđi și Ebr. XII, 22-23; Col, I, 18-20). Acest cuvânt se întimpină câte-odată în același înțeles la vechii învățători ai Bisericei (1) și în cântările Bisericei, spre exemplu : „Pre tine care reunești nespus ceriul și pământul, și faci o singură biserică din ângerî și din ómenî, Christóse, te mărim ne încetat (2)“. Dacă vom considera, că tóte puterile cerești, fără îndoială, cred în Christos ca adevérat D-șeu-om, carele a împăcat lumea cu Dumneșeu, și că, pe lângă acésta, servesc și de instrumente pentru întărirea bisericei pămênțești, „fiind trimiși spre serviciú celor ce vor să moștenéscă mántuirea“ (Ebr. I, 14), înțelesul acesta despre ideia bisericei lui Christos ne va deveni și mai lámurit încă. Totuși este de observat că cuvântul biserică în înțelesul acesta se întrebuițază fórté rar.

Impărătia ceriurilor (Mat. XIII, 24, 31, 33, 47; XX, I etc); Impărătia lui D-șeu (Marc. IV, 26, 30; Luc. XIII, 18, 20; August, de Civ. Dei XVII, 1); casa lui D-șeu (1 Petr. IV, 17; I Tim., III, 15; Euseb. Demonstr. ev. IV, 16; Vas. in Ps. XXIII, n. 3); Cetatea lui D-șeu (Euseb. in Ps. LXVII, 2; Hier. in Ies. XXII, 9, 10); Corpul lui Christos (Efes. I, 23; Clem. Rom. Epist. ad Cor. I n. 46; Ignat. Epist. ad Smirn. n. 1), și alții.

(1). Spre exemplu, în Augustin : „Templum ergo Dei, hoc est totius summæ Trinitatis, sancta est Ecclesia, scilicet et in cælo et in terra“ (Enchirid. cap. 56; cf. de Civit Dei X C. 7).

(2). Noembrie în 8.

Intr'un alt înțeles, mai restrins, dar mai întrebuițat, Biserica lui Christos cuprinde anume pre ómenii cari au mărturisit și mărturisesc credința creștină, pre toți fără deosebire, necăutând nici la timpul în care au viețuit, nici la locul în care se află, dacă sunt pre pământ sau în regiunea morților.

În cea ce privește timpul, se recunosc ca membri ai Bisericei creștine toți acei cari au crezut și cred în Iisus Christos, atât acei cari au trăit înainte de venirea Mântuitorului, cât și acei ce au trăit și trăesc dela venirea sa. Biserica creștină începu acum în raiu în timpul acela, când milostivul și dreptul Judecător făcu nefericiților noștri protopărinți dulcea făgăduință că : „*Sămênța femeii va zdrobi capul șerpelui*“ și când în urma acestei făgăduinți, începu și credința în acest Mântuitor ce era să vie (Cateh. cel Mare, crest. art. IX, p. 76. Mosc. 1840). Durata Bisericei se întinde prin toate vécurile până la sfirșitul lumei ; și se împarte de ordinar în Biserica Vechiului Testament, (Fapt., VII, 38), compuse din Biserica patriarhală și biserica legală, și în „*Biserica Nouului Testament*“. Justețea socotinței aceștia despre Biserica creștină este necontestabilă, pentru că este sciut, că credința în Iisus Christos a început, nu numai dela timpul venirei sale, ci dela cea dintâi făgăduință făcută în privința acesta ; că, anume pentru aceia, încă din timpurile cele mai vechi, a dat Dumnezeu ómenilor făgăduinți, profeții și preînchipuirii, precum și legea sa, care povățuea spre Christos (Gal. III, 24) ; și că nici odată n'au lipsit de pre pământ ómenii, ce au crezut în El : Sântul Apostol Pavel, după ce a enumerat toate persoanele, care dela începutul lumei „*au primit o marturie prin credința*“ (Ebr. XI, 2) și prin credință au lucrat drep-

tatea, aŭ primit făgăduințele (ibid 33), încheie ȃicȃnd cȃ,
„*Autoriul și Sȃvȃrșitoriul credinței lor*“ era același Iisus
Domnul nostru (Ebr., XII, 2). De aceia chȃr sȃnții Pȃrinții
observȃ adesea în scrierile lor cȃ, sub numele de Biserica
creștinȃ, trebuie a înțelegem, nu numai pre credincioșii, ce aŭ
urmat dupȃ nașterea lui Iisus Christos, ci și pre acei, cari
aŭ precedat-o. Așa Sȃntul Chrisostom, esplicȃnd cuvintele
Apostolului ; „*un corp și un spirit*“, intrȃbȃ : |Dar ce este
corpul acesta? Tot ce exista, a existat, și va exista în
univers credincios. Și acei plȃcuți ai lui Dumnezeu înaintea
de venirea lui Christos sunt numai un corp. Pentru ce?
Pentru cȃ și ei „*cunosceau pre Iisus Christos*“ (1). Fericitul
Augustin ȃice : «Nu înțelegem prin bisericȃ numai pre acei,
cari aŭ început a fi sȃnți dupȃ venirea și nașterea Dom-
nului; de bisericȃ sȃ țin toți sȃnții, orȃ în ce timp ar fi exis-
tat (2)». Aceiași socotinȃ se aflȃ și în alți Pȃrinți ai bise-
ricei (3). Cetim și în unul din ritualele nȃstre : «Lȃgȃnul sȃu
(al Bisericei) este în raiu (4).

Dacȃ se considerȃ ómenii ce cred în Christos în raport
cu starea lor prezentȃ, unii viețuind încȃ pre pȃmȃnt, alții
intrați acum în altȃ lume, se recunȃsce de membri ai bi-
sericei atȃt unii cȃt și alții, fiind simțitȃ schimbare acȃsta
numai de noi; cȃci Domnul Dumnezeu „*nu este Dumne-
ȃeul morșilor, ci al viilor, cȃci toți sunt vii înaintea lui*“

(1). In Ep. ad Ephes., homil. X n. 1, in op., t. XI, p. 75 ed. Montfauc.

(2). De Iacob et Esaŭ serm. IV, al XLIV : „*Quæ (Ecclesia), ab ipso Abel usque ad eos qui nascituri sunt usque ad finem et credituri in Christum totus populus sanctorum*“ (In Ps. XCII; cf in Ps. XXXVI et. CXXVIII).

(3). Epiphani Hæres, 1. n. 5 : 'Απ' ἀρχῆς ὁ ὅσος μεθ' ὑμῶν ἀποκα-
λυφθῶσα. . . . ; Euseb. H. E. lib. 1 cap. 4; Stephan. 9. VII, n. 4
(in Mai t. 1) Greg. M. in Evang. homil. XIX.

(4). Ritualul ortodoxiei.

(Luc., XX 37-38) Dar, dintre morții, numai aceia aparțin bisericeii lui Christos, cari „păzind credința“ pre pământ au primit în ceri „cununa dreptății, pre care a păstrat-o D-zeu tuturor celor ce-l iubesc“ (II Tim., IV, 8); și este evident că acești ómenii sunt membrii cei mai vii ai corpului lui Christos (1); apoi aceia cari fiind morți în credință și căință, fără să fi avut timpul de a aduce fructe demne și nepri-mind răsplată cerescă, totuși au speranță, că vor căpăta eterna fericire prin ajutorul rugăciunelor bisericeii; căci și acești ómenii au credință în Christos și s’au împăcat cu el prin căință, adecă nu sunt alungați din corpul bisericeii, care pentru aceia se și rógă pentru ei (2). Dar toți morții aceia, cari în viață, s’au despărțit singuri dela Biserică, schimbând s’au pierdând cu totul credința în Iisus Christos, și cari, fiind morți în necăință, s’au lipsit chiar de rugăciunile bisericeii, aceia nu se țin de dânsa (I Ión V, 16) (3). Sub raportul de care vorbim, se știe în genere, că biserica lui Christos este împărțită în *militantă*, sau suferindă, și *triumfătoare* (4). Numirea dintei revine bisericeii pământ-

(1). Biserica fiind vădută, întru cât este pre pământ și cuprinde pre toți creștinii ortodoxi ce trăesc pre pământ, este tot odată și nevădută întru cât este și cerescă și cuprinde pre toți cei adormiți întru credința adevărată și sântenie (Mar. Cat. cr. art. IX p. 67) : „Neque enim piorum animae mortuorum separantur ab Ecclesia, quae nunc etiam est regnum Christi. Alioquin ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi. . . Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles, etiam defuncti, membra ejus sunt?“ (Augustin de Civit. Dei. XX. 9, n. 2).

(2). Epist. Patr. ort. etc. art. 18 : cfr. Chrisostom, in Acta Apostol. hom XXI n. 4; Augustin Confes. IX, 13, n. 34, 37; Serm. CLXXII, n. 2 : „Hoc enim a patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis et sanguinis Christi communionem defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oreter ac pro illis quoque id offeri commemoretur.“

(3). Epist. patr. Or. art. II și 18. st. Aug. Serm. CLXXII, n. 2.

(4). Epist. patr. or. art. 10. Aug. Enchirid. n. 15 : „(Ecclesia

tești, carea „*ne având aici cetate stătătoare*“ (Ebr. XIII, 14), și ducând pre fiii săi spirituali prin această vale a plângerei către patria cerescă susține un resboiū continuū cu inimicii mântuirii lor (I Petr. V, 8, 9; Ión, V, 4; Efes., VI, 11, 12). Se dă de ordinar numele de triumfătoare Bisericei cerești; cuprinđend pre toți acei dintre creștinii, cari s'au terminat călătoria lor pămêntescă, s'au sfârșit resboiul lor cu vrăjmașul mântuirii, și serbăză victoria lor împreună cu Iisus Christos, învingătorul morței și al iadului, și cu toți Sântii Angeri (II Tim., IV, 7; ebr. XII, 22, 23; Ap., III, 21; XII, 11, 12).

Este sciut, că biserica triumfătoare este, așa đicând, fructul bisericei militante; acesta a născut, crescut și condus la scop pre toți acei cari astăzi sunt membrii celei dinteiū. Deci nu trebuie a confunda aceste două Biserici. (Epist. Patr. etc. art. 10). Biserica militantă se mai numește și împărăția harului, sau împărăția harului lui Iisus Christos, și Biserica triumfătoare, împărăția gloriei.

În fine într'un înțeles și mai restrîns, dar întrebuițat mai des, se înțelege anume prin biserica lui Christos numai Biserica militantă a Noului Testament, sau împărăția harului lui Iisus Christos. «Credem precum ne-am învățat, đic marii prelați ai răsăritului, în Epistola lor despre credința ortodoxă, credem în biserica numită, cum și este în adevăr, una, Sântă, catolică (universală) și Apostolică, care cuprinde pre toți creștinii ce cred în Iisus Christos cari se găsesc astăzi pre acest pămênt trecător și nu sunt încă așezați în patria cerescă. (Art. 10). În înțelesul acesta o vom lua și noi în expunerea învățătorei despre Biserică (1).

coelestis) suae parti peregrinanti sicut oportet, opitulatur quia utraque una est consortio aeternitatis, et nunc una est vinculo caritatis, quæ tota instituta est ad colendum Deum“.

(1). În espunerea învățătorei despre biserică, voim avea ocașie

Spre a da acesteï expunerï tótă precisiunea posibilă, vom examina biserica : 1°. Din afară și a nume : originea, întinderea și scopul ei; 2°. Din lăuntru (de și nu se pot despărți cu totul aceste două părți) și vom vorbi despre compunerea și organismul sêu. În fine, ca urmare, vom da o idee exactă despre natura bisericeï și caracterile sale esențiale.

I. Originea, întinderea și scopul Bisericeï.

§. 167. *Intemeierea bisericeï de către Domnul nostru Iisus Christos.*

Domnul nostru Iisus Christos, venind pre pămênt pentru mântuirea omenirei și aducându-ï o învățatură mântuitoare, a voit ca ómenii, primind religia cea nouă, să nu o observe despărțitï unii de alții, ci să formeze pentru acêsta o societate determinată, religiósă. El singur puse temeliea acêsteï societăți, și apoi prin învățaceï și Apostoliï sêi, o întinse și o întări în tóte părțile pămêntului. De aceia credem și mărturisim, că nu este altă temelie a bisericeï decât numai Iisus Christos, dupre cuvintele Apostolului : „*Nimene nu póte pune alta temelie decât aceia ce a fost pusă, și acêstă temelie este Iisus Christos*“ (I Cor., III, 11; Mărt. ort. p. 1, resp. 85).

I. Voiața de a forma din ucenicii sêi o singură societate, a exprimat-o Mântuitorul nostru de mai multe ori, spre exemplu : 1°. După ce Apostolul Petru, în numele tuturor Apostolilor, a mărturisit pre Fiul lui D-șeu, și se : „*Pe acêstă piatră*“ (adecă pe mărturisire) „*voiți zidi biserica mea, și porțile iadului nu o vor birui*“ (Mărt. XVI, 18). 2°. În parabola cu păstorul cel bun, prin cuvintele : „*Eú sunt*

a aminti și de alte înțelesuri în care se ia cuvêntul acesta.

păstorul cel bun ; și cunosc pre ale mele și mă cunosc de ale mele. . . . Și alte ori am, care nu sunt din staulul acesta : și pre acele se cade a le aduce. Vocea mea vor auți și va fi o turmă și un păstor“ (Ión. X, 14, 16). 3°. In rugăciunea acésta către Părintele ceresc : „Ca toți să fie una, precum tu Părinte ești în mine și eu în tine ; ca și ei să fie una cu noi“ (Ion. XVII, 21). Cu ideia de a întemeia împărăția harului pre pământ a început lucrarea predicărei sale ómenilor, precum istorisește Sântul Evangelist Mateiü : „De atuncă a început Iisus a predica, dîcînd : Pocăiți-vè ca s'a apropiat împărăția ceriurilor“ (Mat., IV, 17). Cu acésta predicare a trimis pre învățecii săi prin Iudeia, dîcîndu-le : „Mergeți către oile cele perdute ale casei lui Israïl, și mergînd predicați, dîcînd, că s'a apropiat împărăția ceriurilor“ (Mat. X, 6-8). Și în genere vorbind adesea cu ómenii despre acésta împărăție a lui D-șeu, fie în parabole, fie și almintrelea ! (Mat. XIII, 24, 44-47 ; XXII, 2 ; XXVII ; Luc. IX, 11 ; XXVII, 21 11 ; XXI, 31, și alt).

II. Dar cea ce voia Mântuitoriul, știa să și împlinescă. El singur a pus fundament și început bisericei sale, când și-a ales pre cei doi-spre-șce ucenici, cari creșdînd întru El și respectînd autoritatea sa, forma o societate sub un singur cap (Ión, XVII, 13) și compunea prima sa biserică ; când, pe de altă parte, fixă El însuși tot ce trebuia, ca să facă din discipulii săi o societate determinată, a nume : puse învățătorii spre a răspîndi învățătura pîntre popóre (Efes, IV, 1, 12) ; aședă taîna Botezului, spre a întroduce în societatea acésta pre toți cei ce ar crede întru el (Mat. XXVIII 19 ; Ión, III, 3 ; IV, 1 ; Marc. XVI, 15) ; taîna Euharistiei, spre a uni și mai mult pre membrii societăței acestia, atît între ei, cât și cu El ca cap (Mat. XXVI, 26-28 ; Marc. XIV, 22-24 ; Luc. XXII, 19-20 ; I Cor. XII, 23-26) ;

tafna Pocăinței, spre a împăca și a uni din nou cu El și cu biserica pre acei dintre membrii săi, cariî calcă³ legile și instituțiile sale (Mat. XXVIII, 15-18) precum și toate cele-lalte sânte taîne (Mat. XVIII, 18; XXVIII, 19; XIX, 4-6; Marc. VI, 13, s. a). De aceia acum pe timpul serviciului său public Domnul vorbea despre biserica sa, ca de o instituțiune ce exista cu adevărat (Mat. XVIII, 17). Dar propriu vorbind, el a întemeiat s'aū plantat biserica sa anume pe cruce ⁽¹⁾, când *o a câștigat*, cum ȃice Apostolul, „*cu scump sângele său*“ (Fapt. XX, 28). Căci numai pre cruce ne-a mântuit Domnul și a restabilit unirea noastră cu D-ȃeū, fără care creștinismul n'ar avea nici un înțeles; numai după suferințele sale pre cruce a intrat întru gloria sa (Luc. XXIV, 26) și a putut să trimetă învetașilor săi pre Sântul Spirit (Ión. VII, 39), acest povățuitor sigur *la tot adevărul*, numai după ce a intrat întru gloria sa le a ȃis public: „*Datu-mi-s'a totă puterea în ceriū și pre pământ. Decî mergend învetași toate nêmurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sânt. . .*“ (Mat. XXVIII, 18-20). Dară dacā Iisus Christos n'ar fi restabilit unirea noastră cu Dumnezeu prin mórtea sa, dacā n'ar fi intrat întru gloria sa și n'ar fi dat pre Spiritul Sânt Apostolilor, biserica sa nu s'ar fi putut întări pre pământ și primele sale începuturi ar fi dispărut pe nesimțite.

III. „*Investiși cu puterea de sus*“ (Luc. XXIV, 49), Sântișii Apostoli, urmând dumnezeesca lor misiune „*mergend învatașă pretutindene, Domnul împreună lucrând cu ei și în-*

(1). Aseminea expresiune se întâmplă în cântările Bisericei și în operile sântilor Părinți; spre exemplu: Sórele s'a întunecat și luna s'a oprit, când Tu Dómne, în ru îndurarea ta, te înălțai pre cruce și plantași biserica ta“ (Triod.) Saū: „Sic enim, hoc est per humilitatem, *per crucem* sibi Ecclesiam congregavi.“ (Ambros. Exposit. in Ps. CXVIII, Serm. XIV, n. 20 în Patrolog. curs. compl. t. XV, p. 1398).

tărind cuvântul prin semnele ce-l însoțeau” (Marc. XVI, 20); și se îndeletniciră a forma societății din credincioși în deosibite locuri, pre care le numiră biserici (I Cor. I, 2, XVI, 19). Indemnară pre credincioșii aceștia a se aduna ca să asculte cuvântul Dumnezeesc și se înalță dimpreună rugăciuni către ceriū (Act. II, 42-46; XX, 7); îi sfătuiră „*a păstra unitatea spiritului întru legătura păceri*”, arătându-le că ei forméză cu toți numai *un corp* al Domnului Iisus Christos din care-î sunt diferite membre: că ei n’au decât „*un domn, o credință, un botez*” (Efes. IV, 3-4; I Cor. XII, 27) și că „*toți se împărtașesc din aceeași pâine*”; adecă au tôte pentru ca să fie uniți lăuntric și pre din afară. In fine le porunciră de a nu părăsi societatea lor, sub pedépsă de excomunicare și de perdere eternă (Ebr. X, 24-25). Ast-fel dure voința și cu conlucrarea Mântuitorului, care puse El însuși nemijlocit temelia bisericei sale, ea se stabili apoi în tótă lumea.

Ar fi de prisos a mai cita și în privința acésta mărturiile bisericei creștine însăși, carea de la începutul său până astăzi, a cređut statornic și a afirmat, că ea a fost întemeiată a nume de Iisus Christos. Este un adevăr în genere cunoscut, un fapt întărit fără îndoială, nu numai de istoria creștinismului, ci și de istoria universală a némului omenesc.

§. 168. *Intinderea Bisericei creștine; cine se ține de ea și cine nu.*

Intemeind Biserica sa, Domnul Iisus Christos îi vesti de mai înainte și întinderea. Acéstă întindere póte fi examinată: 1° în raport cu destinațiunea sa, și 2° în raport cu realitatea sa.

I. In înțelesul dinteiū, Biserica lui Christos trebuie să cuprindă nu un singur popor, ca biserica Vechiului Testa-

ment, ci tóte popóarele, întreg némul omenesc. Este un adevér pe care Domnul l-a descoperit întreg némului omenesc în făgăduințele sale către patriarhi (Fac., XXII, 17; XXVIII, 14), apoi poporulul jidovesc prin númeroase profeții și tipuri (Ps. II, 7, 8; LXXI. 8, 11; Iis., II, 2, 3; IX, 6, 7; XLII, 4, 7; XLIX, 6; Mich., IV. 1; Zach., IX, 10; Mal. I, 11, și a); pe care l-a vestit în fine El însuși nemijlocit cu tótă chiaritatea posibilă când, venind pre pământ ca să împlinescă promisiunile vechi, tipurile și pređicerile, đise ucenicilor săi : „*Mergênd în tótă lumea, propoveduiți Evangelia la tótă zidirea*“ (Marc, XVI, 15); „*mergênd învêțați tóte némurile*“ (Mat. XXVIII, 19). Și prin urmare toți ómenii cari aud, ori când ar fi, predica evangheliei, trebuie să fie membrii bisericei creștine. Trebuie să fie cu toți, căci toți, chîr prin natura lor, sunt de o-potrivă chîemați la unirea religiósă cu Dumneđeũ (1). Adecă, când unirea ácêta a fost distrusă de dênșii și Domnul însuși presintă ómenilor, în religia creștină, unicul mijloc de a o restabili (§. §. 147. 148), ei sunt ținuți prin natura lor chîr și prin autoritatea lui Dumneđeũ de a primi mijlocul ce li se ofere și a se folosi de el. De aceia poruncind Apostolilor să predice Evangelia la tótă creatura, Mântuitorul aduse cuvintele acestea : „*Cel ce va crede și se va boteza mântui-se-va; dar cela ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc., XVI, 16). „*Dacă cine-va nu va voi să vê primescă, nici să asculte cuvintele vóstre, scuturați și praful de pre piciórele vóstre eșind din casa ácêta sau din orașul acela. Adevér đic vouê : Maș ușor va fi Sodomei și Gomorei în điuva judecâtei, decât cetatei aceia*“ (Mat. X, 14, 15).

II. Toți ómenii sunt ținuți a fi membri ai Bisericei, dar nu toți sunt ast-fel. „*Dacă nu se va naște cine-va din apă și din Spiritul Sânt*“, đice Mântuitorul, „*nu póte intra întru*

(1). 1°. Introd. în Teolog. ort. A. M. §. 17.

împărăția lui Dumnezeu și în Biserică“ (Ion, III, 5). Decî, trebuie a considera că ținându-se de biserică numai aceia cariî, dupre cuvintele Apostolului, aũ fost „*botezați în același Spirit, ca să fie același corp, ori Jidovi ori Elini*“ (I Cor., XII, 13; Comp. Act., II, 41). Dar de biserică nu se țin 1° jidoviî, mahometaniî și păgâniî, cariî n'aũ primit încă nici vestea cea bună, nici botezul lui Iisus Christos, și chiar 2° aceia cariî fiind învățați cu buna vestire și primindu-o n'aũ fost botezați. «Catehumenul este încă strein de credincios», observă Sântul Chrisostom (1). «Pe cãtã vreme ești catehumen, ȃceia ȃrãși Sântul Gregorie Teologul, unui om care ȃntãrzia a se boteza, rãmãt la ușa pietãței, dar tu trebuie sã intri, sã treci curtea, sã veđi sanctuariul, sã pãtrunđi cu privirea ta pre Sântul Sãnșilor, sã fi cu Treimea» (2). Și Tertulian ȃmputa credincioșilor, cã nu deosebesc pre catehumeni de neofiți (3).

Iar acei cariî aũ intrat ȃn bisericã prin ușa Botezului, «noi ȃ credem de membri ai bisericei catolice și apoi numai pre credincioși, adecã acei cariî mărturisesc neȃndoios credința curatã ȃn Iisus Christos Domnul nostru (așa precum aũ primit'o dela El ȃnsuși, dela Apostoli și dela Sãntelesinode ecumenice), de și unii dintre ei sunt supuși la diferite peca-te. Cãci dacã pecașoi, de și credincioși, n'ar fi membri ai bisericei, n'ar mai fi sub jurisdicțiunea sa. Ci ea ȃ judecã, ȃ ȃndemnã la cãință și-ȃ conduce pre calea poruncilor mãntuirei. Ast-fel, cu tóte cã sunt sub pecat, rãmãn și sunt recunoscuți membri ai bisericei catolice, numai sã nu se fi lepãdat ei singuri, și sã fi pãzit credința ortodoxã și catolicã» (Epist. Patr. etc. art. 11). Adecã :

(1). 2°. Ἄλλοτριος γὰρ ὁ κατεχόμενος τοῦ πιστοῦ. Chrisostom., in Ioann. Homil. XXV, n. 3. cfr. Augustin, in Ioann. Tract., XLIV, n. 2.

(2). Serm. LX, Oper. St. Pãr. III. 286.

(3). De Præscr. Hæret. cap. 41.

I. Trebuie a recunoște ca părtășii ai bisericii lui Christos pre toți credincioșii ortodoxi, nu numai pre cei drepti ci cu dênșii pre cei pécătoși (1). Acésta învăța însuși Capul și Sêvêrșitoriul credinței nôstre, comparând biserica sa, când cu o cină mare, la care participa atât bunî cât și rēi (Mat. XXII, 2, 13); când cu un ogor, în care dupre voința Domnului, cresc până la recoltă atât grâu cât și neghină (XXIII, 24, 30); când cu o turmă în care se află atât oi cât și capre (XXV, 33); când cu un voloc ce se aruncă în marea și scôte peștii bunî și rēi (XIII, 47); când cu dece fecióre, din care cincî erau înțelepte și cincî nebune (XXV, l. s. urm). De aceia aședă în biserică taîna Pocăinței, în care pécătoșii să se pôta curăți de pécatele lor (Ion. XX, 22, 33), și ne învată a ruga ast-fel pre Părintele „*carele ești în ceriuri : Iartă pécatele nôstre*“ (Mat. VI. 12) (2).

Ceia ce învăța și practica și Sântiîi Apostoli : „*Intr'o casă mare, scrie Sântul Paul, nu sunt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut*“ (II Tim., II, 20). „*Dacă dîcem că suntem fără de pécate*, întărește un alt Apostol în fața întregii biserici creștine, *ne amăgim în sine și adevêrul nu este întru noi*“ (I Ion. 1, 8) (3); și prourmêză așa : „*Fîilor, vê*

(1). Că biserica lui Christos s'ar compune numai din drepti și sântiîi afirmau odinióră mai ales Novațianii (Cyprian, Epist. LXXIII; August. Hæres. XXXVIII) și Donatiștii (August. Hæres. LXI); ceia ce afirmă în dîilele nôstre și unii din Protestanți carii recunosc numai o biserică nevêdută.

(2). Dacă dîce cine-va că sântiîi, în rugăciunea domnescă : și ne iartă greșalele, nu vorbesc de ei, întru cât acéstă rugăciune ar fi de prisos, ci de alți pécătoși ai națiunei lor, și că fie-care din ei nu dîce pentru sine : *iartă-mă greșalele*, ci *iartă-ne nouê greșalele*, așa că acéstă cerere a dreptului s'ar întinde mai mult la alții decât la sine, un asemenea om să fie anatema“ (Sinod. Cart. can. 129; Comp. can. 130).

(3). „*În privința cuvintelor Ap. Ión : Dacă dîcem, că suntem fără de pécate ne amăgim și adevêrul nu este întru noi* (I Ión 1, 8). s'a hotărît precum urmêză : Ori-cine crede că ar trebui a se în-

scriu acesta, ca să numai păcătuiți. Totuși dacă păcatuește cine-va, avem mijlocitoriu către Părintele pre dreptul Iisus Christos“ (Ibid., II, 1). Apostolul Iacob îndemnă pre creștinii : „*Marturisiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați*“ (V, 16). Bisericile Apostolice înseși n'au fost scutite de păcat sau de membre infectate de unele viciu, precum se pôte videa din scrierile Apostolilor (I Cor. I, 10; IV, 18, 21; VI, 6; Ph. II, 21; III, 18, 19; II Tes. II, 14; III, 6; I Ion. 1, 8, 10; II, 1, 2). Cu deosebire este sciut că chîr un netrebnic făcea parte din Biserica din Corint, mai înainte de a-l escomunica Apostolul. El făcea parte, precum dovedește imputarea făcută de Apostol Corintenilor : „*Din toate părțile se aude, că este desfrâu între voi. . . . Și voi v'ați îngâmfat ; și nu mai bine ați plâns ca cel ce a făcut această faptă să se ia din mijlocul vostru*“ (I Cor. V, 1, 2). Acesta se presupune necesar prin ordinul de a-l escomunica (ibid. 4, 5); cum să se despartă sau să se escomunice din biserică ómeni, cari n'ar face parte din ea ?

Acesta o învățară constant și Invătătorii bisericii vechi, în luptele lor dese cu ereticii în privința acesta ; spre exemplu, Sântul Cyprian : „*Credința noastră și caritatea noastră nu trebuie a se scandalisa, dacă vedem neghina în biserică, și acesta nu ne dă dreptul de ne îndepărta de ea*“⁽¹⁾. Sântul Ambrose : „*Intru infinita sa bunătate, El (Christos)*

țelegă acesta, ca și cum Apostolul ar dice : prin umilință, iar nu cu adevărat, trebuie a dice că suntem păcătoși ; să fie anatema ! căci Apostolul adaugă : Dar dacă mărturisim păcatele noastre credincios este și drept ca să ni le erte și să ne curățască de totă nedreptatea (V, 9). Aici este lămurit că acesta nu se dice numai din umilința, ci dupre adevăr“ (Sin. Cartag. c. 128).

(1) Impediri non debet aut fides aut charitas nostra ut, quoniam zizanium esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus“ (Epist. ad Maximum).

sânțește totă lumea : «Nu voește ca să se despartă acela, care a păcătuit ușor, ci să-l îndrepteze, să nu se escludă un păcătos încăpățânat, ci să se îmblândească (1)». Fericitul Teodoret : «Biserica lui Dumnezeu nu este cu totul compusă din cei perfecți, ci ea conține în sînul său și nepăsători, necumpetați, sclavi ai viciului (2)». Ieronim : «Corabia lui Noe era chipul Bisericei; precum acea corabie conținea animale de tot felul, de asemenea Biserica conținea oameni de tot felul și de totă mâna ; precum într'aceia se afla pantere și capre, lupi și miei. de asemenea în acesta sunt drepti și păcătoși, adică întrebuintare de vase de aur și de argint, cu vase de lemn și lut (3)». Fericitul Augustin : «Dacă corabia figura biserica, vedeți voi înșivă cât de trebuincios este ca să conție, în mijlocul potopului vécului acestuia, animale și de un fel și de altul, și corb și porumb. Cine sunt corbi? Acei ce caută aici jos ale lor. Și porumbii? Acei ce le caută în Iesus Christos. . Sunt și buni și răi în biserica catolică (4)». Aceiași învățătură se află în Origen, Tațian, Teodor din Eraclea, Grigorie cel Mare și alții (5).

II. Cu toate acestea este o limită, dupre care păcătoșii, prin acțiunea vedută a autorității bisericeii său prin acțiunea nevedută a judecătorei lui Dumnezeu, sunt despărțiți de biserică, ca niște membri morți (Cat. cel Mare cr. Art. IX, p. 74 ; Mosc. 1840). Ast-fel trebuie a se recunoște ca ne participând la biserica lui Christos.

(1). „Nec excludere aurum Ecclesia, sed mollire desiderat.“ (De Resure. lib. II n. 118).

(2). In Ps. XXXIX, 13.

(3). Adv. Lucifer p. 302 p. 4 t. II ed. Mart. Cfr. in Ecclesiast, II, 7).

(4). Tract. IV, in Ioan. V, 2. In general învățătura acesta este desvoltată pre larg de Augustin, mai ales în scrierile sale contra Donatiștilor (In Patrol. curs. compl. t. XLVI).

(5). Origen, in Ion. t. X, n. 16 ; in Levit. homil, VIII, n. 1 ;

1°. Apostolii credinței creștine, cariî renegându-o cu totul, au devenit iarăși păgâni sau în genere au îmbrățișat o altă religie, și după espresiunea Apostolului: „*Au calcat în picioare pre Fiul lui D-zeu au desprețuit și profanat sângele Legăturii prin care au fost sântiți și au necinstit biserica harului*” (1).“ (Ebr. X, 29).

2°. Ereticii, cariî, fără să fi renegat cu desevârșire credința creștină, o resping cu toate acestea și o schimbă în dogmele sale principale: „*Chiar când noi, sau vre un ânger din ceriî*” dice Apostolul către Galateni, *v’ar vesti o evanghelie deosebită de aceia ce v’am vestit, să fie anatema!*“ (I, 7, 8) „*De omul eretic te ferește, recomandă Apostolul episcopului Tit, învățacelul său după ce l-ai sfătuit o dată și de două ori, știind că ori-cine este într’o ast-fel de stare este stricat și învățat, ca un om care se osîndește pre sine însuși*“ (Tit. III, 10, 11). Apostolul n’ar fi sfătuit pre un păstor a se purta ast-fel cu niște ómenî, cariî încă făceau parte din turma sa: „*Ei au eșit dela noi, dar nu erau cu noi*, scria Apostolul Ión despre eretici, pre care-î numea *antihriști*; *căci dacă ar fi fost cu noi, ar fi rămas cu noi*“ (I Ión, II, 19). De aceia de pre timpurile Apostolilor se escomunicară: Corinténul, Ebioniții și alți eretici (2) și mai târziu sinódele făcură tot ast-fel cu toți cei-lalți eretici din vécurile următoare. Acesta se presupune fără îndoială de unele canóne sinodale, care ordonă a reăședa în Biserica pre ereticiî cáincioși (3). In fine, acesta se întărește prin învățătura una-

in Ez. Homil. I n. 11; Tatian, ad Symp. p. Epist. III, n. 21; Teodor, in Ps. XXXIX, 13; Greg. M. in Evang. lib. II homil. XXXVIII, n. 7, 8.

(1). Reg Ap, 62; Can. 4 și 10 alui Petru Alexandr. In genere veđi în tabla cărței canónelor st. Apostoli, a Sinódelor și Părinților cuvântul *lepădarea de credință*.

(2). Iren. adv. Hæres. II. cap. 28.

(3). Veđi Tabla cărței canónelor. . . cuvintele *Eretic*, *Eresie*.

nimă a Sântilor Părinți și Invătători ai bisericeii, cari, dupre exemplul Sântilor Apostoli, numeaă pre eretici *anti-chriști* (1), ómenii cari negaă pre Iesus Christos (2), cari erau chiar nedemni de numele de creștin (3), asemenea cu păgânii (4).

3°. Schismaticii saă sectatorii, cari, fără să denatureze dogmele credinței, totuși se opun a asculta de autoritatea bisericăscă și se despart ast-fel de bună-voie de biserică. Dreptatea acesteii socotinți este lámurit însemnată prin cuvintele aceste ale Mântuitorului: «Dacă nu ascultă nici de biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș» (Mat. XVIII, 17); prin canónele primului Sinod ecumenic, ce poruncește de a primi in biserică pre Catarii saă Novațiani, cari intraseră din nou în sînul ei; dar Catarii erau numai Schismaticii (5); prin canonul trei-đeci și trei al sinodului din Laodicea, care oprea chiar de a se ruga cu schismaticii (6) și prin invătătura sântilor Părinți. Sântul Cyprian, spre exemplu; đicea: «Trebue să sciți, că episcopul este în biserică și biserică în episcop, și cel ce nu este în comuni-

(1). Quomodo enim non sunt antichristi qui contraria sapiunt quam Christi confitentur Ecclesia?». (Di dym. Enarr. in 1 Ioann II 29.)

(2). Iustin Apolog., 1, 26; Dialog. cum Tryph., cap. 35, 36, 80; Cyprian. . . Epist. LII; Ambros. in Luc. lib. IV, cap. 9; „Negat Christum qui non omnia quæ Christi sunt confitentur“.

(3). Tertul. de Præser. Hæret. cap. 37: „Si enim hæretici sunt, Christiani esse non possunt“. Cyprian, de Unit. Ecclesiæ: „Precum diabolul nu este Christos, chiar dacă ar lua numele său, așa și acela care nu urmăză Evangheliei și credinței adevărate nu este creștin“ (Lect. Chr. 1837. 1-42). Athanas., contr. Arian, orat. I. n. 2; Chrisost. in Acta Apost. homil. XXXIII, n. 4; Bas. in Ps. XLVIII n. 7; August. de Vera Relig. C. 5. n. 9.

(4). „Numquid inter illos distat, nisi quod ethnici non credendo credant, at hæretici credendo non credant?“ Tertul., de Carne Christi, cap. 15; Chrysost., homil. in qua potest.

(5). Mar. Vasil. Ep. can. c. Amfil. 1 can. 1.

(6). Nu se cuvine a se ruga cu ereticii saă schismaticii.

une cu episcopul numai este nici în biserică, și că și se înșală aceia cari nfiind în pace cu preoții lui Dumnezeu, cred că s'ar afla o comuniune necinstită la unit' ómení, pre când biserica cãtolicã este una nedespãrțită și neîmpãrțită, ci pretutindene unitã și întãritã de pãstorii, ce sunt în unire cu ei (1). Și aiurea : «Cel ce se împrotivește Bisericeii și se desparte de ea pôte-së óre mândri cã este membrul ei, când Sântul Paul, tratând subiectul acesta și arãtând misteriu unitãței ñice : „*un corp și un spirit, precum și sunteți chîemați întru speranța chîemãrei vóstre; un domn, o credință, un botez.*“ (Efes. IV, 4) (2). Sântul Ión Chrisostom : «Ñic și înțãresc cã a desbina biserica, nu este un rëu mãi mic decãt a cãdea în eresie (3)». Sântul Vasilie cel Mare : «Aci (în Biserica), fie-care membru stã în armonie cu cele-lalte prin un cap *unic*, cu adevãrat *unic*, care este Christos. Dar dacã pîntre membre nu este armonie, legãtura pãcei stãrãmatã, umilința spiritului încetãzã de a exista, în locul aceștia este desbinare, discordie și pismã, ar fi prea îndrãsneț a numi

(1). „Scire debes episcopum in Ecclesiam esse et Ecclesiam in episcopo, et, si qui cum episcopo non sint, in Ecclesia non esse.“ (Epistol. LXIX, n. 8).

(2). Despre unitatea bisericeii : Lect. cr. 1837, 1, 25. Și mãi departe : „Trebue a se feri de cel despãrțit de Biserica : „Orí-cine este în starea acãsta este stricat și pãcãtuește, ca un om care se osîndește pre sine (Tit. III, 11). Crede óre eã mãi pôte fi cu Christos aceia cari se ridicã contra preoților lui Christos, cari se despart de clerul și de poporul sãu! Nu, el ía armele contra bisericeii ; se opune íconomiei divine ; este inimic al altariului, se împrotivește jertfei lui Christos, e un trãdãtor al credinței, un sacrileg al pietãței ; un servitor neîmblãndit, un fiú neascultãtor, un trate rëu voitor. Desprețuind pre episcopi, pãrãsind pre preoții lui D-đeu, voește sã ridice un altar noú, sã înalțe alte rugãciuni în termení necuviincioși, sã profaneze prin sacrificii nelegitime pre adevãra tul Sacrificiu al Domnului, și nu voește nici sã recunóscã cã D-đeu pedepsește pentru nebuna sa îndrãsnelã pre-orí cine lucrãzã contra institúției divine (Ibid. 46-47).

(3). În Efes. hom. XI, n. 5.

ast-fel de ómeni membri ai lui Christos saú a ñice, cã sunt sub conducerea lui Iisus Christos (1). Fericitul Augustin : «Dacã cine-va a primit botezul lui Iisus Christos, chiar și afarã de bisericã, dela eretici saú schismatici și vine sã tré-cã în sînul bisericeii, nu trebuie a respinge taína adevérului, care-l sãnti (2).

4°. Și în genere toți aceia pe cari biserica, în puterea ce a primit-o dela Domnul de a lega și a deslega, gãsește de trebuință a-í despãrți de adunarea credincioșilor (Mat. XVIII, 17, 18) precum și face pãnã acum (3) ; și cum se vede din canónele sale vechi (4), și din mãrturiile vechilor sêi invétãtori. Spre exemplu Sãntul Cyprian scrie : «Cei mândri și încãpétinați sunt uciși cu sabia spiritualã, când sunt alungați din Bisericã, pentru cã afarã de sînul ei nu pot traí, pentru cã este numai o singurã casã a Domnului, și mãntuirea nu este cu putință nimenui, fãrã numai în Bisericã (5).

Dupre Marele Vasilie «instituiunile Bisericeii despart de corpul sêu pre ómenii convinși de pécate mari», „*pentru cã puțin aluat sã nu înãcréscã tóta framãntatura*“ (I Cor. V, 6). De aceia dupre voința lui D-ðeu celui a tot bun, trebuie a despãrți de popor pre cei nelegiuíți ; cãci impioșii nu vor intra în sanctuar cu sãntii, pentru cã Domnul „*are lopata în mâna sa*“ (Mat., III, 12). Dar acei cari sunt despãrțiți astã ñi de popor ca impioși sã sufere cu liniște, fãrã a gân-

(1). Despre judecata lui D-ðeu ; Op. St. Pãr. IX, 12.

(2). De unic. baptis. contr. Petilian, cap. 9.

(3). Veđi ritualul Ortodoxiei.

(4). Can. Ap. 9, 10, 45, 65 ; primul sinod ecumenic, II, 12, 14 ; sîn. din Ancyra 4, 5, 6, 8, 9, din Antiochia 2 ; Petru al Alexandriei 4 ; Greg. din Neo-Cesarea, 8, 9, 10 ; Marele Vasilie, 84, 85 s. a.

(5). Ep. LXII ad Pomponium, n. 4.

di că este icóna aceia ce trebuie să li se întemple la înfricoșatul județ al lui D-zeu. Și cât de periculos este de a nu despărți pre impioși de împărtășirea sântelor membre a lui Iisus Christos, a arătat Apostolul imputând Corinteniilor „*că n'aũ plâns, pentru că cela ce a sevêrșit o asemenea faptă sa se ȳa din mijlocul lor*“ (1) (I Cor. V, 2). După Augustin : «Preacurvarul, desfrânatul, ucigașul și cei-lalți pécãtoși sunt despărțiți de Biserică de către păstorii, dar ereticii pronunță ei însuși sentința lor depărtându-se de Biserică de bună-voie (2)».

Spre a avea o idee și mai dréptă de propozițiunile ce le-am dezvoltat în privința ereticilor și schismaticilor, trebuie a ști ce este o eresie și o schismă și ce fel de eretici avem noi în vedere aici. În privința eresiei și a schismei, vechii învățatori ai bisericei ne dau ideile următore. După Sântul și Marele Vasilie, «cei vechi făceau o deosebire între eresie, schismă și o congregație independentă. Ei numeau eretici pre acei, cari s'aũ despărțit cu totul și s'aũ desbinat chiar în credință; schismatici, acei cari erau de socotințe deosebite în privința unor subiecte și a unor întrebări bisericești, și puteau fi aduși la adevêr; congregațiunii independente, adunări compuse din preoți sau episcopii nesupuși și din poporul de jos (3)». După fericitul Ie-

(1). Com. la Isaia, cap. 1; Oper. St. Păr. VI, 83-84. Și aiurea : „Acea cari pedepsele ordinare nu-i îndréptă și îndepărtarea dela rugăciuni nu-i aduce la căință, trebuie a-i trata numai decât după învățaturile date de Domnul“ Căci este scris : „De-ți greșește fratele tũ ; cêrtă-l între tine și între el. Dacă te va asculta ai câștigat pre fratele tũ ; dar de nu te ascultă, mai ȳa împreună cu tine una sau două persoane, pentru că totul să se întărescă prin autoritatea a două sau trei mărturii; dacă nu-i ascultă spune-l bisericei; și de nu ascultă nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș“ (Mat. XVIII, 15-17 ; ib. 28).

(2). În cap. III Ép. ad. Titum cf. Tertul. Apolog. cap. 39 ; Augustin de Unit. Eccles. c. 25.

(3). Ep. can. către Amfil. 1. can. 1.

ronim : «Intre eresie și schismă este deosebirea acésta, că cea dintéi constă în alterarea unei dogme, și a doua desbină iarăși biserica pentru neunirea cu episcopul (propter episcopalem dissensionem). Aceste două pot să se arate deosebitóre în principiū sub óre cari raporturī ; dar în fond, nu este schismă care să nu aibă ceva comun cu eresia prin rescola contra bisericeī (1)». Dupre Augustin : «Ereticī, pentru că greșesc în privința credinței, a simbolului și a lui Dumneđeū, calcă însuși credința, pe când schismaticī, prin interpretările lor nedrepte, se îndepărtéză de caritatea frățescă, cu tóte că cred cu noi aceiași (2)».

Când đicem că ereticī și schismaticī nu fac parte din biserică, nu înțelegem pre aceia dintre ei cariī țin în secret la o eresie saū la o schismă, căutând a se arăta că fac parte din Biserică și rămâind pre din afară credincioși aședemintelor sale, saū cariī aū adoptat erorī ereticești și schismatice din nesciința și fără vre-o intențiune rea nici îndărătnică ; căci de sigur ei nu s'aū despărțit ei însăși vėđut de societatea credincioșilor și n'aū fost despărțiți nici de autoritatea bisericescă, -cu tóte că sunt póte escomunicați de către dreptul judecător, ceia ce nu este sciut nici de noi, nici de ei (3)».

Pre niște asemenea ómenī, nu este alta de făcut, decât aī lăsa la judecata Aceluea, care cunósce cugetele ómenilor și cėrcă inimile și rėrunchiī. Dar înțelegem de ereticī și schismaticī declarați pre aceia, cariī s'aū despărțit de Biserică saū pre cariī ea i-a escomunicat ; prin urmare ereticī și schismaticī deciși, îndărătnici, și prin aceia vinovați în gradul cel mai înalt. Mai ales contra acestora eraū îndreptate espresiunile Sântilor Părinți și învățatorī bisericești, care le-am citat mai sus.

(1) In cap. III, Epist. ad. Titum.

(2). De fide et. Symbolo c. 10.

(3). Iacă de ce đice Augustin : „Quidam, corde positi in parte

§. 169. Scopul Bisericeî lui Christos și mijlocele ce i s'a dat spre scopul acesta.

I. Scopul ce și-a propus Domnul întemeind biserica sa, este sântirea ómenilor pécatoși și restabilirea legăturii cu Dumneđeü. Sântul Apostol Paul arată scopul acesta lámurrit, dicând de Mântuitoriu, că El „a dat pre uniñ Apostolñ ; iar pre alțiñ, profetiñ ; iar pre alțiñ evangeliști, iar pre alțiñ păstorñ și învățatoriñ ; spre desevêrșirea sântilor spre lucrul serviciuluñ, spre edificarea corpuluñ lui Christos ; până ce vom ajunge toți la unirea credinței și a cunoștinței Fiuluñ lui Dumneđeü în bărbat desevêrșit, la măsura staturii depline aluñ Christos“ (Efes., IV, 11-13). Dar scopul acesta rezultă cu evidentă : 1°. Din raportul bisericeî cu religiunea : dacă biserica creștină este o societate de ómenñ ce mărturisesc religia creștină, și această religie ni s'a dat anume, ca să ne sântescă și să ne ducă la viața eternă și la fericire în Dumneđeü (Efes. 1, 4 ; Marc., XVI, 16 ; Ion, III, 15, 16, 18, 36), biserica nu póte să aibă alt scop ; 2°. Din aceea că biserica a fost întemeiată de însuși Iisus Christos ; dar venind pre pămênt Domnul nostru n'avea alt scop decât mântuirea noastră. (Ion, III, 16) și prin urmare tot ce făcu El pre pămênt nu putea tinde la alta decât „să mântuescă pre cel perdut“ (Mat. XVIII, 11 și alt) ; 3°. In fine că, înainte de înălțarea sa la ceriü, Iisus Christos,

Donati, præsentiam nobis exhibent corporalem, sive viri, sive feminæ, carne intus, spiritu foris“ (De Catech. rudibus, cap. 17). Insemnate sunt și următoarele cuvinte ale aceluiași autor : „Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suae præsumptionis pepererunt, sed a seductis in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequamquam sunt inter hæreticos deputandi“ (Epist. XLIII alias. 162. cfr. Tract. 45 in Ionem et de Utilit. credendi, cap. 1).

trimitând pre Apostoli să stabilească Biserică în lumea întregă, li transmise, precum și urmașilor lor, misiunea sa divină, pre care a primit-o dela Tatăl : „*Precum m'a trimis pre mine Tatăl și eu vă trimit pre voi*“ (Ión, XX, 21), și-i însărcină ast-fel întru cât-va a continua, cu conlucrarea sa același „*lucru*“ (Ión. IV, 34) pentru care venise El, și care consta anume, în a sânti némul omenesc intinat de păcate (Efes. V, 26, 27; Tit. II, 14) și a-l elibera de toate miseriile ce și a atras prin păcatul cel dinteiu, precum și prin celelalte păcate următore (Mat. XX, 28; Ebr. II, 11, 14, 15 și alt.).

II. Acum nu este greu a determina mijlócele încredințate de Domnul bisericei sale spre a atinge scopul acesta. Mai ânteiu, ele trebuie să răspundă scopului, adecă să tindă a mântui pre ómeni de miseriile de care am vorbit, să sântescă pre păcătoși, și să-i conducă la fericirea eternă; apoi trebuie să fie aceleși ce le-a întrebuițat Rescumpărătorul nostru.

Cea dinteiu ticăloșie a omului decădut, este orbirea spiritului sêu, uitarea adevărurilor de credință primitive, a dragostei și speranței, și în urmarea aceștia, nesciința pe ce cale să mérgă spre a ajunge la Dumneđe. De aceia la venirea sa în lume, Mântuitorul se arată mai ânteiu ca profet (Mat. XXIV, 19) sau Dascăl (Marc. IV, 38; Mat. XIX. 16); el cutrieră orașele și satele, învață mulțimea și predică Evangeliiul Impărăției (Mat. IX, 35; Marc, VI, 6; Luc. XIII. 22), întărind, că de aceia a fost trimis (Luc. IV, 43), „*pentru aceia a venit*“ (Marc. I, 38). De aceia „*a dat bisericei sale pre unii Apostoli, pre alții profeti, pre alții Evangelisti, pre alții păstori și învățatori*“ (Efes. IV, 11) și le-a poruncit a predica ómenilor Învățătura, și anume învățătura pre care o predica El însuși (Mat., XXVIII, 19, 20) pre care mai

târziu Sântii Apostoli au purtat-o prin toate țerile, pre urmă depuse în scris sub inspirațiunea Spiritului Sânt și transmisă prin viu graiu bisericeii pentru toate vécurile (1).

A doua ticăloșie a omului pécătos, este vina sa înaintea lui D-șeu în urmarea căria, chiar după ce i s'a spus calea ce trebuie să urmeze pentru a se reîntórce la Părintele cereșc, pécătosul n'ar fi îndrăsnit să mérgă saú n'ar fi putut ajuage pre calea acésta la scopul dorit.

Spre a respunde unei ast-fel de necesități; Mântuitorul nostru bine voi a se face Preot mare saú Arhiereú (Ebr. IV, 15; V, 1) a se aduce pre sine jefă pentru omenirea pécătósă (VII, 26-28), și ast-fel a ne împéca cu Dumneșeu prin crucea sa, sdrobind *vrăjmășia* în sine însăși (Efes. II, 16). Și în Biserica sa a aședat sântele *Taíne* (Mat. XXVIII, 19; Luc. XXII, 19; Ión. XX, 21; I Cor. XI, 24; Mat. XVI, 19, s. a), și în genere sântele Oficii, procurându-i ast-fel mijlócele de a însuși ómenilor meritele sale căștigate pre cruce, de ale împărtași harul seú cel Mântuitorú, de a-i sânti și a-i face „*sa devie casa lui Dumneșeu prin Spiritul Sânt*“ (Efes., II, 22). A aședat și ordinul servitorilor saú „*împărțitorilor taínelor lui Dumneșeu*“ (I Cor. IV, 1), când dádu Apostolilor autoritatea și puterea (Luc. XXII, 19; Ión. XX, 22), de a sévêrși și a administra taínele (Mat. XXVIII, 19; Luc. XXII, 12; Ión. XX, 22) și cele-lalte oficii dumneșeești (Mat. IX, 38; XXIV, 20; Comp. Iac. IV, 14) și Sântii Apostoli transmisera autoritatea și puterea acésta urmașilor lor (I Cor., II, 12, 16; I Tim, II, 1, 2).

(1). Pintre servitorii lui Christos enúmerați de Apostolul Paul (Efes. IV, 11), pre carii i-a dat Christos bisericeii sale, unii au fost numaí pentru un timp ca servitori extraordinari ai Cuvéntului ca să respândéscă credința și să întemeieze Bisericii în totă lumea, adecă : Apostolii, Profeții, Evangeliștii; dar cei-lalți furá dați pentru tot déuna; aceștia sunt Păstorii ordinari și Invétătorii

In fine, cea din urmă ticăloşie a omului decădută, este neputinţa sa morală, prin care, chiar după ce i s'a spus calea de urmat spre a se uni iarăşi cu Dumnezeu, chiar după ce s'a încurajat şi i s'a dat prin har mijloce spre a merge pe calea acésta, el se pôte opri, şi *stingënd* întru el *Spiritul* harului (I Tes. V, 19) se abată la drépta saŭ la stânga saŭ chiar să dea înapoi (Luc. IX, 62). Pentru aceia trebuie ómenilor pécatoşi povětuitori siguri, cari se fixeze călătoria lor prin legi şi regule, să-i privigheze necontentit şi să-i îndemne prin resplată şi pedépsă. Domnul Iisus, ca Rescumpărătoriŭ al némului oménesc, satisfăcu pre deplin acéstă nouă trebuinţă a ómenilor, în parte, dându-le deosebite legi spre a-i conduce la mântuire (Mat. VI, 5, 6; XVI, 17; Ion. XIV, 1; XV, 9, 12) presentându-le motive (Mat. V, 2-12), supuind pre pécatoşi judecâtei sale spirituale şi ertând pécatele (Luc. V, 20-24; VII, 48, 49), dar mai ales întemeind pre pământ Biserica sa, ca cea mai bună societate spre a conduce pre ómeni la viaţa eternă. In acéstă societate El aşedă o «direcţiune spirituală», şi *conducători*, așa precum erau la început Sântii Apostoli, investiți de Dênsul cu puterea de „*a pasce Biserica*“ (Ión, XXI, 15-17), şi în urmare „*de a lega şi a deslega*“ (Mat. XVI, 19; XVIII, 18; Ión XX, 22, 23), de a erta pre cei blânzi şi a îndepărta din Biserica pre cei neîmblânziți (Mat. XVIII, 17), şi așa precum fură apoi urmaşii Apostolilor, primind dela aceştia aceeaşi autoritate dumnezeéscă de a pasce Biserica (Fapt., XX, 28; I Petr. V, 2, 3) şi a o conduce (I Tim., III, 19, 20, 22; Tit, 1, 5, II, 1, 3). De acela cu drept cuvânt se numeşte Domnul Incepătoriul păstorilor (I Petr. V, 4) şi Regele împărăţiei harului său (Ión, XVIII, 36, 37).

eredinței. Despre cele trei servicii dinteiŭ a se vedea Ist. bibl. a Em. sale Filaret. Despre biserica Apostolică, sect. V.

Dar dacă Iisus dădu ast-fel Bisericeî sale, spre a-și ajunge mărețul său scop, trei mijlôce esențiale și indispensabile, este evident, că scopul cel mai direct, primul scop al acestuia aședemânt, este anume păstrarea și întrebuițarea cuviinciosă a tuturor mijlôcelor acestora. Adecă că Biserica are destinațiunea, și ast-fel îndatorirea : 1° De a conserva odorul cel prețios al învățătorei credinței celei mântuitere (I Tim. VI, 20; II Tim. I, 12-14) și a o răspândi pintre popore. 2°. De a conserva și a săvârși în folosul moral al ómeailor sântele taîne și în genere tóte lucrările dumnezeesti ; 3° De a conserva direcțiunea instituită de D-șeu și a o întrebuița potrivit cu învățătura Domnului.

§. 170. *Necesitatea de a face parte din Biserica lui Christos spre a ajunge la mântuire.*

Urmarea necesară a învățătorei despre scopul principal și mijlocitor al Bisericeî lui Christos, este învățătura, că afară de biserica acésta, nu este mântuire. Căci spre mântuire trebuie din partea omului :

I. Credința în Iisus Christos care ne-a împecat cu Dumnezeu „căci nu s'a dat un alt nume sub ceriū în carele să ne putem mântui“ (Fapt. IV, 12); și mai înainte Mântuitorul însuși dicea : „Cel ce crede în Fiul are viață eternă“ și din contră, „cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne asupra lui“ (Ión, III, 36). Dar adevărata învățătură alui Christos și despre Christos este conservată și se predică numai în biserica sa și de către biserica sa, fără de care nici că pôte să existe o credință adevărată (Rom. X, 17).

II. Participarea la Sântele Taîne, prin care „puterea dumnezească ne dă tóte cele ce privesc la viață și pietate (II Petr. I, 3); căci se dice : „Nimenia nu pôte vedea împărăția lui

Dumnezeu de nu se va naște din nou“ (Ión, III, 3). „*De nu veți mânca trupul Fiului omului și nu veți bea sângele său, nu veți avea viață întru voi*“, etc. (Ión, VI, 53). Dar numai în Biserica lui Christos se poate găsi și tainele de aședare dumnezească și modul cum trebuie să fie împlinite.

III. În fine o viață onestă și pióasă : „*Nu tot cela ce-mă ȃice Dómnne, Dómnne, va intra întru împărăția ceriurilor : ci cela ce face voința Părintelui meu, carele este în ceriuri*“ (Mat., VII, 21). „*Daca voești să intri în viața pazește poruncile*“ (XIX, 17). Dar spre a intra într'o asemenea viață trebuie omului, slab precum este, o direcție sigură, și fiind-că adesea cade în păcate, trebuie să se curățescă de păcate și să se împace cu D-șeu ; almintrelea este cu neputința a trăi bine și a fi mântuit.

Dar acéstă conducere sigură, cu dreptul dumnezeesc de a erta ómenilor păcatele lor, unde se va găsi ea, dacá nu în Biserica lui Christos ?

Dupre aceia, nimic mai lesne de priceput decât cuvintele Mântuitorului, ce întărește adevérul ce examinăm noi : „*Cel ce nu va crede, se va osândi*“ (Marc. XVI, 16) ; „*cel ce nu crede (în Fiul) este și condamnat*“ (Ión III, 18). „*Dacă nu asculta nici de biserică să-ți fie ție ca un păgân și vameș*“ (Math., XVIII, 17). Tot așa este și cu cuvintele Apostolilor, cari numesc eretici „*pre învățatori falsi, cari vor introduce eresii vătămátore. . .*“ „*aducându-și lor grabnică pierzare*“ (II Petr. II, 1), amăgitori „*valuri furiose de mare, spumegându-și rușinea lor ; stele ratacítore, cărora se păstréază negura întunicului în etern*“ (Iuda 13) ; „*ómeni, cari se condamnă pre sineși*“ (Tit. III. 1).

În fine asemenea espresiuni se găsesc și la Sântii Părinți și vechii învățatori ai bisericei, precum Sântul Ignatie Teoforul : „*Nu vă lăsați amăgiți, fraților, ȃicea el ; orí cine urmé-*

ză autorului unei schisme nu va moșteni împărăția lui Dumnezeu (1). Sântul Irineu: «In biserică, ăice Sânta Scriptură A pus D-ăeu pre Apostoli. Profetș, Invățători (I Cor. XII, 28), și ori-ce altă instituție spirituală de care sunt lipsiți toți acei, cari nu vin în biserică, ci se îndepărtează ei însuși de adevărata viață prin cugetări rele și fapte și mai rele. Căci acolo unde este biserica, acolo și Spiritul lui Dumnezeu, și acolo unde este Spiritul lui Dumnezeu, acolo este Biserica și tot darul; căci Spiritul este adevărul. Ast-fel acei cari nu fac parte din ea nu se nutresc la sînul seă matern ca să aibă viață și nu găsesc în corpul lui Christos un isvor abondent de viață; ci-și sapă pre pămînt cisterne crăpate și se adapă cu apă sticată, depărtându-se de biserică, ca să nu fie atrași, și respingînd Spiritul, ca să nu fie luminați (2). Ea (Biserica) indică singura cale, care conduce la mîntuire. Căci ei s'a încredințat lumina lui Dumnezeu și înțelepciunea lui, prin care mîntuește pre toți ómenii (3). Teofil al Antiochiei: «Dumnezeu a dat lumiei celei bîntuite și tulburate de păcătoși adunări, adică biserică sante, în care, ca în niște limanuri sigure, se conservă învățătura adevărului, la care au alergat toți cei ce doreau mîntuirea (4). Sântul Ciprian: «Ori cine se desparte de biserică se unește cu o femeie nelegitimă și de vine străin de promisiunile bisericei. Ori cine părăsește biserica lui Christos se lipsește de respălătirile destinate de Christos. Este străin de El, nefolositor; este inimicul seă. Cel ce n'are de Mamă Biserica nu pôte avea pre D-ăeu Tată. Dacă cine-va ar fi putut scăpa de potop afară de în corabia lui Noe, s'ar putea mîntui și fără să fie în Biserică. Domnul ăice spre

(1). Epist. ad Philadelph., cap. 5.

(2). Adv. hæres., III, cap. 24; Lect. cr., 1838, I, 135-136.

(3). Adv. hær., V, cap. 20; ibid., I, 43.

(4). Adv. Ausol., II, cap. 14. Dupre aceia compară sectele ereti-

învătătura noastră : „*Cel ce nu este cu mine contra mea este, și cela ce nu adună cu mine risipește*“ (Mat., XII, 30). Mai departe : «Ce sacrificii pot să aducă acei ce urăsc pre preoți? Este óre cu puțință a crede că sunt cu Christos adunându-se afară de Biserica sa? Omenii aceștia, chiar de și-ar suferi mórtea pentru numele lui Christos, păcatul lor nu se va șterge nici chiar prin sângele lor. Grea și nedeslegată este greșala separatismului, nu se curăță nici chiar cu suferințele. Acel ce este afară de Biserică nu póte fi martir ; după ce a părăsit biserica care trebuie să domnéască, nu se mai póte crede demn de împărăție (1)». Și iarăși : «Fără biserică nu este mântuire (2)». Ieronim : «Dicem, că orî cine se mântuește în biserică (3)». «Orî cine se îndepărtează de biserică móre îndată de contagiune (4)». Dupre Augustin : «Nimene nu ajunge la mântuire și la viața eternă fără numai acela ce are cap pre Christos, dar numai acela póte avea de cap pre Christos, care se află în corpul său, -Biserica (5)». Cela ce nu se numără pîntre membrele lui Christos nu póte avea mântuirea creștina (6)». «Tot omul care s'a despărțit de comuniunea isericeî, orî cât de laudată ar fi viața lui, numai pentru că s'a despărțit de unirea cu Christos, nu va avea viață, ci mânie dumnezeéscă va re-

cești cu stâncele de care lovindu-se vasele se starămă și pier cu conducătorii lor și călătorii.

(1). Despre unitatea bisericeî : Lect. cr. 1837, 1, 27-40.

(2). Ep. LXXIII.

(3). In loel. III, 1.

(4). In Ezech. VII, 15 și aiurea : „Pluit Dominus super unam civitatem, veræ confessionis Ecclesiam, et super alteram non pluit, quæ in hæreticorum conciliabulis est. Quumque illa imbrem recipiat sempiternum, ista fugi aviditate siccatur, ut qui sitiunt, coacti penuria, veniant ad Domini civitatem, de qua egreditur fons largissimus qui irrigat torrentem spinarum“ (In Amos., I, V, 7).

(5). De Unit. Ecclesiæ, cap. 19.

(6). De Unit. Ecclesiæ cap. 2.

mănea asupra lui (1). Cetim în Teodoret: «Mântuirea ne vine prin biserică, dar acei ce sunt afară de biserică n'au viața eternă (2)». In genere dupre învățatura vechilor păstorii creștini :

1°. Afară de biserică nu este nici audire (3) nici pricepere a cuvântului lui D-zeu (4); nu este adevărat cult dumnezeesc (5); nu se găsește Christos (6); Sântul Spirit nu se comunică (7); Mórtea Mântuitorului nu procură mântuire (8) nu este mase cu corpul lui Christos (9); nu este rugăciune folositoare (10); nu pot fi nici fapte mântuitoare (11); nici martir adevărat (12), nici virginitate perfectă (13) și curăție (14), nici ajun de suflet folositor (15), nici bine cuvântarea divină (16).

(1). Epist. CLII, : „Extra Ecclesiam totum habere potest, præter salutem. Potest habere honorem, potest habere sacramentum. . . potest Evangelium tenere. potest in nomine Patris, et Filii, et Spiritus S. fidem habere et prædicare; sed nusquam, nisi in Ecclesia catholica salutem poterit invenire (Serm. ad Cæs. Eccl. pleb. n. 6).

(2). In. Ies. Nav. interrog., II.

(3). Auditum multi habent qui habere se credunt; in Ecclesia omnes habent. extra Ecclesiam non habent“ (Ambros, in Luc. X, n. 39).

(4). Hilar. in Mat. cap. 13 n. 1; Hieron. in Ecclesiast, X. 15.

(5). Augustin, de Ver. Relig. Cap. 5; n. 9; Prosper. in Ps. CXXXI, 7).

(6). Aug. Enchirid. cap. 5; Petr. Chrisost. Serm. XXI.

(7). Aug. de Baptism, contr, Donat. III, 17 n. 22; Serm. LXXI. n. 30.

(8). Greg. Naz., orat. XL.

(9). Hieron. in Ies. LXVI, 15.

(10). Augustin, in Ps. XLII, n. 4.

(11). Aug. in Ps. LXXXIII n. 6; de Bapt. contra Donat. IV, 17 n. 24.

(12). Tacian, ad Sympr. Epist. II. n. 7.

(13). Chrisostom, in Philp. hom. II n. 3; In Ps. XLIV, n. 12; Hilar., in Ps. XIV, n. 8.

(14). Isidor Pelus, lib. 1 Ep. CCCLXIX; Hieron, in Ez. VI 19.

(15). Hilar., in Ps. XIV, n. 8; Augustin. de Jejunis, n. 7.

(16). Hieron, in Amos., IV, 7.

II. Dar din contră, în biserică se află buna voință și harul lui Dumnezeu (1); în biserică locuiește Dumnezeu în întreitul său ipostas (2); în biserică este cunoștința adevărului (3), cunoștința lui Dumnezeu și a lui Iisus Christos (4), prisosința darurilor spirituale (5); în biserică sunt adevăratele dogme, dogmele mântuirii (6), credința cea adevărată, provenind dela Apostoli (7), adevărata dragoste (8), și calea cea drăpță, care conduce la viața eternă (9).

II. Compunerea și organismul.

§. 171. *Privire generală asupra acestei organizații.*

Determinând întinderea bisericii sale, însemnând scopul său și dându-i mijlocele trebuincioase spre a-l ajunge, Domnul nostru Iisus l-a dat tot odată și organizare determinată, prin care se poate atinge mai lesne și mai deplin scopul acesta. Iacă în ce constă organizarea acésta a bisericii: 1° Ea este împărțită, prin compunerea sa chiar, în două părți esențiale: turmă și ierarhie de aședare divină, care sunt între ele într'un raport determinat; 2°. Ierarhia se sub împarte în cele trei grade ale sale esențiale, distincte și legate între ele: 3° Turma și ierarhia sunt sub jurisdicțiunea su-

(1). Ambros., de Interpell. David., II, 2. n. 9; Hieron., in Mich. I, 14, 15.

(2). Apud Euseb. in Vita Constant., III, 65.

(3). Ambros. de Virg., I, 5, n. 22; Augustin., de Symbol., cap. 6, n. 13.

(4). Greg. Nyss., in Cantic. homil. VIII; Cyril., in Ies., lib. I. or. II: Hier. in Ierem. C. 31.

(5). Greg. Nyss. in Cantic. homil. XIV.

(6). Euseb., in Ps. LXXXVI, 4; In Ies. XI, 9.

(7). Iren. Præf. in lib. III, Adv. hæres.

(8). Augustin., in Ps. XXI Enarr., n. 19.

(9). Cyrilli Hieros, Catech. XVIII, n. 28; Cyril. Alex. in Ies. XXXV, 6, lib. III t. III.

perióră a conciliilor ; 4°. In fine tot corpul bisericeî bine proporţionat, compus din membre aşa de deosebite şi aşa de înţelept împărţite, are de cap unic pre Domnul nostru Iisus Christos însuşi, care-l însufleţeşte prin prea Sântul Spirit.

§. 172. *Turma şi ierarhia instituită de Dumnedeşu cu raporturile lor între-o-laltă.*

1. Este uşor de a dovedi, contra opiniunei unor eterodocşi (¹), că împărţirea acésta a membrilor bisericeî în doué clase vine dela însuşi Mântuitoriu. Este necontestabil că Domnul însuşi a stabilit în biserica sa clasa particulară ce compune ierarhia, şi a investit pre ómenii, ce fac parte din ea, şi numai pre ei, cu putere de a dispune de mijlócele date de El Bisericeî, spre împlinirea scopulu sêu : adică a aşedat Invetători, Servitori şi Conducetóri spirituali, şi n'a însarcinat cu acestea pre toţi credincioşii fără deosebire, ci din contră a ordonat acestora a asculta de păstorii lor (Márt. Ort. resp. 109 ; Ep. Patr. Or. etc. Art. 10 ; Cat. cel Mare cr. art. IX).

I. Cetind Sânta Evangelie, care cuprinde istoria vieţei şi a faptelor Mântuitoriu, vedem urmátorele : 1° Dintre toţi discipulii sêi a ales anume doî-spre-ðece, pre carii i-a numit Apostoli „*Facêndu-se diiva*“ istoriseşte Luca „*a chîemat pre invetăceii sêi şi şi-a ales doî-spre-ðece dintre ei, pre carii i-a numit Apostoli*“ (Luc. VI; 13) şi apoi le ðise : „*Nu voî m'aî ales pre mine, ci eû v'am ales pre voî*“ (Ión. XV, 16). 2°. Numai acestora le-a dat poruncă şi putere de a inveta tóte

(¹). Anume protestanţii carii nerecunoscênd că Christos a aşedat în biserică o autoritate particulară sau ierarhică, afirmă că toţi credincioşii, în puterea tainei botezulu, sunt deopotrivă preoţii Dumnedeşulu celuí prea înalt, şi fiind-că nu toţi pot împlini serviciul preoţiei, credincioşii aleg dintre ei ómeni speciali, ca represintanţii ai lor, pre carii îi investesc cu autoritate eclesiatică.

némurile, de ale administra Sântele taîne și de a conduce pre credincioși la mântuire (Mat. XXVIII, 19; Luc. XXII, 19; Mat., XVIII, 8). 3°. El transmise acéstă putere Sântilor Apostoli, precum o primise dela Părintele : *Datu-mi-s' a tóta puterea în ceriú și pre pământ; decí mergënd, învętați tóte nęmurile boteđându-le în numele Tatălú, și al Fiulú și al Spiritulú Sânt*“ (Mat. XXVIII, 18, 19). „*Precum m'a trimes pre mine Tatál și eú vę trimet pre voi. Đicënd acestea a suflat asupra lor și le-a đis : luați Spirit Sânt; căroro veți erta pęcatele li se vor erta, și căroro le veți ținea, tinute vor fi*“ (Ión., XX, 21-23), 4°. La cei doi-spre-đece a maí adaus el singur încă șępte-đecí de învățaceii, pre carií i-a trimis iarási la lucrarea acéstă mare (Luc. X, 1, s. a). 5°. Incredințând celor doi-spre-đece Apostoli ai sęi misiunea cerescă, a voit ca să trecă nemijlocit dela ei la urmașii lor, și dela aceștia trecënd din generațiune în generațiune. să se conserve în lume. până la sfęșitul lumei. Căci, după ce a đis Apostolilor : „*Mergënd în tóta lumea; predicați Evangeliul la tóta faptura*“ (Marc. XVI, 15), adauge în dată : „*Eú voiú fi cu voi până la sfęșitul véculú*“ (Mat., XXVIII, 20). Prin urmare, în persóna Apostolilor a trimis la același lucru și a încredințat de prezența sa pre toți urmașii lor viitori, și a dat cu adevęrat El însuși Bisericei nu numai „*Apostoli, Profęți și Evangeliști*“, ci încă „*Pastori și Invęțători*“ (Efes., IV, 11). 6°. În fine, după ce a îmbrăcat ast-fel pre Apostolií sęi cu putere dumneđeescă, a impus pre de o parte, destul de lámurit, și cu amenințări aspre, tuturor creștinilor și ómenilor în viitor, îndatorirea de a primi învățatura și Sântele taîne dela Apostoli și a-i ascuita : „*Cel ce vę ascultá pre voi pre mine mă ascultá cel ce se lépada de voi de mine se lépada și cel ce se lépada de mine se lépada de cela ce m'a trimis pre mine*“ (Luc X, 16). „*Mergënd în tóta lumea, propoveduiți Evan-*

gelia la *tótã zidirea*. Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar ceta ce nu va crede se va osîndi“ (Marc. XVI, 15, 16; Comp. Mat. X, 14; XVIII, 15-19). De aceea, chiar dupre ce Domnul nostru s'a înălțat la ceriuri, numai prin alegerea sa „*Matias s'a adaus la cei un-spre-dece Apostoli*“ în locul lui Iuda, cădut din Apostolat (Fapt. I, 24), și, după vocea Spiritului Sânt, Varnava și Saul au fost osebiți, „*pentru lucrul la care-i chiamase Mântuitorul nostru*“ (Fapt. XIII, 2; Comp. IX, 15).

II. Acéstã intențiune a Domnului nostru se vede și mai lãmurit din faptele Apostolilor, cari erau conduși de Spiritul seü. Faptele acestea formând douë categorii, confirmã iarãși adevêrul pre care-l cercetãm.

Iacă faptele de categoria întâia : 1°. Sântii Apostoli oprirã statornic pentru ei același drept și împlinirã cu sântenie îndatoririle puse de Domnul Iisus (Fapt. V, 42; VI, 1-5; I Cor. IV, 1; V, 4, 5; IX, 16), cu tôte silințele îndesite ale contrariilor lor, cari căutarã ale lua dreptul acesta Dumneșeesc (Fapt., IV, 19; V, 28, 29); 2°. Respândind Evangelia și întemeind în deosebite locuri biserici numerose, „*în tôte bisericile acestea*“ Apostoli „*hirotonirã presbiteri și acolo unde era de trebuință chiar și Episcopi*“ (1). (Fapt. XIV, 23; XX, 28); și persónelor acestora, alese anume, ca locțiitori și urmași ai lor (Tit. I, 5), le transmiserã, prin sacramentalã impunere a mânilor, acéstã putere Dumneșeescã pre care o aveaü dela Iisus Christos, încredințându-i, că ei erau așeđați în bisericã chiar de către Spiritul Sânt (Fapt. XX, 28). Cu deosebire, numai persónelor acestora consacrate transmiserã dreptul lor propriu, cu îndatorirea de a învăța

(1). Aceia ce se dice aici de Paul și Varnava, Invetãtorii vechi raportarã și altor Apostoli. Veđi. Cuv. lui Irineu și Clement Alex. Eus. H. E. lib. III, cap. 23; și Tertul.

pre credincioși (I Tim. VI, 20 ; II, Tim. I, 16 ; IV, 2 ; Tit, II, 1, 13) de a sêvêrși serviciul dumnezeesc (I Cor. II, 12, 16 ; I Tim, II, 1, 2) și a pasce turma lui Iisus Christos (Fapt. XX, 28 ; I Petru V, 12). 3°. În fine Apostoliî recomandară și episcopilor, pre care-î aleseseră și-î hirotoniră nemijlocit, de a transmite la rândul lor, prin sacramentală impunere a mânilor, puterea lor dumnezească și altor ómenî aleși și pregătiți anume (II Tim., II, 2 ; Tit. I, 15) ; ei prescriseră pre larg calitățile particulare, care trebuie să distingă pre acei cariî sunt chîemați la un serviciu așa de însemnat (I Tim. III, 1-10 ; Tit, I, 6 și urm) ; puseră regule speciale spre a-î judeca (I Tim., V, 19) ; ordonară de a rêsplăti pre acei cariî *guvernêza bine* în funcțiunile lor (I Tim., V, 17, 22 ; Tit I, 5).

Din faptele de categoria a doua se vede : 1° că Apostoliî opriră cu asprime usurparea tuturor acelor cariî n'aũ fost legalminte investiți cu puterea de a serba serviciul divin : „*Cum vor predica dacă nu sunt trimiși ?*“ î ntrébă marele Dascăl al Ginților (Rom. X, 15). „*Aũ dóră toți sunt Apostoli ? Aũ dóră toți profesî ? toți dascăli ?*“ (I Cor. XII, 29). Și respunde în altă epistolă : „*Nimene nu-și ia lui-și cinstea, ci trebuie să fie chîemat ca Aaron ; așa și Christos nu și-a luat sie-și onóre de a fi arhieret, ci a primit dela cel ce a vorbit catre dênసు ! : Fiul meũ ești tu eũ, asta-đi te-am născut*“ (Ebr. V, 4, 5). Și 2°. Indémná pre toți credincioșiî în genere : „*Ascultați de conducetoriî voștri și vê supuneți lor, căci ei priveghiază pentru sufletele vóstre, ca cei ce aũ să deie sêma*“ (Ebr. XIII, 17) „*Și vê rugăm, fraților, să recunósceți pre cei ce se ostenesc între voi, și pre maî marii voștri în Domnul, și pre cei ce vê sfătuesc, și să-î prețuiți în iubire pentru lucrul lor. Și fiți în pace între voi*“ (I Tes. V, 12, 13).

III. Pogorîndu-ne la timpul, care urmară vécului Apostolic vedem : 1° Că a fost necontentit în biserica lui Chris-

tos o clasă a parte, acea a Păstorilor, cărora erau îndatorii credincioșii a li se supune : ideie destul de lămurit spusă și de către bărbații și învățăceii apostolici, cărora de sigur le era bine cunoscută voința învățătorilor lor, precum St. Clement Romanul (1), St. Ignatie (2), și păstorii următori, ca St. Irineu (3), St. Cyprian (4), Eusebiu (5), Gregorie Teologul (6), Chrisostom (7), Ambrosie (8), Ieronim (9), Augustin (10) și alții. Vedem iarăși, 2° că păstorii cari formau această clasă particulară atribueau puterea lor lui Iisus Christos însuși, numindu-se urmașii Apostolilor, reprezentanții Mântuitorului chiar în biserică. Iacă, spre exemplu, cuvintele Sântului Clement Romanul : «Primind o cunoștință perfectă de viitor, Apostolii hirotoniră pre acei pre cari i-am numit (adecă pre episcopi și diaconi), și tot-odată puseră ca regulă, că la mórtea lor să fie înlocuiți în funcțiunile serviciului lor de alți ómenii încercați (11)». Ignatie Teoforul : «Episcopii sunt așezați în tóte părțile

(1). Ep. 1. c. Corint. n. 42. 44.

(2). Ep. ad. Magn. n. 3, 6, 7.

(3). „Trebue a se supune preoților, cari aflându-se în biserică și descendând prin succesiune dela Apostoli, au primit adevăratele daruri prin buna-voința Părintelui, cu succesiunea episcopatului. Iar cei-lalți cari n'au primit preoția prin o succesiune asemenea și deasemenea în fie-care parte, trebue a-i considera ca ómenii suspecti, eretici, réu voitori, ca apostazi, vanitoși, egoiști, ipocriți, cari fac acesta numai de fală sau glorie vană“ (Adv. hær. IV, 26).

(4). Epist. XXV, XXVII.

(5). Hist. Eccles. III. 4 ; In. Ps. LXXXVIII, 35 ; In Ies., I, 27 ; IX, 14 ; XI, 6-7.

(6). Cuv. despre regula de observat în discuțiuni : Oper. St. P. III, 142-145.

(7). In. II ad Tim. homil II. n. 2 ; In. II ad. Corint. homil. XV, n. 4 ; XVIII, n. 3.

(8). De Offie ministr., lib. II cap. 24. n. 123.

(9). Dial. contr. Luciferian. cap. 4.

(10). Contr. Epist. Parmeniani, lib. 1. cap. 3. n. 5.

(11). Ep. I ad Corint. n. 44.

pământului, duple voința lui Iisus Christos (1). Sântul Irineu : «Noi putem numi pre acei pre cari Apostolii îi rânduiră ca episcopii în biserică, și urmașii lor chiar până la noi, cari n'aũ învățat nici odată, nici n'aũ văduț aceia ce-și închipuesc ereticii. Căci, dacă Apostolii cunosciră tainele secrete, pre care le descoperiră numai celor perfecti, și nu tuturor celor-lalți, cu atâta mai mult le împărtășiră ômenilor, căroră le încredința însuși bisericile, întru cât ei doreaũ ca acei pre cari îi lăsară ca succesori, transmițându-le propriul lor serviciu al învățaturei, să fie în tôte privințele perfecti și fără imputare (2). Sântul Cyprian : «Noi suntem urmașii Apostolilor, guvernând biserică lui Dumneđu cu aceiași putere (3). Sântul Ambrosie : «Episcopul represintă persóna lui Iisus Christos și este locoțiitoriul Domnului (4). Ieronim : «La noi episcopii înlocuesc pre Apostolii (5).

IV. Din tôte acestea se vede lămurit, care trebuie să fie raportul între cele două părți constitutive ale bisericei lui Iisus Christos. Păstoriă aũ îndatorirea de a învăța turma lor (I Tim. VI, 20 ; Tit. II, 1, 13), de a sêvêrși serviciul dumneđeesc (I Cor. II, 12-16 ; I. Tim., 1, 2) și de a-i conduce spiritualmente (Fapt., XX, 28 ; 1, Petru V, 1-2). Turma este îndatorită de a se conforma cu învățătura Păstorilor sêi (Luc. X, 16 ; I Tes. V, 12, 13), de a se folosi de serviciul

(1). Epist. ad Efes. n. 3 ; Lect. cr. 1821. I, 32. Com. Ep. c. Filadef. : Lect. cr. 1828. XXXI, 3, 4.

(2). Adv. hæres. III, cap. 3 ; ibid. 1838. II, 4, 5.

(3). „Apostolis nos successimus, eadem potestate Ecclesia in Domini gubernantes“ (Vid. in Act. concil. Cartag.) și aiurea : „Potestas ergo peccatorum remittendorum Apostolis data est et Ecclesiis, quas illi a Deo missi constituerunt, et *episcopis*, qui eis ordinatione vicaria successerunt“ (Epist. XXV).

(4). „Episcopus personam habet Christi ; vicarius Domini est“ (Com. Ep. 1 Cor).

(5). „Apud nos Apostolorum locum episcopi tenent ; apud eos (Montanistos) episcopus tertius est“ (Epist. XXVII ad Marcellum).

lor (Marc. XVI, 15, 16) și a se supune autorității lor spirituale. Așa, cu toate că, în cuvântul dumnezeesc se află câte odată îndegetată sub numele de biserică și turmă, anume spre a-i distinge de păstori, cărora li se încredințează biserică (Fapt. XX, 28; I Tim. III, 5) și alte ori-pre Păstori numai, spre exemplu în cuvintele Mântuitorului : „*De-ți va greși fratele tău, mergi, muștră-l pre dânsul între tine și el singur; de te va asculta, ai dobândit pre fratele tău. Iar de nu te va asculta. . . spune-l bisericei; și de nu va asculta nici de biserică să-ți fie ca un păgân și vameș, Adevăr ȋic voue: Ori ce veți lega pre pământ, vor fi legate și în ceriū; și ori ce veți deslega pre pământ, vor fi deslegate și în ceriū*“ (Mat. XVIII, 15-19) ⁽¹⁾; cu toate acestea, în înțelesul riguros, biserică lui Christos se formeză numai din reuniunea acestor două biserici, dintre care una se numește subordonată și alta ierarhică; și acolo unde este numai turma sau în genere credincioși, fără să fie o ierarhie de aședare dumnezească, și unde acesta este respinsă, acolo numai este biserică (Epist. Patr. ort. etc. art. 10). Căci, precum însuși Domnul a voit ca acei cari cred întru el să formeze biserică, de asemenea tot El a aședat în biserică sa ierarhia, și duple voința sa numai păstori ai dreptul de a învăța pre omeni religia, a-i sânti prin sântele taîne și a-i conduce la mântuire.

(1). Cuvintele din urmă : Adevăr ȋic voue, tot ce veți etc. mărturisesc de a dreptul că prin biserică Mântuitorului, se înțelegea anume persoanele învestite de dânsul cu puterea de a lega și a deslega; precum și la Iudei, într'un asemenea cas, când era vorba de a îndrepta sau de a pedepsi pre cine-va, se numea biserică (Kahal, ἐκκλησία) anume adunarea cea mare sau sinedrion. De aceea Sântul Chrisostom, duple esplicarea locului acestuea, duple cuvintele acestea : *Spune-l bisericei*, adauge, adecă superiorilor sōi; și mai departe, cuvintele *Ori ce veți lega. . .* le ea ca continuare ale aceliași ideii și le raporta iarăși la superiorii bisericei (Hom. la Math. III p. 33). Locul este esplicat și de Cyprian, Augustin, Teofilact., etc.

Prin urmare creștinii fără de păstori, după lege stabilită, ar rămâne fără de sântire. . . Vechii învățători ai bisericii căutară a inspira socotința acésta credincioșilor cu o putere deosebită; spre exemplu Sântul Ignatie Teoforul : «Fără dênșii (adecă fără episcop, preoți și diaconî), nu este biserică; voi sunteți convinși de acésta ca și mine (1)». Tertulian : «Fără episcop, nu este biserică (2)». Sântul Ipolit : «Episcopul să nu se mândrească înaintea preoților și diaconilor, nici preoții înaintea poporului: căci corpul bisericii se compune și din unii și din alții (3); Sântul Cyprian : «Ceia ce forméază biserică, este poporul unit cu preotul și turma supuse păstorului său; iacă pentru ce trebuie să scii că episcopul este în biserică și biserică în episcop, și astfel, orî cine nu este în împărtaşire cu episcopul nu mai este în biserică (4)». Sântul Grigorie Teologul : «In corp este partea care conduce și președe, și partea care este guvernată și conduse; așa este și în biserică. . Dumneđeū a hotărît ca unii, cariî au mai multă trebuință, fiind conduși la împlinirea datoriilor prin cuvânt și exemplu, să rămâe turmă și subordonați, și alții mai sus puși prin virtuțile și relațiunile lor cu Dumneđeū fiind mai aprópe de El, să fie păstori și învățători, spre perfecționarea bisericii; dar se păstreze cu cei dintâi raportul ce există între suflet și corp, spirit și suflet, pentru că acésta dualitate, neajungătoare și prisositoare, ca și membrele corpului, fiind reunită la un loc, unită și conținută prin legătura Spiritului să formeze un

(1). Χωρίς τούτων Ἑκκλησία οὐ καλεῖται (Epist. ad Tral. n. 3).

(2). „Nulla Ecclesia sine episcopo“ (Adv. Marcion., IV, 5; cfr. de Præscript. hæret. 32).

(3). Ἐξ ἀλλήλων γὰρ ἐστὶν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος (De Charism., n. 1).

(4). „Illi (Christo) sunt Ecclesia, plebs, sacerdoti adunata, et Pastori suo grex in hærens; unde. . .“ (Epist. LXIX, n. 8).

singur corp perfect și cu adevărat demn de Christos capul nostru (1). De aceia societățile creștine, care nu se supuneau episcopului și preoților și serbau fără dâră serviciul divin, erau privite de vechii învățători ca nedemne de numele de biserică și calificați de *eretici*, adunări de schismatice, rău voitori, stricați etc. (2).

§. 173. *Cele trei grade ierarhice bisericești de aședare divină și deosebirea lor.*

Cele trei grade sau ordine ierarhice de aședare dumnezească sunt : ântâiul, grad superior, episcopatul ; al doilea, sub-rânduit celui dintâiu, sacerdoțiul sau preoția ; al treilea, sau trepta inferioară, diaconatul (Mar. Cat. cr. despre Preoție p. 96 ; M. 1840).

I. Aședarea dumnezească în biserică a treptei episcopatului, și superioritatea sa nu numai asupra diaconatului (ceia ce nu contestă nimene), ci și asupra preoției sau sacerdoțiului (ceia ce contestă unia) (3), o observăm :

1°. În *Sânta Scriptură*. De și numele de preot și episcop duple înțelesul literal al cuvintelor acestora (4), firește că putură să fie întrebuințate, precum s'a și întemplat (5), fără nici o deosebire de către Apostoli, cari le aplicară și pe unul și pe altul, duple timpuri, când episcopilor, când preoților (6), când persoanei lor proprie (I Petru V, 1 ; II

(1). Serm. III. Op. St. Păr. I, 17, 28).

(2). Iren. adv. Hæres IV, ca. 33, 43 ; Tertul. de Præscript. hæret., cap. 37.

(3). Sunt cunoscuți sub numele de *presbiteriani*.

(4). Ἐπίσκοπος înseamnă, inspector, observator, și Πρεσβύτερος, bătrân, mai bătrân.

(5). Acesta este admis în unanimitate de mulți sânti Părinți. Vezi mărturiile lor în Thess. Eccl. Suiceri, la cuv. Ἐπίσκοπος, n. 11.

(6). Așa spre exemplu, cetim în cartea Faptelor Apostolice că St. Paul aflându-se la Milet, chiamă pre preoții din Efes, pre cari-i

Ion, 1; III Ion 1). Cu toate acestea dădură acelor prerogativa specială și puterea de a așeza alți preoți (Tit. I, 5; I Tim. IV, 22), de a-i judeca (I Tim., V, 19), de a-i învrednici cu onoruri (17);- prerogativa și puterea, care fără îndoială înalta pre acei ce le primise dela Apostoli mult mai presus de preoții simpli, cărora după mărturia istoriei, nici odată nu li-a aparținut cel dintâiu din aceste drepturi. «Este cu neputință, observă Sântul Epifanie, ca episcopul și preotul să fie egali. Scriptura dumnezească învață cine este *episcopul* și cine *preotul*, ținând lui Timoteu : „*să nu înfrunteez pre presbiter.* .“ Ce trebuință avea să facă o asemenea îndemnare episcopului față cu un preot, dacă cel dintâiu n'ar fi avut preeminența asupra celui din urmă? Iacă pentru ce ține iarăși aiurea : „*In contra preotului să nu primești pâra fără numă prin două sau trei mărturii* (1)“. Dar, fiindcă schimbarea denumirilor între preot și episcop, pre care o aflăm în Sânta Scriptură, nu ne permite de a determina într'un chip riguros și incontestabil în ce înțeles se luau aceste cuvinte de către Sântii Apostoli, este lucru firesc să întrebăm în privința acesta pre ómenii Apostolică. Ei viețuiră și lucrară chiar cu Apostoli, fură învățaceii lor cei mai de aproape, și fără îndoială cunoseau modul lor de cugetare.

2°. Bărbații Apostolică nu ne lasă nici cea mai mică îndoială despre așezarea dumnezească și însemnătatea cea numește apoi tot el *episcopi* (C. XX, 27). Și în epistola lui Tit, după ce a vorbit de preoți, pre care-i poruncise a-i așeza în fie *care cetate* a Cretei, îi numește mai departe *episcopi* (I, 5-7). În epistola către Filipeni (I, 1) salutând pre episcopi și diaconi nu amintește de preoți. În l-a către Timoteu (III), descrie calitățile episcopului și diaconului, tăcând despre presbiter. Veđi pre larg explicarea acestor locuri în Chrisostom, Teodoret, Ambrosie, Ieronim, Epifanie și alți St. Părinți, în Pesan Petavii Ecclesiast. Hierarchia, lib. II, c. 1-9. Desert eccles. lib. 1. cap. I, și 2.

(1). Epifan. adv. Hæres. lib. III. Hæres. LXXV, n. 5).

mare a demnității episcopale. Unul dintre dênșii, Sântul Clement al Romei, se exprimă așa : «Predicând în orașe și sate, ei (Apostolii) hirotoneau, după o cercetare spirituală, pe cei dintei credincioși, episcopi și diaconi, pentru cei ce primeau credința»; și transferând numirele treptelor ierarhice din Vechiul Testament la cel Nou, face următoarea observare : «Preotul cel mare, adică episcopul, a primit serviciul său ; preoții (presbiterii) au locul lor însemnat, și leviții (așa numește el pe diaconi) îndatoririle lor (1). Și Sântul Ignatie Teoforul se exprimă și mai lămurit : **a**) în epistola sa către Efesenii : «Episcopi sunt hirotoniți până la marginile pământului după voința lui Iisus Christos, (2) ; **b**) în epistola sa către Smirnenii : «Urmați cu toții episcopului, precum și Christos pre Părintele său, și pre preoți, ca pre Apostoli ; dar onorați pre diaconi, ca orânduire a lui Dumnezeu (ὡς Θεοῦ ἐντολήν), (3) ; **c**) în epistola sa către Magnesienii : «Vă conjur, faceți totul în pacea lui Dumnezeu, sub președința episcopului în locul lui Dumnezeu însuși, a preoților în locul adunării Apostolilor, și a diaconilor prea iubiți, cărora li s'a încredințat serviciul (διακονία) lui Iisus Christos, (4) ; **d**) în epistola sa către Tralienii : «Este bine pentru fie-care din voi, mai ales preoților, a procura arhiepiscopului o liniște plăcută, spre gloria Părintelui, a lui Iisus Christos și a Apostolilor (5)».

3°. Același învățătură se află apoi chiar la păstorii din suta a doua și a treia, precum : Sântul Irineu : «Toți adversarii învățătorei bisericei au apărut mult mai târziu de-

(1). Epist. I, ad Corint. n. 40, 42 ; Lect. cr. 1824, XIV p, 278, 279-280.

(2). Veđi mai sus. p. 251, not. 9.

(3). Cap. 8.

(4). Cap. 6.

(5). Cap. 12.

cât acești episcopi, cărora le-au încredințat Apostolii bisericile (1). Tertulian : «Dreptul de a împărtăși botezul se cuvine Marelui preot (summus sacerdos), care este episcopul ; pe urmă (de hinc) numai preoților și diaconilor, dar nu fără autorisarea (auctoritate) episcopului (1)». Origen : «Se cere dela mine (preot) mai mult decât dela un diacon, dela un diacon mai mult decât dela un laic ; dar dela acela care ține în mână autoritatea bisericăscă asupra noastră a tuturor, se cere fără de asemănare mai mult decât dela fie-care din noi (3) ;» și alții (4).

4°. În fine noi găsim în tocmai aceiași învățatură nu numai la păstorii din toate vecurile următoare, ci și în canónele sínódelor, spre exemplu : în cel din Niceia, de a totă lumea (can. 18), și din Laodicea (can. 56, 57) ; așa că în suta a patra, Ariu începând a învăța că episcopul n'ar avea nici o preeminență asupra preotului, biserica întrégă, duple mărturia lui Epifanie și a lui Augustin, l-a recunoscut ca eretic (5).

5°. Dar este o nouă dovadă și mai evidentă încă despre origina divină și despre preeminența puterei episcopale : sunt catalógele cele mai vechi a primilor episcopi din deosebite biserici Apostolice, cari erau pentru vechii luptători ai ortodoxiei o armă contra ereticilor. «Putem, dice Sântul Irineu, să enumerăm pre acei ce au fost rânduiți episcopi în biserici dela Apostoli și urmașii lor, chiar până

(1). Adv. hæres. V, cap. 20 ; Lect. cr. 1838, 1, 42.

(2). De Baptismo, cap. 17.

(3). Homil XI. în Ierem. n. 3 edit. Maur. Opt. t. III, p. 189.

(4). Veđi un șir de mărturii de acestea în Natal. Alexandr. Disert. XLIV, în sec. IV și în Witasse de Sacram. ordin., part II sect. III art. I c. I. 1. n.

(5). Epiph., Hæres., 75, cap. 3 ; Augustin., Lib. de Hæres., cap. 5 3.

în ȃdilele n3stre; și enum3ră el, cu adev3rat, în ordinea succesiunii, pre episcopii Romei, încep3nd chiar cu originea acesteia bisericii, până pe la finea sutei a doua (1). «Să ne arate, ȃce un alt Inv3ȃtor al bisericeii vorbind de eretici, originea bisericelor lor; să ne prezinte și ei un șir neîntrerupt de episcopi așa precum le oferim noi, și așa ca cel dint3iul din episcopi lor să aibă de autor sau predecesor pre unul din Apostoli sau dintre bărbații Apostolici, cari să fi viețuit mult timp cu Apostolii! Căci bisericile Apostolice și-au ast-fel listele lor (de episcopi) : cea din Smirna, spre exemplu, are pre Policarp, hirotonit de I3n; cea din Roma, pre Clement, hirotonit de Petru. Cele-lalte biserici iarăși arată omenii cari, fiind rădicați la episcopat de către Apostoli, erau pentru ele ramuri ale seminței Apostolice (2). Eusebiu a conservat listele vechi ale lui Egesip, unde este reprezentată seria succesivă a episcopilor bisericilor din Corint, Roma și Ierusalem, și el însuși, duple alte monumente, ne transmite aceluși liste de episcopi ale bisericelor celor mai celebre (3). Din t3te acestea rezultă cu evidență, că cei vechi nu numai deosebeau pre episcopi de preoți, ci ei priveau numai pre cei dint3iul ca urmași ai Apostolilor, dându-le prin aceia preeminența asupra celor din urmă.

II. Aședarea dumnezeescă a puterei sacerdotale în biserică se arată mai 3nt3iul în aceia, că Apostolii însuși «hirotoniră presbiterii în fie-care biserică», (Fapt. XIV, 22), și recomandară episcopilor «de a aședa preoți în fie-care cetate», (Tit. I, 5). Se arată apoi din mărturiile vechilor Inv3ȃtorii. Dupre Sântul Ignatie Teoforul, spre exemplu : «Preoții sunt aședați din porunca lui Is. Chr. (4)». Sântul Irineu ȃce :

(1). Adv. hæres III cap. 3.

(2). De Præscript. hæret. cap. 32.

(3). Histor. eccles. lib. IV, cap. 5, 22.

(4). Epist. ad Philad, cap. I.

«Prin buna-voința Părintelui, preoții au primit, prin succesiunea Apostolilor, darul neschimbat al adevărului (1)». În Ieronim citim : «Apostolii aședară în toate provinciile preoți și episcopi (2)».

Am vădit acum deosebirea ce există între demnitatea preotului și cea a Episcopului, prin mai multe mărturii, care arată superioritatea acestuia asupra celui-lalt; se mai poate adăuga : 1°. Canonul cinci-șeci apostolic : «Dacă cineva, preot sau diacon, său, în genere, aflându-se în lista clerului, părăsește postul său, și ducându-se în alt loc se așază acolo, și rămâne acolo fără învoirea episcopului său, noi poruncim de a nu mai servi, și mai ales dacă n'a ascultat pre episcopul său, care-l îndemna a se întorce »; al trei-șeci și unulea : «Dacă vre un preot, desprețuind pre episcopul său, face adunări a parte și înalță un alt altar fără să-l fi convins prin judecată de vre un act contrariu pietății și adevărului, să fie exclus ca un ambițios »; al trei-șeci și noulea : «Preoții și diaconii să nu facă nimic fără scirea episcopului; căci omenii lui D-zeu îi sunt încredințați și el răspunde de sufletele lor »; 2°, asemenea canonul 56 al sinodului din Laodicea : «Nu se cuvine preoților a intra și a șede la altar înainte de sosirea episcopului; trebuie să intre odată cu episcopul, fără numai dacă acesta va fi bolnav sau absent »; al cinci-șeci și șeptelea : «Preoții nu trebuie să facă nimic fără învoirea episcopului, (Comp. can. 13 și 14).

III. Aședarea dumnezească a diaconatului în biserică este lămurit presupusă în epistolele Sântului Apostol Paul. Salutând biserica din Filipi cu servitorii săi dumnezeiești

(1). Adv. hær. IV, cap. 43; cf. I, cap. 28.

(2). „Apostoli per singulas provincias præsbyteros et episcopos ordinantes“ (In Mat. XXV, 26).

scrie : «Tuturor sântilor în Iisus Christos, cari sunt în Filipi, și episcopilor și diaconilor, D-zeu Părintele nostru și Iisus Christos Domnul nostru să vă dea har și pace, (Fil. 1, 1, 2); și prin urmare pune în numărul servitorilor Domnului pre episcopi și pre diaconi. De asemenea în ântția sa epistolă către Timoteu, prescriind însușiile persónelor, care fac parte din ierarhia bisericescă, vorbește de episcop și diaconi (III, 2, 8) (1). Acéstă instituție este confirmată și de bărbații Apostolici; de Sântul Clement Romanul : «Servitorii amintiți (adecă episcopii și diaconii) au fost așezați de Apostoli, de Sântul Ignatie Teoforul : «Diaconilor, acestor servitori ai tainelor lui Christos, trebuie a le arăta tótă bună-voința, de óre-ce ei sunt servitori nu ai bucatelor și băturilor, ci ai bisericei lui Dumnezeu (2); ; de St. Policarp : Diaconii trebuie să fie curați înainte dreptăței sale ca servitorii săi (ai lui D-zeu) în Iisus Christos, și nu servitorii ómenilor; ; și mai departe : «Trebuie a se supune preoților și diaconilor ca lui Dumnezeu și lui Iisus Christos (3)». În fine se confirmă de către învățătorii următori : Iustin Martirul (4), Tertulian (5), Clement Alexandrénul (6), Cyprian (7) Ambrosie (8) și alții (9). De asemenea și socotința,

(1). Cum să se înțelégă locul din cartea Faptelor unde se istorisește hirotonia celor șapte Diaconi dinteiu de către Apostoli (VI. 1-7)? Veđi sin. VI ecum. can. 16.

(2). Epist. ad Trallian., n. 2 : Lect. cr. 1830. XXXVII, 240, p. 253, not. 1. p. 256, n. 4 și 5.

(3). Ep. c. Fil. n. 5; Lect. cr. 1821, 1, 120-121.

(4). Apolo. 1 cap. 65.

(5). De Præscript. Hæret. cap. 41; de Bapt. cap. 17.

(6). Strom. VI, 1.

(7). Diaconos. . . Apostoli sibi constituerunt, episcopatus sui et Ecclesiæ ministros“ (LXV).

(8). De Offic. I, 50 n. 225.

(9). Greg. Naz. Epist. CCV Hieronim, in Ezech. XLIV; Teodoret. in 1 ad. Tim. 8.

că sarcina diaconului este deosebită de cea a episcopului și preotului, și le este inferioară, rezultă mai întâi din cuvintele Sântului Apostol Paul, care, în epistolele sale, stabili cu claritate o deosebire între diaconi și episcopi (și sub numele acesta, precum am observat, se înțelegea câte odată și presbiterii), și-i numește tot-deuna după episcopi (I Tim. III, 2, 8; Phil. I, 1, 2). Ideia acésta este confirmată și prin mărturiile bărbaților Apostolici și cea a bisericeii întregi. Spre exemplu : Sântul Ignatie dice că : «diaconul este subordonat episcopului și presbiterilor prin har și legea lui Christos (1)». Optat pune pre diaconi în clasa a treia a sacerdoțiului și pre preoți într'a doua (2). În canonul al opt-spre-zecelea al primului sinod ecumenic, se exprimă lămurit că «diaconii sunt servitorii episcopului și inferiori preoților», și că le este permis a șede cu preoții dar mai jos decât ei. Cetim și în canonul două-zeci al sinodului din Laodicea : «Nu se cuvine diaconului a șede în prezența preotului, pôte să șadă numai cu învoirea lui».

IV. Din cele ce s'a ȃis până acum despre aședarea dumne-dească și deosebire treptelor ierarhice bisericești, rezultă că nu sunt mai puține de trei : episcopatul, presbiteratul și diaconatul; dar trebuie a observa, că nu sunt nici mai multe. Căci, pre lângă că în Sânta Scriptură nu se amintește decât aceste trei trepte, afară de serviciile extraordinare care au fost numai pentru un timp, scriitorii vechi ai creștinismului, enumeră cu claritate numai treptele acestea. Așa scrie Sântul Ignatie Teoforul; «Băgați de sémă, iubiților, de a vă supune episcopilor, preoților și diaconilor; căci cela ce li se supune, se supune lui Iisus

(1). Epist. ad Magn. cap. 2. Veđi p. 256. not. 1, 3 și 4.

(2). „Quid diaconus intertio? Quid presbyteros in secunda sacerdotio constitutos? Ipsi apices et principes omnium. . . episcopi“ (Schism. Donat. 1, 13). Mărturit de asemenea la Tertulian și Origen.

Christos, careî-a aşedat ; dar cela ce nu-î ascultă se împrotiveşte lui Iisus Christos şi acela ce nu se supune Fiului nu va vedea viaţă, ci mânia dumnezească rămâne asupra lui (1). Clement Alexandrénul dice : « Treptele bisericeşti ale episcopatului, presbiteratului şi diaconatului sunt, duple părerii mele, închipuirile ierarhiei îngereşti (2). In Origen cetim : « Paul vorbeşte capilor şi conducătorilor bisericilor, adecă acelora cariî judecă în biserică, anume episcopilor, preoţilor şi diaconilor (3). Dupre Eusebiu al Cesarei, sunt trei trepte : cea dintăi, a capilor saū superiorilor ; a doua a preoţilor ; şi a treia a diaconilor (4). Espresiuñi de feliiul acesta găsim în Tertulian (5), Ipolit Optat Origen (6), Ieronim (7) şi alţii.

§. 174. *Relaţiunea gradelor ierarhiei bisericeşti între ele şi cu turma.*

Relaţiunea acestor trei grade ierarhice, saū între ele, saū cu turmă, constă în aceea. că episcopul în biserică sa particu-

(1). Veđi Epist. cătr. Filadelf. comp. p. 256. not. 3 şi 4.

(2). Ἐπι καὶ αἱ ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν προκοπαὶ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μισήματα οἶμαι ἀγγελικῆς δόξης (Strom. VI, 13).

(3). Lib. II in Ep. ad Rom. ed Paris 1582, part. II p. 304.

(4). Ἦγουν τρεῖς ἀριθμοὶ ; τὸ πρῶτον τῶν προέδρων τάγμα, καὶ τὸ δεύτερον τῶν πρεσβυτέρων, τῶν τε διακόνων τὸ τρίτον. In Ies XIX, n. 18.

(5). Sed quum ipsi auctores, id est ipsi diaconi, presbyteri et episcopi, fugiunt, quomodo laicus intelligere poterit qua ratione dictum: Fugite de civitate in civitatem (Mat. V, 23)? Itaque, quum duces fugiunt, quis de gregario numero sustinebit ad gradum in acie figendum suadentes? (De Fuga in persecut. cap. XI).

(6). Ἐπιτοκικῶς θρόνος, πρεσβυτερίου τμή, διακονία εἰς λαὸν τοῦ θεοῦ (In Mat. t. XV, n. 26).

(7). Episcopi, sociique eorum presbyteri atque diaconi. . (In Ierem., X, XII) Quinque Ecclesiae ordines; episcopus, presbyteros, diaconos, fideles, catechumenos. . . (In Ies. XX).

lară, sau în diecesa sa, este locoșitorul lui Iisus Christos (Mărt. ort. p. 1 resp. 85) (1), și prin urmare, capul principal a totă ierarhia pusă sub conducerea sa și tot odată și al turmei (Ep. patr. etc. art. 10) (2). Căci, precum vom vedea, numai el a primit dela Apostoli dreptul exclusiv de a hirotoni pentru biserica sa pre toți păstorii din treptele mai inferioare; așa că aceștia țin dela densusul drepturile și autoritatea lor spirituală asupra turmei, și tot el sânteste printr'ênșii totă turma ce se află sub privigherea lor, dar mai ales :

Episcopul este mai ântăi învătătorul principal în biserica sa și pentru credincioșii de rând și pentru păstori (Ep. Patr. etc. art. 10). Acăsta rezultă din epistola Sântului Paul către Episcopul Timoteu, căruia îi demandă Apostolul : „Pazește-te pre tine însuși și învățatura“ (I Tim., IV, 16; Comp. VI, 12). „Predică cuvântul, stăruiește la timp și fără timp; mustra, cêrtă, îndemnă cu totă îndelunga rabdare și învățatura“ (II Tim. IV, 2-5); recomandându-i iarăși de a pregăti și de a învăța în credință pre viitorii învățători (II Tim. II, 2); de a privighea pre preoți în învățatura lor și de a cinsti îndoit pre acei ce s'ar osteni în cuvânt și învățatură (I Tim. V, 17). Acăsta rezultă și din canónele Apostolice, din care canonul cincî-deci și opt sună : «Episcopul, care nu grijește de cler și de popor și nu-i învață pietatea, să se îndepărteze; și de stăruiește în negrijire și lene să fie escomunicat din aședămintele apostolice, care recomandă episcopului de a priveghea, ca curăția și adevărul să se conserve

(1). Acăsta denumire a episcopilor este forte veche; se află acum în Ignatie Teoforul (Ep. ad Tral. n. 2, 3, ad Smirm. n. 9 ad Rom. n. 9; ad Efest. n. 4) și în Constituțiile Apostolice (Constit. Apost. II. 26).

(2). Acăsta denumire se atribuea și episcopilor forte veche (Herm. Past. lib. III. Sim IX, n. 27; Origen., în Luc. homil. XXXIV; Cyprian. de Unit. Eccles. p. 397. ed Bal).

în biserică ⁽¹⁾;-din canónele sinódelor urmátore, care ordónă ca «capii bisericelor să învețe în fie-care ȃi, și mai ales Duminicile, clerul și poporul, cuvintele pietăței» (Can. 19 Trul). Iacă pentru ce vechiul apologistii ai creștinismului afirmă, contra ereticilor, că tradițiunea adevărată și învățătura lui Christos s'a conservat în biserică dela Apostoli chiar și a-nume prin succesiunea neîntreruptă a episcopilor ⁽²⁾.

Preoții, primind dela episcop, prin sacramentală împunere a mânilor, tătă autoritatea lor, primesc dela episcop și dreptul de a învăța (Epist. Patr. etc. art. 10) turma lor; și, dreptul acesta, sunt ținuți de a-l împlini cu tătă îngrijirea și tot zelul posibil (I Tim. V, 17; can. ap., 58). Dar și dupre acésta, preoții sunt tot-déuna în învățământ ca și în altele, sub privigherea și jurisdicțiã arhipăstoriului lor, așa precum arată cuvintele Apostolului (I Tim. V, 17) și canonul al trei-deci și doilea Apostolic ⁽³⁾. Mai mult încă, episcopul are dreptul de a interȃice, dacã se cuvine, preotului predicarea, precum episcopul din Alexandria, dupre mărturia lui Socrat și Sozomen, a făcut în turma sa cu ocazia ereșiei lui Ariu ⁽⁴⁾.

Și diaconii chiar, pot cu învoirea episcopului, a fi admiși la predicã, precum se practica acésta în bisericã primitivã, judecând dupre exemplul primilor diaconi, Sântul Ste-

(1). Lib. II cap. 26.

(2). Iren. adv. Hæres. III, cap 3; Tertul. de Præscr. hæret. cap. 32.

(3). În genere, în bisericã veche, dupre mărturiile învățatorilor: Ambr. de Offic sacer. lib. 1, cap. I; Chrysost., Homil. X in 1 Epist. ad Timoth., Hieron Epist. LXXXIII ad Ocean); canónele sinodale (din Laodicea, 19, și Trula 19) și chiar a legelor civile (Veđi Cod. Teod. legea de munere sau officio episcoporum in predicando verbo Dei), predicarea adevărurilor evangelice se atribuea episcopilor.

(4). Socrat. H. E. V, cap. 22. Sozom. Hist. Ecl. VII, cap. 19.

fan (Act. VI, 8) și St. Filip (VIII, 5, 35), mai ales spre a învăța pre catheumeni (1), dar acesta nu era o obligare esențială și constantă a diaconilor, și tot așa este și în zilele noastre.

Episcopul este apoi, în puterea Spiritului Sânt, cel dintâi sêvșitor și servitor al Sântelor Taîne în biserica sa particulară (Epist. Patr. or. etc. art. 10). Unele lucrări îi sunt exclusiv rezervate, precum era și în vechime. Așa bună-ôră, numai el are dreptul a sânti la preoție și alte împuterniciri bisericesti, dupre cuvântul dumnezeesc (Tit. I, 5; I Tim., V, 22), canónele St. Apostoli (2) și *hotaririle sínódelor* (3), și dupre opiniunea tuturor învățătorilor bisericeii, cariî priveaũ dreptul acesta ca cea mai mare prerogativă a episcopului asupra preotului (4), și diceaũ : « Trépta episcopilor este mai cu deosebire destinată pentru nașterea părinților ; căci ei se cuvine în biserică dreptul de a înmulți părinții (spirituali). Este și altă tréptă (a preoților) carea nu pôte naște părinți ; prin baia nașterei de a doua naște fiî bisericeii, dar nu părinți saũ învățători. Cum se pôte ca un preot să (poruncescă) hirotonescă pre un alt preot, ne avênd spre acesta nici un drept de hirotonie ? saũ cum pôte preotul

(1). Ign. Epist. ad Filadelf. n. 2; Cyprian., Epist. 29. Origen. Homil. in Ps. XXXVII; Homil. XVII in III Sirach.

(2). Preoții, diaconi și alți clerici să fie hirotoniți numai de episcop (Can. Ap. 2.; Const., Apost., III, cap. 2).

(3). Fie-care episcop în eparhia să hirotonescă preoți și diaconi și se cerceteze tóte cu luare aminte (Can. 8 sinod. Antioh.).

(4). „Este o mică deosebire între preoți și episcopi, căci și cei dintâi sunt îndatoriți de a învăța și a îngriji de biserică, și ceea ce dice (Apostolul) de episcopi, atribue și preoților. Numai prin dreptul de hirotonie (τῆ χειροτονία μόνῃ) li sunt superiori episcopii, și se pare că n'au asupra preoților decât numai prerogativa acesta“ (Chrisost, in 1. ad Tim. homil. XI, 1). Quid facit episcopus, excepta ordinatione, quod presbyter non faciat? (Hieronim Epist. LXXXV, ad Evagrium).

să fie egal episcopulul (1)!. De asemenea tot numai episcopului se cuvine a sânti Mirul mare și altariul său sânta masă, precum arată Canónele apostolice (2) și în genere învătătura bisericeii ortodoxe (3). Cât despre cele-lalte taíne, de și episcopul n'are dreptul esclusiv de a le sêvêrși singur, totuși nu se pot sêvêrși nici administra în biserica sa decât numai cu consimțimêntul și autorisarea sa (ceea ce era și lesnicios din cauza micei întinderi a bisericilor particulare saú dieceselor de pe atunci) (4).

Și preotul are dreptul de a sêvêrși sântele taíne și în genere oficiile dumnezeesti (afară de acele ce aparțin numai episcopului) (Iac. V, 14; comp. Can. Ap. 31. 47, 49; Conc. de Nicea c, 18); dar dreptul acesta i-l conferă arhipăstoriul la hirotonia sa (Epist. Patr. etc. 10). Și chiar după ce l-a primit, nu sêvêrsește nici odată almintrelea decât sub privigherea, autoritatea și jurisdicția arhipăstoriului său (Can. Ap. 39 s. alt.) Mai ales în sêvêrșirea unor taíne este cu totul sub atárnarea sa; așa, spre exemplu, el nu pôte sêvêrși și împartăși sânta Taína a ungerei, fără Sântul Mir, pre care-l sântește Episcopul; nici cea a Euharistiei, fără altar saú antimis, care iarăși se sântește numai de cătră Episcop.

Diaconul n'are dreptul a sêvêrși sântele Taíne și în genere sântele oficii (5). Și aici prin urmare, serviciul său, duple cum dice Sântul Dionisie Areopagitul, este numai ajutor și nici de cum sêvêrșitor (6). Diaconi sunt numai

(1) Epifan. Hæres. LXXV.

(2) Conc. Cart. Can. 6.

(3) Mårt. Ort. p. 1. resp. 115; Ep. patr. or. art. 10.

(4) Ignat. Epist. ad Smyrn. n. 8: οὐκ ἐξόν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν, οὐδὲ ἀγάπην... ποιεῖν. .; Cyprian, Epist. XXXVIII; Tertul. de Monog. c. 2; de Bapt. cap. 7, 17; Pacian, ad Symp. I, n. 6; Hieron. adv. Lucif. cap. 4.

(5) Οὐτε γάρ διακόνῳ προφέρειν θυσίαν θέμιτον, ἢ βαπτίζειν, ἢ εὐλογεῖν μικρὴν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι (Constit. Apostol., VIII, cap. 46).

(6) De hierarch. eccles., cap. 5.

servitorii ai Tainelor lui IChristos ⁽¹⁾, servitorii episcopilor ⁽²⁾ și în genere asistenții și împreună servitorii ai preoților ⁽³⁾.

Episcopul în fine este principalul administrator al bisericeii sale particulare (Fapt. XX, 28; comp. Ep. Patr. etc. art. 10). Mai întâi el are autoritate asupra ierarhiei, care-i este subrînduită și asupra clerului său. Toți preoții, toți diaconii și servitorii bisericeii, trebuie să asculte de orînduirile sale și să nu facă nimica în biserică fără hotărîrea sa ⁽⁴⁾; sunt supuși jurisdicțiunii sale (I Tim. V, 19), în puterea căria pôte să-i pedepsescă ⁽⁵⁾. Afară de cler, tótă turma este sub autoritatea spirituală a episcopului. El trebuie să privegheze în diecesa sa executarea legilor dumnezeiești și poruncilor bisericeii ⁽⁶⁾. «El este acela care, cu deosebire și mai ales, are dreptul de a lega și a deslega» (Epist. Patr. art. 10), după Canónele Apostolilor, hotărîrile sinódelor ⁽⁷⁾ și mărturia unanimă a Invęțătorilor bisericeii ⁽⁸⁾. De aceea bărbății Apostolici îndemnau cu atâta putere, ca credincioșii să se supue episcopului ⁽⁹⁾.

Și preoții au dreptul de a lega și a deslega, și în genere de a pasce turma lui Dumnezeu, care li s'a încredințat (I Petr. V, 1-2); dar ei o primesc dela arhipăstoriul lor, prin impunerea mînilor (Epist. patr. art. 10); și căți-va aleși, du-

(1). Ignat. ad Magn. n. 6; ad Polycarp. n. 7.

(2). Diaconos post ascensum Domini in caelos Apostoli sibi constituerunt, episcopatus sui et Ecclesiae, ministros" (Cyprian. Epist. LXV).

(3). Iustin Apolog. 1 n. 85, 87.

(4). Can. Apost. 39; conc. Laod. 57; C. Cart. 6, 42, 52; Antioh. 8, 25; Chalced. 8; Sard 14.

(5). Can. Apost. 15, 32, 55; conc. Chalced. 18; In Trullo, 34.

(6). Clem. Rom. ep. 1. ad. Corint. n. 51, 56; Cyprian Epist. LXIX.

(7). Can. Apost. 31; conc. Cart., 6.

(8). Cyprian. Epist LXXV; Tertul de Pœnit. cap. 4, 7; Greg. M. în Évang. l. II, Hom. 26 n. 5 s. ur.

(9). Ignat. ad Magnes. n. 4; ad Ephes. n. 4; ad Trall. n. 3.

pre voința episcopului, sunt admiși a purta împreună cu el sarcina administrațiunei bisericești (1); ei formeză sub densusul în scopul acesta un comitet permanent (2); dar, duple o espresiune veche, ei nu servesc aici decât de ochiul episcopului (3) și nu pot face nimica dela sine fără consimțimântul său. Diaconii n'au primit dela Domnul dreptul de a lega și a deslega, și prin urmare ei n'au nici o autoritate spirituală asupra credincioșilor; dar ei pot să fie «ochiul și urechia episcopilor (4)», precum și *mânile capilor* bisericeii, spre a celebra, cu învoirea lor, dumnezeieștele oficii (5). Din cele șise se pôte cunósce denumirile și titlurile înalte, care se dau de ordinar episcopilor, adecă: că numai ei în înțelesul strîns sunt urmașii Apostolilor (6); că pe dênșii stă biserica, ca pe colónele sale (7); că «episcopul este închipuirea vie a lui Dumnezeu pre pămênt, și prin puterea Spirítului Sânt, isvorul abundant al tuturor sacramentelor

(1). Cyprian. Epist. XIII ad Rogatian

(2). Cyprian. Ep. III, VIII; XXXV; Tertul. Apolog. Cap. 39; Hieron în Ies. cap. 3; Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, cœtum presbyterorum“.

(3). Orig. Tract. V in Math.

(4). Aședem. Apost. lib. III cap. 44, lib. III cap. 19.

(5). Origen. Tract. V in Mat; Cyprian. Epist. XLIX: Epiphan., Hæres LXXIX.

(6). Iren. adv. Hæres. IV, 33. n. 8; Clem. Alex. Strom. VI, 13; Tertul de Præser. hæret. c. 32; Cyprian. Epist. LXIX: „Qui dicit ad Apostolos, ac per hos ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succederunt. Qui audit vos me audit.“ (Epist. XLII, V. mai sus, p. 252. not. 1; Euseb. H. E. 1. Cap. 1; Hieron. Epist. CXLVI, al LXXXV, ad Evangelium: Omnes (episcopi) Apostolorum successores sunt (comp. p. 252. n. 3) Augustin în Ps. XLIV, n. 82: Pro Apostolis constituti sunt episcopi (cf. Epist. XLII ad Fratres Madaor).

(7). Cyprian, Epist. XXVII: „Inde per temporum et successi-onum vices episcoporum et Ecclesiæ ratio decurrit ut Ecclesia super episcopos constitatur, et omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur“ (cf. Epist. XXVI). Vasil. Epist. LXXXI, Innocentio episcopo; Op. St. Păr. X, 196..

bisericeî ecumenice, prin care se capătă mântuirea, și că nu sunt mai puțin necesari bisericeî, decât respirațiunea pentru om și sórele pentru lume» (Epist. Patr. art. 10). Că episcopul este un centru pentru credincioși, din care se compune eparhia sa (1), este chiar capul particular al stăpânirei sale spirituale (Márt. ort. p. 1 resp. 85); în fine, precum țice Cyprian. : «Episcopul este în biserică (care este sub conducerea sa) și biserică în episcop, și orî cine nu este în comuniune cu episcopul, nu este nici cu biserică (2)».

§. 175. *Centrul autorității bisericești.*

Recunoscând că centrul autorității spirituale în fie-care biserică particulară este episcopul său, care este și isvorul învățământului, sêvêrșirei serviciului dumnezeesc și al administrației, putem fără de greutate, întemeindu-ne pe cele precedente, să determinăm, unde se află centrul autorității spirituale a mai multor bisericeî particulare, luate împreună și apoi a întregii bisericeî a lui Christos.

Mai ânteiu, dacă în ierarhia bisericească nu este o trép-tă mai înaltă decât episcopatul; dacă episcopii sunt cu toții deopotrivă urmași ai Apostolilor; și, precum Apostolii au primit cu toții dela Domnul și au căpătat aceeași onóre și același putere (3), așa și următorii lor au o demnitate egală, fie ei la Roma, la Constantinopole, la Alexandria sau aiurea unde va (4), urméză cu evidență: că numai

(1). Ign. ad Efes. n. 3; ad Philadelf. n. 4; ad Trall. n. 7.

(2). Vedî mai sus. p. 253 n. 4.

(3). „Fără îndoială erau și alți Apostoli ca Apostolul Paul, a-decă toți aveau aceeași dignitate și același merit“ (St. Cyprian de Unitat. Eccl.

(4). „Ubicunque fuerit episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriae, Tanis, ejusdem meritis, ejusdem est et sacerdotium. . . Omnes Apostolorum successores sunt“ (Hieron. Ep. CXLVI ad Evangelium, n. 1, in Patrolog. curs. compl. t. t. XXII, p. 1194, ed. Migne).

o întrunire a episcopilor p^ote să aibă autoritate asupra episcopului. Iacă pentru ce după canónele Sântilor Apostoli și hotăririle sinódelor ecumenice și provinciale, un episcop se hirotonește de mai mulți episcopi (1), și numai unei asemenea adunări se cuvine dreptul a-l și judeca spiritualmente (2).

Apoi, dacă fie-care biserică particulară se supune episcopului său, mai multe biserici particulare nu pot să urmeze alte dispozițiuni decât acele ale tuturor episcopilor adunați într'un sinod provincial. De aceea ch^{iar} Sântii Apostoli au hotărît : «Ca Episcopii să se adune de două ori pe an la un sinod, și să discute împreună despre dogmele pietății, și să hotărască neînțelegerile bisericesti, ce vor proveni» (can. 37 Apost). Si după aceea sinódele ecumenice și provinciale decretară iarăși, ca afacerile privitoare la mai multe biserici particulare să fie regulate numai de sinodul Episcopilor lor (3).

Dacă, în fine, mai repetăm, fie-care biserică în particular este încredințată episcopului său, biserica lui Iisus Christos, în genere, care cuprinde toate bisericile particulare, această biserică, ca universală, este fără îndoială încredințată tuturor episcopilor în genere, precum țice Sântul Ión Damascen în epistola a patra către Africanii (Ep. Patr. art. 10); și prin urmare centrul autorității spirituale pentru biserică ecumenică se află în sinódele ecumenice (Cat. cel Mare cr. art. 9 p. 79. Mosc. 1840). Sântii Apostoli esprimară acum acest mare adevăr, când cu ocasiunea neînțelegerii unor creștini noui în privința tăerei îm-

(1). Can. Ap. 1; Conc. Nic. 4; Ant. 19, 23; Laod. 12; Cart. 13, Chalc. 28 s. a.

(2). Can. Ap. 74; Cart. 12, 28; Const. 6; Cyril Alex. 1.

(3). I Ecum. can. 5; II, 2; IV, 19; VI, 8; Antioch, 20; Cart. 87, 88.

prejur și a altor ceremonii, dorind să satorască niște norme privitoare la biserica de atunci, hotărîră întrebarea în sinod (Fapt. XV, 28). De atunci, cum numai a fost cu puțință a se aduna sinóde ecumenice, s'aú hotărît definitiv tóte cele privitoare la biserica întrégă, precum atestă istoria sinódelor; în materie de religie nu se recunóscea nici o autoritate superioră acelia a sinódelor ecumenice, și supunerea absolută la tóte decisiunile și orînduirile acestor sinóde se considera ca o îndatorire aspră pentru fie-care credincios și pentru păstorii însuși (1).

O asemenea organizare a bisericei universale a lui Christos are de urmare naturală unitatea sa perfectă, pentru că tóte turmele particulare, supuse păstorilor lor, se concentreză așa đicînd fie-care în episcopul sěu, și episcopiú urméză absolut acelorași hotărîri și orînduirii ale sinódelor ecumenice în învęțămîntul, în oficiile și în administrația lor.

De aici se vede, fără să mai fie de trebuință a mai aduce mărturiú nouă, că dreptul de a lua parte la sinóde, fie ecumenice, fie particulare, și dreptul de a hotărî în treburii bisericești, aparține numai episcopilor ca capi ai bisericilor particulare (2), și preoții cari depind în totul de arhipăstorii lor locali, nu pot să fie admiși la sinóde decăt cu consimțimîntul lor, și acésta numai ca consilierii ai lor, ca ajutorii saú împuterniciții (3), și pot sta numai în locul al doilea (4). Tot asemenea pot să fie admiși și diaconii (5), cari

(1). Tertul de jejun. cap. 13; Basil. Epist. CXIV; Op. Pt. P. X 257; Ambr. de Fide III. C. 15; Augustin, Epist. LIV; ad Iannuar; Leo, Epist. LXXVIII, ad Leon Aug. cap. 3; Gr. M. ad Ion, Constantinopol.

(2). Can. Ap. 34; al Ant. 9; 1 Ecum. 5; IV, 19; VI, 8.

(3). Iren. Contr. Hæres. III. Cap. 14; Cyprian, Epist. XXXV.

(4). Origen. Tract. XXIV, în Mat.

(5). Cyprian, Epist. LII.

trebuie să nu şedă înaintea episcopilor (1). De aceea sântii Părinţi numără tot-déuna sinódele adunări de episcopi. Al doilea ecumenic numeşte Simbolul Credinţei, compus în cel dintăi, credinţa celor trei sute-opt-spre-dece sânti Părinţi (tocmai numărul episcopilor prezenţi la sinod); sinodul Trulan numeşte hotăririle de credinţă ale tuturor sinódelor ecumenice de mai înainte, hotărîrea de credinţă sau credinţa celor sânti Părinţi Episcopi, dupre numărul episcopilor cari ai fost faţă la sinódele acele (can. I).

§. 176. *Capul bisericei este Domnul nostru Iisus.*

Cu tóte acestea, dupre ce a încredinţat administrarea vędută a bisericei sale episcopilor, cari, prin puterea de care sunt investiţi, reunesc pre toţi credincioşii într'o societate esterióră, Domnul Iisus o guvernéză singur nevędut, ca adevératul sėu Cap, şi învioşindu-o prin unul şi acelaşi har al Spiritului Sânt, reuneşte pre toţi membrii sėi prin o legătură interióră (Márt. Ort. p. 1. resp. 85; Epist. Patr., etc. art. 10).

Ceea ce dovedeşte dreptatea acestei socotinţi, adecă : că Domnul guvernéză însuşi nevędut biserica şi că este Capul ei :

I. Este că El însuşi, înainte de înălţarea sa la ceriú, transmitęnd puterea sa dumneđeescă în biserica Sântilor Apostoli, şi în persóna lor tuturor urmaşilor lor în viitor, le fágădueste că va rămânea „*tot-déuna cu ei pâna la sfěrşitul vécului*“ (Mat. XXVIII, 20);-de a rămânea, fără îndoială, spre a-i conduce în nobila lor carieră, spre a conlucra cu ei, spre a-i conduce; şi prin urmare i-a ales numai ca pe nişte instrumente vędute ale acţiunei sale bine-făcătoare asupra credincioşilor.

(6). Const. Apost. lib. III, cap. 57. Cyprian lib. III. Testim cap. 84.

II. Este, mai ales, că, încredințând Apostolilor și urmașilor lor puterea de a învăța, totuși porunci El ca numai pre El să-l numescă Invetător suprem, carele prin ei înveța nevedut pre credincioși, și dișe : „*Cel ce vë ascultă pre voi pre mine mă ascultă, și cine se lepădă de voi de mine se lepădă*“ (Luc. X, 16). De asemenea, încredințând păstorilor bisericei puterea de a sevërși sântele oficii spre sântirea credincioșilor, totuși în însușia sa de „*Arhiereu, care pôte să mântuască pentru tot-déuna pre acei cari se apropie de Dumneđu prin mijlocirea sa, fiind tot-déuna viu. ca să mijlocască pentru noi*“ (Ebr. VII, 24, 25), rămâne însuși, și El însuși nevedut sevërsește sântele Taîne prin păstori; el însuși nevedut este de față și primește pocăința păcatosului, care mărturisește păcatele sale înaintea preotului; el însuși aduce și se aduce în sânta taînă a Euharistiei (1). Tot așa este și cu administrarea bisericei, care, de și încredințată vedut păstorilor, este nevedut concentrată în Domnul, ca Rege al împărăției harului (Ión, XVIII, 36) și *Incepătoriul păstorilor* (I Petru V, 7).

III. În fine locurile Scripturei, unde Christos se numește de a dreptul Capul bisericei și biserica corpul său. Spre exemplu : „*El este capul corpului bisericei*“ (Col. I, 18); „*s'a dat cap bisericei întregi, care este corpul său*“ (Efes. 1, 22, 23); *barbatul este cap femeii, precum și Christos este capul bisericei, care este corpul său, căria este și Mântuitor*“ (V, 23. Veđi și Efes. IV, 11-16; Col. II, 19; I Cor. X, 17; XII, 12; Rom. XII, 4, 5). Tot așa era și învățătura renumiților învățători ai vechimei. După Sântul și Marele Vasilie : „*Acolo (în biserică) fie-care membru este reunit și mântuit în armonie cu cele-lalte, prin unul și cu adevărat sin-*

(1). După esresiunea bisericei în locurile cunoscute.

gurul cap, carele este Iisus Christos (1)». Cetim în Sântul Grigorie Teologul : «Numai unul este Iisus Christos ; este numai un cap al bisericei (2)». Aşa se esprima Teodoret : «Domnul Iisus este capul şi acei ce cred întru el corpul său (3), etc. (4)».

Dreptatea socotinţei a doua, adică : că Domnul Iisus învioşază biserica sa prin harul dumnezeesc, rezultă acum cu evidenţă din cea dintăi. Căci, dacă Iisus Christos este cu adevărat Capul bisericei şi biserica este corpul său, cum să nu o pătundă cu puterea sa ? Apostolul confirmă această, când dice de Mântuitoriul : „*El l-a dat Cap bisericei, care este corpul său, şi în care cel ce săvârşeşte totul întru toţi afla împlinire*“ (Efes. I, 23) ; şi mai departe : „*Ci urmărind adevărul în iubire, sa creştem în tôte către densusul, care este capul Christos ; din care tot corpul alcatuindu-se şi întocmindu-se prin legăturile, care tôte una pre alta se ajuta, dupre lucrare în măsura fie-căruî membru, face creşterea corpului pentru a sa edificare în iubire*“ (IV. :5 16). Acastă socotinţa se întăreşte şi prin făgăduinţa Mântuitoriului de a trimite pre pământ pre Spiritul cel prea Sânt, care trebuie să rămăe pururea în biserică (Ion, XIV, 16, 17).-promisiune, care cu adevărat se şi împlini la timpul său (Fapt. II, 2). De atuncî acest Spirit Sânt se pogori, mai ântăi, asupra tuturor păstorilor creştini în sânta taină a Preoţiei. şi-î învesteşte cu putere şi cu autoritate, care rămăne statornic întru ei (II Tim, I, 14), de a învêta, de a săvârşi sântele officii,

(1). Κρατούσης . . . τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθῶς, κεφαλῆς ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός, (de *Judicio Dei* n. 3 : Op St. P. IX, 12).

(2). Εἷς Χριστὸς μία κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας (orat. XXXI Op St. P. III 220).

(3). In Efes. C. I V, 23.

(4). Greg. Naz. Contr. Eunom. Orat. XII, în t. II p. 725. ed. Morel. Teofilact in 1 Corint. XI, 3 ; XII, 27.

și de a pasce turma spirituală. Se pogoră apoi asupra tuturor credincioșilor în taïna Botezului, prin care-ï regenerază și-ï face membre vii ale corpului taïnic a lui Iisus Christos în sânta taïna a Mirului, unde le împărtășește puteri spre în tărirea și desvoltarea treptată în viața spirituală ; și apoi în toate cele-lalte sante taïne. El se mai pogoră și asupra tuturor credincioșilor, păstorï și turme, sau mai bine se află statornic în ei (întru cât sunt vrednici) prin darurile spirituale, ca : „*Spirit al înțelepciunei și al priceperei, spiritul sfatului și al tării, spiritul sciinței și al pietăței, spiritul temerei de Dumneșeu*“ (Is. XI, 2, 3) ; produce tot-déuna în ei (numai să nu-i se împrotivescă) fructele sale spirituale : „*Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, umanitatea, bunătatea, îngăduirea, blândeta, credința, modestia, cumpătarea, curăția*“ (Gal. V, 22. 23). și toate virtuțile cele-lalte. În fine se pogoră asupra unora din credincioși în darurile sale eminente, extraordinare, și dă unuea „*darul de a vorbi cu înțelepciune ; altuea, darul de a vorbi cu sciință ; unuea darul credinței altuea, darul vindecării bólelor sau al minunilor, altuea darul profetiei, sau darul cercării spiritelor, sau darul de a vorbi deosebite limbï, sau darul interpretării limbelor*“ (I Cor. XII, 7-11). Dar în taïna Euharistiei vedem cu ochii chiar, destul de lămurit, unirea lui Iisus Christos cu biserica și cu toți membrii sêi ; aci fie-care creștin să împărtășește, cu adevêrat, cu însuși corpul și sângele lui Iisus Christos Mântuitorul sêu, și cu pârțicelele acelea primește cu totul întreg pre Christos, și fie-care póte să dîcă după aceea dupre esemplul Apostolului : „*Viețuesc, sau mai bine nu viețuesc eu ci Iis. Christos viețuește întru mine*“ (Gal. II, 20). Iacă ce produce perfecta unire a credincioșilor, fie cu Iisus Christos, -Capul bisericeï „*din care tot corpul prin încheieturi și legături primind hrana și alcătuiindu-se face creștere dupre*

Dumnezeu“ (Col. II, 19),-„fie între olaltă : „*Căci printr'un spirit noi toți ne-am botezat într'un corp*“ și viețuim în unul și același Christos. „*Cu toate că suntem mulți, formăm numai un corp*“ (I Cor. XII, 10-2).

III. Despre ființa și caracterile esențiale ale bisericeii.

§. 177. *Conceputul ființei bisericee și enumerarea caracterelor sale esențiale.*

Din toate cele espuse până aici în privința învățătorei despre biserică, origina, întinderea și scopul său, compunerea și organizarea sa interioară decurge, ca urmare, o idee completă despre însuși ființa sa și învățătura despre caracterile sale esențiale. Conceputul ființei bisericee se poate exprima așa : Biserica este societatea credincioșilor ortodoxi, botezați în Iisus Christos (§. 168), întemeiată de Christos nemijlocit și prin Apostolii săi (§. 187), învioșată iarăși prin El și condusă la viața eternă (§. §. 176. 169), văduț, prin păstorii spirituali, prin învățământ, celebrarea sântelor oficii și administrare (§. §. 172, 169); și tot odată, nevăduț, prin mijlocul harului a tot puternic al celui Prea-Inalt (§. 176).

Caracterile esențiale ale bisericee sunt enumerate în Simbolul Niceo-Constantinopolitan, unde se numește : una, sântă, catolică și apostolică.

§. 178. *Biserica este una.*

I. Biserica este una :

¹⁰. *Prin origina și întemeierea sa.* Domnul Iisus a voit să întemeieze numai o singură biserică (Mat. XVI, 15), și repesintându-o în parabole tot-deuna a vorbit numai de o singură turmă, de un staul (Ion. X, 16), de o singură viță

de vie (XV, 1-7) numai de o împărăție cerescă pre pământ (Mat. XIII, 24-47). Si El însuși, dupre învățătura Apostolilor, este unicul „*fundament*“ (Col. III, 11) și „*pétra cea din capul unghiului*“ (Efes. II, 20).

2°. *Prin organizarea sa esterióră și launtrică.* Organizarea *esterióră*, în urmarea căria credincioșii sunt împărțiți în păstori și turmă ; cei dinteiu,-ținuți de a învăța una și aceeași învățătura divină, de a sevărsi aceleși taine dumnezești, și a se conforma în administrație acelorași legi divine ; cei-alții,-ținuți de a primi învățătura păstorilor lor, de a primi prin ei sântirea, de a urma conducereii lor spirituale. De aci trebuie să decurgă negreșit între toți, păstori și turmă, unitate de credință, de speranță de dragoste (Efes., IV, 3, 4). Organizarea sa *launtrică*, prin carea Domnul Iisus, pëtrundënd și învioșind prin unul și același har pre toți acei ce cred întru el dela cel dinteiu până la cel mai de pre urmă, îl reunește în el însuși, ca singurul cap adevërat al bisericeii (Efes., V, 23), așa că credincioșii, prin această îndoită legătură nu sunt alt-ceva „*decât un corp și un spirit*“ (Efes., IV, 4). Dar dacă, prin slăbăciunea saă abusul unor membri ai bisericeii, noi nu videm în realitate această unitate perfectă, carea ar trebui să decurgă din organizarea sa chïar, totuși ea rămâne una.

3°. *Prin scopul seü.* Acest scop, l-a exprimat însuși Mântuitorul nostru în rugăciunea sa către Părintele ceresc : „*Ca toți sa fie una, precum tu Părinte în mine și eu în tine, ca și ei să fie în mine, ca să créda lumea că tu m'ăi trimis. . Eü întru ei și tu în mine, ca să fie desevërșii întru unitate*“ (Ion XVII, 21, 23). Și spre împlinirea scopului acestuia, a dat bisericeii păstori și învățatori spre edificarea corpului lui Christos, „*până ce vom ajunge cu toți la unitatea credinței*“ (Efes. IV, 12, 13). De acea și biserica conduce pre

toți membrii săi la acest scop, la această unire perfectă a credincioșilor fie între ei, fie cu Domnul Iisus.

II. Sfinții Părinți și învățători ai bisericii învățară una nim unitatea bisericii, ca un caracter ființial al ei. Iacă, spre exemplu, cum se exprima ei în privința acesta :

Sântul Clement al Romei : «Pentru ce sunt la voi certe, nemulțămiri, neînțelegeri, împerecheri și lupte? N'avem noi un singur Dumnezeu, un singur Christos, și un singur Spirit Sânt al harului vărsat asupra noastră, și aceeași chie-mare în Christos? De ce sfășiem și desbinăm noi membri-le lui Christos, ne resculăm în contra corpului său propriu și împingem necuviința până a uita, că suntem membre unii altora (1)?

Sântul Irineu : „De și biserica este răspândită în totă lu-mea până la marginea pământului, ea a primit dela Apostoli și dela învățăceii lor credința întru unul Dumnezeu, Părin-tele a tot puternic. . . întru unul Christos, Fiul lui Dumne-deu, care s'a întrupat pentru mântuirea noastră, și în Spiri-tul Sânt care vesti prin profeți economia mântuirii. . . . Primind o ast-fel de predicare și o ast-fel de credință, biseri-ca, de și răspândită pretutindenea, precum am dis, o con-servă cu îngrijire, ca și cum ar trăi într'o singură casă ; cre-de în ea, ca și cum ar avea un suflet și o inimă ; o predică, o învață și o transmite, ca și cum ar avea una și aceeași gură. Cu toate că în lume idiomele sunt nenumărate, puterea tra-dițiunii este aceeași. Credința și predicarea sunt identice în bisericile întemeiate în Germania, în Iberia, pînre Celți ; sunt identice în bisericile întemeiate la Apus, în Egipt, în Libia și chiar în centrul lumii (Biserica din Ierusalim și cele-lalte situate în Palestina, dupre socotința creștinilor de pre timpul acela). Dar, precum sôrele, această făptură a lui

(1). Epist. ad Corint. I. n. 46 ; Lect. cr. 1824, XIV, 284.

Dumnezeu, este același în tota lumea, așa și lumina unică a predicării adevărului strălucește în tot locul și luminează pre omeni cărui voesc să vie la cunoștința adevărului (1).

Tertulian : « Tot lucrul trebuie să fie apreciat după originea sa ; așa atâtea biserici formază una singură, care a fost întemeiată de Apostoli și dela care vin toate. Ele toate sunt primare și toate Apostolice, când arată aceiași unitate, și când se află între dăsenle împărțirea păcei, numele frăției și ospitalitatea între o-altă (2).

Clement Alexandrénul : « Adevărata biserică, de bună-sămă cea veche, este una. . . Căci, fiind-că este numai un Dumnezeu, un Domn, adevărata dignitate se însemnă prin unitate, după chipul principiului unic. Ast-fel unica biserică, pre carea ereticii caută să o împartă în mai multe, se asemănă (prin unitatea sa) cu natura Unului Născut. Numim vechia biserică catolică, *una* după ființa sa, ideia sa chiar, origina și eselența sa (3).

Sântul Cyprian : « Episcopatul este unul și fie-care din servitori pôte să participe. Biserica este una, cu toate că cu răspândirea credinței membrii săi au devenit foarte numeroși. Ast-fel, cu toate că sórele are multe raze, este numai un sóre ; un arbore are multe ramuri, dar este numai un arbore în tărît în rădăcina sa ; sau mai bine, cu toate că dintr'un isvor curg mai multe riulețe și curg apele cu îmbelșugare, totuși se mănține unitatea cu isvorul. Despărțit-mi raza sórelui de isvorul sêu, raza despărțită numai pôte sta de sine ; detrunchiați unui arbore ramurile sale, ramura detrunchiată numai pôte crește ; tăiați apa unui riuleț ce curge dintr'un isvor, riulețul tăiat se usucă. Așa și biserica, carea strălu-

(1). Adv. hæres. I, cap. 10 §. 1.

(2). De præscr. hæret., cap. 20.

(3). Strom. VII, 17 ; cfr. Pædag. 1. 6.

cește de lumina Domnului, de și revarsă razele sale preset tot pământul, totuși steua care le respândește este una, și unitatea corpului nu se nimicește prin aceea. Ea întinde presete tot pământul ramurile sale încărcate cu fructe; riurile sale curg până la o mare depărtare; cu toate acestea rămâne numai un singur izvor, un singur principiu, o singură mămă fecundă în maturitate de fructificare spirituală (1).

Aceiași învățatură se află în Teodoret (2), Iustin (3), Eusebiu (4), Ilarie (5), Epifanie (6), Ieronim (7), Augustin (8), Teodoret (9).

III. Fără temeiă voesc unii să împartă biserica lui Christos, care este una, în două părți: Biserica vedută și biserica nevedută, această biserică fiind, prin natura sa chiar, vedută și nevedută, corp și suflet (Catech. cel Mare cr. art. IX). Ea este vedută; căci 1° se formeză din membri veduți, ómenī, și cuprinde nu numai pre cei drepti, cari nu ne sunt cunoscuți, ci și pre pécatoși; 2° ea are ierarhie vedută, cu organismul ei vedut, predica și mărturisește credința creștină, ea sevăsește sântele oficii și conduce pre

(1). De unit. Eccles; Lect. cr. 1837 I, p. 26; Comp. p. 55.

(2). 'Εν ενί σώματι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ (Epist. ad Smyrn. n. 1: cfr. Epist. ad Efes. n. 4 ad Philip. n. 3).

(3). Dialog. cum Triph. n. 42, 63, 116.

(4). In Ps. XXXIX, 13.

(5). „Quia unum Ecclesia corpus est. non quadam corporum confusione permixtum, neque singulis in indiscretum acervum et in formem cumulum adunatis, sed per fidei unitatem, per charitatis societatem, per operum voluntatisque concordiam, per sacramenti unum in omnibus donum, unum omnes sumus“ (In. Ps. CXXI, n. 5; cf. de Trinit VII, 4; VIII, 7, 13).

(6). Ἐκκλησία ἐστὶν ἀπὸ μᾶς πίστεως γεγεννημένη, τεχθεῖσατε διὰ Πνεύματος ἁγίου, μία τῇ μόνῃ καὶ μία τῇ γεγεννηκυῖᾳ (Fid. Cathol. Expos. n. 6; cf. Hær. XXXI, n. 31).

(7). Ad Ageruch. de monog. Epist. XCI. ed. Mart.

(8). In Ps. XXVI, Enarr. II, n. 23; in Ps. XLIV, Enarr. n. 24.

(9). Μία ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐκκλησία, εἰς σῶμα γὰρ ἓν τελουσιν οἱ πιστεύοντες (in Ps. XCVI, 8).

credincioși la pietate și mântuire, totul într'un chip, care lovește simțurile esteriore. Ea este nevăduță ; căci 1°, are un cap nevăduț, pre însuși Domnul Iisus ; 2°, ea este învișată nevăduț și sânteste pre toți ómenii prin harul spiritului Sânt ; 3°, ea cuprinde în sinul seú pre ómenii sânti ai lui Dumneđu. carii nu sunt vđuți și cunoscuți decát numai de Domnul ca unii ce sunt ai lui (II Tim. II, 19). O împărțire așa de puțin întemeiată a bisericei lui Christos care este nedespărțită, o fac eterodoxii (1). Ei își închipuiră spre liniștea lor, că ar fi de ajuns a fi din biserica nevăduță, a decă din numérul sântilor saú aleșilor lui Dumneđu, spre a se mântui, chîar când n'ar face parte din biserica vđuță. Dar acela care nu aparține bisericei vđuțe nici nu póte face parte din biserica nevăduță ; căci numai în cea dinteú se póte renaște și sânti prin sânta taină a Botezului ; numai în ea póte să primescă prin sânta taină a Mirului „*tóte cele ce privesc viața și pietatea*“, se póte uni în adevér cu Christos în sânta taină a Eucharistiei. Numai acolo în biserica vđuță, se conservă adevérata învățatură alui Iisus Christos și se predică de către păstorií hirotoniți legal, și prin urmare numai acolo este cu putință credința cea adevérată (comp. §. 170).

§. 179. Biserica este sântă.

Biserica este sântă :

1°. *Prin origina și fundamentul ei.* „Numai sunteți streinți și nemernici“, scriea Sântul Apostol către Efesení, „*ci concetațeni ai sântilor și casnici ai lui D-đu : Zidiți fiind*

(1). Socotița acésta este împărțită de mai mulți reformați. Calvin, Iust IV, I, n. 2, 7, 8 ; cof. Helv. I, cap. 17 ; Belg. art. XXVII.

pre temelie Apostolilor și a profeților singur Iisus Christos fiind piatră unghiulară; în care tot edificiul alcătuiându-se, crește spre templu sânt în Domnul“ (Efes. II, 19-21).

2°. Prin destinațiunea sa. Arătându-se pre pământ spre a întemeia o biserică. Iisus Christos „s'a dat pre sine pentru dânsa, ca să o sântescă, curățindu-o cu spălare de apă prin cuvânt; ca să o pună înaintea sie-și biserica măreță, ne având întinaciune sa și prihană sau alt ceva de felul acesta; ci ca să fie sântă și fără de prihană“ (Efes. V, 25-27); sau precum se dice aiurea : „Care s'a dat pre sine pentru noi, ca să ne scape de totă nedreptatea, și să-și curățescă lui-și popor propriu, rîvnitor de fapte bune“ (Tit. II, 14). „Că să ne facă sânți, curați și nevinovați înaintea lui“ (Col. I. 22).

3°. Prin organizarea sa. Capul său este prea Sântul Domnul Iisus Christos (Ebr. VII, 26); biserica are în sine tot-déuna pre Spiritul Sânt, cu toate darurile harului, care ne sântesc (Rom. VIII, 14 17); are o ierarhie de aședare dumnezească; compusă din păstori și învățători, cari au primit dela Domnul puterea „spre desevêșire sântilor“, (Efes. IV, 12); ea învață cuvântul sânt al lui Dumnezeu, care „sânțește“ pre ómenii (Ion XVII. 17-19); se vârsește sântele taîne, care ne sântesc (Efes. V, 26 s. a); ne conduce prin administrarea sa la sântenie și pietate (Gal. I, 6-9; I Cor. XI, 20-22); se compune din membri spălați prin Botez și sântiți (I Cor. VI, 11; Ebr. X, 10; Act. XX, 32), dintre cari apoi unii sunt acum sânți prin viața lor și servesc statornic de templu Spiritului Sânt (I Cor. VI, 19) și alții, de și supuși păcatului și ducând o viață neregulată, nu numai că sunt chemați și ținuți la sântenie (Rom. 1, 7; I Petr. 1, 5 16). ci sunt aduși la datoria acésta prin păstori și află cu adevêrat sântenia lor în sânta taînă a Căinței, pre urmă în acea a Euharistiei.

Dintre învățătorii bisericeî, cariî recunoscEAU cu toții deopotrivă caracterul acesta al bisericeî (1) vom cita : St. Herma, care se exprimă așa : «Prin tăria sa cea puternică El (D țeû) a creat sânta sa biserică, pre care o bine-cuvinteză (2). Din nimica a creat tot ce există și înmulțește pentru biserica sa cea sântă (3)». Cetim în Sântul Cyril al Ierusalimului : «Intru cât cuvântul biserică se întrebuinteză în deosebite casuri, cum spre esemplu, vorbindu-se de poporul adunat la teatrul din Efes, se scrie : «Dicând acesta, a dat drumul adunării, (bisericeî) (Fapt. XIX, 40); întru cât iarăși cu tot dreptul și cu adevărat, s'ar putea da numele de biserică adunărilor ereticești, adecă Marcioniților, Manicheilor etc., simbolul credinței, cu îngrijire, vă învăță acum așa : «Cred. . . în biserică, care este una. sântă, catolică și apostolică, spre a vă face să fugiți de toate acele adunări rele și să vă păstreze în biserica sântă și catolică, în care v'ați și renăscut. . . Nu întreba numai : Unde este biserica ? Ci întrébă : Unde este biserica catolică ? Căci acesta este propriul nume al Mameî nōstre celeî sante a tuturor, biserica care este logodnica Domnului nostru Iisus Christos Fiul unic al lui Dumneđeû (4)». Cetim în Sântul Cyril al Alexandrieî : «El (profetul) numește biserica cetate sântă ; căci ea s'a sântit nu prin serviciu dupre lege, „*pentru ca legea nu conduce pre nimene la dreptatea perfectă*” (Ebr. VII, 19), ci devenind conformă cu Christos și participând la natura sa dumneđească prin împărtașirea Spiri-

(1). Teofil, ad Autol. 11, 14 ; Origen., in Lev. homil., IV, n. 2 ; IX, n. 5 ; Euseb. in Ies. LXII. 5 ; Ephr. in II Reg. VI, 16 ; Epiphani. Hær. LIX, n. 4 ; Augustin de S. Virginit. cap. 2 ; de Baptism. contr. Donat. V, 17, n. 33.

(2). Past. lib. I. vis. 1 n. 3.

(3). Vis. I n. 2.

(4). Catech. XVIII, n. 52. p. 427.

țului Sânt, cu care suntem și noi „însemnați ca cu un sigiliu pentru ziua rescumpărării“ (Efes. IV, 30), și fiind curățită de totă nedreptatea și liberă de totă necurăția (1). Conform cu caracterul acesta al bisericei, păstorii vechi o numeau paradis (2), casa lui Dumnezeu (3), fiica lui Dumnezeu (4), corpul venerabil (5) mirésa lui Christos (6) coróna lui Christos (7), încingătorea sacră alui Dumnezeu (8), plinirea harului (9) etc.

§. 180. *Biserica este catolică saü universală.*

I. Biserica se numește catolică, ecumenică saü universală, și este cu adevărat :

1°. *Prin întinderea sa.* Are destinațiunea a cuprinde pre toți ómenii, orî în ce loc ar locui ei pre pămênt. Biserica vechiului Testament se mărginea numai la poporul ebreü, și serviciul seü dumnezeesc saü cultul se făcea numai într'un singur loc (Ps. LXXV, 2, 3; CXLVII, 8, 9); Mântuitorii nostri Iisus Christos, dărãmând „*zidul cel din mijloc*“ care despărțea pre Iudei de păgânii, „*împęcându-ri cu Dumnezeu prin crucea sa*“ (Efes. II 14-16), a ordonat Sântilor Apostoli de „*a predica Evangeliul la tótã fapтура*“ (Marc. XVI, 15) de a învêța credința „*pre tóte popórele*“ (Mat. XVIII, 19) și a o respândi „*pâna la marginile lumii*“ (Fapt. I, 8). Prin urmare, spre a numi biserica *universală*

(1). In Ies. LII, 1.

(2). Iren. Contr. Hær. V, 25, n. 2; Cyprian, Epist. LXXXIII; August. de Baptism C. Donat. IV, 1.

(3). Basil. in Ps. XXIII, n. 3.

(4). Chrisost. in Ps. XLIV n. 11; Basil. in Ps. XLIV, n. 10.

(5). Vasil. Homil. in Ps. CXXXI, n. 5.

(6). Clem. Strom. III, 12; Cyril, Catech. XVIII, n. 26; Theod., in Efes. V, 28.

(7). Greg. Nyss. in Cantic. homil., VII.

(8). Bas. in Ps. XVIII, n. 1; Cyril. Alex. in Os. n. 43; Teodoret., in Efes. IV, 30.

(9). Teodoret, in Colos. 1, 19.

în privința acésta, nu este absolut de trebuință ca să cuprindă tot universul și pre toți ómenii fără deosebire. Ea nu putea să se lățescă decât numai treptat, și iacă, că prin opt-spre-zece vécuri se întinse din ce în ce mai mult; ea putea și póte încă să fie câte odată restrînsă în limitele sale de eresii și persecutările inamicilor; cu tóte acestea, a fost și va fi prin destinația sa tot biserică unîversală (1). De aceea se și numea acum pre timpul Apostolilor și în genere în cele trei vécuri dintéiū, cu tóte că ea era atunci mai puțin întinsă decât în vécul al patru-lea, în suta a cincea și cele urmátóre, când sântiū Părintiū, numindu-o catolică, însemnău universalitatea sa.-Ea se numi așa (2) în Evangeliul bisericei din Smirna despre martiriul Sântului Policarp: «Biserica lui Dumneđeū din Smirna către biserică lui Dumneđeū din Philadelfia și către tóte locuințele sântei biserici catolice: «Dumneđeū Părintele și Domnul nostru Iisus Christos sē vē crēcā în har, pace și dragoste. . . saū. Invingēnd prin răbdarea sa pre nedreptul tiran și câștigānd astfel cum-va nesticăciunei, el (Policarp) se bucură acum cu Sântiū Apostoliū și cu toți dreptiū; el slăvește pre Dumneđeū și Tatăl și bine-cuvintéză pre Domnul nostru, conducătoriul suprem al corpurilor și al sufletelor nóstre și păstoriul bisericei universale catolice (3). Se numește *catolica* în liturgia cea vechie anexată la aședemintele apostolice: «Să

(1). În genere despre denumirea bisericei de *catolica*, este de observat că, după primirea cea mai veche a cuvântului acestuia printre creștini și chiar după decretul împăraților greci, nu se numeau și nici că se puteau numi alții decât *creștinii ortodocși, catolici* spre ai deosebii de eretici; de aceia chiar bisericile particulare ortodoxe se numeau catolice precum și Episcopiū acestor biserici. Dar ereticii și schismaticii n'aveau dreptul de a se numi catolici ori cât de mulți și respândiți ar fi ei (Thesaur. eccles. Suiceri: Καθολικός II, 13, 1, 26).

(2). Ὁποῦ ἂν ἡ Χριστός Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ Epist. ad Smyrn. n. 8.

(3). Ab. mit et. n. 19, Lect. cr. 1821, 1, 125-139.

ne rugăm pentru sânta biserică catolică și apostolică (1); în Sântul Irineu : «Biserica, care este răspândită, în tótă lumea până la marginea pământului, a primit acéstă credință a sântilor apostoli și a învățaceilor (2)»; în Sântul Cyril al Ierusalimului : «Biserica se numește catolică, pentru că este răspândită în tótă lumea, dela o margine a pământului până la alta (3); în Teodoret : «Biserica este una preste tot pământul și pre marea; pentru aceia vorbim în rugăciune de o biserică una, sântă, catolică și apostolică, care esistă dela o margine a lumii până la alta (4)»; în Augustin : «Biserica se numește grecește *catolica* pentru că se întinde preste tótă lumea (5)».

2°. *Prin durata sa.* Biserica trebuie să conducă pre toți ómenii la Iisus Christos, și să existe până la sfârșitul lumii. Acésta resultă din aceia, că Domnul, trimițând pre Apostoli și următorii lor să predice Evangeliul la tótă făptura, promite de a fi cu ei „*până la sfârșitul véculur*“ (Mat. XXVIII, 20), și promite iarăși de a le trimite Spiritul Sânt, care va rămânea etern cu ei (Ión XIV, 16); precum și din cuvintele Apostolului care afirmă că taina Euharistiei trebuie să fie sêvêrșită în biserică lui Christos „*până ce va veni*“ (I Cor. XI, 26). În înțelesul acésta biserică se numește de ordinar nedestructibilă, dupre cuvintele Mântuitorului : „*Voiu zidi biserică mea, și porțile iadului nu o vor birui*“ (Mat., XVI, 18), caracter ce i-l atribuiră tot déuna vechii învățători creștini. Spre exemplu, Sântul Ión Chrysostom dicea : «Nu părăsi biserică, căci nimic nu este mai puternic de cât biserică. . Ea nu se învechește nici odată și pu-

(1). Const. Apost. VIII.

(2). Adv. Hæres. I, 10, n. 1. cf. IV, 19, n. 1.

(3). Catech. XXVIII, n. 23, p. 424.

(4). In Ps. XLVII, 4.

(5). Epist. LII, n. 1; cf. in Ps. XLVII, Enarr. n. 7.

rurea înflorește.-De aceia Scriptura o numește munte spre a arăta soliditatea și neclătirea sa (1); Sântul Ambrosie : «Impărăția bisericei va rămânea în veci un singur corp, pentru că credința este neîmpărțită (2); Augustin : «Biserica va rămânea pre pământ, nu pentru puțin timp, ci până la sfârșitul lumii. . Biserica nu va fi biruită, desrădăcinată ; ea nu va cădea nici de o lovitură, până ce va veni sfârșitul lumii (3).

3°. *Prin organizarea sa.* Invățătura bisericei pôte să fie primită de toți ómenii învęțați și neînvețați, ori în ce loc ar trăi ei și ori când ar viețui pentru că ea nu se întemeiază, ca religiunile păgâne și chiar ca cea iudaică, pe instituțiuni civile (Ión, XVIII, 36), și prin urmare pentru un timp și un loc anumit. Serviciul divin al bisericei pôte să fie celebrat, dupre pređicerea Domaului, nu numai la Ierusalim, ci pretutindenea (Ión, IV, 2), și să fie priceput și de folos pentru toți. Puterea ierarhică a bisericei nu se mărginește, precum era odată în biserica iudaică, la un trib óre-care al vre unui popor, ci se pôte împărtași dela o cetate saũ mai bine dela o biserică particulară la alta, dela un arhiereu la altul, dela un ném la altul până la sfârșitul vécului. Harul cel mântuitoriũ al Sântului Spirit este destul de puternic ca să sântescă și să mântuescă pre toți păcătoșii, chiar și pre cei mai împietriți. Desvoltând ideia acęsta, Sântul Ciril al Ierusalimului đice : «Biserica se numește catolică, pentru că este respândită în tot univesul, dela o margine a pământului la alta ; învațá pretutindene tot aceiași invęțatură pre care trebuie să o cunóscă ómenii ; invęțătura despre lucrurile vędute, și nevędute, cerești și pământ.

(1). Homil. de captiv. Eutrop. n. 6, cf. in Ephes. homil., VII, n. 2 ; in Hebr. homil. XXI. n. 3.

(2). In Luc. VII, n. 91.

(3). In Ps. LX, n. 6 ; cf. in Ps. LXXVII, n. 42.

teșți; conduce tot némul omenesc la credința adevărată, pre prepuși și supuși, pre învățați și neînvețați; vindecă tot felul de păcate sufletești și trupești; are în sine tot felul de perfecțiuni, ce se arată în fapte, în cuvinte și în tot felul de daruri spirituale (1).

II. Biserica universală, care cuprinde pre toți creștinii adevărați și care este încredințată vedut în genere episcopilor, se împarte de ordinar în biserici particulare, care cuprind pre credincioșii vre unei țeri și sunt sub autoritatea unuia sau mai multor episcopi. În înțelesul acesta se dice : Biserica grăcă, biserica rusă, română, sau cu deosebire : Biserica din Constantinople, din Alexandria, din Antiohia, din Ierusalim, care se află sub autoritatea cutărui sau cutărui patriarh, cu episcopii, cari depind de el; sau și mai particular : Biserica Kievului, Moscvei, St. Petersburgului, conduse de câte un arhieru. Se pôte împărți și o biserică particulară în parochii încredințate unui sau mai multor preoți de către episcopul respectiv, care li-a dat autoritatea legală asupra lor.

III. Prerogativa particulară a bisericei catolice sau universale constă în aceea, că în materie de credință ea nu pôte greși nici odată, nici a amăgi, nici a se amăgi, ci, ca și Sânta Scriptură, este înfașlibilă și de o însemnătate perpetuă (Ep. Patr. art. 2, 12), privilegiu despre care s'a vorbit în de ajuns la locul său (2).

§. 181. *Biserica este apostolică.*

Biserica este apostolică :

1°. *Prin origina sa.* Apostolii au fost cei dintăi cari au primit autoritatea de a respândi credința creștină, și predi-

(1). Catech. XVIII, n. 23, p. 424-425.

(2). Veđi Introd. în Teol. ort. A. M. §. 135-140.

cându-o pretutindene (Marc. XVI, 20), ei au întemeiat un mare număr de biserici particulare : acea din Ierusalim (Fapt. II 22 ; IV, 4), din Antiohia (ib. XXVIII, 16), din Corint (XVIII, 1), din Efes (XIX. 1), din Roma (XXVIII, 16), din Constantinopole, Alexandria și altele, care au dat naștere tuturor bisericilor particulare posteriore și există până acum. De aceia după espresiunea Scripturii, de și „*piatra unghiulară*“ a bisericeii este însuși Domnul, cu toate acestea „*este zidită pre temelia apostolilor*“ (Efes. 11-20), și zidul acestei cetăți misterioase a lui D-zeu are „*două-spre-zece fundamente unde sunt săpate numele celor doi-spre-zece apostoli ai mielului* (Apoc. XXI, 14).

2°. *Prin organizarea sa.* Ierarhia bisericeii și trage origina sa dela apostoli, prin succesiunea neîntreruptă a episcopilor, adevărații urmași ai apostolilor ; biserica împrumută învățătura din scrierile și tradițiunile apostolice, pre care o păstrează în totă întregimea sa și neschimbat ; sevărește serviciul divin urmând punctual acelorași scrieri și tradiții apostolice ; conduce pre credincioși după canoanele sântilor apostoli și celelalte tradițiuni ale lor conservate în sînul său. Acastă succesiune a ierarhilor bisericeii adevărate dela apostoli chiar, și în urmare conservarea în această biserică a învățătorei de credință adevărate, a adevăratelor lucrări dumnezeiești și a adevăratei administrațiunii, iacă ce desvolară vechii învățători ai creștinătăței cu o putere particulară contra ereticilor de pre vremea lor, ca un caracter neîndoios al adevărului.

Sântul Irineu, spre exemplu dice : •Cel ce voește să cunoască adevărul pôte cerceta în fie-care biserică tradițiunea apostolică vestită în totă lumea, și noi putem numi pre acei pre care i-au așezat apostolii episcopi bisericeilor, și chiar pre urmașii lor până la noi, cari n'au învățat nici-o-

dată nici aŭ cunoscut cea ce-și închipuesc ereticii (1). Toți adversarii învățaturii bisericesci se iviră mai târziu decât episcopii, cărora apostolii le încredințară bisericile; iacă pentru ce, fiind orbi în cercetarea adevărului, rătăcesc pre deosebite căi, și prin urmare semințele învățaturii lor sunt împrăsciate fără ordine și armonie. Din contra capii bisericii, încunjurând lumea, priveghéză statornic asupra tradițiunii apostolice și ne arată, că toți aŭ aceeași credință, mărturisesc pre același Părinte, recunosc același scop al Întrupării Fiului, acelși daruri ale harului, urmăză acelși principii și aceeași lege în administrarea și oficiile bisericii, așteptă același venire a Domnului și speră mântuirea omului întreg, adică mântuirea sufletului și a trupului său. Și așa învățatura bisericii este adevărată și statornică, pentru că arată tuturor aceeași cale către mântuire (2). Tertulian : «Aici și acolo (în bisericile apostolice) este aceeași credință, același Dumnezeu, același Christos, aceeași speranță și aceeași taină a botezului; cu un cuvânt suntem una și aceeași biserică (3). Arată-ne (ereticii) ei origina bisericilor lor : să ne facă un șir neîntrerupt de episcopi, așa ca cel dintăi dintre episcopii lor să aibă de autori și predicesor, pre vre-unul din apostoli sau din bărbații apostolici, cari aŭ viețuit mult timp cu apostolii ! Căci bisericile apostolice aŭ listele lor (de episcopi) anume așa : cea din Smirna, spre exemplu, are pre Policarp hirotont de Ión ; cea din Roma, pre Clement, hirotont de Petru ; cele-lalte biserici arată iarăși ómenii cari, fiind înălțați la

(1). Adv. hær. III. 3 ; Lect. cr. 1838 II, 4. Și Agnitio vera est Apostolorum doctrina et antiquus Ecclesiæ status in universo mundo, et character corporis Christi secundum successiones episcoporum, quibus illi eam, quæ in uno quoque loco est, Ecclesiam tradiderunt" (Adv. hær. IV, 83 n. 8).

(2). Lect. cr. 1838 I, 142—143.

(3). De coron. milit., cap. 2.

episcopat de către apostoli, erau vlăstare ale seminței apostolice (1). Augustin : «Biserica, chiar de pre timpul apostolilor prin o succesiune bine cunoscută de episcopi, care se întinde până la noi și trebuie să se prelungească în toate timpurile următoare, conservă și oferă lui Dumnezeu jertfă de laudă în taina corpului lui Christos (2)». Ieronim : «Trebuie a rămânea în biserică, care fiind întemeiată de apostoli, există până în zilele noastre (3)».

§. 182. *Aplicarea morală a dogmet.*

1°. Domnul Iisus a întemeiat biserica sa ca să renască pre oameni și să-i crească spre viața eternă. Ast-fel relațiunea noastră către ea trebuie să fie ca a unor prunci către maica lor; trebuie să iubim biserica lui Christos ca pre mama noastră spirituală; trebuie să ne supunem ei întru toate ca mamei noastre spirituale. Mai ales :

2°. Domnul Iisus a însărcinat biserica de a păstra învățătura sa cerască și a o împărtăși oamenilor; este de datoria noastră de a primi din gura acestei învățătore puse de Dumnezeu această învățătură a mântuirii, și a o asculta, ca pre una ce este învățată pururea de Spiritul Sânt.

3°. A îndatorit biserica de a săvârși sântele taîne și în genere oficiile divine pentru sântirea oamenilor; datoria noastră este de a ne folosi cu venerațiune de taînele mântuitoare ce ni le oferă, precum și de toate cele-lalte oficii ale sale.

4°. A însărcinat biserica de a conduce și a întări pre oameni într'o viață piôsă; datoria noastră este de a urma fără

(1). De Præscript. hæret. cap, 32.

(2). Contr. adversar. Leg. et. Proph. I in 39.

(3). Dialog. adv. Luciferi cf. Clem. Strom. VII, 17; Hilar. de Trinit., VII, 7, Ambros de Pœnit VII n. 33; Chrisost. in Ps. XLIV, n. 13.

împrotivire inspirațiunele unui ast-fel de conducător și a păzi cu sântenie tóte poruncele bisericeî (Márt. ort. resp. i. resp. 87-98).

5°. A instituit el însuși în biserică ȳerarhia saũ autoritatea bisericească, a aședat o deosebire între păstorî și turmă, a însemnat fie-căruea locul sœu determinat și îndatorirea sa ; datoría tuturor membrilor bisericeî, a păstorilor și a turmeî, este de a fi aceia ce este chĳemat fie-care, și a-și aminti că „*avem cu toți daruri feliurite dupre harul ce ni s'a dat*“ (Rom. XII, 6) și că „*harul s'a dat fie caruea din noi dupre mœsura darului lui Iisus Christos*“ (Efes. IV, 7).

6°. Biserica lui Christos, de care ne ținem noi este una : să căutăm deci a conserva unitatea spiritului întru legătura păceî, și a ne forma în adevăr „*un corp și un spirit*“ (Efes. IV, 3-4).

7°. Biserica lui Christos este sântă : acœsta să fie pentru noi un motiv statornic de a ne feri de tótă întinăcunea pœcatului și spre „*a întări inimile nœstre făcœndu-ne nevinovați prin sântenie*“ (I Tes. III, 13), ca să fim membre vii a sântului corp, al cœruî cap este însuși Sântul Sântilor, Iisus Christos.

8°. Biserica lui Christos este universală saũ catolică, destinată a cuprinde tótă lumea, a lumina și sânti tóte popó-rele ; dupre caracterul acesta al mumeî nœstre spirituale, să ne învățăm a îmbrățișa pre toți ómenii cu dragostea nœstră creștină, și să fim gata a-i servi, a face bine vecinilor și streinilor nœstri.

9°. În fine, biserica lui Christos este apostolică ; se rămânem deci tari în credință, speranță și dragoste creștină sub conducerea unei ast-fel de învățátore, „*fiind zidiți pe temelia apostolilor și a proorocilor și uniți în Iisus Christos, care este însuși pœtra cea din capul unghiului*“ (Efes. II, 20).

ARTICULUL II.

Despre harul dumnezeesc considerat ca o putere, prin care
Domnul ne sântește.

§. 183. *Ideia generală despre harul dumnezeesc și aspectele sale; ideea despre harul care sântește pre omul păcătos și sub divisiunile sale.*

I. In genere se înțelege prin numele de har dumnezeesc, tot ceea ce Domnul dă în dar creaturelor sale fără nici un merit din partea lor (Rom., XI, 6; I Petr. VI, 10). Pentru aceea se împarte harul dumnezeesc în har *natural* și în har *supranatural*. La harul firesc se rapoartă toate darurile, pre care D-zeu le dă creaturelor sale firește, spre pildă: viață, sănătate, minte, libertate, bună stare dinafarică, etc. De harul suprafiresc se țin toate darurile, pre care Domnul le împarte acelorași creaturi în chip suprafiresc, ca o îndeplinire a darurilor firești; când, spre exemplu, luminază nemijlocit mintea ființelor raționale cu lumina adevărului său și susține voia lor prin puterea și conlucrarea sa în fapte evlavióse.

Acest din urmă, adecă harul supranatural, se sub împarte încă în : *harul lui Dumnezeu Creatoriul*, acela pre care

il împărtășește creaturilor sale morale ce rămân în starea nevinovăției, precum era și omul înainte de căderea sa, și precum este și astăzi starea îngerilor buni; apoi *harul lui Dumnezeu Mântuitorul*, acel har ce se dă prin Iisus Christos și în Iisus Christos omului decăzut și degenerat (Tit. III, 4).

Dar chiar și ast-fel, harul lui D-zeu are mai multe însemnări. Și mai întâi se numește har venirea Fiului lui Dumnezeu pre pământ, Întruparea sa și totă lucrarea cea mare a rescumpărării noastre, pre care o săvârși fără nici un merit din partea noastră. „*Voți știți, țice Apostolul, bunătatea (harul) Domnului nostru Iisus Christos, carele, bogat fiind, s'a făcut sărac pentru voi. ca să vă îmbogățiți prin sărăcia lui*“ (II Cor. VIII, 19); și aiurea : „*Iar după ce s'a aratat bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru; ne a mântuit El, nu pentru lucrurile cele cu dreptate, care am făcut noi, ci după a lui milă prin spalarea renașterii și a reînnoirii Spiritului Sânt*“ (Tit. III, 4, 5; comp. II, 11). Apoi se mai numește har și darurile extraordinare, pre care le împarte Dumnezeu în dar deosebiților membri ai bisericii în interesul bisericii chiar, spre a o respândi și întări; spre exemplu, darul de a predica cuvântul lui D-zeu în toate limbile, darul minunilor, darul profeției, etc. (I Cor., XII. 4-11; Mat., VII, 22, 23). „*Harul s'a dat fiecărui din noi după măsura darului, lui Iisus Christos*“, observă Apostolul însuși (Efes. IV, 7). În fine se numește har acea putere deosebită sau acea lucrare dumnezească care ni s'a împărtășit pentru meritele Mântuitorului nostru și care săvârșește sântirea noastră; adică, pe de o parte ne curățește de păcate, ne reînnoiește și ne îndreptățește înaintea lui D-zeu, și pe de alta, ne întărește și ne naște în virtute spre viața eternă. În înțelesul acesta harul formeză obiectul unui învățământ dogmatic.

II. Ideia acésta despre harul sântitor, precum se va espune conține, trei idei speciale ^{1º}. Harul este o putere, o lucrare deosebită alui Dumnezeu în om; cea ce se vede din cuvintele Mântuitorului către Apostolul Paul : „*Harul meu îți ajunge; căci puterea mea se sêvêrșește în slăbăciune*“ (II Cor. 12, 9) : „*Deci prea bucuros mă voiü lauda mă bine întru neputințele mele, ca să locuiască întru mine puterea lui Christos*“. Și aiurea : „*Căreia (Evangeliei) m-am facut serv, după darul harului lui Dumnezeu, care mi s'a dat după lucrarea puterei lui*“ (Efes. III, 7). „*Spre acésta mă și oste-nesc, luptându-mă prin puterea lui, care lucrăză puternic prin mine*“ (Col. I, 29). „*Este deosebire de daruri, dar același Spirit; și este deosebire de serviciu; dar același Domn, și este deosebire de lucrări; dar este același Dumnezeu, care lucrăză tóte în toți*“ (I Cor., XII 4-6). „*Iar celui ce póte face prea de prisos preste tóte cele ce cerem saü gândim, după puterea ce se lucrăza în noi, Aceluea fie mărire în biserica cea în Christos Iisus prin tóte generațiunile în seculi seculilor. Amin*“ (Efes. III, 20, 21). 2º. Harul acesta ni s'a daruit, pentru meritele lui Iisus Christos, precum învață același Apostol : „*Toți au păcătuit și se lipsesc de mărirea lui Dumnezeu; îndreptați fiind în dar cu harul lui prin rescumpărarea lui Christos Iisus*“ (Rom. III, 23, 24; comp. V, 15). „*Ne a mântuit el, nu pentru lucrurile cele cu dreptate care am facut noi, ci după a lui milă, prin spălarea renascerei și a înoierii Spiritului Sânt; pre care l-a vêrsat preste noi în abondența prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru*“ (Tit. III, 5, 6). *Mulțamesc Dumnezeului meu tot-déuna despre voi, pentru harul lui Dumnezeu ce vi s'a dat în Iisus Christos*“ (I Cor. I, 4). *Sufere împreună pentru evanghie după puterea lui Dumnezeu; care ne-a mântuit și ne a chîemat cu chîemare sântă, nu după faptele nóstre, ci după a sa propu-*

neri și după harul, care ni s'a dat în *Christos* mai înainte de toți seculii" (II Tim. I. 8, 9). 3°. Harul acesta ni s'a dat spre sântirea noastră, adică spre curățirea și justificarea noastră, spre înaintarea noastră în pietate și mântuire. Acésta se întărește prin locurile următoare: „*Harul* fie vouă, și pace sa se înmulțescă prin cunoștința lui *Dumnezeu* și a *Domnului* nostru *Iisus Christos*. Precum *dumnezeesca* putere a lui nă-a dăruit toate cele ce sunt spre viața și spre pietate, prin cunoștința celui ce ne-a chemat după mărire și virtute" (II Petr. I, 2, 3), „unde s'a înmulțit păcatul, acolo a prea prisosit harul; că, precum a domnit păcatul spre mărte, așa și harul se stăpânească prin dreptate spre viața eternă, prin *Iisus Christos*, *Domnul* nostru" (Rom. V, 20, 21). „Pre care (Spirit Sânt) l-a vărsat peste noi în abundență. . Ca îndreptându-ne prin harul lui, să fim moștenitori ai vieții eterne, după speranța" (Tit. III, 7). „Ca *Dumnezeu*, să vă facă gata spre tot lucrul bun, ca să faceți voia lui, lucrând în voi ceea ce este plăcut înaintea lui, prin *Iisus Christos*" (Ebr. XIII, 21). „Credem că prin harul *Domnului* *Iisus Christos*, vom fi mântuiți" (Fapt. XV, 11).

Acest har sântitor, îl mai sub împărțim, spre a espune învățătura cu mai multă precisiune. Se numește har *din afară* întru cât lucrăză asupra omului *de afară*, prin mijloce esterne, cuvântul dumnezeesc, spre exemplu, predicarea evangelică, minunile, etc; și har *launtric* întru cât lucrăză nemijlocit chiar în om, stergând păcatul în el, lumânând spiritul lui, îndemnându l și îndreptându-l către bine.

Se numește *trecător*, când face asupra sufletului omnesc numai impresiuni izolate, când conlucrăză cu el numai la unele fapte bune și *statornic*, când locuește neconținut în sufletul omului, îl face drept și plăcut înaintea lui *Dumnezeu*. Se numește *prevenitor* sau *precedent*, întru cât

premerge unei fapte bune, îl chîamă, îl îndemnă pre om la ea, și *concomitant* sau *conlucrător*, întru cât o însoțește. În fine este *îndestulătorii*, dacă tot-déuna dă omului, chîr și dacă nu s'ar folosi el tot-déuna, putere și mijlôce de a lucra spre mântuirea sa, și *folositorii* (eficace) dacă-l însoțește lucrarea omului și produce fructe mântuitoare.

§. 184. *Privire scurtă asupra socotințelor greșite în privința dogmei aceștia; învățătura bisericei ortodoxe și natura acesteî învățături.*

Dogma acésta despre harul sântitor al omului pécâtos fu desfigurată de mai multe ori de eterodocși și eretici.

I. Unii negău și négă chîr mai mult sau mai puțin *necesitatea absolută a harului* pentru om. Aici se rapórtă pelagianii, semî-pelagianii, socinianii și raționaliștii.

Pelagianii, cari se iviră în biserica apusană pe la începutul sutei a cincea, învățău că : «pécatul lui Adam n'ar fi stricat nici decum natura sa, și că urmașii sêi sunt născuți fără stricăciune și fără pécatul orginal; că prin urmare ei pot să atingă perfecțiunea morală prin puterile proprii, fără să mai aibă trebuință spre acésta de un ajutor și de o putere supranaturală a lui Dumnezeu (1)». Ast-fel respingënd necesitatea absolută a harului dumnezeesc pentru sântirea omului pécâtos și înaintarea sa în pietate, pelagianii, cu iscusința obicînuită ereticilor, nu voiaū să dea pe față pre adversarii dogmei bisericei și îmblânđeau socotințele lor în privința acésta. Ei admiteau harul, vorbeau chîr de el; dar înțelegeau prin el facultățile morale ale omului, mintea, alegerea liberă, care-î sunt date în dar (gra-

(1). Vide apud Augustin.. de Gratia Christi, cap. III, n. 5; XXVI, n. 27; XXIX, n. 30.

tia naturalis); legea lui D-zeu promulgată de Moisi (gratia legis); învățătura și exemplul lui Iisus Christos (gratia Christi); ertarea păcatelor este o iluminare launtrică a Spiritului Sânt, mărginindu-se a ușura împlinirea lezei morale, pre care de almintrelea, dupre ei, omul pôte să o împlinască chiar prin puterile sale proprie, de și mai greū (gratia Spiritus Sancti) (1). Augustin cel dinteiū fu care se rădică contra lui Pelagiū și părtașilor săi și compuse scrieri numeroase spre a-l combate. Exemplul său fu urmat și de alți păstori; și în scurt timp atât la apus cât și la resărit se ținură mai mult de două-deci de sinode, care condamnă unanim erezia acēsta (2). Apărătorii adevărului susțineau în unanimitate, că omul decăduț, născut cu păcatul original, este incapabil prin el însuși de a face binele spiritual fără ajutorul harului dumnezeesc; că trebuie a înțelege prin har nu numai puterile naturale ale omului, legea lui Moisi, învățătura și exemplul lui Iisus Christos, care sunt numai ajutore esterne, ci și o putere dumnezească supranaturală împărtașita sufletului nostru; că harul acesta constă nu numai întru ertarea păcatelor sēvērșite, ci și într'un ajutor real care împedecă de a comite din nou; că nu se mărginește numai a ne lumina mintea, a-i arăta ce trebuie să facă și de ce să se ferescă, ci-i dă în același timp și puterile trebuincioase spre a sēvērși aceia ce ne face el cunoscut și revarsă iubire în inima sa; că face mai mult decât de a ne ajuta la împlinirea poruncilor dumnezești, ceia ce unui ómenī ne cred capabili de a împlini, prin noi înșine

(1). August. de Gest. Pelag. cap. X, n. 22; XVII n. 41; XXXV, n. 61, 65; de Spirit et lit. XIX, n. 32; de Grat. Christi. II, n. 2; XXXVIII, n. 42; XL. n. 44; contr. duas. epist. Pelag. IV. 5 n. 2.

(2). Actele sinódelor acestora se află în Collect. Concil. t. I. ed Harduin.

de și cu greutate; că ni este așa de necesar, că fără ajutorul său, n'am fi în stare a împlini legea lui Dumnezeu și a face binele, care conlucră la opera mântuirii noastre (1). Invățătura actuală a bisericii ortodoxe îndreptată contra eresiei pelagianilor se cuprinde în următoarele trei canóne ale sinodului din Cartago, ce se numără între cele nouă sinóde provinciale și care s'a adunat contra lui Pelagiū : «De ar țice cine-va că harul lui Dumnezeu, prin care se justifică cine-va în Iisus Christos Domnul nostru, are putere numai spre ȳertarea păcatelor sėvėrșite acum și nu dă ajutor încă spre a împedeca de a se mai sėvėrși altele, sė fie anatema! Căci harul lui Dumnezeu dă nu numai cunoștință despre aceia ce trebuie a se face, ci ne inspiră și dragoste, ca să fim în stare de a împlini și aceia ce cunoșcem» (Can. 122). «Dacă țice cine-va că harul lui D-șeu care este prin Iisus Christos Domnul nostru numai ne-ar ajuta, spre a nu păcătui, că prin el ni se descopere și ni se arată cunoștința păcatelor, spre a ne învăța ce trebuie să căutăm și ce se înlăturăm, dar nu ni se dă dragostea și puterea trebuincioasă spre a sėvėrși ceia ce am recunoscut de datoria noastră, anatema să fie! Căci. . . și una și alta sunt un dar al lui D-șeu, și a cunoșce ce este de făcut, și dragostea de ceia ce se cuvine a face» (Can. 123) «Dacă țice cine-va, că darul justificărei ni s'a dat spre a sėvėrși mai ușor ceia ce ne-ar fi fost cu putință a împlini prin liberul arbitru, așa că fără acest har am fi putut păzi poruncile lui Dumnezeu, de și mai greu, se fie anatema! Căci, vorbind de fructele poruncilor, Domnul n'a țis : Fără de mine cu greu puteți face; ci a țis : *Fără de mine nu puteți face nimic*,. (Ion. XV, 5) (Can. 123).

(1). Augustin, de Grat. Christi cap. XIV; Contr. duas epist. Pelag. III, 4; IV, 9; Iulian op. imperf., II, 168; Concil. Milev. II, (an. 416) can. III, V, VI, VII, VIII.

Semipelagianii, cari se iviră în Galia cam pe la anul 427, admiteau existența păcatului original în om; dar, susținând că păcatul acesta a alterat puțin facultățile sale spirituale, învățau că omul este capabil prin sine însuși de a se înălța în virtute până la un grad oarecare, așa că începutul credinței depinde anume dela el, și că dela har depinde numai întărirea și maturitatea sa în credință și fapte bune, și că dacă rămâne în credință până la sfârșitul zilelor sale, este fapta lui, dar nu un efect al harului (1). Deci se poate dice că semipelagianii adoptară, întru cât-va, pe jumătate din erorile pelagianilor; ei erau desbinați de aceștia întru cât recunoscneau necesitatea harului; cel puțin spre a întări și a delpini pre om în credință; dar respingeau ca și ei necesitatea harului, spre a naște pre om în credință și a-l menține până la sfârșitul vieții. Adversarii semipelagianilor fură Augustin, Prosper, Fulgențiu, papa Celestin și mai multe sinode provinciale adunate în Galia în suta a cincea (2). Ideia principală pre care o desvoltară contra erorii lor, fu aceea despre harul numit *prevenitor* sau *premergător*, de care depinde începutul credinței noastre, și fără care omul nu poate nici întreprinde nici săvârși nimic cu adevărat bun (3). Desvoltarea cu deamăruntul a acestei idei spre combaterea semipelagianilor, o aflăm și în epistola patriarhilor răsăriteni „despre credința ortodoxă“, unde cetim: «Sânta Scriptură învață, că credinciosul este mântuit prin credință și prin faptele sale, și represintă tot odată pre Dumnezeu ca unicul autor al mântuirii noastre, întru cât dă

(1). Vădi ap. Natal Alexandr. Histoire eccl. sæcul. V, diss. IV.

(2). Augustin, de Prædestin. Sanct; de Dono perseverantiæ; Prosper contr. Collat; Fulgent. de Incarnat. et. grat; Cœlestin. Epist. ad Episcopos Galliarum.

(3). Fulgent. verit. Prædest. et grat. II, 17: cf. Greg. Magn. in Ezech. homil. IX, n. 2.

prealabil harul, care luminează pre om, îl învață adevărul dumnezeesc, și-i arată a se conduce dupre el (dacă nu-i se opune), precum și a face binele, care e plăcut lui D-zeu spre a căpăta mântuirea, fără a înjosi cu toate acestea voința sa liberă, ci lăsându-i alegerea de a se supune sau a nu se supune înriurirei harului. (art. 3). Se mai citește încă : «Pentru ca omul să pôtă face binele spiritual (căci spirituale se numesc faptele credinței, cause ale mântuirii și efectul unui har supranatural), trebuie ca harul să-l prevină și să-l conducă, precum se dice de predestinați, așa că nu pôte face de sine fapte demne de viața în Iisus Christos; ci numai a dori sau a nu dori a lucra conform cu harul. (art. 14).

Socinianii și raționaliștii reîmprospătara erôrea cea veche a pelagianilor și o duseră până la extrem. Respingând existența păcatului original în om și a orî ce fel de stricăciune, recunoscând prin urmare, că omul este prin sine însuși capabil de a înlătura rēul și a face binele, ei dic că se pôte și fără de un ajutor estraordinar pentru viața spirituală, și refusa chiar de a recunósce că și pelagianii, că harul, cel puțin, ne ușurază împlinirea legei morale, care fără de ajutoriul său ne-ar fi mai cu greū. Condamnarea pronunțată de biserică veche contra pelagianilor lovește cu atât mai mult pre sectatoriî lor mai noi.

II. Alții rătăciră sau rătăcesc încă și acum, sau în privința *universalității* harului, sau în privința *raportului* lui cu libertatea omului.

Universalitatea harului este respinșă *de predestinațianii*, adecă de acei cariî dic, că D-zeu a predestinat (praedestinit), dupre voința sa absolută, pre unii la mântuirea eternă și la glorie, pre alții la condamnarea eternă, și că în urmare împărtășește harul cel mântuitor, nu tuturor ômeni-

lor, ci numai acelor, cari sunt hotărâți mai înainte spre mântuire. Acastă învățatură greșită s'a ivit în suta a doua pînă la Gnostici (1); ea se întări din nou în suta a cincea în Galia și Africa și fu combătută de Prosper, de Ilarie, Augustin și papa Celestin (2). În evul mediu a fost respândită sub numele de învățatura augustiniană (3); în fine în timpurile moderne ajunse la estrema sa dezvoltare la calvinii, cari o introduseră chiar în confesiunile lor de credință (4) și la janseniști (5).

Cât despre raportul harului cu libertatea omului greșesc atât calviniștii, cât și janseniștii. Susținând că, după predestinațiunea absolută a lui Dumnezeu, harul se împartășește numai acelor predestinați la mântuire, și prin urmare în scopul de a-i sânti negreșit și a-i conduce la mântuire, sectatorii aceștia firește, că admit și ideia cum că harul are în cei predestinați o putere și o lucrare (eficacitate) nebiruită, așa că ei numai decât sevărsesc legile morale (6). Este adevărat, că janseniștii, voind să păstreze ideia libertății omului, admit că harul neresistibil nu-l atrage cu sila spre bine, ci-l îndrumază prin mijlocul unei plăceri învingătoare (*delectatio victrix*) vărsate de dănsul în sufletul său, și contra căria rămân fără putere toate amăgirile și toate afecțiunile pămîntești (7); dar așa nu se garantează întru nimic libertatea omului, nici nu se mântue.

(1). Iren. *adv. Hæret.*, I, 8, n. 2; Clem., *Strom.* II., 3; V, 1; Epiph., *Hær XXXII*, 5.

(2). Sirmond., *Hist. Prædest.* cap. I, II, III.

(3). Gottschalk. *Confessio prolixior* (in Maignin., *Vindic. prædestin.*, in *Grat.* t. 1. pag. 9).

(4). Calvin. *Instit.* III, 21. n. 5; XXII, n. 2; XXIII, n. 4; *Confes. Helvet.* C. X; *Confes. Gal.* CXII; *Conf. Belg.* CXVI.

(5). Iansenius de *Gratia Salvatoris*, lib. VIII, cap. 3.

(6). Iansen., de *Grat. Salv.*, VIII, Cap. 6.

(7). *Ibid.* IV, 6.

Biserica ortodoxă se pronunță în contra acestei îndoite erori la sinodul ținut în Ierusalim în 1672 în mărturisirea de credință cunoscută de atunci la noi sub titlul : Epistola Prea sfinților Patriarhi ai bisericei catolice orientale despre credința ortodoxă. Acolo se dice : «Credem, că prea bunul Dumnezeu din eternitate pre cariî i-au ales i-a predestinat spre mărire, și iarăși pre cariî i-a lepădat i-a aruncat în condamnare. Nu că a voit ast-fel pre aceștia a-i justifica, țiar pre aceia fără cauză i-a aruncat și condamnat. Căci acesta este străin de D-zeu, Părintele tuturor, carele nu caută în față „*ci voește ca toți omeniî să se mântuiescă și să vie la cunoscința adevărului*“ (I Timot. II, 4); dar pentru că Dumnezeu a prevăduț că uniî vor întrebuița bine libertatea lor și alții vor abusa, de aceia a predestinat pre uniî la mărire și pre alții i-a condamnat. Iar întrebuițarea libertăței iacă cum o înțelegem : Fiind-că D-zeu, în bunătatea sa, ne-a împărtășit harul dumnezeesc, care ne luminează (așa numim noi harul premergător), și care, asemenea unei luminî ce luminează pre cela ce merge întru întunec, ne conduce pre toți, acei cariî de bună voie urmereză direcțiunea sa (căci vine în ajutorul orî căruia îl caută și celui ce se împrotivește nu-i ajută), și a împlini poruncile sale trebuinciose spre mântuire, aceia deci primesc pe deasupra un har deosebit, care, conlucrând cu dênșii, întărindu-i și desevêșindu-i neîncetat în dragostea lui Dumnezeu, adecă în faptele bune pre care D-zeu le cere dela noi și pre care le cerea și harul premergător, îi îndreptățește și-i face ast-fel predestinați. Iar acei cariî nu voesc să se supue înrîurirei harului și în urmare nu păzesc poruncile lui Dumnezeu, ci cedând curselor Satanei, întrebuițeză rău libertatea pre care le-a dat-o D-zeu ca să facă binele de bună voie, aceia își pregătesc condamnarea eter-

nă. Iar cea ce ȃic mult inr ut a ii eretici, că D-deu predestinează pre unii la glorie  i condamnă pre alii, fără a mai ținea s m  de faptele lor respective, ac st  inv t tur  o credem nebun   i nepi sa, (art. 3).

III. In fine sunt de acei, cari, gre esc in aprecierile lor despre influința harului asupra omului, in aprecierea lor despre *s ntirea* omului prin harul dumnezeesc. Sunt erorile protestanților; ele se rap rt  la natura sântirii produse in om prin har,  i la condi iunile acestei sântirii din partea omului.

In privin a naturei sântirii (sanctificatio) sau a indrept rii (justificatio), luata in in elesul cel mai larg, protestan ii sus in, că ar consta, nu intr'o lucrare lăuntrică a harului dumnezeesc in om, lucrare al cărei efect ar fi pe de o parte, de a-l cur a de t te p catele sale,  i pe de alta, de a-l regenera, de a-l face drept  i s nt; dar in aceia că, prin favoarea dumnezeesc , i se iartă p catele intr'un chip cu totul esterior,  i nu i se impută, cu t te că in faptă r m n intru el,  i că tot in acela i chip ise imputa  i dreptatea lui Christos : a a invat  luteranii ⁽¹⁾  i reformatii ⁽²⁾.

Invătătura bisericei ortodoxe este cu totul deosebită. Vorbind de fructele tainei botezului, in care cu adev rat harul este, care ne indrept te e  i ne s nte te, biserica invat  : ‘Mai  nt iu taia ac sta șterge t te p catele; in prunci, p catul original; in cei mari, p catul original  i p catul personal, fruct al liberului arbitru. Apoi renaște pre om  i-i d  dreptatea pre care o avea in starea nevinov a iei  i a cur riei. (Mart. ort. part. I resp. 103). Si aiurea : ‘Nu este permis a  ice că Botezul nu scapă pre om de t te p catele precedente, dar că, cu t te că p catele acestea, r m n

⁽¹⁾. Conf. Augustan  IV, VI, X; Apol., III, n. 186; Solid. Declar. art. III, de Iustitia fidei n. 6.

⁽²⁾. Conf. Helvet. 1, cap. XV; Conf. Belg. art. XXII, XXIII.

în el, numai aŭ însă putere. Ar fi o mare nelegiuire a învăța așa; ar fi a respinge credința și nu a o mărturisi. Din contră, tot păcatul, care există sau a existat înainte de botez se șterge, se consideră ca ne existând, sau ca cum n'ar fi existat nici odată. Căci, toate figurile prin care se reprezintă botezul, manifestează puterea sa curățitoare, și toate textele Sântei Scripturi, privitoare la botez, dau a înțelege că prin taina acésta se capătă o curățire desevêrșită; ceia ce rezultă acum din denumirile botezului. Dacă este botezul Spiritului Sânt și al focului, este evident că procură o curățire perfectă, căci Spiritul curățește cu desevêrșire. Dacă este lumină, dispăre tot întunerecul prin botez. Dacă este renaștere se nimicește tot ce este vechiŭ, și aceia nu pôte fi alta decât păcatul. Dacă cel botezat se desbracă de omul vechiŭ, el se despoie și de păcat. Dacă se îmbracă în Iisus Christos, prin botez devine liber de tot păcatul. (Epist. Patr. Or. despre credința ortodoxă art. 16).

Cât despre condițiunile îndreptățirii sau ale sântirei din partea omului, protestanții învață că de îndată ce păcătosul, ajuns la cunoscința stărei sale păcătose și a neputinței sale complete de a împlini legea morală a evangheliei, și înspăimântat de greutatea vinovăției sale, crede tare că este împăcat cu D-șeu prin Iisus Christos, de îndată prin credința sa, carea *singură îndreptățește*, i se socotesc meritele lui Iisus Christos, și este declarat drept și nevinovat, cu toate că în realitate nu este. Din momentul acesta, D-șeu se vêrșește în om toate faptele bune spre mărturie credinței sale, dar fără participarea omului însuși. pentru care acésta participare este cu neputința din cauza slăbăciunii sale (1).

Contrariŭ învățătorei acestia greșite, biserica ortodoxă mărturisește următoarele : «Credem că omul se îndreptă-

(1). Apolog., III, n. 171; Solid. Declar. III de Just. fidei, n. 22, 55 etc.

țește, nu numai prin credința, ci prin credință însoțită de dragoste, adecă prin credință și fapte. Recunoscem ca forte nelegiuită socotința, cum că credința despăgubind faptele capătă îndreptățire în Iisus Christos; căci credința în înțelesul acesta ar fi la placul fie-căruea, și nimenea n'ar fi, care să nu se mântuască, ceia ce desigur este fals. Noi credem din contră că nu o credință părută, ci adevărata credință prin fapte, ne îndreptățește în Iisus Christos. Si faptele le privim nu numai ca o mărturie ce ar confirma chemarea noastră, ci și ca fructe care fac credința noastră activă, și pot, dupre făgăduința dumnezească, să procure fie-căruea respata ce o merită, bună sau rea, dupre cele ce a făcut în corpul său. (Epist. Patr. Or. despre cred. ort. art. 13; comp. art. 9).

IV. Conform cu aceste trei felii de erori în privința harului, contra cărora este îndreptată destul de lămurit învățătura bisericii ortodoxe, vom espune învățătura această în trei secțiuni și vom trata anume : 1° contra pelagianilor, semi-pelagianilor și celor-lalți aderenți ai lor, necesitatea absolută a harului pentru sântirea omului; 2° contra calviniștilor și janseniștilor, despre universalitatea harului și referința sa cu libertatea omenască; 3°. contra proteștanților în genere, despre natura și condițiunile sântirii omului prin harul dumnezeesc.

1. Despre necesitatea absolută a harului dumnezeesc pentru sântirea omului.

§. 185. Parțile învățătureri.

Dupre cantitatea și calitatea erorilor ereticești combătute prin învățătura bisericii ortodoxe despre necesitatea absolută a harului, și prin urmare, pentru ca să fie și mai

bine pricepută învățătura acésta, trebuie să fie espus așa : 1°. Harul, ca o putere supranaturală și un ajutor nemijlocit al lui Dumnezeu, este neapărat de trebuință, pentru sântirea și mântuirea omului păcătos (contra pelagianilor) ; 2°, este de trebuință chiar pentru credință și începutul credinței, adecă întorcerea păcătosului la credință în Iesus Christos (contra semi-pelagianilor) ; 3°. este de trebuință pentru puterea sa, dupre convertire (contra pelagianilor). 4°. în fine, este de trebuință pentru a ținea în credință și virtute creștinéscă până la sfârșitul vieței sale (contra semi-pelagianilor).

§. 186. *Necesitatea absoluta a harului pentru sântirea omului.*

Harul dumnezeesc este neapărat de trebuință pentru sântirea omului păcătos în genere, adecă pentru ca păcătosul să pôta eși din starea sa păcătósă, să devie un creștin adevărat și ast-fel să-și impropieze meritele Mântuitorului; cu alte cuvinte, ca să se pôta converti, curăți, îndreptăți, reînoi, spre a înainta în pietate și a căpăta mântuirea eternă.

I. Adevărul acesta a fost anunțat de dumnezeescul Mântuitoriu, când dișe, vorbind despre Părintele : „*Nimene nu pôte veni la mine, de nu-l va atrage pre el Tatăl, carele m'a trimes*“ (Ion VI, 44) ; și vorbind despre Spiritul Sânt : „*De nu se va naște cine-va din apa și din Spirit, nu va intra întru împărăția ceriurilor*“ (Ion, III, 5) ; și vorbind despre sine : „*Precum vița nu pôte să aducă ródă de nu va rămânea în via, așa nici voi de nu veți rămânea întru mine. Eú sunt via, voi vițele. Cel ce rămâne în mine și eú într'ênsul, acela multă ródă aduce; ca fără de mine nu puteți face nimic*“ (Ion. XV, 4, 5). Din locul ântéiú urméză că chiar convertirea omului la creștinism este cu neputință fără o conlucrare nemijlocită a lui D-șeu Tatăl; din al doilea, că fără

o reînnoire nemijlocită prin puterea Spiritului Sânt, omul convertit nu pôte să intre nici într'un chip întru împărăția lui D-zeu sau biserica lui Iisus Christos; și din al treilea, că chiar după intrarea sa în biserica lui Iisus Christos, omul, nu pôte să aducă rodă creștină, *nu pôte face nimic*, dacă nu rămâne în via, care este Iisus Christos, și dacă nu se nutrește, nu se întărește, nu crește prin puterea sa nemijlocită și viu făcătoare (Comp. Ion, VI, 53).

II. Adevărul acesta fu predicat lămurit și de către apostoli. Așa Sântul Paul, vorbind, în deosebite locuri ale epistolelor sale, despre întorcerea ómenilor la credința cea mântuitoare a lui Christos, despre curățirea lor de tot păcatul, și despre îndreptățirea lor se exprimă în următorii termini : „*Ne-a mântuit el, nu pentru lucrurile cele cu dregitate care am făcut noi, ci după a lui mila, prin spalarea renascerei și a înnoirii Spiritului Sânt; pre care l-a versat preste noi cu îmbelșugare prin Iisus Christos Mântuitorul nostru; ca îndreptându-ne prin harul lui, să fim moștenitori ai vieții eterne după speranță*“ (Tit. III, 5-7; comp. II Tim., I, 9) „*Toți au păcătuit și se lipsesc de mărirea lui D-zeu; îndreptați fiind în dar cu harul lui prin rescumpărarea lui Christos Iisus*“ (Rom. III, 23, 24) „*In care avem rescumpărare prin sângele lui, ertarea păcatelor, după bogăția harului său*“ (Efes. I, 7). „*Și fiind morți prin păcate, ne-a înviat în Iisus Christos, prin harul, căruia sunteți mântuiți*“ (II, 5), „*că prin har sunteți mântuiți prin credință, și acesta, nu dela voi; a lui D-zeu este darul*“ (Efes. II, 8). Aiurea vorbind despre efectul predicării evanghelice asupra ómenilor și fructele sale, scrie spre exemplul Filipenilor : „*Mulțamesc Dumnezeuul meu . . . că ați primit evangelia, din ziua dintei până acum; incredințat fiind de acesta chiar, că cel ce a început în voi lucrul cel bun, îl va îndeplini până*

la *diua lui Iisus Christos*“ (I, 5, 6); și către Corinteni: „*Cine este Paul, și cine Apolos? decât numai servii prin cari ați creșut, precum a dat Domnul fie-căruea. Eu am plantat, Apolos a udat, iar D-zeu a facut să creșca*“ (I Cor. III, 5-7). Aici apostolul stabilește o deosebire vedută între harul exterior, adecă învățătura evangelică și harul interior sau lucrarea nemijlocită alui Dumnezeu în oameni, și o presintă pre acesta ca absolut de trebuință pentru succesul predicării (comp. I. Tes I, 5). In fine în alte părți adresază aceleși sfătuirii sau aceleși dorinți oamenilor, cari au primit acum predica evangelică și au devenit creștini: „*Lucrați mântuirea voastră cu frică și cu cutremur. Căci D-zeu este care lucrază în voi și a voi și a face, dupre bună-voința sa*“ (Fil. II, 12, 13). *Iar Dumnezeuul pacei, care a sculat din morți pre Domnul nostru Iisus, pre pastoriul oilor cel mare; prin sângele aședământului etern, să vă facă gata spre tot lucrul bun, ca să faceți voia lui, lucrând în voi ceia ce este plăcut înaintea lui, prin Iisus Christos*“ (Ebr., XIII, 20, 21). Si prin urmare mărturisește. că fără o conlucrare alui D-zeu interioară și supranaturală, nu putem nici voi, nici face ceva bun.

III. Adevărul acesta fu menținut și mărturisit în toate timpurile de Sânta Biserică, precum se probază din :

1°. *Mărturiile învățătorilor vechi*. Spre esemплу, Sântul Irineu : «Precum un maslin selbatec, pe câtă vreme nu este altuit, rămâne ne fructuos pentru posesorul său. din causa selbătăciei sale, și precum un arbore, care nu face rodă se tale și în foc se aruncă. așa și omul, pe câtă vreme n'a primit prin credință altuirea Spiritului Sânt, urmăză a rămânea ceia ce a fost mai înainte. Fiind trup și sânge, nu poate moșteni împărăția lui Dumnezeu, precum dice Apostolul (1) (I Cor. XV, 50). Sântul Cyprian : «Diua și nóptea ne ru-

(1). Adv. hæres. V, 10; n. 2.

gam că sântirea, invioșarea, care provine (sumitur) din harul dumnezeesc să se conserve în noi sub protecția sa (1). Sântul Ipolit : «Prin care sântii au devenit curați li s'a dat prin D-zeu Fiul; și de acela ȳic ei, că noi „am primit tóte din plinirea lui (2)». Sântul Ciril al Ierusalimului : «Marele Mijlocitoriũ și împãrțitoriũ al darurilor în lumea tóta, dá unuea curãția, altuea fecioria pre viață; unuea îndurarea, altuea iubirea sãrãciei; celui-lalt puterea de a alunga spiritele rele; și, precum lumina luminézã tóte cu razele sale, așa și Spiritul Sânt luminézã pre cei ce au ochi. Este de trebuință ómenilor, lui Ilie, lui Eliseu, lui Isaia; este necesar ângerilor, lui Mihael, lui Gabriei (3). Sântul Ión Chrisostom : «El (apostolul) sciea, că harul ne mântuește (4). Sântul Macarie ȳice : «Precum corpul fãrã de suflet este mort și nu póte face nimica, așa și sufletul fãrã sufletul ceresc sau Spiritul dumnezeesc este mort pentru împãrãție, și fãrã Spiritul Sânt nu póte face nimic plãcut lui Dumnezeu (5). Și aiurea : «Dacã în lumea acésta, nu primește sufletul sãntirea spiritualã prin o credință solidã și prin rugãciune; dacã nu participézã la natura divina și nu primește harul, cu ajutoriul cãruea sã póta implini cu sãntenie și fãrã imputare tóte poruncele, rãmãne nevrednic de a intra întru im-

(1). De oratione Dominic. XII, p. 207 ed. Bal.

(2). In Gen. fragm apud Galand. II, p. 484.

(3). Catech. XVI, n. 22, p. 362.

(4). Οἶδς γὰρ ὅτι ἡ χάρις ζωΐσι. In act. apost. homil. XLV, n. 1.

(5). Omilie, despre îndatorirea fie-cãruĩ suflet doritoriũ de a moșteni împãrãția lui D-zeu, de a se renasce din Spiritul Sânt; l. cr. 1839. II p. 320; comp. Hom. despre ungerea spiritualã, ibid. „precum pecele nu trãește fãrã apã, și nimene nu póte umbla fãrã picioré, sã vadã fãrã ochi, sã vorbescã fãrã limbã, sã audã fãrã urechi, așa fãrã Domnul Iisus și fãrã conlucrarea puterei divine, este cu neputință de a înțelege secretul înțelepciunii lui D-zeu și a fi creștin desevêșit“.

părăția ceriurilor (1). Augustin : «Harul dumnezeesc, prin Domnul nostru Iisus Christos (ast-fel a menținut tot-déuna adevărata credință și biserica universală) transportă pre fiit și pre cei mari dela mórtea primului om la viața celui de al doilea, nu numai nimicind păcatele, ci și ajutând pre lucrătorii liberi, spre a-i feri de rău și a-i face să viețuască întru dreptate ; așa că fără ajutoriul său n'am putea avea nici pietate nici deptate atât în fapte cât și în dorinți (2). Și aiurea : «Voiește cine-va să pronunțe o mărturisire de credință conformă cu adevărul ; trebuie a marturisi curat, în privința harului, că fără el, omul nu pôte face absolut nimica bun din punctul de vedere al pietăței și al adevăratei îndreptățiri (3).

2°. La mărturiile acestea ale vechilor învățători se adaugă hotărîrele sinódelor adunate în contra lui Pelagiū. Ast-fel sinodul din Diospolis (în 415) condamnă articolul acesta din învățătura greșită alui Pelagiū : «Harul, ajutoriul lui D-đeū, nu se dă pentru fie-care faptă (bună), ci constă în voința liberă saū în lege și în învățatură (evangelică) (4). Și sinodul din Arabia (529), hotărî următoarele : «Dacă ȳice cine-va că D-đeū, spre a ne curăți de păcatele nóstre, așteptă voința nóstră, și nu mărturisește, că chȳar voința de a ne curăți este produsă în noi prin vėrsarea și ajutoriul spiritului lui D-đeū, acela se împrotivește Spiritului Sânt, (can. IV). Și mai departe (can. VII) : «Ori-cine pretinde că, prin facultățile sale naturale omul pôte cugeta sănătos și se alegă binele spre mântuirea eternă, să consimțescă a primi pre-

(1). Omilie despre schimbarea lucrată în creștin prin Iisus Christos, Lect. cr. 1836 p. 1 p. 38.

(2). Epist. CLXXXVI, ad Paulin n. 3. saū mai bine : Gratia Dei per Iesum Dominum nostrum omnes liberantur quicumque liberantur (Epist. CLXXXIX, ad Ioan. Hieros. n. 6).

(3). De gratia Christi cap. XXVII.

(4). Harduin. Acta Concil. s. 1. col. 2011.

dicarea mântuitoare, adică Evangelia, și fără de luminarea și inspirarea Spiritului Sânt, se lasă a face întrbuințarea în spiritul ereticesc (1). Nu vom mai repeți aici hotărârile sinodului din Cartagena pe care le-am adus mai sus.

3°. In fine vom adauge pre lângă toate mărturiile acestea ale vechilor Invătători și ale hotărârilor sinodale încă rugăciunile și cântările bisericeii. Biserica cere adesea în folosul credincioșilor ajutorul harului dumnezeesc pentru faptele credinței și ale pietății; mărește adese ori pre Spiritul Sânt, care ne învață, ne reînnoește și ne întărește prin darurile sale cele multe și variate. Ea mărturisește înaintea lui D-zeu slăbăciunile și neputința noastră a face ceva bun fără conlucrarea sa nemijlocită (2), aceste rugăciuni și cântări, de care resonă biserica din timpurile cele mai vechi, sunt acum prin sine însăși dovada cea mai convingătoare despre credința sa nevariabilă în necesitatea absolută pentru noi a ajutorului dumnezeesc (3).

IV. Mintea sănătoasă, din partea sa, sprijinită pe principiile teologice, își poate dice : Dacă omul ca ființă mărginită și neavând viață în sine însuși, avea trebuință de harul dumnezeesc, chiar înainte de căderea sa, cum se întâmplă până acum cu toate ființele create curate, cu cât mai necesar trebuie să fie acest har pentru omul, care astăzi se află în starea decădută? Chiar atunci nu putea vieții spiritual-minte fără el, ca fără nutriment spiritual și fără aer; cum să recunoșcem, că acesta s'ar putea acum? Atunci nestricat și curat încă, n'avea decât să facă binele; dar astăzi slab

(1). Harduin. *ibid.* t. II. col. 1099.

(2). Să ne amintim spre exemplu de rugăciunile : *Impărate cerească* . . . *Prea Sântă Treime* : . . . rugăciunile de seară, de dimineață, canonul pocăinței etc.

(3). La dovada acesta se provocară Ciprian și fer. Augustin.

și cu totul stricat, trebuie mai întâi să se curățescă de păcatele sale, se vindece bólele sale morale, pre urmă să susție o luptă necontentită cu inimiții mântuirii sale, și în timpul luptei aceștia, să facă binele. «Natura omenescă, duple observarea părinților din sinodul al doilea din Arabia, chiar de ar fi remas în nevinovăția sa din naștere, nu s'ar fi putut ținea mai departe fără ajutoriul Creatoriului său. Dacă prin urmare, nu putea fără de ajutoriul harului dumnezeesc, se păstreze sănătatea ce o primise, cum putea ea, fără ajutoriul dumnezeesc, să recâștige ceea ce a perdut (1).

§. 187. *Necesitatea harului pentru credință și începutul credinței chiar, sau pentru convertirea omului la creștinism.*

Harul dumnezeesc, neapărat de trebuință, în genere, pentru sântirea și mântuirea omului, este, mai ales, pentru credința sa și pentru începutul credinței sale chiar în Iisus Christos Domnul nostru.

I. Așa învăța Mântuitorul nostru. Când Iudeii, aușindu-l că rostește cuvintele acestea : „*Eă sunt pânea, care m'am pogorît din ceriă*“ (Ión, VI, 40, 41), începură a murmura și a dice : „*Óre nu este acesta fiul lui Iosif, nu scim noi pre părintele și pre muma lui ; cum dice acesta acum că din ceriă s'a pogorît* (ibid 42)?“ și prin urmare nu credeau nici în origina sa divină, nici în predica sa, el le făcu observația următoare : „*Nu murmurați între voi. Nimene nu vine la mine, de nu-l va atrage pre el Tatăl carele m'a trimis, și eă îl voi învia pre el în ziua cea de apoă. Este scris în profeti ; și vor fi toți învățați de D-deă ; tot cel ce asculta pre Tatăl și învață vine la mine*“

(1). „Unde, cum, sine gratia Dei, salutem non possit custodire quam accepit, quomodo, sine gratia Dei, potuerit reparare quod perdidit“ (Can. XIX, Hord II).

(Ibid. 43-45). Apoi când, prourmând cuvântarea sa, auđiră că chiar „*mulți din ucenicii săi*“ ȃdiceau, ascultându-l „*greu este cuvântul acesta*“, și începeau a murmura și a se scandalisa (ibid. 60-61), le făcu încă observarea : „*Sunt unii dintre voi, cari nu cred. . și de aceea am ȃdis voue, că nimene nu pôte sa vie către mine dacă nu i se va da dela Tatăl meu*“ (Ibid. 65-66). Când în fine, unul din învățaceii săi cei mai apropiați, Petru, în numele celor doi-spre-dece, făcu mărturisirea acesta : „*Tu ești Christos fiul lui D-ȃeu celui viu*“ (Mat. XVI, 16), Iisus îi response : „*Fericit ești Simone, fiul lui Ióna, că trup și sânge nu ȃi-a descoperit ȃie acesta, ci Părintele meu, carele este în ceriuri*“ (Mat. XVI, 17). Deci, dacă pentru a se apropia de Iisus Christos și a crede întru El nu este destul a asculta învățătura sa, ci trebuie încă a fi atras lăuntric către densusul de Tatăl ; dacă credința vie și mărturisirea Sântului Petru însuși, care asculta cu statornicie învățătura Mântuitorului său, fu represintată, ca un efect al unei luminări lăuntrice dela Tatăl, aceea însămnă că fără ajutoriul harului dumnezeesc nu putem nici începe nici prourma credința în dumnezeescul nostru Rescumpărătoriu.

II. Așa învățau și Apostoli. Mai ales Sântul Paul în diferitele sale epistole. El ȃdice Romanilor : „*Căci eu ȃic, prin harul ce mi s'a dat, fie-căruia din voi, a nu cugeta mai mult decât se cuvine a cugeta ; ci să cugetați modest, precum D-ȃeu a împărțit fie-căruia măsura credinței*“ (XII, 3). El scrie Corintenilor : „*Nimene nu pôte mărturisi pre Domnul Iisus, fără numai prin Spiritul Sânt*“ (I Cor. XII, 3), și le esplacă anume că : „*D-ȃeu, care a ȃis, ca lumina să lumineze din întunec, a strălucit în inimile noastre spre respândirea cunoștinței măriri lui D-ȃeu în fața lui Iisus Christos*“ (II Cor. IV. 6). Cătră Efesenii esprimă dorința : „*Ca Dumneȃdeul Domnului nostru Iisus Christos, Părintele măriri, să vȃ*

dea spiritul inspirațiunei și al descoperirei spre cunoștința deplină a lui, și ochi luminați minții voștre ca să știți speranța chîemarei lui și bogăția mării moștenirei lui în cei sînți, și prea înalta mărire a puterii sale către noi cari credem, dupre lucrarea puternice sale tării“ (I, 17-19). Și adaugă : „Prin har sunteți mântuiți din credință; și acesta nu dela voi; ci a lui D-zeu este harul“ (II, 8). El mărturisește Filipenilor : „Căci vouă s'a daruit în privința lui Christos nu numai a crede în el ci și a suferi pentru dînsul“ (I, 29); căci D-zeu este, care lucră în voi și a face, dupre bunăvoința“ (II, 13). Adecă chiar dupre cuvintele Apostolului némurilor, D-zeu ne împarte credința și măsura credinței (Rom. XII, 3), așa că credința în întreg este un dar al lui D-zeu (Efes. II, 8; Fil. I, 29). Fără harul Spiritului Sânt noi nu putem nici să numim pre Iisus Christos Domn, și prin urmare, nici să începem a crede întru el (I Cor. XII, 5), cu atîta mai mult că Dumnezeu lucră în noi și a voi (Fil. II, 13). El produce în noi principiul credinței, dându-ne. „Spiritul înțelepciunei și al luminei spre a-l cunoște, luminând ochii inimei noastre pentru a ști care este speranța la care ne-a chîemat“ (Efes. I, 17, 18); sau, ceea ce este tot una, „făcînd să lumineze strălucirea sa în inimile noastre, ca să putem lumina și pre alții, dându-le cunoștința gloriei lui Dumnezeu dupre cum se arată în Iisus Christos“ (II Cor., IV, 6). Dacă în fine, în urmarea acestora, credem și remînem credincioși „este tot dupre lucrarea puternice sale tării“ (Efes. I, 19). În cartea Faptelor Apostolilor, istorisește Sântul Luca, vorbind de o femeie a nume Lida, vîndătoare de purpură, „că Domnul i-a deschis inima ca să înțeleagă ceea ce dicea Paul, și că dupre aceea primi predica Apostolului, credu în Iisus Christos și se boteză“ (Fapt. XVI, 15). Prin urmare, pre lângă predicarea esterióră a Evangheliei, fără care nu se pôte

crede în Domnul Iisus, trebuie numai decât o conlucrare lăuntrică a lui D-zeu spre a deschide la timp inima necredinciosului, spre primirea și perfecta înțelegere a predicării, și spre a crea și a face să se înrădăcineze în el credința.

III. În fine așa învățară sântii Părinți și învățători ai bisericeii. Spre exemplu, Sântul Varnava scrie : «El (D-zeu), a tăiat împrejur urechile noastre, că după ce am auzit cuvântul să credem ⁽¹⁾», Sântul Iustin : «La mulți, cari nu primiseră darul priceperii acestor dogme (creștine). li se păreau absurde și puțin demne de D-zeu ⁽²⁾». «Ast-fel, ne-a descoperit tot ceea ce puteam pricepe din Scripturi numai prin harul său ⁽³⁾». «Ai fi creșut vre o dată ca să ne fi fost cu neputință de a pricepe ceea ce se află în Scripturi, fără să fi primit harul înțelegerei duple voința lui Dumnezeu ⁽⁴⁾»?

Sântul Grigorie Taumatargui : «Voește cine-va să recunoască pre D-zeu prin creațiune sa și să-l priceapă din Sântele Scripturi, fără dumnezeesca sa înțelepciune, nu poate sci nimic, nici nu poate înțelege nimic fără el». «Cel ce chiamă pre D-zeu cum se cuvine, îl chiamă prin Fiul, și cel ce merge cu adevărat la el, prin Iisus Christos trebuie să sosescă; dar nu se poate ajunge la Fiul decât prin Spiritul Sânt, căci Spiritul Sânt înviează și sântește toate ⁽⁵⁾».

Sântul Vasilie : «Indată ce, prin conlucrarea harului care ne luminază, îndreptăm privirea către frumuseța chipului nevădutului D-zeu, și prin el ne înălțăm la contemplarea prototipului, care întrece orî ce frumuseță, acolo e și Spiritul cunoscinței, care dă, celui ce are plăcere a contempla

(1). Epist. Enciel. C. IX. Lect. cr. 1830 XXXVII.

(2). Dial. cum Triph. n. XX.

(3). Dial. cum Triph. n. C.

(4). Ibid. n. CXIX; cf. Apolog. II n. 10.

(5). De fide in Mat., VII, II p. 170.

adeverul în sine însuși, o putere de vedere misterioasă spre privirea chipului; și nu i-l arată afară din el, ci în sine însuși îl conduce la cunoștință. Căci, precum, *nimenine nu cunoște pre Fiul fără număř Tatal* (Mat. XI, 27), de asemena *nimenea* nu pôte mărturisi pre Iisus Domnul, fără număř în Spiritul Sânt (I Cor. XII, 3). Căci nu se ȃice prin Spiritul (*ὁὐ Πνεύματος*), ci în Spiritul Sânt (*ἐν Πνεύματι*). Și : Spirit este D-ȃeu, și cei ce se închină lui trebuie să i se închine cu spiritul și cu adevêrul (Ión IV, 24); precum este scris : *Intru lumina ta* (Ps. XXXV, 9), adecă luminați prin Spiritul Sânt, *vom vedea lumina, lumina cea adevêrată carea lumineză pre tot omul ce vine în lume* (Ión I. 9). De aceea Spiritul Sânt arată în sine gloria Fiului unic, și dă iarăși în sine însuși cunoștința de D-ȃeu adevêraților sêi închinători. Ast-fel calea cunoștinței adevêratului D-ȃeu are pentru punct de plecare pre Spiritul unic, ca termen de mijloc pre Fiul, și finit pre Părintele unic (1).

Sântul Ión Chrisostom : „*Fericit ești Simone, ful lui Iona, pentru ca trup și sânge nu ți-a descoperit ție, ci Părintele meș carele este în ceriuri*“ (Mat. XVI, 17). Se pare că ȃice Mântuitorul prin cuvintele acestea : «credința în mine nu este ceva de puțină însemnătate; ci ca să o aibă cineva, trebuie să fie atras de sus (2)». «Nimic n'aveți dela

(1). Despre Spiritul Sânt, c. 18; Op St. P. VII, 302-303. Și aiurea : „Dacă pêtrunde (Spiritul) în cel dumnezeesc, să primescă darurile harului Spiritului Sânt, devine capabil de a pricepe pre cel Divin, întru cât îi permit natura sa“ (Ep. ad. Am fil. 225).

(2). In Ioan homil XLV; n. 3. Aiurea : „Succesul predicărei depinde nu dela Apostoli, ci dela har, care-i previne. Cu tôte că trêba lor era de a strêbate prin lume și a predica, cu tôte aceea convingerea era lucrarea lui D-ȃeu însuși, care lucra în Apostoli. Ast-fel chiar Sântul Luca ȃicea : *deschidea inima lor* (Fapt. XVI, 14) și aiurea : li-a dat să întêlegă cuvêntul dumnezeesc“ (Ep. c. Rom.).

sine-vă, ci totul ați primit dela Dumnezeu. . . Aveți, pentru că ați primit, nu acésta saũ aceea, ci tot ce aveți. Nicı o faptă bună a voastră nu este dela voi, ci tóte sunt dela harul dumnezeesc. Póte-mı veți arăta credința! Chiar și credința depinde de chıemare (1). «Pentru că mărirea binefacerilor să nu vă îngâmfе de mândrie, căutați cum vă umilește Apostolul : *prin har sunteți mântuiți în credință*. Apoi ca libertatea voinței să nu fie apăsată, amintește și aceea ce se ține de voi în privința acésta. Și apoi nimicește chiar și aceea și ȃice : *Și acésta nu dela voi, pentru că este un dar al lui D-ȃeu*. Chiar credinț, ȃice el, nu este dela noi. Căci dacă El (Iisus Christos) n'ar fi venit, nu ne-ar fi chıemat, cum am fi putut crede? Ast-fel dar, chiar credința nu este dela noi, ci este un dar al lui D-ȃeu (2). «El ne-a imprimat în noi credința, El a dat începutul (3). Spre a se rădica la înălțimea credinței trebuie numai decăt conducerea Spiritului (4). «Cel ce-l mărturisește (pre Iisus Christos) face acésta nu prin puterea sa proprie, ci cu ajutorul harului de sus (5).

Când se arată erezia pelagianilor și mai târziu acea a semi-pelagianilor, învățatoriı bisericeı începură a espune a-

(1). In 1. ad. Corint. homil. XII, n. 1, 2.

(2). Οὐδὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμέτερον, θεοῦ, φησὶ, τὸ δῶρον. Homil IV, in Ef. C. II v. 8.

(3). Αὐτὸς ἐν ἡμῖν τὴν πίστιν ἐπέδωκεν, αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἔδωκεν, In Hebr. 2⁸, 2.

(4). In. Ps. CXV, n. 2.

(5). Οὐκ οἰκεία δυνάμει, ἀλλὰ τῇ ἄνωθεν βοηθούμενος χάριτι ὁμολογεῖ ὁ ὁμολογῶν. In Mat. homil. XXXIV, n. 3. Dacă am citat aici atâtea mărturii din părinții greci, mai ales din Chrisostom, a fost ca să arătăm jansenistilor tótă nedreptatea, cariı pretind că Părinții Greci nu erau scutiți de erórea semi-pelagianilor. Se află o combatere a acestei teoriiı in opera lui Isaac. Hebert. Theologiæ Græcorum Patrum vindicatæ circa universam materiam gratiæ. Paris. 1646; și in Dionisie Petau, de Theolog. dogmat., lib. de Deo IX, cap. 4 și 5.

céstă învățătură și cu mai multă chîritate. Spre exemplu, iacă cum o espun părinții sinodului al doilea din Arabia : «Dacă ȳice cine-va, că adausul credinței și începutul său, și chîar dispunerea acésta către credință prin care credem în *Acela care îndreptătește pre cel pécatos* și cerem cu stăruință renașterea în taîna Botezului, sunt în noi, nu prin lucrarea harului, adecă prin însuflarea Spiritului Sânt, care duce voința nóstră dela necredință la credință, dela nepietate la pietate, ci cu totul firește, un asemenea om se arată contrariu dogmelor-apostolești» (Can. V). Casian la Fil. I, 29 : «Și aici mărturisea (apostolul) că începutul convertirei și al credinței, precum și răbdarea în suferinți ni s'a dat dela Dumnezeu. . . Nu este lectura sirguinciósă, ci D-ȳeu este care luminéază pre cei orbi (1)».

Fericitul Augustin : «Subiectul ce suntem chîemați a-l apêra astă-ȳi în contra ereticilor noi, l-a amintit biserica în tot-déuna în rugăciunile sale, de și n'a creȳut de trebuință a face din el subiectul discursurilor sale înainte de a fi chîemata la acésta prin câți-va adversari. Căci, când nu s'a rugat biserica, că D-ȳeu să aducă la credință pre necredincioși și pre alți inimici? Intêmplatu-s'a vre odată ca un creștin adevêrat să aibă vre o rudă, un prieten, o soție necredinciosă, fără să fi cerut pentru dênșii dela Domnul spiritul de a se supune credinței în Iisus Christos? . . . Cu rugăciunile acestea, precum și cu credința acésta, s'a născut biserica, s'a întins și crește pre fie-care ȳi. Biserica nu s'ar ruga, ca credința să se dea celor necredincioși, dacă n'ar crede ea, că D-ȳeu însuși întorce către sine inimile ómeni-

(1). Coll. III, 15 Ibid : *Aequum est ut de agnitione illius ips credamus, cujus scilicet totum est quod de eo credimus ; quia agnoscit utique Deus ab homine non potuit, nisi agnitionem sui ipse tribuisset* (De in carn. IV, 4).

lor, cari s'au depărtat dela dânsul și i se împrotivesc (1).
 Și aiurea : «Cine a dat ceva mai ânteiu ca să cêră respăl-
 tire? Căci totul este dela dânsul, tôte printr'ênsul și întru
 El sunt tôte» (Rom. XI, 35. 36). Dela cine purcede decî cre-
 dința noastră, dacă nu dela dânsul? Apostolul țice : El v'a
 înzestrat cu har (ἐχαρίσθη) nu numai ca să credeți în Iisus
 Christos, ci și ca să suferiți pentru El (Fil. I, 29). Și una
 și alta, dupre el, sunt daruri ale lui Dumnezeu, căci țice
 de amêndouă : «El v'a dăruit; nu țice : v'a hărăzit ca să
 credeți mai mult și mai bine întru El; ci țice în genere :
ca să credeți. Și vorbind de el însuși Apostolul nu țicea că
 a primit harul dumnezeesc, ca să fie mai credincios, ci ca
 să fie credincios (I Cor., VII, 25); căci sciea că nu el a
 adus mai ânteiu lui D-țeu credința sa crescută in el prin
 har, ci acela care l-a făcut apostol l-a făcut și credincios (2).
Prosper : «Fără îndoială voința liberă în puterea căria
 omul se convertește la Dumnezeu este proprie omului; cu
 tôte acestea trebuie a mărturisi, că a început prin o inspi-
 rațiune a lui Dumnezeu. Căci, dacă *nimene nu este bun, fără
 numai unul Dumnezeu*, unde va fi binele fără auriul a tot
 bun (3).? *Fulgențiu* : «Dacă, precum cred (semi-pelagianii)
 voința de a crede ne aparține înainte de a începe harul
 lui D-țeu să ne ajute, în zadar se mai chîmă numele ha-
 rului; căci s'a dat omului, nu în dar, ci ca rêsplată a voin-
 ței sale bune (4).

IV. Cugetând la condițiunea omului decăduț, așa pre-
 cum se presintă el afară de creștinism, în păgânism, iuda-

(1). De Dono perseverantiæ cap X, XIII, n. 63.

(2). De prædestin. Sanctorum., cap. 1. n. 4; cf. cap. 3 n. 7.

(3). Contr. Collator cap. XII, n. 36.

(4). De incarn. et grat. cap. XVIII. Și mai departe : „Si deus
 per suam gratiam homini non dederit, nunquam potest homo in
 Deum velle credere, quia ipsam voluntatem gratia non invenit
 sed operatur in homine“ (Cap. XXI).

ism și mahometanism, nu putem să nu recunoșcem, luând de bază numai luminile naturale, că un ast-fel de om nu se poate lipsi de o conlucrare deosebită alui Dumnezeu spre a avea o dorință sinceră de a se converti la credința creștină. Cea mai mare parte din omenii, toți pruncii spre exemplu, și mai că popoare întregi sunt cufundate într'o ignoranță extremă, sunt necapabili de a raționa, și prin urmare nu sunt în stare nici de a pricepe neîndestularea credinței lor, nici de a aprecia meritul religiei creștine, spre a se hotărî de a o îmbrățișa. Alții sunt, cari, de și mai mult sau mai puțin capabili de a raționa, dar fiind crescuți în principiile unei alte religii, a păgânismului, iudaismului sau mahometanismului, firește că sunt porniți contra creștinismului; așa că predicarea despre Christos cel răstignit, acum destul de extraordinară și surprinzătoare prin sine însăși, numai decât trebuie să li se arate „*ca un scandal sărău nebunie*“ (I Cor. I, 23). Tot odată, fiind-că se țin de *omul animal*, rămân în păcatul original, și cu acesta inima și mintea lor este absorbită de alte păcate voluntare, sunt necapabili de a pricepe, chiar în genere, înălțimea predicărilor creștine evanghelice lucruri care se țin de Spiritul lui Dumnezeu. Omul animal, țice Apostolul, nu este în stare de a pricepe lucrurile cari sunt ale Spiritului lui Dumnezeu; i se par o nebunie, și nu le poate pricepe pentru că prin o lumină spirituală trebuie a judeca de dânsese. (I Cor. II, 14). Deci, pre lângă predicarea evanghelică din afară, trebuie ca inimile acestora să fie îndemnate și pregătite prin o lucrare dumnezească lăuntrică, spre a pricepe și a ș'o impropria; le trebuie acest har *premergător*, despre care țice Dumnezeu însuși „*Iacă-mă la porța și bat în ea; dacă ascultă cine-va glasul meu și-mă deschide ușa, voi intra la el*“ (Ap. III, 20); acel har, care deschide sufletul lor spre primirea cereștelor lumini a credinței.

V. Semi-pelagianii, de mult acum, aduceau spre întemeierea socotințelor lor, unele locuri din Scriptură; dar locurile acestea nu li sunt nici decum favorabile.

1°. Ei aduceau, spre exemplu, cuvintele acestea : „*Intorcedeți-vă către mine, țice Domnul oștirilor, și mă voiu întorcede către voi*“ (I Zach. I, 3). Dar aici, departe de a se înlătura, se presupune harul premergător al lui D-șeu, sau o lucrare supranaturală a lui Dumneșeu cel A tot puternic, prin care anume ne chiamă la El : „*Intorcedeți-vă către mine*“ și pre care-l cerea cu umilință profetul Ieremia în numele lui Istrail : „*Intorcede-mă pre mine și mă voiu întorcede la tine, pentru că tu ești Domnul Dumneșeu meu*“ (Ier. XXXI, 18).

2°. Ei se mai provocă și la cuvintele : „*Cereți și vi se va da*“ (Luc., II, 9). Dar nici aici nu se negă harul prevenitoriu : cuvintele citate exprimă numai, că urmând direcțiunea sa trebuie să cerem noi înșine Domnului cele ce ne trebuiesc. Căci se țice aiurea : „*Spiritul ajută neputințea noastră; căci nici a ne ruga cum se cuvine nu scim; dar Spiritul Sânt însuși se rogă pentru noi cu suspinuri negraite*“ (Rom. VIII, 26).

3°. Ei mai citéză încă și maxima Înțeleptului : „*Omul are să-și pregătască sufletul său, iar Domnul povățuește limba*“ (Prov. XVI, 1). Dar nu se pôte încheia, că pregătirea inimii, care depinde de om, s'ar face întru el fără influința harului prevenitor mai ales dacă, în alte părți ale Scripturii, Domnul însuși țice lămurit : „*Nimene nu pôte veni către mine, de nu-l va atrage pre el Tatăl, carele m'a trimes*“ (Ión. VI, 44); sau : „*Fără mine nu puteți face nimic*“ (XV, 5).

4°. În fine aduc și exemple, cum acela al sutașului, despre care mărturisea Domnul nostru : „*Adevèr țic vouè, nici în Istrail n'am aflat atâta credință*“ (Mat. VIII, 10); a tâlharului ce s'a căit pre cruce, și alții. Dar nimic nu dovedește

că toate convertirile acestea către Iisus să se fi făcut fără conlucrarea harului premergător. Din contră, întemeiați pre învățatura chiară și precisă a cuvântului dumnezeesc privitor la imposibilitatea unei ast-fel de convertirii, suntem în drept de a afirma cu Părinții sinodului al doilea din Arabia : «Trebue a crede fără îndoială că credința minunată a tâlharului pre care-l duse Domnul cu dânsul în raiu, și acea a sutașului Corneliu la care s'a trimis ângerul Domnului, precum și acea a lui Zaheu, care s'a învrednicit a primi în casa sa pre Mântuitorul nostru, atârnară, nu dela natura lor proprie, ci dela îmbelșugarea harului dumnezeesc, care li s'a dat (1)».

§. 188. Necesitatea harului pentru virtutea omului dupre convertirea sa la creștinism.

Harul dumnezeesc, care este neapărat de trebuință omului atât pentru întorcerea sa la Christos, cât și pentru credința sa și pentru începutul credinței sale, nu-i este mai puțin de trebuință, dupre întorcerea sa, spre a-l pune în stare de a împlini legea Evangheliei, de a face fapte demne de viață în Iisus Christos.

I. Adevărul acesta se desvoltă cu toate amărăntele sale în Sânta Scriptură. Să ne amintim de acele trei locuri aduse acum, și care se îndreptău și către cei renăscuți : 1°. Cuvintele Mântuitorului : „*Eă sunt viea, voi ramurile ; cel ce rămâne în mine și eă în el aduce ródă multa, ca fără mine nu puteți face nimic*“ (Ion, XV, 5) ; 2°. Cuvintele Apostolului către Filipeni : „*D-deu este care lucreză în voi și a voi și a face precum îi place*“ (II, 13) ; și 3°. Cuvintele aceluși Apostol către Ebrei : „*Iar Dumneșeul păcei. . . să vă în-*

(1). Com. XXV, apud. Harduin. loc cit. col. 1102.

drepte spre tot lucrul bun, ca să faceți voia lui, el însuși făcând în voi ceea ce-î este placut prin Iisus Christos“ (XXIII, 21). Și pe de altă parte să nu perdem din vedere mai întâi că după mărturia Scripturii, Spiritul lui D-zeu locuiește în omul convertit la creștinism, în omul regenerat și îndreptățit; că omul se conduce, fiind ajutat de dânsul. „*Aă nu știți voi că sunteți templul lui D-zeu*“, dice apostolul, *și că spiritul lui Dumnezeu locuiește în voi?* (I Cor. III, 16; comp. VI, 19; Rom. VIII, 9). *Toți acei cari sunt conduși de Spiritul lui D-zeu sunt fiii lui D-zeu*“ (Rom. VIII, 14). „*Spiritul ne ajuta întru slăbăciunile noastre*“ (Ibid. 26). Să ne mai amintim și aceia, că virtuțile celor renăscuți se numesc în scriptură, fructe ale Spiritului: „*Roda duhului este dragostea, bucuria, pacea, răbdarea, îndurarea, bunătatea, îndelunga răbdare*“ (Gal. V, 22); că mai ales Spiritul Sânt produce: 1°. Speranța creștină: „*Dumnezeul speranței să vă umple de bucurie și pace întru credința voastră, ca speranța voastră să crească din ce în ce mai mult prin puterea Spiritului Sânt*“ (Rom. XV, 13); 2°. Dragoste: „*Amorea lui D-zeu s'a versat în inimile noastre prin Spiritul Sânt, care ne-a dat-o*“ (V, 5) 3°. Insași rugăciunea: „*Ca nici a ne ruga cum se cuvine nu scim; ci însuși Spiritul se roga pentru noi cu suspinuri negraite*“ (VIII, 26) (1).

II. Sântii Părinți și învățătorii bisericii mărturisează unanim adevărul de care ne ocupăm. Sântul Irineu, spre exemplu, dice așa: „Precum un pământ uscat, care nu primește umedela nu aduce rodă, de asemenea noi, cari eram

(1). Spiritul ne ajută întru slăbăciuni și dă putere legii spiritului nostru contra legii care este în membrele noastre“ (Rom. VIII, 26). „Ca nici a ne ruga cum trebuie nu scim, ci Spiritul însuși se roga pentru noi cu suspinuri negraite“; adevărat ne învăță cum să ne rugăm și ce să cerem“ (I. Dom. Esp. cred. ort. lib. IV. ch. 32 p. 289).

mai înainte un arbore uscat, nici odată n'am fi putut produce fructe de viață fără ploia harică de sus. . . . de aceea roua dumnezească ne este de trebuință ca să nu ne uscăm și să ne facem neroditori (1). Sântul Grigorie Teologul : «Fiind-că unii ómenii au o idee așa de mare de meritele lor, că totul își atribuesc lor și nu aceluia ce i-a creat și le-a dat înțelepciunea, înaltului Impărțitorii a tot binele, cuvântul lui Dumnezeu îi învață că chiar spre a voi binele, are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu ; cu atât mai mult alegerea ce o face el este ceva dumnezeesc, un dar al dragostei lui Dumnezeu pentru ómenii, căci lucrarea mântuirii trebuie să depindă și de Dumnezeu și de noi. De aceea este ȳis : „*Nici cel ce voește, adevă nu numai acela ce voește, nici cel ce alérga, ci și Dumnezeu se îndură.* Apoi, însuși dorința fiind dela Dumnezeu, cu dreptul atribuea Apostolul lui Dumnezeu tóte (2). Sântul Ion Chrisostom : «Să fim bine încredințați, că de ne-am sili noi de miș de ori, nici odată n'am putea face fapte bune, dacă nu ne folosim de puterea cea de sus care ne atrage (3). «Căci sufletul nostru este neîndestulător pentru virtute. . ce ȳic eũ, pentru virtute? Dar este neîndestulător chiar pentru a pricepe învățătura ce i se propune : Apostolul ȳice : Omul animal nu este capabil de cele ale Spiritului lui Dumnezeu (4). (I Cor. II 14). Fericitul Augustin : «Precum ochiul corpului, de și pe deplin sănătos, nu póte să vadă fără ajutorul luminei, așa și omul, cu tóte că pe deplin îndreptătit nu póte viețui întru dreptate, dacă nu va fi ajutat de sus prin lumina eternă

(1). Adv. hæer. III, 17. n. 2. 3.

(2). Hom. XXXVII la Mat. XIX, 1; Op. St. P. III, 225.

(3). In Genes. homil LVIII, n. 5. sau mai bine : Ὁοδὲ γάρ οἱ-
νοτὲ τί χρῆστὸν ἡμᾶς ποτὲ κατορθώσαι, μὴ τῆς ἀνωθεν βοήθης ἀπο-
λάβουσαντας. In Genes. XXV, n. 7.

(4). De prophet. obscur. II, n. 5.

a dreptăței (1). Același învățătură se află în Ilarie, St. Efreem (2), St. Ciril Alexandrénul (3), Leon cel mare (4) și alții (5).

III. Dicând, că omul convertit la creștinism nu pôte face fapte bune prin sine însuși fără ajutorul harului dumnezeesc, prin aceea înțelegem *binele spiritual*, care ni se cere prin legea evangelică, care face pre om spiritual și săvârșește la mântuirea sa eternă; înțelegem faptele credinței creștine, demne de viață în Christos. Dar nu pretindem ca omul, fie înainte de convertirea sa la Evangelie, fie dupre aceea, să nu pôtă săvârși până la un punct ore care prin sine însuși ceea ce cere legea naturală, neștersă din consciința sa și să nu pôtă face *binele natural* (Rom. II, 14, 15), întrebunțând decî restul puterilor sale intelectuale și morale, corupte prin cădere dar nu nimicite (6); a face un bine care de și slab, neînsemnat, nu pôte nici într'un cas să se numescă rău, și care, de și neîndestulător spre a servi la mântuire, totuși nu pôte duce nici la condamnare. Ideile acestea în opunere cu erorile protestanților, sunt espuse pre larg în articolul al patrulea al epistolei Patriarhilor din Orient, despre credința ortodoxă. «Credem, dic ei, că omul, decăduț prin greșala sa, s'a făcut asemenea animalelor lipsite de minte, adecă s'a orbit, despoiat de perfecțiune și nepătimire, dar nu de natură și de puterea ce-i le-a dăruit

(1). De natura et gratia, cap. XXVI.

(2). Hilar, in Ps. CXLVI, n. 12; Ephrem. ad Monach. t. III, p. 347.

(3). In Ion. XIV, 18; in Zach. n. 85.

(4). „Bonorum operum et spiritualium studiorum Deum auctorem esse, non dubium est, qui, quorum incitat mentes, adjuvat actiones“ (Epist. LXI. ad Martin et Faust. Presbyt. cap. 1).

(5). Petr. Chrisolog. Serm. LXXI; Mar. Victorin. in Philip X, 13.

(6). V. sup. §. 93.

D-șeul bunătăței; almintrelea ar fi devenit fără de minte, și prin urmare nu mai era om; dar el are aceeași natură cu care a fost creat și puterea sa originală, liberă, vie activă așa că poate firește se alégă și să facă binele, să respingă și să facă răul. Domnul însuși ne arată, că omul este firește în stare de a face binele, când ȃice, că și păgânii iubesc pre cei ce-i iubesc; și Sântul Paul învață lămurit în epistola sa către Romani (1, 19) și aiurea, unde ȃice că „*Gințile care n'au lege din fire fac cele ale legii*“. Este deci evident că binele lucrat de om nu poate fi păcat, căci binele nu poate fi rău. Fiind natural face pre om animal, iar nu spiritual, și singur, fără credință nu contribuie la mântuirea sa, fără a servi totuși la osîndirea sa; căci binele, ca bine, nu poate să producă rău. Dar în ómenii, pre cari i-au renăscut harul, este întărit de el, devine perfect și face pre om demn de mântuire. Cu tóte că omul, înainte de renascerea sa, poate fi naturalminte îndemnat la bine, poate alege și practica binele moral, totuși are trebuință, spre a putea după aceea face binele spiritual (se obicînuiește a se numi așa faptele credinței, cauzele mântuirii și efectele harului supra-natural), are trebuință, ȃicem, ca harul să-l prevină și să-l conducă; așa că prin el însuși este necapabil de a face fapte demne de viață în Iisus Christos, și el poate să dorască sau să nu dorască de a lucra în armonie cu harul.

§. 189. *Necesitatea harului pentru menținerea omului în credință și virtute creștina până la sfârșitul ȃilelor sale.*

Dacă fără harul dumnezeesc, omul nu poate nici să se întórcă, nici să crédă în Iisus Christos, nici să facă fapte demne de viață în Christos, firește urméză, că fără ajutoriul acesta, nu poate nici să rămăe în credința creștină și în pietate până la sfârșitul vieței sale.

Și 1°. Mântuitorul Iisus se îndreptă către Părintele cerească, chiar pentru Apostolii săi cu următoarea rugăciune : „*Părinte sântă, păstrează-ți întru numele tău pre cariți m-ai dat*“ (Ión XVII, 11); *sânțeste-ți întru adevăr*“ (-17); mai ales țice Sântului Petru : „*M'am rugat pentru tine, ca să nu cadă credința ta*“ (Luc. XXXII, 32); ne învăță chiar pre toți a ne ruga așa : „*Tatăl nostru. . . nu ne duce în ispită, ci ne mântuește de cel rău*“ (Mat. VI, 13; comp. XXVI, 41).

De asemenea 2°. Sântii Apostolii asigurau, că fără harul lui Dumnezeu, chiar cei renăscuți pot să cadă, că păcătuesc adesea : „*De vom țice că suntem fără păcat, ne amăgim singuri și adevărul nu este întru noi*“ (I Ion. 1, 8); „*De vom țice că păcat n'avem, îl facem să mințescă și cuvântul său nu este întru noi*“ (Ibid. 10); „*Că mult greșim toți*“ (Iac. III, 2). Și prin urmare ei esprima adesea dorința ca Dumnezeu însuși să conserve și întărescă pre credincioși în credință și în pietate până la sfârșit. Spre exemplu : «*D-zeul păcei să vă sânțescă însuși în tot felul, pentru ca tot ce este întru voi, spirit, suflet și corp, să se conserve fără prihană pentru venirea Domnului nostru Iisus Christos*, (I Tes. V, 23). „*D-zeul a tot harul, care ne-a chemat la mărirea sa cea eternă prin Christos Iisus, dupre ce veți fi suferit puțin, să vă perfecționeze, să vă întărescă și sa vă așeze*“ (I Petr. V, 10); „*să vă facă gata spre tot lucrul bun, ca să faceți voia sa, el însuși lucrând în voi ceea ce-ți este plăcut prin Iisus Christos*“ (Ebr. XIII, 21). *Său Domnul nostru Iisus Christos și Dumnezeu Părintele nostru. . . să mângâie însuși inimile vóstre și să vă întărescă în tot felul de fapte bune și în învățătura cea bună*“ (II, Tes. II, 16, 17) și iarăși : „*El (D-zeu) să vă întărescă, dupre bogățiile gloriei sale, să vă întărescă în omul lăuntric prin Spiritul său*“ (Efes. III, 16; comp. Rom. XV, 13; Col. I, 9-1). Ce înțeles ar fi avut dorințele acestea ale

Apostolilor. dacă cei renăscuți ar fi putut rămânea neclătiți în viața creștină fără ajutorul de sus? În fine Apostolii învățau de a dreptul că, dacă creștinii rămân și pot să rămâe în pietate până la sfârșitul vieții lor, acesta se face anume prin putere dumnezească. Așa scrie Sântul Petru către credincioși : „*Căci sunteți păziți cu puterea lui Dumnezeu prin credință spre mântuire, gata a se descoperi în timpul de pre urmă*“ (I Petr. 1, 5). Sântul Iuda : „*Iar celui ce poate să vă păzescă neclătiți și să vă pună înaintea măririi sale fără prihană cu bucurie unuia înțeleptului Dumnezeu, Mântuitorul nostru, fie mărire și majestate, domnie și putere, și acum și în toți seculii, amin*“ (24, 25). Sântul Paul : „*Cel ce a început în voi lucrul cel bun, îl va îndeptini până la ziua lui Iisus Christos*“ (Filip. 1, 6) și aiurea : „*Marturisirea lui Iisus Christos s'a întărit în voi, în cât n'aveți lipsa de nimic un dar ; așteptând arătarea Domnului nostru Iisus Christos ; care va și întări pre voi până la sfârșit ca să fiți nevinovați în ziua Domnului nostru Iisus Christos*“ (I Cor. 1, 6-8).

3°. Și biserica s'a rugat în tot-déuna și se rógă și acum către Domnul ca să păzescă până la sfârșit pre credincioși în credință și pietate. „*Păzește pre cei bunți în bine*“, rostește, spre exemplu, preotul în una din rugăciunile ce se află în liturgia Marelui Vasilie. „*Acoperi-ne și ne mântuește, Domne ; îndurâte și ne păzește cu harul tău*“ sau : „*Să cerem dela Domnul, ca rămașița Țilelor noastre să o sêvêrșim cu pace și întru pocăința*“ auzim în fie-care Ți rostindu-se de diacon la oficiul divin. Fericitul Augustin se provócă la rugăciunile acestea ale bisericei în contra semi-pelagianilor și făcea următórea observare : «Biserica se rógă, ca credincioșii să rămâe tari, adecă, că D-Țeu este care le dă Țarie, până la sfârșitul Țilelor lor (1)».

(1). De dono perseverantiæ. cap. VIII, n. 15 ; cf. c. II, VI, în Patr. curs. compl. XLV, p. 1002.

4°. Acésta credință a bisericeî fu espusă lămurit și de către învățătorii sîi. Sântul Vasilie cel mare ȃice : «Orî ce suflet se înblânzește prin dogmele neschimbate, când este întărit prin har în credință neclătîtă în Iisus Christos (1)». «Rugăciunea este de trebuință chîiar pentru cel drept, pentru ca dreptatea sa de bună-voie și statornicia voînteî sale să fie sub conducerea lui Dumnezeu, ca să nu se pôtă îndepărta prin slăbăciune dela regula adevărului, și ca inimicul acestuia să nu-l pôtă conrumpe prin învățături faîșe, (2)». Sântul Grigorie Teologul : «Ești pre cale; te lupți; tot-dé-una ai trebuință de acela care împarte cununa. „*De n'ar zidi Domnul casa în zadar se ostenesc cei ce o zidesc; de n'ar păzi Domnul cetatea, în zadar privighéză cei ce o păzesc*“ (Ps. CXXVI, 1), sciû, ȃice el, că nu depinde alergarea de cei ce sunt ușorî la fugă; nu de cei tarî atârnă resboiul; nici de luptătorî depinde victoria, și portul nu este în puterea iscusîților marinarî; ci atârnă de Dumnezeu a da biruință și a duce corabia la liman (3)». Sântul Ión Chrisostom : «Este cu totul lucrarea lui Dumnezeu de a ne întări și a ne împu-ternici, așa ca să nu cădem și să nu rătăcim calea (4)». Papa Celestin : «Nici unul, chîiar și din aceî cariî au fost reînouiți prin harul botezului, nu este în stare a se apăra de atacurile demonului și de a se împrotivi ispitelor tru-pești, dacă nu va primi pre fie-care ȃi dela Domnul stăruința (perseverantiam) în virtute (5)».

(1). Hom. la Ps. XLIV, V, 3; Op. St. Păr. V, 243.

(2). Hom. asupra Ps. VII, 10; ibid. p. 205.

(3). Serm. XXXVII la Mat. XIX, 1; Op. St. P. III, 225.

(4). In II. Thessal. homil. VI, n. 2.

(5). Epist. ad Galliar Episcopos, cap. 6. Aceiași învățatură se află și la alți învățători ai bisericeî, precum : Ilarie (in Ps. CXLII, n. 9), Ciril al Alexandrieî (in Ioan. XIV, 18), Prosper (Resp. ad Gall. obj. VII), Teodor al Edeseî (100 de capitule edificătore, c. 68 și 71; Lect. cr. 1825, XVII, 155, 159).

5°. In fine și cugetarea noastră proprie ne poate convinge de acest adevăr ; este destul a observa, că chiar cei renăscuți, pe câtă vreme se află pre pământ, nu sunt scăpați de ispitele din lăuntru și din afară, din contră ei se luptă necontentit contra inimicului mântuirii, lumea, trupul și Satan (I. Ión II, 15, 16 ; Gal. V, 16, 17 ; Efes., VI, 12), și că, necontentit încunjurați de ispite nenumărate, preurmăriți mai ales de inimicul nevădut, cel mai viclén, cel mai tare din toți, care umblă „*ca un leu răcnind, și căutând pre cine să-l sfâșie*“ (I Petr. V, 8), pot să cadă câte odată, dacă sunt lăsați pe séma puterilor proprie. Și acesta se întărește prin o mulțime de esemple, ce ni le oferă istoria bisericeii, unde vedem cu adevărat, că mulți drepti au cădut, și încă tare, mândrindu-se de dreptatea lor. De aceea și dicea Apostolul, și nu altora, ci chiar celor renăscuți : „*Luați toate armele lui D-zeu ca să vă puteți apăra de cursele diavolului*“ îndemnare însoțită și de cuvintele acestea : „*Intăriți-vă în Domnul și întru puterea tăriei lui*“ (Efes. VI, 10), și terminând cu acestea : „*în spirit și în tot timpul, prin tot feliul de rugăciuni și de cereri*“ (ibid. 18) ; „*adece exprimă ideia, că chiar cei regenerați, când sunt îmbrăcați cu toate armele lui Dumnezeu spre a se lupta contra inimicilor mântuirii, trebuie necontentit să cêră ajutoriul său, și că în genere nu pot birui în luptă decât întăriți în Domnul și în puterea tăriei lui.*“

II. Despre generalitatea harului dumnezeesc și raportul său cu libertatea omului.

§. 190. Parțile învățătorei.

Contrariu erorilor calviniste și janseniste, cari pretind, că D-zeu împărtășește harul său numai unor ómenii pre cari i-a hotărit mai înaiate fără condițiune la dreptate și la feri-

cirea eternă, și prin aceia chiar le-a împărțit un har, căruia nu se poate împotrivi, biserica ortodoxă învață : 1°. Că harul dumnezeesc se întinde preste toți oamenii și nu numai preste cei predestinați la dreptate și la fericirea eternă ; 2°. Că predestinațiunea dumnezească a unora spre fericirea eternă și a altora la veșnica osindă, nu este necondiționată, ci condiționată, și întemeiată pe prevederea, că unii se vor folosi de har, iar alții nu ; 3°. Că harul dumnezeesc nu constrânge nici de cum libertatea oamenilor, nu lucrăză așa ca să nu i se pôtă împotrivi ; 4°. Că din contră omul are o parte activă în aceia, că harul dumnezeesc lucrăză în el și prin el (Ep. Patr. Or. despre credința ort. art. 3).

Ș. 191. Harul dumnezeesc se întinde preste toți oamenii, și nu numai preste cei predestinați la dreptate și la fericirea eternă.

Acésta este un adevăr de-tul de evident.

I. Se vede din locurile Scripturei, unde se țice, că D-zeu este de opotrivă „*Părintele tuturor oamenilor, jidovi și păgâni*“ (Mat. VI, 9 ; VII, 11 ; I Cor. VIII, 6 ; Efes. IV, 6 ; Rom. III, 29, 30) ; că este „*bun către toți*“ (Ps. CXLIV, 9) ; că „*voește ca toți oamenii să se mântuască și să vie la cunoștința adevărului*“ (I Tim. II, 4). Dacă Dumnezeu în însușia sa de ființă a tot bună, voește părintește ca toți oamenii să se mântuască, atunci, fără îndoială, le împarte sau este gata a le împărți tuturor harul său dumnezeesc, fără de care nici un păcătos nu se pôte mântui.

II. Resare și din locurile Scripturei, care asigură, că dumnezeescul nostru Mântuitoriu a dat trupul său „*pentru mântuirea lumii*“ (Ión, VI, 52) ; că „*s'ă dat pre sine pentru răscumpărarea tuturor*“ (I Tim., II, 6) ; că „*a murit pentru toți*“

(II Cor. V. 5; Ebr. II, 9) ca, „*este împăcarea pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi*“ (I Ion. II 2). Dacă Iisus a murit pentru toți oamenii, fără îndoială, că pentru toți a câștigat prin mărtașia sa harul cei mântuitori. Dacă este împăcare pentru păcatele a toată lumea, lumii întregi împarte harul cel mântuitor, fără care împăcarea păcatosului este cu neputință.

III. Se vede și din diferitele locuri ale Sântei Scripturi, care mărturisește, că Domnul a întemeiat împărăția harului pre pământ pentru toți oamenii, dând ordinul acesta : „*Mergând învățați toate némurile, botezându-i în numele Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sânt*“ (Mat. XXVIII, 19; Marc. XVI. 15; comp. Rom. X, 18; I Cor. IX 22; X, 32, 33), și că tot odată El chiamă launtric catre dânsul pre fiecare om în parte : „*Iacă, stați la ușă și bat; de va auzi cine-nă vocea mea, și va deschide ușa, voiți intra la el, și voiți cina cu el și el cu mine. Celui ce învinge îi voiți da să ședă cu mine pe tronul meu, precum și eu am învins, și m'am așezat cu Parintele meu pre tronul lui*“ (Ap. III, 20, 21). Pentru ce se predice evangelia la toată făptura, se învețe toate némurile, să chieame la împărăția harului pre toți oamenii, dacă harul dumnezeesc nu le era destinat de opotrivă tuturor, dacă nu se împarte la toți?

IV. Adevărul acesta se pôte vedea destul de lămurit și din mărturiile Scripturii, care dă că același D-șeu, care dă harul său celor drepti spre a face binele (Ion. XV, 5; Gal. V, 22) îl dă și celor păcătoși spre a-i conduce la bine și nu voește perderea nimerui. „*Jur*“ dăcea Domnul D-șeu, acum în Vechiul Testament *ca nu voesc mărtașia păcatosului, ci sa se întorca. să părăsască calea cea rea și să trăască*“ (Ez. XXXIII, 11; comp. XVIII, 23). „*Veniți către mine*“, dăse mai târziu Mântuitorul la intrarea sa în lume, „*veniți către*

mine, toți cei osteniți și însercinați și eu vă voi odihni pre voi" (Mat. XI, 28); „n'am venit să chëm pre cei drepti, ci pre cei păcătoși" (IX, 13; XVIII, 11); *Părintele vostru, carele este în ceriuri nu voește ca vre unul din acești mici să pérã*" (XVIII, 14). Apostolii învățau iarăși că : „*Domnul se îndură de noi, nevoind ca cine-va să pérã, ci toți se vie la căința*" (II. Petr. III, 9; Rom. II, 4). Ce ar însemna acestea, dacă Domnul n'ar da în adevăr păcătoșilor plăcutul său ajutor, când fără de har, nimenea nu se pôte converti (I Cor. XII, 3; Fil. II, 13), nici să vie la Iisus (Ion. VI, 44), nici să aibă viață ? (Ion XV, 4-8).

V. Același adevăr resare din credința și practica satornică a bisericei ortodoxe, tot-déuna chiamă pre cei păcătoși la căință, tot-déuna le împărtașa taïna mărturisirei, și necontenit învață că în taïna acésta ei primesc harul dumneșc, care-ï curățește de păcatele lor și-ï pune în stare de a se uni în taïna Euharistiei, cu Iisus Christos, unicul isvor al harului.

VI. În fine se pôte cunósce și din învățătura venerabililor dascăli ai bisericei. Cetim în Sântul Clement al Romei : „Să căutãm la sângele lui Iisus Christos, și să vedem cât de prețios este el înaintea lui Dumneșeu, acest sânge carele vërsat pentru mântuirea noastră, aduserã harul căinței în tótã lumea. Sã petrecem cu gândul tóte vécurile, și vom vedea, că Domnul tot-déuna a dat timp de căință acelor ce voiaũ să se întórcã către dënsul. Noia predica căința, și acei ce l-aũ ascultat aũ fost mântuiți. Iona a prediș Ninevitnilor ruina lor ; dar ei căindu-se de păcatele lor ; îmblânzirã pre D-șeu prin rugăciunile lor și aũ fost mântuiți, cu tóte că se îndepãrtaserã de D-șeu. Servitoriã harului dumneșc vorbira de căință sub insufflarea Spiritului Sânt, și Domnul lumei đicea însuși cu jurãmânt : „*Mé jur pre*

mine însumă“ ȃice Domnul D-ȃeũ, „*că nu voesc mórtea pȃcãtosuluĩ, ci voesc ca cel pȃcãtos sã se întórcã* (1)“ (Ez. XXXIII, 11). Sântul Ion Chrisostom se exprimã așã : «Dacã El (Iis. Chr) luminȃzã pre tot omul ce vine în lume, (Ion 1, 9) cum remãne el fãrã luminã? El luminȃzã în adevȃr pre tot omul; dar unũ, închiȃȃnd de bunã-voie ochiũ sufletuluĩ lor, nu voesc sã primȃscã razele luminei sale; în cazul acesta, dacã remãn în întunec, aceia nu se ține de natura luminei, ci de nenorocirea acelora, cariĩ se lipsesc de bunã-voie de dar. Cãci harul s'a revȃrsat preste tótã lumea. . . și aceĩ ce nu voesc sã se folosȃscã de harul acesta, cu tot dreptul, aũ sã-șĩ impute numãĩ orbireĩ lor (2). Sântul Ambrosie : «El ca sóre al dreptãtei, a resãrit pentru toȃĩ, a suferit pentru toȃĩ și a înviat pentru toȃĩ. . . . Dacã nu crede cine-va în Iisus, acela se lipsește singur de bine-facerea unversalã (3). Fericitul Augustin : «D-ȃeũ n'a trimis pre Fiul sȃũ în lume, ca sã judece lumea, ci ca sã se mântuȃscã lumea prin el, (Ion. III, 17). Așã este și cu doctorul ceresc; el a venit sã vindece pre cel b lnav, și acela ce nu voește sã îndeplinȃscã prescripȃiunile mediculuĩ se pierde singur pre sine. Mântuitorũl a venit în lume; pentru ce se numește el Mântuitorũl lumei; dacã nu pentru cã scopul sȃũ este de a mântuĩ lumea și nu de a o condamna? Dacã nu voești sã fĩi vindecat de el, te vei judeca singur (4)».

Ar fi de prisos a mãĩ adauge cã și mintea sãnãtósã. numãĩ gãndindu-se la un D-ȃeũ bun și drept, nu póte sã nu recunóscã cã voește de opotrivã mântuirea tuturor pȃcãtoșilor, și cã, dacã harul este de neapãratã trebuinȃ pen-

(1). Epist. ad Corint. 1. n. 7.

(2). Ἡ μὲν γὰρ χάρις εἰς πάντας ἐκκλῆσται. In Ion hom. VIII, n. 1. Op. t. VIII ad Montf.

(3). Serm. VIII, 57. ed. Maur.

(4). Ioann tract. XII, n. 12.

tru acesta, îl împarte saŭ este gata a-l împărți deopotrivă tuturor.

§. 192. *Predestinațiunea divină a unora la fericira eternă, a altora la vecinica osînda, este condiționată și intemeiată pe prevederea că aceștia nu se vor folosi, pe când aceia se vor folosi de har.*

Dacă cetim în cuvântul lui D-zeu, că a predestinat pre unii la mărirea eternă (Rom. VIII, 29), pre alții la vecinica osîndă (Iuda, 4), aceea nu însamnă că El nu voește ca „*tot omul să se mântuască*“, că nu împarte tuturor harul său și că ar fi predestinat și pre unii și pre alții fără de nici o cauză, numai prin voința sa necondiționată. Aceea însamnă numai că D-zeu, care voește ca toți ómenii să se mântuască și împarte harul său tuturor, a prevăduț din eternitate, cine va voi și cine nu va voi a se folosi de harul acesta. În înțelesul acesta a predestinat pre unii la mântuire și pre alții la osîndă. Căci :

I. Cuvântul dumnezeesc însuși predică adesea, că sórta eternă a fie-căruea din noi după mórte, mărirea eternă saŭ pedépsa vecinică, va fi resplata faptelor nóstre ce le facem în viața presentă ; că „*toți trebuie să ne arátam înaintea tribunalului lui Iisus Christos, pentru ca fie-care să priméscă dupre cum a făcut în corp, saŭ bine saŭ rău*“ (II Cor. V, 10 ; comp. I. Cor. III, 8) ; că D-zeu va da fie-căruea dupre faptele sale ; celor ce prin răbdare în fapte bune caut mărirea și onóre și nemurire, viața eternă ; iar celor prigonitori, cari nu se supun adevérului, ci se supun nedreptăței, -mânie și urgie, (Rom. II, 6-8 ; comp. Mat. XVI, 27) ; anume aceia se vor mântui, cari vor crede în Iisus Christos (Ión III, 36 ; VI, 47), se vor împărtași de harul său în sântele taíne (Ion. III, 5 ; VI, 54), și vor face cu

ajutoriuul său „voința Părintelui, care este în ceriuri“ (Mat. VII, 21); dar „acela ce nu va crede în Iisus Christos se va osîndi“ (Mat. XVI, 16), „și cel ce nu se va naște din apă și din Spirit, care nu va face voința Părintelui ceresc, nu va intra întru împărăția lui Dumnezeu“ (Ion. III, 5; Mat. VII, 21). Cum se împacă toate locurile acestea ale Scripturii cu învețătura despre predestinarea eternă dumnezească, dacă nu vom recunoște, că D-șeu a predestinat pre unii la fericirea eternă și pre alții la condamnare, nu dupre voința sa curată și simplă, ci sub condiția faptelor lor proprie, bune sau rele, pre care Acela, ce scie fără de îndoelă toate, le-a prevădut din eternitate?

II. Sunt alte părți ale Scripturii, în care se exprimă lămurit că predestinațiunea dumnezească este condiționată. Așa, Mântuitoriuul însuși represintă sentința sa viitoare la judecata universală precum urmază : „Și va dice Impăratul celor de a dreapta : Veniți bine-cuvântați parintelui meu de moșteniți împărăția care vi s'a pregătit dela începutul lumii; căci am flămândit și m'afți dat să mănânc; eram însetat și m'afți adapat; strein am fost și m'afți primit, gol și m'afți îmbrăcat; bolnav și m'afți cercetat; în temniță eram și afți venit la mine“ (Mat., XXV, 34-36). „Apoi va dice celor de a stînga : Duceți-vă dela mine, blestemăților, în focul cel de veci, care este gătit diavolului și ângerilor lui; căci am flămândit și nu m'afți dat de mîncare; însetat-am și nu m'afți dat să bea; strein am fost și nu m'afți primit; gol și nu m'afți îmbrăcat; bolnav și în temniță eram și nu m'afți cercetat“ (Mat. XXV, 41-43). Nu se vede ôre lămurit din acestea că dacă D-șeu a pregătit unora împărăția dela începutul lumii și altora focul cel vecinic, nu pentru că a iubit pre unii și a urit pre alții fără de causă, ci pentru că unii au meritat împărăția și alții focul etern, prin faptele lor pro-

prii, pe care D-zeu, pentru care nu există timpul, le-a văzut și le-a cunoscut din eternitate ca fapte împlinite acum? (Vezi și II Petr. I, 10; II Tim., II, 20; Rom. VIII, 17; I. Cor. IX, 27).

III. Sântul Paul învață lămurit, că predestinațiunea dumnezească este întemeiată pe presciința lui Dumnezeu : „*Căci pre cari mai înainte i-a cunoscut, mai înainte i-a și hotărît să fie asemenea chipului Fiului său, ca să fie el întâiul născut între mulți frați. Iar pre cari mai înainte i-a hotărît, pre aceștia i-a și chemat; și pre cari i-a chemat, pre aceștia i-a și îndreptat; iar pre cari i-a îndreptat, pre aceștia i-a și mărit*“ (Rom. VIII, 29-30). Nu simplu i-a predestinat, dice Apostolul, ci i-a predestinat în puterea presciinței sale; a predestinat pre aceia a căror merite le-a văzut mai înainte; sau, precum dice fericitul Ieronim : „*Pre aceia pre cari îi sciea Dzeu că vor fi conformi Fiului său în viața, pre aceia i-a și predestinat ca să fie conformi cu El întru mărirea sa* (1)“.

IV. Sântii Părinți și învățătorii bisericei, mai ales cei dela răsărit, se uniau toți a crede că predestinațiunea dumnezească se face numai sub condițiunea meritelor omenești mai înainte cunoscute de D-zeu. Sântul Irineu se exprimă așa : „*Dumnezeu care prevede toate, a pregătit fie-căruea o locuință demnă de el; acelor cari caută lumina cea curată și tind către dânsa, le dă lumina acêsta în abundență; dar altora, cari se întorc dela ea și fug și cari prin aceia se orbesc întru cât-va singuri, le-a pregătit întunerecul conrespunzătorii, și le dă pedepsa ce au meritat-o* (2)“. Ilarie : „*Aceia pre cari D-zeu i-a văzut mai înainte, pre aceia i-a și predestinat* (3)“. Alegerea nu este decî rezultatul unei ju-

(1). In Epist. ad Roman cap. VIII, vers. 29.

(2). Advers. hæres. IV, 39, n. 4.

(3). In. Ps. LXVII, n. 10.

decăți indiferente; ci este o deosebire stabilită pe aprecierea meritelor (1). Sântul Ión Chrisostom ȃice în numele judecătóriului ceresc (Mat. XXV, 34-44): «Inainte de a esista, totul era pregătit și hotărit de mine; căci sciam, că ai să fii așa (bun sau rău) (2); și aiurea: «Dumneȃeu ne-a predestinat nu numai prin dragoste, ci și pentru virtutea noastră; căci dacă acésta depindea numai de dragoste, toți trebueaú să fie mântuiți (căci D-ȃeu iubește pre toți); dacă ar fi atârnat numai de virtutea noastră, zadarnică ar fi fost venirea lui Iisus, precum și ceea ce a regulat El pentru mântuirea noastră (3). Sântul Ambrosie. «D-ȃeu n'a predestinat, decăt după ce a cunoscut; căroro le-a prevăȃut meritele le-a predestinar și respłata (4). Fericitul Augustin: «Trebuie a ținea neclintit la principiul acesta stabilit pe sântele noastre Scripturi, că păcătoșii, chiar inainte de venirea lor în lume, aú fost mai înainte cunoscuți în fără-de-le-gile lor, dar nici-de-cum hotăríti mai înainte a le și sėvėrși, și pedėpsa nu li s'a predestinat decăt după ce aú fost mai înainte cunoscuți (5). Fericitul Teodoret: «Aceia aú fost predestinați de sus, a căror înclinări, hotăriri erau prevăȃute și fiind predestinați, ei aú fost chiemați (6). Genadie, patriarhul Constantinopolei: «Păcătoșii sunt respinși de D-ȃeu înainte de a fi născuți, nu că D-ȃeu ar fi voit a-i respinge din eternitate; dar pentru că din vecie scia, că se vor îndepărta singuri și vor face nefolositoare tóte îngrijirile sale (7). Așa era și învățătura Sântului Iustin Martirul. a

(1). In Ps. LXIV, n. 5.

(2). La Math. omil. LXXIX, p. III, p. 362 Mose. 1839.

(3). In Ephes. homil. I, n. 2; cf in Rom. homil. XV, n. 1, 2.

(4). De Fide, V, 3.

(5). Op. t. VII, fol. 460. Venet. 1584.

(6). In Rom. VIII, 30. cf. in Efes 1. 4; in Ps. LVII, 4.

(7). Vid. op. Basilii græco-latin. II sub finem, p. 220, Paris 1618.

lui Origen, Eusebiu, Ieronim, Ciril al Alexandriei, a lui Grigorie cel mare și alții (1).

IV. Este adevărat că în Sânta Scriptură sunt locuri, care se par a favorisa învățătura despre predestinațiunea absolută.

1°. Așa sunt, mai întâi, cuvintele Apostolului: „*El* (D-
deu), *ne-a ales întru el* (Iisus Christos) *mai înainte de crearea*
lumei, ca sa fim sânti și fără de prihană înaintea sa, întru
dragoste“ (Efes. I, 4); și, prin urmare ne-a ales nu pentru
că a prevedut sântenia noastră și faptele noastre cele bune, ci
ca să devenim sânti; el ne-a ales nu pentru meritele noastre,
ci numai prin voința sa. Dar aici, ca și în alte locuri de ase-
menea (II Tes. II, 13; I Cor. II, 7), nu este vorba de o ale-
gere sau predestinațiune spre mărire (Mat. XXV, 34), care,
precum am văzut, există fără îndoela după mai înainte
cunoscința meritelor fie-căruea, ci de o alegere, de o prede-
stinare, de o chemare la har în Iisus Christos, care este cu
adevărat, nu după meritele omenești, ci pentru întorcerea
omenilor la credință și la fapte bune, și care nu depinde
decât de nemărginita bunătate și îndurare a lui Dumne-
deu (II Tim. I, 9). Și chemarea acesta după har în Ii-
sus Christos nu se mărginește la unele persoane, care tre-
buie să se mântuască, ci se întinde la întreg némul ome-
nesc. Apostolul dice: „*Dumnezeu ne-a ales*“ (Efes. I, 4),
„*El ne a chemat*“ (II Tim., I 9) sau „*El v'a ales*“ (II Tes.
II, 13) și prin urmare înțelege pre toți creștinii către cari
scrieau și pînă cari desigur se află și de acei, cari nu
erau *aleși* sau sânti în înțelesul propriu al cuvântului. Dar
aiurea, același Apostol mărturisește: „*Arătatu-s'a harul lui*

(1). Iustin, Apolog. I n. 44, 45; Origen, in Rom. VIII, 28; Euseb. in Ps. LVII, 8; Hieron in Malach. I, 2; Cyril Alexandrinul. . . in Malach. 1, 2, 3 (Lect. cr. 1842, III, 10, 15); Greg. Mgn. Dialog. lib. I cap. 8.

Dumnezeu Mântuitorul nostru tuturor oamenilor, învățându-ne, ca, lăsându-ne de nepietate și de poftele cele lumești, se trăim deștepți cu dreptate și cu pietate în lumea de acum (Tit. II, 11-12); și dice că: „*Unul este Dumnezeu, unul și mijlocitorii între D-zeu și oameni, omul Iisus Christos, care s'a dat pre sine preț de rescumpărare pentru toți*“ (I Tim. II, 5, 6).

2°. Se mai citează încă ca favorabile învățături despre predestinațiunea absolută cuvintele Apostolului despre Esaú și Iacob, că, „*chiar mai înainte de a se naște și înainte de a face vre-un bine sau rău, D-zeu a dis mumei lor: Cel mai mare va fi supus celui mai mic. . Am iubit pre Iacob și am urât pre Isac*“; și cuvintele următoare: „*Dis lui Moisi: Voiu milui pre care voesc a milui; și mă voiu îndura de care voesc a mă îndura. . . Deci pre care voește, miluește; și pre care voiește, împetreste*“ (Rom. IX, 11-13, 15-18). Dar mai ânteu, în tot capitulul al noulea, precum și în totă partea dogmatică a Epistolei către Români, Apostolul vorbește anume despre chemarea oamenilor la harul său, la îndreptățirea în Iisus Christos (IX, 30, 32), și probază contra jidovilor, că chemarea și îndreptățirea depinde, nu dela faptele legerilor, dupre care-și împropriau numai lor, afară de ginți, dreptul de a fi fiii împărăției lui Mesia, ci numai dela bunătatea celui A tot puternic, care, fiind cu totul liber de a împărți darurile sale și de a decide de sorta oamenilor (precum a aratat prin esemplul lui Isav, Iacob, a jidovilor sub Moisi și Faraon), îi chema cu adevărat și la îndreptățirea în Christos numai prin bunătatea sa, „*nu numai dintre jidovi, ci și dintre ginți*“ (IX, 24); așa că fără această bunătate, oamenii n'ar fi putut face nimica dela sine (1). Apoi

(1). Dicând: „Nu este fapta nici celui ce voește, nici celui ce alérgă“, Apostolul nu nimicește liberul arbitru, ci arată numai, că nu depinde totul numai dela om, ci că din contra are trebuință de harul de sus. Cu toate că se cuvine și a voi și a se lup-

dicând, că Dumnezeu împarte darurile sale ómenilor numai pentru înfinita sa bunătate, că le hotărăște starea mai de înainte cu totul liber și chiar înainte de nașterea lor, Apostolul, departe de a repeta ideia, că Dumnezeu lucră în cazul acesta după mai înainte cunoștința sa de faptele omenești, din contră o presupune; căci învață că chiar când Dumnezeu lucră după dreptatea sa (IX, 14), și dacă împietrește și pedepsește pe unii, sunt anume aceia, cari ca și Faraon, s'au făcut „*vase ale mâniei*“, și-i pedepsește numai după ce i-au îngăduit lung timp (IX, 22). «Pentru ce întreabă Sântul Chrisostom, în esplicarea sa la Romani, cap. IX, pentru ce unul (Iacob) este iubit, și altul (Esaú) urit? pentru ce unul să fie supus, și altul să domnescă? Pentru că unul era rău și altul bun. Cu toate acestea acum înainte de naștere unul fu onorat, altul fu condamnat. Chiar înainte de nașterea lor zise D-zeu: „*Cel mai mare se va supune celui mai mic*“. Deci pentru ce vorbește D-zeu ast-fel? Pentru că nu este îndatorit de a aștepta, ca omul împlinirea faptului, ca să scie care este bun și care rău; din contră el scie mai de înainte, care este rău și care nu. Și mai departe: «Scopul principal al Sântului Paul era de a învăța, prin toate cele ce spunea, că numai D-zeu cunoște pe cei vrednici, și că nimene altul nu-i cunoște, că; cu toate că sunt mulți, cari se mândresc cu contrariul, ei se amăgesc adesea în socotințele lor. Dar acela ce vede cele ascunse ale inimii cunoște cu desăvârșire pe acel ce este demn de cunună și acel ce merită pedepsa și munca. Așa unii erau virtuoși în ochii ómenilor pe cari i-au dat pre față și

ta. cu toate acestea nu trebuie a se lăsa pe sirguinta sa proprie, ci pe dragostea lui D-zeu pentru om, cum și zice Apostolul a-iura: „*Cu toate acestea nu eú, ci harul lui D-zeu care este cu mine*“ (I Cor. XV, 10). St. Chrisost. la Ep. c. Rom. om. XVI, p. 420. Mosc. 1844).

I-au pedepsit, și alții, cari treceau în lume de omeni răi, I-au încununat, arătând ast-fel, că rău au judecat ei. Nu-mai el rostește sentința, nu duple cum spun servitorii săi, ci duple aprecierea sa proprie, duple judecata sa aspră și nepărtinitoare. N'astăptă sfârșitul faptei, ca să recunoscă, că unul este demn iar altul nu. . . ; de aceia și dicea : „*Iubi-t'am pre Iacob și am urit pre Esau*“. Că acesta era cu dreptate, ne învață urmarea; dar D-zeu sciea destul de bine înaintea de împlinirea faptelor; el cere dela cel ce o lucră-ză nu numai împlinirea faptei, ci și o voință liberă și gân-duri curate. . . . Și iarăși Faraon era vasul mâniei, adevă un om care, prin învêrtoșarea inimii sale, aprinse mânia dumnezească. Duple ce încercase de mai multe ori îndelunga răbdare a lui Dumnezeu către dânsul nu se face mai bun, ci remâne în păcatul său. De aceea și Apostolul nu-l numește numai *vasul mâniei* ci, și „*pregatit spre pierdere*“. „*pregatit de almintrelea prin sine însuși și duple voința sa proprie*. Precum D-zeu întrebuinta toate spre îndreptarea lor, nici el nu cruța nimic, care servea spre perderea lui și să-l facă fără respuns. Dar D-zeu, chiar prevedând toate acestea a arătat multă răbdare; căci voia să-l aducă la căin-tă, și dacă n'ar fi fost acesta scopul său n'ar fi răbdat atâtă. Fiind-că Faraon n'a voit să se folosască de îndelungă răbdarea lui D-zeu și a se căi, și se pregătea spre mânie, D-zeu se servi de dânsul spre a îndrepta pre alții, spre a le atrage luarea aminte prin pierderea sa și a manifesta ast-fel a tot puterea sa ⁽¹⁾.

V. Și mintea omenescă respinge învățătura predestina-țiunii absolute. Ea ne asigură, că D-zeu este înfinit drept; deci nu pôte fără motiv să predestineze pre unii la ferici-

(1). St. Chrisost. loc. cit. p. 406. 407. 411, 418.

rea eternă și pre alții la osînda vecinică. Ea ne asigură, că D-zeu este infinit bun; el nu poate să condamne cum s'ar întâmpla la pierderea vecinică. Ne asigură în fine, că D-zeu este a tot înțelept; prin urmare, dând omului libertate, nu poate să-l constrîngă prin predestinațiunea absolută și se despoie ast-fel faptele sale de orî-ce valoare morală.

§. 193. *Harul dumnezeesc nu constrînge libertatea omenească și n'are asupra ei o putere neresistibilă.*

Cu toate că este adevărat, cum că D-zeu lucră în noi „și a voi și a face dupre cum-îi place“ (Fil. II, 14), și că fără harul său noi nu putem nici întreprinde, nici face nimic, cu adevărat bun, totuși această putere dumnezească, lucrând în noi și prin noi, nu constrînge nici într'un chip libertatea noastră, nu-l atrage neresistibil la bine.

I. Așe Sânta Scriptură recomandă ómenilor de a deschide inimele lor spre primirea harului acestuia și a nu se împotivi înriuririlor sale. „*Iată-mă la ușa, țice Mântuitorul, și bat. Dacă ascultă cine-va vocea mea și-mă deschide ușa, voi intra la el, voi sta la masă cu el și el cu mine*“ (Ap. III, 20). „*Astăzi de veți auzi vocea lui Dumnezeu, nu vă întorsăți inima*“ Iacă ce repetau adesa scriitorii vechiului și Noulu Testament? (Ps. XCIV, 7, 8; Is., LV, 3; Ebr., III, 7; IV 7). Ce ar însemna locurile aceste, dacă omul nu s'ar putea împotivi lucrării harului, dacă ar avea asupra omului o putere neresistibilă?

II. Încă și cuvântul lui D-zeu asigură, că ómenii se pot împotivi harului, și încă cu îndărătnicie, desprețuind toate măsurile sale. „*Ce se mai fac?*“ țicea însuși D-zeu în Vechiul Testament, vorbind poporulul jidovesc; „*ce ași mai face vișe mele, care să nu-î fi făcut?*“ (Is. V. 4). „*Tóta țiuva am întins mâniale mele catre un popor necredincios, care mer-*

ge pre o cale, carea nu este bună, urmând cugetelor sale“, (LXV, 2), „aşa şi eu voiă alege nefericirea lor, şi voiă aduce asupra lor toate acele de care se tem; pentru că chîtemam, şi nimene nu respundea; cuvîntam şi nu auşeaş; ci faceaş rēū în ochiū mei, şi alegeaş de care n'aveam placere“ (LXVI, 4; comp. LXV, 12; Prov. I, 24; Jer. VII, 13). „Voi cei tari la cerbice şi netărăţi împrejur la inimă şi la urechi, tot-déuna vē împrotiviţi Spiritului Sânt, precum parinţiū voştri aşa şi voi“, striga în Noul Testament Sântul martir Stefan, îndreptându-se către Iudei (Fapt. VII, 51). „Deci să ne silim a intra într'acel repaus, că să nu cadă cine-va duple acelaşi esemplu al neascultărei“, dăcea creştinilor Sântul Apostol Paul, arătându-le esemplul nefericit al jidovilor (Ebr. IV, 11).

III. Se scie că Scriptura conţine o mulţime de îndemnări, promisiuni, ameninţări spre a îndemna pre om la virtute. Pentru ce atâtea sfătuirī, promisiuni şi ameninţări, dacă harul ar lucra asupra omului necesar, sau dacă împins la virtute priu acéstă putere dumnezească omul nu se pôte apăra de a nu o împlini?

IV. Sântii Parinţi şi Invătătoriū bisericeī predicaū cu toţiī că omul lucrăză cu tōtă libertatea în alegerea şi practicarea faptelor bune şi că nu este constrîns de harul lui Dumnezeu. Să cităm pre unii: *Sântul Iustin* dăcea aşa: „Naşterea noastră n'a atârnat de noi, dar a-l urma (pre D-şeu), prin puterile intelectuale ce ni le-a dăruit, alegînd cea ce este plăcut lui, acésta depinde de noi: Dumnezeu însuşi ne asigură şi ne face a crede acésta (1)“. *Sântul Ión Chrisostom*: „Dumnezeū nu constrînge pre nimene; dar dacă el voeşte şi noi nu voim, mântuirea noastră este cu neputinţă; totuşī nu că voinţa sa ar fi neputincioasă, ci pentru că nu voe-

(1). Apolog. I, n. 10: Lect. cr. 1825, XVIII, 2. 3.

ște să siléscă pre nimene (1). Sântul Grigorie Teologul : «Voea omenéscă nu se conforméază în tot-déuna voeî dumneđești ; fórté adesea o contradíce și i se împotivește (2)». Sântul Vasilie cel mare : «Spiritul este la îndemâna fie-că-ruea spre a-l primi, ca și cum Ț-ar aparține, și varsă cu îndestulare asupra tuturor harul desévêrșit, de care se bucură acei ce se împărtășesc de el, dupre mészura capacităței lor de a-l primi, și nu dupre mészura posibilităței pentru Spirit (3)». Sântul Macarie Egipténul : «Natura omenéscă este aptă a primi și bine și rău, harul lui Dumneđu și puterea inimică ; dar nu póte fi silă (4) fără consimțirea voinței omenéști : D-đu însuși nu produce nimic în om. cu tóte că póte, din cauza libertăței cu carea este omul înzestrat (5). Apostoliî însuși. înzestrați cu har, nu erau împedecați de a face ceva dupre dorința lor, acéstă dorința să fi fost contrară harului, de și nu puteau păcătui de óre ce nu se mândreaú că au fost luminați de o așa lumină și învredniciți de un har așa de mare (6)». «Mântuitorul cere, chîar deia cei perfecti, voința sufletului pentru serviciul Spiritului ; așa că voința și harul să fie în unire, căci đice Apostolul : «Nu stinge Spiritul (7)» (I Tes. V. 19).

V. Mintea sănătósă, din partea sa nu se póte opri de a nu observa, că dacá harul dumneđeesc ar constringe libertatea omului și l-ar trage cu sila la bine, n'ar mai fi în el motiv pentru virtute ; faptele bune n'ar mai avea nici un merit, și în genere tóată moralitatea sa ar fi săpată ; și cine să fie autoriul acestora ? D-đu însuși ! Oare sunt de admis

(1). De nomin mut. homil. III, n. 6. cf. in Ioann. homil X n. 2. 3.

(2). Cuvént despre Teol. IV ; Op. St. P. III. 90.

(3). Despre Spiritul St. ch. 9 ; ibid VII, 265, 266.

(4). Homil. XV, n. 54.

(5). Hom. XXXVII, n. 10.

(6). Hom. XXVII, n. 10, 11.

(7). C. v. despre luarea Spiritului n. 16.

niște asemenea socotinți? Este adevărat, că mintea nu este în stare a explica, cum puterea dumnezească lucrând asupra omului, îi lasă deplină libertate, nici de a fixa cu precizie raportul mutual al celor doi mobili (1). Totuși misterul acesta trebuie să fie pentru noi neîndoelnic, pentru că avem destule cauze ponderose a crede, că omul, departe de a fi despoiat de libertatea sa prin influința harului dumnezeesc, ia o parte activă la faptele pe care le lucrăză harul în el și prin el.

§. 194. *Omul ia o parte activă la cele ce le lucrăză harul dumnezeesc în el și prin el.*

1. Intr'o mulțime de locuri ale Scripturii se respresintă, că totă lucrarea sântirei omului dela început până la sfârșit este tot odată și lucrarea harului dumnezeesc și lucrarea omului însuși. Se¹ dice, spre exemplu : 1°. Despre întorcerea omului : „*Întorceți-vă la mine și eu mă voi întorce către voi*“ (Ier. XXXI, 18); și în alt loc : „*Intorceți-vă țarași la mine, dice Domnul oștirilor, și mă voi reîntorce către voi*“ (Zach. 1. 3); sau : „*Apropiați-vă de Domnul și se va apropia de voi*“ (Iac. IV, 8). *In numele lui Iisus Christos vă rugam, de a vă împdca cu D-zeu*“ (II Cor. V, 20) : 2°. Despre urmarea lui Iisus Christos : „*Nimene nu vine către mine de nu-l va atrage pre el Tatăl meu, carele m'a trimes*“ (Ion, VI, 44); și pre de altă parte : „*De nu-și va lua cine-va crucea sa și să-mi urmeze mie, nu este vrednic de mine*“ (Mat. X, 38; com. XIX, 21).

(1). In evul mediū scolasticii și-au închipuit, spre esplicarea misterului acestuia, sisteme numeroase, dintre care mai cunoscute sunt următoarele patru : al Tomiștilor, al Augustiniștilor, al Moliniștilor și acel al Congruiștilor. Dar toate sistemele acestea au defectele lor și se întrebuintează numai în scôlă. Espunerea și esaminarea acestor sisteme se află în dogmaticile lui Perone, Lieberman de Teier și alții.

3° Despre renaștere : „*De nu se va naște cine-va din apă și din Spirit, nu va intra întru împărăția lui D-zeu*“ (Ión III, 5); și iarăși : „*Pocăiți-vă, și sa se boteze fie-care din voi în numele lui Iisus Christos, spre ertarea păcatelor vóstre, și veți primi darul Spiritului Sânt*“ (Fapt. II, 38). 4°. Despre reînnoirea omului : „*Și le voiú da o inimă, și voiú vërsa în măruntăele lor un spirit noú; lua-voiú din trupul lor inima de piatră, și le voiú da o inimă de carne, ca să mērgă pre calea poruncilor mele, să păzēscă ceia ce le-am poruncit și să facă*“ (Ez. XI, 19, 20); și în alt loc : „*Indepartați dela voi nelegiuirile de care v'ați făcut vinovați, și faceți-vē o inimă nouă și un spirit noú*“ (Ez. XVIII, 31; comp. Iac. IV. 8). 5°. Despre unirea cu Iisus Christos : „*Remâneți întru mine și eú întru voi*“ (Ión, XV, 4); și mai departe : „*Cel ce remâne întru mine și eú întru el, multa ródă aduce*“ (Ibid. 5).

II. Sânta Scriptură exprimă același adevăr când afirmă, că dela libertatea omului depinde de a fi bun sau rău : „*De veți vrea să mă ascultați, bunătățile pământului veți mânca, iar de nu veți vrea și nu mă veți asculta, sabia vē va mânca pre voi*“ (Iis. I, 19, 20); de a urma și a imita pre Iisus Christos : „*De voește cine-va sa vie dupre mine, să-și ță crucea și să-mă urmeze*“ (Mat. XVI, 24); de a tinde la perfecțiune : „*De voești să fii desevêrșit, mergi vinde averea ta și o dá sëracilor, și veți aveu comóra în ceriú; apoi vino și-mă urmēză mie*“ (Mat. XIX, 21).

III. Ia fine adevărul acesta se exprimă în părțile Scripturēi, în care se dice că faptele bune sunt ale omului : „*Așa să lumineze lumina vóstră înaintea ómenilor, ca vedēnd faptele vóstre cele bune, se mărēscă pre Tatal din ceriuri*“ (Mat. V, 16). „*Remâneți tari și neclatiți și lucrați neconținut din ce în ce mai mult la lucrul lui D-zeu, sciind că munca vóstră nu va fi fără resplată la Domnul*“ (I Cor. XV, 58; comp. I.

Tess. I, 3; Ebr. VI, 10); sau ca fiindu-î socotite ca merit : „*Paziți-vă ca să nu perdeți faptele bune ce le-ați făcut, ci să primiți o resplata deplină*“ (II, Ion 8). „*Fie-care în deosebi va primi plata sa după faptă*“ (I Cor. III, 8). „*Și cel ce va adapa pre vre unul dintr'acești mici numai cu un pahar de apă rece, în nume de învățacel, adevăr Țic'voue nu-și va pierde plata sa*“ (Mat. X, 42). „*Lupta cea bună am făcut, am sfârșit cursul, credința am păzit : de acum îmi este păstrată cununa dreptăței, care-mi va da-o Domnul, judecătoriul cel drept, în ziua aceia ; și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit venirea lui*“ (II Tim. IV, 7, 8; comp. Mat. V, 12; I Cor. IV, 5; XV, 58; Ap. XXII, 15).

IV. Dar și sântii Părinți și învățătorii bisericei predicau același învățatură. *Sântul Ciril Ierusalimiténul* scria : «*Lucrul lui D-Țeu este de a planta și a uda ; al vostru este de a aduce fructe. Lucrul lui D-Țeu este de a împărtași harul ; al vostru este de a-l primi și a-l păstra. Nu desprețuiți harul pentru că este în dar ; ci, primindu-l, păstrați-l cu pietate* (1). *Sântul Grigorie Teologul* : «*Virtutea nu este numai un dar al marelui D-Țeu, care a cinstit chipul său, pentru că și silințele vóstre sunt de trebuință. Nu este numai fructul inimei vóstre, pentru că trebuie și o putere superióră. Vederea cea mai bună nu póte deosebi obiectele care de almintrelea se pot videa ; trebuie încă un luminător mare, care să lumineze ochii mei și cea ce este văduț ochilor mei. Și spre desevêșirea mea trebuie douê părți dela marele D-Țeu, anume cea dintâiu și cea din urmă ; dar trebuie una și dela mine. D-Țeu me creă cu iubirea de bine ; îmi dă și puterea ; dar la mijloc este și alergătoriul în arenă. N'am piciorul tocmai ușor ; dar nu fără speranța unei resplatiri îmi pun tóte puterile la alergare, pentru că Iisus*

(1). Cat. I. n. 4. p. 20. 21.

Christos este respirarea mea, puterea, bogăția mea minunată (1). Sântul Ión Chrisostom. «Dupre ce am primit harul de sus, depinde de voința noastră a face bine sau rău (2). «D-zeu deschide inimele celor cari doresc (a cunósce adeverul). . Se ȃice despre vîndetóra de purpurá cá : „*Domnul i-a deschis inima ca sá asculte ceia ce ȃicea Paul*“ (Fapt XVI, 14). «Ast-fel a deschide inima e lucrul lui D-zeu ; dar a asculta era fapta femeii însási ; așa cá acolo era și lucrul dumneȃesc și fapta omenească (3). *Sântul Vasilie cel mare* : «Hotăririle omenești, față cu binele, nu se pot sevêrși fără ajutor de sus ; dar ajutorul de sus nu se va pogori asupra omului, care nu se silește de fel pentru acesta. Din contrá, spre lucrarea virtuței, trebuie a întruni și una și alta ; trebuie zelul omului și ajutorul, care vine de sus prin credința (4). *Sântul Macarie Egipténul* : «D-zeu ordoná, ca omul sá recunósca mai ántéiu prin spiritul seú ceia ce este bine, cá dupre ce l-a recunoscut sá-l iubéscá și sá-l sevêrșascá prin voința sa ; dar harul dá spiritului, celui ce voește și care crede, puterea de a lucra, de a suferi ostenéla și a sevêrși fapta (5). *Fericitul Teodoret* : «Apostolul numea un dar al lui D-zeu și credința în Iisus Christos și suferințele îndurate pentru acest divin Mântuitor (Fil. 1, 29), netágháduind nici-decum acestei îndoite priviri participarea voinței libere (omenești), ci învétând, cá, prin ea însási și fără de har, acéstá voința nu póte face nimica bun ; cáci aceste doué lucruri sunt de neapáratá trebuința : dispoziția noastră sau voința de a lucra și conlucrarea dumneȃescá. Și, precum harul Spiritului nu este îndestulátor aceluí ce n'are

(1). Cant. sacr. despre virtutea omenească. Op. St. pár. IV, 255.

(2). In genes. homil. LIV, n. 1 ; cf. in Ioann. homil. X, n. 2, 3.

(3). In act. homil. XXXV, n. 1.

(4). Codul ascetic. C. 15 ; O. St. P. IX, 423.

(5). Homil. XXXVII, n. 10.

voința acésta, așa și voința singură, fără ajutoriul harului dumnezeesc, nu pôte aduna o comóră de virtuți⁽¹⁾. *Sântul Grigorie cel mare* : «Sântenia supremă face mai întieiu în noi ceva, fără de concursul nostru, spre a termina apoi împreună cu noi, venind în ajutor și voința liberă, binele ce am dorit a-l face⁽²⁾». «Așa cu harul premergător, și voința bună, care vine după aceia, ceia ce este un dar al lui Dumnezeui celui a tot puternic, devine propriul nostru merit⁽³⁾».

V. Dacă consultăm acum experiența noastră personală și învătămintele istoriei, vom afla o nouă dovadă pentru adevărul acesta. Cunoștința nemijlocită și observarea conștiințioasă de noi în sine ne asigură : 1°. Că, de și renăscuți prin apă și Spirit, nu încercăm nici o constrângere din partea harului în momentul când ne decidem a face sau săvârșim vre o faptă bună ; din contră, din mai multe fapte bune, alegem cu totul liber una, pre care o săvârșim, părăsindu-o câte o dată de bună-voce înainte de a o termina ; 2° că nu săvârșim fapte bune fără óre-care greutate și chiar încordări, totuși fără să avem a *lupta până la sânge* (Lbr. XII, 4), sub conlucrarea harului, în răsboiul neconținut, ce avem a-l susține cu inimicii mântuirii noastre ; 3° că în tine, foarte adesea, dupre numeroase încercări, după o practică prelungită a pietăței, ni se întâmplă a ne întórce iarăși la calea nedreptăței și a viciului, cu tóte chiemările harului dumnezeesc. Si istoria sântilor atleți ai credinței ne presintă esemple isbitóre atât pentru nenumératele lor sirguinti, ce avură de a face spre a se înălța treptat în virtute; cât și pentru pécatele ce le pôte săvârși acela chiar, care a ajuns la gradul cel mai înalt de perfecțiune morală.

(1). . . . Ἀμφοτέρων γὰρ χεῖρα, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς θείας ἐπιχορηγίας. . . In Phil. I, 30.

(2). Moral. XVI, 25, n. 30.

(3). In Ezech. homil. IX, n. 2.

III. Natura și condițiunile sântirei omului prin harul dumnezeesc.

§. 195. *Părțile învățătorei.*

Respingând erorea protestanților, cari prin îndreptățire saū sântirea prin har, nu vęd alt-ceva decât ertarea păcatelor omului, de și în faptă păcatele sale rămân în el, precum și o socotință (imputațiune) cu totul esternă, ce i se face de jertfa lui Iisus Christos, cu tôte că în realitate nu devine drept, și recunosc din partea omului numai singură credința ca condițiune de justificare și de sântire. Biserica ortodoxă învață : 1°. Că sântirea omului constă întru aceia, că este cu adevărat curățit de păcatele sale prin harul dumnezeesc și că cu ajutoriul său devine drept și sânt; 2°. că credința este numai prima condițiune impusă omului spre sântirea sa și prin urmare pentru mântuirea sa; 3°. Că pe lângă credință mai este și alt-ceva, adecă se cere fapte bune. (Mărt. ort. p. 1. resp. 103; Epist. Patr. Or. art. 9, 13, 16).

§. 196. *Sântirea omului constă în aceia, că este cu adevărat curățit de păcatele sale prin harul dumnezeesc și că cu ajutoriul său devine drept și sânt.*

I. Dreptatea socotinței aceștia, precum și falsitatea acelia duple carea omul n'ar obține prin îndreptățire și sântire nimic mai mult decât ertarea păcatelor sale, și că numai pe din afară i s'ar socoti dreptatea lui Christos, pentru că în faptă ar rămânea el în păcat, o represintă foarte pre larg Sânta Scriptură : 1°. Ea ădice, spre exemplu, a) vorbind de scopul patimilor Mântuitorului : „*Iisus Christos a iubit biserica și pre sine s'a dat pentru dēnsa, ca să o sântēasca, duple ce o a curățit în botezul apei prin cuvēntul vieței, ca să o pue înaintea sa mărita, neavēnd întinaciune, saū prihană, saū alt-ceva de*

asemenea, ci fiind sântă și fără de prihana“ (Efes., V, 25-27); **b**) vorbind de fructele morței sale pre cruce : „Sângele lui Iisus Christos Fiului său ne curățește de tot păcatul (Ion 1, 7); „caci el este împacare pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre ci și pentru ale lumii întregi“ (II, 2); **c**) vorbind de predestinațiunea în Iisus Christos. . . . „El ne-a ales întru el mai înainte de crearea lumii prin dragoste, ca sa fim înaintea lui sânti și fără de prihana“ (Efes. I, 4). Cum s'ar înțelege toate cuvintele acestea, dacă economia dumnezească în Iisus Christos s'ar mărgini numai în a ne erta păcatele noastre în considerațiunea meritelor Rescumpărătorului și nu le-ar stîrpi în noi? 2°. Vorbind de creștinii, cari s-au împropriat rescumpărarea sevêșită prin Mântuitorul, Scriptura dice : **a**) că sunt curățiți de păcatele lor prin căință și întorcere către Iisus Christos : „Deci pocăiți-vê și vê întorceți ca să se ștergă păcatele vóstre“ (Fapt. III, 19). „Dacă sângele taurilor și al țapilor și cenușa de junice, stropind pre cei necurați, îi sânteste spre curățirea corpului; cu cât mai mult sângele lui Christos, care prin Spiritul cel etern s'a adus pre sine fara pată lui Dumneđeu, va curăți consciința vóstră de faptele cele mórte spre a servi Dumneđeului celui viu“ ! (Ebr. IX, 13-14; comp. Iis. I, 18; Fapt. XV, 9; 1 Tes. V, 23); **b**) că sunt născuți din nou din Spiritul Sânt și forméza în Iisus Christos o creatură nouă : „El (D-đeu) ne-a mântuit prin botezul renascerei și prin reînnoirea Spiritului Sânt, pre care l-a vêrsat preste noi în abundența prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru; ca îndreptându-ne prin harul lui să fim moștenitori vieței eterne dupre speranța“ (Tit. III, 3-7; comp. Ion. III, 5-7). „Din a sa vóte ne-a născut cu cuvêntul adevêrului, ca sa fim noi un fel de primițiu al fapturilor sale“ (Iac. I, 18). „Daca este decî cine-va în Iisus Christos, a devenit o creatura nouă“

(II Cor. V, 17; comp. Gal. VI, 15; Efes. II, 10); c) că sunt spălați, sântiți, îndreptățiți : „*Și ast-fel au fost unii din voi (pecătoși mari); dar v'ați spălat, dar v'ați sântit, v'ați îndreptățit în numele Domnului Iisus și prin Spiritul D-zeului nostru*“ (I Cor. VI, 11); d) desbrăcați „*de omul cel vechiu, cu faptele sale, și îmbrăcați cu cel nou, care se reînnoește în cunoștința asemănării Acelui ce l-a creat*“ (Col. III, 9-10; Efes. IV, 22-24); e) deveniți fii ai lui D-zeu, nu părtași păcatului : „*Iar câți l-au primit le-a dat lor putere, ca să fie fii ai lui D-zeu, celor ce cred întru numele lui. carii nu din sânge, nici din pofta trupescă, nici din poftă bărbatescă, ci delo D-zeu s'au născut*“ (Ion. I, 12-13). „*Tot cel născut din D-zeu nu face păcatul, că sămënța Lui într'ênsul rămâne; și nu poate să păcătuescă, pentru că este născut din D-zeu*“ (I Ion. III, 9); f) părtași naturei dumnezeiești : „*Precum dumnezeesca putere ne-a dăruit toate cele ce sunt spre viață și spre pietate, prin cunoștința celui ce ne-a chemat după mărire și virtute, prin care ni s'au dăruit mori și scumpe făgăduinți; ca prin aceste să vă faceți părtași dumnezeieștii naturi, fugind de corupțiunea cea din lume prin poftă. Și pentru aceia. . adăugeți la credința voastră virtute, etc.*“ (II Petr. I, 3-4). Este cu neputință de a explica exact toate părțile acestea ale Sântei Scripturi, dacă se admite, că sântirea omului constă numai în ertarea păcatelor și o imputațiune curat esterióră a dreptății lui Christos. 3°. În fine Scriptura mărturisește, că în acei carii sunt renăscuți, născuți din nou, curățiți de păcate și făcuți părtași naturei dumnezeiești locuește : a). Dumnezeu Părintele : „*Ceia ce ne face cunoscut ca noi rămânem întru el și el întru noi, este că ne-a făcut partași Spiritului său*“ (I Ion. IV, 13; comp. III, 24). b). Dumnezeu Fiul : „*Ei sunt întru Tatăl meu și voi întru mine, și eu în voi*“ (Ion. XIV, 20; comp.

Rom. VIII, 10); **c**). D-zeu Spiritul Sânt : „*Au dora nu sciți că sunteți templu lui D-zeu și că Spiritul lui D-zeu locuiește întru voi*“ ? (I Cor. III, 16; comp. VI, 19). Ar fi cu neputință ca Sântul sântilor să locuiască în ómenî, cariî ar avea încă tóte pécatele lor, cu tóte că pécatele acestea li s'a fost ertat ; căci „*ce unire póte fi între dreptate și nedreptate ? ce legatură între lumină și întunec*“ ? (II Cor. VI, 14-15).

II. Sântii Părinți și învătăorii bisericeî susțineau, că îndreptățirea și sântirea omului constă în curățirea sa reală de păcat și în participarea sa la dreptate și la sântenie. Așa spre esemplu cetim în *Apostolul Varnava* : „*Cel ce ne-a reînnoit întru ertarea pécateror ne-a dat un alt tip (τύπον), așa că avem sufletul unui prunc și așa đicend ne-a creat din nou* (1). *Sântul Vasilie cel Mare* se esprima așa : «*Spiritul nu este o creatură, ci chipul sânteniei dumnezeesti și isvorul sânteniei pentru toți. Noi suntem aleși întru sântenia Spiritului* (II. Tes. II, 3), precum đice Apostolul ; el ne reînnoește și ne crează din nou după chipul lui D-zeu ; prin baia botezului și a reînnoirii Spiritului Sânt suntem noi adoptați de D-zeu. Creatura care se împărtașește de Spirit este reînnoită (2). «*Uniunea Spiritului și a sufletului nu este o apropiere locală (se póte óre apropia nematerialul materialminte?)*, înstreînarea patimilor au avut intrare în suflet în urma alipirei sale pentru corp, și i-a îndepărtat de înrudirea cu D-zeu. De aceea ori-cine curățindu-se de înținăciunea, cu care se acoperise prin păcat, a revenit la frumuseța naturală și prin curățire a restituit întru cât-va chipul împărătesc al formei sale celei vechi, numai acela póte a se apropia de Mângăitoriul (3). *Sântul Gregorie Teologul* : «*El (Spiritul Sânt) crează în renascerea spirituală, de*

(1). Epist. n. 6.

(2). Contr. Eun. lib. V : Op. St. P. VII, 292.

(3). Despre Spiritul Sânt. c. 9 ; *ibid.* 266.

acésta vè puteți convinge din cea ce se dîce că „nimene nu pòte videa, saũ primi“ împèrăția lui D-đeu, dacã nu se naște din nou. . . din Spiritul Sânt (Ion. III, 3-5), și nu se curățește de nașterea sa cea dintîi, care este un mister al întunecului (Ps. CXXXVIII, 16), prin o nouă naștere vedită, luminosă, reproducînd pre fie-care a parte (1). «Harul nedeslipit de puterea botezului nu innécã lumea, ca ordinioră; ci curățește pe fie-care om de păcat și spală cu desevêșire tótã necurăția și tótã întinăciunea adusă prin corupțiune (2). *Sântul Ión Chrisostom* : «Preoții jidoveșii aveău puterea de a curăți de lepra corpului, saũ mai bine, nu de a curăți, ci numai de a certifica curățirea. . . Dar aceștia (servitorii lui Christos), aũ primit puterea, nu de a asigura curățirea de lepra corpului, ci de a curăți cu desevêșire (ἀπαλλάττειν παντελῶς) de întinăciunile sufletului (3). *Sântul Macarie Egipténul* : «Sufletul pre care Spiritul și l-a pregătit sieși tron și ca locuință, dacã-l crede demn de împărtașirea luminei saie și-l luminează cu frumuseța gloriei sale nespuse, devine totul lumină, totul fisionomie, totul ochiũ; nu-ı rămâne nici o parte, care să nu fie plină de ochi spirituali, adecã nu-ı rămâne nimic întunecat; ci totul devine lumină și spirit. . (4). «Acei a căror unire cu Spiritul lui D-đeu este desevêșită devin asemenea lui Christos, ei păstrézã într'ênșii tot-déuna puterea spiritului și manifestézã tuturora fructele spirituale pre care le pòrtã. Căci de îndată ce Spiritul l-aũ făcut nevinovați și curați în lăuntru, ar fi cu neputință ca în afară să pòrte fapte rele; dar tot déuna și în tóte se arată într'ênșii fructele Spiritului (5). *Sântul Ciril Alexandrénul* : «Când Sântul Spirit ne

(1). Cuvênt. la Pentecosta; Op. St. P. IV, 19.

(2). Cuv. despre Botez.; ibid. III, 277.

(3). De Sacerdotio, III, n. 6.

(4). Hom. I n. 2.

(5). Cuv. despre Caritate n. 7.

împărtășește prin justificare și sântire un fel de figură dumneedească, Iisus Christos se formeză în noi (Gal. IV, 19). Anume așa, că chipul ipostasului lui D-zeu Părintele se imprimază în sufletele noastre (Ebr. I, 3), adică, când Spiritul ne transfigurază prin sântire (1).

III. Socotința, că îndreptățirea omului ar consta nu într-o curățire complectă, ci numai în ertarea păcatelor și în o imputare cu totul exterioră a dreptăței lui Christos, socotința acesta este în neunire : 1°. Cu ideia de D-zeu. Căci, a admite că, în lucrarea îndreptățirei omului, D-zeu nu face alt-ceva decât de a-î erta păcatele sale fără a-l curăți în adevăr, ar fi a presupune, că nu pôte saŭ că nu voește a justifica pre omul păcătos prin harul său cel a tot puternic, douë presupunerî de o potrivă nedemne de Ființa suprema. Și dacă acela ce vede tôte ar recunósce pre cei justificați și sântiți ca sânti, pe când ei n'ar fi cu adevărat, și nu i-ar privi ca păcătoși. când ar remânea în păcate, n'ar fi cu adevărat D-zeu. 2°. Nu se potrivește nici cu ideia despre Iisus Christos, privit ca Adam cel nou și ca cap al bisericeî. Cuvântul lui D-zeu ne învață, că Iisus Christos este noul Adam (I Cor. XV, 45), și că, precum din Adam cel dinteiŭ s'a respândit păcatul și mórtea preste toți urmașii săi, de asemenea din al doilea Adam se revarsă asupra tuturor celor născuți din el (I Ion. II, 29) dreptatea și viața (Rom. V, 15-19). Dar păcatul și mórtea s'a comunicat dela Adam cel dinteiŭ la toți urmașii săi și cu adevărat a corupt însuși natura noastră : prin urmare și dreptatea și viața celui de al doilea Adam ni se împărtășesc cu adevărat nouă și ne curățesc însuși natura noastră. Cuvântul sânt învață iarăși că D-zeu „*l-a dat (pre Iisus Christos) cap bisericeî, care este corpul său și în*

(1). In Iis. lib. IV, or. II t. II p. 591. ed Aubert.

care acela, care sevărește toate în toți, află împlinire" (Efes. I, 22-23) și că noi toți, cari credem întru El suntem membre vii ale corpului său (V, 30). Dar dela cap se respândește cu adevărat și firește viața preste toate membrele corpului; deci ar fi cu neputință ca viața, dreptatea și sântenia lui Christos Domnul nostru să nu se împărtășască tot așa de firește și tot așa de real tuturor acelor, ce cred cu adevărat întru El. 3°. În fine este necompatibilă cu ideia recumpărării sau restaurării omului. Restaurarea sau reșederea omului nu este alt-ceva decât întorcerea sa la starea cea dintăi în care se găsea înainte de căderea sa. Dar înainte de căderea sa omul era cu adevărat nevinovat, sânt și drept. La starea acésta prin urmare trebuie să fie adus. Apoi dacă acei ce sunt restaurați, îndreptați și justificați, rămân ca și mai înainte în păcat, fără sântenie și fără dreptate; dacă primesc numai ertarea păcatelor și sunt numai pe din afară intrați în posesiunea dreptăței lui Christos, atunci nu pôte fi vorba de restaurare, de restatorirea omului în starea sa cea dintăi; nu este mai mult decât un simulacru de restaurare sau alt ceva de asemenea (1).

§. 197. *Credința este cea dintăi condițiune din partea omului pentru sântirea sa, și prin urmare pentru mântuirea sa.*

Cu toate că harul dumnezeesc, care lucrăză sântirea noastră, se întinde asupra tuturor ómenilor, cu toate acestea nu lucrăză contra voinței lor. El sânteste în faptă chiar pre omul păcătos; dar dupre aceia nu-l mântuește decât nu-

(1). Dintre teologii noștri, Em. s. Stefan Iavorski a desvoltat cu mai multă precisiune ideia ortodoxă despre justificare contra protestanților în tratatul său despre *Faptele bune* p. 2 c. 7 (Véđi, Pétra credinței p. III 451. 474. St. Petersb. 1840).

mai cu ôre-cari condițiuni ce are a le împlini. Cea dinteiu din condițiunile acestea este Credința.

I. Sub numele de credință, în genere, se înțelege aici actul, prin care omul primește liber și-si împrăprieză, prin toate facultățile sufletului său, adevărurile descoperite de D-zeu în Iisus Christos spre sântirea și mântuirea noastră (1). Acastă primire și acastă împrăprie se numește credință, pentru că cea mai mare parte din adevărurile descoperite, necuprinse de minte în afară de domeniul sciinței, nu pot să ne fie apropiate decât prin credință. O astfel de ideie despre credință decurge : 1°. Din cuvintele Mântuitorului, care le dăse învățaceilor săi, trimițându-i să predice Evangeliul în lume : „*Mergând în totă lumea, predicați Evangeliul la totă făptura*“, și adaugă îndată : „*Cel ce va crede (adeca va primi și-si va împrăprie tot ce se va predica) și se va boteza se va mântui, dar acela ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc. XVI, 11-16). 2°. Din cuvintele Apostolului Ión, care termină Evangeliul său cu observarea următoare : „*Și alte multe minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor*

(1). „Credința. este o supunere totală la ceea ce aude cu o încredere deplină în adevărul ce se predică, după harul dumnezeesc“ (Mar. Vasilie despre Credință. Oper. St. Par. IX, 28) „Cuvântul credință, în sine luat este de două feluri : La cea dinteiu aparține credința care se supune ; este consimțirea sufletului cu ceva ; este folositoare chiar pentru suflet, cum dăce Domnul : „*Cel ce aude cuvântul meu și cel ce crede celui ce m'a trimis, are viață eternă și nu cade în condamnare*“ (Ión. V, 24). . . Alt fel de credință este aceea ce s'a dat în har prin Domnul nostru Iisus Christos : „*Unul primește dela Spiritul Sânt darul de a vorbi cu mare înțelepciune ; altul primește dela același Spirit darul de a vorbi cu sciință ; un altul primește darul credinței prin același Spirit ; iar altul primește dela același Spirit harul de a vindeca boalele*“ (I Cor. XII, 8, 9). Ast-fel credința acăsta dată în har prin Spiritul Sânt nu numai că învață pre om, ci și lucrăză întru el cu o putere supranaturală ; căci acela ce are o asemenea credință ar putea dăce muntelui acestuia : „*Mută-te de aici, și s'ar muta*“ (Mat. XVII, 19. St. Cyr. Ierus. Cat. V, n. 10, 11 p. 92, 93).

seși, care nu sunt scrise în cartea acésta ; dar acestea s'au scris ca să credeți că Iisus este Christos, Fiul lui D-zeu și creșând să aveți viața întru numele seșu“ (Ión, XX, 30-31). 3°. Din cuvintele celor-lalți Apostoli, cari numesc *credința* (Gal. I, 23; Rom. I, 5; Act., VI, 7; XXIV, 24), sau *legea credinței* (Rom. III, 27), însași Revelațiunea lui D-zeu, sau tótă învățătura creștină, și dau titlul de *credincioși* (Efes. I, 1; I Cor. VII, 14; I. Tim., IV, 12), sau creștini (Rom., III, 22; I Cor. II, 21) partisanilor învățăturii aceștia. Și precum Descoperirea, dupre cele trei facultăți principale ale sufletului ómenesc, mintea, voința și inima, care trebuie să o primescă și să o împroprieze, conțin adevăruri de trei feluri : adevăruri dogmatice, adevăruri morale și promisiuni, așa și credința creștinului se produce sub trei aspecte deosebite : credință în înțelesul cel mai strins, prin care se primesc și se apropie adevărurile dogmatice ; caritatea, prin care se primesc și se apropie adevărurile morale ; și speranța, prin care se primesc și se apropie făgăduințele. De aceia Sântul Apostol, determinând natura credinței, care servește de conducător creștinilor în călătoria cerescă ȃicea : „*Iar acum rămân aceste trei : credința, speranța și dragostea*“ (I Cor. XIII, 13) (1).

II. Credința luată în înțelesul general este neapărață pentru sântirea și mântuirea noastră, dupre mărturia Cuvântu-

(1). Sunt douē feliiuri de credință : Este credință în *aceia ce s'a auđit* (Rom. X, 17) : ascultând Sânta Scriptură credem în învățământul Spiritului Sânt. Acésta credință ajunge la perfecțiune prin împlinirea celor poruncite de Iisus Christos, adecă când credem cu adevărat, că viețuim dupre pietate și păzim poruncile celui ce ni le-a reñoit. Căci acel ce nu crede conform cu tradițiunea bisericeii universale, sau este în împărtașire cu Satan prin fapte rele, acela e un necredincios. Credința mai este și arătarea celor ce se speră, precum și convingerea de cele ce nu ved (Ebr. XI, 1), adecă siguranța tare de a videa împlinindu-se promisiunile

lui dumnezeesc. Este cea dintâi condițiune, ce are a se împlini din partea omului : 1°. Ea 'i este de neapărată trebuință pentru admiterea sa întru împărăția harului lui Christos. „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar acela ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc. XVI, 16) ; 2°. Fără dânsa nu se pôte primi Spiritul Sânt : „*Numai una voiă să sciū de la voi : ôre prin faptele legei d'ți primit voi pre Spiritul Sânt saū prin credința, ce a'ți auđit-o ?*“ (Gal. III, 2). „*Deci acela ce vĕ comunica vouĕ spiritul și lucrĕză minunĭ întru voi, din faptele legei saū din ascultarea credinței face acĕsta ? precum și Abraam a cređut lui D-đeu și i s' a socotit lui întru dreptate. Să sciți dar ca cei din credință, aceia sunt fiūi lui Abraham*“ (Ib. 5 7). „*Christos ne-a rescumpĕrat. . pentru că binecuvĕntarea promisă lui Abraam să se comunice ginților în Iisus Christos ca să primim prin credința promisiunea spiritului*“ (Ibid. 14) ; 3°. Fără credință nu pôte fi îndreptățit și curățit de păcate prin harul Spiritului Sânt : „*Trebuie să recunoscem, că omul se justifică prin credință fără de faptele legei* (Rom. III, 28) ; *căci este un D đeu care justifică prin credință pre cel tăiat împrejur și care din credință îndreptățește și pre cel netăiat împrejur*“ (Rom. III, 30 ; comp. Gal. II, 16). „*Deci fiind justificați din credință, să avem pace la D-đeu prin Domnul nostru Iisus Christos, prin care și intra re am căpătat prin credința în acest har în care ne aflam*“ (Rom. V, 1-2), : „*Fiind justificați în dar prin harul său, prin rescumpĕrarea cea în Christos Iisus, pre carele D-đeu l-a propus împĕcare prin credința întru sângele lui*“ (Rom. III, 24-25). „*D-đeu carele cunoșce inimile le-a mărturisit lor, dându-le Spiritul Sânt ca și nouĕ, și n'a făcut deosebire între ei*

ce ni le-a făcut D-đeu și a căpăta cele ce cerem (St. Ion Damasc. Esp. ac. a cred. ort. lib.IV. c. 10 p. 140).

și noi, curățind inimile lor prin credința“ (Fapt. XV, 8 9); 4°. Credința mai este creștinului necesară și spre a-l face să rămâe și să crească în viața spirituală și pietate : „*Căci dreptatea lui D-zeu nă s'a descoperit, dreptate care vine din credință, și se perfecționează în credință, dupre cum este scris : dreptul viețuește din credință*“ (Rom. I, 17; comp. Gal. III, 11; Ebr. X, 38). „*Ne grăbim ca să contribuim la bucuria voastră, ca să rămâneți tari în credință*“ (II Cor. I, 23). „*Ele au fost rumpte din cauza necredinței, și voi rămâneți tari prin credința voastră*“ (Rom. XI, 20); 5°. Ea-î este de trebuință pentru ca să fie plăcut lui D-zeu : „*Este cu neputință a plăcea lui D-zeu fara credință*“ (Ebr., XI, 6). „*Tot ce nu e din credință păcat este*“ (Rom. XIV, 23); 6°. În fine este necesară pentru a ajunge la mântuirea eternă ; „*din copilărie știți Sântele Scripturi, cari pot să te înțeleptescă spre mântuire prin credința cea în Christos Iisus*“ (II Tim, III, 15). „*Că prin har sunteți mântuiți în puterea credinței*“ (Efes. II, 8).

III. Cuvântul lui D-zeu ne învață iarăși, că pentru sântirea și mântuirea omului păcătos îi trebuie mai ales : a). Credința, în înțelesul cel mai restrîns, prin care ne împriem adevărurile dogmatice a le descoperirei adecă : adevărul existenței lui D-zeu, al unității ființei sale și treimea ipostaselor ; adevărul despre Iisus Christos, ca Rescumpărătoriu etc. „*Fără credință este cu neputință a plăcea lui D-zeu ; căci, spre a se apropia de D-zeu, trebuie a crede că este un D-zeu și că v'a resplîti celor ce-l caută*“ (Ebr. XI, 6). „*Și acēsta este viața de veci, ca să te cunoscă pre tine unul adevăratul D-zeu și pre Iisus Christos pre carele l-ai trimes*“ (Ion XVII, 3). „*Deci mergînd învățați tôte popórele, botezându-i în numele Tatalui și al Fiului și al Spiritului Sânt*“ (Mat. XXVIII, 19). „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, și cel ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc. XVI, 16) ;

„Cel ce crede în Fiul are viața eternă, iar cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui D-zeu rămâne asupra lui“ (Ion. III, 36; comp. VI, 29; VIII, 24; I Petr. 1, 8).

„Noi înșine am crezut în Iisus Christos, ca să fim justificați prin credința întru el“ (Gal. II, 16; comp. Rom. X, 9; Ion. III, 16); **b**). Dragostea, prin care ne însușim adevărurile morale ale Descoperirei, și anume iubirea de D-zeu în genere, dragostea lui Iisus Christos și către aprópele. „De așa avea credința tóta, ȃce St. Paul, în cât se mut și munțit, iar dragoste nu am, nimica nu sunt“ (I Cor. XIII, 2). „In Iisus Christos nică tãerea nică netãerea împrejur nu servesc la nimic, ci credința care este însuflețitã de dragoste“ (Gal, V, 6).

„D-zeu dragoste este, și ori-cine rămâne întru dragoste rămâne în D-zeu și D-zeu întru el“ (I Ion. IV, 16; comp. Mat. XXII, 37; Luc. VII. 47). „Dacă cine-va nu iubește pre Domnul nostru Iisus Christos să fie anatema“ (I Cor, XVI, 22; comp. Mat., X, 37; Ion XIII. 34). Dupre dragostea ce avem către frații noștri recunóscem. că am trecut de la mórte în viața; cel ce nu iubește rămâne întru mórte“ (I Ion. III, 14); **c**). Speranța, prin care ne apropiem promisiunile divine : „Iubiților, suntem acum fiir lui D-zeu, dar ceia ce vom fi o datã nu se arata. Scim că, când se va arãta, vom fi asemenea lui, pentru că îl vom vedea așa precum este. Și ori-cine are acéstã speranță se sãntește precum el însuși este sãnt“ (I Ion. III, 2, 3). „Căcã numai în speranță suntem mântuiți“ (Rom. VIII, 24). „Iisus Christos, ca Fiul preste casa sa, și noi casa sa suntem, numai să păstrãm până în sfêrșit o încredere tare și o așteptare plinã de bucurie a bunurilor ce le sperãm“ (Ebr., III, 6; comp. III, 11, 12). „Se remãnem tarã și neclãtiți în marturisirea ce am facut de a spera pentru că credincios este Cea ce a promis“ (Ebr. X, 23).

IV. Sãntii pãrinți și învêțatorii bisericei recunoscãu fie credința în genere, fie în deosebã, credința, speranța și dra-

gostea ca neapărat de trebuință pentru sântirea și mântuirea omului. Așa se esprima, spre exemplu, *Sântul Clement al Romei* : «Noi cari suntem chiemați, dupre voința dumnezească în Iisus Christos, suntem îndreptățiți nu prin noi în sine și prin propria noastră înțelepciune, sau prin mintea noastră, pietatea sa și faptele noastre întru curăția inimii noastre, ci prin credința, prin care D-zeu cel a tot puternic a îndreptățit pre toți ómenii de la începutul lumei (1)». Înălțimea la care ne duce dragostea este nespūsă. Dragostea ne unește cu D-zeu ; *dragostea acopere o mulțime de păcate* (I Petr. IV, 2) ; prin dragoste a venit la perfecțiune toți aleșii lui D-zeu ; fără dragoste nimic nu este plăcut lui D-zeu (2). *Sântul Policarp* : «Aprofundându-le (epistolele Sântului Paul), puteți să primiți învățăturile în credința, ce vi s'a dat, care este mama tuturor, însoțită fiind de speranță și condusă de dragostea către D-zeu, către Iisus Christos și către aprópele. Cel ce remâne în tóte acestea, împlinește porunca adevérului ; căci orí-cine are dragoste este departe de tot păcatul (3)». *Sântul Vasilie cel mare* : «Lauda cea mai complexă și cea mai frumoasă ce o póte face omul de D-zeu este de a nu se mândri de dreptatea sa, ci de a sci că n'are dreptate reală, că este îndreptățit numai prin credința în Iisus Christos (4)». «Nici o faptă nu se póte împlini mai cu cuviință, fără credința în Iisus Christos (5)». «Ea (dragostea) cuprinde prin puterea sa și sêvêrșește orí-ce poruncă (6)». *Sântul Grigorie Teologul* : «Mărturisește pre Iisus Christos și crede că a înviat din morți, și te vei mântui ; căci îndreptățirea, este a crede numai, și mântuirea desêvêrșită, este a

(1). I Ep. c. Cor. n. 31. Lect. cr. 1814, XIV, p. 269.

(2). Ibid. n. 49 p. 186

(3). Ep. c. Fil. n. 3. ibid. 1821, I, 119.

(4). Om. despre umilinta ; Op. St. P. VIII, 313.

(5). Com. la Isaia C. I ; ibid. VI, 65.

(6). Regule pre larg resp. la întreb. 2 ; ibid. IX, 99.

mărturisi și a adauge siguranța la cunoștință (1). *Sântul Ión Chrisostom* : «Dupre ce a ȕis că lumea s'a făcut vinovată înaintea lui D-ȕeu, că toȕi au pȕcătuit, și că nu se pȕte mântui fără credință, Apostolul caută a dovedi, că nu este rușinos a se mântui așa; ci din contră, este infinit glorios (2). Apostolul demonștră că credința nu numai nu este de prisos, ci este așa de necesară că fără dȕnsa nu se pȕte mântui (3). «Spre a arăta ce inimă trebuie să aibă credinciosul, Apostolul ȕice : «Ne giorificăm de speranța gloriei divine, (Rom. V, 2). «Nu numai trebuie să fie pre deplin încredințat de bunurile ce le-a primit, ci trebuie să considere și bunurile viitoare ca cum ar fi în posesiunea sa; căci nu se pȕte lăuda cine-va de cât numai de ceea ce are. Dar fiind-că speranța bunurilor viitoare este tot așa de tare, tot așa de sigură ca speranța bunurilor date, Apostolul ȕice că ne giorificăm și de speranța viitorului (4). Sântul Ciril al Ierusalimului : «Iertarea pȕcatelor se dă tuturor de o potrivă, dar împărțășirea Spiritului Sânt nu se dă decât potrivit cu credința fie-căruea (5). «Dacă păstrăm o asemenea credință vom fi nevinovați înaintea lui D-ȕeu și ne vom împodobi cu tot felul de virtuți. . . . Așa este puterea credinței, că nu numai credinciosul se mântue ci și alții sunt mântuiți prin credința credinciosului (6). «Speranța învie-rei este rădȕcina a totă fapta cea bună, căci așteptarea resplătirei întărește sufletul într'o activitate virtuoasă (7). Așa fu și învățătura Sântului Ignatie (8), a Sântului Irineu (9),

(1). Cuvânt despre ținerea ordinei bune; *ibid*, III, 150.

(2). Despre Ep. către Romani, om. VIII, p. 155. Mosc. 1844.

(3). La Ep. c. Rom. om. VIII, p. 168.

(4). *Id. hom.* IX, p. 191.

(5). Catech. I n. 5. p. 12.

(6). Catech. V n. 7, 8. p. 90-91.

(7). Cat. XVIII, n. 1 p. 405.

(8). Epist. ad. Philad. n. VIII, IX; ad Trall, VIII.

(9). Adv. Hæres., IV, 15 n. 1.

a Sântului Ambrosie (1), a Sântului Macarie Egipténul (2), Sântul Ciril Alexandrénu (3), Teodoret (4), a lui Augustin (5), etc. (6).

V. Apoï și mințea sănătósă pricepe necesitatea absolută a credinței spre sântirea și mântuirea nóstră. Fără credință nu putem să ne impropriem adevérurile descoperirei dumnezeeshi; prin urmare nici nu putem sci, ce a făcut D-đeu pentru mântuirea nóstră, nici aceia ce suntem noi înșine îndatoriți a face și ast-fel, descoperirea cu tótă economia mântuirei, ne remâne stréină și noi înșine suntem stréini de mântuire și de revelațiune. Cređénd în Iisus Christos Mântuitorul și în cuvêntul sêu descoperit, deschidem așa đicênd sufletul nostru pentru tóte lucrările mântuitoare a le lui D-đeu în noi; dar necređénd îl închidem noi singurî respingênd tóte lucrările acestea și ori-ce ajutor dumnezeesc.

Ast-fel, cu tóte că credința este deșteptată în noi prin harul premergêtor și că prin începutul sêu este un dar al lui D-đeu, de abea începênd a viețui în noi, cu consimțirea

(1). De Cain. et Abel, II, 1 n. 8.

(2). Cređénd în a tot puternicul D-đeu, să ne apropiem cu inimă curată și liberă de tóte grijile lumei, de acela care dă tuturor împártășirea Spiritului Sânt duple măsura credinței“ (Hom. XXXVII; comp. XLIV, n. 5; XLI, n. 2). „Dacă n'am primit încă vindecarea spirituală și mântuirea, este din cauza necredinței noastre, pentru că n'avem rîvnă, pentru-că nu iubim pre D-đeu din tótă inima și nu credem cu adevêrat întru el. Ast-fel, pentru că ne tãmaduește îndată, să alergăm la dênșul cu o credința adevêrată“ (Om. XX, n. 8).

(3). In Ion, lib. V. t. IV p. 539 ed Aubert.

(4). In Hebr. X, 39; in Eph. III, 17.

(5). „A Fide incipit homo sed quia et dæmones credunt, necesse est addere spem et charitatem“ (Serm. XVI, de Verbis Apostoli; cf. de Spir. et litt. XI, n. 26).

(6). Origen. in Num. homil. XXVI, n. 2; Clem. Alex. Strom. V. I; VII, 1; Hilar. Com. in Math. cap. XX, n. 7; in Ps. LX, n. 3; de Trinit. VIII, 12; I. Dam. Esp. cred. ort. lib. IV, c. 11, 141, 142.

noastră liberă devine din partea noastră instrumentul principal, prin carele primim cu adevărat în sufletul nostru harul cel mântuitoriu „și toate cele ce privesc viața și pietatea“ (II Petr. I, 3). Acesta e prima condițiune spre regenerarea, sântirea și mântuirea noastră prin har.

VI. Cea ce face să se pricépă valórea credinței și imputabilitatea sa, este că de și ar fi produse în noi la început prin o lucrare a harului premergător, totuși nu încetéză a depinde și de noi fie ca supunere de bună-voie la vocea harului, care ne chiamă la Iisus Christos, fie ca supunere de bună-voie a minței și a tuturor facultăților sufletului nostru adevărurilor descoperite și economiei dumnezeiești a sântirei noastre, fie în fine ca lepădare de sine de bună-voie duple conducerea Domnului nostru Iisus. «Nașterea în natură, dice Teodoret, nu cere participarea celui ce se naște, dar nașterea în credință cere învoirea celui ce naște și a celui ce se naște. Căci, orî cât de adevărat ar crede predicatoriul, dacă auditoriul primește predica sa fără credință nu póte fi armonie între dênșii (1)». *Sântul Ión Chrisostom* vorbește despre valórea credinței în opera mântuirii noastre așa : «El (Ap. Paul) arată că mântuirea prin credință posedă în gradul cel mai înalt tot aceia de care s'ar putea gloriifica și încredința mântuirea prin fapte. Cel ce se laudă cu faptele sale prețuește ostentéla sa proprie, dar cela ce se gloriifică cu credința sa în D-đeü presintă laudei un motiv mult mai bun, pentru că laudă și preamărește pre Domnul. Recunoscênd prin credința în D-đeü adevêrul a tot ceea ce n'a descoperit în deajuns natura lucrurilor vêdute, dovidește amorul sêu sincer pentru D-đeü și proclamă cu tãrie puterea sa ; cea ce indică o inimă din cele mai recu-

(1). In Tit. I, 4 : «Ὁ δὲ τῆς πίστεως τόκος καὶ τοῦ γεννώντος καὶ τοῦ γεννωμένου τὴν συμπρωτίαν ζητεῖ.

noscătore, un mod filosofic de cugetare și un spirit înalt.

A nu fura, a nu asasina este lucrul cel mai ordinar ; dar a crede că D-zeu are puterea de a face ceia ce nu se poate, trebuie un suflet mare, cu tărie alipit de D-zeu ; este dova-
da unei iubiri adevărate. Cu toate că acela care observă poruncile, onorează pre D-zeu prin faptul acesta, acela ce are filosofia credinței îl onorează și mai mult. Cel dintăi e supus lui D-zeu dar al doilea are o idee drăpă despre D-zeu l-a glorificat și onorat mai mult decât se poate face prin fapte. Elogiul dintăi îi revine atletului ; al doilea glorifică pre D-zeu și-i aparține pre deplin. . . Trebuie putere pentru credință ca și pentru fapte. In fapte corpul participă adesea la lucru ; dar credința este fapta sufletului singur și nimene nu împarte cu ea triumfurile sale, de aceia și lucrul său este și mai important. . . Precum credința este proprietatea unui suflet mare și înalt, de asemenea necredința este do-
vada unui suflet lipsit de minte, grosolan, care se înjosește până la stupiditatea dobitocă (1).

§. 198. *Credința singură este neîndestulătoare pentru săn-
țirea și mântuirea omului ; îi mai trebuie și fapte bune.*

Dar orî care ar fi prețul acestei credințe ce s'a descris, și care cuprinde, în înțelesul său cel mai larg, speranța și dragostea ; cu toate că credința acăsta este prima condițiune ce are omul de împlinit spre a-și impropria meritele Mântuitorului, acăsta credință cu toate acestea nu este îndestulătoare spre a se ajunge scopul. Prin credință numai, omul poate găsi îndreptățirea, curățirea păcatelor sale în taina botezului, care-l introduce în împărăția harului lui Iisus Christos ; el poate apoi să primască darurile harului acestuia

(1). Om. VIII la Ep. către Rom. p. 157, 158, 174, 175.

prin cele-lalte taine ale bisericeî; dar, spre a putea conserva, dupre intrarea în împărația acésta, dreptatea și curăția căpătate prin Botez; spre a se putea folo-i de darurile Spiritului Sânt, ce are a le primi prin cele-lalte sante taine; spre a se putea întări în viața creștină și a se înălța treptat la sântenia creștină; spre a putea, la sfârșitul carierei sale pămên-tești, să se arate îndreptat și sântit înaintea înfricoșatului tribunal al lui Christos; pentru tôte acestea î mai trebuie ceva pre lângă credință; îi trebuie fapte bune, adecă fapte, care să fie espresiunea esterióră și ca fructe a le credinței, speranței și dragosteî, care se află în sufletul creștinului și care pot fi privite ca împlinirea exactă a voinței dumne-deești propuse în legea evangelică.

I. Cuvântul lui D-șeu învață lămurit : 1°. Că numai credința fără fapte, este neîndestulătoare pentru mântuirea omului; Mântuitorul nostru însuși declară : „*Nu toți cei ce-mă dic mie, Domne, Domne vor intra întru împărația ceriurilor, ci acela ce face voia Părintelui meu, carele este în ceriuri*“ (Mat. VII. 21; comp. XXVII, 27). Sântul Apostul Iacob dice.: „*omul se îndreptăză prin fapte și nu numai prin credință*“ (Iac II, 24). Dupre Sântul Ión : „*Cel ce dice că-l cunósce și nu păzește poruncile sale este mincinos și adevêrul nu este întru el*“ (I Ion, II, 4). In fine Sântul Apostol Paul asigură că. „*Nu acei ce ascultă legea sunt drepti înaintea lui D-șeu, ci cei ce păzesc legea vor fi îndreptățiți*“ (Rom. II, 13); 2°. Că creștinul trebuie să-și arate credința, speranța și dragostea sa prin fapte bune : „*Credința care n'are fapte este mórtd în sine. Arată-mi credința ta prin faptele tale. Precum corpul este mort fără de suflet, așa și credința este mórtd fără de fapte*“ (Iac II. 17, 18, 26). „*Orî-cine are speranța acésta întru El*“ (Domnul Iisus Christos) „*se sânteste precum El, sânt este,*“ (I Ion. III, 3).

„Cela ce are poruncile mele și le păzește, acela mă iubește“ (Ión, XIV, 21). *Iubiților să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba, ci prin fapte întru adevăr*“ (I Ion. III, 18). 3°. Că ómenii sunt chîemați la împărăția harului Domnului Iisus spre a face fapte bune : „*Noi suntem făptura sa, fiind creați în Iisus Christos spre fapte bune, pre care le-a pregătit D-zeu, ca să umblăm întru ele*“ (Efes. II, 10). „*Arăta-tu-s'a harul cel mântuitoriu tuturor ómenilor, învățându-ne, ca lăsându-ne de nepietate și poftele cele lumești, să trăim deștepti cu dreptate și cu pietate în lumea de acum ; așteptând fericita speranța și arătarea măreții a marelui D-zeu și a Mântuitorului nostru Iisus Christos ; care s'a dat pre sine pentru noi, ca să ne scape de totă nedreptatea și să-și curățească lu-și popor propriu, râvnitoriu de fapte bune*“ (Tit. II, 11-14) ; 4°. In fine că nu numai duple credința lor, ci și duple faptele lor, va resplăti D-zeu ómenilor în viața viitoare : „*Fiul omului trebuie să vie întru mărirea Tatălui său cu ângerii săi și atunci va da fie-căruea duple faptele sale*“ (Mat. XVI, 27 ; comp. XXV, 34-36). „*Fie-care va primi de la Domnul resplata binelui ce va fi făcut*“ (Efes. VI, 8). „*Va da fie-căruea duple faptele sale*“ (Rom. II, 6). „*Noi toți trebuie să ne arătăm înaintea scaunului de judecată a lui Christos, ca să ia fie-care duple cum a făcut în corp, saũ bine saũ rău*“ (II Cor. IV, 10 ; comp. IX. 6). „*Nu știți voi că nedreptiți nu vor moșteni împărăția lui D-zeu ?*“ (I Cor. VI, 9 ; comp. Gal. V, 19, 20 ; Ebr. XII, 14).

II. Același adevăr este espus și mai lămurit în scrierile sântilor părinți și învățători ai bisericei. Se cităm pre câțiva din ei.

Sântul Clement Romanul : «Așa dar, duple ce ne-am îndreptătit prin credință, se întreba ce este de făcut, iubiților ? Se fugim de virtute și de dragoste ? Nici de cum ; ferescă

D-zeu să facem una ca acesta? Din contră să ne sirguim cu căldură și din toate puterile a săvârși ori-ce faptă bună. . . . Lucrătorul cel bun primește cu îndrăsnelă pâinea muncii sale, dar cel leneș nu îndrăsneste nici a căuta la cel ce l'a pus la lucru. Și noi iarăși trebuie să fim zeloși în virtute, căci totul vine de la El. Așa ne ține Profetul : „*Iacă Domnul. . . . porța cu sine resplătimele și ține în mâna sa prețul muncii*“ (Is. XL, 10). Prin aceia ne îndemnăm a ne întorce către dânsul din totă inima noastră, și a nu fi nici negrijit nici nepăsător în nici o faptă bună (1). Și într'o altă epistolă : „*El ține iarăși : Ori cine mă va mărturisi și mă va recunoște înaintea oamenilor, îl voi recunoște și îl voi mărturisi și eu înaintea Tatălui meu, carele este în ceruri*“ (Mat. X, 32). Iacă resplata noastră pentru că am mărturisit pre acela prin care suntem mântuiți. Dar cum îl vom mărturisi? Implinind toate cuvintele sale și evitând neascultarea poruncilor sale, adorându-l nu numai cu gura, ci din totă inima, cu tot cugetul. . . Nu trebuie să ne mulțămim a-l numi : Dâmn; aceia nu ne-ar mântui, căci El singur ține : „*Nu tot cel ce-mă ține, Dâmn, Domne va intra întru împărăția cerurilor ci acela ce face dreptatea*“ (Mat. VII, 21). De acela fraților, îl vom mărturisi prin faptele noastre și prin stăruința în dragostea între-o-altă, nu prin adulteriu, calomnie, invidie, ci prin cumpătare, prin îndurare, bunătațea inimii; noi trebuie să compătimim unii pentru alții și să nu fim stăpâniți de avariție. Prin ast-fel de fapte, și nu prin fapte contrare, trebuie a mărturisi pre D-zeu (2).

Sântul Ciril al Ierusalimului : „*Cultul dumnezeesc se compune din două părți, adică ; cunoștința acurată a dogmelor pietății și faptele bune. Dogmele fără de fapte bune*

(1). I Ep. c. Cor. n. 33, 34; Lect. cr. 1824, XIV, 270, 271.

(2). II Ep. c. Cor. cap. 3, 4; ibid. 1842, II 46, 47.

nu sunt plăcute lui D-zeu; nu primește nici faptele, dacă sunt întemeiate pe dogmele pietății. Căci la ce ar servi de a cunoaște bine învățătura lui D-zeu și a comite uriciosul adulteriu? Pe de altă parte, ce ar folosi cumpătarea dacă ar blafema ca un nelegiuit (1).

Sântul Vasilie cel Mare : «Am observat de mai mult ori, că faptele fie-căruea și fructele spirituale sunt însemnate sub numele de copii. Căci se ține : „*Totuși se va mântui prin nașterea de prunc, dacă stăruiesc în credință în dragoste, în sântenie și într'o viață bine regulată*“. Și sufletul ca soția unui mire, care a respuns așteptărei sale, se va mântui, dacă cu ajutorul cuvântului naște, prunc, adică fapte bune, și rămâne în calea cea bună, fără a se mai întina apoi prin vre-un păcat (2).

Sântul Grigorie Teologul : «Precum fapta fără credință nu este primită, pentru că mai mulți fac binele prin glorie și prin o dispozițiune naturală, așa „*credința fără de fapte este mórta*“ (Iac. II; 26). . . Arată-mi credința ta din fapte; arată-mi fertilitatea pământului tău. . . dacă este adevărat, că eu n'am semănat în zadar (3).

Sântul Ión Chrisostom : «Vă rog, să ne silim din toate puterile ca să rămânem tari în credință adevărată și a duce o viață virtosă, căci, dacă nu vom uni cu credință și o viață demnă, ne supunem pedepsei celei mai crude. . . . Isus însuși a întărit adevărul acesta în Evangelia sa, când a țis că mulți din acei cari alungă demonii și profetisău vor fi condemnați. Ba încă mai mult. Tote parabolele sale, precum parabola viei, acea a năvodului, a spinilor, a pomului neroditor, cer ca să fim cu adevărat virtuosi. Mai rar vorbește Domnul despre dogme (căci ușor

(1). Cat. IV, n. 2. p. 58.

(2). Comm. la Isaia, c. 14; Op. St. Păr. VI, 400.

(3). Cuv. despre sine însuși; ibid. II, 296.

este a le crede), dar despre viața virtuoasă foarte adesea, său mai bine tot-déuna ; căci în călătoria acésta, lupta este necurmată și prin urmare și munca. Și ce se ȋdic despre disprețul desevêrșit al virtuței? Chîiar nepăsarea de părțile cele mai mici a le sale ne espun la nenorocirile cele mai mari; așa neîngrijirea de milostenie ne aruncă în gheena. . Multe așa ȋdice despre acésta : nu numai negrijirea unei virtuți ne închide ceriul, ci și dacă am practica-o fără sirguintă și zelul cuviincios, urmarea ar fi aceeași pentru noi ⁽¹⁾. Nici botezul, nici ertarea pecatelor, nici sciința, nici primirea sântelor taîne, nici sânta cină, nici mîncarea corpului (Domnului), nici împărtășirea sângelui, nimic de felul acesta nu ne folosește, dacă nu vom duce o viață dréptă, distinsă și curată de tot păcatul ⁽²⁾. Credința fără fapte este, așa ȋdicînd, o fantomă fără viață ⁽³⁾.

Fericitul Teodoret : «Credința nu este de ajuns pentru mîntuire dar faptele sunt neapărat de trebuință spre perfecțiune ⁽⁴⁾. «Ne trebuie nu numai credință, ci și o activitate lăudabilă ⁽⁵⁾. Punctul principal și adevêratul temeliu al faptelor bune, este cunoscința de D-ȋdeu și credința întru el ; căci, ceia ce este ochiul pentru corp ; credința în D-ȋdeu și cunoscința sa, sunt pentru suflet. Dar tot odată pre lângă credință trebuie și o virtute activă, cum îi trebuie ochiului brațe, piciore și cele-lalte membre a le corpului ⁽⁶⁾. Ar fi de prisos a mai cita aici mărturiile multor învêțători ai bisericeii, așa pre St. Ignatie Teoforul, St. Varnava, St. Irineu, St. Teofil al Antiochiei, Clement Alexandrênul, Eu-

(1). La Mat. om. LXIV, p. 102, 103, 104.

(2). In dictum Pauli : „Noto vos ignorare. . .“ n. 6.

(3). In II Tit. omil. VIII, n. 1.

(4). In Exod. quaest. LXIII; cf. in Ps. XLVIII, 1.

(5). In. Ps. XCVI, 9.

(6). In Rom. IV, 25.

sebie Cesarénu, St. Gregorie al Nisei (1), St. Isidor Pelusiotul (2), St. Ambrosie, Ierociții Ieronim, Augustin, St. Ión Damascen (3) cariî repetă în unanimitate adevărul acesta

III. Pe nedrept se lĂgă eterodocșii de unele locuri a le Scripturei, care s'ar părea că indică contrariul, spre exemplu : „*Sciind că omul nu se îndreptĂză prin fapte de a le legei, ci prin credința în Iisus Christos, și noi am credut în Iisus Christos, ca să ne îndreptăm prin credința în Christos, iar nu prin fapte de a le legei*“ (Gal. II, 16). „*Socotim deci că prin credința se îndreptă omul, fără fapte de a le legei*“ (Rom. III, 28). „*Iar celui ce nu lucrĂza, ci crede în cel ce îndreptĂză pre cel nepios, i se socotește credința lui spre dreptate*“ (IV, 5). „*Cu harul sunteți mântuiți prin credința, și acesta nu dela voi, pentru ca darul lui D-zeu este*“ (Efes. II 8).

În privința acĂsta trebuie a ne aminti : 1°. Că Sântul Paul în învățătura sa despre justificare, are îngenere în vedere ómeni, cariî credeau, că se justifică înaintea lui D-zeu prin faptele legei, fără credința în Iisus Christos, adecă păgâni, cariî se lăudau cu faptele lor bune sevêrșite la lumina legei naturale. și mai ales a jidovilor, cariî se lăsau pre faptele lor bune conforme cu legea lui Moisi. Si prin urmare afirmând, că din contră omul pĂcĂtos, jidov sau păgân, nu se pĂte justifica decăt prin credința în Iisus Christos, RescumpĂrĂtorul nĂmului omenesc. că este îndreptăit în dar prin harul dumnezeesc și nu prin faptele și meritele

(1). Ignat. ad. Efes. n. 4; Barnab. Epist. n. 19; Iren., adv Hær. I, 6, n. 2; Teofil, 11, 27, 37; Clem. Alex. Strom. V, 1; VI, 14, 15; Euseb. Hist. eccl. III, 27; Grig. Nis. Catech. XXIX.

(2). Ὁμοζ ἐνὸν ἀπὸ πίστεως μόνον σωθήσονται. Lib. IV. Epist. 65.

(3). Ambros. de Cain, et Abel. II, 2, n. 8; Hier. in Ies. cap. XXVI : „Non enim sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur“. Augustin contr. II Ep. Pelag. III, 5, n. 14 : „Quæ (fides) sine operibus neminem salvat“. I. Dam. Esp. cred. ort. lib. IV, cap. 9 p. 237.

sale personale, Sântul Apostol vorbește anume de fapte sêvêrșite de om, în jidovism sau păgânism, fără credința în Mântuitorul Iisus Christos și înainte de întorcerea sa la credința acésta, și nu faptele omului convertit la creștinism, care, întemeiate pe credință și sântite prin ea, sunt așa dîcînd, fructele naturale și manifestarea ei.

2°. Mai ales trebuie a se avea în vedere, că Apostolul vorbind contra jidovilor înțelege, nu faptele legei morale, ci mai cu sémă faptele legei cerimoniale, pre care păgânii nu le puteau sêvêrși, și a căror observare din partea jidovilor, era duple ei, un titlu de justificare pentru ei singurî, fără de păgâni. Ast-fel duple ce a dîs contra jidovilor că „*omul se justifică prin credința fără faptele legei*“, Apostolul adaugă îndată : „*Aû dóra D-đeû este numai D-đeul jidovilor ? nu și al ginților ? Da, de buna sémă și al ginților ; căci este numai un D-đeû, care îndreptéza prin credința pre cei taeati împrejur, și prin credința justifică și pre cei netaeati împrejur*“ (Rom. III, 28-30) ;

3°. Adaugem că sub numele de justificare, Apostolul înțelege acel fel de îndreptățire ce o primește tot pécătosul, jidov sau păgân, în taina botezului, în momentul întorcerei sale la creștinism și care în adevêr, ni s'a dat numai prin credința în Christos încă ne mâniafestată în faptele legei, dar nici decum acea justificare de care tot creștinul ajută odată la sfêrșitul carierei sale pămênteșii, dorește să se afle vrednic înaintea Judecătóriului ceresc, care duple cuvintele Apostolului însuși, „*va da fie-caruea duple faptele sale*“ (Rom., IV, 6) ;

4°. Observăm încă, că prin credința, care îndreptéză fără împlinirea faptelor legei, în păgânism sau jidovism, Sântul Paul nu înțelege o consimțire rece a minței, ci acea credință vie, ardétóre, care este însoțită de dragoste : „*Caci în*

Iisus Christos, nici tăerea împrejur nici netdarea nu servesc nimic, ci credința care este însuflețită de dragoste“ (Gal. V. 6).

5°. In fine vom dice în genere, că Apostolul nostru nu numai nu se lepădă de faptele bune, care însoțesc credința în Iisus Christos și-i sunt fructe fericite, ci că din contră le privește ca neapărat de trebuință pentru creștinii; toate epistolele sale întăresc acesta; îndemnă în nenumărate locuri pre credincioși „a se deprinde în pietate“ (I Tim. IV, 7), „a se face bogăți în fapte bune“ (VI, 18), „a avea cu îndes-tulare toate și prisosință pentru tot lucrul bun“ (II Cor. IX, 8; Col., I, 10; comp. Gal. VI, 10; II Tes. II, 17; Tit. III, 1; Ebr. XIII, 20) și adaugă: „Că noi toți trebuie să ne arătam înaintea tribunalului lui Iisus Christos, ca fie-care se primescă după cum a făcut în corp bine sau rău“ (II Cor. V, 10).

IV. Nu putem săvârși fapte bune decât numai cu ajutorul harului dumnezeesc; de aceia și faptele bune se mai numesc fructe ale Spiritului Sânt (Gal. V, 22). Dar fiind-că împlinirea lor cere tot odată participarea voinței noastre libere; fiind-că prin această participare de bună-voie, manifestăm credința noastră, dragostea și speranța noastră în Dumnezeu; fiind-că în fine participarea acesta ne costă adesea lupte mari și silinți vigurose (Luc. XIII, 24; II Cor. VI, 4-6; II Tim. III, 12) în lupta cu inimizii mântuirii noastre, lumea, trupul și Satan, de aceia Domnul bine voește să ne impute (socotescă) faptele noastre cele bune ca merit. Și mai întâiu, după măsura progresului nostru în pietate sub conlucrarea harului dumnezeesc, el bine voește a adauge în noi darurile spirituale (Mat. XXV, 21, 28, 29) (1), pentru ca prin ajutorul acesta să ne putem înalța din putere în putere din chiaritate în chiaritate (II Cor. III, 18), apoi

(1). „Acela care se nevoește numai cu rugăciunea, și nu cu umilința, dragostea, blândeța și cele-lalte virtuți, acela obține a-

promite celor drepti. . . . „*Mare resplata vi se pastréza în ceriuri*“ (Mat. V, 12). „*Fie care va primi resplatarea sa particulară dupre lucrul său*“ (I Cor., III, 8).

§. 199. *Aplicarea morală a dogmei.*

I. Harul este absolut de trebuință pentru mântuirea noastră, așa că, fără ajutorul său, nu putem nici să venim iarăși la D-zeu, nici să credem în Iisus Christos, nici să facem fapte cu adevărat bune, fapte spirituale. Deci să ne deprindem a ne umili înaintea lui D-zeu și a oamenilor, în sentimentul slăbăciunii și a neputinței noastre personale; să ne deprindem a ruga cu umilință pre Domnul D-zeu de a ne da acea putere mântuitoare, a o păzi cu umilință în inimile noastre, a ne folosi de ea cu umilință, aducându-ne aminte de cuvintele Apostolului : „*Celor mândri le sta D-zeu în contra, iar celor umiliți le da har*“ (I Petr. V, 5).

II. Harul său ni se da în dar, pentru meritele Rescumpărătorului nostru. Laudă lui D-zeu bine-facătorii nostri ! Laudă pentru tot-deuna și în inima noastră, și în gură și în totă viața noastră „*pentru darul său cel nespus*“ (II Cor. IX, 15). Mulțămită lui D-zeu Părintele, care ne-a dat : „*Spiritul său cel a tot sânt*“ ! (Mat. VII, 11). Mulțămită Domnului Iisus, care prin sângele său ne-a câștigat daruri așa de mari, așa de neprețuite ! Mulțămită Spiritului Sânt, care se revarsa cu îndestulare în inimile noastre, și rodește în noi pentru viața eternă !

decă harul dumnezeesc dupre rugăciune ; căci D-zeu, care e bun, în virtutea iubirii sale pentru oameni, aude cererea ori-căruia îl roga. Dar acela ne cultivând virtuțile, nici obicinuid a le practica, cădând în mândrie, se privează de harul ce l-a primit, sau nu face în privința acesta nici un câștig nou sau nu crește“ (St. Mac. cel Mare, Serm., despre libertatea spiritului n. 19 om. XIX, n. 6).

III. Harul dumnezeesc se întinde asupra tuturor ómenilor, dar nu numai asupra celor predestinați la gloria eternă nici numai asupra celor dreptți. Decî să nu desperăm nici odată de mântuirea noastră, cu tótă mărimea și mulțimea greșalelor noastre; din contră să ne grăbim a alerga la Părintele ceresc „*care se îndură de noi, ne voind ca să péra cine-va, ci cu toți să se întórcă la căința*“ (II Petr. III. 9). Să cerem într'ajutor harul Domnului Iisus, care a venit în lume „*se chême nu pre cei dreptți, ci pre cei pécatoși la pocăința*“ (Mat. IX, 13), și să nu încetăm nici odată de a îndrepta dintru adâncul sufletului nostru acéstă rugăciune către Spiritul Sânt: „*Tesaurul bunătăței, Dătătoriu-le de viața, vino și te selăsluește întru noi; curățește-ne de tótă întinăciunea și mântuește bunule sufletele noastre*“.

IV Harul, de și a tot puternic și destul de lucrătoriu, nu constrînge libertatea noastră; nu ne atrage către bine într-un chip neresistibil; ne chîamă numai la căința și la întórcerea către D-șeu; ne îndémnă a viețui întru pietate; ne ajută în tóte cele bune; ne sântește și ne mântuește, totuși în loc de a ne opune lui, se cere de a i ne supune și se participăm cu activitate la cele ce el lucréză în noi și prin noi. Decî să ne deprindem a fi cu luare aminte la vocea harului, a urma inspirațiunile sale, a ne folosi de puterile ce ni le dă spre a face binele, la care ne conduce, în împlinirea căruia ne ajută și produce însuși în noi.

V. Sântirea omului prin har constă în aceia ca-l curățește cu adevérat de păcatele sale și-l face cu totul curat și nevinovat, precum a eșit proto-părintele nostru Adam din mâinile Creatorului. Ce îndatorire puternică, ce ajutoriú puternic pentru toți sântiții, adecă pentru toți creștinií, de a se feri cu îngrijire de tótă întinăciunea spiritului și a corpului, și de a conserva în mijlocul tuturor ispitelor inocența, care le fu răpită.

VI. Pentru sănțire, apoi pentru mântuirea omului prin harul dumnezeesc, trebuie din partea sa două condițiuni ființiale : credința și fapte bune : „*Să ne apropiem deci cu o inimă cu adevărat sinceră și cu o credință deplină, de tronul harului, se remănem tari și neclătiți în mărturisirea speranțelor. . . și să ne respectăm unii pre alții, ca să ne îndemnăm la dragoste și fapte bune*“ (Ebr. X, 22-24), aducându-ne aminte că „*fară credință este cu neputință a plăcea lui D-zeu*“ (Ebr. XI, 6) și că „*credința fără fapte este mōrtă*“ (Iac. II, 26).

ARTICULUL III.

Despre misteriile bisericei ca mijloce de împărtășirea harului dumnezeesc.

§. 200. *Invățătura bisericei ortodoxe despre misterii ; privire asupra ideilor false în privința dogmei ; conținutul articolului.*

I. Punctele principale a le învățăturai ortodoxe despre misterii sunt următoarele :

1°. «Misteriul este o lucrare sântă, care împărtășește sufletului credincios harul nevăduț al lui D-zeu, sub o formă văduță, și care s'a aședat de Domnul nostru, prin mijlocirea căruia fie-care credincios primește dumnezeescul har, (Mărt. Ort. resp. la într. 99) (1). Misteriile sunt deci prin

(1). Trebuie a aminti aici o observare a St. Chrisostom. „Iisus Christos, ăice el, nu ne a transmis nimic material; ne-a transmis numai spiritual dar în obiecte materiale. Așa la botez, printr'un obiect material, apa, se împărtășește darul, și efectul spiritual constă în naștere și regenerare, sau reînnoire. Dacă ai fi fost necorporal, Iisus Christos ți-ar fi împărtășit darurile acestea necorporal; dar fiind-că sufletul tēu este unit cu corpul, ți împărtășește spiritualul prin material“ (In Mat. hom. LXXXII, n. 4).

ființă, după biserică, niște lucrări sante, care împartășesc cu adevărat credincioșilor harul dumnezeesc : sunt nu numai semne a le promisiunelor divine, ci și instrumente, care lucrează necesar prin har asupra aceloră, cari se aproprie de ele. (Ep. Patr. Or. despre cred. ort. art. 15). Și biserica numără ca atribute esențiale a le fie-cărui misteriu : **a**), aședarea dumnezească ; **b**), un chip sau o figură vedută sau sensibilă ; **c**), împartășirea harului nevăduț sufletului credinciosului prin misteriu.

2°. Sunt șapte misterii : Botezul, Mir-ungerea, Euharistia, Penitența, Preoția, Căsătoria și Maslul. In Botez omul este născut misterios la viața spirituală ; în Mir-ungere primește harul, care-l face să crească și să se întărească spiritualmente ; în Euharistie se nutrește spiritualmente, în Penitență se vindecă de bólele spirituale, adecă de păcate ; în Preoție primește harul de a renasce spiritualmente pre alții și ai învăța prin doctrină și misterii, în Casătorie capetă harul, care santește viața casnică, precum și nașterea naturală și creșterea pruncilor ; în Maslu sau Eleo-ungere, prin vindecare de relele sufletului primește și vindecarea de acele a le corpului. (Catech. cel Mare, cr. art. 10) ; «Noi n'avem în biserică nici mai multe nici mai puține decăt șapte misterii. (Epist. Patr. Or. despre cred. ort. art. 15).

3°. Pentru sevărșirea unui misteriu sunt necesare trei lucruri (πράγματα) : mai întâiu o substanță sau materie convenabilă, spre esemplu, apa pentru Botez ; pânea și vinul pentru Euharistie ; unt-de-lemn și alte substanțe potrivite cu misteriu, pre urmă un preot după lege hirotonit sau un episcop, în fine invocarea Spiritului Sânt și unele cuvinte sântitoare, cu care preotul bine-cuvinteză misteriu prin puterea Spiritului Sânt, arătând scopul său de a-l bine-cuvânta. (Márt. Ort. part. I, resp. 101). «Dar respingem ca cu

totul străină de învățătura lui Christos socotința, că perfecțiunea misterului ar esista numai prin întrebuințarea (spre exemplu mâncarea, etc.) reală a substanței pământești (a-decă bine-cuvântată în misteriu), și că afară de substanța bine-cuvântată în misteriu numai este, chiar și după bine-cuvântare, decât o substanță cu totul ordinară. Privim iarăși ca cu totul falsă și necurată socotința, că neîndestularea credinței ar vătăma integritatea și perfecțiunea misterului, (Epist. Patr. Or. despre cred. ort. art. 15).

II. În opunere cu această învățatură a bisericii ortodoxe un mare număr de heterodocși din timpurile vechi și mai ales modernă învățau și învăță greșit următoarele :

1°. În privința materiei saū a substanței misteriiilor, după Luter, sunt numai simple semne a le promisiunelor divine, având de scop a escita credința în Iisus Christos, care ertă păcatele (1). După Calvin și Zwingli, sunt semne a le harului dumnezeesc, prin care alesul este asigurat de credința și de promisiunile divine ce le-a primit, saū mai bine asigură biserica întregă de credința sa mai mult decât pre sine (2). Socinianii și arminianii nu ved în misterii decât niște cerimonii esteriore, care deosebesc pre creștini de acei ce mărturisesc o altă religione (3). Anabapțiștii nu privesc misteriiile decât, ca semne alegorice a le vieței spirituale (4). Pentru svedenborgienii sunt simbole ale unirei mutuale a lui D-zeu cu omul (5). Quakerii și duhovorții, respingând cu totul partea vedută a misteriiilor, ved în ele

(1). Lutherus. opp. t. III, fol. 266 ed. Iren.; Melancton, Loc. theolog. p. 46. 141.

(2). Calvin, Inst, lib. IV. cap. 4 §. 1, 17, 18; Zwingli, Confes. ad Carol. Imp. in Op. t. II p. 477, 541.

(3). Socinian. Catech Racow. VI. 3; Arminian., confess. Remonstr. XXII, 3.

(4). Veđi Moehler. Symbolique, t. II p. 185 et sq.

(5). Ibid. t. II p. 330 et. sq.

numai niște acte lăuntrice spirituale a le luminei cerești (1). Ori care ar fi deosebirea lor, toate socotințele acestea și altele de aseminea a le deosebitelor secte a le protestantismului în privința misteriiilor se unesc în aceia, că se depărtăză de adevărata idee despre misterii, și nu le recunosc ca niște lucrări sante esteriore, care împărtășesc cu adevărat credincioșilor harul dumnezeesc, regenerăză, reînoesc și sântesc pre om.

2°. In privirea numărului misteriiilor, protestantismul nu s'a mărginit a micșura adevărata idee despre substanța și lucrarea misteriiilor; ei au pus și o mână criminală și asupra numărului, și cu toate că în principiū, sunt între aderenții sei multe divergenți în privința punctului acestuia (2), s'au învoit a recunósce ca misterii saū sacramente, cum le numesc ei, Botezul și Euharistia, negreșit că fiecare sectă dupre cum le pricepe ea (3). Dintre sectarii ruși, cari nu primesc preoți, fără a nega instituirea celor șapte misterii, se mulțamesc cu două și ȃic : «La nevoie sunt destule două : Botezul și Penitența; se póte și fără cele-lalte (4)».

3°. In privința condițiunelor recerute pentru perfecțiunea și activitatea misteriiilor, dupre Luter, perfecțiunea sacramentului nu cere un preot saū un episcop legiuit; sacramentele pot fi administrate de cel întâiū venit, cleric

(1). Veđi despre Quakerii, *ibid.* p. 235; despre pneumatomachi; in trat. lui Novitzky.

(2). Spre esemplu, Luter și Melancton admiseră câte odată trei sacramente, Botezul, Euharistia și Penitența, cu toate că privesc pre cele dinteiū ca principale (Luter. de capt. Babyl. fol. 276. Ien. 1680; Melanct. Apol. V, 167; VII, 200). Putem ȃice a-césta de Zwingli și Calvin; numai cel dinteiū lua Casătoria ca misterii in locul Penitenței, celălalt creoția, (Calv. Inst. lib. IV. 18).

(3). Moehler *Symbolic.* t. I, p. 303. et sq.

(4). Em. S. Ignatie, despre misteriiile bisericeii p. 89. St. Petesbr. 1849.

saŭ laic, bărbat saŭ femeie; ele conservă însemnarea lor și puterea orî și cum s'ar administra, fie fără de intențiune, fie chiar și prin ironie saŭ imitațiune (1) La noi sectarii de carii s'a vorbit firește că lasă pre sēma laicilor împărtășirea misteriiilor; cât despre alții, carii admit preoți, nu conced dreptul acesta decât numai acelor preoți, carii au fost opriți saŭ descărcați de sarcenile lor și carii au părăsit biserica ortodoxă spre a face causă comună cu dēnșii (2). Pre de altă parte donatiștii vechi, apoi, în veacul al doi-spre-decelea, valdensii și albigensii, în fine din suta a patru-spre-decelea, wiclefiții dădură într'un alt extrem; ei priveau ca indispensabil la perfecțiunea și eficacitatea misteriiilor nu numai un servitor hirotonit legal, ci un servitor pios, și pretindeau, că fiind administrate de servitori vicioși misteriiile n'ar însemna nimica (3) În fine dupre reformați și luterani, este alt-ceva: realitatea și eficacitatea sacramentelor ar depinde, nu dela demnitatea și dispoziția lăuntrică a celui ce le administră, ci dela dispozițiunea și credința persōnelor care le primesc; așa că un misteriu n'ar fi misteriu și n'ar avea totă puterea sa decât chiar în momentul când se împărtășește, și aceia cu credință, dar afară de participare saŭ în cazul unei împărtășiri fără credință, n'ar mai fi un misteriu ci o faptă zadarnică (4).

III. Spre a arăta cât se pōte de lămurit și de complet totă dreptatea învățătorei ortodoxe asupra misteriiilor, și tot odată falsitatea ideiiilor ce li se opune, vom desvolta mai în-

(1). Lib. de Missa privata, apud Bellarmin, de Sacram. I. Cap. 24. n. 2.

(2). Em. S. Ignatie despre mist. bis. p. 5. 266-270.

(3). Apud. Natal. Alex. Hist. eccles. sec. XI și XII cap. 4 art. 13 §. 2; sec. XIII și XIV cap. 3 art. 1. §. 2; art. 22 §. 4; Sec. XV, și XVI cap. 2. art. 1 §. 2.

(4). Luther, de Capt. Babyl. t. II p. 286. ed. Ien: Confess. Aug. ort. XIII; Apolog. art. III n. 155. et sq.

tăi învătătura respectivă a fie-cărui misteriu a parte, având în vedere, la trebuință, și unele erori particulare, care se rapórtă la ele și despre care n'am ȃis nimic încă; apoi întemeiați pre observările acestea particulare, vom face și unele însemnări generale asupra misterior, spre combaterea erorilor generale, ce le-am însemnat în privința materiei aceștia.

I. Misteriul Botezului.

§. 201. *Locul Botezului pînre cele-lalte misterii. Ideia despre Botez și deosebitele sale denumiri.*

I. Botezul ține locul întăi înre cele șapte misterii a le bisericei ortodoxe, pentru că este așa ȃicînd pórtă prin care intră ómenii în biserică, dupre cuvintele Mântuitorului : „*De nu se va naște cine-va din apă și din Spirit nu va intra întru împărația lui D-deu*“ adecă în împărația harului, apoi împărația gloriei (Ion. III, 5); și, prin urmare, botezul servește tot odată de ușă pentru tóte misterii cele-lalte, care nu sunt conservate și legal administrate decăt în biserică. De aceia în tot-déuna ca și astă-ȃi se împărtășa el ómenilor înaintea celor-lalte, și orî-cine n'a primit botezul nu se póte împărtăși nici de unul din cele-lalte misterii a le bisericei (1).

II. Sub numele de botez se înțelege misteriu prin care omul pécătos, născut cu corupțiunea ereditară a protopărinților, „*se renasce din apă și din Spiritul Sânt*“ (Ion, III, 5) sau, măi ales, în care pécătosul, învățat în credința creștină, cufundat de trei ori în apă în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt, se curățește prin harul dum-

(1). Cyril. Alex. in Ioan. XX, 17; Augustin, de Peccat. merit. et ren.iss. I, 20, 26.

ne deesc de tot păcatul și devine un om nou îndreptat și sântit (Mărt. Ort. p. I, resp. 102). Ast-fel harul dumnezeesc, care până aci numai chemase pre păcătoș la Christos și de a escita întru el credința acésta, începe a se revărșa preste însăși natura omului și îl curățește cu desevêrșire îl sânteste și îl crează din nou.

III. Conform cu ideile acestea, încă din vechime, misteriuil botezului s'a designat sub diferite numiri: **a)**, avându-se în vedere partea vedută, se numea: baie saũ fântâna baptismală ⁽¹⁾, isvor sânt ⁽²⁾, câte odată simplu apă ⁽³⁾; **b)**, avându-se în vedere mai mult partea nevedută și însemnătatea; lumina ⁽⁴⁾, dar haric ⁽⁵⁾, renaștere ⁽⁶⁾, sântire ⁽⁷⁾, sigiliul în Christos ⁽⁸⁾, sigiliul creștinismului ⁽⁹⁾, sigiliul cre. dinței ⁽¹⁰⁾; **c)**, reunindu-se cele douê părți se numea: baie misterioasă ⁽¹¹⁾, baie mântuitoare ⁽¹²⁾, baia penitenței și a sciinței ⁽¹³⁾, baia saũ „*botezul renascerei*“ (Tit. III, 5) și al re-

(1). Λουτρον, Iustin. Apolog. I, 52; Clem. Alex. Pædag. I, 6; Chrysost. de Incompreh. hom. IV, n. 5. Lavarum, Tertul., de Bapt., cap. 5, 7, 16.

(2). Fons sacer, Augustin, de Civit. Dei, XIII, 7.

(3). Barnab. Epist. n. 2; Clem. Alex. Pædag. I, 6; Cyprian, Epist. L, XIII.

(4). Φῶς, φωτισμός, φωτισμός, Iustin. Apolog. I, n. 61; Clem. Alex. Pædag. I, 6; Greg. Nys. Catech. XXXII; Teodoret. de Div. Deo et. V, 18.

(5). Χάρισμα, Clem. Alex. Pædag. I, 6.

(6). Ἀναγεννησις Iustin. Apol. I n. 61; Πηλιγεννησις, Greg. Nys. Catech. XXXII; Secunda nativitas. Tertul. Exhort. cast. cap. 1.

(7). Greg. Nyss. Catech. XXV, XL; Teodoret. in Cantic. I.

(8). Σφραγίς ἐν Χριστῷ. Epiphan de Mens et Pond. n. 15.

(9). Ephrem. de Charit et Eleem. in t. II p. 254 ed. Græc.

(10). Eulog. Alex. Advers. Novat., III,

(11). Λουτρον μυστικόν, Grig. Nyss. in Laud St. Basillii t. III, p. 483 ed. Morel.

(12). Iustin, Dialog. c. Triph. XIII; Lavacrum salutare, Ambros., de Interpel. David. 11, 4, n. 14.

(13). Λουτρον τῆς μετανοίας καὶ γνώσεως, Iustin, Dialog. cum Triph. cap. XIV.

generărei (1), baia vieții (2), apa vieții eterne (3), izvorul dumnezeesc (4), misterul apei (5), misterul născerii celei noue (6) etc. etc.

§. 202. Aședarea dumnezească a misterului botezului.

Este sigur, că misterul botezului este de aședare dumnezească. Conform cu adevărul acesta nu vom cita botezul Sântului Ión cu tóte că a fost „din ceriú“ (Marc. XI, 30); căci botezul lui Ión nu era decât tipul celui al lui Christos (Mat. III, 11; Marc. 1, 8; Luc. III, 16); el numai pregătea, și încă numai pre iudovi, a primi pre Mesia și împărăția sa (Mat. III, 1-2; Luc. I, 16; III, 3); nu era alt-ceva decât botezul pocăinței (Marc. I, 4; Fapt. XIX, 4), și nu renăscea prin harul Spiritului Sânt, așa că acei ce primeau botezul lui Ión trebuiau apoi să primescă pre acel al lui Christos, (Fapt. XIX, 2-6) (7). Nu vom aduce aici nici bo-

(1). Δουτρον της παλιγγενεσίας, Theofil, ad Autolie, II, 16; Chrysost. in Iis. homil. I, n. 2; Euseb. in Ps. CXVIII, 73.

(2). Constit. Apost. II, 7.

(3). Aqua vitæ æternæ, Cyprian, Epist. ad Cecil. LXIII; Iustin, Dialog cum Tryph. n. 14.

(4). Fons Divinus, Cassiod, in Cantic. VII.

(5). Felix sacramentum aquæ nostræ, Tertul. de Bapt., cap. XI.

(6). Sacramentum nostræ nativitatis, Hilar, in Ps. LXIII, 11; Augustin de Peccat. merit. et remiss. 11, 27, n. 37.

(7). Sântul Apostol Paul dice : Ión a botezat cu botezul pocăinței (nu se vorbește de ertarea păcatelor), dicând poporului să creadă în Acela ce vinea duple el (Fapt. XIX, 4). Și cum s'ar fi putut face ertarea păcatelor când sacrificiul nu se sêvêrșise încă, când Spiritul Sânt încă nu se pogorîse, păcatele nu se ștersese, ura nu se îmlânzise, nici blestemul nu încetase? . . . Vedeți cu câtă precisiune espune Evangelistul subiectul; căci duple ce a đis : Ión veni în deșertul Iudeii, predicând botezul pocăinței, adauge : spre ertarea păcatelor; ca și cum ar fi đis că-i îndemna a recunósce păcatele lor și a se căi, nu spre a primi pedêpsa, ci spre a căpêta mai ușor ertarea, care trebuia să vie mai târđiu. Căci, dacă nu s'ar fi condamnat pre sine n'ar fi cerut ertarea și dacă

tezul Mântuitorului nostru prin Sântul Ión, cu tóte că aici, precum observă Sântul Chrisostom primiad botezul jidóvesc, Iisus Christos a deschis uşa aceluí al noului Testament (1); cu tóte că pogorîndu-se în curgerile Iordanului a bine-cuvêntat fiinţa apelor pentru ca omenirea întrégă să fie bine-cuvêntată prin ele (2); cu tóte că aici vedem pre Spiritul Sânt pogorîndu-se preste Christos cel botezat, întocmai precum harul sêu regeneratoriú se pogóră asupra fie-cărui credincios în misteriu creştin (3). În fine nu vom cita nici botezul ce-l împărtaşău discipulii Domnului în cursul vieţei lor pămênteşti, pentru că, dupre observarea St. Ión Chrisostom, botezul acesta nu se deosebea întru nimic de acel al lui Ión; că era administrat în acelaşi timp ca şi celălalt, dar nu-l înlocuea (Ión. IV, 1-2); că se îndrepta numai către Ebrei (II, 22, 23) şi că prin urmare ca şi celălalt, pregătea numai prin penitenţă a primi pre Mesia ce se arătă, pre urmă a intra întru împărătia harului sêu (Mat. X, 7). Tóte acestea nu erau alt-ceva decât semne premergétóre a le misteriu creştin al Botezului; nu erau decât tipuri saú începuturi.

În faptă, Domnul nostru Iisus aşedă misteriu botezului numai dupre învierea sa, când, dupre ce ne-a rescumpêrat cu scump sângele sêu, şi prin aceia s'a câştigat dreptul

n'ar fi cerut ertarea lor n'ar fi meritat ertarea păcatelor. Ast-fel botezul lui Ión pregătea calea unui alt botez" (St. Chrisost. in Math. om X, n. 1, 2. p. 177, 179; comp. nota I p. 382).

(1). St. Chrisost in Math. om. XII n. 3 t. 1.

(2). Cyr. al Ierus. Cat. n. 8.

(3). „La botezú (lui Iis Chr.) s'a arătat porumbul, spre a îndigeta pre Fiul lui D-zeú, atât lui Ión, cât şi celor ce erau cu dênsul, şi iarăşi ca să sciţi că Spiritul Sânt se pogoră şi asupra vóstră la botez (Chrisost. in Mat. om. XII n. 2). „Sântul Spirit se pogorî materialmente asupra Domnului, în formă de porumb, spre a indica primiiile botezului nostru" (Dom. Esp. ac. etc. lib. IV, cap' 9).

de a împărți credincioșilor darurile Spiritului Sânt (Ion. VII, 39; II Petr. I, 3; I Cor. I, 4), ținse cu solemnitate învățăceilor săi : „*Datu-mi-s' a tótã puterea în ceriũ și pre pãmênt. Decã mergênd învêțați tôte nêmurile, botezându-le în numele Tatalũ și al Fiului și al Spiritului Sânt, învêțându i să păzêscã tôte câte am poruncit vouê. Și iacã eũ cu voi sunt în tôte ținilele pãnã la sfêrșitul vêculũ*“ (Mat. XXVIII,) 19-20. „*Cel ce va crede și se va boteza mântui-se-vã; iar cel ce nu va crede se va osîndi*“ (Mart. XVI, 16; comp. Epist. Patr. or. despre credința ort. art. XV). Aici se arată botezul pentru prima orã, ca un mister pentru toți ómenii în genere, și nu numai pentru jidovi; ca o aședare perpetuã, pãnã la sfêrșitul lumii, și nu pentru un timp ore-care; ca o condițiune ne apãratã pentru mântuirea eternã și nu numai ca o pregãtire la împãrãția harului lui Mesia. De atunci Sãnții Apostoli, de îndatã ce furã investiți cu putere de sus (Luc. XXIV, 49), începurã cu temeiũ a împãrtãși misterul Botezului, a curãți, a regenera în apele sale pre credincioși prin harul Spiritului Sânt. „*Cãți-vê*“, ținca în ținua aceia chãr St. Petru jidovilor, „*și sã se boteze fie-care din voi în numele lui Iisus Christos, spre ertarea pecatelor sale, și veți primi harul Spiritului Sânt*“ (Fapt. II, 28). „*Și a fost, în a-dever, cã în ținua aceia s'a adaus ca la trei miã*“ la biserica lui Iisus Christos (Ibid. 41). Curênd dupre aceia St. Filip botezã pre un eunuc (Fapt. VIII, 38); St. Petru, pre Suțașul Corneliu cu familia sa și alte persóne (X, 47-48); St. Paul, pre una Lidia (XVI, 5), pre pãzitoriul închisórei cu tótã cașa sa (XVI, 33), Crisp, capul sinagogei, și pre ai sãi, precum și pre alii locuitori din Corint (XVIII, 8), pre câti-va învățacei din Efes cari primise botezul lui Ión (XIX, 1-5) etc. De la Sãnții Apostoli se transmisã misterul botezului la sãnta Biserica, carea de atunci împãrtãși neschimbat,

ca și acum, ori-căruea voește de a deveni fiul său și a ajunge în sinul său la mântuirea eternă.

Așa priveau instituirea botezului creștin și raportul său cu botezul lui Ión, și sântii Părinți și învățători ai Bisericeii. Spre exemplu, așa se esprima Tertulian: „Aflăm în Faptele Apostolilor, că acei cari fusese botezați de Ión nu primise Spiritul Sânt și nici auđise vorbindu-se despre el (XIX). . . acesta era botezul căinței și ca o pregătire (quasi candidatus) a celui ce ce era să vie : ertarea păcatelor și bine-cuvântarea în Iisus Christos. Căci, dacă Ión predica botezul căinței pentru ertarea păcatelor, era pentru ertarea, care trebuia să urmeze, căci căința vine înainte și ertarea, carea trebuia se urmeze, căci căința vine înainte și ertarea după aceia ; dar acesta era pregătirea calei. . . . Învățăceii lui Iisus Christos, botezară ca servitori, așa ca și Ión Premergătoriul, și tot cu același botez ca și Ión, și nu cu altul ; căci nu era altul decât numai acela, care fu instituit mai târziu de Iisus Christos, și care nu putea fi atunci administrat de învățăceii săi, pentru că gloria Domnului nu se manifestase încă pre deplin și lucrarea băiei (*efficacio lavacri*), nu era încă aședată prin patima și înviere. . . . Înainte de patimă și învierea Domnului, nu era decât numai credința gola (nuda) spre mântuire. Dar când credința acesta s'a adaus cu credința întregă în nascerea sa, în patima și învierea sa, atunci misteriu au totă deplinătatea sa, botezul sigiliul său : era ca un vestmânt al credinței, gol mai înainte și slab fără legea sa. Dar acum legea botezului (a cufundărei) este facută, forma este prescrisă : „*Mergând*,
dice Domnul, *învățați toate némurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sânt*“ (Mat. XXVIII, 19). Destinațiunea acestei legi se scie : „*De nu se va nasce cine-va din apă și din Spiritul Sânt nu va intra întru în-*

përația lui D-zeu“ (Ión III, 5). Ea a supus credința necesității botezului. De atunci toți cei ce cred se botéză (1). St. Marele Vasilie : «Ión predica botezul căinței și totă Iudeea alerga după el. Domnul predica botezul înfierii, și cine dintre acei ce au pus întru El speranța lor se va împrotivi a i se supune? Botezul cel dintăi era numai pregătirea botezului; al doilea este realizarea lui. Acela era depărtarea de păcat; acesta este chiar apropierea de D-zeu (2)».

Sântul Grigorie Teologul : «Moisi boteza dar numai în apă, și înainte de aceia în nour și în marea (I Cor. X, 2), ceia ce avea un înțeles simbolic precum înțelege și St. Paul, marea figura apa; nourul, Spiritul; mana, Pânea vieții; băutura, Băutura divină. Și Ión boteza, dar nu după obiceiul jidovilor, căci boteza nu numai cu apă, ci și „*pentru căința* (Mat. III, 11). Totuși nu boteza cu totul spiritualmente, căci nu adăugea : „*și al Spiritului Sânt*“. Iisus Christos botéză încă, dar cu Spiritul Sânt, iacă perfecțiunea (3)».

Sântul Ión Chrisostom : «Veți întreba, de ce nu boteza Iisus Christos însuși. Vă spunea mai înainte însuși St. Ión : „*Acela vă va boteza cu Spirit Sânt și cu foc*“ (Mat. III, 11). Dar Spiritul Sânt încă nu era dat; iacă pentru ce nu boteza el. Iar învățaceii săi botezaū numai ca să atragă mulțimea la învățătura mântuirii. Și dacă ar întreba cine-va în ce era superior botezul învățaceilor lui Christos celui al lui Ión, noi vom răspunde : Întru nimica; căci și unul și altul era fără harul Spiritului Sânt, și se făcea numai cu scopul de a aduce la Christos pre cei ce-î boteza. (4)». «Ceia ce s'a

(1). De Baptismo, cap. X, XI, XIII in Patrolog. curs compl. t. I. p. 1211, 1212. . . „Addita est ampliatio sacramento, obsignatio baptismi. . Lex tingendi imposita est et forma præscripta“.

(2). Om. p. botez. Op. St. Pär. VIII, 225, 226.

(3). Serm. XXXIX la Intimpinare; ibid. III 267.

(4). Ἐροῦμεν, ὅτι οὐδὲν. ἐκάτερα γὰρ ὁμοίως τῆς ἐκ τοῦ πνεύματος

întâmpiat cu Pascha, a avut loc și cu Botezul. Căci, precum Iisus, serbând amândouă Pascele, abrogă pre una și dădu nascere alteia, așa și împlinind botezul jidovesc deschise ușa botezului bisericeii Noului Testament. Precum făcuse aceia la aceeași cină, așa făcu aici în același fluviu; șterse imaginea și presintă realitatea. Căci numai botezul acesta are harul Spiritului Sânt; acel al lui Ión n'avea acest dar. Iacă pentru ce nu fu nimic de felul acesta în botezul altor ómenii; așa a fost numai cu Acela, care trebuia să împartă acest dar, și acesta ca să vă învețe nu numai ceia ce v'am spus mai sus, ci și pentru că minunea săvârșită atunci ținea nu de curăția celui ce botéză, ci de puterea celui ce primea botezul. Atunci și ceriul se deschise și Spiritul Sânt se pogorî (1).

Sântul Ciril al Alexandriei: «Precum legea lui Moisi, cuprindând adevărul sub un vël misterios, servea de a pregăti la bunurile viitoare și la cultul spiritual, ast-fel, față cu botezul lui Christos, cel al lui Ión conține o putere pregătitoare (2).

Aceiași învățătură se află în St. Ciril Ierusalimitenul (3), St. Atanasie (4), Augustin (5), Ieronim (6), St. Ión Damascan și alții (7).

χάριτος ἀμοιρα ἦν. . . . In Ioann homil. XXIX n. I in op. t. VIII p. 164, 165 ed. Venet.

(1). In Math. hom. VII n. 3. t. I p. 225.

(2). In Ioan lib. II, cap. 57.

(3). „El (Ión) boteza, în Iordan; tot Ierusalimul vinea la el să primescă pregătirea botezului“ (Cat. III, n. 4 p. 48; comp. XVII, n. 8, p. 378).

(4). In Mat. III, II (Fragm. in Galland. V. 176).

(5). Contr. Donat. V, 10, n. 12; Epist. LXIV, ad Eleusium, n. 10.

(6). Dialog. contr. Lucifer. cap. 3.

(7). „Botezul lui Ión era numai pregătitor; el conducea pre cei botezați la pocăință, ca să credă în Iisus Christos. Căci Ión di-

§. 203. *Partea vădută a Botezului.*

Propriū vorbind, partea vădută a misterului Botezului (ce se află cu tóte amăruntele în ritualul misterului acestuia) constă în a cufundă de trei ori în apă pre cela ce se botéză, rostind cuvintele acestea : „*Botéza-se robul lui D-zeu. . în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt*“ (Cat. cel Mare creștin, despre Botez). Aici se deosebește a nume : **a)** materia saū substanța misterului, apa; **b)** însuși actul împărțășirei misterului, cufundarea de trei ori a aceluī ce se botéză în apă; și **c)** cuvintele ce se pronunță, când se face acesta.

I. Materia misterului Botezului trebuie să fie apă curată, naturală (Mărt. ort. p. 1. resp. la întreb. 103). Căci însuși Mântuitoriul apropiia materia acésta a botezului prin cuvintele : „*De nu se va naște cine-va din apă și din Spirit Sânt, nu va intra întru împărăția lui D-zeu*“ (Ión III, 5). În apă botezaū și Sânșii Apostoli. „*După aceia mergënd*“ istorisește cartea Faptelor apostolice, vorbind de St. Filip și de eunuc, „*ei dadură de apă, și-î dăse famenul : Iacă apă; ce mă împedecă încă a mă boteza? El porunci îndată să opréscă trăsura, și se pogorîră amêndoī în apă și Filip boteza pre eunuc*“ (VIII, 36-38). De asemenea, când pe negândite se pogori Spiritul Sânt asupra păgânilor, cari ascultase pe Sântul Petru. Apostolul dăse : „*Se póte óre a li se opri apa botezului acelora, cari aū primit acum pre Spiritul Sânt ca și voi? Și începu a-î boteza în numele Domnului Iisus Chris-*

cea : Eū vă botez cu apă, spre căință; iar acela ce vine dupre mine, vă va boteza cu Spiritul Sânt și cu foc“ (Mat. III, 11). Astfel Ión curătea numai cu apă spre a pregăti primirea Spiritului Sânt (Esp. lib. IV, C. 9, p. 238). Cf. Greg. III in Evang. lib. I. hom. XX, n. 2; Teofilact. in în Math. III; 1; in Luc. III).

tos“ (X, 47, 48). De asemenea și biserica din toate timpurile a administrat botezul tot în apă, precum se vede din numărările mărturii a le păstorilor și învățătorilor s^{ei}. Iacă spre exemplu, cum se exprimă Sântul Iustin : •Dacă cineva crede cu tărie și este convins, că învățătura și cuvintele noastre sunt însuși adevărul, și se îndatorește a-și conforma viața sa cu ea, îl învață a cere dela D-zeu prin rugăciune și ajunare ertarea păcatelor sale trecute, și noi în sine ajunăm și ne rugăm cu el. Apoi îl ducem într'un loc cu apă, și acolo se renaște ca și noi, adevă se cufundă acolo în apă și se spală în numele Părintelui tuturor și Domnului D-zeu, și al Mântuitorului nostru Iisus Christos și al Spiritului Sânt ⁽¹⁾. Sântul Kiril al Ierusalimului : •Precum omul este format din două părți, suflet și corp, așa și curățirea este îndoită, nematerială pentru suflet și materială pentru corp ; adevă apa curățește pre acesta și Spiritul Sânt sigilează pre ceia-lalt, ca să putem merge la D-zeu cu inima stropită și sufletul spălat cu apă curată ⁽²⁾. Sântul Grigorie Teologul : •Fiind-că suntem compuși din două substanțe, adevă din suflet și corp, dintr'o substanță vedută și o substanță nevedută, curățirea este de două feluri ; una se face prin apă, alta prin Spirit ; cea dinteiu se primește vedut și material, cea-laltă se sevărește și nematerial și nevedut ; una este simbolică, figurată, alta este reală și curată și este mai din launtru ⁽³⁾. Sântul Basilie : •Botezul își propune un îndoit scop, adevă, de a nimici corpul păcatului, ca să numai porțe fructele morței și a-l face să viețuască prin Spiritul și se producă fructele sântenieli, apa represintă mórtea, primind corpul ca într'un mormânt ; dar Spiritul

(1). Apol. I n. 79 ; Lect. cr. 1825, XVII, 91, 92.

(2). Cat. III, n. 2 p. 44. 45.

(3). Cuv. pentru botez ; Oper. St. P. III, 277.

împărtășește puterea cea făcătoare de viață, reînoid sufletele noastre și făcându-le să trecă dela paliditatea cea de mărte a păcatului la viața primitivă (1). Fericitul Augustin : «Ce este botezul lui Christos? O baie de apă curată și câteva cuvinte rostite (in verbo). Luați apa, nu-i botez; luați cuvintele, nu este botez (2).» Sântul Ión Damascénul : «El (Domnul) ne-a poruncit a ne renaște din apă și din Spiritul Sânt, sub venirea Spiritului Sânt în apă, dupre rugăciune și chîemare. Căci, precum omul este format din două părți, suflet și corp. Domnul ne-a curățit prin apă și prin Spirit; prin Spirit spre a reînoi în noi chipul și asemănarea (dumnezească); prin apă, spre a curăți corpul de păcat prin harul Spiritului și a-l scăpa de corupțiune. Apa este aici imaginea morței, dar Spiritul dă arvuna vieței (3).

Prin urmare cu nedreptul se respinge ori ce materie în taina botezului (4), sau se recunósce, dupre esemplul lui Luter, ca convenabil pentru misteriu acest, nu numai apa ci și ori care alt lichid (5).

II. Trebuie a se împărtăși botezul cufundând de trei ori în apă pre cel ce se botéză : de trei ori, dupre regula apostolică (6), și învățătura vechilor învățători ai bisericeii, în numele celor trei Persóne a le Sânteii Treimii (7), ca în me-

(1). Despre Spiritul Sânt c. 15; ibid. VII, 283, 284.

(2). In Ioan Tract. XV, n. 4.

(3). Esp. lib. IV, c. 9 p. 236.

(4). Așa erau spre esemplu Paulicienii, Phot. adv. Manich. I, 9.

(5). Vid. apud Belarmin, de Baptismo, cap. 2.

(6). „Dacă cine-va nu face întreita cufundare în acest unic misteriu, ci odată, făcută întru mórtea Domnului, să fie esclus. Căci, Domnul n'a dis : Botezați întru mórtea mea, ci : Mergând învățați tóte némurile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sânt (Can. 50).

(7). Tertul. adv. Prax. XXVI, Christos, in Ioan. homil XXV, n. 2; Ambros, de Sacr. II. 7; Hier. adv. Lucifer., cap. 4. „Marele misteriu al botezului se face prin trei cufundări și pe atâtea chie-

moria morței a înmormântărei și a învierii Domnului Ii-
sus (1); și Biserica privea ca fără putere botezul eunomie-
nilor și a altor eretici, cari îl împărțeau prin o singură
cufundare (2). Trebuie să fie cufundare, să se cufunde ca-
techumenul în apă, pentru că : 1°. Așa a fost botezat Chris-
tos de Premergătoriul (Mat. III, 6; comp. Marc. I, 5; Ion.
III, 83); 2°. Pentru că așa botezara Sântiți Apostoli (Fapt.
VIII, 37, 38); 3°. Pentru că botezul se reprezintă în Scrip-
tură ca fiind o asemănare exactă a deluviului universal, o
figură (ἀντίτυπον), dīce St. Apostol Petru, căria respunde a-
cum botezul (I Petr. III, 19-21); ca „*Botez al apeli*“ prin
care Domnul ne *curățește* (Efes. V, 26; Tit. III, 5) și ca
un „*mormēt în care suntem înmormētați cu Iisus Christos
în mōrte*“ (Rom. VI, 4; comp. Col. II, 12); atâtea denumiri
care nu s'ar potrivi cu misteriu, dacă nu s'ar face prin cu-
fundare; în fine 4°. Pentru că, chiar duple mărturia etero-
doșilor (3), misteriu acesta se făcea așa în biserica veche;
precum mărturisește St. Dionisie Areopagitul (4), Tertu-
lian (5), St. Vasilie cel Mare (6), St. Gregorie Nisis și alții (7).

mări pentru ca chipul morței să fie imprimat asupra noastră, și
să fim luminați prin cunoștința de D-șeu“ (M. Vasil. despre Sp.
St. c. 15).

(2). St. Cyril Ierus. Instruct. Mystag. II n. 4, p. 446; Greg.
Niss. de Baptism. Christ. in t. III p. 327 (ed. Morel); Catech. cap.
XXXV; Leo, epist. ad epist. Sic. cap. 3.

(2). „Eunomienii, botezați prin o singură cufundare și monta-
niștii. . . cari doresc a se reuui cu ortodoxia, îi primim ca pre-
niște păgâni (M Conc. ecum c. 7).

(3). Cabassut. Synops. Concil. III, p. 331. Paris. 1838; Klée.
Kathol. Dogmat. III, 5, 128, Mainz, 1845; Manuel despre istoria
dogmelor creștine II, p. 209; Paris 1848.

(4). De Eccles. hierarch. cap. II n. 7.

(5). „Nam nec semel, sed ter ad singula nomina in Personas
singulas tingimur“ (Adv. Prax. cap. XXVI). „Aquam adituri. .
ter mergitaur. . .“ (De corona milit. cap. III).

(6). Greg. Niss. Orat. catech. cap. XXXV.

X Cât despre *stropire*, formă sub care se face de ordinar botezul în biserica apusană, trebuie să dicem că ea a fost admisă în vechime numai ca o excepție dela regulă, în cas de necesitate absolută, mai ales pentru bolnavi (numiți *cliniți*, dela cuvântul κλινη, pat) cari nu se puteau boteza prin cufundare (1); și cea ce este de însemnat, chiar în suta a treia forma acésta a botezului era un subiect de contestare pentru uni; așa că St. Cyprian cređu, că trebuie să scrie, spre a liniști spiritele, că misteriu botezului nu perde nimic din puterea sa dacă s'ar face așa (2). Și până în ziua de astă-đi biserica ortodoxă, recunoscând, că stropirea în administrarea botezului nu micșuréză puterea misteriu-lui (3), totuși nu admite forma acésta de cât la nevoie, și numai ca o excepțiune dela regula generală.

III. Botezul trebuie să se facă în numele Sântei Treimi, pronunțând preotul cuvintele acestea : «Botéză-se servul lui D-đeü în numele Tatălui, și al Fiului și al Spiritului Sânt». Căci, în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt, a poruncit însuși Domnul nostru Iisus Christos a boteza tóte némurile (Mat. XXVIII, 19); și în urmaarea unei porunci așa de clare și precise, sânta biserică n'a administrat nici odată botezul în alt chip. Mărturiile în privința acésta nu ne lipsesc. Cetim în aședemintele apostolești : «Dacă cine-va, episcop sau preot, botéză almintrelea decât

(1). Tertul. de Pœnitent. c. VI; Euseb. H. E. VI, 43; Augustin. in Iohan, tract LXXX.

(2). Nec quemquam movere debet quod *aspergi* vel *perfundi* videntur ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur, quando S. Scriptura per Ezechielem prophetam loquatur et dicat : Et aspergam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus immunditiis vestris. . . Unde apparet aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri ditinere. . . " Epist. LXXXVI.

(3). Veđi cartea intitulată : Justificarea creștinilor adevérați botezați prin stropire (1701).

dupre aşedarea Domnului, în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt, să fie destituit, (Can. 49). Avem mărturiile St. Iustin Martirul și Tertulian, a căror cuvinte s'a citat. Origen dize : «Botezul celj mântuitoriu nu se pôte face alt-fel decât în numele (auctoritate) prea Sântei Treimi, adecă prin chiamarea (cognominatione) Tatălui, și a Fiului, și a Spiritului Sânt (1)». Așa se esprima St. Cyprian : «Insuși Iesus Christos prescrie să se boteze în numele pre Sântei Treimi (2)». St. Atanasie : «Orî-cine ar lăsa ceva din Sânta Treime, și s'ar boteza numai în numele Tatălui, sau numai în numele Fiului, sau în numele Tatălui și al Fiului, fără Spiritul Sânt, acela nu primește nimic. . . căci desevêrșirea (τελείωσις), mântuirea se află în Treime (3)».

Dupre çisa St. Vasilie : «Credința și Botezul sunt doue mijlôce de mântuire firește unite unul cu altul și nedespărțite ; căci credința se sêvêrșește prin botez, și botezul se întemeiază pe credința ; dar ambele se fac prin același nume. Fiind-că credem în Tatăl, în Fiul și în Spiritul Sânt ; de aceia suntem botezați în numele Tatălui și Fiului și al Spiritului Sânt, și fiind-că mărturisirea credinței, care introduce în mântuire vine înainte, așa botezul, care sigilează consimțirea și mărturisirea credinței nôstre, vine, dupre aceia (4)». Mărturiî analôge se află în St. Grigorie Nisis, St. Ciril Alexandrênul (5), Augustin (7) și alții.

(1). De princ. 1, 3, n. 2.

(2). . . . „Baptizari in plena et adunata Trinitate“ Epist. ad Jubaj. LXXIII.

(3). Epist. ad Serap. 1 n. 30.

(4). Despre Spirit. St. c. 19 ; Oper. St. Păr. VII. 273. comp. rem. 212.

(5). Greg. Nys. Orat. II, in Eunom t. II, p. 430. ed Morel. Ambros, in Luc. VIII, n. 67 ; de Myst. IV, n. 20 ; Cyril. Alex in Ies. lib. II t. IV. p. 283, ed Aub.

(6). In Patrem et in Filium, et in Spiritum S. baptizamur et ter mergimur (in Ef. c. IV).

(7). Certa sunt Evangelica verba, sine quibus non potest con-

Iar locurile Sântei Scripturî unde se vorbește de botez în Iisus Christos (I Cor. I, 2, 13), sau în numele lui Iisus Christos (Fapt. II, 38; VIII, 16; X, 48; XIX, 5), trebuie să observăm că după interpretarea învățătorilor bisericeî, locurile acestea nu arată că botezul s'ar fi făcut vre odată sau că trebuie să se facă almintrelea decât în numele Sântei Treimi.

Căci : 1°. Espresiunea „*a se boteza în Iisus Christos*“ însemnă numai a fi botezat cu botezul instituit de Iisus Christos; a fi botezat, nu cu botezul lui Ión sau orî-care altul, ci cu botezul creștin în numele Sântei Treimi. «A fi botezat în Iisus Christos, ȕice anume St. Eulogie al Alexandrieî, este a fi botezat după orânduirea și tradițiunea lui Iisus Christos, adecă în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt. (1). În adevăr în cartea faptelor apostolice cetim, că unele persóne, care au fost botezate „*cu botezul lui Ión*“ și nu primise darurile Spiritului Sânt, fură apoi botezați, în numele lui Iisus Christos (XIX, 4, 5), spre a se învrednici a primi aceste daruri; ceia ce póte se însemne cu adevărat că acele persóne au fost botezate cu botezul creștinesc. . .

2°. Cât despre espresiunea „*a fi botezat în numele lui Iisus Christos*“, nu numai că nu esclude, ci din contră presupune și *numele* Părintelui și al Spiritului Sânt, care este unul și nedespărțit în tóte persónele Treimeî, pentru natura și divinitatea lor. Sântul Vasilie scrie : «Nimene să nu se smintescă vedēnd pre Apostolul, când vorbește de botez, că lasă fórté adesea numele Părintelui și al Spiritului Sânt; nimene să nu încheie din acéstă omitere, că n'ar trebui păstrată chîemarea numelor. Se ȕice : „*Câți în Chris-*

secrari Baptismus (De Baptism. VI, c. 25).

(1). Apud. Fot. Bibliot. cod. CCLXX, p. 833.

tos v'ați botezat, în Christos v'ați îmbrăcat" (Gal. III, 27) și iarăși : „Câți în Iisus Christos ne-am botezat, întru mórtea lui ne-am botezat" (Rom. VI, 3). Așa este, pentru că denumind pre Christos este a mărturisi totul ; implică de odată și pre D-zeu care unge, și pre Fiul, carele este uns, și ungera Spiritului, precum învață St. Petru în Fapte : „D-zeu a uns cu Spirit Sânt, și cu putere pre Iisus din Nazaret" (Fapt. X, 38) (1). Saú precum înțelege un alt învățatoriú al bisericei : „Avea drept, Apostolul Petru, când, a apărat adevérul credinței în Christos și sciind că unul este numele Treime, striga : „Nu s'a dat ómenilor alt nume sub cerú în carele se ne mántuim,, (Fapt. IV, 12). Cu dreptul iarăși învățând pre ómeni a se boteza în numele lui Iisus Christos boteza în unul și același nume al Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt ; căci în Treime, unde unitatea ființei este perfectă, nu este nici o deosebire naturală în nume (2). Cuvintele acestea a le Sântului Ión Damascénul sunt iarăși demne de atențiune : „Cu tóte că dumnezeescul Apostol dice, că suntem botezați în Iisus Christos și în mórtea sa (Rom. VI, 5), totuși el nu dice că așa se fie chîemarea în botez, ci voește să arate, că misteriu acestuia este chipul morței lui Christos ; căci botezul prin cufundarea de trei ori repetată arată că Domnul a reșas trei zile în mormânt ; și a se boteza în Iisus Christos nu însemnă alt-ceva decât a se boteza creștend întru el ; dar este cu neputință a crede întru el, fără să fi învățat a mărturisi pre Tatál, și pre Fiul, și pre Spiritul Sânt. Iisus Christos este fiul lui D-zeu celui viu, un-sul Spiritului Sânt prin Tatál. . Care trebue să fie cuvintele chîemării ? Insuși Domnul a învățat pre învățaceii săi, și-

(1). Despre Spiritul Sânt ; Oper. St. Pár. VII, 272.

(2). Fulgent. adv. Fabian., lib. X, fragm. 37, în Patrolog. curs. compl. t. LXXV, Col. 832.

cându-le : „*Mergând . . botezându-ri în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt*“ (Mat. XXVIII, 19) (1).

Administrând tot-deuna botezul, dupre ordinul clar și precis al Mântuitorului. în numele Tatălui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt, sânta biserică a condamnat în tot-deuna pre toți acei, cari se depărtau dela acest ritual aședat și învętat de D-đeu, adecă; pre acei eretici nenumiți, cari botezau în numele a trei Părinți, a trei Fii sau a trei Mângâiatori (2); o mulțime de gnostici și eunomieni, cari botezau întru mórtea lui Christos (3); pre marcosieni, cari botezau în numele necunoscutului Părinte a tóte, al adevěrului, muma a tot ce există, a lui Christos pogorit asupra lui Iisus spre a se uni cu el și a lucra cu dęnsul minuni și rescumpěrarea ómenilor (4); pre eunomieni, cari botezau în numele Creatoriului său în numele necreatului D-đeu, și al Fiului creat, și al Spiritului sântitoriũ creat prin mijlocirea Fiului (5) și alții.

§. 204. *Efectele nevęđute ale misterului botezului și nerepeșirea lui.*

I. În momentul când catechumenul credinței sante se cufundă de trei ori în apele botezului, rostind preotul cuvintele : «Botéză-se servul lui D-đeu în numele Tatalui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt», harul dumnezeesc lucréză nevęđut preste natura întręgă a celui ce se botéză.

Și mai ánteiũ : 1º. Il renaște sau îl crează din nou, dupre márturia dumnezeescului nostru Mântuitoriũ însuși. În

(1). Esp. lib. IV. cap. 9.

(2). Veđi can. 49 apost.

(3). Can. 50 ap.; Origen, in Rom. VI, 3 : Socrat. H. E. V, 24.

(4). Epiphán, Hæres. XXXIV; Euseb. H. E. IV, II; Teod. Hæret. Fab. I, 9.

(5). Epiphán. Hæres. LXXVI.

convorbirea sa cu Nicodim raspunde Iisus : „Adevăr, adevăr, *dic ție : Nimene nu va videa împărăția lui D-zeu de nu se va nasce din noă. Nicodim duse : Cum se pôte nasce omul bêtrîn fiind ? Pôte el să între în pântecetele mamei sale ca sa se nască de a doua oră ? Iisus raspunse : Adevăr, adevăr, dic ție : De nu se va nasce cine va din apă și din Spirit Sânt, nu va intra întru împărăția lui D-zeu. Cel nascut din trup, trup este, și cel nascut din Spirit, spirit este“ (Ión. III, 3-6). De aceia Sântul Paul numește botezul „botezul renascerii“, *παλιγγενεσια* (Tit., 5).*

2° Curățeste de tot păcatul, îl îndreptățește și îl sânteste. Acésta se vede lămurit din aceiași convorbire a Mântuitorului cu Nicodim. Acolo vedem clar că, precum înainte de botez suntem *trup*, fiind născuți din carne, adecă că noi ținem dela părinții noștri o pată a păcatului ereditariu, care ne împedecă de a intra întru împărăția lui D-zeu, așa în misterial Botezului, născuți din Spiritul Sânt. devenim *spirit*, și prin urmare curăți de păcatul proto-părinților noștri sau de ori ce întinăciune trupescă, în urma căria intrăm noi în împărăția lui D-zeu. Acésta resare iarăși din cuvintele Apostolului Petru : „*Căți-vă și să se boteze fie-care din voi în numele lui Iisus Christos spre ertarea păcatelor*“ (Fapt. II, 38). „*Botezul care ne mântuește nu se mărginește a curăți trupul de întinăciunea sa, ci îndemăna consciința a se păzi curată pentru D-zeu*“ (I Petr. III, 21). Acésta se vede și din mărturia St. Paul : „*Iisus Christos a iubit biserica și s'a dat pre sine pentru ea ca să o sântescă, curățindu-o prin spalare de apă în cuvânt, ca să o pue sieși mărită, neavând întinăciune nici prihană, sau alt-ceva de acest fel, ci ca să fie sântă și fără prihană*“, (Efes. V, 25-27), unde botezul se numește spalare de apă în cuvânt, adecă cu pronunțarea unor cuvinte : precum și céstă laltă mărturie a aceluși Apostol : „*Că și unii din voi au fost (păcătoși) alta dată ; dar v'ați spalat,*

v'ați sântit, v'ați îndreptat în numele Domnului nostru Iisus Christos și prin spiritul D-zeului nostru" (I Cor. VI, 11). Ast-fel botezul, spălând toate păcatele, în prunci păcatul original în cei mari păcatul original și păcatele voluntare, dă omului aceeași dreptate ce o avea în starea nevinovăției și a curăției (Mărt. Ort. part. I resp. 103; comp. Ep. patr. Or. despre cred. art. 16).

3°. Il face fiu al lui D-zeu și membru al corpului lui Christos, biserica. „*Voți toți, dice Apostolul creștinilor, sunteți fi ai lui D-zeu, prin credința în Iisus Christos; căci, câți în Christos v'ați botezat, v'ați îmbrăcat în Iisus Christos. . . Toți sunteți una în Iisus Christos*" (Gal. III, 26, 27, 28). Și aiurea : „*Căci toți ne-am botezat într'un Spirit ca să fim corp. orî Iudei, orî Elini, orî sclavi orî liberi și toți am primit aceeași băutura, ca să fim un spirit*" (I Cor. XII, 13; comp. act. II, 41; Rom. VI, 3 5).

4°. Ne mântuește de pedepșa eternă pentru păcate și ne face moștenii vieții eterne : „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cela ce nu va crede se va osîndi*" (Marc., XVI, 16). „*Ne-a mântuit, nu pentru faptele de dreptate ce le-am fi făcut noi, ci după a lui milă, prin baia renascerei și a învierii Spiritului Sânt, pre care l-a revărsat prește noi cu abundența prin Iisus Christos Mântuitorul nostru, ca, fiind îndreptați prin harul lui să devenim clironomi ai vieții eterne după speranță*" (Tit. III, 5-7; comp. I Petr. III, 21).

Toțe efectele acestea a le harului în misteriu botezului sunt nedespărțite. Regenerând pre om 'l curățește prin aceea chiar de tot păcatul, îl îndreptază și îl sânteste. Curățindu-l de păcate îl mântuește prin aceea chiar de pedepsele eterne a le păcatului. Îndreptându-l în fine înaintea lui D-zeu și sântindu-l îl face prin aceea chiar fiu al lui D-zeu, membru al corpului lui Iisus Christos și moșten vieții eterne.

Aşa era şi învăţătura tuturor sântilor părinţi şi învăţători ai bisericeii, faţă cu efectele nevedute a le misterului botezului. Aşa dicea Sântul Varnava : «Botezul se face spre ertarea păcatelor. Intrăm în apă încărcăţi cu păcate şi întinăciuni, şi eşim purtând în inimă fructul temerei şi al speranţei (1)». St. Iustin : «Trebue să căutaţi a sci prin ce cale puteţi căpeta ertarea păcatelor şi câştiga speranţa moşteneirii bunurilor făgăduite. Aveţi numai una; ca dupre ce aţi ajuns a cunosce pre Iisus, şi v'aţi spălat prin botez întru ertarea păcatelor, se începeţi a vieţui întru sântenie (2)». Clement Alexandrénul : «Când suntem cufundaţi (în apă) suntem luminaţi; odată luminaţi, suntem adoptaţi fii ai lui D-deş; odată adoptaţi, devenim perfecti, şi prin aceia nemuritori. „Dis-am : D-deş sunteţi, şi toţi fii ai celui prea înalt“ (Ps. LXXXI, 6). Efectul acesta se mai numeşte şi har, lumină şi baie; este baia prin care suatem spălaţi de păcatele noastre, harul prin care ni se értă pedepsele pentru păcatele noastre, lumină prin mijlocul căria privim la lumina cea sântă, care ne mântueşte, adecă contemplăm pre D-deş. . (3)». Sântul Ciril al Jerusalimului : «Mare lucru este rescumpărarea captivilor, vestmântul luminei; sigiliul sacru şi nealterabil, carul care duce la ceriū, mângâerea paradisului, mijlocitoriul împărăţiei ceriurilor, harul adopţiunei (4)». St. Vasilie cel Mare : «Botezul este rescumpărarea captivilor, ertarea datornilor, mórtea păcatelor, nascerea cea nouă a sufletului, vestmântul luminei, sigiliu neviolabil, care duce la ceriū, pregătirea împărăţiei, darul înfierii (5)». Sântul Grigorie Teologul : «Botezul, cu harul şi

(1). Εἰς ἄρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. . . Epist., n. 11.

(2). Dialog. cum Triph. cap. 44.

(3). Pædag. III cap. 6.

(4). Instr. Prep. catech., n. 16 p. 13.

(5). Omel. prep. la botez.; Oper. St. P. VIII, 233.

puterea sa, nu înnecă lumea ca altă dată, ci espiază păcatul în fie-care om și spală cu desevêșire tótă necurația și tótă întinăciunea întroduse prin nascerea cea dintăi. . . . Venind în ajutoriul nascerei prime botezul Spiritului ne înoiește din învechiți ce eram ; ne face asemenea lui D-șeu, din trupești precum suntem topindu-ne fără foc și creându-ne din nouă fără a ne distruge (1). «Botezul dă ertarea păcatelor comise și nu a celor ce au să se sevêșescă. . . ster-gând păcatele botezul nu nimicește meritele. . . Ast-fel ne botezăm noi spre a învinge : ne spalăm cu apele acestea curățitoare care spală mai bine decât isopul, curățește mai mult decât sângele legei, sunt mai sante decât *cenușa* de junice, cu care se stropeau cei necurați (Ebr. IX, 15), și care pôte curăți corpul numai pentru un timp, iar nu distruge cu desevêșire păcatul». Sântul Ión Chrisostom : «Bo-tezul harului curățește pre toți. Fie desfrânat, fie adulter, idololatra sau ori care alt păcat mare ; conție în sine chiar tot răul omenirei, când s'a cufundat în apele botezului ie-se din aceste ape dumnezești mai curat decât razele sóre-lui. Eșit din baia acésta nu numai că este curat, ci și sânt și drept ; căci Apostolul a đis nu numai : „*V'ați spalat*“, ci încă și „*v'ați sântit, v'ați îndreptat*“ (I Cor. VI, 11). Bo-tezul nu ne értă numai păcatele și ne curățește de fără de legile nóstre ; dupre botez suntem óre cum născuți din nou, căci Botezul ne crează din nou și ne forméză (2). Ase-minea espresiunii se află în Teofil al Antiohiei (3), Am-

(1). Cuv. la botez. ; ibid. III, 277.

(2). Ad illumin. Catech., n. 3. Aiurea : Δόγμα μέγα, ότι τελείως καθαίρονται τῶν ἁμαρτημάτων οἱ Βαπτιζόμενοι (In Act. homil. XI, n. 2). Și aiurea : „In botez darul se împărtașește prin apă, substanța materială ; dar efectul spiritual constă în nascerea și regenerarea sau reînnoirea“ (La Mat. hom. LXXXII, n. 4, t. III p. 421).

(3). Ad Autolic. II, 16.

brosie (1), Grigorie Nisanul (2), Augustin (3), Teodoret (4) și mulți alții (5).

II. În urmarea efectelor acestora produse prin botez în sufletul credincioșilor, biserica ortodoxă, în unire cu cuvântul lui D-zeu (Efes. IV, 6), ne învață a mărturisi numai *un botez* : «unic în înțelesul acela, că misterul acesta se administrează fie-cărui om numai odată, și că dacă s'a făcut după regulă, nu se mai poate repeți nimerui (Cat. c. Mare. cr. despre botez). În adevăr misterul acesta în înțelesul propriu ne nasce spre viața spirituală (Ión. III, 5). Dar, precum pentru viața naturală, fie-care om se nasce numai odată, așa este și pentru viața spirituală ; și precum la nașterea sa naturală fie-care din noi primește dela natură forma și figura sa determinată care-i rămâne pentru tot-déuna, întocmai așa, la nașterea spirituală, misterul botezului pune asupra fie-căruea din noi sigiliu neșters, care rămâne pentru tot-déuna pre neofit, chiar dacă ar săvârși și după botez miș de păcate, fie chiar și renegarea credinței (Epist. patr. or. despre cred. ort. art. 16).

(1). „In Baptismate omnis culpa diluitur“. De Sacram., III, n. 17 ; cf in Luc. VI, 3 ; VIII 24.

(2). Βίπτισμα τοίνον εστιν άμαρτιών κί θαρσις, άψοσις πλημμελημάτων, ανακαινισμοδ και αναγενήσεως αιτία (In Bapt. Christi, III 368, ed. Morel.).

(3). Renati ex aqua et Spirit S., omnibusque peccatis sive originis ex Adam, in quo omnes peccaverunt, sive factorum, dictorum, cogitationumve nostrarum, in illius lavacri mundatione deletis“ (Ad Dardan. Epist. CLXXVII, n. 28).

(4). „El (botezul) nu numai ne dă ertarea păcatelor comise mai înainte, ci și stabilește în noi speranța bunurilor promise, ne face participatori de mórtea Domnului și de învierea sa, ne împărtășește darurile Spiritului Sânt și ne face fiți ai lui D-zeu ; ce dic eu ? nu numai fiți ci și moșteni ai lui D-zeu și împreună moștenitori ai lui Christos“ (Esp. dogm. divine, cap. 18 ; Lect. cr. 1844, IV, 338).

(5). Hier. Epist. LXXXIII ad Ocean. c 2 ; Hilar, in Ps. LXIII, n. 2 ; Didym. de Trinit. II, 13.

Sigiliul acesta neșters pus pre fie-care om prin misterial botezului se amintește în aședemintele apostolice ⁽¹⁾, de toți invetătorii vechi ai bisericei precum : Herma ⁽²⁾, Clement Alexandrenul ⁽³⁾, toți părinții Sântului Sinod din Carthago ⁽⁴⁾, St. Ciril Ierusalimitenul ⁽⁵⁾, St. Ión Chrisostom ⁽⁶⁾, Ieronim ⁽⁷⁾, Augustin ⁽⁸⁾, și mulți alții ⁽⁹⁾. În urmarea aceștia invetătorii bisericei vechi mărturisiră nerepetirea botezului ⁽¹⁰⁾. Se cităm pre câți-va din ei. Tertulian dîce : «Nu se cuvîne a se boteza a doua óra ⁽¹¹⁾». St. Ión Chrisostom : «Ne-am îngropat cu El (Iisus Christos) prin botez întru mórtea sa ; așa, precum este cu neputință ca Christos să fie restignit a doua óră, de asemenea nu póte fi cineva botezat a doua óră. . . . ⁽¹²⁾». Sântul Efrem Syriénul : «Domnul prescise invetăceilor seî de a curăți o singură dată prin apă pécatele naturei omenești ⁽¹³⁾». Teodoret : «Precum El a suferit numaî odată, de asemenea și noi nu

(1). Aici botezul este represintat ca *μυστήριον τῆς ἀθραύστον σφραγίδος* (III. c. 16).

(2). *Σφραγίς*, sigillum. signaculum (Pastor. III, ; Sim. IX, c. 16).

(3). Quis div. Salv. XLII.

(4). Augustin. De Lib. Arbr. III, 23, n. 67.

(5). Invetături pregăt. a le Catechum. n. 10 p. 13.

(6). In. II Corinth. homil. III n. 7.

(7). Signaculum Dei est, ut quomodo primus homo conditus est ad imaginem et similitudinem Dei, sic in secunda regeneratione quicumque Spiritum S. fuerit consequutus, signatur ab eo et figuram Conditoris accipiat" (In Ephes. 1, 13).

(8). „Qui (Dominicus character) in eis quos suscipimus, nec tamen rebaptisamus, minime violatur" (Epist. CLXXXV, ad Bonif. n. 23 cf. de Baptism VI, 1 ; XXXIX, Enarr. n. 1).

(9). I. Damasc. Exp. lib. IV. c. 9. p. 237.

(10). Dionys. Alex. (apud Euseb. H. E. VII, 9) ; Cyprian. Epist. ad gubaj. LXXIII ; Optat Schism. Donat. V, 3 ; Epiphan, Exposit. Fid. Catol. n. XIII ; Nilus, lib. 1, epist. XXIV ; August. in Ps. XXXIX, Enar. n. 1.

(11). „Denuo ablui non licet?" (Pudie., 1).

(12). In Hebr. homil. XI, n. 3.

(13). Opp. Syr. t. II p. 440.

putem să ne împărtășim de mai multe ori suferințelor sale. Prin botez ne înmormântăm și înviem împreună cu El, deci nu trebuie să-l primim a doua oră ⁽¹⁾. Sântul Ión Damascen : «Noi mărturisim numai unū botez spre ertarea păcatelor și viața eternă; căci botezul figurază mórtea Mântuitoriuului, și prin botez suntem înmormențați împreună cu El, cum ȃice Sântul Apostol (Rom., VI, 4; Coł. II, 12). De aceia, fiind-că Domnul odată a murit, de aceia o singura dată trebuie a se boteza, și acesta dupre cuvântul Mântuitoriuului, „*în numele Tatalui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt*“ (Mat. XXVIII, 19) invēțând ast-fel a mărturisi pre Tatăl și pre Fiul, și pre Sântul Spirit. Toți aceia cari, fiind botezați odată în numele Tatălui, și al Fiului și al Spiritului Sânt, și au fost invēțați a mărturisi o singură natură dumnezească în trei Persóne, se botéză a doua oră, aceia restignesc din noū pre Domnul Iisus, dupre cuvintele aceluéași dumnezeesc Apostol (Ebr. VI, 4-6) ⁽²⁾.

De aceia toți cari fuseseră botezați, chiar de către ereticī, numai să se fi făcut acesta regulat în numele Sântei Treimi, conform cu aședămintele vechi a le bisericei ⁽³⁾, nu erau botezați de a doua oră când intraū în biserica ortodoxă, și nu se rebotéză nici astă-ȃi; ci erau și sunt încă reuniți cu biserica prin impunerea mânelor ⁽⁴⁾, sau misteriu-Mir-ungerei ⁽⁵⁾. Nu se repețește nici astă-ȃi botezul, precum nici altă dată, decât numai acelor, cari l-au primit în

(1). In Hebr. VI, 6.

(2). I. Damasc. Exp. lib. IV, c. 9 p. 233-234.

(3). Can. 8 al Sin. 1. Ecum.; Can. 7 al Sin. II Ecum.; Sin. IV c. 95; St. Vas. can. 1.

(4). Că dupre cerimonialul vechiū, se primeau în biserica catolică, prin impunerea mânilor, acei ce fuseseră botezați de Donatiscī, veđi Conc. Cart. c. 68. Dionisie Alex. Ep. ad Steph. (Euseb. H. E. VII, 3); Cyprian Ep. LXXIV.

(5). II. Ecum. can. 7; conc. Laod. dec. 7.

chip neregulat, adecă n'au fost botezați în numele prea Sântei Treimi și dupre aședământul Domnului, și cari prin urmare, nu s'au împărțit de fel de harul acestui misteriu (1).

§. 205. *Necesitatea botezului pentru toți; botezul prunilor; botezul sângelui.*

I. Din cele ڊise despre bine-cuvântările alipite de botez este fôrte natural de a închiea, că misteriu acestuia este neapărat de trebuință pentru tot omul, care aspiră a se curăți de păcatele sale, a deveni fiu al lui D-đeu, a căpeta mântuirea eternă. Mântuitorul nostru, Sântii Apostoli, Părinții bisericeii au stabilit necesitatea absolută a botezului.

1°. Iisus Christos Mântuitorul nostru a întărit acesta ڊicând : „*De nu se va naște cine-va din apă și din Spirit Sânt, nu va intra întru împărăția lui D-đeu*“ (Ión, III. 5). „*Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cela ce nu va crede se va osîndi*“ (Marc. XVI, 16). Cuvintele acestea sunt așa de lămurite și precise că numai au nevoie de esplicare.

2°. A cõnfirmat-o și Sântii Apostoli. Sântul Petru, când mai mulți din cei ce auđiseră prima predicare a lui, cu inima înfrântă, cu sufletul mișcat, l-a întreat pre el și pre cei-lalți Apostoli : „*Fraților, ce trebuie să facem?*“ le răspuseră : „*Pocăiți-vă, și să se boteze fie-care din voi în numele lui Iisus Christos spre ertarea păcatelor, și veți primi darul Spiritului Sânt*“ (Fapt. II, 37, 38). Și în genere privea botezul ca așa de necesar pentru toți, că botezau chiar și pre aceia cari mai înainte de botez s'au învrednicit a primi darurile Spiritului Sânt (X, 45 48). Așa și Sântul Paul. Vorbind de lucrarea cea mare a mântuirii noastre, sevêrsită de Domnul nostru, ڊice că Iisus Christos „*s'a dat pre*

(1). Conc. Laod. c. 8; II Ecum. d. 7; IV, d 95. „*Toți acei cari n'au fost botezați în numele Sântei Treimi trebuie să fie botezați din nou*“ (I. Dam. Esp. IV, c. 9).

sine“ pentru biserică „ca să o sântescă, după ce a curățit-o cu spalare de apă în cuvânt“ (Efes. V, 25, 26), și că ne-a mântuit anume prin botezul renascerei și prin reînnoirea Spiritului Sânt (Tit. III, 5); adevă că recunoște misterul botezului ca o condițiune neapărat de trebuință spre a ne apropia mântuirea.

3°. Același adevăr a fost recunoscut și mărturisit de toți sântii părinți și învățători ai bisericei: Mărturiile lor în privința acesta sunt nenumărate (1). Vom arăta cele mai însemnate. Așa se exprimă Sântul Ciril al Ierusalimului: «Când te pogori în apă, nu-ți închipui o apă ordinară, ci așteptă mântuirea cu lucrarea Spiritului Sânt, căci fără una și fără alta, nu poți aștepta perfecțiunea. Nu ȳic eă acăsta, ci Domnul Iisus, care are autoritate deplină întru acăsta. El ȳise: „*De nu se va nasce cine-va de sus*“, pe urmă adauge, „*din apă și dela Spiritul Sânt, nu va intra întru împărația lui D-ȳeu*“ (Ión. III, 5). Nică acela care a fost botezat cu apă, dacă nu s'a învrednicit de Spirit, n'are harul perfect; nică acela care de și bun prin faptele sale, dar n'a primit sigilul apei, nu va intra întru împărația ceriurilor. Cuvântul este îndrăsneșu, dar nu-ı dela mine, căci așa a hotărit Domnul Iisus. Și iacă dovada în Sânta Scriptură. Corneliu era un om drept, învrednicindu-se de vedenia unui ânger; rugăciunile și milosteniile sale se înălțaseră ca o colónă puternică la ceriu, înaintea lui D-ȳeu. Vine Petru, și Spiritul se revarsă asupra credincioșilor, și ei începură a vorbi în limbă streine și a profetisa. Totuși, scriptura ȳice, că chiar după harul acesta spiritual, „*Petru ı-aă botezat în numele lui Iisus Christos*“, pentru că fiind sufletul regene-

(1). Iren. adv. Hæres. V, 15, 3; Tertul. de Bapt. XI, XII, XIII XVIII; Didym, de Trinit. II, 12. Chrisost. in Pilip. homil. III, n. 4.

rat prin credință, se primescă și corpul harul prin apă (1). Sântul Vasilie : «Cum suntem noi creștini? Fie-care va raspunde : În puterea credinței. Și cum suntem noi mântuiți? Prin renașcerea ce urmĂzĂ anume din harul ce ni s'a dat în botez. DecĂ cum sĂ se mĂntuiascĂ alt-fel (2)? Sântul Ambrosie : «Nimine nu intrĂ întru împĂrĂția ceriurilor alt-fel decĂt prin botez, (3). «Catechumenul crede în crucea Domnului Iisus, face chĂr și semnul crucei; dar, dacĂ nu este botezat în numele TatĂlui, și al Fiului și al Spiritului Sânt, nu va putea primi nici ertarea pĂcatelor, nici meritĂ darul harului spiritual (4). Genadiu de Marsilia : «Credem cĂ numai pentru cei botezați este deschisĂ calea mĂntuirii (5).

II. Dar, dacĂ botezul este de trebuință pentru toți, ca singura intrare întru împĂrĂția lui D-șeu, misteriu acestă trebuie sĂ se administreze nu numai 6menilor mari, ci și pruncilor, de și invĂțarĂ greșit în privința acĂstă unui sectatorĂ (anabapțiștii și alții). CĂci 1°. Și pruncii sunt chĂemați la împĂrĂția lui D-șeu, la sĂntire prin Spiritul Sânt. LĂsați pruncii, đicea MĂntuitoriu învĂțaceilor sei, și nu-i opriți sĂ vie la mine, cĂci unora ca acestora este împĂrĂția ceriurilor (Mat., XIX, 14; comp. XVIII, 3; Marc. X. 15; Luc. XVIII, 15). Au fost casuri cĂ D-șeu bine-cuvĂntĂ pre prunci și-i umplu de Spiritul Sânt mai înainte de a eși din pĂntecele mamei lor, spre exemplu Ieremia (Ier. 1, 5.) Ion PremergĂtoriu (Luc. 1, 15, 41).

2°. Nici pruncii nu sunt scutiți de pĂcatul original, și nu se pot curĂți și intra întru împĂrĂția lui D-șeu Ăl mintrelea decĂt prin botez. Se scie espresiunea MĂntuitoriu : „De

(1). Catech. III, n. 4.

(2). Despre Spiritul St. c. 10.

(3). De Abrach.. II, II, n. 79.

(4). De myst. c. 4.

(5). De dogmat. eccles. c. 74.

nu se va renasce cine-va din apa și din Spiritul Sânt nu va intra întru împărăția lui D-zeu. Ce este născut din trup, trup este“ (Ión. III, 5; comp. Rom. V, 12, 18) (1).

3°. In vechiul Testament tăierea împrejur, prin care israilitenii intrau în legătură cu D-zeu, era sêvêrșită din ordinul sêu până și la prunci (Fac. XVII, 12). Dar tăerea împrejur a vechiului Testament figura misteriu botezului, prin care intrăm în legătură cu D-zeu în noul Testament (Col. II, 11 12; Gal. III, 27-29). Dacă deci în vechiul Aședământ D-zeu însuși recunoscă pre prunci apți de a intra în legătură cu el, pentru ce să se lipsescă ei de aceiași binefacere în cel Nou?

4°. Sânții Apostoli botezara câte odată familia întregi, spre esemplu familia Lidei (Act. XVI, 14-15) casa lui Stephanas (I Cor. I, 16), tótă casa unui păzitor de temnițe (Fapt. XVI, 30-34) și nimenea nu ne pôte asigura, că în acele familii nu s'ar fi aflat și prunci, și că dacă s'ar și fi aflat, ar fi remas ne botezați.

(1). Cât despre sôrta pruncilor morți ne botezați, se cunosc douê opinii principale a le vechilor învêțatori ai bisericei în privința acêsta. Unii credeau că acești prunci se muncesc (August. de peccat mer et meriss. I, 16; Fulgent., de fid, ad Petr. 5, 27), dar cât se pôte de ușor (August. Enchirid c. XLIII). Alții îi puneau într'o stare mijlocie de fericire și condamnare. Opiniunea acêsta este esprimată de St. Gregorie Nysis: „Môrtea“: Môrtea timpurie a pruncilor, dice el, nu dă încă ideia că cutare care termină curând zilele sale ar fi printre nefericiți nici că ar avea aceiași sôrta ca acelora cari în decursul vieței lor s'au curățit prin tot felul de virtuți“ (A. Hiare. Despre prunci morți timpurii. Lect. cr. 1838, IV). Iacă ce dice Grigorie Teologul: „Aceștia (cari n'au putut să primescă botezul, pentru nevrstnicie), nu vor fi premăriți nici pedepsiti la eterna judecată, pentru că de și n'au fost sigilați (cu botezul), totuși nu sunt răi și au suferit de ajuns; căci ori-cine nu merită să fie pedepsit nu este demn pentru aceia demn de onóre, precum și ori cine nu este demn de onóre nu merită pentru aceia să fie pedepsit“ (Cuv. p. botez.) cf. Severian In Ioan III (in Catena).

Aflăm în sântii părinți și învățătorii bisericei dovești necontestabile că botezul s'a împărțisit și se administrează și astă-zi pruncilor; unii dintre ei au mers până a dice că *este o tradițiune apostolică*. Să-i cităm :

St. Irineu : «El (Iisus Christos) a venit să mântuiască pre toți ómenii, voiú se dice de acei, cari se renasc prin el lui D-zeú și nutritorii și pruncii, și tinerii și bătrini (1).

Origen : Biserica a primit dela Apostoli tradițiunea de a administra botezul chîar pruncilor (2). «Pruncii sunt botezați spre ertarea păcatelor, fiind-că prin misteriu botezului se spală și necurățiile nascerei, se botéză și pruncii (3).

Sântul Cyprian : «Dacă chîar aceia cari mai înainte au comis înaintea lui D-zeú o mulțime de păcate, după ce cred, capeta ertarea acestor păcate și nimene nu este esclus dela botez și dela har, cu atâta mai mult nu trebuie a lipsi de el pre prunc, care de abea născut, n'a păcătuit întru nimic, fără numai că, eșit din Adam după trup a contractat (contraxit), prin faptul nascerei sale, contagiunea morței celei vechi, și care se aproprie cu atâta mai ușor de ertare că i-se ertă nu păcatele sale proprie, ci păcatul altuia. De aceea, iubitul meu frate, sinodul nostru a decretat următoarele : Nu trebuie se îndepărtăm pre nimene dela botez și dela harul lui D-zeú, care este bun și îndurat către toți; cea ce trebuie a observa către toți, după mine, mai ales, este fața de pruncii de curênd născuți, cari merită preferința atențiunei noastre și bunătatea D-șeului nostru (4).

Sântul Grigorie Teolog : «Ai un prunc? Nu lăsa stricăciunea să prindă în el rădăcină; să fie bine-cuvêntat din

(1). Adv. Hæres. 11, 22 n. 4; cf. V. 15, n. 3.

(2). Lib. V in VI, Epist. ad Roman.

(3). In Luc. homil. XIV; in Leo. homil. VIII, n. 3.

(4). Epist. LIX, ad Fidum, in Patrol. curs. compl. t. III, col. 1013.

etatea cea mai fragedă, să fie consacrat bisericei. Ți este frică de sigiliu prin slăbăciunea naturală, ca o mamă frică-să și puțin credincioasă; dar Ana promise lui D-zeu pre Samuel, chiar înainte de nascerea sa, și abea se născuse și l-a consacrat și-l creștu pentru vestmântul sânt, fără să-i fie frică de slăbăciunea omenescă, ci având credință în D-zeu (1)

Părinții sinodului din Cartago (an. 418): «Orî cine negă necesitatea botezului pentru pruncii de curînd eșiți din pântecul mamei lor, sau afirmă că, de și sunt botezați spre ertarea păcatelor, totuși n'aũ nimic din păcatul original, care trebuie să fie spălat de botezul renașcerii (de unde ar resulta că modul botezului spre ertarea păcatelor este admis pentru ei într'o însemnare, care n'ar fi adevărată) acela să fie anatema! Căci cuvîntele Apostolului: „*Precum prin un om a intrat păcatul în lume și prin păcat mórtea și ast-fel mórtea a trecut în toți ómenii prin un singur om în carele toți aũ păcătuit*“ (Rom. V, 12) nu trebuie să fie înțelese almintrelea, decât cum aũ fost esplicate în tóte timpurile de biserica catolică de pretutîndenea. Căci, dupre acest decret al credinței, chiar și pruncii, cari nu pot să comită încă nici un păcat sunt botezați spre ertarea păcatelor, ca să fie curățiți, prin renașcerea, de aceia ce aũ împrumutat din vechea nascere» (can. 124).

Fericitul Augustin: «Punctul acesta (botezul pruncilor), tot-déuna l-a avut și l-a mîntînit biserica; ea l-a primit din credința strămóșilor, ține statornic la el; și va ținea pîna la sfêrșit (2).

(1). Cuv. la botez; Oper. St. P. III, 287.

(2). Și aiurea: Serm. CLXXVI, de Verb. Apost. n. 2: „*Consuetudo matris ecclesiæ in baptisandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio*“ (De Gen. ad lit. X, 23, n. 30).

Mărturiile analoge se află în aședămintele apostolice, în St. Dionisie Areopagitul, Clement Alexandénul, Isidor Pelusiotul, Ambrosie, Ión Chrisostom etc. (1).

III. Dar, orî care ar fi necesitatea misterului botezului pentru toți ómenii, mari și mici, totuși sunt casuri particulare când botezul, dupre credința bisericei ortodoxe, pôte fi înlocuit cu un alt botez estra-ordinar : „*Botezul sângelui*“ său al Martirului (2). Este botezul unui om, carele neavënd încă timpul a se boteza cu apă și Spiritul Sânt, întimpină persecuțiile pentru credința în Christos, își varsă sângele pentru ea, primește chiar mórtea, și ast-fel se botéză cu același botez cu carele s'a botezat Christos (Mat. XX. 22, 23).

1º. Spre a pricepe bine totă puterea și eficacitate acestui mod straordinar de botez, să ne amintim de cuvintele Mântuitorului : „*Orî-cine mă va mărturisi și mă va recunósce înaintea ómenilor, îl voiú recunósce și voiú mărturisi și eú înaintea Părintelui meu carele este în ceriuri*“ (Mat. X, 32); și acestea : „*Orî cine va voi sa-și scape sufletul sêú pierde-l-va pre el; și cine-și va da viața pentru mine și pentru Evanghelie îl va câștiga*“ (VIII, 36; comp. X, 30; XV, 25). „*Fericiți sunt cei prigonii pentru dreptate, cá a acelora este împărăția ceriurilor*“ (Mat. V, 16); și acestea iarăși : „*Iarta-se eú pécatele cele multe pentru cá a iubit mult*“ (Luc. VII. 47) : „*Cel ce mă iubește va fi iubit de Părintele meu*“ (Ión XIV, 21) : „*Mař mare dragoste nu pôte să aibă nimene decát sa-și dea sufletul pentru amicii sêi. Voi sunteți prietini mei și faceți tot ce vë poruncesc*“ (XV, 13, 14). Prin botezul de care ne

(1). Const. Apost. VI, 15; Dionis. Areop. De eccles. hierarch., c. VII, 11; Clem. Alex. Pedag. III, 11; Isid. Pelus. lib. III, Epist. CXCIV; Ambros. de Abrach. II n. 81; Christos. homil. ad Neophyt.

(2). Credința acésta a bisericei se manifestă în aceia cá ea onoreză (29 Dec.) ca sânti pre cei patru spre-dece miř de princi din Betleem pre carii i-a omorît Irod pentru Christos.

ocupăm, martirii mărturisesc în adevăr pre Iisus Christos înaintea ómenilor ; ei 'și dau sufletul saú viața pentru densusul și pentru Evangelie ; sufer persecuțiunii pentru dreptate, și-í mărturisesc amórea cea mai complectă și mai mare ; dragostea până la mórte.

2º. Sântii párinți și învățatorii bisericeí atribueau toți botezului sângelui aceiași putere și aceiași însemnătate. Așa Sântul Ciprian sciea : «Să se scie că, catechumenii (carii se espun martirului) nu sunt lipsiți de botez ; căci sunt botezați cu botezul cel mai mare și mai glorios, botezul sângelui, de care vorbi Mântuitorul însuși đicând, că el are să se boteze cu un alt botez (Mat. XX, 22). Domnul asigură iarăși în Evangelie, că acei ce au fost botezați cu propriul lor sânge și s'au sântit prin suferinți ajung la perfecțiune și primesc harul promisiunei divine (¹). St. Ciril al Ierusalimului : «Ceí ce nu primesc botezul nu se mântuesc, numai martirii fac esceptiune ; chiar și fără de apă primesc împărăția ceriurilor ; căci Mântuitorul, rescumpărând lumea întrégă prin cruce, avându-și costa strépunsa, s'a versat sânge și apă, pentru ca unii, în timp de pace, să fie botezați cu apă, și cei-lalți în timp de prigonire, cu propriul lor sânge. Mântuitorul însuși dădu martirului numele de botez când đicea : «Puteți bea páharul ce am să-l beau și se vé botezați cu botezul cu carele am să mă botez» (Marc. X, 38) (²) ? Sântul Basilie : «Sunt carii în luptele credinței au primit mórte pentru Iisus Christos, în realitate și nu figurat ; ei numai au trebuință spre mântuirea lor de simbolul apei, fiind botezați cu sângele lor propriu» (³). Sântul Grigorie Teolog : «Cunosc și un al patru-lea botez ; este bo-

(¹). Epist. LXXVIII ad. Iubaian ; Exhort. ad martyr., praef.

(²). Cat. III, n. 8.

(³). Despre Sântul Spirit. c. 15. Op. S. P. VIII, 285.

tezul martirului său al sângelui, botez cu care s'a botezat însuși Iisus Christos, botez mai demn de considerațiune decât toate cele-lalte, de ôre ce necurățiile de toate diiele nu-l mai întinéză, (1). Ne reținem de a mai cita mărturiile lui Origen (2), Tertulian (3), Eusebie Cesarénul (4), Ambrosie (5), a St. Chrisostom, Didym din Alexandria, Augustin (6), Ión Damascen (7) și alții (8).

§. 206. *Cine pôte administra botezul și ce se cere dela cei ce-l primesc.*

I. Puterea de a administra misteriu**l** botezului, putere încredințată la început sântilor apostoli de însuși Mântuitoriu**l** nostru (Mat. XXVIII, 19; Marc., XVI, 16), din vechime încă ca și acum, fu atribuită în biserică numai urmașilor apostolilor, episcopilor și prin aceștia și preoților. Acesta se vede din aședămintele apostolice. Aici, pretutindenea unde se vorbește de administratorii său ministrii misteriu**l**u**l**u**l** botezului se amintește numai de episcopi său preoți, spre exemplu : «Dacă vre un episcop său preot ar boteza de a doua ôră pre un om, care a primit botezul adevărat să fie depus, (Const. 47); său : «Dacă cine-va, episcop său

(1). Cuvânt la Intimpinare; ibid. III, 268.

(2). In Ión. t. VI, n. 26; Exhort. ad martyr. n. 30; in Iud. homil. VII, n. 20.

(3). De Baptism. c. XVI; adv. Scorpia. c. VI.

(4). Pass. S. Pamphil. n. VI.

(5). In Ps. CXVIII n. 14; Orat. funebr. in obit Valentin. n. 53.

(6). Chrisost. Homil in St. Lucian, martyr. n. 2; Didym. de Trinit. 11, 12; Augustin de Baptism., IV, 22 n. 27; de Civ. Dei, XIII, 7.

(7). „Botezul sângelui și al martirului, acel botez cu care s'a botezat Iisus Christos pentru noi, este cel mai glorios și cel mai fericit, pentru că nu este profanat prin întinăciuni nouă“ (Esp. lib. IV, cap. 9).

(8). Genadiu, de Dogm. eccles. c. LXI; Cassian, Coll. XX, 8.

preot, botéză alt-fel decât duple aședământul Domnului. să fie depus (Const. 49); și iarăși : «Dacă cine-va, episcop sau preot, nu face trei cufundări să fie depus (Const. 50). (1). Acésta se vede și din Instituțiunile apostolice : «Nu dăm dreptul de a boteza și altor clerici, lectorilor, cântăreților, portarilor și servitorilor, ci numai episcopilor și preoților, cu ajutoriul diaconilor» (2). Acésta se vede și din mărturiile sântilor părinți și învățătorilor bisericei, precum Sântul Ignatie Teoforul : «Fără de episcop, ȃice el (adecă fără scirea episcopului, fără să fi primit dreptul dela el) nu este permis nici a boteza nici a sêvêrși cina dragostei. (3). Tertulian, care ȃice : «Dreptul de a administra botezul aparține arhierelui, care este episcopul, apoi preotului cu diaconi, dar nu fără autorisarea episcopului, pentru onôrea bisericei (4); și alții (5).

Câte odată se permiteau și diaconilor de a administra botezul, urmând esemplui Sântului Filip, diaconul bisericeii primitive (Fapt. VI, 5; VIII, 12, 13, 38); dar acésta a fost numai în casuri de absolută necesitate, în lipsa episcopului și a preotului (6). Diaconi nici odată n'au avut dreptul de a boteza. . . . Diaconul nu botéză. . . se ȃice în așe-

(1). Balsamon face următórea însemnare la caonul acesta : Διὰ τοῦτο δὲ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων μόνον ἐμνησθῆναι ὁ κανὼν, διότι ἐτέρων τινὶ δοκ εἰρεῖται Βαπτίζειν.

(2). Ἄλλ' ἢ μόνοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἐξουητρομεμένων αὐτοῖς τῶν διακονῶν (Lib. III, c. 11).

(3). Epist. ad Smyrn. n. VIII.

(4). De Baptism. c. XVII.

(5). Dionys. Areop. de Hier. eccl. c. II n. 11, §. 7; Ambros., de Myst. c. III n. 8; de Sacram. III, 1; Hieronym., adv. Lucif. c. IV; Epiphani., Hæres. VII, n. 34; LXXIX, 3, 7; Hilar., in Ps. LXVII, 32; Didym. Alex. . . , de Trinit. 11; 12; Augustin., de Civil. Dei XXII, 18; adv. Epist. Parment. 11, 13.

(6). Tertul de Baptism. XVIII; St. Cyr. de Ier. Cart. XVII n. 3.; Teodoret. in II Paral. 9. 1.

đămintele apostolice (1). «Dupre ritualul bisericeî diaconii n'au dreptul de a administra vre un misteriu, ci numai acela de a servi, când se sêvêrșește», ȃce țarășî St. Epifanie (2).

De asemenea, în casurî de necesitate absolută, se permitea laicilor a boteza (3), precum se îngădue și acum (Mart. ort. p. 1, resp. 102; Ep. Patr. Or. despre cred. art. 167), și nu numai bărbaților ci și femeilor (4). Alt-fel era cu totul oprit, mai ales femeilor (5). Dacă ar fi fost permis femeilor de a boteza, citim în câșî-va părinți ai bisericeî, Domnul, nostru Iisus Christos ar fi primit botezul dela prea sânta sa Mamă, și nu dela Premergătoriul Ión (6). Și obiceiul, care autorisa pre femeî de a boteza, chîar și afară de casurî de urgență, acest obicei, care există pînă acum la unii din sectariî noștrî, era privit ca un abus, care se manifestă pentru prima óra la ereticii sectatoriî ai lui Marcion (7).

II. Se recere dela ceî ce primesc botezul, dacă sunt maturî, credință și căință.

1°. Mai ânteiu credința, și acesta chîar duple porunca Mântuitorului dată Apostolilor sêi : „*Mergênd învêțați tóte*

(1). Διζωνος . . οὐ Βπτίσει (Lib. VIII, c. 28).

(2). Hæres. LXXXIX, n. 4.

(3). Alioquin et laicis jus est. . (Tertul. de Baptism c. 17) „Baptizare, si tamen necessitas cogit, scimus etiam licere laicis“ (Hieronym., adv. Lucif. c. 4).

(4). Moschus. Prat. Spirit., c. III; Nicephor. Confess. can. LI. „Totuși dacă copilul trăește duple ce a primit botezul dela un laic în grabă, prin cufundare și în numele sântei treimi, regulele celesiastice vöesc ca preotul să împlinêscă în privința acestui copil botezat tot ceremonialul botezului, afară de ceia ce s'a sêvêrșit acum (Euhologiü).

(5). Non permittitur mulieri in ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre (Tertul. de Virg Veland. c. 9) „Ipsæ mulieres hæreticæ, quæ audeant docere. . . forsitan, et tingere“ (De præscript. hæret. c. XLI).

(6). Epifan. Hæres. LXXIX; cf. Const. Apost. III, 9.

(7). Epifan. Hæres. VLII cf. Balsam. in c. Trul. c. XCV.

popórele, botezându-le. .“ (Mat. XXVIII, 19) : „*Mergeți în totă lumea; predicați Evangelia la totă făptura. Cel ce va crede și se va boteza se va mântui*“ (Marc. XVI, 15, 16). De aceia și apostolii căutaui mai înainte de toate a învăța pre toți ómenii credința, și botezau numai pre acei ce credeaui. Așa Sântul Petru, dupre pogorîrea Spiritului Sânt asupra apostolilor, începu a învăța pre cei ce-l încunjuraui, și acei ce primiră cuvântul lui fură botezați, (Fapt. II, 41). Așa la Samaria, „*credând că Filip le vestește împărăția lui D-șeii, ei erau botezați, bărbați și femei*“ (VIII, 12). Așa la convertirea eunuchului, Sântul Filip luă mai întâi cuvântul spre „*ai vesti pre Iisus*“ și di se apoi : „*Poți să fii (botezat) dacă crești cu totă inima*“; și, dupre ce eunuchul, a făcut mărturisirea de credință l-a botezat (VIII, 35-38). Așa fu și convertirea sutașului Corneliu (X, 34-48), a Lidei cu totă familia sa (30-34), a lui Crisp (XVIII, 8) și alții. De aceia, încă dela începutul bisericei, păstorii cereau dela acei ce voiaui să se boteze mai înainte de toate, credința ⁽¹⁾, și, în scopul acesta, se apucaui mai întâi a învăța prin pregătirea evangelică, a le esplica adevărurile credinței, și a face să le pētrundă, și nu-i botezau decât dupre ce i-au pregătit ast-fel ⁽²⁾. De aceia în fine, până acum, dupre ritualul vechi, tot cel ce voește să se împărtășescă cu misteriu acestă trebue să pronunțe tare mărturisirea sa și Simbolul Credinței.

2°. Am adaus, „*căința*. „*Pocăiți-vē*“, di cea St. Apostol Petru celor ce ascultară predica sa, „*și să se boteze fie-carele din voi în numele lui Iisus Christos spre ertarea păcatelor vóstre, și veți primi darul Spiritului Sânt*“ (Fapt. II, 38). „*Deci căiți-vē și vē convertiți, ca să se șterga păcatele vóstre*“ (III, 19).

(1). Herm., Sim. IX, 17; Iustin, Apol. 1. n. 61; Hippolyt. de Suzana n. 17; Chrisost. in Acta hom. 1. n. 2.

(2). Const. Ap. VII, 39, 40; St. Cyr. al Ierus. cat. 1.

De aceia în tot-déuna, prin organul păstorilor s^{ei}, biserica ceru căință dela toți acei ce se apropiaū de misteriu botezului (1), și înainte de a-l împărtași, le cerea se renunțe în public la diavolul și la toate lucrurile lui, adecă la toate p^{ec}atele și la toate viciile în care viețuiseră mai înainte (2).

Cât despre prunci, cari încă nu sunt în stare a crede și a mărturisi credința și căința lor înainte de botez, sunt botezați duple credința părinților și a rudelor lor, cari pronunță în numele lor mărturisirea credinței, precum și lepădarea de diavolul și de lucrurile lui, și i-au înaintea bisericei îndatorirea de a-i crește în credință și pietate, de îndată ce le va permite etatea (Mărt. orth. p. 1, resp. 103; Cat. cel mare. cr. despre botez) X Dupre Sântul Dionisie Areopagitul obiceiul acesta al bisericei se pog^oră direct dela apostoli. Dumne^{de}știi noștri învățatori dice el, au cre^șut de cuviință (ἔδοξε) de a admite la botez și prunci, dar cu această condițiune sântă ca părinții naturali ai pruncului să-l încredințeze unuia din credincioși, cari să-l învețe cum se cuvine în lucrurile dumne^{de}știi, pre urmă se îngrijescă de el ca părintele s^eu spiritual (θεός) și ca păzitoriul mântuirii sale eterne. Pre omul acela, din momentul când a promis de a conduce pre prunc pre calea piosă, îl îndatorește servitorul misteriu a pronunța lepădarea și sânta mărturisire a credinței. (3). Dupre el, Tertulian (4), Augustin (5) și alții (6) vorbesc iarăși de rude la botezul pruncilor.

(1). Clem. Alex. Strom. V, 11; Tertul. de Bapt. XX; St. Cyr. Ierus. Cat. 1, n. 35; Chrisost. in Efes. hom. 1 n. 3.

(2). Tertul. de Coron. Milit. c. 3; Const. Ap. VII, 41; St. Cyr. Ier. Cat. 1 n. 23; Hier. in Amos. VI, 14; in Mat. XXV, 26.

(3). De Eccles. hierarch. VII 3 §. 11.

(4). De Baptism. c. XVIII.

(5). Qua in re satis pie recteque creditur prodesse parvulo eorum fidem a quibus consecrandus offertur“ De Lib. arbitr. III, 23 n. 67; cf. Epist. CXCIII ad Mercat. n. 3.

(6). Chrisost. in Ps. XIV; Genuad de Dogm. eccles. c. LII;

II. Misteriul Ungerei cu St. Mir.

§. 207. *Legatura cu cele precedente; locul Mir-ungerei între cele lalte misterii; conceputul misteriuului acestuia și denumirele lui.*

Prin botez ne nascem spre viața spirituală, și curați de tot păcatul, îndreptați, sântiți, intrăm întru împărăția harului Domnului nostru Iisus Christos. Dar, precum în viața naturală, omul, de a-bea venit în lume, are trebuință de aer, lumină, putere și ajutoriu spre susținerea existenței sale, a se întări și desvolta treptat, de asemenea și în viața spirituală, de îndată ce este născut de sus, are necesitate de puterile harului Spiritului Sânt; acestea sunt aerul și lumina sa; are trebuință nu numai spre a-și întreține viața sa cea nouă, ci și spre a se întări și a se desvolta din ce în ce mai mult. Ei bine! Cel ce a fost renăscut în botez, „*acea putere divină care privește viața și pietatea*“ (II Petr. 1, 3), i s'a dat iarăși prin un alt misteriu, Ungerea cu St Mir. Și biserica ortodoxă păstrează vechiul său obicei de a administra misteriuul acesta îndată dupre cel dintăi și chiar în legătură cu el ⁽¹⁾, așa că, în șirul misteriuilor bisericeii și ordinea aplicărei lor, Ungerea ține locul al doilea.

Ungerea cu Sântul Mir este un misteriu prin care se dă Spiritul Sânt aceluia ce a primit botezul, său pentru mai multă chiaritate, în puterea căruea, ungându-se părțile corpului cu St. Mir și pronunțându-se cuvintele: „*Sigiliul*

„Si vero parvuli sunt vel hebetes qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis qui eos offerunt, juxta morem baptizandi.“

(1). Tertul, de Bapt. c. VII, VIII; Cyprian, Epist. ad Ian. LXX; ad Iubaian, LXXIII Ambros. de Myst. c. VII; I. Damasc. Hom. 1. la Acte. n. 5; C. 48. Laodicean.

darului Spiritului Sânt“, creștinul primește dela harul dum-
needeesc puterile necesare spre a se întări și a crește în
viața spirituaia. X

Conform cu natura sa, precum se va espune, ungerea
cu Sântul Mir din vechime încă purta mai multe denumi-
ri ce esprima saū partea sa esteriōră, saū lucrarea sa lău-
ntrică asupra omului, saū și una și alta de odată.

Sub raportul dintēi se numea câte odată *Impunerea
mânelor* pentru că la început apostoliī il împărtēsaū im-
punēnd mânele preste acei ce erau botezați (Fact. VIII,
14-16); dar mai adesea se numea *Ungere* ⁽¹⁾, *Ungere miste-
riōsă* ⁽²⁾ misteriu Mir-Ungerei ⁽³⁾, Ungerea Mântuirēi ⁽⁴⁾
pentru că de pre timpul apostolilor se împărtēsaū ungēnd
cu Sântul Mir pre acei ce se botezaū. Sub raportul al doi-
lea ungerea acēsta se numea Darul Spiritului ⁽⁵⁾, Misteriu
Spiritului ⁽⁶⁾, Symbolul Spiritului ⁽⁷⁾, Confirmațiune ⁽⁸⁾,
Implinire ⁽⁹⁾, pentru că prin misteriu acesta se comunica
credincioșilor darurile Spiritului Sânt, care-i confirmă și-i
sēvērșește în viața spirituaia. Sub raportul din urmă în fine
se designa sub numirile de *Sigiliū* ⁽¹⁰⁾, Sigiliul Domnu-

(1). *Uctio Tertul. de Baptism c. VII; Cyprian, Epist. ad Ianu-
nuar. LXX-Χρισμ. Cyr. Ierus. Cat. VIII, n. 1; Teodoret. in Is.
LXI, 2.*

(2). Euseb. Is. n. XXV, 7; *Demonstr. evang. 1, 10.*

(3). *Sacramentum Chrismatis. Aug. Contr. lib. Petil. 11, 104
Cyr. Alex. in Is. XXV, 6.*

(4). Leo cel Mare Serm. XXIV, 6.

(5). Ἡ τοῦ Πνεύματος; δοσις Isidor Pelus. lib. I, Epist. 450.

(6). *Sacramentum Spiritus. Tertul. de Præscript. hæret. c. XXXV;
Hilar. in Mat. Coment. c. IV, n. 27.*

(7). Cyr. Ierus. Instr. Mystag. III, n. 1.

(8). Βεβαίωσις. Constit. Apost. III, 17. *Confirmatio Ambr. de
Inst. c. VII Leo cel Mare. Ep. ad Nicet. c. VII.*

(9). Τὸ τέλειον Clem. Alex. Pædag. 1, 6; *Perfectio. Ambr., de
Sacram. III, 2. Consummatio. Cyprian. Epist. ad Inbaian. LXXXIII.*

(10). Σφραγί Clem. Alex. Strom. II, 3; *Cyril Ier. Cat. XVIII,
n. 33.*

lui ⁽¹⁾, Sigiliul spiritual ⁽²⁾, Sigiliul vieții eterne ⁽³⁾, pentru că sigilând cu Sântul Mir diferitele părți a le corpului, misterul acesta sigiléză și tóte puterile spiritului omenesc *cu untul de lemn al bucuriei* (Ps. XLIV, 7), adecă cu Spiritul Sânt.

§. 208. *Aședarea divină a Ungerei, deosebirea și neatâr-narea lui de misterul Botezului.*

Cu tóte că ungerea cu Sântul Mir se face de biserica ortodoxă din vechime încă dupre botez și odată cu misterul acesta, totuși îl socóte ca un misteriu de aședare divină deosebit și distinct de botez : Sânta Scriptură și tradițiunea sacră ne procură doveđi.

I. Istoria evangelică atestă, că Mântuitorii Iisus Christos și'-a propus și promis de a le da celor ce vor crede întru El Spiritul Sânt „*Iar în ziua cea de pre urmă, ȕice Evangelistul Ión, cea mare a serbatórei a stat Iisus și a strigat ȕicând; de înseteză cine-va, să vie și să bea. Cel ce crede întru mine, precum a ȕis Scriptura, rîuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar acesta a ȕis despre spiritul, care trebuieă să-l primescă cei ce cred întru el; ca nu era (dat) spirit, ca Iisus încă nu se prémărise*“ (Ión. VIII 37-39). De sigur aici este vorba de acele daruri a le Spiritului Sânt, care se ofer, și prin urmare sunt necesare în genere, tuturor celor ce cred în Iisus Christos, și nu de acele daruri estraordinare, care nu sunt comunicate decăt numai unora dintre ei pentru unele scopuri speciale (I Cor. XII. 29 etc), cu tóte că

(1). Signaculum Dominicum Cyprian Epist. ad Iubaian. LXXIII'

(2). Signaculum Spirituale; Ambr, de Sacram. III, 2, n. 1; VI, 2 n. 8.

(3). Signaculum Vitæ æternæ. Leo. Magn. Serm. XXIV, 6.

a nu observa, că apostolii îndegetăză de a dreptul această lucrare esterióră : „*Ungerea care ați primit-o. . . . Acela care v'a uns este D-zeu. . . Ne-a sigilat. .*“ Așa se esplicară textele de către învățatoriî ceî mai vechî ai bisericeî (1). Dacă este așa, din douë una : saũ că Sântiî Apostoli, împărtășind Spiritul Sânt credincioșilor prin punerea mânilor, întrebuiñtaũ în același timp, și nu a parte, și alt semn văduț, ungerea, de care nu vorbește cartea faptelor ; saũ ceia ce este și mai de creduț, că chiăr Sântiî Apostoli, cariî la început administraũ misteriuî prin impunerea mânilor, nu întârđieră a-l înlocui, sub conducerea Spirituluî adevëruî, acest semn adevërat prin un alt semn, ungerea acelora, cariî aũ primit botezul. Dar în ambele cazurî, întrebuiñțarea Sântuluî Mir în misteriu este de origină divină.

IV. Sântiî părinți și învățatoriî bisericeî nu lăsară nici cea mai mică îndoială despre lucrarea și originea dumnezeesă a misteriuî de care ne ocupăm.

Dintre acei ce viețuiră în cele trei secole dinteiũ vom cita : 1° Pre Sântul Dionisie Areopagitul. Dupre ce a espus oficiul misteriuî Euharistiei el dıce lămurit : «*Maî este și un alt oficiũ egal în virtute cu acesta (adecă cu Euharistia), un oficiũ pre care dumnezeestiî noștriî învățatori (Apostoli) î numesc misteriuî Miruluî saũ al Ungerei*, (2). Pre urmă el espune pre larg cum se făcea sântirea miruluî,

teriuî. Ceia ce și unî din voi aũ fost odinióră (pęcătoși), scriea St. Paul Corintenilor, dar v'ați spălat (I Cor. VII, 11) și aiurea : „*El ne-a mântuit prin botezul renascerei*“ (Fil. III, 5 ; comp. Efes. V, 26 ; Ebr. X, 22).

(1). Dionis. Areop. Despre Ierarhia bisericească VII, 4-5 ; Cyr. Ierus. Om, întrod. la mist. III, 6-7 ; Chrisost. la II Cor. c. I, p. 23 ; Ambros. De his qui initiantur c. 7 ; Teodoret, la II Cor. c. 1. p. 23.

(2). Ἀλλ' ἔστι τύτης ὁμοταγῆς ἑτέρα τελειουργία, Μόρου τελειήν αὐτήν οἱ καθηγεμόνες ἡμῶν ὀνομαζουσι, Despr. Ierarh. bisericească. c. IV. I.

cum se făcea ungerea acelor, cariî aũ fost botezați și ce efect avea asupra lor ; el adaugă în fine observarea acésta : «Ungerea sêvêrșitoare a Sântului Mir împărtășește, celui ce s'a învrednicit cu prea Sântul Misteriũ al renascerei, revêrsarea dumnezeescului Spirit (1). 2º. Sântul Teofil al Antiohiei : «Numele Christos însemnă uns, nume cuviincios, plin de atragere și demn de respectul cel mai mare. . Noi ne numim creștinii pentru că am fost unși cu dumnezeescul Mir, (2). 3º. Tertulian : «Eșiți din baia botezului, suntem unși cu ungere sântă, dupre ritualul vechiũ, precum și la preoție, se ungeaũ cu unt-de-lemn din corn. . Ungerea ni se face materialmente, dar ea pörtă fructe spirituale, pre cum și la botez, cufundarea este un act material, dar fructele sunt spirituale, când suntem curățiți de pécate. Apoi se impune mâna, care prin bine-cuvântare se invócă și se pogórá Spiritul Sânt (3). . 4º. Clement Alexandrénul : «Vorbind de discipuliĩ ereticului Vasilide și despre eroriile lui, spune că în sistemul acesta fatalist, nu este nici botezul harului, nici fericita Sigilare (4), stabilind ast-fel o deosebire între Misteriul Sigilării saũ al Ungerei și Botez și puindu-l pre aceiași linie. 5º. Sântul Cyprian în una din epistolele sale ȃice : «Cel ce a fost botezat trebuie încã sã fie uns, spre a putea deveni, prin Mir, adecã prin Ungere, unsul lui D-ȃeũ, și a poseda harul lui Christos, (5). Intr'o altã epistolã, dovedind, că nu este de ajuns a impune mânele ereticilor, cariî se întorc și intrã iarãși în sinul bisericeĩ, ci că trebuie încã sã-i și boteze, scrie : «Cãci ei nu se pot sãnți pre deplin și

(1). Ibid. c. IV § 11 ; comp. c. II, §. 8.

(2). Τοιγαροũν ἡμεῖς τούτου ἐνεκεν καλοῦμεθα Χριστιανοί, ὅτι χριστούμεθα Ἐκκλῆσιᾳ θεοῦ (ad. Autol. 1. n. 12).

(3). De Bapt. c. VII ; cf. de Præscr. hæret. c. 37 ; contr. Marcion. III, 22.

(4). Οὐδὲ Βαπτισμὸς ἔστι εὐλογον, ὀνδὲ μακαρία σφραγίς (Strom. 11, 3).

(5). Ungi quoque necesse est eum qui baptizatur, ut accepto

deveni fii ai lui D-zeu decât dacă se nasc prin ambele misterii (și utroque sacramento nascantur). (1); adică că nu numai că distinge impunerea mânelor sau ungerea de botez, ci le numește pre amândouă misterii. Aiurea el observă că, «precum Petru și Ión, după o rugăciune, făcură să se pogóre Sântul Spirit preste locuitorii Samariei prin punerea mânelor, așa și în biserica de atunci, toți cei ce au fost botezați primesc Spiritul Sânt și sunt sigilați cu rugăciunea superiorilor și prin punerea mânelor lor (2). 6°. Papa Cornelii, după ce a șis, că ereticul Novatian s'a botezat pre timpul bólei sale numai prin stropire, el continuă : «Odată restabilit numai primi remășița ce era să primescă după aședământul bisericei, anume, el n'a fost sigilat de episcop și neprimind aceia, cum era el să primescă Spiritul Sânt (3). «Ast-fel sigiliul său ungerea se considera chiar atunci ca deosebită de botez : Ungerea era necesară neofitului după aședământul bisericei, și numai misterului acestuia se atribuea puterea de a împărăși Spiritul Sânt (4).

Pre lângă mărturiile acestea vechi pentru misterul Ungerei se pôte adauge și a le părinților și învățătorilor bisericei din suta a patra. Spre exemplu, Sântul Cyril al Ierusalimului exprimă așa : «Apoi, amintiți-vă cum primiră-ți delă Domnul curățirea păcatelor în botezul apei prin cuvântul vieței

chrismate, id est Unctione, esse unctus Dei et habere in se gratiam Christi possit" (Epist. ad Ianuar. LXX).

(1). Epist. LXXII.

(2). . . „Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur præpositis Ecclesiæ offerantur, et per nostram orationem et manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, et Signaculo Dominico consummentur" (Ep. LXXIII).

(3). Veđi Euseb. H. Ecl. IV. c. 43.

(4). Trebuie a cita aici și mărturiile aședămintelor apostolice : Μετα ταυτα Βαπτισας αυτον (ο Ιεσους) εν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, χριστα τω ὕδατι. . . Lib. VII c. 43; cf. III, c. 16; VII, c. 22.

(Efes. V, 26). . . și cum vi se dădu sigiliul darului Spiritului Sânt, și care sunt misteriiile noului Testament, care se sêvêrșesc pe altar (1). De asemenea aiurea : «Ați devenit unși primind perfecta imagine a Spiritului Sânt, și totul s'a sêvêrșit asupra vóstră în icónă, adecă prin asemênare, pentru că sunteți chipul lui Christos. Dupre ce s'a spălat în rîul Iordanului și a comunicat apelor parfumul sudórei sale divine, Christos a ieșit ; atuncî Spiritul Sânt s'a pogorît substanțial asupra lui, și se putea vîdea pre cel asemenea stând preste cel asemenea. Așa este și cu voi când ieșiți din apă sântiți : vi se împărtăși o ungere conformă cu aceia cu care a fost uns Domnul nostru Iisus Christos. . . » «Păziți-vê de a privi mirul acesta ca un unt-de-lemn ordinar ; căci, precum pânea Euharistiei dupre chîemarea Spiritului Sânt, numai este pâne simplă, ci trupul lui Iisus Christos, așa, dupre chîemare, acest Sânt Mir numai este un lucru simplu, saũ cum s'ar đice de rînd ; este un dar al lui Iisus Christos și al Spiritului Sânt, un dar care, prin prezența divinităței sale, se face real, eficace. Se servește de el spre a unge simbolic și fruntea și organele simțirelor vóstre ; și în momentul când corpul vostru este uns sub o formă vêđută din momentul acesta sufletul vostru este sântit prin Spiritul Sânt și de viața făcătoriul (2).» Sântul Grigorie Teologul : «Dacă vê asigurați prin Sigiliu, vê asigurați viitoriul prin cel mai bun, cel mai lucrător ajutor, însemnându-vê, sufletul și corpul, cu sigiliul Ungereiși al Spiritului, cum făcu odinióră Istrail cu ungerea cu sângele acela, carele pre timpul nopței păzea pre cei ânteiũ născuți (Ex. XII, 13), atuncî ce pôte se vi se întemple (3)? Părinții sinodului din Laodicea : «Se

(1). Καὶ ὅπως ἡ σφραγὶς ὑμῖν ἐδόθη τῆς κανωνίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. . . Cat. XVIII, n. 33.

(2). Invêțături mistagogice III, n. 1. n. 3.

(3). Cuv. la botez. ; Op. St. Par. III, 285.

cuvine ca acei ce au fost luminați prin botez să fie unși cu Ungerea cerescă și să se împărtășască ast-fel de împărăția lui D-zeu. (Can. 48). Si aiurea : «Ori-cine se va întorce dela eresie, anume novațiană, fotinienă. . catechumen sau credincios dupre cum ȳic ei, nu trebuie să fie primit înainte de a blestema totă eresia, și mai ales aceia de care se ținea; și numai atunci, dupre ce s'a învățat Simbolul Credinței, se unge cu Sântul Mir, și ast-fel se împărtășește cu Sânta Cină. (can. 7). Acéstă învățatură o mărturisău și St. Efrem Sirianul, care numește Ungerea, misteriu mântuirii ⁽¹⁾, Sântul Ambrosie din Mediolan ⁽²⁾, Sântul Ión Chrysostom ⁽³⁾, Sântul Cyril al Alexandriei ⁽⁴⁾, Augustin, care numește ungera iarăși misteriu ⁽⁵⁾, Teodoret ⁽⁶⁾, Vigiliu de Tapsis ⁽⁷⁾, Eutymius Zigaben ⁽⁸⁾ și mulți alții.

V. Este de observat iarăși, că Ungerea sau Confirmarea se numără la misteriiile de aședare divină, nu numai în bi-

(1). Corabia lui Noe vestea venirea aceleua care trebuia să conducă biserica sa în ape. sau să conducă pre membrii săi la libertate în numele Treimeii Sante; și porumbul figura pre Spiritul Sânt, care trebuia să facă Ungerea, misteriu mântuirii (adv. Scrut. serm. XIX, Op. Syr. t. III p. 90).

(2). „Sequitur (post Baptismum) spirituale signaculum. . . , quia post fontem superest ut perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consiliat que virtutis, Spiritus cognitionis atque pietatis, Spiritus Sancti timoris; septem quasi virtutes Spiritus“ (Tract. XI, 2). De Sacrament. III c. 2. n. 8.

(3). In Philip. homil. III n. 4.

(4). Τό δε μυστικόν ἡμῖν κατασημεινεῖν εἰς μάλα τήν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χρίσιν (In Ies. XXV, 6, I, III t. I.; in Iael. II, 23).

(5). „Unctio spiritualis ipse Spiritus S. est, cujus Sacramentum est in unctione visibili (In I Ioann. tract. III, n. 5). Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacramentum est, sicut et ipse Baptismus. . . “ (Contr. Lit. Petiliani II c. 104).

(6). Τό μυστικόν χρίσμα, οὗ ἀξιούμενοι. . . (In Ies., n. 2).

(7). Contr. Eutyeh. III, 7.

(8). Panopl. D. II sit. 20.

serica ortodoxă de Orient și în biserica Romei, care se despărți în vécul al noulea. ci încă și în societățile religiose care părăsiră ortodoxia înaintea aceștia, cum armenii (1), iacobiti (2), nestorianii (3) și alții (4).

§. 209. *Partea vădută a misterului.*

Iacă în ce constă partea vădută a misterului ungerii. Dupre ce s'a îndreptat o rugăciune către cel Prea Inalt spre a cere trimiterea Spiritului Sânt asupra aceluï ce a primit botezul, preotul unge crucișu cu Sântul Mir unele părți a le corpului neofitului, pronunțând cuvintele acestea: „*Sigiliul darului Spiritului Sânt*“. Aici se deosebesc mai ales.

I. Rugăciunea îndreptată către cel Prea Inalt spre a cere trimiterea Spiritului Sânt asupra neofitului și care precede ungeria. Acéstă rugăciune se dă și astă-zi în biserică, dupre esemplul Sântilor Apostoli Petru și Ión, cari, trimiși la Samaria spre a chema pre Spiritul Sânt asupra celor ce au primit botezul, mai înainte de sevêșirea sântei ungeri, făcură rugăciuni pentru ei, ca să primescă Spiritul Sânt (Fapt., VIII, 15), și cum se făcea din vechime în biserică dupre mărturiile Sântului Ciprian și a Sântului Ambrosie, precum și aședămintele apostolice, unde s'a conservat modelul rugăciunei, care se pronunța atunci la administrațiunea misterului (5).

(1). Goar. in Euchol. p. 366.

(2). Aseman. Bibliot Orient I, 573; II 121, 239, 300.

(3). Assem. Ibid t. IV; Diss. de Syr. Nestor., p. 272; Cod. Liturg., III, p. 136.

(4). Renaudot. Perpétuité de la Foi, t. V, p. 147.

(5). Pe urmă dupre ce l-a botezat în numele Părintelui, al Fiului și al Spiritului Sânt, preotul îl unge cu St. Mir dicënd: „Dómne D-deule, tu care ai ființa priu sine însuți și esti stêpân a tóte, tu carele respândesti plăcutul miros al cunoscinței Evangheliei pre-

II. Materia întrebuințată pentru această lucrare sântă : Mirul Sântit. In privința acesta facem două observări.

1°. Intrebuințarea mirului pentru ungere trage incontestabil origina sa dela apostoli însuși. In adevăr : **a**). Sânta Scriptură conține alusiuni cu totul lămurite, ce le-am esaminat acum (I Ion, II, 20 ; II Cor., I, 21, 22) ; apoi **b**), așa era severitatea ordinelor date prin apostoli și urmașii lor, pentru ca să conserve tradițiunile lor scrise și orale (I Tim., VI, 20 ; II Tes. II, 15), că aceștia n'ar fi îndrăsnit nici odată a face vre o schimbare întru o afacere așa de gravă ca administrarea unui mister, nici să înlocuască punerea mânilor prin un nou semn vădut, spre a face să se pogóre asupra credincioșilor darurile Spiritului Sânt. Și chiar **c**), presupuind, că vre un păstor vechiū 'și ar fi luat asupra sa a face o schimbare așa de importantă, acesta ar fi fost observată fără îndoială de alți păzitori ai tradițiunilor apostolice, și în tot casul nu s'ar fi admis nici odată în biserica ecumenică, pe când în misterul de care vorbim, Sântul Mir s'a întrebuințat generalminte, atât în Orient cât și în Occident, din vécurile cele dinteiū ale creștinismului și nici unul din cei vechi nu observă, că obiceiul acesta s'ar rădica până la epoca cutare sau cutare și că ar fi întrodus de către cutare sau cutare. In fine **d**). Sântul Dionisie Areopagitul țice, precum am vădut, că Sântii Apostoli numeaū misterul acesta misterul mirului ; prin urmare ei aū întrodus întrebuințarea Chrismei. Dar pentru ce a plăcut apostolilor, sau mai exact, Spiritului Sânt, de a înlocui prin ungere impunerea mâne-

ste tóte popórele, fă ca și acum acest Sânt Mir să fie lucrător pentru neofit, așa ca mirosul cel bun al Christosului tēū se rămăe tot déuna în el, și duple ce a fost îngropat cu Christos se învieđe cu Christos. Se pronunțe cuvintele aceste și alte de asemenea, căci in acesta constă puterea impunerei mânilor asupra fie-căruia“ (ἐξάστου γάρ ἡ δύναμις τῆς χειροθεσίας ἐστὶν αὐτοῦ) lib. VII, c. 43, 44.

lor întrebuițată la început? Nimic nu ni s'a descoperit în privința acésta, noi nu putem decât să ne dăm părerea. Vedem în cartea Faptelor, că apostoliș singuri aveau puterea de a face să se pogóre Spiritui Sânt asupra celor ce au primit botezul (Fapt. VIII, 12-18) și la începutul creștinismului, când acésta clasă, era puțin numerósă încă, lucrul lor era ușor. Dar curênd cu propagarea estraordinară a acestei religii divine, când se îmbrățișea ea în tóte părțile lumii, nici apostoliș, nici episcopiș, urmașii lor nemijlociți n'aveau posibilitate de a fi pretutindenea pentru a pogóri pre Spiritul Sânt, prin impunerea mânelor, preste toți neofiții respândiți pretutindenea, îndată dupre botezul lor. De aceia póte că Spiritul Sânt, care locuea în apostoliș, au cređut de cuviiță de a înlocui impunerea mânilor apostolice preste cei decurênd botezați prin ungere, practicare mai ușoră; așa că sântirea Mirului să se fi făcut chiar de apostoliș, pe urmă prin urmașii lor episcopiș, pe când ungerea neofiților cu Sânt Mir să fi fost concesă și tuturor preoților. Atunci se putea preferi Mirul orî-cărei alte substanțe pentru că acum în vechiul Testament, ungerea era mijlocul vėđut întrebuițat spre a chțema asupra ómenilor darurile Spiritului Sânt (Ex., XXVIII, 41; I; Regi, XVI, 13; III Regi, I, 39; XIX, 16) (1).

2º. Intrebuițarea chrismei în administrarea misteriiului Ungerei a fost în tot-déuna ca neapărat de trebuință; dar

(1). „Trebuie ca să știi că tipul acestei ungeri se află în vechiul Testament; căci când Moisi transmise comandamentul lui D-deu către fratele său (Lev. VIII, 1, 2) și l a pus arhiereu, dupre ce l a spălat cu apă l a uns (Lev. VIII, 6, 12) și acésta s'a numit *unsu* (IV, 5) pentru acésta ungere simbolică. De asemenea Solomon când fu înălțat pre tron, fu uns de marele arhiereu, dupre ce a fost spălat în Gihon (III, Regi, I, 39, 45). Dar tóte acestea erau numai preînchipuiri (I Cor. X, 11). Iar pentru voi numai sunt figurî, ci adevėrul; căci voi sunteți cu adevėrat unși Spiritului Sânt“ (Cyr. Ier. Instr. Mistag. III, n. 6 p. 452, 453).

nu fu tot așa și cu impunerea mânelor, care este separată și distinsă de ungere. În adevăr, sinódele vechi ecumenice și provinciale amintind de misteriu acest, vorbesc numai de ungerea cu St. Mir fără să vorbescă ceva de punerea mânelor; spre exemplu, sinodul al II-lea și al VI-lea ecumenic, care hotărîră a primi în sînul bisericeii pre unii ereticii împărtaşindu-le ungerea (1), și sinodul local din Laodicea, care confirmă hotărîrea de a administra misteriu acesta tuturor credincioșilor îndată după botezul lor (2). Apoi cea mai mare parte din învățătorii bisericeii, mai ales orientali, nu amintesc decât de întrebuițarea Sântului Mir în acest misteriu și tac cu desevêșire despre impunerea mânelor. Spre exemplu, Sântul Ciril al Ierusalimului consacra o omelie întrégă a esplica misteriu ungerii celor de curênd botezați (Hom. sacr. 3) fără a dice un singur cuvênt despre impunerea mânelor. De almintrelea, dacă și unele bisericeii particulare, mai ales la apus, precum se vede din mărturia păstorilor lor, adauseră, până la un timp, și impunerea mânelor pe lângă ungerea cu sântul Mir, precum se face acum în Biserica Romei (3), este permis a crede, că cea dinteu operațiune fu menținută prin păstoria bisericeii, în unele localități, ca un obicei consacrat prin exemplul apostolilor, dar nu ca un atribut esențial al misteriuului. Căci, Sântul Ciprian spre exemplu, care menționeză într'un loc de ungere și impunerea mânelor în administrarea acestui sânt misteriu, dice lămurit aiurea că este *neapdrat de trebuința* ca fie-care nou botezat să primescă Mirul sau Ungerea spre a primi harul lui Christos.

(1). Sin II Ecum. can. 7; VI Ecum. can. 95.

(2). Can. 7 și 48.

(3). Dar opiniunile teologilor romani în privința însemnării acestor două acte în misteriu Confirmării sunt diferite. Unii privesc ca ființială numai impunerea mânilor, pentru alții, esen-

În fine, chiar marele pontifice al Occidentului, Inocențiu al III (1) și Eugeniū IV (2) precum și sinodul provincial adunat în Mayența 1549 (3), mărturisesc pe față, că impunerea mânelor chiar de pre timpul Apostolilor, a fost înlocuită prin ungerea cu St. Mir, care prin urmare, rămâne singura esențialmente indispensabilă în misteriu (4).

III. Insuși lucrarea misterului, ungerea crucișii a unor părți a le corpului prin St. Mir ; așa se practica din vechime această lucrare sântă. Obiceiul de a unge crucișii cu

tialul, este ungerea cu St. Mir sunt și de acei cari cred că puterea ambelor lucrări este aceeași ; că este destul prin urmare a practica una din două. În fine sunt și de acei cari recunosc aceste două semne ca de o potrivă indispensabile în administrarea misterului. (Perrone. Præl. theolog., de Confirmat. c. III. n. 67 ; Kleé Khathol. Dogm. III, 169. Maicz 1845),

(1) „Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio“ (Cap. Cum venisset. Extra de Sacra Unctione).

(2) „Loco manum impositionis datur in Ecclesia Confirmatio“ (Decret. pro unione Armenor. apud Harduin., Act. Concil. t. IX, col. 458).

(3) Diligenter populum instruant cur hoc sacramentum, ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsio temporibus Apostolorum, ex eorumdem traditione, adhibita chrismatis unctione, cœpisse conferri. . .“ (Apud Harduin., Ibid, col. 2118).

(4) Este și o opiniune particulară care necesita oarecare atențiune ; este că impunerea mânelor, prin care apostoli comunică la început credincioșilor darurile Spiritului Sânt, nu era distinctă, ci are loc până acum în administrarea misterului ungerei cu St. Mir. Căci, chiar în facerea ungerei, ce o împlinește păstorii bisericeii cu mâna sa pe fruntea și celelalte părți a le corpului neofitului ce-l botéză, este conținută și impunerea mânei aceleia care servește ungerea asupra celui ce o primește. În urmare ; alegând prin ordinul Spiritului Sânt un alt semn spre a împărtași credincioșilor darurile harului său, apostoli nu suprimară prin aceia pre cel dintăi, iarăși ales de D-geu ei le reuniră cu o extremă înțelepciune. Opiniunea acesta se află în Beda, scriitorii renumit din vécul al șeptelea (Asin. Alm. XXIX) și în Raban Maurul, scriitorii din vécul al optulea (de Jnst. cleric. lib. I c. 28) precum și la alții (Comp. p. 420. n. 1).

Sântul Mir se citeză lămurit de sântul Ambrosie ⁽¹⁾ și Augustin ⁽²⁾. Ungerea frunței, urechilor, nărilor și a peptului este indicată pre larg de Sântul Ciril al Ierusalimului ⁽³⁾. Ungerea frunței, ochilor, urechilor, nărilor și gurei se atestă prin sinódele al II și VI ecumenice ⁽⁴⁾. Ungerea în genere a simțurilor și a părților corpului este menționată de Sântul Efrem Sirianul ⁽⁵⁾. Ast-fel sunt sigilate cu Sântul Mir tóte părțile principale a le corpului omenesc, ca organele tuturor puterilor și facultăților sufletului sėu; ast-fel sunt întărite de odată prin puterea harului dumnezeesc cele două părți a le naturei sale. Este de observat, că chīar în societățile vechi eterodoxe, care există în orient, precum la iacobiți, coptți și armeni, ungera se sėvėrșia nu numai la frunte, precum face astă-đi biserica romană ⁽⁶⁾, ci încă și asupra celor-lalte părți a le corpului omenesc ⁽⁷⁾. X

IV. Cuvintele sacramentale a le Ungerei: „*Sigiliul darului Sântului Spirit*“. Cuvintele acestea sunt evident împrumutate din locul cunoscut al Sântului Apostol (II Cor. I. 21, 22), și sunt întrebuițate în biserică din tótă anticitatea spre administrarea misterului Ungerei. O îndegetare se

(1). Unxit te Deus, signavitte Christus. Quomodo? Quia ad crucis ipsius signatus es *formam*, ad ipsius Passionem“ (De Sacrament., VI, c. 2 n. 7).

(2). In Iohann trait. CXVIII.

(3) Instr. mistagog., III, n. 4 p. 451—452.

(4) II Ecum. c. 7; VI Ecum. can. 95.

(5) Tóte apucăturile sufletului tėu sunt împrimate cu sigiliul Sântului Spirit, tóte membrele vóstre sunt sigilate cu unger. Regele a pus pre tine litera sa și a sigilat-o cu sigiliul de foc (Mat. III, 11; Luc. III, 16). Ca streinii să nu o citėscă și să nu o denatureze prin scriere“. (Op. Syr. t. II. p. 332).

(6). Catechism Roman. part. II c. 3 n. 23.

(7). Assemani. Cod. Liturg., t. III p. 83-84, 111-112; Cerem. Ung. cu St. Mir in biserica armėnă publ. de Iosef, arhiep. armen, St. Petersb. 1799.

află acum la Sântul Ciril al Ierusalimului. Cât despre mărturiile directe pentru întrebuițarea lor, putem cita pre Asteriū, episcopul Amasiei, care viețuia în suta a patra (1), și canonul al șeptelea al sinodului al II-lea ecumenic, care se ținu în același timp. Acolo cetim : „Acei dintre eretici cari revin la ortodoxie și la părtășia mântuirii, noi îi admitem dupre cerimonialul și obiceiul stabilit. . Noi îi primim însemnându-i, adecă ungându-i cu St. Mir mai înteu la frunte pre urmă ochii și nările, și gura și urechile și însemnându-i dîcem : „*Sigilul darului Spiritului Sânt*“ : Și cea ce merită o atențiune particulară, este că părinții nu dîc : statorim saū ordonăm ca să se pronunțe la ungere cuvintele acestea : „*Sigiliul darului Spiritului Sânt*“, ci se mărginesc a le cita ca cuvinte, în genere cunoscute și de mult timp întrebuițate în administrația acestui sacrament, dupre cerimonialul și usul stabilit. Același lucru se repetă de părinții sinodului al VI-a ecumenic. (can. 95). ✕

§. 210. *Efectele nevedute, a le misterului Ungerei și nerepetirea lui.*

I. Efectul principal și nevedut al misterului Ungerei, este de a împărtași credincioșilor Spiritul Sânt. In botez noi ne curățim de tot păcatul și suntem regenerați prin puterea Spiritului Sânt, dar încă nu suntem demni de a primi acest Spirit în noi și a deveni templele sale. prin Ungere ni se împărtașește cu tôte darurile harului său, care sunt indispensabile pentru viața spirituală (Mart. Ort. p. I resp. 105). Acésta se cunoște evident din relațiunea St. Luca : „*Apostolii cari erau în Ierusalim, auzind că acei din Samaria au primit cuvântul lui D-deu le trimiseră pre Petru și*

(1). Apud Phot. Bibil. Cod. CCLXXI, col. 1499.

pre Ión, cariî venind, făcura rugăciuni pentru ei, ca să primescă Spiritul Sânt; care încă nu se pogorîse asupra nici unuea din ei, ci numai fuseseră botezați în numele Domnului Iisus. Atunci le impuseră mânele și ei primiră Spiritul Sânt“ (Fapt. VIII, 14-17; comp. XIX, 6). Precum am vedut, tot așa învățau și vechii învățători ai bisericei: Dionisie Areopagitul ⁽¹⁾, Tertulian ⁽²⁾, Cyrian ⁽³⁾, Papa Corneliu, Cyril al Ierusalimului, Ambrosie, Cyril Alexandénul, Teodoret și mulți alții.

Insă, darurile Spiritului Sânt împărțășite credincioșilor prin misterul Ungerei, fiind în număr de șapte, duple enumerarea ce o face profetul Isaia: „*Spiritul înțelepciunii și al priceperii. Spiritul sfatului și al puterii, spiritul științei și al pietatei, în fine spiritul temerii*“ (Is. XI, 2, 3), și trei dintre ele tind mai ales a lumina mintea, și celelalte patru a instrui și întări voia în bine (Mărt. ort. p. 1. resp. 73-80), se dăce mai ales: 1°. Că misterul Ungerei ne împărțășește harul Spiritului, care ne luminéază și ne dă pricepere în adevărurile credinței: „*Iar voi ați primit ungere dela cel Sânt și cunoșteți toate*“, scria Apostolul Ión credincioșilor: „*Ungerea ce ați primit-o dela D-zeu rămâne în voi și n'aveți trebuință să vă învețe cine-va; dar fiind-că această ungere vă învăța toate, și adevărul scutit de minciună, n'aveți decât să rămâneți în aceia ce vă învață ea*“ (I Ión. II, 20-27). „*Acastă ungere, dăcea țarași*“ Sântul Cyril al Ierusalimului, adresându-se către fiii bisericei pre cariî îi învățase. păstrați-o cu nevinovăție; căci însăși acesta învăța toate (I Ión. II, 27),

(1). Τοῦ μύρου τῆς ἁγίας χριστός (Hier. eccl. c. II §. 8).

(2). „Caro signatur ut et anima muniatur“ (De Resurr. carn. c. 8) „Non quod in aquis Spiritum Sanctum consequamur, sed, in aqua emundati, sub angelo Spiritui S. præparamur. . . “ (De Bapt., c. 6).

(3). „Lavacro peccata purgantur, Chrismate Spiritus infunditur“ Pacian, de Bapt. n. 6. cf. Dydim de Trinit. II, 1, 14.

și rămâne în voi, precum ați auzit astă-ți vorbind fericitul Ión, care a cugetat mult asupra acestei ungeri (1); 2°. Ne împărtășește harul Spiritului, care ne întărește și ne crește în pietate. Acesta o dă a se înțelege Sântul Apostol Paul : „*Iar cel ce ne asigură împreună cu voi în Christos și ne-a uns este D-zeu ; care ne-a și sigilat și a dat arvuna Spiritului întru inimile vóstre*“ (II Cor. I, 21 ; IV. 30). Tot acésta vestea odinióră auditorilor sêi și St. Cyril al Ierusalimului : „*Voi ați fost unși. . la pept ; ca dreptatea să fie platoșa vóstra. . . . spre a putea stinge tóte sêgețile aprinse a le celuí rêu*“ (Efes. VI, 14, 16). Căci, precum Iisus dupre botez și pogorîrea Spiritului Sânt, eșind, a biruit pre vrăjmașul (Mat. IV, I etc), și voi dupre Sântul botez și ungerea misterioasă, fiind îmbrăcați cu tóte armele prin Sântul Spirit, vă ridicați contra puternicului vrăjmașu și-l veți învinge strigând : „*Eă tóte le pot în Christos, carele mă întărește*“ (Phil. IV, 13).

Trebue a adauge aici că prin impunerea mânelor, adecă prin misteriuil ungerii, apostoliî împărtășiră câte odată credincioșilor și darurile estraordinare a le Spiritului Sânt, precum darul limbilor și darul profeției (Fapt. XIX, 8). Dar acestea erau numai efecte estraordinare a le misteriuil ungerii, în raport cu necesitățile bisericeî primitive, și nu efecte constante, inerente însuși naturei misteriuil acestuea. De almintrelea în dîilele cele dinteu a le bisericeî darurile estraordinare nu erau comunicate tuturor, ci numai unor indiviđi (I Cor. XII, 29, 30), pe când impunerea mânelor, sau ungerea, era privită ca indispensabilă pentru toți acei cariî au primit botezul, ca să pótă primi Spiritulu Sânt. (Fapt VIII, 17).

II. Fiind-că misteriuil ungerii imprimă asupra nóstră, „*sigiliul darului Spiritului Sânt*“ (Efes. I, 1 ; IV, 30 ; II

(1). Instr. mystag. III, n. 7.

Cor. I, 29), și fiind-că, Acela care ne confirmă și ne unge, este D-zeu și el ne-a însemnat cu sigiliul său, și care prin misteriu acesta ne-a dat arvună pre Spiritul Sânt întru inimile noastre (II Cor. 1 22); că el tot-déuna credincios rămâne, căci nu se poate contradice. (II Tim. II, 13), misteriu ungerei, ca și acela al botezului, fu în toate timpurile ⁽¹⁾ și se privește și astă-zi ca nerepetibil (Mărt. ort. p. 1. resp. 105).

Este deosebire numai într'un punct; că, botezul dacă s'a făcut regulat, nu se mai repeteste nici într'un cas, chiar și neofitului, care după ce a renegat numele lui Christos, ar fi revenit la biserica ortodoxă, pe când ungerea se repeteste celor renegați în cas, când s'ar reîntorce la ortodoxie (Mart. ort. p. 1 resp. 105).

Cât despre ungerea cu Sântul Mir ce obicinuește biserica ortodoxă a o face preapioșilor săi suverani pre timpul încoronării lor precum și în biserica vechiului Testament, se ungeau regiți cu *unt-de-lemn sântit*, după porunca lui D-zeu chiar (Ps. LXXXVIII, 20; 1 Regi X, 1; XV, 3, 12 13), pentru care se și numeau ei christoși sau unși (1 Regi, XII, 3-5; XXIV, 7 etc), această lucrare sântă nu este o repetire a misteriuului ungerei, prin care se împărtășește tuturor credincioșilor harurile neapărat de trebuința vieței spirituale. Ci este numai un grad superior de împărtășire a darurilor Spiritului Sânt, necesare funcțiunelor imperiale, funcțiuni superioare, de o însemnătate estraordinară și instituite chiar de D-zeu (Dan. IV, 22-29). „*Deci lua Samuel cornul plin cu unt-de-lemn*, istorisește Scriptura, vorbind de ungerea lui David ca rege, și l-a sântit în mijlocul fraților săi; de atunci Spiritul Domnului fu tot-déuna cu David“ (1 Regi XV1, 13). Se scie că misteriuul ungerei nu se mai repeteste;

(1). Augustin Contr. Lit. Petil. II 13; Optatus, Schism. Donat. VII, 4; Fotie. Epist. Encycl. II.

totuși are gradele sale, și impunerea mânilor se repeteste de atâtea ori decâte ori se sântesc servitorii la trepte mai înalte. ~~Și~~ ast-fel ungerea monarhilor nu este decât un grad deosebit și mai înalt al aceluși misteriu, care face să se pogore asupra unșilor Domnului „*un spirit mare abundant*“ (1). Chiar rugăciunile care se citesc la acest oficiu mărețiu arată darurile particulare pe care le solicită biserica ortodoxă în favoarea monarhului ales de D-zeu. Arhidiaconul dice între altele : «Pentru ca să primescă din ceriū, prin ungerea Sântului Mir, putere și înțelepciune spre a governa cu dreptate, Domnului se ne rugăm». ~~Și~~ arhiereul care sevășeste misteriu se rógă așa : «Dómne D-zeul nostru, Impēratul împērăților și Domnul Domnilor, Tu care ai ales prin profetul Samuel pre servitoriul tēu David și l-ai uns ca rege preste poporul tēu Istrail, ascultă rugăciunea ce-ți se face de nevrednicii servi tēi. . și pre acest credincios serv al tēu, marele monarh. . : învrednicește-l a fi uns cu untul-de-lemn al bucuriei; îmbracă-l cu putere de sus, așađă-l pre tronul dreptăței, apară-l cu armătura desevēșită a Spiritului Sânt, întărește brațul seū, arată-l credincios apăratoriū al dogmelor bisericeī tale catolice. . . (2). —

§. 211. *Cine are dreptul a face Ungerea; cui și când trebuie să fie împărtașit misteriu acestă.*

I. Dupre învățatura bisericeī ortodoxe, dreptul de a face ungerea aparține nu numai episcopilor, ci și preoților, cu această deosebire numai, că cei dintiū au dreptul a sânti Sântul Mir pentru misteriu, pe când cei-lalți pot să ungă nu

(1). Ignatie. Arch. Norvegiei. Despre misteriu bisericeī, p. 143, St. Petersburg. 1849.

(2). Cerimonialul Inoronării St. Petersburg. 1827.

maî cu mirul sântit de episcop (Mărt. ort. p. 1, resp. 05) ⁽¹⁾. Aşa era şi în anticitate.

1°. Din vechime dreptul de a sânti mirul pentru misteriu acesta se cuvinea numai episcopilor. Acésta se vede din canónele sinodului din Cartago (în 318), unde cetim : «Preotul sã nu facã sântirea mirului» (can. 6) şi hotãrîrele altor sinóde posteriore aceluia, precum şi a le învăţatorilor bisericeî ⁽²⁾.

2°. Din vechime iarãşi dreptul de a administra misteriu ungerei îl aveaü atât episcopii, ca urmaşi ai apostolilor, cariü îl împãrtãşau nemijlocit (Fapt. VIII, 14-17; XVIII, 6), cât şi preoţilor ca uniü ce au primit acest drept prin hirotonie dela episcopul, cu acela de a administra în genere tóte misteriuile, afarã de acel al hirotoniei. Se ñice, spre esemplu. în aşedãmintele apostolice : «In privinţa botezului, episcopi sau presbitere, am ñis maî înainte şi repeşim şi acum. . . ; maî ântëiü se ungi cu unt-de-lemn sânt, apoi sã botezi cu apă, în fine se sigilezi cu Sântul Mir ⁽³⁾». Sântul Ambrosie afirmã cã ungerea cu Mir se face de către preot, şi cã prin rugãciunea preotului se revarsã Spiritul Sânt ⁽⁴⁾. Dar Sântul Ión Chrisostom şi Fericitul Augustin esprimã unanim cã episcopul (în privinţa oficiilor divine) nu se deosebeşte întru nimic de preot, fãrã numai prin

(1). În biserica rusã se sânteşte Mirul numai la Moscva şi la Kiev.

(2). Sin. II din Cartago (390) can. 3; III din Cartago (în 397) can. 36; Papa Gelasie I, epist. IX ad Epp. Luc. c. VI.

(3). Cart. VII, cap. 22; şi în capit. 43 şi 44 din aceiaşi carte preotul ó τὰρὰδ- singur, se citézã ca administrator al Botezului şi al Sântului Mir.

(4). Post hæc (post Baptismum), utique ascendisti ad sacerdotem, considera quid secutum sit nonne illud quod ait David : Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aron ? (Ps. CXXII, 2), „ Hoc est unguentum. . (De Myster., c. VII).

hirotonie adecă prin puterea de a face *hirotoniã* (1). Mai mult încă, este cunoscut că în toate societățile creștine ne ortodoxe, care există în orient din vechime, ungerea se administrează și de episcopi și de presbiteri (2).

Biserica romană n'are dreptul, când învață că numai episcopii și nu preoții, au dreptul de a administra misterul ungerii (3).

1º. Spre întemeierea acestei învățături citézã împrejurarea istorisită în Scriptură că, de și St. Filip a botezat pre samariteni, totuși Sântii Apostoli Petru și Ión trebuirã să mERGã singuri să le împãrtășascã Spiritul Sânt prin impunerea mânelor (Fapt. VIII, 14-16). Dar nu trebuie a uita aici că St. Filip nu era preot, ci diacon; că, prin urmare, dacã nu administra neofitilor impunerea sacramentalã a mânelor, nu urmézã ca preoții să nu administreze și să n'atbã dreptul a o face (4). Nu trebuie iarășì a închiea din aceia că apostolii, dupre istorisirea Scripturii (Fapt. VIII, 14, 16; XIX, 4-6) că apostolii ar fi sevêrșit misterul Ungerii o datã sau de douë ori, ca ei să-l fi administrat tot-déuna, și că preoții ca și episcopii nu l-ar fi putut administra aiurea (5).

(1). Τῆ γὰρ χειροτονία μόνῃ ὑπερβεβήχασι, καὶ τούτῳ μόνον δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους (Chrisostom. in I Timot. homil. X, n 1). „Quid facit excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat?“ (Ieron. Epist. ad Evangel., CXLV, n. 1).

(2). Asseman. Cod. Liturg. III, p. 187.

(3). Concil. Trident. sessi. VII, de Confirm. can. 3; sessi XXIII, can. 7.

(4). Klée Perrone, Breuner și alți teologi în tratatul despre Confirmațiune.

(5). „Pentru ce ei (samaritenii) botezându-se, nu primirã Spiritul Sânt? Sau pentru că Filip nu li-l împãrtășì in considerațiune către apostoli, sau pentru că însuși n'avea acest dar (Χάρισμα) fiind din numêrul celor 7 diaconi; acesta se pare mai adevêrat“ (Chrisost. Om. la Fapt. XVIII, n. 7).

2°. Ea se mai provacă la unele cuvinte a le Sântului Ciprian și a le Sântului Chrisostom, duple care, chîar pre timpul lor, duple esemplul apostolilor, administrarea ungerii aparținea numai superiorilor sau corifeilor (praepositis, κορυφαίους) bisericei (1). Dar sub numele de superiori sau prepoziți se puteau înțelege nu numai episcopii ci și preoții, dintre cariî fie-care este în realitate superiorul în biserica sa particulară sau parohia sa, cu atîta mai mult încă, că în părțile citate, cei doi Sânți Părinți o pun pre superiorii diaconilor, cariî pre timpul lor, duple esemplu Diaconului Filip, n'aveau dreptul a administra misteriu ungerii. Spre a lămuri cugetarea Sântului Chrisostom trebuie a ne aminti cele-lalte cuvinte a le sale, că episcopii numai cu hirotonia întrec pre presviterii, adecă prin dreptul de a sêvêrși misteriu hirotoniei.

3°. Ea se sprijinește în fine pre mărturia lui Ieronim, care dîce că episcopii obicnuesc a cutriera satele diocesei lor spre a transmite darurile Spiritului Sânt acelor, cariî au fost botezați de preoți și de diaconii. Dar același învățator adauge îndată duple aceia, că acêsta se face „*pentru onorea sacerdoțiului mai mult decăt pentru o necesitate a legii*“, și că dacă Spiritul Sânt s'ar pogori numai la rugăciunea episcopului, ar fi deplâns toți aceia cariî botezați de preoți și diaconii, în închisorii și în locuri depărtate, ar fi murit înainte de a primi viđita episcopului (2). Se scie și întreba-

(1). Cuvintele Sântului Ciprian, și St. Chrisostom în aceiași omelie asupra faptelor apostolilor, duple ce a dîs că St. Filip nu comunică Spiritul Sânt samarinenilor pentru că era diacon, adauge : Căci acesta era un privilegiu al apostolilor ; de aceia și acum, precum vedem, misteriu acesta se administreză numai de către superiori (κορυφαίους).

(2). „ . . . Multis in locis idem factitatum reperrimus ad honorem potius sacerdotii quam ad legis necessitatem. Alioquin, si ad epis-

rea Fericitului Ieronim : •Ce face episcopul, afară de hirotonie, care să nu facă și preotul?•

Se mai adaugem aici câte-va observări :

1°. Nu este de mirare că în timpurile cele dintâi a le creștinismului, în unele părți, administrarea misterului ce ne ocupă să fie atribuită de preferință episcopilor; atunci chiar și săvârșirea celor-lalte taîne, anume botezul și sânta cină, aparținea, dupre localități, mai cu sémă episcopilor, și preoții le săvârșeau numai cu permisiunea episcopilor (1). Acésta era lucru firesc și ușor pre un timp când membrii bisericei de care se compunea episcopiile nu erau așa de numeroase ca acum; când diocesele se mărginea adesea la o cetate sau un sat. Și cu toate acestea papistașii însuși nu încheie dintr'acésta, că în vécurile dintâi a le bisericei, preoții să nu fi avut în genere dreptul de a administra misterile botezului și al euharistiei. Pentru ce încheie ei că n'ar avea și că nu trebuie să aiba pre acela de a administra misterul ungerei?

2°. Chiar biserica Romei, atribuind numai episcopilor dreptul Confirmărei, recunosc totuși de mai multe ori ca neapărat de trebuința de a permite și preoților administrarea misterului acestuia (2). Astă-đi chiar totă deosebirea constă în aceia că biserică ortodoxă acordă dreptul de a administra ungerea, precum și cele-lalte misterii, afară de hirotonie, și acésta pentru tot-déuna, tuturor preoților când se hirotonesc (3), pe când biserica Romei nu permite ungerea decât numai unor preoți, și acésta nu la hiro-

copi tantum imprecationem Spiritus S. defluit, lugendi sunt qui . . . quam ab episcopis inviserentur“ (Dialog. adv. Lucifer n. 9).

(1). St. Ignatie Teoforul. Ep. către smirneni n. 8; Tertul. de Monog. c. 2; de Bapt. c. 7, 17.

(2). Vid. ap. Harduin, Collect. concil. t. IX, p. 438.

(3). Veđi cartea de Preoție.

tonia lor, ci în urmă după împrejurări, și numesc pre episcopii miniștri ordinari (ministri ordinarii) ai misterului acestuia, și pre preoții miniștri extraordinari (1).

3°. Chiar teologii romani nu se înțeleg în privința aceasta. Unii cred că este un drept divin, alții că prin drept bisericesc se cuvine numai episcopilor a administra ungearea, și cei mai buni din teologii aceștia împărtășesc socotința din urmă (2); dar prin acesta descoper ei singuri puțină soliditate a instituțiunei bisericeii lor, care atribue dreptul acesta numai episcopilor.

II. Biserica ortodoxă împărtășește misterul ungerei în genere tuturor acelor, cari au fost botezați în numele prea Sântei Treimi, și încă îndată după botezul lor (Măt. ort. p. 1, resp. 115). Ea este în unire :

1°. Cu exemplul Sântilor Apostoli. Așa Sântul Paul botezând câte-va persoane din Efes, le împărtășii îndată după aceea Sântul Spirit prin impunerea sacramentală a mânelor (Fapt. XIX, 5, 6) și în Epistola către Efesenii, le recomandă (IV, 30), de a nu întrista pre Spiritul Sânt, cu care au fost sigilați în ziua Rescumperării, adică chiar în ziua botezului. Precum și cei-lalți apostoli de îndată ce aușiră că diaconul Filip a botezat pre samaritenii, dar, pentru trép-ta sa, n'a putut să le împărtășască Spiritul Sânt, trimiseră la Samaria pre Petru și pre Ión ca să împărtășască misterul acesta neofiților (Fapt. VIII, 14-17).

2°. Cu exemplul întregii bisericeii antice. Acesta se întărește de Tertulian. «Esiți din baia botezului, dice el, ne-am uns cu Ungere Sântă». De sinodul din Laodicea : «Trebue ca acei ce au fost luminați prin botez se fie unși cu ungere

(1). Perrone, Prælect. theolog. vol. VI, p. 114; de Confirmationis ministro.

(2). Trombel. de ministro Confirm. dissert. X, sect. 1 quest. II § 6. et sq.

cerescă și să fie părtaș împărăției lui D-zeu, (Can. 48). De Sântul Ciril Ierusal. : «Eșind din baia apelor sante ați primit o ungere conformă cu aceia cu care s'a uns Domnul Iisus» (1); și de mai mulți alți învățători ai bisericei (2). Chiar și scriitorii romanî recunosc, că în două-spre-zece secole, ungerea s'a săvârșit neofitiilor îndată dupre botez, și acesta nu numai în tot orientul, ci și în biserica romană (3).

Acastă biserică se îndepărtă de adevăr, când, din vécu al trei-spre-zecelea începu a dispărți ungerea de botez; și astă-đi ea învața, în catechismul său că nu trebuie a unge cu Sântul Mir pre pruncii botezați decât, când a atins etatea copilărescă, adecă dela șapte până la doi-spre-zece ani, pentru ca să se pótă împărtăși de misteriu acesta cu deplină pricepere și cunoscinți îndestulă tóre de adevărurile fundamentale a le religiunei (4). Dar, judecând ast-fel, ar trebui să amăe și botezul până la acea etate. Totuși biserica romană însăși botéză pe prunci pre credința rudelor și a părinților și pentru făgăduințele ce fac pentru ei. Decî, pentru ce să se lipsescă prin mai mulți ani ai vieței lor, de aceste daruri a le Spiritului Sânt necesare spre a-i întări în viața spirituală?

III. Despre misteriu Euharistiei saú al împărtășirei.

§. 212. *Ideia despre misteriu Euharistiei; superioritatea a asupra celor-lalte misterii și deosebitele sale denumiri.*

Prin misteriu botezului intrăm întru împărăția harului Domnului nostru Iisus Christos, curați, îndreptați, renăs-

(1). Instr. Mystag. III. n. 1 p. 450.

(2). Cyprian. Epist. ad Ian., LXX; Ambr. de Myser. c. 7; Augustin în Iohann. Epist. tract. VI, n. 10; Leo cel Mare, Sermon. IV de Natal. Domini.

(3). Perrone, Praelect. theolog. vol VI p. 132. Lovan. 1841.

(4). Catechism Roman. part. II cap. 3, 17 cf. Perrone loc. citat.

cuți pentru viața spirituală. Misteriul Mir-Ungerei neîmpărtașește darurile neapărate spre a ne întări și a înainta în viața acesta. În fine, pentru acel scop, misteriiul Euharistiei ne oferă mâncare și băutura mântuirii, prea curatul trup și sânge al Domnului nostru Iisus Christos, și împărtașindu-ne de ele ne unim din inimă cu însuși izvorul vieții (Ps. XXXV, 9). De aceea, din timpurile cele mai vechi, biserica ortodoxă, după ce a administrat botezul și ungera noilor săi fii, obișnuiește a le împărtași și misteriiul Euharistiei ⁽¹⁾, spre a le comunica ast-fel, chiar la intrarea lor în împărăția harului, totă deplinătatea darurilor necesare pentru viața cea nouă și îndemna pre credincioși tot-deuna a participa la misteriiul acesta al mântuirii.

Euharistia sau împărtașirea este un misteriiu în care creștinul se împărtașește, sub forma pâinei și a vinului, cu adevăratul corp și sânge al Mântuitorului său. Misteriiul acesta este superior tuturor celor-lalte, precum țice mărturisirea ortodoxă (p. 1 resp. 106).

1°. Este superior prin supra abondența misteriiului și nepriceperea sa. În cele-lalte misterii nu se pôte pricepe cum harul dumnezeesc lucrăză nevedut asupra omului sub o formă vedută determinată, și materia botezului spre esemplu este apa, St. Mir în ungeră, nu se schimbă. Aici din contră, însăși materia misteriiului se schimbă; păstrând forma lor, pânea și vinul se schimbă prin minune, în adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului nostru; pre urmă, îndată ce au fost primite de credincioși, produc în ei nevedut efectele harului și a le bine-cuvântării.

(1). Const. Ap. VIII, c. 12; Dionis. Areop. Ierarch. c. c. VII, § XI; Grenadie, de Dogm. eccles. c. 52. „Si parvuli sunt vel hebetes, qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis, qui eos offerunt, juxta morem baptizandi, et sic manus impositione et chrismate communiti, Eucharistiæ mysteriis admittantur“.

2°. Este superior și prin prisosința dragostei Domnului pentru noi și prin minunata mărire a darului ce ne împărtășește. In cele-lalte misterii Domnul împărtășește acelor ce cred întru el unele daruri particulare a le harului mântuitoriū, duple natura misterului administrat, daruri pre care le câștigă ómenilor prin mórtea sa pre cruce. Aici le oferă spre mâncare Persóna sa divină, corpul seū propriū și însuși sângele seū, și unindu-se aici într'un chip nemijlocit cu Domnul și Mântuitorūl, credincioșii se unesc cu însuși isvorul harului mântuitoriū.

3°. Este superior în fine în aceța, că orī care alt misterii se mărginește ca atare a esercita asupra omului o lucrare mântuitoře, pe când Euharistia este nu numai misteriu cel mai nepriceput și mai tolositor, ci încă și un *sacrificiu* real lui D-đeū, un sacrificiu de împěcare, care i s'a oferit pentru toți, pentru vii și pentru morți (Márt. ort. p. 1 resp. 107; Epist. patr, Or. despre credința ort. art. 17).

Misteriu Euharistiei a purtat din timpurile cele mai vechi și pórta și, acum deosebite nume. Se numește Euharistie (Εὐχαριστία), adecă mulțămire, pentru-că la aședarea misteriuului acestuea, Domnul, a luat pânea și mulțămind (Εὐχαριστήσας) o a frânt (I Cor. XI, 24); apoi „luând paharul, mulțami iarăși și l'afdat“ (ucenicilor) (Mat. XXXI, 27). Se numește Cina Domnului (I Cor. X, 17-21) misterioasă și divină (1), pentru-că fu instituită duple cina cea misterioasă a Domnului cu învęțaceii seī; masa Domnului (I Cor. XI, 20), masa lui Christos, masa sacră cea misterioasă (2) pentru-că presintă un aliment de mântuire corpul și sângele

(1). Δείπνον κυριακόν, Chrisost, in I Cor. homil. XXVII; Μυστικόν και θείον, Hipolyt in Prov. IX, I.

(2). Τράπεζα δεσποτική, Theodoret, in I Cor. XI, 20; τοῦ χριστοῦ, Eusebiū Domonstr. evang. 1, 10; μυστική, Hippolyte, in Prov. IX, 1; ἱερά, Chrisost. de David. et Saul om. III n. 1.

Domnului Iisus. Se mai numește și misteriu altarului ⁽¹⁾, pentru că se sĕvĕrșește în altariu pe sânta masă; pânea Domnului, pânea lui D-đeu, pânea cerescă, pânea de tóte đilele ⁽²⁾, paharul friceii, misteriu paharului ⁽³⁾, dupre materia întrebuintată în acest misteriu; *paharul bine-cuvĕntă-reii*, dupre modul consacrării sântelor daruri ⁽⁴⁾, corpul lui Christos, corpul Domnului, mântuitoriu, sânt ⁽⁵⁾ și sângele lui Christos, sânge prețios ⁽⁶⁾, pentru că sub forma pânei și a vinului, oferă adevĕratul corp și adevĕratul sânge al lui Christos. Se numește în fine Communiune, uniune ⁽⁷⁾, pentru că participând la misteriu acesta, devenim cu toții una cu Christos Domnul și una cu ómenii; *paharul vieței, mântuireii* ⁽⁸⁾, în vederea efectelor harului în noi; misterii, sântele taíne, dumnedeeștile, întricoșatele, cereștile misterii ⁽⁹⁾, din cauza natureii misteriuului și a nepriceperei lui pentru noi; *jertfa* sântă, taínică ⁽¹⁰⁾, pentru că cu adevĕrat este o jertfa de împĕcare adusă lui D-đeu. . etc.

(1). Sacramentum altaris, August. de Civ. Dei. X, 6.

(2). Ἄρτος κοριακός, Teofil. Epist. Paschal. 1; τοῦ θεοῦ, Ignatie Epist. n. 5; ἐπιούρειος, Cyril al Ierus., Instr. mystag., IV, 5; ἐπιούσιος, Cyr. Ierus. ibid. V, 15.

(3). Sacramentum calicis, Cyprian. Epist. LXIII ad Cæcil. de Lapsis; Chrisost. in Ioan. LXXXV, n. 3.

(4). Ποτήριον τῆς εὐλογίας, St. Vas. cel mare despre Spiritul Sânt. c. 27.

(5). Σῶμα Χριστοῦ, Cyr. al Ierus. Cat. V, 22; κοριακόν, Const. Apost., 11, 57; σωτήριον, Eusebiu in Is. XXV, 7; sanctum, Cyprian Epist. X.

(6). Αἷμα Χριστοῦ, Const. Apost., VIII, 13; τίμιον, Hippol., in Prov. IX, 1.

(7). Κοινωνία, Isid. Pelus. lib. I, Epist. 228; Ioan. Damasc. Esp. IV, 13.

(8). Ποτήριον ζωῆς, Const. Apost. VIII, 13; σωτήριον, Cyr. Ier. Instr. myst. IV, 5.

(9). Μυστήρια, Hippol., de Charism. XIX; Chrysost. de Virg., c. XXIV; ἁγία Const. Apost. VIII, 14, 15; θεία, Theodoret, in I Cor. XI, 27, 30; φρικτά, Chrisost. in Prod. Iud. om. I n. 1.

(10). Θυσία-ἁγία, μυστικῆ, λογικῆ, Euseb. Demonstr. evang. 1. c. 10; Teodoret. in Ebr. c. VIII etc.

§. 231. *Promisiunea divină a misterului Euharistiei și aședarea sa.*

Voind să pregătescă pe ómenī a primi misterul Euharistiei, acéstă taīnă înaltă și înfricoșată, Iisus Christos Domnul nostru, mai înainte încă de a o aședa, bine-voi a o făgădui serbătorește, ai arăta natura, puterea, necesitatea; pre urmă când a venit timpul a instituit cu adevărat acest misteriu al mântuirii. Sântul Ión Evangelistul ne istorisește pre larg istoria acestei făgăduinți; chīar și cea a aședării ni s'a transmis de către cei-lalți trei evangeliști și de St. Apostol Paul.

I. Sântul Ión istorisește în ce împrejurare a bine-voit Domnul a vesti promisiunea misterului corpului și sângelui său. Intr'o dĩ nu departe de lacul Tiberiadei, sėvėșise o minune mare; cu cinci pānī și doi pesci sāturasė vre-o cinci-mii de persóne (Ión, VI, 1-13). Martorii vėđetőri ai minunei aceștia aũ fost cuprinși de mare mirare și strigau: „*Acesta este cu adevărat profetul, ce trebuie să vie în lume*“ (ibid. 14); și atrași fiind de ideile false despre domnia pământescă a lui Mesia, „*voiau să-l ridice și să-l facă rege*“ (Ibid., 15). In dată D-đeũ-omul, care venise pre pământ „*nu ca să-ĩ servescă, ci ca să servescă*“ (Mat., XX, 28), se retrase singur pre munte; pe urmă ducėndu-se pre timpul nopței la învățacei sėi, cariĩ cu corābióra, pluteau pe lac către Capernaum, aũ ajuns în chip minunat pre laturea opusă a mării Tiberiade (Ión, VI, 16-23). Dar poporul, care fusese nutrit într'un chip minunat de Iisus, căuta să urmărescă pre autorul acestei minuni și l-a urmărit și pre apă la Capernaum (Ibid. 23-25). Atunci Domnul, sciind bine că Jidovii il urmăreaũ, nu pentru-că vėđuse minunea, ci pen-

tru-că mâncaseră pâne și se săturară, precum a și țin pe față Iudeilor (Ibid, 26), a voit să le ridice atenția lor dela mâncarea cea trupescă la o altă mâncare mai înaltă, nestrăciōsă și le făgădu-i misteriu Euharistiei (1).

„*Lucrați nu mâncarea peritōre (să aveți) ci mâncarea, care rămâne întru viața de veci, pre carea fiul omului o va da vouē; pentru-că pre acesta D-zeu Părintele l-a sigilat*“ (ibid, 27). Iacă în ce termină Domnul nostru Iisus Christos făcu făgăduința acēsta înaintea unui mare număr de Iudei. Și când ei ținseră : „*Dar ce semn faci tu, ca să vedem și să credem ție? ce lucrezi? și-ți arătară că ca semn al misiunei sale divine Moisi le-a dat în deșert pâne cerescă sau mană*“ (ibid, 30, 31) (2), Iisus le respunseră : „*Amin, Amin țin vouē, nu Moisi v'a dat pâne din ceriū, ci Părintele meu va da vouē din ceriū pâne acea adevărată*“ (ibid 32). Apoi, la cererea lor : „*Dōmne dă-ne nouē tot-dēuna pânea acēsta*“ (Iōn. VI, 34), le arată și mai lămurit făgăduința Euharistiei ținend : „*Eū sunt pânea vieței; cel ce vine către mine nu va flămânzi, și cel ce crede întru mine nu va înseta nicī odată*“ (ibid. 35). Inspăimēnțați de cuvintele acestea jidovii începuseră a murmura pentru că ținese, „*eū sunt pânea ce s'a pogorīt din ceriū*“ și

(1). Aici iudeii inspăimēnțați țincau : „Cum se pōte să ne dea trupul seū spre mâncare (Iōn. VI, 52). Dar dacă îl întrebați în-dată : Cine? pentru ce nu l-ați întrebat pentru pâne? de ce nu l-ați întrebat, cum se face că cinci pâni se îndestuleze atāta lume? Pentru că atunei, veți-respondē, nu era vorba a cerceta minunea, de a mai întreba cum, ci de a se sătura; apoi chiar și experiența-i învăța așa. Dar tot experiența trebuia să-i facă a crede și în învățătura presentă. Iisus Christos, făcu acēstă minune mare numai pentru iudei pentru ca luminați ast-fel să nu fie necredincioși în privința celor-alte lucrări a le sale“ (Chrisost. an. in Ioan. XLV, 641, 42).

(2). Acēsta se esplică prin o tradițiune care esista și esistă încă la iudei, și dupre care, precum primul liberator Moisi, pogorī mana din ceriū, așa și al doilea mântuitoriu, adecă Mesia (Shoet-genius. Horæ Hebr. et Talmud. t. 1 p. 359 Lips. 1733).

ȕiceaŭ : „*Óre nu este acesta Iisus fiul lui Iosif, nu scim noi pre pãrintele ŝi pre muma lui ? Cum de ȕice el cã s'a pogorît din ceriũ ?*“ (41, 42). Iisus Christos mãrturisi cu cea mãi mare chiaritate : „*Adevèr, adevèr, ȕic voue, cel ce crede are viața eternã. Eũ sunt pânea vieșei. Pãrinții voștri aũ mãncat în deșert manã ŝi aũ murit ; acèsta este pânea ce s'a pogorît din ceriũ, ca ori cine sã mãnãnca din ea ŝi sã nu mórã. Eũ sunt pânea cea vie care m'am pogorît din ceriũ ; de va mãnca cine-va din pânea mea va trai în etern ; ŝi pânea care voiũ da-o eũ pentru viața lumei, corpul meũ este*“ (ibid. 47-51). Decĩ se certaũ între ei jidovii ȕicènd : „*Cum póte sã ne dea acesta corpul sa-l mãncãm*“ (Ibid. 53) ; ŝi Iisus le repetã cu cea mãi mare chiaritate , „*de nu veși mãnca corpul fiului omului ŝi nu veși bea sãngele lui, nu veși avea viața întru voi. Cel ce mãnãnca trupul meũ ŝi bea sãngele meũ are viața eternã, ŝi eũ îl voiũ învia pre el în ȕiua cea de pre urmã ; cãci corpul meũ este cu adevèrat mãncare, ŝi sãngele meũ cu adevèrat bèutura. Cel ce mãnãnca corpul meũ ŝi bea sãngele meũ întru mine remãne ŝi eũ întru el. Precum m'a trimis pre mine pãrintele, cel viũ ŝi eũ vieșuesc prin pãrintele, ŝi cel ce mẽ mãnãnca pre mine ŝi acela vieșuește prin mine. Acesta este pânea ce s'a pogorît din ceriũ, nu precum aũ mãncat pãrinții ŝi aũ murit ; cel ce mãnãnca pânea acèsta va trai în veci*“ (53-59).

Mulți dintre învèțacei, cariĩ urmaũ pre Iisus auȕind acèstã promisiune minunatã despre înfricoșatul Misteriũ strigarã : „*Greũ este cuvèntul acesta, cine póte sã-l asculte ?*“ (Ión. VI, 60), ŝi de atunci cħiar se despãrtirã de dènsul pentru tot-dèuna (ibid. 66). Dar adevèrații sèi învèțacei, cei doi-spre-dece, îmbrãțișarã prin credința aceste cuvinte a le Mãntuitorului, ŝi mãrturisirã prin gura lui Petru : „*Dómne, la cine ne vom duce ? Tu aĩ cuvintele vieșei de veci ; ŝi noi am creȕut ŝi am cunoscut cã tu ești sãntul lui D-ȕeũ*“

(ibid. 68, 69). Și experiența a și dovedit, când mai târziu Domnul institui misterii Euharistiei, și nici unul dintre ei nu exprimă nici cea mai mică îndoială și nu întrebare pre Iisus, pentru că ei erau cu adevărat pregătiți a primi un misteriu așa de mare.

II. Domnul a bine-voit a așeza misterii acesta în împrejurările cele mai grele. Se apropia pascha iudeilor, serbătorea cea mai imposantă din Vechiul Testament, care preînchipuia pre *Mielul* rescumpărării, *jertfit* întru mai înainte hotărîrea dumnezească „*dela creațiunea lumii*“ (Ap. XIII, 8). Se apropia și timpul când însuși, „*Mielul lui D-zeu, cel ce ridică păcatele lumii*“ (Ión I, 29) trebuia să se jertfescă a evea pre cruce. În acel timp, cu o zi înainte de a se aduna iudeii spre a serba pascha, Domnul trimite doi din învățăceii săi la Ierusalim ca să pregătescă locul și toate cele necesare spre serbare. Și „*chiar în noaptea în care trebuia să se predea*“ (I Cor. XI, 23), sosește cu cei doi-spredece, în casa lui Simon, care regulase precum a voit. Acolo puindu-se la masă cu învățăceii săi, serbeză mai întâi pascha Testamentului Vechiu (Luc. XXII,); pre urmă spală piciorele învățăceilor săi, dându-le ast-tel o lecțiune de umilință și de dragoste între-o-laltă (Ión. XIII, 4-15) le reînnoește predicerea suferințelor sale celor mari, le arată chiar pre trădătoriul (Mat. XXVI, 21-25; Luc. XXII, 16-27) și în fine așază misterii Euharistiei.

„*Pe când mâncau ei, naréză Sântul Mateiu, luând Iisus pânea și bine cuvântând a frânt și dând învățăceilor săi a dis : luați mâncați; acesta este corpul meu. Și luând paharul și bine cuvântând le dadu lor dîcînd; beți dintru acesta toți; căci acesta este sângele meu al aședămîntului celui nou care se varsă pentru mulți spre ertarea păcatelor*“ (XXVI, 26-28; comp. Marc. XIV, 22-24) sau precum le scrie Sântul Paul

corintenilor : „Că eu dela Domnul am primit ceea ce v'am predat voue, cum că Domnul Iisus, în noaptea în care s'a predat a luat pâne și mulțămind a frânt și a ȃis; acesta este corpul meu cel pentru voi; acesta să faceți întru pomenirea mea. De asemenea și paharul, dupre cină ȃicând; acest pahar aședământul noŃu este întru sângele meu; acesta se faceți, de câte ori veți bea întru amintirea mea“ (I Cor. XI, 23-25; comp. Luc. XXII, 19, 20).

Ast-fel, Domnul a pus capet, chîiar de atunci, pascei simbolice a Vechiului Testament și a instituit misteriuł nesângeros al aședământului celui noŃu, adevărata paschă carea trebuie să se serbeze întru amintirea lui pâna la sfârșitul vécului. Și tóte acestea le-a sêvêșit în noaptea în care s'a dat suferințelor de pre cruce și morței.

§. 214. *Partea vêdută a misteriułui Euharistiei.*

Acum dacă cãutăm la partea vêdută saŃu acea supusă simțirelor a misteriułui Euharistiei, deosebim : 1°. materia întrebuiñată pentru misteriu; pâne și vinu; 2°. însuși oficiul Sântuluł Misteriu; 3°. maŃ ales acea parte însemnată a oficiuluł : cuvintele în puterea căroră pânea și vinul se prefac în corpul și sângele lui Iisus Christos.

I. Materia saŃu speciile întrebuiñate pentru misteriuł Euharistiei, este pâne și vin. Pânea trebuie să fie pâne de grâu curat, dospitã; și vinul de struguri, curat, amestecat cu apă în oficiu (Mat. ort. part. I resp. 107).

1°. Trebuie pâne *de grâu*, așa precum întrebuiñau obi-cinuit jidovii pre timpul Mântuitoruluł nostru, care a instituit misteriuł Euharistiei și așa precum a întrebuiñat biserica tot-déuna pentru misteriuł acesta (1). Trebuie să fie

(1). Iren., adv. Hæres., V, 2, 3; conc. din Cartag. c. 46.

pâne *curată*, atât în ființa sa cât și în modul preparării; această se recere atât pentru mărirea cât și pentru sântenia misterului. În fine trebuie pâne dospită și nu azimă, cum întrebuițază latinii ⁽¹⁾. Căci : **a**) cu pâne dospită și nu cu azimă, a săvârșit Mântuitorul pentru înteași dată taina împărțării ⁽²⁾. Fără îndoială a instituit misterul acesta „*mai înainte de Pascile*“ jidovești (Ión. XIII, 1); căci a doua-și fu judecat (Ión. XVIII, 28), osîndit la mörte (XIX, 14) și chiar röstignit (ibid. 31), pe când iudeii se pregăteau a serba pascile. Așa dar l-a instituit într'un timp, când pre-tutindenea la iudei, se întrebuița încă pâne dospită și nu azimă. Și anume Mântuitorul nostru institui misterul Euharistiei în a trei-spre-țecea și a lunei Nisan, séra; această o recunosc și cei mai buni scriitori romano-catolici ⁽³⁾; dar legea prescriea a începe serbarea Paschei și a mânca azimă, numai în séra zilei a patru-spre-țecea a lunei Nisan ⁽⁴⁾; așa ca *cea dinteiu* și a săptămênei azimelor ⁽⁵⁾, în-

(1). Este de observat că Latinii, în înveșătura lor, recunosc pânea dospită și nedospită ca deopotrivă cuviincioase pentru misterul Euharistiei (Perrone, *Prelect. theol. tract. de Euharistia*, part. II, c. 3 propos. 1); dar în faptă întrebuițază pre cea din urmă.

(2). Ideile diferite prin care scriitorii greci, căutară a demonstra și a esplica adevărul acesta sunt espuse pe scurt și esaminate în teologia lui Teof. Krocopovici (t. III Lips. 1793).

(3). Maldonatus, in *Math. cap. XXIV, V, 2*; Petavius, de *Doctrina temp. XII, c. 15* și urm. Natalis Alex., *Diss. XI, in Saec. XI și XII*.

(4). Și să-l păstrați (pre miel) până la a patru-spre-țecea și a lunei aceștia; și atunci totă adunarea comunității lui Istrael să-l junghie între amândouă serile. Și vor lua din sângele lui, și-l vor pune pe amândoi ușorii ușei și pre pragul de sus în casele în cari-l vor mânca. Și-i vor mânca carnea lui în nóptea aceia, friptă la foc și cu azime și cu erburi amare îl vor mânca (Eș. XII, 6-8). În luna întea în a patru-spre-țecea și a lunei dintea, de cu séra începând, veți mânca azime până în ziua a două-șeci și una a lunei aceștia, séra. Șapte zile dospit să nu se afle în casele voatre“ (Ib. 18, 19).

(5). Dacă unul din evangeliști dice : „Și a sosit ziua azimelor,

cepând pascile, și din care și jidovii trebuiau să înlătore din casele lor ori-ce aluat, pentru ca să mănânce numai azime, era 15 Nisan (1). Din aceia că Iisus, mai înainte de aședarea Euharistiei, a serbat pascile cu ucenicii mai înaintea iudeilor (Math, XXVI, 17-20; Marc. XIV, 12-16; Luc. XXII, 7, 8) nu urmărea numai decât ca să fi mâncat atunci azime. Căci : 1°. Dupre lege începea a mânca mielul paschal sau pascile, și apoi venea întrebuintarea azimelor, care ținea șapte zile (Eș. XII, 8; Lev. XXIII, 5, 6); este deci cu putință ca Mântuitorul, dupre ce a mâncat cu ucenicii săi pascile jidovesci sau mielul paschal, care preînchipuia jertta sa de împăcare, și prin urmare și Euharistia, să fi aședat îndată dupre aceia și misteriu creștinesc al corpului și sângelui său; și 2°. Iisus, care era *stêpân al sâmbetei*, precum și al tuturor serbătorilor vechiului Aședământ, serbând Pascha cu o zi mai înainte decât legea nu autorisa pre jidovi

în care trebuia să jertfescă Pascha“ (Luc. XXII, 7), pe când ceilalți doi Evangelisti dic : „Iar în ziua cea dintăiu a azimelor venit-au ucenicii la Iisus, dicând : unde vœști să-ți gătim ție să mănânci pascele?“ (Mat. XXVI, 17; Marc. XIV, 12). Trebuie a înțelege cuvintele acestea împreună cu St. Ión Chrisostom așa : „Ziua cea dintăiu a azimelor sosea, adecă se apropiase (In Mat. om. LXXXI, t. III, p. 389). Căci, ucenicii venira numai să întrebe pre Mântuitorul unde trebuia să-i pregătescă Pascha, și ziua cea dintăiu a azimelor începea numai dupre serbarea Pascei. Acastă interpretare este și necesară spre a împăca narațiunea Evangelistilor sinoptici cu a patra, care dic : „Mai înainte de serbătorea Pascelor“ (Ión. XIII, 1).

(1). „In luna ântăia, în a patru-spre-decea a le acestei luni, despre seră, pascha lui Iehova este. Și în ziua a cinci-spre-decea a acestei luni este serbătorea azimelor, consacrată lui Iehova; șapte zile se măncați azime. In ziua ântăia ve va fi și sântă, nici un lucru de serv să nu faceți într'ênsa (Lev. XXIII, 5-8). Șapte zile să mănânci azime; din ziua dintăia se scôteți tot ce este dospit din casele vœstre, pentru că tot cel ce din ziua dintăia și până într'a șeptea și va mânca pâne dospită, stêrpile-va sufletul acela din Istraël (Eșir. XII, 15).

a o face (1), și a începe întrebuițarea azimelor, a putut iarăși să o serbeze nu cu azime ci cu pâne dospită, dar, admițând chiar, că Mântuitorul nostru să fi mâncat azime cu mielul paschal, nu suntem îndreptățiți a încheia ca să fi întrebuițat aceiași pâne în Euharistie, când în toate casele era pâne de rând; ar fi lucru firesc a crede că după ce a serbat cu azime pascha vechiului Testament, care se sfârșea atunci, Mântuitorul a aședat, tot atunci „*Misteriul Aședământului nou*“ (Marc. XIV, 24) cu o nouă substanță, adecă cu pâne dospită (2). Evangeliștii ne încredințază de acésta când ȕic că Domnul luă anume pâne, ἀροτος, și după ce a bine-cuvântat a frânt-o și a dat ucenicilor săi, ȕicând : „*Luați, mâncați, acesta este corpul meu*“ (Mat. XXVI, 26; Marc. XIV, 22; Luc. XXII, 19), adecă pâne dospită,

(1). Evangelistul înséamnă pentru ce a plăcut Domnului a serba pascha înainte de ȕiua hotărîtă. „*Maî înainte de pasci*“, ȕice St. Ión, „*sciind Iisus că i-a venit ora ca să se ducă din lumea acésta la părintele*“ (XIII, 1). Și Mântuitorul însuși, trimetând pre ucenicii săi în Ierusalim la un óre care stépân de casă, le ordonă de a-i ȕice : „*Timpul meu aprópe este, la tine am să fac pascele cu ucenicii mei*“ (Mat. XXVI, 18). A doua-ȕi, ȕiua hotărîtă pentru pasci la jidovi, Mântuitorul trebuia să móră și n'ar fi avut timpul să o maî serbeze.

(2). Ceia ce se întémplă cu pascele s'a întémpilat cu botezul. Căci, precum Mântuitorul nostru Iisus Christos, *serbând améndouă pascele*, părăsi pre una și înființa alta, ast-fel sévêrșind botezul jidovesc, deschise pórtă botezului bisericeî noului Testament (Chrisost in Mat. om. XII, 11, 3). Iisus Christos înființa misterul acesta când trebuia să înceteze cea ce era prescrist de lege; ast-fel desființa serbătórea cea maî însémnată a jidovilor chiemându-i la o alta cină și le ȕise : „*Luați mâncați, acesta este corpul meu care pentru voi se frânge; și adause: „Faceți acésta întru pomenirea mea*“ Vedeți cum schimbă și îndepártéază obiceiurile jidovești! Fiind-că până acum ați serbat pasca întru amintirea minunelor din Egipt, de aceia, faceți acésta întru amintirea mea“. Dar ce! veți ȕice, nu se cuvine a serba taîna vechie și cea nouă? Nu, căci Iisus a ȕis : *Faceți acésta*, spre ai întórcé dela cea vechie (Om. LXXXII, t. III, t. p. 409-411).

cum se înțelegea în decomun (1) cuvântul acesta (ἄρτος dela αἶψω, rădic, cresc) chiar de către apostoli și de către Mântuitorul nostru (2), și nu pâne nedospită ce se numea de ordinar, *azimă*, -ἄζυμον, spre a o deosebi de pânea dospită, sau chiar câte odată și numai pâne, -ἄρτος, dar adăugând tot-déuna *azimă*-ἄζυμος (Numer. VI, 19; Iud. VI, 20) (3).

b. Pe timpul apostolilor se întrebuița pâne ordinară. Căci, mai întâi pâne acésta se numește ἄρτος și nu *azimă* (Fapt. II, 42-46; XX, 7; I. Cor., X, 16; XI, 21); apoi toți iudeii „*de curând convertiți la creștinism*“ participaū ca și cei-lalți creștini neofiți la Euharistie (Fapt. II, 22. 41, 42, 46). Inșă, legea lui Moisi prescriind a nu întrebuița azime decât numai șapte zile pe an, nu s'ar fi învoit nici odată a a primi în *tote zilele* (II, 42, 46) sântul Misteriū cu azime, pe câtă vreme apostoliū încă nu hotăriseră cum trebuieă creștinii să primescă legea ceremonială a lui Moisi (Fapt. XV). In fine D-đeū poruncise în legea sa întrebuițarea azimelor; dar apostoliū, determinând la sinodul din Ierusalim, care parte a legéi trebuiea să înceteze și care se rămâe obligatóre pentru creștini, nu le porunciră întrebuițarea azimelor (XV, 23-30); prin urmare n'a fost admise în biserica creștină și trebui să înceteze ca umbră a legéi.

(1) Mich. Cerul. Epist. in Basnagii Thesauro, t. III, part. I p. 227.

(2). V'om cita în privința acésta mărturia unuia din vechii noștri prelați, metropolitul Leontie : „Dis'a Domnul în Evangelie“ : „Păziți-vé de aluatul fariseilor și al saduceilor“. Invățaceii credeău că le împuță că n'a luat pâne; dar Iisus, cunoscând gândurile lor, le dise : „Cum nu pricepeți că nu de pâne am grăit voué?“ (Mat. XVI, 6-11). Ast-fel însuși ucenicii auđind vorbindu-se de *aluat*, credeău că este vorba de pâne (ἄρτος) și Mântuitorul le dă a înțelege că cu ideia pânei (ἄρτος) firește este legată acea a aluatului. „Atunci pricepură ei că le dicea de a se păzi nu de aluatul de pâne, ci de invățătura fariseilor și a saduceilor“ (Ibid. 12). Despre azime. Lect. crt. 1850, 1. 128.

(3). Mai pre larg spre combaterea obiecțiunelor, veđi Mitrofan

c. De atunci în tot-deuna s'a săvârșit Euharistia cu pâne dospită în biserica lui Iisus Christos. Căci : 1°. se scie că materia misterului se lua din darurile poporului, care fără îndoială, aducea de a casă, la biserică pâne de rând, pâne dospită, care se întrebuița la agape și pentru sêraci (I Cor. XI, 21, 22). 2°. Nimenea din cei vechi nu numește pânea Euharistiei azimă; din contra toți scriitorii o numesc pâne ordinară (1), câte odată chiar pâne dospită (2). 3°. Sântul Epifanie, vorbind de ereticii ebioniți, cari se țineaū de legea lui Moisi, citéză chiar acéstă particularitate, că ei serbau Euharistia cu azime și numai cu apă (3), arătând lămurit că nu era acesta obiceiul bisericei. 4°. Sunt și câți-va autori nepărtinitori din apus, protestanți și romano-catolici, cari recunosc de bună-voie și dovedesc că pâne în suta a de- cea și chiar a un spre-decea, nu se întrebuița azima în biserică (4), cu tôte că alții caută a dovedi contrariul (5).

Cryptopulo : Confess. Ecclesiæ Orient., cap. IX, p. 90. sq. Helmst. 1671.

(1). Iustin Apolog. 1 c. 66; Lect. cr. 1825, XVII; Iren. adv. Hær. IV, 18 n. 4, 5, Cyr. Ierus. mist. IV, 1-6; Ambros., de Sacr., IV. c. 4: „Tu forte dicis : Mens panis est usitatus. . .“

(2). Ast-fel : 1°. papa Inocentie I scriea : „Presbyteri fermentum a nobis confectum per acolythos accipiunt, ut se a nostra comunione, maximo illo die, non indicent separatos, quod per parochias fieri debere non puto, quia non longe portanda sunt Sacramenta“ (Epist. XXV, ad Decent., c. IV, n. 8) 2°. Se dice de papa Melchiade în biografia sa : „Hic fecit ut oblationes consecratæ per ecclesias ex consecrata episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum“ (vita Melchiad. in Libr. pontificali) 3°. și a le papei Siricin : „Hic constituit ut nullus presbyter missas celebraret. quod nominatur fermentum“ (Vita Siric).

(3). Μυστήρια τελουσι. . . διὰ ἀζύμων καὶ τὸ ἄλλο μέρος μυστηρίων δι' ὕδατος μονου (Hær. XXX, n. 16).

(4). Așa Sirmondus, disquisitio de Azymo, ann. 1651; Cotelarius. Monum. Eceles. Græc. II, p. 108, 138; Pagius, Critic, in Baron. Ann. CCCXIII, n. 15 Bingh. Orig. Eccl. XV, c. 2 §. 5; Klein, Hist. eccles. t. 1 p. 430 etc.

(5). Aceștia se sub împart încă în două clase: unii dic că bise-

2°. A doua materie saŭ teliŭ pentru misteriu Euharistiei, pre lângă pâne de grâu curat, trebuie să fie vin saŭ ródá viŭei, de și unii învătători falși învață alt-fel (1); căci cu vin a aședat însuși Mântuitorul misteriu acesta. Dupre ce le-a dat ucenicilor paharul și le-a dis : „*Beți dintru acesta toți, căci acesta este sângele meu al legei celei noua*“ a adaus îndată : „*că dicit voue, de acum nu voiŭ mai bea din acest fruct al viŭei pâna în ziua aceia când îl voiŭ bea cu voi, noi întru împărăția tatalui meu*“ (Mat. XXVI, 27-29). De asemenea și biserica dupre esemplul Mântuitorului tot-déuna a împărtașit misteriu acesta cu vin, precum se vede din mărturiile lui Irineu (2), Ciprian (3), Chrisostom (4), sinodului Cartagenén, etc (5). Și fiind-că, în Palestina se întrebuintă de regulă *vin roș* (Fac. XLIX, 11; Deut. XXXII, 14), și fără îndoială cu un asemenea vin a sêvêșit și Mântuitorul misteriu Euharistiei, biserica întrebuintează din timpurile cele mai vechi vin roș, cu atâta mai mult, că chiar prin colórea sa, vinul acesta ne oferă o imagine credincioasă a sângelui lui Christos.

Vinul acesta merit pentru Euharistie, ca și pânea, trebuie să fie pre-cât se póte de curat; acésta se recere prin

rica romană, de pre timpurile apostolice, a întrebuintat tot-déuna numai azimă (Ciampian de Perp. Azim. usu. Rom. 1688; Mabilon diss. de Pane euharist., Par., 1674); alții, că ea a întrebuintat din vechime fără deosebire azime și pâne dospită (Bona. Rer. liturg. 1, 23).

(1). Așa erau ebioniții și encratiții, cari în loc de vin întrebuintău numai apă. (Iren. contr. Hæ. V, 1, n. 3; Epiph. Hær. n. 16; Clem. Alex. Pædag. II, 2).

(2). Adv. Hæres. V, c. 2, 3.

(3). Epist. LXIII, ad Cæcilium.

(4). Unii întrebuintează apă în misteriu. Ei bine! spre a arăta că el însuși întrebuintă vin, atât la aședarea misteriuului, cât și dupre înviere, dând ucenicilor săi mâncare ordinară fără st. taîne, pentru aceia le dise : din fructul viei, dar viea rodește vin și nu apă“ (in Mat. om. LXXXII, n. 2. t. III, 413).

(5). Conc. din Cartag. can. 46; Tert. reg. 32.

stêlucirea și sântenia misterului. Trebuie să fie amestecat cu apă, pentru că după tradițiune (1), însuși Domnul nostru Iisus Christos, așezând Euharistia, a întrebuintat vin amestecat cu apă, precum se întrebuinta de regula în Iudeia (2), și sânta Biserică în tot-déuna a făcut așa, după esemplul Mântuitorului și spre aducerea aminte a faptului, că aflându-se pe cruce, din côsta strépunsă „a eșit sânge și apă“ (Ión. XIX, 34). Iustin (3) Irineu (4), Cyprian (5), Gregorie Nisul, Ambrosie și mulți alți învățători vechi ai bisericeii (6), precum și sinódele vechi, cel din Cartagena (7), sinodul *Trulan*, și ritualul vechiu (8) se unesc cu noi spre dovedirea aceștia.

(1). Το ποτήριον κρασας ἐξ οινου και ὕδατος, και ἀγιάσας ἐπέδεδωκεν αὐτοῖς, λέγων; πίστε. . . (Const. apost. VIII, 12).

(2). Intemeindu-se pe Prov. IX, 5 (Ligfoot. de Minist. templi c. XIII).

(3). Apolog. 1, 66.

(4). Ὅπως και τὸ κεκραμένον ποτήριον και ὁ γεγωνὸς ἄρτος ἐπιδεδυται τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, και γίνεται ἡ Ἐδχαριστία σῶμα Χριστοῦ (adv. Hær., V, 2, n. 3) Temperamentum calicis (lib. IV, 33, n. 2).

(5). Quando in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur“ Epist. LXIII ad. Cæcil).

(6). Grig. Nis. catech. 37. Ambros. de Sacram. V, 1, 4 Gennadius de Dogm. ecclês. c. 78.

(7). Să nu se aducă la altar decât corpul și sângele Domnului, după așezarea Domnului însuși, adică nimic alt-ceva decât pâine și vin amestecat cu apă“ (can. 46).

(8). Sinodul Trulan. can 32 : „Și El (Chrisostom) transmise bisericeii încredințate conducerii sale pastorale obiceiul de a adauga apă la vin spre aducerea jertfei celei fără de sânge, spre amintirea amestecării sângelui cu apă care a curs din côsta Rescumpărătorului și Mântuitorului nostru Iisus Christos D-zeu pentru reînvierea lumii și rescumpărarea păcatelor. Și în toate bisericile unde au strălucit luminile spirituale, s'a păstrat rânduéla acesta, predată de D-zeu însuși ; căci Sântul Iacob, fratele lui Christos D-zeu după trup, cel dintéu care ocupă scaunul bisericeii de Ierusalim și Vasilie Arhiepiscopul bisericeii din Cesarea, al cărui renume s'a răspândit peste tot pământul, predându-ne în scris oficiul misterului, puseră în liturgia dumnezeéscă că în st. pahar să fie vin și apă“.

II. Insuși oficiul misterului și fără de care nu se p^ote s^ev^erși, este s^ânta liturgie. Ea se compune din trei părți : dint^îeu, *proscomidia* sau *proaducerea*, în timpul căria se pregătește materia pentru misteriu și se numește așa duple obiceiul creștinilor vechi de a aduce la biserică pâne și vin pentru Euharistie ; a doua, este *liturgia catechumenilor* în timpul căria se pregătesc creștinii pentru misteriu și la care puteau să ia parte și catechumenii ; a treia este *liturgia credincioșilor*, în timpul căria se s^ev^erșește misteriu și la care pot fi de față numai cei credincioși. Locul și modul oficiului liturgiei în t^ote părțile sale sunt espuse pre larg în regulele și ritualul bisericeii.

III. Ceia ce este mai însemnat în partea a treia a rându-
elei s^ânteii liturgiei, este mai ânt^îeu rostirea serbător^escă a acestor cuvinte a le Mântuitorului la aședarea misterului : „*Luați, mâncați, acesta este trupul meu. . . Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu al legei celei nouă. . .*” (Mat. XXVI, 26-28) ; apoi chemarea Spiritului S^ânt, sau rugăciunea către cel Prea Inalt de a trimite Spiritul s^eu preste s^ântele taîne și de a le bine-cuv^enta (Catech. cel mare, cr. despre Euharistie). Iacă cum se s^ev^erșește ac^estă lucrare str^elucită duple rându^ela liturgiei St. I^on Chrisostom. Când cântăreții înt^oneză imnul Serafimilor, preotul se r^ogă (în taină) : „*Cu aceste fericite puteri, și noi St^epâne iubitoriile de omenⁱ, cântam și grăim : S^ânt ești și prea s^ânt, tu, și unul născut Fiul t^eu, și prea s^ântul t^eu Spirit. S^ânt ești și prea s^ânt și de mare cuvⁱnță Slava ta, care așa ai iubit lumea ta, încât și pre Fiul t^eu cel unul născut l-ai dat, ca tot cel ce crede într[’]ensul să nu p^eră, ci să aibă viața eternă. Carele venind și t^ota rându^ela cea pentru noi plinind, în n^optea într^u carea s’a v^endut și mai v^ertos însuși s’a dat pre sine pentru viața lum^ei, luând pânea în s^ântele și prea curatele și ne-*

prihănitele sale mâni, mulțămînd și bine-cuvîntînd, sîntînd și frîngînd, a dat sînților sîi ucenici și apostoli, ȳicînd“ (Cu voce ridicată și arătînd cu mîna dreptă spre disc) : „*Luafî, mîncafî, acesta este trupul meu, carele se frînge pentru voi spre ertarea pîcatelor*“ (în taină). Așijderea și paharul dupre cină, ȳicînd (cu vîce ridicată; arătînd paharul) : „*Beȳi dintru acesta toȳi, acesta este sîngele meu, al legei ceî nouă; carele pentru voi, și pentru mulȳi se varsă, spre ertarea pîcatelor*“ (Preotul sîe rîgă în taină cîntîndu-se Amin!). „*Aducîndu-ne aminte dar de acîstă poruncă mîntuitorî și de tîte cele ce s' aũ făcut pentru noi, de cruce, de grîpă, de învîirea cea de a treia-ȳi, de suirea la ceriurî, de șederea de a drîp-ta, de a doua și slavita țarășî venire*“ (Tare) : „*A le tale dintru a le tale : ȳie aducem de tîte și pentru tîte*“ (în taină, pe cînd se cîntă : Pre tine te lăudăm) : „*Încă aducem ție acîstă slujbă cuvîntătorî și țără de sînge, și cerem, și ne rugăm și ne cucerim : Trimite Spiritul tîu cel Sânt preste noi, și preste aceste darurî ce sunt puse înaînte*“ (Decî se rîgă ȳicînd de treî orî) : „*Dîmne ceta ce aî trimis prea Sântulul tîu Spirit, în cîsul al treilea apostolilor tîr, pre acela bunule nu-l lua dela noi, ci ne înoește pre noi carîr ne rugăm ție*“ (În timpul aces-ta ȳice diaconul : Inimă curată zidește întu mine D-ȳeule și Duh drept înoește întu cele din lăuntru a le mele. Nu mî lepăda pre mine dela fața ta și duhul tîu cel sânt nu-l lua dela mine). (Decî diaconul plecîndu-șî capul, și arătînd cu orariul sânta Pâine, ȳice în taină : „*Bine-cuvîntîză stîpâne sânta Pâine*“) : „*Și fă adecă Pânea acîsta, cînstît trupul Christosulur tîu*“. Diaconul : *Amin*. Și țarășî diaconul : „*Bine-cuvîntîza stăpâne Sântul Pahar*“. Și preotul bine-cuvîntînd ȳice : „*Iar ce este în paharul acesta, cînstît sîngele Christosulur tîu*“. Diaconul : *Amin*. Și țarășî diaconul arătînd spre amîndouă santele ȳice : „*Bine-cuvîntîza stîpâne pre amî-*

două“. Iar preotul bine-cuvântând amândouă sântele ȳice : „*Prefăcându-le cu duhul ȳeu cel sânt*“. (Diaconul : Amin, amin, amin).

De aici se vede : 1°. Că cuvintele Mântuitorului : „*Luați, mâncați. . . beți dintru acesta. . .*“ pe care le rostește ȳerurghisitorul arătând sântele daruri, pre urmă chȳemarea Sântului Spirit asupra acestor daruri, în fine chȳiar bine-cuvântarea lor formeză o singură lucrare ne despărȳită și continuă ; 2°. Că aceste cuvinte se aduc mai ales în rugăciunea către D-ȳeu-Tatăl și aceia ca o *poruncă* a Mântuitorului către toți învȳțăceii săi (I Cor. XI, 23-25) ; 3°. În fine că întemeindu-se pe porunca acȳsta (întru amintirea acestei porunci mântuitoare) preotul îndrăsnește a ruga pre D-ȳeu-Tatăl în numele tuturor credincioșilor, ca să trimită pre Spiritul Sânt preste sântele daruri și să prefacă pânea și vinul în corpul și sângele lui ȳesus Christos. Ast-fel, atribuind cuvintelor ce le pronunȳă Mântuitorul, la aședarea taĳnei Euharistiei, tȳtă însemnătatea ce li se cuvine, ca unei *porunci mântuitoare* în puterea căria numai servitorii altariului îndrăsnesc să plinescă un misteriu așa de înalt și așa de înfricoșat, biserica catolică ortodoxă tot odată *crede și învața* (1), că în rânduela sântei liturgii, prefacerea corpului și a sângelui lui Christos este efect al pogorȳrii și al lucrării Spiritului Sânt asupra darurilor, și acȳsta prin rugăciunea episcopului sau a preotului către D-ȳeu Tatăl : „*Fă pânea acȳsta cinstitul trup al Christosului ȳeu, și ce este în paharul acesta cinstit sângele Christosului ȳeu, prefăcându-le cu Duhul ȳeu cel Sânt*“ (2)“. Așa a fost în tot-dȳuna credinȳa bi-

(1). Contra socotinȳei greșite a latinilor (Perrone, Præl. theol. tract. de Euhar. p. II c. 3), cariĳ, precum se scie, atribuesc puterea sântȳrii darurilor cuvintelor Mântuitorului : *Luați, mâncați. . . etc.*

(2). Veđi rânduela arhierescă. comp. Mart. ort. p. 1. resp. 107 ; Epist. patr. res. despre credinȳă ortodoxă. art. 17.

sericeii creștine, după tradițiunea sâșilor apostoli chiar.

1°. Acesta se vede din liturgiile sale vechi, adică : în liturgia Sântului Apostol Iacob, fratele Domnului, din liturgia ce se află în aședămintele apostolești și cea a Sântului Vasilie cel Mare. În toate liturgiile acestea, ca și în cea a Sântului Ión Chrisostom, cuvintele pre care le-a rostit Mântuitorul la aședarea Euharistiei sunt aduse în rugăciunea către D-zeu-Tatăl, cu această poruncă lămurită a Mântuitorului : „*Acésta să faceți întru pomenirea mea*“ (Luc. XXII, 19). După care urmăzeă îndată chemarea Spiritului Sânt preste darurile ce sunt puse înainte ca să fie sântite și prefăcute. Iacă cum espune acest subiect însemnat liturgia Sântului Apostol Iacob : „*Pentru acesta*“ (adică după această poruncă a lui Christos : Acesta se faceți întru pomenirea mea), „*și noi păcătoși, aducându-ne aminte de viă-făcătorele sale patimă, de crucea sa cea mântuitoare. . ție 'ți aducem Dómne, această jertă înfricoșată și fără de sânge, rugându-te. . Indură-te de noi, D-zeule, după mare mila ta, și trimite preste noi și preste aceste daruri ce sunt puse înainte pre Sântul tău Spirit, D-zeu de viața făcătoriu, ce șede pre tron cu tine, D-zeu-Tatăl și cu unul născut Fiul tău, cel ce împărățește cu tine; de o ființa și împreună etern cu tine. . Spiritul acest prea Sânt, care este Domnul tău, trimite-l preste noi și preste aceste daruri, pentru ca, pogorându-se preste pânea și paharul acesta, să le sântescă prin sânta, slăvita și a tot îndurata sa revărsare, să facă pânea această sânt corpul Christosului tău și paharul acesta scump sângele Christosului tău*“ (1). În aședămintele apostolice cetim : „*Pentru această* (adică după aceiași poruncă a Mântuitorului), *amintind suferințele, mórtea și învierea sa. . . . aducem ție Dómne și D-zeule, după porunca lui* (κατὰ τὴν αὐτοῦ διαταξίν), *pânea*

(1). Veđi liturgia această în Bibl. Patr. Gr. Lat. t. II p. 12.

acésta și paharul acesta, mulțamindu-ți pentru că ne-ai îngăduit a-ți sta înaintea și a-ți servi; și ne rugăm ție, D-zeul bunătăței, cauta cu îndurare asupra acestor daruri ce sunt puse înaintea Ta, primește-le întru cinstea Christosului tău; trimite preste jertfa acésta Spiritul tău cel sânt, martor al suferințelor Domnului Iisus, pentru ca să facă pânea acésta, corpul Christosului tău, și ce este în paharul acesta sângele Christosului tău. . . . (1)“. Și în liturgia Sântului Vasilie, pânea și vinul, chîiar dupre ce s'a pronunțat asupra lor cuvintele Mântuitorului : „*Luați, mâncați. . . beți dintru acesta toți*“ se numesc numai antipuri (αντιποια) a le corpului și sângelui lui Christos, adecă numai preînchipuirii, și încă nu sunt specii prefăcute în adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului. „*Puind aici preînchipuirile trupului și sângelui Christosului tău, ție ne rugăm și ne cucerim sante al sântilor. Ca, prin buna-voință a îndurării tale, să se pogore preste darurile acestea Sântul tău Spirit, să le bine-cuvinteze, să le sântescă și să le arate* (2)“. Apoi vine rugăciunea : „*Dómne cela ce pre prea sântul tău spirit etc. .*“ și însăși bine-cuvîntarea sântelor daruri cu rostirea cuvintelor cunoscute.

Adevărul acesta răsare din mărturiile vechilor învățători ai bisericeii, atât resăriteni cât și apusenii. Și anume :

Sântul Irineu dice așa : „Precum pânea pământescă, prin chemarea lui D-zeu asupra sa, încetază de a fi pâne de rând și devine Euharistie, compuse din cele pămîntești și cerești, așa și corpurile noastre, dupre ce s'au împărtaşit cu Euharistia, numai sunt stricăciose și peritoare, ci au speranța învierii (3)“.

(1). Lib. VIII, c. 12 p. 407, in Cotelor., Patr. Apost. vol.. I amest. 1724.

(2). Veđi rugăciunea preotului din înaintea sântireii sântelor daruri, pe când se cânta : Pre tine te laudăm.

(3). Adv. Hær. IV, c. 34.

Origen : «Făcând cele plăcute creatoriului a toate mâncăm cu mulțămire, pentru bine-facerile primite, și cu rugăciune pânele aducerei, prefăcute prin rugăciune în Sântul Corp și sântind pre ceî ce-l primesc cu bună dispuseciune (1)».

Sântul Cyril al Ierusalimului : «Pânea și vinul Euharistiei, înainte de chîemarea întru tot santei și închinatei Treimi, nu era alt-ceva decât pâne și vin; iar duple invocare, cea dintei se preface în corpul lui Christos, al doilea în sângele lui Christos (2)». «Pânea Euharistiei, duple chîemarea Spiritulul Sânt, numai este pâne, ci corpul lui Christos (3)». «Dupre aceia (adecă duple cântarea serafimilor), sântiți prin aceste cântări spirituale, rugăm pre D-șeul îndurării ca să trimită pre Sântul seü Spirit preste aceste daruri ce sunt puse înainte lui, ca să prefacă pânea în corpul lui Christos și vinul în sângele lui Christos; căci fără îndoială, ori-ce este atins de Spiritul Sânt se sânteste și se preface (4)».

Sântul și Marele Vasilie : «Cuvintele chîemării, la prefacerea pânei Euharistiei și a paharului bine-cuvântării, care dintre sânti ni le-a lăsat ore în scris? Căci nu ne mulțămim numai cu cuvintele citate de Apostolul seü din Evangelii; ci și mai înainte și duple aceia, rostim, și alte cuvinte, care, duple noi, aü mare putere în misteriu și pre care le împrumutăm din învățătura nescrisă (5)».

Fericitul Augustin : Cea ce numim noi corp și sânge al lui Christos, este o substanță, carea, împrumutată din

(1). Σωμα γενομένου δια την εδχην αγιόντι και αγιάζον. . . (Contr. Cels. lib. VIII. p. 399). Și aiurea dice : „Sanctificatur per verbum Dei perque obsecrationem“ (In Math. XV, t. II. p. 17. Paris. 1604).

(2). Instr. mystag. 1, n. 7.

(3). Ibid. III, n. 3.

(4). Ibid. V, n. 7.

(5). Despre Spiritul Sânt către Amfilochie, c. 27.

fructele pământului, dar sântită „*prin rugăciunea misterioasă*”, este primită de noi cu frica lui D-zeu, pentru mântuirea sufletelor noastre, și întru amintirea patimelor Mântuitorului, carele a suferit pentru noi, și care din partea vedută fiind lucru de mâni omenești, se sântește ca o taină mare numai prin lucrarea nevedută a Spiritului Sânt (1).
 •Prin cuvintele acestea (I Tim. II, 1) prefer a înțelege ceia ce totă saū maī totă biserica repețește. Cererile (precationes), le înălțăm la oficiul misteriiilor înainte de sântirea celor puse înainte pe sânta masă; și rugăciunile (orationes), când se bine-cuvintéză, se sântesc și se sfăramă spre a le împărți credincioșilor (2).

Sântul Proclu al Constantinopolei : •Dupre înălțarea la ceriū a Mântuitorului nostru, apostoliī, înainte de a se împărăștia preste tot pământul adunându-se într'un cuget, se rugau în toate zilele, și aflând mângăerea lor în corpul Domnului, sēvērsaū liturgia cu cântări prelungite. . . . Prin rugăciunile acestea cereaū pogorîrea Spiritului Sânt preste pânea și vinul amestecat cu apă puse înainte, pentru ca lucrarea sa dumneđeescă, să le descopere ochilor ca adevăratul corp și adevăratul sânge al Mântuitorului nostru Iesus Christos; ceia ce se face și astă-đi și se va face până la sfērșitul vécului (3).

Sântul Ión Damascen : •Precum pânea ce se mănâncă și vinul ce se bea se prefac (*μεταβάλλοντα*) firește în corpul și sângele aceluī ce mănâncă și bea, și nu forméză un corp deosebit de cel precedent, așa prin chîemarea și pogorîrea Spiritului Sânt, pânea proaducerei, vinul și apa se prefac supra-firește (*ὑπερφυσίως μεταποιούντα*) în corpul și sângele lui

(1). De Trinit. III, 4, n. 10, in Patrol. curs. compl. t. XLII p. 874.

(2). Epist. CXLIX ad Paulinum, c. 2 n. 16, in cit Patrol. t. XXX-III, p. 636.

(3). Despre Traditia s-tei liturgii, Lect. cr. 1839, IV, p. 37, 38.

Iisus Christos, și formeză nu două corpuri deosebite, ci unul și același corp (1). Aceiași învățatură o aflăm la Grigorie din Nissa (2), Ieronim (3), Ambrosie, Teodor al Eracleiei, Teofilact Bulgariul (4) și la toți cei-lalți scriitori reseriteni (5).

§. 215. *Natura nevădută a misterului Euharistiei :*
 1°. *Prezența reală a lui Iisus Christos în misteriu.*

Credem că chiar în momentul, când ȋerurghisitoriuł sėvėrșește taġna Euharistiei, dupre porunca Măntuitoriułui, chiamănd Spiritul Sănt preste daruri, le bine-cuvintėză și le săntește cu acėstă rugăciune cătrė cel Prea Inalt : „*Fă pānea acėsta prețiosul corp al Christosuluł tėu, ȡar ce este ġn paharul acėsta scump sāngele Christosuluł tėu, prefăcėndu-le cu Spiritul tėu cel Sănt*“ pānea și vinul se prefac cu adevėrat, prin pogorirea Spirituluł Sănt, ġn adevėratul corp și sānge al lui Iisus Christos ; așă cā, de și vedem apoi pre sānta masă pāne și vin, totuși, ġn ființă chiar, sunt nevădut pentru ochii noștri trupești adevėratul corp și adevėratul sānge al Domnuluł, numai ġn chipul pānei și al vinuluł. |•Credem, đic primații de Orient, cā ġn acėst oficiu sănt, Domnul nostru Iisus Chris-

(1). Espun. cred. ort. lib. IV, c. 13, p. 252.

(2). 'Ο χριστος ἀγιάζεται διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἀνταπόσεως (catech. c. 37).

(3). Ad quorum (presbyter) preces Christi corpus sanguis que conficitur (Epist. LXXXV ad Evagr).

(4). Veđi mărturiile lor ġn §. 216.

(5). Spre esemplu, Simeon de Salonic (ġn tratatul sėu despre santele taġne) patriarhul Ieremia (Ep. cātre teol. din Wűrtemberg : Lect. cr. 1845, I, 346). Mitrofan Critopul (Mărtur. cred. bis. res. tract. despre Euharistie). La ruși s'a scris ġn privința acėsta contra papiștilor de cātre frații Lichonde, Demetriu al Rostovuluł și Stefan Iavorski (veđi ġn dietion. mitr. Eugenie). A fost și un sinod de păstorġ convocat la 1690 de patr. Ióchim, care s'a ocupat de cestiunea acėsta (Veđi. ibid. art. Ionnikii Lichonde).

tos este de față, nu simbolic saŭ figurat (τυπικῶς, εἰκονικῶς); nu prin prisosința harului, ca în celelalte misterii; nu numai prin revărsare, precum aŭ ȃis uniŭ din sântiŭ pĂrinți despre botez; nici prin impanațiune (κατ'ἐνχρισμὸν, per impanationem), ca și cum dumnezeirea Cuvântului ar pĂtrunde substanțial (ὀποστατικῶς) pĂnea adusă pentru Euharistie, precum esplică luteranii cu puțin respect și cuviințĂ, ci cu adevĂrat și real; așa cĂ, dupre sĂnțirea pĂnei și a vinului, pĂnea se schimbă, se transformă, se preface în adevĂratul corp al Domnului, care s'a nĂscut în Vitleem din Maria, pururea fecĂră, s'a botezat în Iordan, a pĂtimit, s'a înmormĂntat, a înviat, s'a înălțat la ceruri, șede de a drĂpta lui D-ȃeu-Tatăl, și iarăși va veni pre norii ceriului; și vinul se schimbă și se preface în adevĂratul sĂnge al Domnului, care pre timpul suferințelor sale pre cruce s'a vĂrsat pentru viața lumei. Credem iarăși cĂ dupre sĂnțirea pĂnei și a vinului numai rĂmĂne pĂne și vin, ci însuși corpul și propriul sĂnge al Domnului, sub forma și chipul pĂnei și al vinului. (Epist. art. 17). In cuvintele acestea biserica ortodoxă mĂrturisește lĂmurit prezența reală a lui Iisus Christos în misterii Euharistiei și însuși modul acestei prezenți. *Prezența sa reală*, în opunere cu erorile spiritelor tari din vechime ⁽¹⁾ și moderne ⁽²⁾, mai ales reformații, cari nĂgĂ absolut prezența lui Iisus Christos în misterii Euharistiei, învĂțĂnd, cĂ pĂnea și vinul, chĂr dupre sĂnțire rĂmĂn simplu pĂne și vin, și nu sunt alt-ceva decĂt simbĂle, icĂne saŭ semne a le corpului și sĂngelui lui Iisus Christos; așa cĂ, împĂrtĂșindu-se cu pĂnea și vinul acesta, se cumi-

(1). Așa erau docheții (Ignatie Teof. Ep. ad. Smirn., n. 7), catharii (Moneta. adv. cath. et. Wald. IV, 3 §. 1), paulicianii și bogomilii (Phot. contr. manich. I, 7).

(2). Cum Zwingli, Wiclef, Calvin cu discipulii lor precum și toți socinienii și raționaliștii.

necă cine-va lăuntric, spiritual, prin credință cu corpul și sângele lui Iisus Christos ca cu un nutriment spiritual ⁽¹⁾. Modul *prezenței*, anume prin transformare sau prefacerea pâinei și a vinului în adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului, în opunere cu socotințele luteranilor, cariî pretind, că Iisus Christos, de și aevea de față în misterul Euharistiei, totuși numai prin pătrunderea pâinei și a vinului (per impanationem), care remân fără nici o schimbare, și prin împreună ființa neveduță a corpului și sângele său cu aceste specii (per consubstantiationem) ⁽²⁾, iar nu prin schimbarea sau prefacerea pâinei și a vinului în adevăratul corp și adevăratul sânge a lui Iisus Christos.

Invățătura bisericeii ortodoxe despre prezența reală a lui Iisus Christos în misterul Euharistiei are temeieri neclătite în Sânta Scriptură și în sânta tradițiune. Dintre acestea :

I. Cuvintele fagăduinței Mântuitorului despre misterul Euharistiei (Ión ; VI, 27-68), pe care trebuie numai decât a le lua după literă și nu într'un înțeles figurat ⁽³⁾. Căci : 1°. După literă le a luat însuși jidoviî, către cariî vorbea Mântuitorul. Când îl auđiră ȓicând : „*Eú sunt pânea cea vie care m' am pogorît din ceriú ; de va mânca cine-va din pânea acésta va viețui în etern, și pânea care eú voiú da, trupul meú este pre care îl voiú da pentru viața lumeré*“ (ibid. 5), eí începură a disputa între dênșii despre neposibilitatea unei minuni așa de mare, ȓicând : „*Cum póte să ne dea el trupul seú să-l mâncăm ?*“ (ibid. 52). Ce însemnătate ar fi avut disputa acésta a jidovilor, dacă n' ar fi luat după literă cuvintele Mântuitorului ?

⁽¹⁾. Calvin, Inst., IV, 17, n. 10; Confes. Helvet., 1, art. XXI; Confess. Gallie. art. XXXVI; confess. Belg. art. XXXV.

⁽²⁾. Sau precum se exprimă luteraniî : „Corpus Christi est in pane, cum pane, sub pane“.

⁽³⁾. Cum vor protestanții.

2°. Nu numai că Mântuitorul nu înfruntă pre jidovi, ca altă dată (Ión. III, 3-5; IV, 32; V, 13; VIII, 21, 32, 40; XI, 11; XVI, 18, 22; Mat., XVI, 6; XIX, 24), că l-ar fi înțeles rău; din contră prourmă cuvântarea sa în același înțeles și încă cu mai multă putere și precisiune: „*Amin, Amin, ȳic vouă, de nu veți mânca trupul Fiului omenesc și nu veți bea sângele lui, nu veți avea viața întru voi. Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viața de veci, și eu îl voi înviea pre el în ziua cea de apoi; căci trupul meu este cu adevărat mâncare, și sângele meu adevărat băutură este*“ (Ión, VI, 53-55) (1). Aici este de însemnat în deosebii: 1°. că Domnul începe răspunsul său către jidovi prin cuvintele: „*Amin, Amin*“, pre care le întrebuița de regulă spre a arăta gradul cel mai înalt al asigurării sale despre adevărul cuvintelor sale; 2°. că propune ómenilor împărtășirea trupului și a sângelui său ca o poruncă pozitivă absolut de trebuință spre a le asigura viața eternă: „*De nu veți mânca trupul fiului omului și nu veți bea sângele lui nu veți avea viața întru voi. Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viața eternă*“ (ibid. 54, 55). Insemnătatea acestei porunci era așa de mare că trebuia să fie exprimată simplu și cu înțeles pentru toți, prin urmare în înțelesul literal. In fine trebuie a observa 3°. că în cuvintele acestea: „*Trupul meu este cu adevărat mâncare și sângele meu cu adevărat băutură*“ (ibid. 56). Adușul cuvântului *adevărat* (ἄληθινός) mărturisește, pre de oparte, că obiectele afirmațiunei sunt cu totul identice; pre de alta, că jidovii înmărmuriți

(1). In genere este sciut că și în alte împrejurări, când jidovii pricepeau cuvintele sale în înțelesul literal, Mântuitorul, cu tóte murmurile și obiecțiunile auditorilor săi, exprimă ideia sa cu mai multă precisiune și energie încă (Ión, VIII, 56-58; X, 24-39; Mat. IX, 2-6, și alt).

de făgăduința Mântuitorului de a le da *trupul spre mâncare*, nu abuseră nici de cum în privința înțelesului adevărat al cuvintelor sale și creșură că le făgăduia cu adevărat de a gusta din carnea și sângele lui.

3°. Tot așa înțeleseră cuvintele acestea și învățăceii lui Christos, cari se aflaū pintre jidovi, și de aceia mulți dintre ei, înspăimântați de ideia de a mânca trupul și a bea sângele Stăpânului lor, murmurară ȳicēnd : „*Aspru cuvēnt este acesta cine pōte sǎ-l asculte?*” (ibid. 60). Atunci Domnul, spre a-ī incredința de posibilitatea unei împărtășiri așa de minunate, le arătă o altă minune, acea a înălțării sale apropiate, la care se provoca numai la casurī cu totul rare, ca la dovada cea mai puternică a puterei sale dumnezești în privința învățăturēi și a adiveritățēi predicării sale (Ión. 1, 50, 51; Mat. XXVI, 13, 64) : „*Deci Iisus, cunoscēnd în sine că ucenicii sēi murmură pentru acēsta, le-a ȳis lor : acēsta vē scandalisēzǎ pre voi? Dar dacă veți vedea pre Fiul omului suindu-se unde era mai înainte?*” (Ion. VI, 61, 62).

4°. Dupre literă aū fost luate cuvintele făgăduințēi lui Iisus despre misteriu Euharistiei și de către toți învățătorii vechi ai bisericei : Clement Alexandrēnul, Tertulian, Cyprian, Eusebiū Cesarēnul ⁽¹⁾, Grigorie Nissul, Marele Vasilie, Ión Chrisostom, Epifanie, Macarie ⁽²⁾, Ambrosie, Cyril al Alexandriei, Augustin Teodoret, Leon al Ierusalimului, Ión Damascen și alții ⁽³⁾, precum și de către sinode în-

(1). Clem. Alex. Pædagog. VI, 12; Strom., VI, 52; Tertul., de Resur. carn., 37; Cyprian. de Orat. Domin., p. 421, ed Baluz.; Euseb. in Ies. 11, Ps. LXXX, 12.

(2). Greg. Nisul. Contr. Eunom. Orat. XI, t. II. p. 704, ed. Mor.; Mar. Vas. la Ps. XLIV, n. 2; Chrisost. despre Preoție, III, 5; Epif. Hæres. LX; Macar in Luc. XXIV, 7 (in Caten. Mai IX, p. 707).

(3). Ambr. de Fide IV, 6; de Sacr. IV, 5; V, 1; Cyr. Alex. in Abac. n. 48; August. in Efes. 1, 7; Teod. H. E. IV, 11; Leont., adv. Nestor. VII, 3 (in Mai IX); Damasc. Esp. cred. IV, 14.

tregi, precum : sinodul din Efes și al doilea din Constantinopole (1).

5°. Espresiunea „*a mânca trupul*“ când se întrebuintează în Scriptură în înțelesul figurat, însemnă tot-deuna și pretutindenea : „*a face altuia un mare rău, a offensa cu cruzime*“, mai ales, „*a grăi de rău, a calomnia*“ (Ps. XXVI, 2; Iov, XIX, 22; Mich., III, 3; Gal. V, 15), și n'are nici odată alt înțeles. Prin urmare, dacă s'ar lua în sens figurat cuvintele promisiunii Mântuitorului în privința misterului Euharistiei, ele ar însemna : „*Cel ce mîncîncă carnea mea*“, adică, cel ce-mă face răul cel mai mare, „*are viața eternă*“. Și din contră : „*Dacă nu veți mânca trupul Fiului omenesc*“, adică dacă nu-l veți ofensa cu cruzime, dacă nu-l veți grăi de rău, nu-l veți calomnia „*nu veți avea viața întru voi! . . .*“ Dar cine nu va respinge niște asemenea idei?

6°. În fine ar fi nedrept a lua cuvintele acestea a le lui Iisus în înțelesul figurat și a susține, cum fac reformații, că Domnul grăia anume jidovilor, în cazul de față, „despre împărtășirea spirituală și despre unirea cu el prin credință“, numai pentru cuvîntul, că din contră, Domnul le vorbea auditorilor săi de o mîncare cu totul nouă, precum numai mîncase ei și promitea a le da și pre viitoriū : „*Pînea ce eu voiū da, trupul meu este pre care îl voiū da pentru viața lumii*“ (Ión. VI, 52). Dar pîntre auditorii săi erau și ucenicii săi, nu numai cei doi-spre-zece, ci încă și mulți alții (ibid. 61-67), cari prin urmare credeau acuma întru el, și prin credința lor comunicaū spiritualminte cu el.

II. Narațiunea celor trei Evangeliști, Mateiū, Marcū și Luca, despre aședarea misterului Euharistiei. Ei tustrei mărturisesc, că Domnul Iisus, la cina cea de pre urmă, lu-

(1). Concil. Efes. Epist. ad Nestor. în Harduim. Act. Concil. t. I. col. 1290; Constantin. II. Actio. IV, col. 370.

ând pânea, mulțami, o frânse și țișe ucenicilor săi dându-le-o : *Luați, mâncați; acesta este corpul meu carele pentru voi se dă; faceți acésta spre amintirea mea*“. Apoi luând paharul și mulțamind lui D-șeü, dădu ucenicilor săi țișicând : „*Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu al legeri celei nouă, carele pentru voi se varsă spre ertarea păcatelor*“ (Mat., XXVI, 26; Marc. XIV, 22; Luc. XXII, 19). Aici iarăși nu ne e permis a ne îndepărta de înțelesul literal al cuvintelor acestora a le Mântuitoriiului, prin care arată destul de lămurit că, sub chipul pânei și al vinului, în taïna Euharistiei, este adevăratul său corp și adevăratul său sânge ce se dă credincioșilor. Țicem dar, că totul ne impune a le lua în înțelesul literal.

1°. Și demnitatea Mântuitoriiului însuși. A admite cum fac spiritele tari, că Domnul, țișicând ucenicilor săi : *Acesta este corpul meu. . . acesta este sângele meu. . .* ar fi voit se țișică anume : *«Acesta este simbolul său semnul corpului meu, și acesta este simbolul sângeiui meu»*, n'ar fi ôre a admite în același timp că prin neexactitatea espresiunei sale, Domnul a indus în eróre pre apostolii, și prin ei pre tótă biserica sa, carea în tot-déuna precum vom vedea a luat cuvintele acestea în înțelesul literal, direct, și prin urmare, vėdu tot-déuna în Euharistie adevăratul corp și adevăratul sânge al Mântuitoriiului său, iar nici de cum simbole său semne a le corpului său a le sângeiui său ?

2°. Și împrejurările în care Mântuitoriiul pronunță cuvintele acestea. Se pronunță numai înaintea ucenicilor aleși de dēnsul, cari se învedniciseră a auđi din gura dumnezeéscă acea asigurare : „*Voi sunteți amicii mei*“ (Ión, XV, 14-15); le pronunță într'un mómment când, dupre mărturia acestor ucenici chïar, nu le mai vorbea în parabole, ci pe față (XVI, 29); le rosti în orele din urma înainte de pati-

mele și mórtea sa. Și dacã este lucru firesc a-și deschide când-va inima amicilor sãi și a le grãii de a dreptul și lãmurit, acãsta se face mai ales înainte de mórte.

3°. Si însemnãtatea Euharistiei. Aședãndu-o Domnul nostru, înființã misteriu cel mai mare al legii nouã, poruncind de a-l sãvârși și serba în tóte secolele (Luc. XXII, 19-20). Dar și însemnãtatea unui misteriu neapãrat de trebuințã spre mãntuire, și caracterul legii saũ a testamentului, și caracterul poruncei chĩar, cereãu numai puțin, ca terminii întrebunțãți în aședãre sã fie de cea mai mare claritate și precisiune, sã nu pótã lasa nici îndoialã, nici posibilitate de eróre, într'o afacere așa de gravã.

4°. Și raportul cuvintelor acestora a le Mãntuitorului cu acele ce le pronunțã Moisi confirmãnd legea veche. Când aședã Mãntuitorul augustul misteriu, ca semn și confirmare a legii nouã între D-șeu și Istrailul cel nou, dãndu-le paharul șise ucenicilor sãi : „*Paharul acesta este legea cea nouã întru sângele meũ*“. Așa fãcu Moisi spre confirmarea legii vechi între D-șeu și poporul lui Istrail; el luã sânge, stropi poporul și șise : „*Iacã sângele legãtureri ce a fãcut Domnul cu voi*“ (Ebr., IX, 20; Eș. XXIV, 8). Dar de sigur Moisi stropi atunci cu sânge de taur (Eș. XXIV, 5), care figura sângele de împãcare al mielului jertfit pentru peccatele lumei pe altariul crucei. Prin urmare Iisus oferi de asemenea învãțãcelor sãi, în paharul legãtureri, adevãratul sãu sânge.

III. Invãțatura Sãntului Apostol Paul despre Euharistie, așa precum este ea espusã în cele douã locuri din epistola sa cãtre corintenii.

În locul ântãiiũ, îndemnãnd pre creștinii din Corint de a se feri de adunarea cu pãgãnii în serbãrile lor idololatre, șise : „*Iubișii mei, fugișii de idololatrie. Ca celor înșeleptii*

vorbesc ; judecați voi înșivă ceia ce vorbesc eu. Paharul bine-cuvântarei, care bine-cuvântăm, aș nu este împărtașirea sângelui lui Christos ? Pânea care frângem, aș nu este împărtașirea corpului lui Christos ? Căci, noi, mulți fiind, suntem o pâne, un corp ; căci toți ne împărtașim dintr'o pâne. . . cele ce sacrifică gințile, le sacrifică demonilor, dar nu lui D-zeu ; și nu voesc decî, ca voi să fiți părtași demonilor. Nu puteți bea potirul Domnului și potirul demonilor“ (I Cor. X, 14-17, 20-21). Aici Apostolul represintă creștinilor, ca neîndoios și în genere cunoscut, că împărtașindu-se din paharul Domnului se împărtașesc cu sângele lui Iisus Christos, și împărtașindu-se cu pânea sașu din masa Domnului se împărtașesc cu corpul lui Iisus Christos ; și pentru acêsta îi aduce de martori : „Ca celor înțelepți vorbesc ; judecați voi înșivă ceia ce vorbesc eu“ (Ibid. 15).

În locul al doilea Apostolul începe cu istorisirea aședărei misterului Euharistiei, și o face cu aceiași terminî, și prin urmare în același înțeles literal ca și Evangeliștii : „Căci eu am primit dela Domnul aceia, care am și dat vouă : că Domnul Iisus în noptea în care s'a vëndut, a luat pâne ; și mulțămînd, a frânt-o și a ăis : Luați, mâncați ; acesta este corpul meu, care se frânge pentru voi ; acêsta faceți spre amintirea mea. Aseminea a luat și potirul dupre cină, ăicînd : Acest potir este noul testament în sângele meu ; faceți acêsta de câte ori îl veți bea spre amintirea mea“ (I Cor. XI, 23-25). Și adaugă îndată : „Drept aceia, ori care va mânca, acêstă pâne, sașu va bea acest potir al Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat corpului și sângelui Domnului. Decî fie-care să se cercetêze pre sine însuși, și așa se mânânce dintr' acêstă pâne și să bea dintr' acest potir. Căci cel ce mânâncă și bea cu nevrednicie, mânâncă și bea pentru condemnarea sa, nedeosebind corpul Domnului“ (27-29). Se pôte ăice ore într'un

chip mai direct și mai lămurit, că sub forma pâinei și a vinului Euharistiei, creștinii se împărtășesc cu adevăratul corp și cu adevăratul sânge al Domnului?

IV. Invățătura despre misterul Euharistiei profesată de sântii părinți și învățători ai bisericei, încă de pre timpurile apostolice.

Sântul Ignatie Teoforul dice, vorbind despre doceți : «Se abștin dela Euharistie și rugăciune, în aceia că nu mărturisesc, că Euharistia este carnea Mântuitorului nostru Iisus Christos, carea pentru păcatele noastre a pătimit, pre carea părintele întru bunătatea sa o a înviat. (1).

Sântul Iustin Martirul : «Noi o primim (Euharistia), nu ca pâne simplă și nici ca o simplă băutură ; ci, precum Mântuitorul nostru Iisus Christos, întrupându-se în Cuvântul lui D-đeū, avu carne și sânge pentru mântuirea noastră, așa am primit că acéstă mâncare, preste care s'a făcut rugăciunea de mulțămire cu cuvintele lui Iisus, și prin care se nutrește carnea noastră și sângele prin prefacere, este însuși trupul și sângele întrupatului Iisus (2).

Sântul Irineu, vorbind despre eretici : «Cum pot ei să recunoscă că pânea preste care s'a sevêșit rugăciunea de mulțămire, este corpul Domnului și că acest pahar este potirul sângelui seū dacă nu recunosc că el este Fiul Creatoriului lumii (3) ? ». Dacă paharul amestecat cu apă și pânea pregătită primesc pre Cuvântul dumnezeesc și devin Euharistia corpului și sângelui lui Christos, care nutresc și susțin substanța corpului nostru, cum pot ei dice că acest trup nutrit cu corp și sânge, ba chîar membru al Domnu-

(1). Epist. ad Smirn. n. 7.

(2). Apolog. 1. n. 66.

(3). Adv. Hær. IV, 18, n. 4; cfr. n. 5.

lui Iisus nu se împărtășește de darul lui D-zeu, care este viața eternă (1).

Macarie Magnis, preot din Ierusalim (+266) : «(In Euharistie) nu este chipul corpului, nici imaginea sângelui, precum ai pretins cate-va spirite orbite, ci este adevărat sângele și corpul lui Christos (2)».

Sântul Cyril al Ierusalimului : «Când însuși Iisus Christos a ținut de pâine : „*Acesta este corpul meu*“, cine va îndrăzni a nu crede? Și când însuși a asigurat și ținut despre pahar : „*Acesta este sângele meu*“, cine va îndrăzni a se îndoii și a țină că acesta nu este sângele său? La Căna în Galilea, schimbă odinoră apa în vin roș; (Ión, II, 1-10) nu este el demn de credință când schimbă vinul în sânge? Dacă, învitat la o nuntă trupescă, făcu această minune strălucită, când a dat corpul și sângele său spre mâncare *amicilor mirelui* (Mat. IX, 15), nu cere óre cu atâta mai mult mărturisirea noastră? De aceia să le primim cu totă încrederea ca pre corpul și sângele lui Christos. Căci sub forma pâinei și se dă corpul, și sub forma vinului și se dă sângele; ca împărtășindu-te cu corpul și sângele lui Iisus Christos, să fii un corp și un sânge cu el. Și așa vom fi purtători de Christos, când comunică membrelor noastre corpul și sângele său. Ast-fel, precum țină fericitul Petru devenim *părtași naturei dumnezeiești*. (II Petr. 1, 4). Nu ținea pâinea și vinul (în Euharistie) ca pâine și vin de rând; căci sunt corpul și sângele Mântuitorului după cuvintele sale proprii; și cu tote că simțurile și le presintă ca atare, credința să te întărească. Nu judeca lucrul după gust, ci fii sigur prin credință că te-ai învrednicit de corpul și sângele lui Christos (3)».

(1). Adv. Hær. V, 2. n. 2; efr. IV, 17 n. 5; 33, n. 2.

(2). Ου γάρ τύπος σώματος, οὐδὲ τύπος αἵματος, ὡς τινες ἐβραφῶδησαν πεπρωμενοι, ἀλλὰ κατ'ἀλήθειαν αἶμα καὶ σῶμα Χριστοῦ (apolog. adv. teostenem ethnic lib. III fragm. in Galland. III, 541.

(3). Instr. mistag. IV, n. 1. 2. 3, 6.

Sântul Ión Chrisostom : «Câți sunt de aceia cariî ȕic astă-
 ȕi» : Așî dori se vȕd persóna lui Christos, fața sa, vestmin-
 tele, încãlțãmintea sa ! Iacã, il veȕi (în Euharistie) ; te atingi
 de el, il mãnãnci. Dorești sã veȕi vestmintele lui ! Ei bine !
 nu numai cã ȕi se aratã, ci se lasã a fi atins, mãncat, inghi-
 țit. Nimene nu trebuie sã se apropie de el cu nebãgare de
 sãmã sau cu necredințã ci toȕi trebuie sã facã acẽsta cu
 dragoste ferbinte, toȕi cu un zel arȕetoriũ, toȕi cu bãgare de
 sãmã. Trebuie decî dar a priveghea neîncetat ;
 cãci mare pedepsã va primi acela ce se împãrtãșește cu ne-
 vrednicie. Vedeȕi cum desprețuiȕi voi pre trãdãtorul lui
 Iisus și vȕ îndignãȕi de cei ce l-au rȕstignit ! Vedeȕi sã nu vȕ
 faceȕi vinovaȕi contra corpului și sãngelui sȕũ. Ei aũ ucis
 corpul acesta întru tot sãnt ; și tu il primești cu un suflet
 necurat dupre atãtea bine-faceri așa de mari ! In adevȕr,
 puȕin lucru a fost pentru El a se face om, a se lãsa pãlmuit
 și a se supune morȕei ; el bine-voește încã a se da nouȕ, nu
 numai prin credințã, ci în realitate ne face corpul sȕũ pro-
 priũ. Cãt de curat trebuie sã fie acela ce gustã din jertfa
 acẽstã ! Cu cãt trebuie sã întrȕcã în curãȕie razele sȕrelui și
 mãna, care rumpe corpul acesta, și gura plinã de focul spi-
 ritual și limba roșitã de acest sãnge înfricoșat ! Cugetã la
 onȕrea de care te-ai învrednicit, cautã la sãntenìa mesei
 unde ești învitat ! Ceia ce ângerii nu pot sã privescã fãrã cu-
 tremur și nu îndrãsnesc sã caute fãrã fricã pentru strȕluci-
 rea ce-l încunjurã, ne este nouȕ spre mãncare, ne împãr-
 tãșim, și ne facem același trup și o carne cu Iisus Christos.
 Cine va povesti lucrurile puterei Domnului și cine va face
 auȕite tȕte laudele sale ? (Ps. CV, 2). Care pãstor nutreș-
 te oile sale cu însãși membrile lui ? Ce vorbesc eũ de pãs-
 tor ? Cãte mume nu sunt care daũ prunciilor lor la nutritȕre
 strȕine ! Dar Iisus Christos nu suferã acẽsta ; el ne nutrește

cu propriul său sânge, și prin acela ne unește cu El (1).

Sântul Ambrosie : «Si corpul acesta ce-l oferim în misteriu, este eșit din Fecióră. De ce te îngrijești aici de ordinea naturală când este vorba de corpul lui Iisus Christos? Insuși Domnul nu s'a născut el supranatural din Fecióră? Este adevăratul trup al lui Iisus Christos, care s'a răstignit, înmormântat; acésta este deci cu adevărat misteriu al aceluși trup». (2).

Sântul Sofronie al Ierusalimului : «Nimene să nu privească sântele acestea ca niște închipuiri (ἀντίτυπα) a le corpului și sângelui lui Christos; ci se credă, că pâinea și vinul proaducerei se prefac în corpul și sângele Mântuitorului (3).

Sântul Ión Damascen : «Nu póte El (D-đeũ cuvântul), să facă din pâne corpul său și din vin amestecat cu apă sângele său? El ȃise la început : „*Se producă pământul erbă*“ (Fac. 1, 11) și pământul, însuflețit și întărit prin porunca acésta divină și udat de plóie până în ȃiua de aȃi, dá producțiunile sale. Așa și aici : D-đeũ a ȃis : „*Acesta este corpul meu, acesta este sângele meu ; faceți acésta întru amintirea mea*“ ; și prin ordinul său cel a tot puternic așa este, și așa va fi „*până ce va veni*“ cum ȃice Apostolul (I Cor. XI, 26). Și pentru acésta lucrare nouă sunt bine-cuvântările Spiritului Sânt ce să chîmă ca o plóie bine-facétore. Căci, precum tot ceia ce D-đeũ a creat, prin lucrarea Spiritului Sânt s'a facut, așa și acum, tot prin lucrarea Spiritului Sânt se face ceia este mai pre sus de fire și nu se póte atinge decât numai prin credința : „*Cum va fi mie a-*

(1). In Mat, LXXXII, n. 4, 5. t. III. p. 421.

(2). De Myst. IX, n. 53; cf. VIII, n. 47, 48; in Ps. XLIII, n. 36.

(3). In Mai. Spicileg. Roman., t. IV, p. 33. . . Ἀλλά τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον πιστευέτω προσφερόμενον μεταβάλλεσθαι εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

césta“, ȳice Sânta Feciórã „*de vreme ce de bărbat nu cunosc ? Spiritul Sânt va veni preste tine și puterea celui prea Înalt te va umbri*“ (Luc. 1, 34, 35), respunse Arhangelul Gabriei. Și acum, de mă veî întreba, cum devine pânea corpul lui Christos, apa și vinul sângele lui Christos, îți voiü respunde : Spiritul Sânt se pogórã și sevêrșește ceia ce este măi presus de cuvênt și de minte. Pânea și vinul se întrebuiñezã pentru cã D-ȳeu cunósce slãbãciunea omenescã, care respinge o mulțime de lucruri când nu le-a consacrat obiceiul. Așa prin iconomia sa ordinarã, D ȳeu lucrézã supranaturalul prin aceia ce se obiñnuește în naturã. . . . Fîind-cã ómenii primesc de regulã pânea spre mâncare, apa și vinul spre bęturã. D-ȳeu a adaus la acestea divinitatea sa și face din ele corpul și sângele seü și ne face a ne împãrtãși de ceia ce este măi presus de fire prin ceia ce este obiñnuit și firește. Și aiurea : «Pânea și vinul nu sunt icóue a le corpului și sângelui lui Iisus Christos, ferescã D-ȳeu ! ci corpul adorat (τεθειωμένον) al Domnului. Cãci însuși Domnul a ȳis „*Acesta este corpul meü*“ și nu chipul corpului meü : „*Acesta este sângele meü*“, și nu icóna sângelui meü. . Dacă unii autori numirã pânea și vinul antipurii (ἀντίτυπα) a le corpului și sângelui Domnului, precum a fãcut-o, bunã-órã, în liturgia sa, purtãtorii de D-ȳeu Vasilie, ei numirã ast-fel pröaducerea (προσφοράν) înainte de sãntirea sa, și nu dupre aceia (1).

Aceiași învêțaturã se aflã în Sântul Ipolit, Clement Alexandrénul Tertulian, Cyprian, Dionisie al Alexandriei, Ilarie, Grigorie Nissul (2), Marele Vasilie, Epifanie, Isidor

(1). Espun. cred. ort. cart. IV. c. 13.

(2). Ipol. in Galland, t. II, p. 488; Clem. Alex., Pædag., 1, 6; 11, 2; Tertul, adv. Marcion, V, 8; de Idol., cap. 7; Cypr. Epist. LIV, ad Cornel. LXIII, ad Caecil; Dionisie Alex. Șirul canónelor. 2 (Cartea canón. p. 254); Ilar. de Trinit. VII, 16; Greg. al Nissei, Catech. c. 37.

Pelusiotul, Ieronim, Augustin ⁽¹⁾, Teodoret, Cyril Alexandrénul, Leon cel Mare ⁽²⁾, Teofilact ⁽³⁾ și alții ⁽⁴⁾.

V. Aceiași învățătură s'a profesat și conciliile generale. La sinodul ânteiu ecumenic, bună-oră, iacă ce ȃiseră cei de față în privința acésta : «Pe sânta masă nu trebuie să vedem numai pânea și vinul proaducerei, ci, înălțând spiritul nostru mai presus de simțiri trebuie să pricepem cu credință, că acolo se află „Mielul lui D-ȃeu, care ridică pécatele lumei“ (Ión, 1, 29), adus jertfă de către preoți, și primind cu adevărat corpul și sângele său prețios trebuie să credem, că sunt simbóle a le învierii nóstre ⁽⁵⁾». La sinodul al treilea ecumenic se primi în unanimitate și se aprobă epistola Sântului Cyril Alexandrénul către Nestoriu. Acéstă epistolă scrisă din partea întregului sinod provincial din Alexandria, conține în treburile următórele : «Vestind mórtea cea dupre trup a unuea născut Fiului lui D-ȃeu, adecă a Domnului nostru Iisus Christos, și mărturisind învierea sa și înălțarea lui la ceriú, sevêrșim în biserici jertfa

(1). Marele Vasilie. Epist. c. Chesarie 93 (Oper. st. Păr. X, 219); Epiph. Amorat. n. 57; Isid. Pelus., lib. III, Epist. 364; Ieronim, in Malach., 1, 7; in Ezech., XLI; August., de Trinit., III, 10; Contr. Faust., XII, 10.

(2). Teodoret. in Cantic, III, II; in Ephes., V, 29; Cyr. Alex. in Ioann, XX, 27; adv. Nestor. IV, 5, 6; Leo cel Mare, Epist. LIX, ad cler. et popul. Constanpl. c. 11.

(3). ȃicând : „*Acesta este corpul meu*“, arată că pânea consacrată în misterii este adevăratul corp al Domnului și nu simbolul (ὄψις ἀντίτυπον) acestui corp; căci n'a ȃis : „*Acesta este chipul*“; ci a ȃis : Acesta e corpul meu; el se preface tainic, cu tóte că ni se pare a fi pânea“ (In Math. XXVI).

(4). Didym al Alex. in Ps XXXIX, 7; Teod. al Eraclei in Ps. XXII, 5; Teof. Alex. Epist. pascal. an. 401, n. XI; Petru Chrysolog., Serm. XXXIV; Leont. Ierus. adv. Nestor., VII, 3 (in Mai t. IX) și alții.

(5). Gelas. al Cyzic. Coment. in Acta Concil. Nic. c. XXXI, Diatyp. 6.

cea fără de sânge; și ast-fel ne apropiem de sântele taîne și ne sântim împărtășindu-ne cu corpul și prețiosul sânge al lui Iisus Christos, Mântuitorul nostru al tuturor, și primindu-l nu ca o carne de rând, ferescă D-șeu! nici ca pre trupul unui om sântit și devenit una cu Cuvântul prin demnitate, ci ca pre însuși corpul, adevăratul și de viață făcătorul trup al Cuvântului însuși. Căci El (Iisus Christos), ca un D-șeu, fiind viață în esență, devenind una cu trupul său propriu, l-a făcut de viață făcătoriu. Prin urmare, cu toate ca ne ȳice : «Amin, Amin, ȳic voue de nu veți mânca trupul Fiului omului și de nu veți bea sângele lui. . . » totuși nu trebuie să-l privim ca pre trupul unui om asemenea noue în toate (Cum ar putea fi de viață făcătoriu un trup omenesc prin natura sa?), ci trebuie să-l primim ca fiind în realitate propriul trup al aceluia, carele pentru noi s'a făcut și s'a numit Fiul omului (1).

Părinții sinodului al șeptelea ecumenic întăriră contra ereticilor, că nici odată jertfa cea fără de sânge, sevêșită în memoria patimelor D-șeului nostru și a întregii sale economii, nu s'a numit icônă (εἰκόνα) corpului său prin nici un organ al Spiritului, adecă de nici unul din Sântii Apostoli și din glorioșii noștri părinți, aceștia neprimind dela Domnul a vorbi și a învăța așa, ci aușind vestindu-se : „*De nu veți mânca trupul Fiului omului și nu veți bea sângele lui nu veți avea viață întru voi*“ și iarăși : „*Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu, va rămânea în mine și eu întru el*“ de asemenea : „*Luați, mâncați; acesta este corpul meu*“, și nu chipul corpului meu. . . Deci, este lămurit, ȳiceaș, ei, că nici Domnul, nici Apostolii, nici părinții nu numiră nici odată jertfa cea fără de sânge adusă de preoți, icônă, ci în-

- (1). Concil. Efes. p. II, act. I (p. 121 ap. Binium) cf. Cyr. Alex. op. t. V, p. II, p. 72, Lutet. 1638.

suși corpul și însuși sângele (ἀλλὰ αὐτὸ σῶμα καὶ αὐτὸ αἷμα); și cu toate că unii din sântii Părinți a găsit de cuviință a numi antitipurii (ἀντίτυπα) pânea și vinul (înainte de sântire), dupre aceia însă sunt și rămân corpul și sângele lui Iisus Christos, și așa se crede (1).

§. 216. 2°. *Modul și urmările prezenței reale ale lui Iisus Christos în misteriiul Euharistiei.*

Învățătura despre prezența reală a lui Christos în misteriiul Euharistiei servește a determina însuși modul și urmările.

I. Dacă prezența acésta, precum am văduț, constă în aceia, că dupre sântirea darurilor numai este mai mult și nici se împarte credincioșilor în Euharistie pânea și vin. ci adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului, decî dar Iisus Christos este de față, nu că ar pătrunde numai (precum cred luteranii) pânea și vinul, care ar rămânea întregi și că împreună cu ele, *în* ele și *sub* ele (în, cum, sub pane) se află El prin corpul și sângele său, ci așa că pânea și vinul se prefac, se schimbă se transubstanțiază în însuși corpul și în însuși sângele său (Mărt. Ort. p. 1. resp. 56; Epist., etc., art. 17). Pânea și vinul nu pot deveni adevăratul corp și adevăratul sânge al lui Iisus Christos, decât numai prin prefacerea sa și schimbarea substanței pânei și vinului în substanța corpului și a sângelui lui Iisus Christos, adecă prin prefacere.

1°. Adevărul acesta se dovedește cu aceluși locuri a le Scripturei ce le-am cercetat acum. În făgăduința sa despre Euharistie Domnul dice între altele : „*Eū sunt pânea cea vie care s'a pogorît din ceriū; cine va mânca din pânea a-*

(1). Concil Nic., II, act. VI, Lect. Epiphani. Diac.

césta viú va fi în veci. Și pânea pre care eú voiú da, corpul meú este, pre care-l daú pentru viața lumei“ (Ión. VI, 51, 52). La aședarea Euharistiei, luând pânea, a ȓis Domnul : „*Acesta este corpul meú*“, și luând paharul, ȓise : „*Acesta este sângele meú*“. Sântul Paul a scris creștinilor din Corint : „*Paharul bine-cuvântarei, pre care-l bine-cuvântám, nu este óre împártașirea sângeluí luí Christos, și pânea pre care o frângem nu este ea împártașirea corpuluí Domnuluí?*“ (I Cor. X, 16). „*Drept aceia orí care va mânca din pânea acésta, saú va bea paharul Domnuluí cu nevrednicie, vinovat va fi corpuluí și sângeluí Domnuluí*“. (XI, 27). In tóte locurile acestea, Apostolul numește lámurit și de a dreptul pânea, însuși corpul luí Christos, și vinul însuși sângele luí Christos, fără se ȓică câtuși de puțin, că cu pânea saú în pâne, saú sub pâne, este corpul luí Iisus Christos. Domnul nu ȓice : In pânea pre care eú o voiú da, se aflá corpul meú, ci : „*Fânea pre care eú o voiú da corpul meú este*“, nu ȓice : In aceia, cu aceia saú sub acésta, se aflá corpul meú, ci : „*Acesta este corpul meú. . Acesta este sângele meú*“. Decí. încă odatá, pânea și vinul nu pot sá devie corpul și sângele Domnuluí alt-fel decât prin transformare, prin schimbare, prin prefacere.

2°. In tóte liturgiile vechi (începând cu cea a Sântuluí Apostol Iacob), întrebuintată nu numai în biserica ortodoxá, ci și în societáțile eterodoxe, la nestoriani, eutichiani, armeni, iacobiți, sirieni și în biserca romaná, pretutindenea se aflá rugáciunea către D-ȓeu-Tatál, înainte de sântirea sântelor daruri, pentru ca sá „*transforme, sá schimbe, sá prefacá prin Spiritul Sânt pânea și vinul în corpul și preciosul sânge al luí Iisus Christos*“ (1). O unire așa de

(1). Bona, Rer. liturg., I, c. 8 și urm. Renandat, Liturg. Orient. collectio, Paris 1685; Asseman., Cod liturg. Eccl. universæ, Rome, 1749; Muratori, Liturgia Romana vetus, Venet., 1748; Diss. de orig. Liturg., c. 1.

perfectă a tuturor liturgiilor vechi, într'o materie de însemnătatea misterului Euharistiei, mărturisește fără îndoială, că așa a fost în realitate tradițiunea apostolică în privința acésta, și că așa a fost în tot-déuna credința sântei biserici universale.

3°. Sântii părinți și învățătorii bisericei diceau iarăși, că, în misterul Euharistiei, pânea și vinul „*se preface, se schimbă, se transformă, se transubstanțiază*“ în corpul și sângele lui Iisus Christos (1), sau devin, se fac, sunt corpul și sângele lui Iisus Christos. Așa, dupre Sântul Cyril al Ierusalimului : «El (Iis. Chr) prefăcu ore când în Cana Galileei apa în vin (Ión II, 1-10) asemenea sângelui; și nu este ore demn de credință, când *preface* (μεταβάλλον) vinul în sânge (2)». Dupre chemare pânea devine, sau este (γίνεται) corpul lui Christos, iar vinul sângele lui Christos (3). Dupre Sântul Grigorie Nissis : «Cu adevărat eu socot și cred, că și astă-zi pânea sântită prin cuvântul dumnezeesc se *preface* (μεταποιείται) în corpul lui D-zeu-Cuvântul (4)». Dupre Sântul Ambrosie : «De câte ori primim misteriiile, care se transformă (transfigurantur) în corpul și sângele (lui Iisus Christos) prin misterul rugăciunei sânte, vestim mórtea Domnului (5)». «Se arătăm că acésta nu este un product al naturei, ci aceia ce a consacrat bine-cuvântarea, și că

(1). Cuvântul *prefințare*, μετασώσις, transsubstantiatio, care exprimă aceiași idee, a început a fi întrebuințat la apus în vécul al un-spre-decilea și în Orient în suta a cincispre-decia, când se află la Genadiu patr. Constantinopl. (Dosith., patr. Ierus., κατά καιαίνων p. 74, 75). De atunci cuvântul acesta care exprimă cu multă dreptate și putere ideia dogmei, a început a se întrebuința în tótă biserica ortodoxă de o potrivă cu cuvântul *prefacere*, (Veđi márt. ort. p. 1. resp. 56, Epist. patr. de răsărit, art 17.

(2). Instr. Mistag. IV, n. 3. p. 454.

(3). Ibid. 1, n. 7 p. 440.

(4). Catech. cap. XXXVII.

(5). De fide IV, 10, n. 124.

bine-cuvântarea este mai puternică decât natura ; căci prin bine-cuvântare însăși natura se schimbă (mutatur) (1). După Teodor al Heraclei : „*Acesta este corpul meu și acesta este sângele meu*“ a spus Domnul Iisus, pentru ca să credeți, nu că ar fi niște icône, ci, că pâinea este însuși corpul, și vinul însuși sângele Domnului, prefăcute în trupul și sângele Domnului nostru prin lucrarea negrăită a Spiritului Sânt (2). După Sântul Ión Damascen : «Pâinea și vinul se schimbă în corpul și sângele lui D-zeu. Dacă vei întreba cum se face acesta, ți-î destul a auzi, că acesta se lucrază prin puterea Spiritului Sânt, precum și Domnul și a format un corp din Sânta Feciură prin Spiritul Sânt. Și nu scim nimic mai mult ; scim numai că cuvântul lui D-zeu este adevărat, lucrător și a tot puternic, dar chipul (prefacerii) este necercat. Se mai poate dice încă că precum prin mâncarea pâinei, vinul și apa se schimbă (μεταβάλλονται) în corpul și sângele celui ce mănâncă și bea, fără să devie cu toate acestea un corp deosebit de cel dintâiu, de asemenea pâinea, vinul și apa proaducerei, prin chemarea și pogorirea Spiritului Sânt, se schimbă suprafirește (ὕπερφυῶς μεταποιῶνται) în corpul și sângele lui Christos, fără a forma cu toate acestea două corpuri deosebite, ci unul și același corp (3). După Teofilact : «Adu-ți aminte că pâinea ce o primim în misteriu nu este preînchipuire, icónă (ἀντιτυπον) a corpului Domnului, ci însuși corpul său. . . căci, prin cuvintele misterioase, prin bine-cuvântarea și venirea Spiritului Sânt, pâinea se prefăce în corpul Domnului (4). Pâinea nu este chipul corpului Domnului, ci se schimbă (μεταβά-

(1). De Myst. IV, n. 50; cfr. n. 54,

(2). In Math. XXVI, 26 (ap. Possin., caten).

(3). Esp. cred. orth. lib. IV. c. 13, p. 252.

(4). In Iohaann. VI.

λεται) în însuși corpul lui Iisus Christos ⁽¹⁾. Dupre Eutimiū Zigaben : «Domnul n'a ȃis : Acestea sunt simbóle (σύμβολα) ale corpului meū și ale sângelui meū ; El a ȃis : „*Acesta este corpul meū, acesta este sângele meū. . . .*“ Căci, precum a îndumneȃit El corpul ce l-a luat, de asemenea *El* preface (μεταποιεῖ) într'un chip negrăit acestea (pânea și vinul) în corpul seū cel de viaȃă făcătoriu și în sângele seū nesfêrșit prețios ⁽²⁾. Spre a demonstra și a esplica posibilitatea unei ast-fel de schimbări a pânei și a vinului în corpul și sângele lui Iisus Christos prin puterea lui D-ȃeū, păstorii vechi citaū a tot puterea Creatoriului ⁽³⁾, și deosebitele lucrări ale a tot puterniciei lui : facerea lumei din nimic ⁽⁴⁾, taīna întrupării ⁽⁵⁾ minunile ce se amintesc în sântele cărți. . cu deosebire, prefacerea apei în vin ⁽⁶⁾, și faptul chīar, că în noi înșine pânea și vinul saū apa, ce le primim spre nutrire, se prefac, pre nesciute în corpul și sângele nostru ⁽⁷⁾. Dar, trebuie a aminti că, cuvântul *transfigurare* nu esplică chipul prin care pânea și vinul se schimbă în corpul și sângele Domnului ; căci nimene nu póte pricepe acésta, afară de D-ȃeū însuși, și stăruinȃele unora de a pētrunde acésta, nu pot fi decăt semne de nebunie și lipsă de religiositate. Dar prin cuvântul acesta se arată numai, că pânea și vinul dupre sântire, se prefac în corpul și sângele Domnului, nu figurat saū simbolic, nici prin prisosinȃa harului, nici prin împărtașirea saū venirea dumneȃeirei Fiu-

(1). In Marc., XIV.

(2). In Math. XXVI, 28 ; cf. Panopl. p. 11 tit. 20.

(3). Chrisost. de Cœn. et Cruc., n. 3 ; Ambros. de Sacram., IV. n. 16, 17.

(4). Ambros. de Sacram., IV, n. 15 ; Damasc. Esp. IV, 13.

(5). Ambr., de myst. IX, n. 53 ; Damasc., ibid.

(6). Cyr. de Ierus. Instr. mystag. IV, n. 2 ; Ambros., de myst., IX, n. 50.

(7). Damasc. . . Esp. cred. orth., IV, 13, p. 252.

lui cel unul născut, nici prin efectul unei atribuțiuni întâmplătoare a pâinei și vinului, care s'ar preface într'o atribuțiune accidentală a corpului și sângelui lui Iisus Christos, prin o schimbare saū amestecare ôre-care; ci precum s'a đis mai sus, cu adevărat, aevea și substanțial, pânea și vinul devin însuși corpul și sângele Domnului. (Epist. Patriar. etc. art. 17).

II. De și pânea și vinul, în misterul Euharistiei, se preface în însuși corpul și sângele Domnului, El este present în acest misteriu nu numai prin corpul și sângele său, ci cu totă ființa sa, adecă și cu sufletul său, care este unit cu corpul lui nedespărțit și cu dumnezeirea sa, carea este unită ipostatic și nedespărțit cu natura sa omenescă. Iacă pentru ce Mântuitorul a đis : „*Cel ce mănâncă corpul meu și bea sângele meu, întru mine petrece și eū întru el. Precum m'a trimis pre mine tatăl cel viu și eū viez prin Tatăl; și cel ce mă mănâncă pre mine și acela va fi viu pentru mine*“ (Ión. VI. 56 și 57). De asemenea și sântii părinți învățaū, că „*noi mănâcăm Mielul întreg*“⁽¹⁾, care „*cu totul, prin îndurarea sa, așađa în noi locuința sa*“⁽²⁾. Și observaū, că taina acésta se numește *împartășire*, pentru că prin ea ne facem părtași dumnezeirii lui Iisus. Se mai numește și *unire*, și cu adevărat este unire, pentru că prin ea ne unim cu Iisus Christos și ne împărtășim cu trupul și dumnezeirea sa⁽³⁾.

(1). Impărtășiți-vă cu prea sântul corp al Domnului cu o credință desevărsită, neîndoindu-vă, că n'ați mânca însuși Mielul“ (St. Efr. Sirul. Opp. Græc t. III, p. 424, ed. Assemani ;, Rom. 1746).

(2). . . „Corpul Domnului ce unește într'un chip neauđit cu corpul nostru și sângele său cel prea curat se respândește în vinele noastre; El cu totul întreg., prin nemărginita sa bunătate, se așađa în noi“ (St. Efr. Syr. loc. cit).

(3). Ión Dam. Esp. cred. orth. lib. IV, c. 13 p. 255.

III. Cu tóte că în misteriu Euharistiei corpul și sângele Domnului se sfăramă și se împarte; dar propriu acesta este numai cu chipurile pâinei și a vinului în care corpul și sângele lui Christos pot fi și vădute și simțite, iar prin ele înseși sunt întregi și nedespărțite; căci Iisus Christos este tot-déuna unul și nedespărțit; dumnezeirea și omenirea sunt nedespărțit unite întru El; în El sufletul omenesc și corpul sunt nedespărțite; însuși corpul cu sângele său rămâne nedespărțit și tot-déuna întreg, ca un corp viu, care „*înviind din morți nu va mai muri*“ (Rom. VI, 9), corp glorificat (I Cor. XXI, 43), corp spiritual (ibid 44) și nemuritor. Și noi credem că în fie-care parte, până și în cea mai mică fărâmată de pâine și din vinul proaducereii, se află nu óre-care parte a corpului și sângelui lui Iisus Christos, ci corpul său întreg și unic în tóte părțile, și că în fie-care din părți, până la cea mai mică, Iisus Christos este present prin esența sa, adecă cu sufletul și dumnezeirea sa. sau ca D-zeu perfect și om perfect (Letr., etc., art. 17). Credința acésta, care fu în tot-déuna acea a bisericeii universale, fu tot-déuna așa, precum și este exprimată în ritualul liturgiei, unde cetim : „*Sfăramă-se și se împarte Mielul lui D-zeu, cel ce să sfăramă și nu se desparte, cel ce se mănâncă pururea și nică o dată nu se sfărșăște, ci pre cel ce se împărțășesc în sânțește*“.

IV. De asemenea, de și misteriu Euharistiei s'a sevêrșit și se sevêrșește în tóte părțile lumeei, corpul lui Iisus Christos este tot-déuna și pretutindenea unul, ca și sângele său, și preste tot locul în misteriu acesta este cu totul present unul și același Christos, D-zeu desevêrșit și om perfect. Patriarhiu orientali ortodocși mărturisesc lámurit adevêrul acesta în terminu următori : «De și în unul și același timp se sevêrșesc multe liturgii în lumea creștină, nu sunt însă

mai multe corpuri ale lui Christos, ci unul și același Christos este present în adevăr și în realitate; unul este corpul lui și unul sângele, în toate bisericile particulare ale credincioșilor. Și acesta nu pentru aceea, că corpul Domnului, care se află în ceriuri se pogoră pe altare; ci pentru că pânea proaducerei, pregătită separat în toate bisericile și după sântire prefăcută și transubstanțiată se face una și aceeași cu corpul ce există în ceriuri. Căci Domnul tot-déuna are un corp, iar nu mai multe în diferite locuri; pentru aceea acest misteriu după opiniunea generală este cel mai minunat dintre toate, priceput numai prin credință, iar nici-decum prin judecățile înțelepciunei omenești. (Epist. Patr. or. etc. art. 17).

V. Dacă pânea și vinul se prefac prin sântirea misterioasă în adevăratul corp și adevăratul sânge al Mântuitorului, atunci din momentul sântirei darurilor. El este tot-déuna present în misteriu acesta, adecă este present nu numai întimpul împărțășirei credincioșilor, cum cred luteranii, ci încă înainte și după aceea; căci pânea și vinul odată prefăcute în corpul și sângele lui Christos, nu-și mai schimbă natura și rămân pururea corpul și sângele Domnului, împărțășescă-se credincioșii ca ele ori nu (Epist. etc. art. 17). Iacă pentru ce, la aședarea Euharistiei, Mântuitorul nostru dișe învățăcelilor săi, dându-le pânea misteriuului: „*Acesta este corpul meu*“, și dându-le potirul tainic: „*Acesta este sângele meu*“, mai înainte de a mânca aceștia din pânea acesta și a bea din potirul acesta, după porunca Stăpânului. Iacă pentru ce biserica ortodoxă, credincioasă vechiului său obicei, săvârșește în unele zile anumite liturgia mai înainte sântită, cu convingerea tare, că după întrebuintarea celor ce au fost sântite odată la oficiul precedent rămân și mai departe adevăratul corp și adevăratul sânge al lui Iisus

Christos (1), păstrează în vasele sacre, sântele taîne spre a împărtăși la timp pre cei bolnavi de morțe, ca adevăratul corp și adevăratul sânge al lui Iisus Christos (2). Se scie iarăși că în biserica veche era obiceiul de a trimite prin diaconii, sântele taîne, creștinilor cari n'au fost prezenți la templu în timpul sântirei, și a întrebuițării misterului Euharistiei (3), mărturisitorilor credinței, cari erau în închisoare (4) și penitenților (5); că credincioșii nu arare-or a duceaă Sântele Taîne din biserică în casele lor și le purtau cu dênșii chiar și în călătorie (6); că asceții le întrebuițau chiar prin pustii spre a putea la cas de trebuință, să se împărtășască cu corpul și sângele Mântuitorului (7).

VI. Dacă pânea și vinul din sântele taîne sunt adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului Iisus Christos, trebuie a da misteriiilor aceluși onoruri, aceiași închinare divină pe care o datorim însuși Domnului (Mărt. ort. p. I, resp. 56, 107). Natura omenescă a fost primită întrégă de El în unitatea ipostasului său dumnezeesc, unită nedespărțit cu natura dumnezeescă, și este propria omenire a lui D-zeu-Cuvântul; așa că în persóna D-zeu-omului trebuie a da celor două naturi, omenităței și dumnezeirei sale, fără părtinire, aceiași închinare dumnezeescă. Adevărul acesta, care decurge nemijlocit din dogma ipostatică a celor două naturi în Iisus Christos, biserica ortodoxă l-a men-

(1). Conc. in Trullo, d. 52; din Laod., d. 42.

(2). Const. apost., VIII, 13; Eusebiu H. E. VIII, 44, Chrysost., Epist. ad Innocent. n. 3; conc. Nic. I, d. 13.

(3). Iustin; apol., I, n. 67; Euseb. H. E., V, 44.

(4). Cyprian, Epist. ad Cornel. LIV.

(5). Chrisost. de Sacerd. VI, 4.

(6). Tertul. de Orat. c. 14; ad Uxor. 11, 5; Cyprian., de Laps., 381; Ambros., Orat funebr. in Statyrum; Augustin., contr. Iulian. op. imperf. III, 154.

(7). Basil cel Mare. Epist. 93 c. Cesarie.

ținut și profesat în toate timpurile, precum se poate vedea din mărturia învățătorilor săi. Spre exemplu, Sântul Chrisostom dicea așa : « Corpul acesta îl adorară magii pe când era culcat în esle ; oameni ignoranți încă în pietate, streini, părăsind patria și vetrele lor casnice, întreprinseră o călătorie depărtată și sosind îl salutară cu frică și cu cutremur. Să facem și noi așa ; să facem ca acești streini, noi cari suntem cetățenii ceriului. Ei îl vedură (pre Iis. Chr.) într'o ospetărie și în esle, și fără să vadă nimic din ceea ce voi vedeți astăzi, totuși se apropiară și salutară cu frică. Și voi, nu-l mai vedeți în esle ci pe altar. . . Voi numai vedeți numai corpul acesta ca și ei, ci cunoșteți și toată puterea sa și toată economia mântuirii ; cunoșteți tot ce a făcut el fiind instruiți cu îngrijire despre toate misteriiile ⁽¹⁾. Sântul Ambrosie, esplicând cuvintele acestea ale Psalmistului : „*Inchinați-vă așternutului piciorilor lui că sânt este*“ (XCVIII 5), face observarea acesta că : « Se înțelege prin cuvântul așternut, pământul, și prin cuvântul pământ trupul lui Iisus Christos, căruia îi dăm astăzi închinare dumnezească (adoramus) în misteriu, și care a fost adorat de către apostoli chiar în persoana Domnului Iisus ⁽²⁾. Augustin : « Nimene nu se împărtășește cu corpul acesta (al lui Iisus Christos) dacă nu-i dă mai întâiu închinare dumnezească ⁽³⁾. Ión Damascen : « Nu respingem închinarea trupului, căci i se dă închinare în unul și același ipostas al Cuvântului, care s'a făcut ipostas prin trup ; dar noi nu servim creatura ; căci adorăm trupul nu ca un trup simplu, ci ca un trup unit cu divinitatea, două naturi fiind unite în aceeași persoană și singurul ipostas al lui D-zeu-Cuvântul.

(1). In. 1 Cor. hom. XXV, 5.

(2). De Spir. Sancto II, n. 78, 79.

(3). In Ps. XCVIII.

Mi-î frică se mă ating de un cărbune ardător, pentru-că focul este unit cu lemnul. Mă închin celor două naturi ale lui Iisus Christos, atât uneia cât și celei-lalte, pentru că divinitatea este unită cu trupul (1).

§. 127. *Cine pôte sêvêrși misteritul Euharistiei, cine pôte să participe la el, și în ce constă pregătirea la acest misteriu.*

I. Dreptul de a sêvêrși misteritul Euharistiei, aparține episcopilor dupre învățătura bisericeî ortodoxe, în însușia lor de urmași ai apostolilor, și prin episcopi se comunică și preoților (Mărt. ort. p. 1, resp. 107; Epistol. etc. art. 17). În adevêr numai apostolilor și prin urmare, în persoanele lor, urmașilor lor, a dat Iisus Christos puterea acêsta, când a đis aședând acest misteriu prea sânt : „Acêsta sê faceți întru amintirea mea“ (Luc. XXII, 19; I Cor., XI, 24, 25) și dupre timpurile apostolice numai episcopi și preoți au avut puterea acêsta în biserică. Acêsta se întărește nu numai prin un mare număr de învățători, ca Dionisie Areopagitul (2), St. Iustin (3), Tertulian (4), Sântul Marele Vasilie, Sântul Chrisostom, Ilarie, Epifanie, Ieronim (5) etc. ci și de sinode ca ânteiul din Nicea (6), sinodul din Ancyra (can. I),

(1). Espun. cred. ort. III, c. 8, 159; comp. IV, c. 3. 225.

(2). Ἐραρχὸς ἱερουργεῖ τὰ θειότατα. Hier. eccles., c. III, n. 3 §. 10.

(3). Ἐὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προσετώτος (apolog. 1, 65).

(4). Nec de aliorum manu quam de præsidentium sumimus“. De Coron milit. c. 3).

(5). Mar. Vas. Ep. 93; Chrisost. de Sacerd. III, 4, 5; VI, 4; Hilar. in Math. comunic. XIV. n. 10; Epiph., Hæres., LXXIX; Ieron. Epist. ad Evangelum; Sirice, Epist. X ad Episc. Gall. c. 11, n. 5; Cyril Alex., in Abac. n. 47, in Soph. n. 11.

(6). „A ajuns la sântul și marele Sinod, că în ore care locuri și cetăți diaconii dau presbiterilor Euharistia, pe când nici canoanele nu prescriu, nici obiceiul nu este ca cei ce nu au putere

acel din Neo-Cesarea (can. 9), cel din Gangra (can. 8) și cel din Laodicea (1).

Puterea acésta nu li s'a îngăduit nici odată diaconilor (2); ei trebuiau numai să fie de față și se servescă episcopilor sau preoților la săvârșirea misterului Euharistiei (3), iar după săvârșire puteau a împărți credincioșilor corpul lui Christos (4) și ale duce paharul spre comunicare (5). Mirenii le era oprit, nu numai a săvârși, ci a și primi singuri misterul Euharistiei în prezența episcopului, presbiterului și a diaconului (6).

II. Toți creștinii ortodocși pot să se apropie de masa Domnului și a se împărtași cu corpul și sângele său, și numai ei singuri, ca unii ce au intrat acum în biserică prin ușa botezului, s'au făcut și rămân fii ai ei, și prin urmare, sunt moștenitori ai tuturor bunurilor propuse de Domnul în biserică : „ *O pâne, un corp suntem cu toți*“, scria Sântul Apostol creștinilor din Corint, „ *căci toți dintr'o pâne ne împărtașim*“ (I Cor. X, 17; comp. XI, 20, 33). «Mâncarea acésta, ȳice Sântul Martir Iustin, se numește la noi Euharistie (mulțămire); și niménuî altuia nu i se învoește a o primi, decât

de a proaduce, să predea corpul lui Christos celor ce proaduc. De asemenea și aceia s'a făcut cunoscut, că încă ore cari diaconi și înainte de episcopi se ating de Euharistie. Decî toate acestea se înceteze și diaconi să-și păzească trépta lor, sciind că ei sunt servitori episcopilor și mai jos decât presbiterii. Decî primescă ei Euharistia în ordine după presbiteri, predându-le-o lor episcopul sau presbiterul“ (Can. 18).

(1). Nu se cuvine episcopilor sau presbiterilor a săvârși proaducerea în casă“ (Can. 58).

(2). Sinod 1. Nicea, can. 18; Ieron. Epist. ad Evang.

(3). Ambros. de offic. ministror. I, 41, n. 214.

(4). Iustin, Apolog. 1, 65; Athan. cel Mare, in Mat. VII, 6 (in Galland. V).

(5). Const. Apost. VIII, 13; Ciprian, de Laps. pag. 381 (Bal.); Augustin, Serm. CCCIV in Laur. III n. 1.

(6). Sinodul Trulan can. 58.

numai aceluea, care crede, că învățătura noastră este adevărată și s'a spălat cu botezul întru ertarea păcatelor și spre renaștere, și trăește așa cum l-a învățat Iisus Christos (1). Și de aceia, acum, ca în tot-déuna, se esclude dela participarea Euharistiei toți aceia, cari încă n'a intrat în biserică prin ușa botezului și n'a devenit fiii săi, precum păgânii, jidovii, mahomedanii și catehumenii, și chiar acei cari, intrați în biserică prin botez, au eșit din ea lepădându-se de credință, prin eres sau schismă, sau cărora biserică le-a interzis acesta pentru óre-care păcat greu. Pe lângă numeroasele canóne ale sinódelor și ale sântilor părinți (2), avem ca dovadă și conținutul liturgiilor ce servesc la oficiul misterului Euharistiei. Se scie că tóte liturgiile vechi afară de proscomidie constau din două părți : liturgia „catehumenilor“ la care puteau fi de față, ca să asculte ceterile și învățăturile bisericesti, nu numai catehumenii și căincioșii cari erau opriti sau sub epitimie, ci și ereticii, schismaticii și chiar necredincioșii (3); și liturgia „credincioșilor“, la carea nu puteau asista decât creștinii ortodocși, și în care se sêvêrșește anume și se împarte misterul Euharistiei.

Cât despre credincioși, duple regulele bisericesti, nu numai cei învêrstă se cuvine a se împărtăși de santele taîne ci și pruncii, pentru credința celor ce-i aduc, spre sântirea sufletelor și trupurilor lor, și spre primirea harului dumnezeesc (4). Regula acesta, observată până acum de biserică ortodoxă, și respinsă de biserică romană (5), era oda-

(1). Apolog. 1. n. 86; Lect. creșt. 1825, XVII 99.

(2). Tabla cartei canónelor, cuvintele : apostasie, heretic, sectar ; penitența păgân etc.

(3). Const. Apost. VII, c. 7.

(4). Invățătură despre chipul de a se apropia de santele taîne. . . la finea Liturgierului.

(5). Sinod Trident. sess. XXI, can. IV.

tă în vigóre în totă biserica catolică, precum întărește cartea aședămintelor apostolice (1) și duple mărturia lui Dionisie Areopagitul, Cyprian (2), Augustin (3), Papei Inocenție I (4), Vasilie al Ciliciei, Evagrie (5) și a altor părinți ai bisericeii (6); a fost observată chiar și în biserica Romei, nu numai în suta a noua (7) ci și a douăspre-țecea (8).

III. Cu toate acestea, sânta biserică chiemând pre toți fiii săi la masa Domnului, nu-î admite a se împărtași cu sântele taîne, decât în urma unei anumite pregătiri, duple porunca apostolului: „*Să se ispitescă omul pre sine, și așa din pâne să mănânce și din pahar să bea; căcî cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, judecată lui-și mănâncă și bea, nesocotind corpul Domnului*“ (I Cor. XI, 28, 29). A se cerceta cu sinceritate pre sine, a se curăți de păcate prin misteriu penitenței și tot odată a ajuna și a se ruga, conform regulelor bisericeii (9), iacă care trebuie să fie pregătirea unui credincios adevărat.

(1). Const. Apost. VIII, c. 13.

(2). Dionisie Areop. Ierarch. biserice. c. VII, §. 11; Cyprian, de Laps. p. 381 (Bal); Testim, III, 25.

(3). „An vero quisquam audebit etiam hoc dicere quod ad parvulos hæc sententia (nisi manducaveritis. .) non pertineat, possintque sine participatione corporis hujus et sanguinis in se habere vitam?“ (De Peccat. merit. I c. 20).

(4). Parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine Baptismatis gratia donari posse perfatuum est; nisi enim manducaverint sanguinem Ejus, non habebunt vitam in semetipsis“ (Epist. XCIII ad Augustin et. Concil. Milevitam.).

(5). Mar Vas. ap. Fot. Biblioth. cod. CVII p. 281; Evagr., H. E., IV, c. 36.

(6). Genad. de Dogm. eccles. cap. 52; Concil. Toled. II c. XI.

(7). Ast-fel, in *Ordo Romanus*, compus în vécul al noulea, se află învătătura următoare: „De parvulis providendum ne postquam baptizati fuerint ullum cibum accipiant, neque lactentur, sine summa necessitate, antequam communicent sacramento corporis Christi“ (In Bibliot. P. P. t. X p. 84, Paris. 1654).

(8). Roma. Rer. liturg. II, c. 19, §. 2.

(9). Mărt. ort. p. 1 resp. 107; comp. Dion. Alex. Con. 2, 4; St. Timot. Alex. can. 5, 7, 12.

§. 218. *Necesitatea participărei la Euharistie sub ambele forme, și fructele acestui misterii.*

I. A se împărtași cu trupul și sângele Domnului, este o necesitate absolută și o datorie ființială a fie-cărui creștin. Pentru că :

1°. Mântuitorul făgăduind misterii Euharistiei a zis : „*Amin, amin, ție voue : de nu veți mânca corpul Fiului omenesc și de nu veți bea sângele lui, nu veți avea viață întru voi. Cel ce mănâncă corpul meu și bea sângele meu, are viață vecinică, și eu îl voi înviea pre el în ziua cea de apoi*“ (Ión. VI, 54, 55). Adecă, precum pentru intrarea omului în împărăția harului lui Iisus Christos, trebuie numai decât să se renască din apă și din spirit în misterii Botezului (III, 5), așa și pentru întărirea și creșterea în viața harică, duple care urmăzează viața eternă, este neapărat creștinului a se nutri cu hrana cea făcătoare de viață în misterii Euharistiei; și cu toate că renăscut prin apă și Spirit, prunc saū în vârstă, dar din cauza unei morți grabnice și neașteptate, n'a putut să se împărtașască cu corpul și sângele Domnului, pentru curăția și nevinovăția sa pôte să merite împărăția ceriului (Mat. XI, 14) (1),-totuși acela, care duple botez rămâne încă între membrii bisericei pămîntene a lui Christos și numai din desprețiu n'are grijă a se nutri cu mântuitoarea hrană, fără îndoială, nu va moșteni viața eternă (Ión VI, 54).

2°. Acesta se cunoșce și din porunca Mântuitorului dată la aședarea Euharistiei. Sântul Paul o naréză ast-fel : „*Domnul Iisus în nóptea întru carea s'a vëndut, a luat pâne, și mulțămind a frânt și a zis : luați, mâncați ; acesta este cor-*

(1). Veđi Euhologiul. Rânduéla înmormântărei pruncilor.

pul meu, carele se trânge pentru voi; acesta să faceți întru amintirea mea. Așijderea și paharul dupre cină, dîcînd : acest pahar legea cea nouă este întru sângele meu; acesta să faceți de câte ori veți bea întru amintirea mea“ (I Cor. XI, 23-25). Iar dupre acesta imediat adaugă : că de câte-ori veți mânca pânea acesta, și veți bea paharul acesta, mórtea Domnului vestiți pînă când va veni (-27). Urméză dar, că porunca Domnului de a se cuminica cu corpul și sângele lui se referă nu numai la apostoli ci și la toți credincioșii.

3°. Din esemplul sînșilor apostoli și a creștinilor dinteiu, carii pázind cu sánțenie acéstă poruncă a Mântuitorului, „*erau așteptând în toate zilele în biserică întru împărtașire și frângerea pânei*“ (Fapt. II, 42, 46. Confr. I Cor. X, 17; XI, 20).

4°. In fine așa fu învățatura precum și practica constantă a bisericeii ortodoxe. Ea recomanda fiilor săi de a se apropia cât se pôte de des de masa Domnului; și poruncește tuturor, ca de patru ori, adecă în sciutele patru ajunuri anuale, sau cel puțin odată în an negreșit, să-și curățe consciința lor prin mărturisire și să se împărtașască cu santele taîne (Mart. ort. p. 1 resp. 90).

II. «Toți, laici și clericî, trebuie să se împărtașască sub ambele forme a pânei și vinului, (Mart. ort p. 1. resp. 107) înlăturând învățatura neadevărată a bisericeii romane, care oprește pre mirenî a bea din paharul Domnului (1). Căci :

1°. Mântuitoriuł nostru, a aședat misteriuł Euharistiei sub ambele chipuri nedespărțit, sub chipul pânei și al vinului; și precum, dând pânea ucenicilor săi le-a poruncit : „*Luați, mâncați, acesta este trupul meu*“; de asemenea și dându-le paharul, le dîce : „*Beți dintru acesta toți, acesta este sângele*

(1). Concil Trident. sess. XXI, can. 1, 2.

mei" (Mat. XXVI, 27, 28). Prin urmare, dacă toți creștinii, clericii și mireni, trebuie să se împărtășască cu sântele taîne (cea ce învață și biserica romană); dacă, după aședarea Domnului, cele două chipuri euharistice forméză de o potrivă esența misterului, și dacă însuși Iisus a poruncit de a se împărtași cu ambele chipuri; atunci, a lipsi pre mireni de potirul Domnului, însemnă a-i admite numai în parte la misterul cel mai mare și a călca ast-fel porunca Domnului. În zadar susțin papistașii, că și mireni primesc chiar sub un chip misterul Euharistiei întreg, pentru cuvântul că unde este corpul lui Christos, acolo se află și sângele său (1); un asemenea raționament nu este la locul său, când scim pozitiv că Domnul bine-voi a institui Euharistia, nu numai sub chipul pâinei spre a da credincioșilor, sub acest chip unic, sângele împreună cu corpul său, ci sub ambele chipuri deosebite, spre ale da corpul său sub specia pâinei și sângele său sub chipul vinului. De altmintrelea, dacă este de ajuns laicilor de a se împărtași sub un chip, pentru ce n'ar fi de ajuns și păstorilor? În deșert mai ȃic ei: Dacă Iisus Christos ar fi avut intențiunea în aședarea Euharistiei numai pentru a da credincioșilor corpul și sângele său, l-ar fi instituit numai sub chipul pâinei și că numai pentru că a instituit misterul Euharistiei și ca jertfă, l-a instituit sub ambele chipuri, adecă a pâinei și a vinului, spre a conrespunde corpului cu care a suferit pre cruce, și sângelui ce a curs atuncea amestecat cu apă din costa lui cea împunsă (2). Înșă, istoria evangelică ne învață, că Domnul a aședat Euharistia, chiar ca misteriu, sub amândouă chipurile; căci, precum a întrebuințat chipul pâinei spre a împarte corpul său credincioșilor, de asemenea întrebuință chipul vinului spre

(1). Perrone Praelect. theolog. tract. de Euharistia p. 1. c. III propos. IV.

(2). Ibid. n. 224.

ale împarte sângele seǔ, ȃicȃnd : „*Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meǔ. . .*“ In zadar caută ei a se apăra cu aceia, cǎ porunca Domnului despre pahar : „*Beți dintru acesta toți*“ s'ar raporta numai la apostoli, și prin urmare la urmașii lor, servitorii bisericeii, și nu la toți credincioșii (1); este adevărat, cǎ porunca acésta despre pahar, precum și aceia de a mânca corpul Domnului s'ar raporta nemijlocit numai la apostoli; dar nu trebuie a uita cǎ pe atunci numai apostolii formaǔ societatea credincioșilor. Apoi nu se pȃte admite, cǎ tot ce a ȃis Mântuitorii numai apostolilor, îi privera numai pre ei; din contrǎ spu-nea multe care se raportaǔ și se referǎ chȃr la toți credincioșii (Ión. XIV-XVII). Prin urmare și aici trebuie a lǎmuri, în care înȃeles și cǎtre cine se referǎ acésta porunca a Domnului; óre propriu numai apostolilor ca apostoli, saǔ în genere ca cǎtre credincioși. Apostolii singuri aǔ desleat întrebarea, primind porunca în înȃelesul din urmă. Cǎci;

2°. Conduși de Spiritul Sânt, apostolii aǔ referit loruși și urmașilor lor, numai porunca relativǎ la sǔvârșirea misterului Euharistiei „*spre amintirea*“ Domnului; iar aceia de a împǎrtăși sub ambele chipuri, o raportaǔ la toți credincioșii; de aceia și împǎrtăsaǔ ei misterul acesta tuturor sub ambele forme, și ordonaǔ tuturor de opotrivǎ de a se împǎrtăși sub ambele chipuri. „*Sa se ispitescǎ omul pre sine*“,—ȃice St. Ap. Paul, care ne-a învățat despre Euharistie, aceia ce primise dela Domnul; *sǎ se ispitescǎ decǐ omul pre sine, și așa sa mǎnânce din pâne și din pahar sǎ bea. Cǎ celce mǎnâncǎ și bea cu nevrednicie, judecatǎ luiși mǎnâncǎ și bea, nesocotind corpul Domnului*“ (I Cor., XI, 28, 20, 21, 26, 27). Și mai înainte, îndemnând pre aceiași credincioși a se îndepărta de mâncarea jertfitǎ idolilor a învățat : „*Judecați*

(1). Ibid. n. 197, 199.

voî ceia ce eă grdesc : paharul bine-cuvântărei care bine-cuvântăm, aă nu este împărtăşirea sângelui lui Christos? Pânea care frângem, aă nu este împărtăşirea corpului lui Christos? . Nu puteţi bea paharul Domnului şi paharul dracilor, nu puteţi fi părtaşi mesei Domnului şi mesei demonilor“ (I Cor. X, 15, 16, 21). Dar mai este şi altă dovadă spre întemeierea acestei idei, că apostoliî raportară porunca Domnului de a se împărtăşi sub ambele chipuri la toţi creştinii în genere, mireni şi clericî, şi că ei dădură saă făcură a se da tuturor sânta împărtăşire sub o forma şi alta.

3°. Esemplul vechei biserici a lui Iisus Christos, care fără nici o îndoială, în administrarea unui misteriu aşa de mare, ca şi în tôte, nu puteau decăt să urmeze neschimbat direcţiunea ce li se însemnaseră de Sântiî Apostoliî. Martori demni de credinţă, ca Iustin ⁽¹⁾, Ireneu ⁽²⁾, Tertulian ⁽³⁾, Ciprian ⁽⁴⁾, Ciril Ierusalimitenul, Ión Chrisostom, etc ⁽⁵⁾, se unesc a ne arăta, că dela început s'a împărtăşit Euharistia tuturor credincioşilor, în tótă creştinătatea, sub amândoué chipurile, şi nu numai cu unul dintre ele. Mai mult încă, sunt doveđi, chiar mărturiî de ale papilor, cariî spun că împărtăşirea unor creştiniî numai cu corpul Domnului

(1). După ce preotul a terminat mulţămirea şi tot poporul a đis *Amin!* diaconii împărtăşesc pre toţi cei de faţă cu pânea asupra căria se făcuse mulţămirea, cu vinul şi apa; ei păstrează chiar o parte din producere chiar şi pentru cei ce nu sunt de faţă“ (Apol. I, 85).

(2). Contr. Hæres. IV, 18, n. 4, 5, V, 2.

(3). De Resurrect. carn. c. 8.

(4). „Quos excitamus et hortamur ad prælium non inermes et nudos relinquamus, sed protectione corporis et sanguinis Christi muniamus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione neminis sanguinem suum fundere; si eis militaturis Christi sanguinem denegamus?“ (Epist. LIV).

(5). Cir. Ierus. Instr. Mistag. IV, n. 3, 6; Chrisost. in Mat hom. LXXXII, n. 5; Ambr. de Myst. c. VIII. n. 48.

și nu cu sângele sėu, era privită ca o mare injurie făcută lucrurilor sante prin divisiunea uneia și aceliași taïne, și era aspru oprită. Așa papa Leon cel Mare (suta a V), în una din alocuțiunile sale despre ajunare, ȃicea auditorilor sėi, despre ast-fel de creștinii : «Ei primesc cu gurii nedemne corpul lui Iisus Christos; dar se îndepărtėză cu desevėșire de sângele rescumpėrării nostre. Aducem acėsta la cunoscința santeii vostre ca să ni se arate asemenea omenii, și dupre ce vor fi demascați în nelegiuita lor ipocrisie să fie excluși de către autoritatea bisericescă din societatea santeilor (1)». Papa Gelasiu scriea iarăși în același secol : «Am audeț, că unii omenii se mulțămesc cu santea parte a dumnezeescului corp și se abștin de paharul sangelui dumnezeesc. Nu sciū de ce fel de superștiție sunt cuprinși că se mărăginesc pre sine până la atata; dar una din douė, ei saū trebuie să primescă taïna în întregime, saū să nu fie admiși de loc la ea; pentru-că despărțirea uneia și aceliași taïne nu pôte fi decăt o defăimare fôrte mare a celor sante (2).

4°. Chiar scriitorii romanii recunosc, că în decursul celor douė-spre-ȃece vėcuri dintėiū, biserica apusană ca și cea rėsăritenă, împărtășa Euharistia tuturor creștinilor sub ambele chipuri (3). Numai spre justificare observă, că atunci nu esistaū causele care a îndemnat mai târđiū pre biserica apusană a opri mirenilor paharul Domnului (4). Și cu tôte acestea, dacă vom intra în cercetarea acestor cauze, se vede că esistaū de opotrivă și în primele vėcuri ale crești-

(1). Serm. IV. de Quadrages., in Bibl. P. P. max. t. VII, p. 1015, Lugd. 1677.

(2). Apud Gratianum, Decr. III, de consecr. dist. 11 c. 12.

(3). Bona. Rer. liturg. II c. 18 §. 1; c. 19, §. 3; cf. Rutenstock. Hist. eccles. N. T. III p. 252.

(4). Conc. Trident. sess. XXI, can. II; cf. Perrone, Prælect. theol. tract. de Euhar. p. 1 c. III, prop. V.

nismului ⁽¹⁾. Ei mai ȳic, ca nici biserica apusana ‘nu inter-
dise ıntrebunarea paharului, prin un decret pozitiv, decat
numai prin vecul al cincispredecelea, cand omenii nelini-
stiți și tulburatori ıncepura a-ı ımputa acesta ca o erore gra-
va și o calcare a poruncei lui D-eu ⁽²⁾. Dar o asemenea
scusa este mai mult o noua acuzare a erorei acestia.

5°. Iaca cum cautau latinii sa-și justifice erorea lor.

a). Ei ȳic mai anteu, ca ınca din vechime biserica, a-
tat cea apusana cat și cea resaritena ın unele ile ale anu-
lui, severșea liturgia mai ınainte sanșita, ımpartașind atunci
Euharistia numai sub chipul paneii ⁽³⁾. Dar se scie ca ın
acest oficiu, misteriu se preda sub amendoue chipurile la
o lalta; caci ın darurile mai ınainte sanșite, cu care se se-
verșește liturgia acesta, dupre ritul bisericeii ortodxe reseri-
tene, corpul Domnului se moie ın santul sange și este tot-
deuna petruns de el.

b). Ei mai ȳic, ca biserica tot-deuna a administrat Via-
ticul celor muribunđi numai sub chipul paneii; ca ın ve-
curile cele dinteu ale creștinismului, credincioșii purtau
adesea santele taıne cu ei, le pastraı ın casele lor, alșii ın
calatorii, și eremișii prin deșerturi și se ımpartașau numai
cu chipul paneii ⁽⁴⁾. Dar biserica ortodoxa tot-deuna a dat
și da ınca Euharistia spre mangaerea celor bolnavi, și pen-
tru care și pastre za santele taıne preste an, unde corpul
Domnului este ımbibat de sangele seu. Tot sub forma a-
cesta puteau și alșii creștini sa primesca dela pastori corpul

⁽¹⁾. Iata cele mai principale din aceste cauze : **a)** Pericolul de a
versa sangele ; **b)** Greutatea de a pastra chipul vinului pentru
bolnavi cu deosebire ın locurile caldurose și frigidurose ; **c)** lipsa
de vin ın multe locuri departate ; **d)** desgustarea naturala a mul-
tora de vin etc. (Perrone loc. cit. n. 214).

⁽²⁾. Perrone, *ibid.* n. 215.

⁽³⁾. Perrone, *Prælect. theolog. tract. de Euharist. p. 1 c. III*
prop. IV, n. 192.

⁽⁴⁾. *Ibid.* n. 189, 191.

lui Christos, și să-l ia cu dînșii spre a se împărtăși a casă, în călătorie, în deșerturi. Și, prin urmare, dacă se țice unde-va, că se preda acestor creștini și bolnavilor corpul lui Christos, nu urmază iarăși că ei se împărtășeau numai sub forma pâinei și nu sub ambele forme de odată. Pe de altă parte sunt mărturiile destule de chiare, care arată, că Euharistia se preda celor muribunzi sub ambele chipuri (1), și că creștinii cari întrebunțeau sântele taîne în călătorie și în deșerturi le aveau iarăși sub amândouă chipurile (2). Admițând chiar că, câte odată bolnavii sau și alți creștini s'ar fi împărtășit, din vre o cauză óre-care, numai sub forma pâinei sau numai sub forma vinului, totuși au fost numai casuri particulare, estraordinare, o escepție dela regulă, și nici-de-cum normă.

c). În fine, mai aduc obiceiul bisericeii de a împărtăși prunci numai sub forma vinului (3). Dar este sciut, că biserica ortodoxă comunică pe prunci sub chipul vinului din potir, în care chipurile pâinei și a vinului, sau cea ce este tot una, corpul și sângele lui Christos sunt deja unite și óre cum amestecate între sine. Pre lângă acestea asemenea comunicare a pruncilor se admite numai în urmarea unei vèdite necesități, până când ei se fac apți de primirea și a corpului lui Christos sub chipul pâinei.

III. Misteriul Euharistiei, numai să-l primim cu vrednicie, nu rămâne fără influință asupra noastră; din contră, culegem din el fructele mântuirii.

(1). Iustin Apol. 1. n. 85 (Veđi mai sus p. 478. n. 1) cf. Baronii anal, eccles. t. V, an CCCCIV.

(2). Baronie serie: „Habet id quoque probatum auctoritate S. Gregorii Rom. pontificis, quum ait (Dal. III, c. 36), in navi portasse navigantes Christi corpus et sanguinem“ (Anal. eccl. loc cit). Cardinalul Bona, afirmă aceiași despre anahoreți (Reg. litur. II c. 18 n. 11). Mai ales citéză esemplul Mariei Egiptencei, carea în deșert primi dela St. Zosim comuniunea corpului și sângelui Domnului (Veđi. Istoria ei).

(3). Perrone loc. cit. n. 190.

1°. Si mai întâi o împărtășire demnă ne unește strins cu Domnul. „*Cel ce mănâncă corpul meu*“, ȳice el însuși, „*și bea sângele meu, petrece întru mine și eă întru el*“ (Ión. VI, 57); așa că împărtășindu-ne cu corpul și sângele lui Iisus Christos, devenim, precum ȳic sântiți părinți, membri ai corpului sėu, părtași sângelui lui, christofori, participatori ai naturei sale divine (1).

2°. Numaı puțin o împărtășire demnă nutrește corpul și sufletul nostru și servește a ne întări, a înainta, a ne perfecționa în viața spirituală. „*Corpul meu*“, ȳice Mântuitorul, „*este cu adevărat mâncare, și sângele meu cu adevărat băutura*“; și mai departe: „*Precum m'a trimis pre mine viu! Părinte și eă viez prin Părintele și cel ce mă mănâncă pre mine și acela traește prin mine*“ (Ión. VI, 56, 58). Dacă acum o mâncare de rând și sănătósă nutrește corpul, îl întărește firește și-i împospătează puterile stocite, îi dă sucuri nouă și contribuie la desvoltarea și la prelungirea esistenței sale, cu atâta mai mult trebuie noi să așteptăm asemenea fructe salutare pentru corp, și mai ales pentru suflet, din nutrimentul dumnezeesc pre care-l primim cu demnitate în Euharistie. Luând mâncarea acésta minunată ne unim nemijlocit cu Christos, isvorul vieței și al harului și împărțitorul tuturor darurilor spirituale „*care privesc viața și pietatea*“ (II Petru I, 3). Sântiți părinți și învățatorii bisericei învățau mai ales că Euharistia, ca nutriment salutar, nutrește și întărește corpul nostru (2); tot odată nutrește (3), întă-

(1). Cir. Ierus. Inst. mist. IV, n. 3; Damasc. Esp. cred. ort. lib. IV, c. 13; Maxim Conf. Mist. XXI.

(2). Chrisost in Math. hom. IV, n. 9; Damasc. Esp. cred. ort. lib. IV. 13.

(3). Iustin., Apolo. 1, 65; Chrisost., in Iohann homil. XLVI, n. 3; Cir. Alex. in Genes. Glaphir., lib. 11.

rește (1), învioșază sufletul nostru (2); ne ajută a ne vindeca de slăbăciunile morale și a ne curăți de păcatele noastre (3); ne sântește (4), ne îmbărbătează în luptele pietăței, ne face înfricoșați și neînvinși contra inamicilor mântuirii noastre (5).

3°. In fine, primindu-l cu demnitate ne servește de amanet al învierii noastre viitoare și al fericirii eterne. „*Cel ce mănâncă trupul meu*“, ȳice Mântuitorul, „*și bea sângele meu are viața eternă, și eu îl voi înviea pre el în ziua cea de apoi. Cel ce mănâncă pâinea acesta va viețui în eternitate*“ (Ión. VI. 55, 59). Sântiți părinți ȳiceau iarăși, vorbind de Euharistie : «Este doctoria pentru nemurire, este preservativ contra morței, asigurarea vieței eterne în Iisus Christos (6)». «Corpul nostru primind Euharistia, numai este stricăcios ci are speranța învierii în viața eternă (7)». «Primim corpul lui Christos ca părtășiū vieței celei vecinice să ne facem (8)».

Totuși, nu trebuie a uita că, dacă Sânta Euharistie pörtă toate fructele acestea ale mântuirii, este numai pentru creștinii, cari se apropie de ele cu pregătirea cuviincioasă și se împărtășesc cu vrednicie. Iar acei cari îndrăsnesc a se apropia fără o pregătire convenabilă și se împărtășesc cu nevrednicie, această mănăcare a corpului și sângelui Domnului nu servește decât a atrage asupra lor cea mai cum-

(1). Ciprian. Epist. LIV ad Cornel; Chrisost, in Iohann. homil. XLVI, n. 3; Ambros. in Luc lib. VIII, n. 51.

(2). Ambros. in Ps. XLIII enarr. n. 36; Cyr. Alex. : in Ión. IV 36.

(3). Sin. Trulan. c. 28; Ambr. de Sacram. IV, 6, n. 28; V, 3 n. 17.

(4). Cyrian. Epist. ad Cæcil. ; Cyr. Ier. Inst. mistag. IV, 6; Sin. Trul. c. 23, 101. Cel ce neîncetat mănăncă și bea pe Christos se reformează spre viața eternă, și sufletul și corpul sântindu-se prin comunicarea harurilor dumnezești“.

(5). Ciprian. Epist. LIV; Chrisost. In. I Corint. homil. XXIV.

(6). St. Ignatie Teol. Ep. catre Efes. n. 20.

(7). Iren. adv. Hær. IV, 18 n. 4, 5; comp. Iust. Apolog. 1, 66; Clem. Alex. Pædag. 11, 2; Greg. Niss. Catech. c. 37.

(8). Ambros. in Luc. lib. X n. 49.

plită osîndă : „*Orî cine va mânca pânea acésta și va bea paharul Domnului cu nevrednicie vinovat va fi corpului și sîngelui Domnului. . . Că cel ce mîncă și bea cu nevrednicie judecata lui 'și mîncă și bea nesocotînd corpul Domnului*“ (I Cor. XI 27, 29). Așa învață biserica ortodoxă și de aceia caută ea a pregăti pre fiii sîi spre a se împărtăși cu corpul și sîngele lui Iisus Christos și respinge dela participarea Euharistiei pre toți aceia pre cariî îi socôte de nevrednici (Epist. etc. art. 17).

§. 219. *Euharistia ca scrificiu* : 1°. *Adevêrul și realitatea acestei jertfe.*

Credeînd și mărturisind, că prea Sânta Euharistie este un adevêrat misteriu, biserica ortodoxă crede și mărturisește de o potrivă, în contra erorilor protestante (1), că Euharistia este tot odată o jertfă adevêrată, reală, adecă că în Euharistie corpul și sîngele Mîntuitorului, care ni se dă spre nutriment, se aduc și ca jertfă lui D-șeu pentru ómenî (Mat. ort. p. 1 resp. 107).

I. Inusuși Mîntuitorul a propus adevêrul acesta. Acum în cuvêntarea sa profetică despre aședarea Euharistiei, duple ce a represintat-o ca un misteriu și ca un nutriment salutar pentru om, đicînd : „*De va mânca cine-va pânea acésta, va viețui în veci*“, Domnul adause îndată : „*și pânea pre care eă o voiă da, corpul meă este, pe care am să-l dau pentru viața lunei*“ (Ión. VI, 52); și esprimă ast-fel lămurit că acest misteriu va avea tot odată însemnarea unui sacri-ficiu de împêcare adus lui D-șeu. De asemenea, la aședarea Euharistiei, duple ce a đis ucenicilor sîi, dându-le pânea bine-cuvêntată : „*Luați, mîncăți; acesta este corpul meă*“,

(1). Luther. Captiv. Babil. t. II, fol. 283; Calvin Inst. IV, 18 n. 1 sq. Zwingl. de Can. misse epichir. Vol. III, p. 100, ed. Schul et Schult.

a adaus : „*care se frânge pentru voi*“ ; și când le-a propus paharui bine-cuvântat, ȳicându-le : „*Beți dintru acesta toți ; acesta este sângele meu al legei celei nouă*“, dupre aceia adause : „*carele pentru voi și pentru mulți se varsă spre ertarea păcatelor*“. Mai mult încă, despărțend sângele de corpul său în Euharistie, spre a însemna și patimile corpului său pe cruce și versarea sângelui său prin cõsta strẽpunsă, dădu lămurit a înțelegre, că misteriuil acesta, care se împlini întru amintirea jertfei de împẽcare aduse pe Golgota, este el însuși un sacrificiu adevẽrat.

II. Adevẽrul acesta l-a învățat și apostoliũ. Spre a feri pre creștiniũ din Corint dela orĩ-ce participare la jertfele idolești. . Sântul Apostol Paul le scriea : „*Vedeți pre Istrail dupre corp ; aũ nu cei ce mânãncã jertfele, partași sunt altarului ? Dar ce ȳic eũ ? că dõrã idolul este ceva ? sau ce se jertfește idolului este ceva ? ci pentru că cele ce jertfesc nẽmurile, diabolilor jertfesc iar nu lui D-ȳeu ; nu voesc dar ca sã vẽ faceți voi partași diabolilor. Nu puteți bea paharul Domnului și paharul diabolilor ; nu puteți fi partași mesei Domnului și mesei diabolilor*“ (I Cor. X, 18-21). Opuind aici masa Domnului sau altarul creștinesc altarului pãgân, pre care în adevẽr se adusesse jertfã de cãtre pãgãni, de și necurate și neplãcute lui D-ȳeu, Sântul Apostol al ginților presupune învederat, că pe altarul creștin se face tot așa, în misteriuil corpului și sângelui Domnului, o adevẽratã jertfã lui D-ȳeu. Intr'o altã epistolã a sa, același Apostol, voind a întõrce pre credincioși dela jertfele jidovești, care perduse însemnãtatea și puterea lor dela venirea lui Mesia. le scrie : „*Avem altar (θυσιαστηριον) dela care nu pot sã mânãnce cei ce servesc cortului*“ (Evr. XIII, 10 ; comp. I. Cor. X, 18). Puind astfel în opunere altarul său masa legei noua cu altarul aședãmẽntului vechiũ, pre care jidoviũ aduceãu cu adevẽrat jert-

fele lor și din care apoi mâncau, mărturisea iarăși că se aduce lui D-zeu și pe altarul creștin o adevărată jertfă din care nu trebuie să mănânce decât numai creștinii cei adevărați.

III. Jertfa acésta a legei nouă fu anunțată jidovilor încă în Vechiul Testament prin profetul Malachia : „*Nu este voia mea întru voi, ȕice Domnul a tot-ȕitoriul și jertfele nu le voiu primi din mâna voastră. Căci dela răsăritul sórelui și până la apus se premărește numele meu între popóre, și în tot locul se va aduce tamâe și jertfă curată; căci mare este numele meu între popóre, ȕice Domnul a tot-ȕitoriul*“ (Malah. I, 10, 11). Aici, de sigur, se vorbește despre jertfa cea nouă, curată, plăcută lui D-zeu, generală. Care este óre jertfa acésta? Fără îndoială prin acésta nu se póte înțelege jertfele jidovești, represintate aici ca neplăcute lui D-zeu și aduse numai într'un loc determinat; cu atâta mai puțin încă sacrificiile păgânilor, care nu pot nici într'un sens, în spiritul Scripturei să se numéscă curate și plăcute lui D-zeu. Nu se póte crede iarăși, că profetul ar fi avut în vedere sacrificiul spiritual de care vorbește Psalmistul (L, 19), căci sacrificiile de felul acesta fură aduse lui D-zeu în tóte timpurile de către ómenii drepti și pioși;—pe când profeția vestește un sacrificiu nou, care prin urmare nu esista mai înainte, un sacrificiu vedut saú exterior, care este ópus sacrificiilor jidovești și menit ale înlocui. Nu se póte admite, că Malachia ar îndegeta sacrificiul prea curat și cu totul plăcut lui D-zeu pre care l-a adus Mântuitorul pentru pécatele lumei; căci el s'a adus într'un singur loc, pe Golgota, pe când profetul anunța un sacrificiu curat, care era să se aducă pretutindenea. Nu ne rămâne alta, decât a recunósce, cu sântii părinți (1), că Profetul avea aici în vedere anu-

(1). Iren. adv. Hæer., IV, 17 n. 5; Iustin, Dialog. cum Tryph. n. XLI; Hipol. de Charism. c. XXVI; Euseb. Demonstr. evang.

me prea Sânta Euharistie, ca sacrificiu cu adevărat nou (I Cor. XI, 25, 26). sacrificiu curat și plăcut lui D-zeu, care nu se aduce numai aici sau acolo, ci peste tot locul.

IV. Ast-fel aș privit, în tot-déuna, Sânta Biserică sacrificiul corpului și sângelui Domnului, după cum ne încredințăm din predania martorilor singurii vădători și servitori ai Cuvântului. Ne putem convinge mai înainte din toate liturgiile sale, unde se mărturisește solemn înaintea lui D-zeu, în Euharistie, că-și aduce pe sântul jertfelnic, jertfă cuvântătoare și fără de sânge *pentru toți și pentru toate* (1). Apoi se vede din mărturiile sinódelor ecumenice precum : întâiul din Nicea : „Pre sânta masă stă Mielul lui D-zeu *cel ce rădica păcatele lumii*“ (Ión, I, 29), adus de preoți întru jertfă fără de sânge, (2); sinodul din Efes : «Noi sêvêrșim în biserică aducerea jertfei celei fără de sânge, și ast-fel ne apropiem de tainele bine-cuvântate și ne sântim împărtaşindu-ne cu sântul trup și scumpul sânge al lui Christos, Rescumpărătorul lumii, (3); sinodul Trulan : «Audiind, că în deosebite biserici, după ore-care obiceiul stabilit, se aduc la altar strugurii și sântiții servitori unindu-și cu jertfa cea fără de sânge a proaducerii, așa pre amêndouê împreună le împărtaşesc poporului, gasim de cuviință a recomanda tuturor sântiților servitori de a se pazi de acum înainte și să dea poporului numai proaducerea spre viața de veci și ertarea păcatelor, (4); al doilea din Nicea : «Nici Domnul, nici apostolii, nici părinții, jertfa cea fără de sânge adusă

1, 10; Chrisost. ad. Iud. or. V, n. 12; Teodoret in Malach. 1, 11.

(1). Veđi Epist. Marelui Vas. și Chrisost. precum și Renaudot, Liturg. orient. t. I, II; Assemani, Cod Liturg. Eccles. univ. t. V.

(2). Gelas. Cyzicen. Coment. in Acta Concil. Nic. c. XXXI, Diatyp. 6. confr. Can. 18 al sin. I.

(3). Concil. Efes. p. II Act. 1 (p. 121 ap. Binium).

(4). Can. 28. Comp 3 și 32.

de preoți, nici odată nu aū numit-o chip, ci chīar corp și sânge al Domnului ⁽¹⁾. In fine, acēsta se vede și din nenumēratele mărturii ale sântilor părinți și dascăli ai bisericei precum : Sântul Ignatie Teoforul : «Ia aminte de a te folosi de unica Euharistie, căci unul este corpul Domnului nostru Iisus Christos și unul este paharul dupre unitatea sângelui Lui, un jertfelnic (ἐν θυσιαστήριον), precum și un episcop ⁽²⁾».

Sântul Iustin Martirul : «Noi aducem în numele lui tôte jertfele pre care le cere Iisus Christos ale aduce, adecă în Euharistia pânei și a potirului. De aceste jertfe, ca unele ce se aduc preste tot locul de către creștini, a bine-voit D-đeū a mărturisi, primindu-le, că-i sunt plăcute, (Mal. 1, 10) ⁽³⁾.

Sântul Irineū : «Christos ne-a învățat jertfa cea nouă a legēi nouă; biserica cărea a primit-o dela apostoli, o aduce lui D-đeū în tōtă lumea. . . . dupre pređicerea unuea din cei doi-spre-đece profēți, Malahia : „Iubirea mea numai este întru voi“, etc. (I, 10, 11) arătând lămurit prin acela, că primul popor (iudeii) va înceta de a mai aduce lui D-đeū sacrificiu, și în tot locul i se va aduce o jertfă curată și numele seū cel sânt se va prēmări pintre păgâni ⁽⁴⁾».

Sântul Ipolit : «Dupre înălțarea sa (a Mântuitorului), aducēnd dupre așeđarea sa, jertfa cea curată și fără de sânge, am hirotonit episcopi, presbiteri și diaconī în număr de șēpte ⁽⁵⁾».

Sântul Cyprian : «Sângele lui Christos nu se aduce, dacă în pahar nu este vin, și sântirea jertfei Domnului nu se face

(1). Concil. Nic. II, act. VI, lect. Epiphan. Diac.

(2). Epist. ad Filadelfeni c. IV; cf. ad Magnes. c. VIII; Ephes. c. V.

(3). Dialog. cum. Tryph. n. CXVII; cf. n. XLI.

(4). Adv. Hær. IV, 17. n. 5; cfr. 18, n. 4.

(5). De Charism., c. XXVI, in Galland. t. II, p. 512.

regulat dacă proaducerea noastră și jertfa nu conrespund cu patima. . . . Căci, dacă Iisus Christos D-zeul nostru și Domnul, singur este cel mai mare preot al lui D-zeu și Tatăl și s'a adus pre sine jertfă, Părintelui, învățându-ne a face acésta întru amintirea lui, atunci preotul sêvêrșește cu adevêrat lucrarea lui Christos (via Christi fungitur), dacă face precum a făcut Iisus Christos și aduce în biserică lui D-zeu-Tatăl adevêratul sacrificiù în întregimea lui, dacă urmêză în privința acésta exemplul Mântuitorului (1).

Sântul Grigorie Nisis : «Cel ce a orînduit tóte prin puterea sa n'a așteptat hotărîrea lui Pilat, ci. . . . prin o lucrare dumnezeescă și negrăită, nevedută de ómeni, s'a adus pre sine jertfă pentru noi, el însuși preot și tot odată Mielul lui D-zeu carele rēdică pēcatele lumēi. Și când se făcu acésta? Chiar când dădu corpul sêu spre mâncare (ucenicilor); atunci arătă lămurit că sacrificiul Mielului era deja împlinit (2).

Sântul Chrisostom : «Ei! óre nu aducem noi sacrificiul în fie-care și? Aducem făcēnd amintire de mórtea lui. Și sacrificiul acesta este unul și nu mai multe. Cum? Iacă. . . Aducem tot-déuna același; nu ađi un miel și mâne altul; ci tot același; prin urmare și sacrificiul este același. S'ar putea óre că aducēndu-se în mai multe locuri să fie mai multși Christoși? Nici-de-cum; ci același Christos este aici întreg și acolo tot întreg; este același corp. Precum aducēndu-se în deosebite locuri este un singur corp și nu mai multe, așa și sacrificiul este unul (3). Tertulian (4), Euse-

(1). Epist. LXIII, ad Cæcil.

(2). In Chr. Ressurr. orat. 1. opp. t. III, p. 389 ed. Morel.

(3). In Hebr. omil. XVII, n. 3; cf. in 1 Cor. omil XXIV. n. 4; in Eph. om. III, n. 5; de Sacerd. III, 4, VI, 4.

(4). „Accepto corpore Domini et reservato utrumque salvum est, et participatio sacrificii, et executio officii“ (De Or. n. XIV).

biu Cesarénu ⁽¹⁾, Marele Vasilie ⁽²⁾, Didim Alexandrénu ⁽³⁾, Ambrosie ⁽⁴⁾, Ieronim ⁽⁵⁾, Augustin ⁽⁶⁾, Teodoret ⁽⁷⁾, Ciril Alexandrénu ⁽⁸⁾ și mulți alții ⁽⁹⁾, au mărturisit aceiași.

§. 220. 2°. *Raportul sacrificiului acestuia cu sacrificiul crucei și caracterul acestui sacrificiu.*

I. Sacrificiul adus lui D-zeu în Euharistie este, prin *natura sa*, cu totul același cu cel de pe cruce; căci și astă-zi încă pe altarele bisericeii se aduce același Miel al lui D-zeu, care s'a adus odată pe cruce pentru păcatele lumii; același trup, infinit curat, care a suferit atunci; același sânge, cu totul prețios, care s'a vărsat atunci. Și astă-zi încă această proaducere tainică se săvârșește nevedut de același Arhieru vecinic, care s'a adus pe cruce. Astă-zi ca și atunci

(1). Demonstr. evang. 1, 10; V, 3; Hist. eccles. X, 8.

(2). Când o dată preotul a săvârșit și administrat sacrificiul, ce-l primește în întregul său împărtășindu-se în fie-care zi este întemeiat a crede că primește jertfa și se împărtășește cu acela ce s'a jertfit" (Ep. 98 c. Chesarie).

(3). Ἐισεδῶς καὶ ὁσίως προσφερομένην δέχεται ἀναίμακτον θυσίαν (ο θεός) (de Trin. 11, 7, n. 8). Ἀντεισάγει δὲ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ λογικὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος (In Ps. XXXIX 7, ap. Corder. Caten).

(4). De Offic. ministr., 1, 48, n. 248.

(5). Vitulus saginatus, qui ad poenitentiae immolatur salutem, ipse Salvator est, cujus quotidie carne pascimur, cruore potamur" (Epist. ad Damas. XIV).

(6). Obtulit ibi presbyter sacrificium corporis Christi" (De Civ. Dei, XXII, 8 n. 6; cfr. XVI, 22; XVIII, 20, n. 2).

(7). Μῖνος δὲ ἀνόμιμος ἀγνός ἱερῆσται ὁ αἶρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου (In Malach. 1, 11; cf. in Ps. CIX, 4).

(8). Διὰ δὲ γε τοῦ οἴνου τὴν μυστικὴν εὐλογίαν ὑποδηλοῦν τῆς ἀναίμακτου θυσίας τὸν τρόπον, ἣν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησιαῖς ἀποπληροῦν εἰθίσμεθα (In Ies. XXV, 6. lib. III t. 1).

(9). Clem. Alex., Strom. IV, 25; Orig. in Lev. omil. XIII, n. 3; papa Corneliu Epist. ad Fab. Antioch. n. 7; Atan. cel Mare Apol. c. Arian. n. 11.

este unul și același „*carele aduce și se aduce*“ (1), unul și același este „*jertfa și preot*“, unul și același rescumpărător al lumii, Iisus Christos. «Marele nostru Arhiereu, dice Sântul Ión Chrisostom, a adus sacrificiul, care ne curățește; tot sacrificiul de atunci îl aducem, și astă-đi, este neseecat. Se face spre amintirea aceluia ce s'a sêvêrșit odată, dupre porunca stêpânului : „*Faceți acêsta întru amintirea mea*“ (2). Nu este alt sacrificiu acela ce-l aducem neconținut, saũ maĩ bine de care facem amintire; este același pre carele l-a adus în timp marele Arhiereu (3). Așa învêța și Sântul Grigorie Nisul, fericitul Teodorit și alții (4). Iar în privința *modului* și împrejurărilor *proaducerii*, jertfa euharistică se deosebește de sacrificiul de pe cruce. Pe cruce Domnul Iisus aduse vedit ca sacrificiu lui D-đeu corpul sêu prea curat și sângele sêu cel prea scump; în Euharistie le aduce sub chipul pânei și al vinului. Acolo, el însuși, nemjlocit, ca Preot mare, sêvêrșii jertfa de espiare; aici de și tot El o sêvêrșește, dar o face acêsta nevêđut prin mijlocirea păstorilor bisericeii. Acolo sacrificiul s'a adus prin jertfirea reală a Mîe-

(1). Cuvintele rugăciunei preotului când se cântă Heruvicul. Veđi și Ambrosie de Benedic. Patriarch. c. IX; în Ps. XXVIII, n. 25; August., de Civ. Dei X, 20: „Et sacerdos est, ipse offerens, ipse et oblatio; cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium. . .“

(2). „Toți membrii clerului. . . să se învrednicescă de sacrificiul ideal al marelui D-đeului, care est preot și jertfa. . .“ (Conc. Trul. can. 3). Comp. Chrisost în Prod. Iud. om. I n, 6; în II Tim. om. II n. 4.

(3). În Hebr. omil. XXII, n. 3. Comp, not. 6. pag. 498.

(4). Greg. Niss. dn Resurr. Christi orat. 1; Teodoret. în Hebr. VIII, n. 5: *Ὁ δὲ ἀλλήν τινὰ θυσίαν προσφέρομεν, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ σωτηρίου τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν. . .* August. Epist. XCVIII ad Bonif., n. 9: *Nonne semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen in Sacramento non solum per omnes Pasche solemnitates sed omni die populis immolatur, nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari?“*

lui; era un sacrificiu *sângeros*; căci Domnul Iisus cu adevărat a pătit, și-a vărsat sângele, a gustat mărta în trupul său; astă-đi „*înviind din morți numai mărta și mărta numai stăpânește*“ (Rom. VI, 9), astă-đi jertfa se aduce în Euharistie priu prefacerea tainică cu lucrarea Spiritului Sânt, saũ transubstanțierea pânei și a vinului în corpul și sângele lui Iisus Christos (Luc., XXII, 19, 20), fără de suferință, fără vărsare de sânge, fără mărta; pentru care se și numește jertfa „*fără de sânge și fără patimă*“ cu tóte că se aduce întru amintrea patimelor și a morții Mielului lui D-đeu. Prin sacrificiul de pe cruce se sevărși rescumpărarea lumii întregi și se făcu în destul dreptăței divine pentru păcatele lumii, pe când jertfa cea fără de sânge îmbânzește pe D-đeu pentru păcatele acelora pentru care se aduce și apropiază fructele sacrificiului de pe Golgota numai ómenilor vrednici de ale primi și ale apropria. In fine sacrificiul de pe cruce s'a adus pentru tot némul omenesc numai odată la Golgota, pe când jertfa cea fără de sânge s'a sevărșit din momentul aședărei sale, se sevărșește și se va sevărși, pentru mântuirea ómenilor, până la a doua venire a Domnului (I Cor. XI, 25, 26), în tóte părțile lumii și pe nenumăratele sale jertfelnice. In genere, dacă punem în paralel sacrificiul crucei cu jertfa cea fără de sânge, putem videa în cel dintăi sēmēnța saũ rădăcina, iar în acesta arborele provenit din sēmēnța, ce stă cu totul pe acea rădăcină, nutrit cu sucurile învioșetóre și producēnd ast-fel fructele mântuitóre vieței; așa că cele două sacrificii sunt unite nedespărțit, formând numai unul și tot odată deosebite unul de altul. Este arborele bine-cuvēntat al vieței plāntat odinórá cu mână dumneđească pe Golgota, dar care acopere astă-đi cu ramurile sale mistice tótă biserica lui D-đeu și nutrind cu fructele sale salvatóre pre toți acei ce caută viața eternă.

II. Prea sânta Euharistie, care prin natura sa, este un adevărat sacrificiu lui D-zeu, este prin caracterile sale nu numai o jertfă de laudă și de mulțămire, ci și un sacrificiu de împăcare adus pentru toți, pentru cei vii și pentru cei morți (Epist. etc. art. 17). Este o jertfă de laudă și de mulțămire. Caracterile acestea ale jertfei celei fără de sânge, le îndegetă însuși Mântuitorul nostru lămurit la aședarea ei, când, dupre ce a luat pânea *mulțămind a frânt-o* și apoi o dădu ucenicilor săi, ȳicând : „*Acesta este corpul meū...*“ (Luc. XXII, 19-20; I Cor., XI, 23, 24). In tocmai așa până în ȳiua de astă-ȳi, în biserica ortodoxă, ȳerurgisitorul ertfei celei fără de sânge, dupre rânduēla liturgiei St. Vasilie și a St. Iōn Chrisostom, înainte de sântirea proaducerei pre jertfelnic, amintind în rugăciunea sa în taină lucrările cele mari ale lui D-zeu, crearea omului, îngrijirea nesfârșită pentru el încă dela căderea sa și iconomia mântuirii sale prin Iisus Christos, dă slavă și mulțamită lui D-zeu Părintele, Fiului său celui unul născut, Mântuitorul lumii și prea Sântului Spirit (1). De asemenea și toți creștinii ce se află în templu pe timpul când se aduce lui D-zeu pe altariū jertfa cea fără de sânge înalță glosul lor către dēnsul, ȳicând : «Pre tine te lăudăm, pre tine bine te cuvēntăm, tie-ȳi mulțămim Dōmne. . . (2)». Cu ast-fel de laude și mulțamiri s'a adus în tot-dēuna jertfa cea fără de sânge de pe timpul apostolilor, cum se vede din liturgiile cele mai vechi, cea a Sântului Apostol Iacob, aceia ce se află în aședemintele apostolice, și dupre mărturia urmētore a Sântului Iustin Martirul : «Terminând rugăciunile ne dăm unul altuea sērutarea frățescă. Pe urmă se aduce celui mai mare pânea și paharul cu vin amestecat cu apă. Luându-l el înalță vo-

(1). Veȳi ceremonialul liturgiilor amintite.

(2). Bibl. P. P. Grec. Lat. t. II, p. 12; Const. Apost. VIII, c. 12

cea, în numele Fiului și al Spiritului Sânt, spre lauda și preamărirea Părintelui tuturor, și-î mulțamește în deosebî, că a bine-voit a ne onora cu darurile acestea. Pe timpul rugăciunelor și mulțămirelor sale tot poporul present ȳice Amin ⁽¹⁾. Euharistia este tot odată un sacrificiu de împĕcare pentru cei vii și pentru cei morți. Căci, precum vom vedea, este prin natura sa într'o identitate perfectă cu sacrificiul de pe cruce; sacrificiul acesta însă de sigur s'a adus lui D-ȳeu ca împĕcare pentru pĕcatele tuturor ȳomenilor. Pe lângă aceia caracterul acesta al jertfei celei fără de sânge este lămurit arătat de Mântuitoriul la aședarea sa chĕar. Dănd corpul său ucenicilor le ȳise anume : „*Carele pentru voi se da*“, și dăndu-le sângele său adause : „*Carele se varsă pentru voi și pentru mulți spre ertarea pĕcatelor*“. De aceia, încă deia începutul creștinismului, jertfa cea fără de sânge fu adusă tot-déuna de către biserică, pentru mântuirea tuturor, a viilor și morților. Acésta se vede din cerimoniile tuturor liturgiilor, începĕnd cu cea a Sântului Apostol Iacob ⁽²⁾, unde sacrificiul acesta se numește de a dreptul sacrificiu de împĕcare sau jertfa împĕcatore ⁽³⁾. Se învideréză și din mărturiile vechilor învățator ai bisericei, ca Tertulian, care ȳice, că s'a adus pentru cei vii ⁽⁴⁾ și pentru cei morți ⁽⁵⁾; Sântul Cyprian, care îl citéză, ca fiind a-

(1). Apolog. I n. 85. Lect. cr. 1825, XVII. 98; comp. Dial. cum Triph. n. 4; Chrisost. in I Cor. omil. XXIV.

(2). Aici îndată duple sântirea sântelor daruri, preotul face rugăciunea acésta : *Tie-ți aducem Dómne, jertfa acésta înfricoșată și fără de sânge ca să nu ne dai duple fără de legile nóstre și să nu ne pedepsești duple pĕcatele nóstre ci pentru nesfĕrșita ta îndurare și negrăita bunătate către ȳomeni, să ne curățești de fără de legile nóstre, pre noi cei ce cădem înaintea ta*“ (Ap. Renaudot. Liturg. Orient. t. II p. 51).

(3). „*Hostia placationis, sacrificium placationis*“ (Assemani, Cod. lit. Eccles. univ. t. IV, prăf., 26).

(4). Ad. Uxor., 11, 8; ad Seapul c. XI.

(5). Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, aunua die facimus“ (De Coron. milit. c. III; cf. de monogam. c. XI),

după pentru cei morți (1); Sântul Ciril Ierusalimiténu, care pre lângă că-l numește lămurit «sacrificiu espiator» (2), face cu destulă chiaritate acésta mărturisire de credință : «Aducem pre Christos jertfit pentru păcatele nóstre, îmblânđind pentru ei (morți) și pentru noi pre întru tot înduratul D-đeü» (3); Sântul Ión Chrisostom, care scrise între altele : «Nu înzadar facem noi înainte de Sântul Misteriü amintire de cei morți, și apropiindu-ne de sânta Masă cerem, ca Mielul proaducerei, cel ce ridică păcatele lumei. să le ajute ; pentru ca să vie aici óre care mângâere. Nu înzadar lucrătorul de cele sante, stând înaintea Altariuluï pre care se sevêrșește înfricoșata Taînă, se rógă pentru cei ce au adormit în Iisus Christos și pentru acei ce sevêrșesc pomenirea lor. Dacă amintirea lor n'ar fi un obiceiü vechiü, încă de pe timpul apostolic, nu s'ar đice acésta. Oficiul nostru nu este o petrecere, ferescă D-đeü ! El se face dupre aședarea Spirituluï Sânt. . . Decï să nu ne lenevim a veni în ajutoriul celor cariï numai sunt și să ne rugăm pentru ei ; căci aici avem un sacrificiu curățitor pentru tótă lumea. De aceea ne și rugăm cu siguranță pentru tótă lumea, și rostim numele celor repositi, împreună cu numele martirilor, mărturisitorilor și preoților (4)».

Trebue a adauge în privința acésta doué însemnări :

(1). „Non est quod pro dormitione ejus (óre-cărui Victor care călcă cu îndrăsnelă porunca bisericeï) apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentetur“ (Epist LXVI).

(2). . . . Θυσία τοῦ ἱλασμοῦ (Catech., V, n. 8. p. 462).

(3). Ibid. n. 10.

(4). In. I Corint omil. XLI, n. 5. Aiurea Chrisostom numește lămurit obiceiul de a pomeni pre cei morți la jertfa cea fără de sânge o instituțiune apostolică : Ὁὐκ εἰκὴ ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τὸ ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστήριων μνήμην γίνεσθαι τῶν

1°. Dacă biserica ortodoxă aducând jertfa cea fără de sânge, face mai întâi pomenire de sântii lui D-zeu cei preamăriți, de patriarhi, profeți, apostoli, martiri, mărturisorii și chiar de prea bine-cuvântata și prea Sânta Fecioră, acesta nu o face cu scopul de a-i face plăcuți lui D-zeu, ci spre a întări prin rugăciunile și mijlocirea lor rugăciunile sale pentru cei vii și pentru cei morți. De aceea preotul adaugă terminând amintirea sântilor : «Cu rugăciunile lor Dómne, cercetéză-ne pre noi și adă-ți aminte de cei ce au adormit întru nădejdea învierii și a vieței de veci (1)». Și Sântul Ciril Ierusalimitenul ȳice : «Facem mai întâi pomenire de cei adormiți, și înainte de tóte de patriarhi, profeți, apostoli, martiri, pentru ca D-zeu să primescă prin rugăciunile și mijlocirea lor smerita noastră rugăciune (2)».

2°. Fiind că jertfa cea fără de sânge are puterea de a ne face plăcuți lui D-zeu și a-l îmblânđi cătră noi, firește că are puterea de a ne căpăta dela D-zeu și deosebite binefaceri; jertfa de împăcare este deci dar și o jertfă mijlocitoare sau de intervenire. De aceea Sânta Biserică împlinindu-o, nu numai că cere dela D-zeu ertarea păcatelor și mântuirea celor vii și a celor morți, ci mai cere încă deosebite daruri spirituale și corporale necesare pentru bună starea omului în viață. «După sevêșirea oficiului jertfei spirituale fără de sânge, scrie Sântul Ciril al Ierusalimului, ne rugăm la acest sacrificiu espiatoriu pentru pacea bisericei, prosperarea lumei, pentru regi, luptători și soți de arme, pentru cei slabi și neputincioși, și în genere pentru toți cei

ἀπελθοντων. Ἰσχοιν αυτοις πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλὴν τὴν ὠφέλειαν
(In Filip. omel. III, t. XI, 217. E).

(1). Veđi în liturgia lui Chrisostom și a Marelui Vasile.

(2). Instr. mystag. V, n. 9 p. 462. Așa se exprimă și Fericitul Augustin : „Ut orent ipsi pro nobis. . . “ (In Iohan Tract. LXXXV, n. 1).

ce au trebuință de ajutoriū ; cu toții ne rugăm și aducem jertfa acéstă ⁽¹⁾. Se scie iarăși că sânta Biserică, în unele împrejurări publice sau particulare, pre lângă sacrificiul euharistic, mai adaugă și unele rugăciuni speciale, spre esem- plu la vreme de secetă, la vre-o nenorocire mare, la năvă- lirea vrăjmașilor etc.

Misteriul Penitenței.

§. 221. *Legătura cu cele precedente ; conceputul misteriu- lui Penitenței și deosebitele sale denumiri.*

În cele trei mistere salutare ale bisericeî cercetate până acum, omul primește tótă prisosița darurilor spirituale, care-î sunt necesare, spre a putea deveni creștin, apoi a crește în pietatea creștină și a ajunge la mântuirea eternă. Botezul curățește pre păcătos de păcatele sale, de păcatul original și de păcatele voluntare și-l întroduce în împără- ția harului Domnului Iisus Christos. Ungerea cu Sântul Mir îi împărtașește puteri divine spre întărirea și înainta- rea sa în viața harului. Euharistia îl nutrește cu o mâncare dumnezească și-l unește cu însuși isvorul vieței și al haru- lui. Dar fiind-că omul curățit de tot păcatul prin misteriu- l botezului, nu este scutit de urmările păcatului original și de stricăciunea moștenită, adecă : cu sufletul înclinat spre rele, și cu corpul boinăvicios și muritor (§. §. 91, 93) ; fiind- că, chiar după botez și odată devenit creștin, pôte încă să păcătuască, și fôrte des (I Ión. VIII, 8, 10), pôte fi atins de bóle, câte odată fôrte grele, care-l pun pe marginea mormântului, a plăcut lui D-đeū, în nemărginita sa bună- tate, a institui în Biserica sa încă alte douē mistere, ca douē

(1). Instr. mistag. V, n. 8 p. 642.

remedii salutare pentru membrii săi, cari sufer : misteriu Penitenței, care vindecă neputințele noastre morale, și acel al Eleo-ungerei, care întinde efectele sale salutare până și asupra neputințelor noastre corporale. Vom vorbi mai întâi de cel dintăi dintre aceste mistere și apoi de al doilea.

Penitența, privită ca misteriu ⁽¹⁾, este o lucrare sântă, în care preotul bisericeii deslégă, prin puterea Spiritului Sânt, pre creștinul care se căește și-și mărturisește tóte pécatele, ce le-a sêvêșit după botez, așa că acesta devine iarăși nevinovat și sânt, precum a eșit din apa botezului. De aceia vechii învățători ai bisericeii numiră misteriu Penitenței deslegare ⁽²⁾, mărturisire ⁽³⁾, împăcare ⁽⁴⁾ al doilea botez ⁽⁵⁾, așdoua punte de scăpare după naufragiū ⁽⁶⁾. etc. etc.

§. 222. *Aședarea și lucrarea misteriu Penitenței.*

I. Domnul a aședat misteriu Penitenței după învierea sa, când, arătându-se tuturor ucenicilor săi readunați, afară de Toma, le đise serbătorește : „*Pace voue*“ ! Đicând cuvintele acestea suflă asupra lor și le đise : „*Luați Spirit Sânt; căroră veți erta pécatele se vor erta lor, și căroră le veți ținea tinute vor fi*“ (Ión. XX, 21-23). Din cuvintele acestea se vede că Domnul a dat însuși Apostolilor și prin urmare și urmașilor lor, divina sa putere de a erta saū de a opri ómenilor pécatele lor, de a le erta saū a le reținea momentan

(1). Căci peninența se póte lua și în sensul de *virtute* și în adevêr și este.

(2). Tertul. de Pœnit. c. IX, X.

(3). Ἐξομολόγησις, Iren. adv. Hær. 1, 13, n. 5, 7.

(4). August. de Civ. Dei, XX, 9, n. 2.

(5). Concil. Cartag V, c. XI.

(6). Tertul de Pœnit. c. IV; Ieronim. Epist. ad Pammach. et Ocean. de Error. Orig.; Epist. XCVII. ad Demetriad. de Serv. virginis.

prin Spiritul Sânt, adecă prin puterea și prin lucrarea sa nevedută, și fără de îndoelă, de a arăta puterea acésta într'un act óre-care. Ast-fel Penitența se arată ca un adevărat misteriu cu tóte caracterile unor misterii adevărate (§. 200). Mai mult încă și mai înainte Mântuitorul nostru anunțase de douë ori promisiunea misterifului acestuia : înainteă óră când a dis Apostolului Petru, carele în numele tuturor colegilor săi, l-a mărturisit ca Fiū al lui D-șeu : „*Tie-ți voi da cheile împărăției ceriurilor și ori-ce veți lega pe pământ va fi legat și în ceriuri*“ (Mat. XVI, 19); și a doua óră când declară tuturor apostolilor, ca cap al bisericei : „*Dacă n'ascultă nici de biserica, să-ți fie ca un păgân și vameș. Adevăr dicit vouă; ori câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceriū și ori câte veți deslega pe pământ vor fi deslegate și în ceriū*“ (Mat. XVIII, 17, 18).

II. De pe timpul apostolic tot-déuna a esistat misteriu Penitenței în biserica, și păstorii săi tot-déuna s'aū folosit de dreptul lor de a lega și deslega. Așa, cetim în canónele apostolice : •Dacă cine-va, episcop saū preot, nu primește pre cel ce se căește de păcatul său, ci-l respinge, să cadă din trépta sa ; căci întristéză pre Mântuitorul, carele a dis : „*Mare bucurie se face în ceriū pentru un păcătoș ce se căește*“ (Can. 52). Aședămintele apostolice, pe de o parte, amintesc lámurit capilor bisericei, că D-șeu le-a încredințat dreptul de a lega și a deslega ⁽¹⁾, și presintă numeróse instrucțiuni, atât despre modul cum trebuie să judece deosebitele feliuri de păcate ⁽²⁾, cât și despre purtarea cu căincioșii ⁽³⁾; și, pe de altă parte, recomandă credincioșilor de a onora pre părinții lor spirituali, „*pentru că aū primit dela D-șeu dreptul de viață și mórte, dreptul de a judeca pre păcătoși și a-i*

(1). Const. ap. II, c. 11, 12.

(2). Ibid. c. 15. 16.

(3). Ibid. c. 38, 40, 41-43, 48.

condemna la mórtea focului etern, și dreptul de a erta pe cădincioși și a-i aduce la viață“ (1). Vechii învățători ai bisericeii nu se exprimă cu mai puțină chiaritate în privința acésta.

Sântul Cyprian scriea : «Sunt mai mari prin credință și mai bunî prin ircleă, pécătoșii aceștia carii, nesévêrsind vre-o greșală grea, se întorc, îndată ce gândesc la ea, o mărturisesc, cu sdrobirea și simplicitatea inimei, înaintea preoților Domnului descoper consciința lor, depun la picioarele lor sarcina sufletului lor, și caută lécul vindecărei ranelor lor, de și ușore și nepericulóse. . . Vê rog, iubitorilor, ca fiecare să-și mărturisescă pécatul séu, pe cât timp încă este în viața acésta, când mărturisirea sa póte fi primită, când facerea îndestul și ertarea sévêrsite de preoți sunt plăcute Domnului (2)».

Sântul Atanasie : «Așa precum un om botezat de un om (adecă preot), se luminéză prin harul Spiritului Sânt, de aseminea și omul care mărturisește pécatele sale în Penitență, primește dela Preot ertare prin harul lui Iisus Christos (3)».

Sântul Vasilie : «Este de trebuință a mărturisi pécatele înaintea acelora căroră s'a încredințat economia sântelor misterii». «Este și mai cuviincios (pentru o călugăriță) și mai sigur înaintea unei călugărițe bătrine, unui preot capabil de a propune un mijloc înțelept de căință și îndreptare (4)».

(1). Οὗτοι γὰρ παρὰ θεῶν ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν εἰλήρασι. . . (Cap., c. 33).

(2). De Laps., c. 28, 29, in Patrolog. curs. compl. t. IV. p. 488, 489.

(3). . . . Διὰ τοῦ ἱερέως λαμβάνει τὴν ἄρισιν Χάριτι Χριστοῦ. (adv. Novat. fragm., in Galand., V, 213).

(4). Scurtă espunere a regulilor ascetice, resp. la întreb. 288; Op. St. P. IX, 360.

Sântul Ión Chrisostom scriea vorbind de preoți : „Ei locuiesc încă pe pământ și sunt primiți a dispune de ceriū, primind o putere pre care D-zeū n'a dat o nici ângerilor, nici arhangelilor. Căci n'a ȃis El ângerilor : *Ceia ce veți lega pre pământ*“ (1). Ei aũ puterea de a lega pre guvernatoriĩ pământului chĩar, dar numai corpurile, și puterea acẽsta se întinde asupra sufletului chĩar și se înalță pânã la ceriū ; căci ceia ce hotãresc preoții aici jos, acolo întãrește D-zeū, și Stẽpãnul primește socotiũa servitorilor sãi (2). Aceiași invẽtãturã despre misteritul Penitenței se aflã în Tertulian (3), Lactanțiu, Gregorie Nisul, Ambrosie, Ieronim, Augustin, Ciril Alexandrẽnul (4), Papa Leon (5), și alții (6).

§. 223. *Cine pôte împãrtãși misteritul Penitenței și cine pôte sã se apropie de el.*

I. Din mãrturiile citate acum ale Sãnței Scripturĩ și ale Tradițiunei sacre resultã, cã puterea de a administra misteritul Penitenței fu împãrtãșitã la inceput de Domnul numai Apostolilor (Mat. XVIII, 18 ; Ión XX, 21 ; comp. I Cor, XII, 28 ; II Cor. V, 28, 20), și cã trecu dela Apostoli la ur-

(1). Ibid. resp. 110.

(2). Despre Preoție, III, 4, 5.

(3). „Peccator, restituendo sibi institutam a Domino exomologesin, sciens, præteribit illam quæ Babylonium regem in regna restituit“ (De Pœnit. c. 12).

(4). Lactanțiu. Divin. Inst., IV, 30 ; Greg. Nis. Homil. in eos qui alios acerbe judicant in t. II p. 234, Morel ; Ambros. de Pœnit. 11, 7. II ; Ieronim. in Math. XVI, 19 ; Augustin. de Adult. conjug., 1, 28, n. 35 ; 11, 16, n. 16, 17 ; de Civ. Dei, XX, 9, n. 2 ; Ciril Alex. (in Ión XX 23).

(5). Multum enim utile ac necessarium est ut peccatorum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione salvatur“ (Epist LXXXV. c. 3, ed Caec.).

(6). Aeterius, in Luc. XV, 11 (Fragm. in Combefis auct. 228) ; Cassian. de Incarn. VI, 18.

mașii lor în biserică, la episcopi și preoți (Tit. I, 7) ⁽¹⁾, dar așa că ierurgisitorii sunt numai instrumente vedute în împărțirea misterului, pe care îl săvârșește însuși D-zeu nevedut prin ei; căci se dice : „Orî câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceriū, și orî câte veți deslega pe pământ vor fi deslegate și în ceriū“ (Mat. XVIII 18). Se pôte aduce spre întărirea acestei idei și alte mărturii din vechii învătători, așa :

Firmilian, episcopul Cesareei Capadociei (an. 233) care dice așa : «Puterea de a erta păcatele a fost dată Apostolilor și Bisericilor întemeiate de dênșit, dupre misiunea ce o primiseră dela Iisus Christos, și episcopilor, cari i-au urmat ⁽²⁾».

Sântul Ambrosie : «Cine pôte erta păcatele, fără numai unul D-zeu, care le ertă deopotrivă prin aceia cărora le-a încredințat puterea acesta ⁽³⁾ ? » Și aiurea : «Dreptul acesta s'a dat numai preoților ⁽⁴⁾», și în alt loc : «Omenii săvârșesc numai oficiul spre ertarea păcatelor, fără a întrebuinta vre-o putere, care să le fie proprie; căci nu în numele lor ertă ei tôte păcatele; ci în numele Tatălui, și al Fiiului, și al Spiritului Sânt; ei cer și D zeu dă. Aici este supunere omenescă, dar dărnicia aparține puterei de sus ⁽⁵⁾».

Sântul Ión Chrisostomul : «Părinteie a dat Fiiului tótă puterea de a judeca (Ión V, 22). Acum ved că Fiiul a dat tot puterea acésta preoților. . . Preoții jidovești aveau pu-

(1). Can. apost. 52, comp. not. 1 pag. 506 și nota 1 pag. 507.

(2). Potestas peccatorum remittendorum Apostolis data est et Ecclesiis quasi illi a Christo missi constituerunt, et episcopis qui eis ordinatione vicaria successerunt“ (Epist. ad Cypr.).

(3). In Luc. t. V, n. 13.

(4). Jus hoc solis permissum sacerdotibus est“. (De Pœnit. 1. c. 2 n. 7).

(5). De Spir. S. III. c. 8.

terea de a curăți corpul de lepră, sau mai bine, nu de a curăți corpul, ci de a constata curățirea (Lev. XIV). . Dar preoții legei nouă au primit puterea nu de a fi martori ai curățirii, ci de a curăți, și acesta nu de lepra corpului, ci de întinăriunea sufletului (1).

Pațian, episcop spaniol (cam pe la 370) : «Tu ȳici : Numai D-ȳeu pȳte sȳ erte pȳcatele. Aȳa este cu adevȳrat ; dar cea ce lucrȳzȳ prin preoȳi, este iarȳși puterea sa (2).

Papa Leon : «Mijlocitoriul ȳntre D-ȳeu și ȳmeni, Omul Iisus Christos Domnul, a dat și capilor bisericeȳi puterea de a transmite cȳncioșilor sȳnțirea Penitenței și a-ȳ admite, astfel curățȳți prin pȳrta ȳmpȳcȳrei, la Sȳnta ȳmpȳrtȳșire. Dar Domnul ȳnsuși participȳ tot-dȳuna la lucrarea acȳsta (3).

ȳn genere, toȳi vechii ȳnvȳțȳtori ai bisericeȳi afirmau cȳ, ȳn misteriu Penitenței, este ȳnsuși Iisus Christos (4) sau Spiritul Sȳnt (5) care ȳrtȳ pȳcatele, și cȳ organele vȳȳdute ale puterei acȳștia pre pȳmȳnt, dupre Apostoli, sunt episcopii (6) și preoȳii (7).

II. Misteriu Penitenții nu se pȳte ȳmpȳrtȳși decȳt numai creștinilor carii, fiind curățȳți de tot pȳcatul ȳn botez, pȳcȳtuesc ȳncȳ și au ne voȳe de un ajutor nou spre a curȳți consciința lor. Dar acȳi carii nu sunt creștini, nu se pot

(1). Despre Preuție III, 5 6.

(2). Ad. Sympr. Epist. 1. n. 6.

(3). „Cui utique operi incessabiliter ipse Salvator intervenit“ (Epist. LXXXIV ed. Caec.).

(4). Orig. in Lev. hom. VIII, n. 10; Patian Ep. ad Sympr. III n. 7.

(5). Ambros. de Pœnil. 1; Euseb. Qu. ad Marin. n. 9 (Mat 1, 277) Cir. Alex. in Iȳn XX, 23.

(6). Const. Apost. 11, 12, 20, 21; Firmil., Episl. ad Cypr, (inter. Cypr. Ep. LXXV); Atan. c. Mare. Hom. in illud : Pȳfecti ȳn pagum, n. 7; Ambros. de Pœnit. 11, 2.

(7). Orig. in Num. homil. X, n. 1; Iac. de Nisibis, de Pœnit. serm. VII; Ieron. in Mat. XVI, 19; Teodoret in Exod. qu. XV.

apropia de taina acésta; trebuie mai întâi să priméscă misterul cel dintâi al creștinismului, în care se eliberéză de tóte păcatele, și prin aceia, ca printr'o ușă sântă, să intre în biserica lui Christos, spre a avea dreptul de a participa la tóte cele-lalte taine. Invățătura acésta, în genere cunoscută prin practica constantă a bisericei, fu lămurit anunțată de vechii săi învățători. Așa spre exemplu, cetim în Sântul Cyril Alexandrénul : «Dupre socotința mea, ómenii investiți de Spiritul Sânt ertă saũ rețin păcatele în doué felii deosebit; întâi, admițând la sântul Botez pre acei pre cari îi judecă demni și prin modul viețuirii lor și prin credința lor, și nevoind a admite și a-î face ast-fel pãrtași harului dumnezeesc pre acei, cari sunt încã nevrednici; al doilea, și deslegând saũ nedeslegând păcatele, supuind pre pecătoși epitimiilor bisericei și ertând pre acei ce se căesc (1). Cetim în Augustin : «Pecatul. . . dacă s'a sêvêrșit de un catehumen, se spală prin botez; dar, sêvêrșit de un om botezat, se vindecă prin Penitență (2)».

§. 224. *Ce se cere dela acei ce se apropie de misterul Penitenței?*

Dar acel ce se apropie de misterul Penitenței nu pôte să priméscă cu adevêrat ertarea păcatelor, cel puțin dupre învățătura bisericei ortodoxe (Márt. ort. p. 1 resp. 112 și 113; Cat. cel mare despre Pocăințe), decât numai cu următórele condițiuni :

I. *Căință pentru păcate.* Acésta este necesar chiar dupre natura Penitenței. Cel ce se căește cu adevêrat nu pôte să nu recunóscă tótă greutatea păcatelor sale și urmările lor

(1). In Iohan. XX, 23.

(2). De adult. conjug. 11, 16. n. 16. cf. Tertul. de Pœnit. c. 7. 12.

funeste ; nu p^ote nici s^a simțesc^a t^ot^a vinov^ăția sa înaintea lui D-^oșeu, t^ot^a nimicnicia sa ; nu p^ote s^a fie cu inima tristă, sdrobotită, pătrunsă de durere, și acolo unde nu este o adev^erată părere de rău pentru p^ecate, nu este nici o adev^erată căință ; este numai o penitență esteri^oră. De aceia acum în legea veche, Dumne^oșeu însuși, îndemnând pre ^omenii a se căi, cerea dela d^enșii înfrângerea inimei, ca o condițiune ființială : „*Int^orceți-v^e la mine cu t^ot^a inima, cu ajunări, cu lacrimi și cu suspinuri ; sfășiați-v^e inimile v^ostre și nu veștintele, și înt^orceți-v^e la Domnul D-^oșeul vostru*“ (Ioel, II, 12, 13, ; comp. Ps. L, 19). De asemenea în Testamentul nou, Mântuitorul nostru Iisus Christos, voind s^a arate adev^erată căință prin exemple vii, spune parabola fiului risipitori^u și a vameșului, unde se represintă cel dințeu f^orte aspru condamnându-se pre sine și cu o căință adâncă pentru p^ecatele sale, întorc^endu-se către părintele său, dⁱce : „*Părinte greșit-am la ceri^u și înaintea ta, și numai sunt vrednic a mă numi fiul tău ; ci fă-m^e ca pre unul din argații tăi*“ (Luc. XV, 18, 19), cu câtă umilință și sdrobire a inimei celălalt „*sta în templu, depărtat, n^endraznind nici s^a ridice ochii la ceri^u, ci bat^endu-și pieptul și dⁱc^end : D-^oșeul meu, miluește-m^e pre mine p^ecătosul*“ (Luc. XVIII, 13). S^anții părinți și învățătorii bisericeii au recunoscut tot-d^euna căința pentru p^ecate ca însușia cea mai ființială și cea mai neapărată a Penitenței.

S^antul Ciprian scriea : «Căiți-v^e, scumpii mei frați, și cu inima înfrântă cercetați-v^e p^ecatele, recunoșteți greșala cea mai grea a consciinței v^ostre, deschideți ochii inimilor v^ostre spre a pricepe crima v^ostră. . . . Cu cât mai mult am p^ecătuit, cu at^ata trebuie s^a ne deplângem mai mult» (1).

(1). De Lapsis, cap. XXXV, in Patrolog. curs. compl. t. IV, p. 492.

«Dacă lacrimile lui Petru», dicea iarăși Sântul Chrisostom către auditorii săi, putură să ștergă un păcat așa de mare, cum de nu vi le veți șterge pe ale vóstre cu lacrimile vóstre? Căci, a se lepăda de Domnul său, nu este ceva neînsemnat; din contră era ceva mare, foarte însemnat, și totuși lacrimile au șters acésta. Plângeți dar și voi pentru păcatele vóstre; dar nu faceți acésta numai de ochii ómenilor; plângeți amarnic, cum a făcut Simon Petru; versați șiróie de lacrimi dintru adâncul inimei vóstre, pentru ca Domnul compătîmind, să vă erte păcatul vostru» (1).

«Cine va da», dicea Sântul Grigorie, «capului meu sau pleopelor mele un isvor viu, ca să pot spăla în mine, prin șiróe de lacrimi tot felul de întinăciuni, plângând păcatele mele precât se cuvine? Căci, pentru muritori și pentru sufletele întinate, doctoria cea mai bună sunt lacrimile, cenușa și sacul penitenței» (2).

«Căincioșii», dice Sântul Vasilie, «trebuie să plângă amarnic și să exprime din fundul inimei tot ce este propriu pentru căință» (3). «Penitența cere dela om ca să plângă mai ânteiu și să-și sdrobéscă inima; să fie apoi un exemplu bun pentru alții, și pentru acela să arate și să vedéscă la toți modul pocăinței sale» (4).

Cât despre caracterul căinței de păcate, trebuie a face așa, ca să nu provie numai din frica de pedépsă, nici din ideia generală despre urmările funeste ale păcatului în lumea acésta și în ceea-laltă, ci să aibă mai ales isvorul său în dragostea cătră D-șeu, a cărui voință am călcat-o, în conștiința intimă, că l-am mâniat, păcătuind, pre Părintele și

(1). Om. despre Penitență III, n. 13. t. II către poporul Antiochen.

(2). Versuri despre sine însuși. Op. St. Păr. IV, 291.

(3). Principii morale I. c. 3; ibid. VII, 360.

(4). Com. la Is. XV; Op. St. Păr. VI, 422.

bine-făcătoriuul nostru suprem, că ne-am arătat nerecunos-
cători înaintea sa și ne-am făcut nedemni de El (1). O tris-
tețã de feliul ânteiũ, ar fi o tristețã servilã și nu filialã, o
tristețã dupre noi și nu „o întristare dupre D-șeũ“ și cu tôte
cã pôte sã devie, ca urmare a friceĩ de D-șeũ, „începutul
înțelepciunei“, adecã a întõrcerei nôstre dela fãrã-de-lege
la virtute, totuși n'ar fi perfectã nici deplin salutarã pen-
tru suflet (2). Numãĩ întristarea de feliul al doilea, „tristețã
dupre D-șeũ, pôte sã producã o penitențã stabilã pentru mân-
tuire“ (II Cor. VII, 10). Numãĩ iubirea de D-șeũ, înspi-
rând pãcãtosului cãințã de pãcatele sale, îl face plãcut lui
D-șeũ și-ĩ asigurã ertarea (Luc. VII, 48 ; I Petr. IV, 8) (3).

II. Hotãrãirea fermã de a-și îndrepta viața. Acãsta este
o urmare necesarã a cãinței pentru pãcate, așã cã nu pôte
fi o durere adevãratã pentru pãcatele sale, a încerca o în-
tristare, care sã fie nu numãĩ fructul temerei de pedepsã,
ci și rezultatul dragosteĩ cãtre D-șeũ, fãrã a simți tot-odatã
în sine și o dorințã sincerã și o hotãrãire fermã de a se în-
drepta. Cuvântul dumnezeesc însã cere dela penitent a-

(1). „Dacã peccãtuesti, plãngi și suspinã, nu pentru-cã vei fi pe-
depsit cãci acãsta nu însemnã nimic, ci pentru cã ai supãrat pe
Domnul tãu, care este așã de blãnd, care te iubește atãta, care
se îngrijește de mãntuirea ta încãt a dat pentru tine pre însuși
Fiul sãu. Iacã de ce trebuie tu sã plãngi și sã supini tot-dãuna ;
cãci întru acãsta constã mãrturisirea“ (Chrisost. la II. Cor.
serm. IV.).

(2). Ille timor nondum castus præsentiã (Domini) et pœnam
timet. . . Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed
timet ne mittatur în gehennam. Bonus est et iste timor, utilis est“
(August. Enarr. in Ps. CXXVII n. 8). Opus est ergo ut intret
timor primo, per quem veniat charitas. Timor medicamentum,
charitas, sanitas“ (August., in Epist. Iohann. tract. IX, n. 4).

(3). Precum focul dacã cade pe cava arșetoriũ consumã de re-
gulã totul, de asemenea focul dragosteĩ pe unde cade consumã și
șterge totul. Acolo unde este dragoste se sterg tôte pãcatele“
(Chrisost. II Tim. om. VII, n. 3).

césta rezoluțiune. Predicatoriul penitenței, Ión Botezătoriu, vedând mai mulți farisei și saducei, cari veneau la botezul său, li dîse : „*Puț de năpărcă, cine v'a spus voue să fugiți de mânia care trebuie să cadă? Faceți deci fructe demne de pocăință*“ (Math., III, 7, 8). Sântul Petru dicea Iudeilor : „*Pocăiți-vă și vă întorceți ca să se ștergă păcatele vóstre*“ (Fapt. III, 19). In Apocalipse cetim ordinul acesta către ângerul bisericei din Efes : „*Adă-ți aminte de unde ai cădut și pocăește-te și fă faptele cele dîntăii; almintrelea voi veni la tine curênd și voi mișca sfecinicul tîu din locul său, de nu te vei pocăi*“ (II, 5). Același adevăr fu anunțat și de învătătorii Bisericei.

Vasilie cel mare, spre esemplu, scriea : «Cel ce mărturisește păcatul său nu este acela care se mărginește a dice : Păcătuit-am, pe urmă rămîne in păcat; ci acela care, duple cuvêntul Psalmului, a descoperit păcatul său și să căește de el. (L, 3). Ce ar putea folosi tóte îngrijirile medicului, dacă bolnavul nu se păzește de cele vêtămătore esistenței sale? Ast-fel ertarea unei nedreptăți nu servește nimic aceluî care comite altele, nici ertarea desfrănării aceluî ce stăruește într'o viață desfrănată. . . . Economul înțelept al vieței nóstre voește ca acel ce a viețuit in păcat, și a promis apoi de a se scula fărăși spre a viețui intru dreptate se sfărșască cu trecutul și după ce a păcătuit să facă un fel de început, reînoindu-și viața prin penitență (1). «Spre a se mântui, nu este de ajuns căincioșilor a se îndepărta de păcat; trebuie încă să pórte fructe adevărate de pocăință (2).

Sântul Ambrosie : «Cel ce se căește trebuie nu numai să spele păcatul său prin lacrimile sale, ci încă să acopere căl-

(1). Com. la Isaia 1, V 14; Op. st. P. VI, 58, 59.

(2). Princ. mor. I c. 4; ibid. VII, 361.

cările sale trecute prin fapte mai bune, pentru ca să nu i să împute păcatul său (1).

III. Credință în Iisus Christos și speranță în îndurarea sa. Căci „toți profeții mărturisesc, că toți câți vor crede întru el vor primi prin numele său ertarea păcatelor lor“ (Fapt. X, 43) „și prin nimene altul nu este mântuire, căci nu s'a dat alt nume omenilor sub ceriș prin care să ne mântuim“ (IV, 12). „El ne-a împăcat cu D-zeu prin mórtea sa pe cruce“ (Rom. V, 1, 2; VIII, 24, 25); el singur este eternul nostru arhieru : „De aceea póte să mântuésca pentru tot-déuna pe acei cari se apropie de D-zeu prin mijlocirea sa, fiind tot-déuna viu spre a mijloci în favórea noastră“ (Ebr. VII, 25). Prin urmare, ori-cât de profundă ar fi durerea noastră și ori-cât de tare ar fi hotărîrea noastră de a viețui mai bine în viitoriú, fără credință în Mântuitoriul nostru Iisus Christos și speranță întru El nu ne-am învrednici nici odată de a obține dela D-zeu ertarea păcatelor noastre (Comp. §. §. 153, 177).

IV. Mărturisirea auriculară a păcatelor înaintea preotului (2). Necesitatea acestei confesiuni rezultă evident din aceea că preotul are misiunea de a deslega păcatele în misteriu Penitenței. Dar, spre a lega sau a nu deslega vre-un păcat, trebuie mai întâiú a-l cunoște. Și fiind că însuși Mântuitoriul dădu păstorilor bisericei dreptul dumnezeesc de

(1). Sed etian emendationibus factis operire et legere delicta superiora, ut non ei imputetur peccatum“ (De Pœnit, II, 5 n. 35).

(2). Trebuie a observa aici că, de și în biserica veche erau două feluri de mărturisiri : mărturisirea *publică*, care se făcea înaintea bisericei întregi, și mărturisirea *particulară*, care se făcea numai înaintea preotului, totuși, în cea dintâi care era audită de toți creștinii, dreptul de a da deslegare căincoșilor aparținea numai păstorilor, ca și în a doua. Ast-fel și într'un caz și în altul, existența misterului Penitenței rămănea neatins. Cu timpul biserica, prin o condescendență maternă către fii săi, desființă modul întâiú de mărturisire, fără a schimba prin aceea taina.

a lega și a deslega (Ión XX, 22, 23), de sigur nu spre a se folosi fără măsură și dupre capriciul lor, ci pentru ca să deslege păcatele acelor cari ar veni la el pentru căința lor și dupre gradul vinovăției lor, și să le fie aceluia ce s'ar arăta nedemn de ertare, sau prin necăința lor, sau prin mărimea crimei lor; de aceea mărturisirea păcatelor păstorilor bisericeii în misterul Penitenței, numai decât presupuse prin puterea lor divină de a lega și deslega, trebuie să se considere cu drept cuvânt ca o instituție divină.

Instituția acésta s'a mântinut tot-déuna în biserică. Sântul Irineu istorisește cum unele femei, atrase de eresia și nepietatea gnosticilor, mărturisiră (*ἐξωμολογήσαντο*), revenind la biserică, păcatele și erorile lor, și cum alți cari nu voră să se supue acestei cercetări, cădură în desperare (1). Tertulian combate pe unii ómenii, cari de rușine nu voeau să mărturisască păcatele lor și observă, că se póte cine-va ascunde de ómenii, dar de D-deu nici odată, că mai bine este a fi ertat în public decât condamnat în secret; înfine, că orii carele nu-și mărturisește păcatele sale va peri, ca un bolnav pe carele rușinea îl împedecă de a descoperi bóla sa medicului carele ar putea să-l vindece (2). Sântul Ciprian se plânge de aceia că unii preoți își permită de a admite la sânta Masă ómenii, cari sevârșind greșale grele, nu le mărturise și nu se căise de dênsele (3). Aiurea laudă sinceritatea, francheța cu carea mulți credincioși descopereau consciința lor preoților, mărturiseau înaintea lor ranele lor morale și cereau o vindecare salutară (4). Aiurea încă îndemnă pre creștinii de a mărturisi păcatele lor în viața presentă, pe câtă vreme pot încă să capete ertare

(1). Adv. Hær. 1, 6 n. 3; 13, n. 5. 7.

(2). De Pœnit. cap. X; cf. III.

(3). Epist. X.

(4). De Lapsis, c. XXVIII.

dela preot (1). În vécul al treilea Origen vorbea numai puțin clar de mărturisirea păcatelor. Iacă, spre exemplu cum dicea el : « Mai este o ertare a păcatelor, de și penibilă și grea, care se capătă prin penitență, când păcătosul „*udă patul său cu lacrimile sale*“ (Ps. VI, 6), când lacrimile sale îi servesc „*de pâne ziua și noaptea*“ (XLI, 3), când nu roșește de a descoperi păcatul său înaintea servitorului lui D-zeu și de a-i cere un remediu (2). Sau : « Dacă am păcătuit trebuie să dicem : „*Făcutu-ți-am cunoscut păcatul meu și n'am ascuns nedreptatea mea; ți-am : Spune-voiu Domnului și voiu mărturisi în protiva mea nedreptatea mea*“ (Ps. XXXI, 5). Dacă facem acésta, se descoperim păcatele noastre nu numai lui D-zeu, ci și acelor cari pot să vindece ranele noastre și păcatele noastre, păcatele noastre se vor șterge de acela care dicea : „*Șters-am fără de legile vóstre ca un nou și păcatele vóstre ca negura*“ (Is. XLIV, 22) (3). În suta parata aceeași învățătură fu predicată de Sântul Vasilie și de Sântul Atanasie, a căror mărturie s'a citat acum; de Sântul Ambrosie (4), Sântul Iacob de Nisibi (5) și Sântul Gregorie Nisul. Acesta vorbea ast-fel către penitenți : « Versați înainta mea lacrimi amare și abondente, și voiu vèrsa și eu cu voi. Insoțiți-vè cu tristeța de către un servitor al bisericei și încredeți-vè lui ca unui părinte. Preotul se întristeză de păcatul fiiului său în credință precum s'a întristat Iacob la vederea haïneii iubitului său Iosif. Trebuie

(1). Ibid. c. XXIX.

(2). În Lev. hom. XVII.

(3). Ibid.; cf. în Genes. hom. XVII, n. 3, 9; în Ps. XXXVII, homil. II. n. 6.

(4). Evidentissime Domini prædicatione mandatam est etiam gravissimi criminis reis, si ex toto corde et manifesta confessione peccati pœnitentiam gerant, sacramenti cœlestis refundendam gratiam“ (De Pœnit., 11, 3).

(5). Serm. de Pœnit., VII, c. 2, 4.

să vă încredeți aceluia, care v'a născut lui D-zeu mai mult decât aceluia, cari v'a născut trupește. Descoperiți cu îndrăsnelă secretele cele mai mari, descoperiți taînele sufletului vostru, precum se descoper medicului ranele cele mai secrete; el va avea grijă de sănătatea ta (1). Creștând de prisos a mai cita și alte mărturii ale scriitorilor posteriori asupra acestui adevăr (2), ne mărginim a observa că este confirmat prin hotărârile sinódelor provinciale și ecumenice, care determină amărănțele mărturisirei, precum și modul, timpul, locul, etc. așa cetim în canonul al 2-lea al sinodului din Laodicea : «Pre acei, cari au căduț în vreun păcat, și au rămas în rugăciune, mărturisire și căință, părăsind cu totul faptele rele, dupre ce li s'a dat un timp de căință potrivit cu greșala, să-i întroduceți în comunitate, pentru milostivirea și bunătatea lui D-zeu (3)». Canonul 102, din sinodul *Trulan* dice : «Acei cari au dela D-zeu dreptul de a lega și a deslega, trebuie a cerceta și natura păcatului și dispoziția păcătoșului spre convertire, spre a aplica ast-fel tratamentul ce se cuvine răului, ca să nu se compromită mântuirea bolnavului ne căuțând drépta măsură în aceste două priviri».

§. 225. *Partea văduță a misterului Căinței; efectele sale nevăduțe și întinderea lor.*

Când se apropie creștinul cu căință, pētruns de o adâncă părere de reu pentru păcatele sale, hotărît de a-și schim-

(1). Homil. in eos qui alios acerbius judicant, in Opp. t. II, p. 137. Morel.

(2). Chrisost. de cruc. et latr. homil. n. 3; in Hebr. hom. IX. n. 4, 5; Theod. Heracl., in Ps. CVI, 23; Inocent. Epist. ad Decent., c. VII; Nil, l. III, Epist. 33; Greg. cel Mare., în 1 Reg. lib. V, c. 4 n. 58.

(3). Veđi și can. 2, 5, 7 al sinod. din Ancira; can. 3 din Neoces.; 1-iul sinod din Nicea, can. 17; Vas. cel Mare., can. 84.

ba de acum viața, având și o credință vie în Iis. Christos Mântuitorul nostru, și plin de speranță în El, se apropie, ȃic, de preotul bisericei și-i mărturisește greșalele sale, acesta primește mărturisirea sa, și în numele Domnului 'i dă deslegare, îi lasă și ertă toate păcatele sale. Prin urmare :

I. Parte vedută a tainei Căinței constă în aceste două acte principale : 1°. mărturisirea păcatelor rostită de căincios înaintea preotului, și 2°. lăsarea saũ ertarea păcatelor pe care o rostește preotul după primirea mărturisirei celui ce se căește. Acastă ertare se exprimă ast-fel dupre ceremonialul bisericei ortodoxe : «Domnul și D-ȃeul nostru Iisus Christos, cu darul și cu îndurările iubirei sale de ómenĩ, să te erte pre tine fiũle, și să lase toate păcatele tale. Și eũ nevrednicul preot și duhovnic, cu putererea ce este dată mie te ert și te desleg de toate păcatele tale, în numele ta-tăluĩ, și al Fiũluĩ și al Sântuluĩ Duh, Amin!».

II. Efectele nevȃdute ale tainei Căinței sunt : 1°. ertarea păcatelor și justificarea imediată (Ión XX, 23; comp. Luc. XVIII, 13, 14; Ez., XVIII, 21; Icel, II, 31), și prin urmare 2°. împȃcarea cu D-ȃeũ (Luc. XV, 17-24; com. Rom. V, 1, 2; II Cor., P, 19); 3°. scăparea de pedepsele eterne ale păcatuluĩ și speranța mântuirei eterne (Luc. XIX, 7-9; XXIII, 42, 43). Ideia despre aceste efecte pe care am întâlnit-o de mai multe orĩ în locurile citate până acum în sântiĩ părin-ți, se află exprimată lămurit în St. Vasilie, care ȃice : «Cel ce s'a întinat cu vre-un păcat, de și perde curăția sa în present, totuși nu este lipsit de speranța de a se curăți prin căință» (1). «Dacă descoperim păcatul prin mărturisire, fa-cem din el o trestie uscată, bună de aruncat în focul cu-rățitor (2)». Dupre Sântul Chrisostom : «Părinți dupre trup

(1). Coment. la Isaia, c. XIX, V, 20; Op. St. Par. VII, 397.

(2). Ibid., cap. IX, V, 18.

nu pot folosi nimic fiilor lor, când aceștia insultă vre-o persoană ilustră și puternică; dar preoții împacă pre fiii lor spirituali, nu cu vre un domn mare sau rege, ci cu D-șeu mâniaț (1). Ai păcătuit, intră în biserică și șterge păcatul tău. Ori de câte ori cași în peașă te scolii; de asemenea, de câte ori păcătuești căeștete; nu despera; de ai mai păcătuit odată, căeștețe iarăși, ca nu cum-va prin nebăgare de sémă să pierdi cu totul speranța bunurilor făgăduite. Ai ajuns în bătrînețe adânci și ai păcătuit; intră (în biserică) și te căește; aici este un loc de vindecare și nu un tribunal; nu se torturéză, ci se dă ertare de greșale. (2) In fine Sântul Leon, dice: «Ast-fel este indulgența îndurării dumnezești pentru slăbăciunile omenești că, nu numai prin harul botezului, ci și prin Căință se dă speranța vieței eterne, și acei ce n'aũ păzit darul renașterei pot să obție ertarea păcatelor, condemnându-se singuri, de și dupre instituirea harului divin, ei pot să merite acéstă favóre numai prin mijlocirea preoților. . . . Este dar fórte folositor și chiar necesar, ca păcatele să ni se erte prin rugăciunea preotului înainte de mórte. (3).

III. In ceia ce privește puterea efectelor nevedute ale harului în taia de care ne ocupăm, trebuie să observăm că se întinde asupra tuturor greșalelor omenești, și că nu este nici una, care să nu se erte ómenilor numai să se căiască cu sinceritate și să mărturisescă cu credință în Iis. Christos și speranța în meritele sale. „*N'am venit să chiem pre cei drepti la pocăință, ci pre cei păcătoși*“ (Mat., 18, 13; XVIII, 11). „*Ast-fel Părintele vostru care este în ceriuri nu voește ca nici unul din acești micș să péra*“ (XVIII, 14), dicea Mântuitorii; și, cu tótă mărima greșalei Apostolului Petru,

(1). Despre Preoție, III, 5.

(2). Omelie despre Căință. III, n. 11.

(3). Epist. LXXXV, c. 3.

I-a ertat-o când a vădut sinceritatea căinței sale. ApostoliŃ diceau : „*Domnul îndelung vè rabdă, nevoind ca cine-va să móră, ci toŃi să se întórne la cãință*“ (II Petr. III, 9). „*Dacã pècãtuește cine-va, avem de mijlocitor cãtre Parintele pre Iesus Christos cel drept; cãci el este curãŃire pentru pècatele nòstre, și nu numai pentru ale nòstre ci și ale lumèi întregi*“ (I Ión II, 1, 2). „*De mãrturisim pècatele nòstre este credincios și drept spre a ni le erta și a ne curãŃi de tóte fãrã de legile*“ (I, 9); și se știe cã Sântul Petru chiemã la pocãință chïar pre acei iudei cari rëstigniserã pre adevèratul Mesia (Fapt. II 28, 37, 38); și mai târziu chiemã pre Simon Magul cel dintèiù eretic (Fapt. VIII, 22); cã St. Paul dãdu ertare unui amestecãtor de sânge cãincios, dupre ce l-a supus mãi ântèiù unei escomunicãri temporale (II Cor., II, 7). Și dacã în cuvèntul divin se face amintire despre „*blestemul contra Spiritului Sânt, care nu se va erta*“ (Math. XII, 31), și despre pècatul de mórte, despre care iarãși este oprit a cere ertare (I Ión. V, 16), trebuie a ținea sémã, cã prin unul se înțelege o îndãrãtnicã opunere la adevèrul evident al lui D-đeu ⁽¹⁾, o complectã necredință ⁽²⁾ și necãință ⁽³⁾, și prin altul, o împrotivire îndrãznèțã în contra pietãței și a adevèrului, și o opunere statornicã de a se îndrepta ⁽⁴⁾. Prin urmare și într'un cas și altul se presupune o imposibilitate

(1). *Orè cine va vorbi în protiva Fiului omului, se va erta lui; dar de va vorbi cine-va împrotiva Spiritului Sânt, nu i se va erta nici în vécul de acum nici în cel viitoriu.* Pentru ce? Pentru cã Spiritul Sânt vè este cunoscut și nu puteți să negați un adevèr evident. Dacã diceți cã nu mè cunoșteți, voi știți fórte bine cã a alunga demonii și a vindeca bólele este lucrarea Sântului Spirit. Așa cã voi nu mè insultați numai pre mine, ci și pre Sântul Spirit. De aceia pedèpsa vòstrã este neînlãturatã (Chrisost. In Mat. hom. XLI).

(2). Atan. cel Mare., în Mat. XII, 31, 32.

(3). August., Epist. CLXXXV ad Bonif. n. 49.

(4). Sinodul al VI ecumenic. Can. V.

morală spre ertarea păcatelor, imposibilitate din partea păcătoșilor și nu din partea harului. Chiar și păcatele acestea D-zeu le ertă acelor ce sunt vinovați de ele, de îndată ce se vor căi cu sinceritate. «Căci», țice Chrisostom vorbind de blasfemia împotriva Duhului Sânt, chiar și greșala această fu ertată acelor ce se căiră de ea. Mulți dintre acei cari au rostit blasfemiile împotriva Spiritului, creșură în urmă și li s'au ertat toate (1). Sântii părinți din sinodul al IV-lea ecumenic vorbesc iarăși despre posibilitatea ertării păcatelor de mörte. «Pecat de mörte este atunci, când cineva păcätuind, se împotrivește a se căi, și mai rău încă, când se revoltă cu îndărătnicie contra pietăței și a adevărului, preferând a se supune lui Mamon în de a se supune lui D-zeu, călcând legile și aședămintele sale. In asemenea omeni nu pöte fi Domnul Iisus pe câtă vreme nu se umilesc și nu părăsesc peccatul lor. Trebuie să se grăbescă a veni la D-zeu, să-i ceră cu zdrobirea inimei lăsarea și ertarea acestui peccat și să nu se laude de un dar nedrept; căci : „*Domnul aproape este de cei umiliți*“ (Ps. XXXIII, 18) (can. 5).

Sânta biserică ortodoxă a exprimat lămurit credința sa în posibilitatea ertării tuturor păcatelor prin taïna căinței; mai änteu condamnând prea montaniștii, cari refusaü puterea de a da ertare pentru unele peccate, precum : idolatria, uciderea, necurăția trupescă; apoi condamnând pre novațianii cari contestară aceiași putere, mai änteu pentru apostasie în timp de persecuție, apoi pentru toate peccatele de mörte (2), și chiar pentru peccatele ușöre (3); în fine hotărind în sinode că de și prelații sunt supuși pentru peccatele lor la diferite canöne, câte odată förte grele, totuși

(1). La Mat. hom. XLI.

(2). Sozom. H. E. I, 10; IV, 28; VII, 25; Epif. Hær., LIX, 1.

(3). Eulog. Alex., adv. Novat., lib. IV (apud Phot., Bibliot. cod., CCLXXX).

dupre ce le-au împlinit, sunt judecați demni de ertarea păcatelor lor, orî cât de mari ar fi ele (1).

§. 226. *Penitențele, origina și întrebuițarea lor în biserică.*

I. Sub numele de penitențe (ἐπιτίμια) se înțeleg interdicțiile sau pedepsele (II Cor, II, 6) pe care preotul, ca medic spiritual, impune după regulamentele bisericești, unor creștini ce se căesc, spre vindecarea bôlelor lor morale (VI ecum. c. 102). Așa de exemplu cele mai cunoscute feliuri de penitență sunt : ajunarea particulară pe lângă ajunarea obligătoare pentru toți credincioșii, obligațiunea de a asista în toate zilele la biserică la toate oficiile, rugăciunea a casă, un număr determinat de metanii, milostenia, călătoriile la locurile sante, îndepărtarea dela sânta euharistie pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat (Mărt. ort. p. I resp. 113). Penitențele nu sunt impuse tuturor ; ele sunt pentru acei credincioși ce se căesc, pentru cari, din cauza greutății și a naturei păcatului lor sau a caracterului căinței aceste remedii spirituale se par potrivite pentru vindecarea lor (St. Greg. Nisanul. can. 5).

Dreptul de a impune penitențe unor păcătoși, și de a-i lega ôre cum pentru un timp prin interdicții, a fost conferit bisericeii de Domnul nostru, odată cu acel al ertării păcatelor ; căci Domnul ăce Apostolilor săi, prin urmare și succesorilor : „*Orî-ce veți deslega pe pamânt vor fi deslegate și în ceriū*“, dar și acesta : „*Orî-ce veți lega pe pamânt va fi legat și în ceriū*“ (Mat., XVIII, 18). El nu ăce numai : „*Cărora veți erta păcatele, ertate vor fi*“ ci și, „*cărora le veți ținea, ținute vor fi*“ (Ión. XX, 23). Sântii Apos-

(1). Tabela anexată la canóne, la cuvântul *Pocăință*.

tolii întrebuintară dreptul acesta. Așa Sântul Paul, auzind de un amestecător de sânge pîntre creștinii din Corint și dorind a-l vindeca, supuse pre vinovat la cea mai aspră penitență; ordonă să-l despartă de biserica, „*să fie dat Satanului spre pedepsirea trupului său, ca sufletul lui să se mîntuiască*“ (I Cor. I, 1-5); și mai târziu când penitența și-a produs efectul său, și cel vinovat s'a căit, l-a ertat și-l recomandă creștinilor de a-l admite iarăși în comunitatea credincioșilor (II Cor. II, 6-8).

III. Sânta biserică moșteni dela Sântii Apostoli usul penitențelor dela începutul existenței sale. Ca dovezi avem :

1°. Mărturiile Sântului Irineu, Tertulian, Ciprian (1) și Instituțiile Apostolice (2).

2°. Cerimonialul penitenței publice ce era în vigore în biserica veche. Dupre acest cerimonial, penitenții erau împărțiți în patru clase, împunându-se fie-căriea o penitență deosebită. Iar clasa *plângătorilor*, cari n'aveau dreptul a asista la sântele rugăciuni ce se făceau în public, ci rămăneau prosternuți în tinda bisericeii și cereau cu lacrimi tuturor celor ce intrau în templu de a se ruga lui D-zeu pen-

(1). Sinod. tridentin., șed XIV, cap. 8.

(2). Ieremia, patriarhul Constantinopolei, respunzând teologilor protestanți în numele bisericeii din Orient, scrise între altele următoarele : „In privința pedepselor hotărîte prin canone (*καυνοτάς καινοποιίας*), pe care voi le respingeți, iată ce credem noi : Dacă aceste pedepse sunt impuse de preoții bisericeii ca reime-diuri destinate a vindeca, pe unul s. e de mândrie, de avariție, de necumpătare sau desfrînări; pe altul de învidie sau ură, de lenevire sau alt viciu; sunt foarte folositoare și servesc mult celui ce se căește pentru întorcerea sa. Și sântii părinți prescrieră să le aplice acelor ce s'ar căi. Dar dacă ele sunt date numai în interesul preoților și nu spre vindecarea sufletului; dacă se aplică alt-fel de cum voiră sântii părinții, adecă nu spre a vindeca pe-catul, în acest cas le respingem și noi, le socotim ca nefolositoare și desonorante, și susținem că trebuie fără îndoială, ale privi ca atare“ (Acta theol. Wirt., 1584).

tru ei; clasa *auditorilor*, cărora le era permis de a intra în vestibulul templului și de a asculta cetirea cuvântului dumnezeesc, precum și cuvântările, în timpul liturgiei catehumenilor, clasa *ingenunchetorilor*, cari intrau în templu chiar și staă ceva mai mult la serviciu, dar de regulă în genunchi la ușile templului, în fine clasa *asociaților*, cari rămâneaă tot timpul cu credincioșii în timpul liturgiei, dar fără a putea lua parte la împărtașire.

3°. Numerose hotărîri ale sinódelor și o mulțime de canóne ale st. părinți, privitoare la diferite feluri de penitențe, caracterele, gradele, schimbările lor, etc. etc.

§. 227. *Insemnatatea penitenților.*

De și prin natura lor penitențele sunt pedepse, totuși ele sunt numai niște pedepse corecționale, salutare, părintești (*παιδεία*), asemenea acelor de care vorbește Apostolul : „*Pre carele Domnul îl certya (παιδεύει) îl iubește* (Ebr., XII, 6), și aiurea : „*Domnul ne certya (παιδεύομεθα), ca să nu fim condamnați cu lumea*“ (I Cor., II, 32). Dar nu sunt, precum învață biserica romană, pedepse (*τιμωρία*) propriu zise, pre care păcătoșul căincios are ale îndura pentru un timp, cu scop de a satisface dreptatea divină pentru păcatele sale; sunt remedii pentru păcate și nici de cum respălătiri sau satisfaceri oferite pentru păcate dreptăței divine.

I. Ca dovadă a ideei dintei, care determină adevăratul înțeles al penitenților eclesiastice, vom cita :

1°. Pre Sântul Apostol Paul. El pedepsi aspru, precum am vedut, pre amestecătorul de sânge din Corint, acéstă pedepsă o numi singură penitență ; ordonă *ca omul acesta*, să fie despărțit de biserică, să fie escomunicat „și dat Satanei spre a pedepsi trupul“. . . Cu ce scop ? „*Ca să se mântuiescă sufletul său*“ (I Cor., V, 1-5). Apoi de îndată ce s'a vedut

că această penitență a *întristat* pre păcătos, s'a căit, îndată făcu să înceteze (I Cor., II, 7). Prin urmare Apostolul nu pedepsi spre a pedepsi și a satisface ast-fel dreptatea divină, ci spre a îndrepta și suprimă remediul de îndată ce a produs efectul său, ca nu cumva întrebuințarea lui devenind de prisos să nu vateme pre bolnav în loc de a-i fi de folos, „*ca să nu se întristeze peste măsură*“ (II, 7) (1).

2°. Hotărârile sântelor sinóde ecumenice și provinciale, și canónele sântilor părinți. Vedem fórté lămurit : 1°. că, dacă vechiū învățătorī ai bisericeī priveaū penitențele ca pedepse, eraū numai ca niște pedepse corecționale pre care le numeaū de a dreptul remediurī spirituale ; 2°. impunēnd penitențe păcătoșilor ei și propuneaū nu numai de ai pedepsi duple dreptate, pe unī mai mult, pre alīī mai puțin, pre fie-care potrivit cu vina sa și a oferi dreptăței divine o satisfacere convenabilă pentru păcate, ci mai ales de a aplica penitențele ca remediurī duple caracterul și gradul bólelor spirituale ; 3°. că, duple ei, scopul unic al penitențelor, înaintea lui D-đeu și a bisericeī nu era de a aduce o satisfacere óre-care dreptăței divine pentru păcatele ómenilor, ci de a vindeca pre păcătoși și a căuta a-i feri de alte păcate ; 4°. că n'așteptaū tot-déuna ca păcătosul să-și facă canonul prescis și să șatisfacă ast-fei dreptăței lui D-đeu, ci din contră, dacă observaū că această pedepsă a înriurit asupra lui, prescurtaū timpul penitenței saū chiar o suprimaū

(1). Veđi Sânt Chrisost. la text. hom. IV, la II Cor. Aiurea observă următoarele : „Duple ce a ordonat de a da pre cel păcătos satanei, Sântul Paul, vēđēnd că s-a îndreptat și a devenit mai bun : „Destul este unuea ca aceluea certarea acesta, care este de către mulți ; așa, cât împroti-vē mai mult să-ī dăruiți și să-l mângâeți (II Cor., II, 6-8). . Ce s'a întēmplat ? Nu l-aī dat Satanei ? Da, đice el ; totuși nu ca să rămāe în puterea Satanei, ci ca să pótă scăpa mai curēnd“ (*Omel asupra Căinței*, I, n. 283).

cu totul; 5°. că în fine penitențele nu se dădeaū pentru tóte pécatele, ci numai pentru cele mai grele, și prin urmare nu eraū privite ca satisfaceri ale dreptăței divine; de almintrele fie-care pécac, greu saū ușor, ar cere o asemenea satisfacere, de și în diferite grade. Iată unele hotăriri pe care e avem în vedere :

•Acei ce aū dela D-șeū dreptul de a lega și a deslega trebuie a esamina natura pécacului sêvêrșit și dispoziția pécacatosului cãincios, și a întrebuinta ast-fel remediul potrivit cu rêul, ca nu cumva să se compromită vindecarea bolnavului lipsind mësura. In adevêr, rêul pécacului nu este uniform, este diferit și variat la infinit și produce ramure vătêmátore de unde se respândește rêul în abundență și înaintéză, pe câtă vreme nu este oprit de puterea medicinei, (VI Ecum. Can 102 ; com. I Ecum, c. 12 ; Sin. din Ancira Can. 5 ; Cartag., 52).

•Trebuie ca acela ce profeséză arta de a vindeca sufletele să esamineze mai ântêiū dispoziția pécacatosului, să vadă dacã merge spre bine, saū dacã prin modul sêū de viețuire chîamă bóla și cum se pórtă ; apoi, dacã, nu se opune medicului și caută a tăia rana sufletului sêū prin aplicarea doctoriilor prescrise. In asemenea cas trebuie a avea milă de el (Ibid ; comp. St. Vas., can. 3.).

•Căci D-șeū, precum și acela cãruea-ı încredințéză direcțiunea pastorală, se îngrijește a aduce óia cea rătécită și a vindeca pre acea care a fost mușcată de șérpe. Nu trebuie nici a împinge până în noianul desperărei, nici a lăsa frânele cu nebăgare de sémă și nesocotință ; ci trebuie numai decăt, prin remediuri vigurose și acre saū dulci și ușore, a combate rêul și a tinde să se vindece rana, a esamina fructele cãinței și a conduce cu înțelepciune pre omul chîemat la instrucțiunea ceréscă. (Ibid).

«Precum în tratamentul corpului știința medicală n'are decât un scop, acela de a face sănătos pre cel bolnav și deosebirea bólelor, cerënd deosebirea tratamentelor, prin diferite mijlóce, așa în bólele sufletului, numărul și deosebirea patimilor necesiteză îngrijiri medicale diferite, care conrespund rëului și aduc vindecare. . . De aceia acel ce voește să aplice un remediũ convenabil în vre-o parte a sufletului ce suferă, trebuie să examineze mai ântëiũ care este partea afectată, și apoi să o supue tratamentul ce-ĩ conviene, așa ca nu prin nesciința mijlócelor medicale, se trateze o parte pe când maladia își are locul sãu în alta.» (Greg. Nissis Can. 1).

«In orĩ-ce fel de cãlcare a legei trebuie înainte de tóte a esamina care este dispoziția penitentului și a nu căuta timpul îndestulător pentru vindecare, ci buna dispoziție a aceluia ce se tratéză prin penitență (Grig. Niss. Can. 8). Acelui care împlinește canonul cu căldură și modul lui de viață arată o întórcere spre bine, un înțelept director al economiei spirituale bisericești póte să prescurteze timpul ce aũ a-l trece în clasa auditorilor și a-ĩ trece mai curënd în acea a asociaților ; póte să le prescurteze și acest din urmă stagiũ și a-ĩ admite la sânta comuniune, pázindu-se de a mai fi în asemenea stare, în care a fost odată (Can. 4). Că dupre gradul convertirei, durata penitenței trebuie să fie prescurtată așa, că fie-care din stagiuri, să fie redus la opt, șepte, șese sau chiar cinci ani, dacă, prin profundimea căinței sale, pëcãtosul anticipă timpul, și prin zelul sãu a se îndrepta înstrece pre acei cari într'un timp mai îndelungat se curățec mai încet. . . Ast-fel, dacă întórcerea este adevărată, să nu se ție la numărul anilor, și cãinciosul să fie mai curënd reîntegrat în biserică și admis iarăși la participarea sântelor taïne. (Can. 5; comp. I. ecum., can. 12; St. Vas., 74).

«O mulțime de păcate și de rele de tot felul sunt produse prin iritațiune; dar părinții noștri n'aū cređut cā trebuie a intra în privința acēsta în multe amărunțimi și cā tratarea acestor păcate ar cere multă îngrijire. Scriptura oprește nu numai plaga cea mai ușorā ci tot felul de viclenie sau rēutate (Col., III, 8; Efes., IV, 31), și tōtā fapta de felul acesta ce provine din iritațiune; numai în contra uciderii puseră un preservativ în penitențe, (Can. 5).

Acum spre a pricepe bine cum pot servi penitențele ca remediu în contra bólelor sufletești, trebuie a lua în considerație următoarele:

Mai āntēu penitențele, ca pedepse bisericești surpā fi-rește mândria păcatosului, învățându-l a recunósce mai adānc vinovāția sa înaintea lui D-đeu și a bisericei, deșteptānd în el ura păcatului și dorința de a se îndrepta. Prin urmare penitențele arată creștinilor cāncioși calea pe care trebuie sā apuce pentru esercițiul ulterior și conlucrarea tuturor sentimentelor bune și tuturor dispozițiunelor virtuóse de care sunt animați chīar în timpul pocāinței și care trebuie sā fie începutul îndreptārei lor. Trebuie a ne aminti aici de cele patru clase de cāncioși care esistaū în biserica veche.

Apoi penitențele se compun în mare parte, din eserciții pióse, în deosebī îndreptate în contra unor pasiuni și vicii ale păcatosului, și contribue inediat ale desrāděcina. Astfel omului necumpātat simțual, i se dā ca canon abstenența, postul; avarului sau hoțului, milostenia (1); omului risipitor și avid de plăceri lumești, frequentarea la bisericā

(1). „Acel cel și-a apropiat pe ascuns bunul altnea și se mār-turisește preotului vindecā rēul prin o ocupație opusā patimei sale, adecā prin împārtășirea averei sale la sēraci; cheltuind ce este al sēu se curāță de lepra rāpirei“ (Greg. Niss. can. 6).

și cetirea cuvântului lui D-zeu, rugăciunea a casă, etc. Este destul de evident că cu cât acești păcătoși primesc cu plăcere penitența ce li se dă, cu atâta va scăpa de slăbăciunile și vechile sale înclinări, și va apuca o altă cale mai bună.

În fine penitențele ca pedepse bisericești, lovind pre păcătoși, îi face pre alții să se gândescă; îi înfricoșază și-i fereste ast-fel de asemenea păcate; ele contribuie în genere la reforma moravurilor pîntre membrii bisericeii, și în același timp protejă regulile și instituțiile sale contra destrăbălării și nesupunerei fiilor săi rătăciți (1).

II. Biserica romană crede și învață că penitențele sunt, propriu vorbind pedepse temporale pe care omul căincios trebuie să le sufere cu scop de a oferi pentru păcatele sale un fel de satisfacere dreptăței divine.

1°. Acastă opinie este în contradicere cu învățătura creștinescă asupra satisfacerii dreptăței divine și justificarea păcătoșului. Cuvântul lui D-zeu învață că Domnul Iisus Christos a adus o singură dată pentru toți o satisfacere deplină și întregă dreptăței divine pentru toate păcatele nemulțumesc; că a îndurat toate suferințele la care trebuie să fie supuși toți păcătoșii pentru fără-de-legile lor (Is., LIII, 5; Rom., III, 25; Col, I, 20; I. Petr., II, 24; 1 Ion, II, 12), și a devenit Arhieru perpetuu, care „*pote să mântuască tot-deuna pre acei ce se apropie de D-zeu prin mijlocirea sa, fiind tot-deuna viu spre a mijloci pentru noi*“ (Ebr., VII, 25). Învață pre de altă parte ca, pentru justificarea păcătoșilor înaintea lui D-zeu, adecă pentru ca păcătoșii să-și potă apropria meritele rescumpărătorului ómenilor, au două condițiuni de împlinit: mai înteu, căința și credința: „*Pocăiți-vă și credeți în Evangelie*“ (Marc, I. 15; Act., II. 38);

(1) Comp. Teofan Procopovic.

„*Inșine am crezut în Iis. Christos ca să fim justificați prin credința întru el*“ (Gal., II, 16; Rom. VIII, 24, 25; X, 9); apoi faptele bune ca fructe și mărturie ale căinței și credinței lor : „*Omul se justifică prin fapte și nu numai prin credință*“ (Iac. II, 24)); „*In Iisus Christos nici tăerea împrejur nici netăierea împrejur poate ceva, ci credința, care este însuflețită de dragoste*“ (Gal. V, 6; comp. Mat. VII, 21); „*Nu acei ce ascultă legea sunt drepti înaintea lui D-zeu, ci acei ce păzesc legea vor fi justificați*“ (Rom. II, 13) (§. 197, 198). Împlinind aceste condițiuni, păcătosul și poate apropria meritele lui Iisus să-și facă pre D-zeu bine-voitor și să satisfacă dreptății sale eterne; totuși nu în acel înțeles că penitența, credința și faptele bune ar avea ele de sine înaintea lui D-zeu puterea unui sacrificiu de împăcare, ci numai în acel înțeles că împlinind condițiunile acestea putem să ne apropiem meritele divinului nostru Rescumpărător, care a satisfăcut pe deplin pentru noi dreptății divine. Dar a afirma că păcătoșii căincioși, pe lângă o credință ferbinte și fapte bune neapărate pentru oricine voește a-și apropria meritele Mântuitorului, ar trebui încă să sufere pedepse, anume spre a satisface dreptatea divină pentru păcatele lor, ar fi a exprima din două lucruri unul; sau că Mântuitorul n'a suferit în deajuns pentru păcătoși, că satisfacerea pentru păcatele lumii nu este încă deplină, și spre îndeplinire mai este nevoie și de suferințele păcătoșilor căincioși; sau că credința și faptele bune ale omului nu-i sunt de ajuns pentru ca să-și potă apropria meritele Mântuitorului. Cu alte cuvinte, ar fi a răsturna totă învețătura creștină asupra rescumpărării și justificării.

Dacă St. Ión Botezătorul cerea dela păcătoși ce se căiaă, „*roduri vrednice de pocăință*“ (Mat., III, 8) (1), nu se înțe-

(1). Acest loc este unul din acele pe care le citéză latinii spre

legea prin acesta fructele anterióre, ci faptele bune făcute spre a mărturisi sinceritatea căinței păcătoșilor, dorința lor cea tare de a se îndrepta și chiar a face pre D-șeu binevoitor.

Ión Botezătoriuł după esplicarea ce o dă singur, îndemna anume pre păcătoșii ce se căiaă a renanța la desfrânările lor, a-și schimba modul de viețuire, a-și împlini tóte datorii-le și a viețui în pietate (Luc, III, 8-15). De asemenea, dacă se spune în scriptură că ninevitenii după predicarea profetuluł Iona, obținură dela D-șeu ertare prin o ajunare publică și prin lacrimă amare (III, 10); că s'a ordonat luł Nabuhodonor de a rescumpăra păcatele sale prin milostenie (Dan. IV, 24); că milostenia în genere curăță păcatele și izbăvește din mórte (Tob., IV, 10) (1), nu se póte încheia nică decum de aici că tóte mijlócele acestea ar fi avut vre un preț óre care înaintea judecatoriułui etern, ca satisfacere a dreptăței sale, și nu numai ca dovedă viă de căință sinceră a păcătoșilor și ca fructe a convertirei lor la D-șeu. Cum se póte exprima adevărata căință a omuluł, dacă nu prin lacrimă, suspinuri, ajunări, milostenii și alte fapte pióse? D-șeu însuși confirmă adevărul acesta când șicea : „*Intórceți-vă la mine cu tóta inima, în ajunări, în lacrimă și suspinuri. Sfășięți-vă inimile și nu veșmintele și întórceți-vă la Domnul D-șeuł vostru, pentru că este bun și compatimitor, răbdător și bogat în mila și-ș pare rău de reuțaș*“ (Ioil. II, 12, 13). Ceia ce cu deosebire îi este plăcut Domnuluł, este adevărata căință pre care o exprimă păcătosul prin ajunări, rugăciuni și milostenii (2), și atunci ertă păcatele numai pentru bună-

întemeerea învățătorei lor. Veđi, Perone, Feier, Libermanu și alții, în tratatele tainei *Căinței de Satisfactione*.

(1). Teologii romani se întemează pe tóte locurile acestea.

(2). *Sântul Chrisostom rașionéză așa* : „Cine mântui pre acești nineviteni? Ei supuseră ranele lor spirituale unei ajunări aspre ;

tatea sa infinită cătră păcătoșii căincioși, și nici decum în puterea dreptăței sale, care n'ar putea fi satisfăcută prin asemenea fapte. Oare pentru un asemenea preț unic ar fi putut satisface Ninevitenii și Nabuhodonosor dreptăței infinite pentru păcatele lor?

2°. Această socotință este în opunere și cu ideia despre dreptatea divină. Dacă, precum cred și latini, Mântuitorul nostru Iisus Christos a oferit dreptăței divine un sacrificiū îndestulător, adecă supraabundent, pentru toate păcatele lumii (Gal, III, 13), și cu toate acestea să cere dela păcătoșii căincioși nu numai să credă în Mântuitorul, pentru a-și apropria meritele sale (Rom., III, 25) și să aducă rodiri vrednice de pocăință, ci încă să sufere ei singuri pedepse, fie chiar și temporale pentru păcatele lor, ca satisfacere a dreptăței eterne; în acest caz dreptatea eternă pedepsește de două ori pentru aceluși păcate și primește o îndoită satisfacere. Apoi, dacă la tribunalul dreptăței eterne sunt în adevăr de trebuință asemenea satisfaceri, chiar din partea păcătoșilor căincioși, negreșit din partea tuturor păcătoșilor și pentru toate păcatele, cu toate că în diferite grade duple deosebirea acestor păcate; și cu toate acestea, duple romano-catolică, numai pentru unii păcătoși, cei mai vinovați, dreptatea eternă impune pedepse temporale de

luând sacul căinței, se acoper cu cenușa și vârsară lacrimi amare; se proșternură la pământ și în același timp schimbară modul lor de viață. Să vedem care din aceste remedii îi tămădui. . . Profetul dice : „D-zeu a vădut faptele lor, că s'au întors dela căile cele rele, și i-a părut rău pentru răul, carele a dis să le facă lor și n'au făcut“ (Ión. III, 10). Profetul nu dise : A vădut D-zeu ajunul Ninevitenilor, sacul lor de căință și cenușa lor. Nu dic acesta pentru a respinge postul, ferescă D-zeu ! ci pentru ca să vă abțineți de tot telul de rău, căia ce este mai bine ca ajunarea“ (La II Cor. om. IV).

feliul acesta, pe când altora li se ertă prin căință și păcatele și ori-ce feliu de pedepsă. În fine mai repetăm, dacă niște asemenea satisfaceri sunt indispensabile dreptății divine, chiar din partea păcătoșilor ce se căesc, sunt de bună seamă și atunci când păcătoșii vin pentru prima oră a se curăți de greșalele lor în botez, și când doresc a se curăți a doua oră în botezul Căinței, de și în cazul acesta satisfacerile ar trebui să fie mai mari pentru vinovăția mai mare a căințoșilor. Și cu toate acestea, după latini, în taina Botezului D-șeu ertă păcătoșilor toate păcatele și ori-ce feliu de pedepsă, fără a mai cere dela ei vre-o satisfacere; dar el cere în taina Căinței numai dela păcătoși creștini, întru cât sunt mai vinovați, și ertându-le păcatele și pedepsele eterne pentru aceste păcate, nu le lasă în tot-déuna pedepsele temporale. Alt-ceva este a afirma că păcătosul, chiar după ce a primit ertarea păcatelor în taina Căinței, trebuie să aducă fructe demne de Căință, trebuie să se curățească de ori-ce pată a spiritului și a corpului, să îndrepte modul său de viață, și în acest scop D-șeu poate să trimetă și să impue păcătoșilor diferite pedepse, fie nemijlocit, sau prin păstorii bisericeii. Dar aici vor fi pedepse folositoare, având în vedere folosul moral al acelor cărora se impune.

În zadar citéză latini ca dovadă a învățătorei lor esemplele lui Adam (Înțel., X, I; Fac. III, 10), a lui Moisi și Aron (Numer., XX, 11, 12, 24; Deut. XXII, 49), și mai ales a lui David (II Reg. XII, 13) căruea i-a ertat D-șeu păcatele, totuși nu fără a-i impune ore-care pedepse timpurale. De ce să se vadă în pedepsele acestea fapta unui judecător înfricoșat, ce cere satisfacere pentru dreptatea sa nerespectată, și nu pre acea a unui îndurător, care ertând pre fiul său vinovat, îl pedepsește, dar numai cu scop de a-l îndrepta și a-l feri în viitor de asemenea greșale sau cel puțin

spre a servi de model celor-lalți copii ai s^{ei}? Trebuie a ne aminti că scriptura deosebește bine pedepsele cu care D-^{eu} pedepsește pre impioși și acele pe care le trimete credincioșilor s^{ei} cariⁱ se întorc la el din t^otă inima; ea represintă pre unele ca efecte ale mâniei divine și ale dreptăței care reclamă satisfacere (Ier., XXIII, 19; Rom., I, 18 ș. a) și pe altele ca pedepse părintești (παιδευματα) și salutare, date omenilor cu scop de a-ⁱ îndrepta, de a-ⁱ feri de rău de temere să nu fie pedepsiți, de a-ⁱ întări în bine, etc (I Cor., XI, 32; Ebr., XII, 6-8; I, Petr. I, 6-6; Iac., I, 12). «Cert și pedepsesc (παιδεύω), *ține Domnul singur, „pre acei pre cari-ⁱ iubesc“*; și aici chiar însemn^ă scopul acestor pedepse: „*Insuflețiți-v^e de zel și caiți-v^e“* (Ap. III, 19). De aceea și St. Paul, ca și Solomon (Prov., III, 2), îndemnă pre credincioși a nu neglija pedepsele lui D-^{eu}: „*Fiul meu, nu nesocoti pedepsa cu carea Domnul te îndr^eptă și nu slăbi fiind de d^ensul certat“* (Ebr., XII, 5).

3°. Socotința ac^ăsta este în fine în contradicere cu înv^ățătura vechei biserici. Sunt o mulțime de can^one ale sinod^elor și regule ale s^{ân}ților P^ărinți privit^ore la penitențe, dar nicăiri nu sunt prezentate ca satisfacere pentru p^ăcate; din contră nu figur^ăză în aceste acte, precum am ved^ut, ca remedii în contra p^ăcatuluiⁱ (1). Tot aceeași înv^ățătura o a espus s^{ân}ții P^ărinți și în scrierile lor particulare. De exemplu, unul din înv^ățătorii ecumenici, St. I^on Chrisostom, care a tratat pre larg subiectul penitenței, arată lămurit:

1°. Că D-^{eu} értă p^ăcatele chiar și creștinilor căincioși, adecă p^ăcatele s^ev^êrsite dupre botez, fără a-ⁱ mai pedepsi.

(1). Se p^ote aduce aici un canon formulat în sinodul din Roma, în secolul al treilea contra Novațienilor: „Trebuie a privi ca escomunicați pre Novat și alții, cariⁱ împ^ărtășese mândria sa, primiră socotința sa dușmănosă și neomenosă. Iar frații cariⁱ au căd^ut din nefericire, trebuie a-ⁱ trata și a-ⁱ vindeca prin mijl^ocele C^ăinței“ (Eus. H. E., lib. IV, cap. 43).

«Fiul risipitor, ȃice el, represintă pre acei ce au căduť du-
pre botez. Ceia ce dovidește este că se numește fiu, pe când
înainte de botez nu se pôte numi ast-fel. El a rămas în casa
părintescă și a luat partea de moștenire și înainte de botez
nu se pôte bucura cine-va de o moștenire nici a primi ceva.
Tôte acestea ne arată clasa credincioșilor. . . . Și când fiul
risipitor, dupa ce s'a espatriat și a recunoscut prin espe-
riență ca un lucru funest de a fi departe de casa părintes-
că, s'a întors la părintele său, acesta, fără a-l pedepsi cătuși
de puțin, îl primi cu brațile deschise. Pentru ce? Pentru
că era părinte și nu judecător. Și iată serbări, bucurie, ve-
selie; tătă casa în cea mai mare serbătore! Ce veți
ȃice? Oře pentru încurajarea viciului să fac acestea, sau pen-
tru întorcere (a casă), nu este plata pecatului ci a căinței ;
nu este răsplătirea faptelor rele, ci acea a îndreptărei. Mai
mult, când fiul cel mai mare era întristat, părintele îl liniș-
tește cu bunătate, ȃicând : „*Tu ești tot-déuna cu mine, dar
acesta mort era și a înviét, pierdut era și s'a aflat*“ (Luc. XV,
31, 32). Când e vorba de a mântui un nenorocit ce se pier-
de, numai este timp de a-l mai judeca așa mult, ci tre-
bue a întrebuița mila și ertarea. Nu este nici un medic
care în loc de a prescrie un remediũ bolnavului său, să-l-
cerceteze și să-l pedepsescă pentru stricarea moravurilor.
Sciind decĩ că D-ȃeu nu numai nu-și întorce fața sa dela
pęcătoși carii se întorc la el, ci-i primește cu aceiași bună-
tate ce o desfășură către omul virtuos; că în loc de a-i pe-
depsi, singur caută pre acei ce se rătăcesc, și după ce-i
găsește se bucură mai mult decât de acei ce n'au suferit
nimic; sciind, ȃic, tôte acestea, să nu ne desperăm pentru
pęcatele nóstre și nici să ne prea lăudăm cu faptele nóstre
cele bune». Și aiurea ȃice scriptura : „*Spune tot ce ar pu-
tea sa te justifice*“ (Is., XLIII, 26). «Mărturisește pecatul

pentru a șterge păcatul. Pentru acésta nu trebuie nici mare ostenélă, nici multe cuvinte, nici cheltueli, nimic de felul acesta; și un cuvânt, descopere păcatul tēu; și, păcătuitam (1).

2°. Că, făcând penitență și condamnându-ne pe noi înșine, putem dacă voim, nu numai să scăpăm de pedepsele eterne, ci și de cele temporale, și D-șeu ne pedepsește vremelnic numai când nu voim să ne căim; și atunci numai spre a ne vindeca de păcat. „*Dacă ne-am fi judecat pre noi înșine* *dice, nu ne-am fi osândit*“ (I Cor., XI, 31). Nu dice dacă ne-am fi pedepsit și am fi suferit pentru păcatele nóstre (εἰ ἐκολάζομεν ἑαυτοῦς, εἰ ἐτιμωρούμεθα), ci numai: Dacă am fi voit să recunóștem păcatele nóstre, să ne condamnăm pre noi înșine și să mărturisim fără-de-legile nóstre, în acest cas am scăpa de pedepsele de aici de jos (καὶ τῆς ἐνταῦτα) și de cele viitoare (τιμωρίας). În adevăr acel ce se judecă pre sine 'și face pre D-șeu bine-voitor în două feluri; și recunoscând greșalele sale și devenind în viitor mai puțin înclinat spre păcat. Dar, fiind-că ne opunem a împlini acéstă ușoră obligațiune ce ni s'a impus, D-șeu, care nu voește să ne condamne cu lumea, ci se îndură către noi, ne pedepsește aici jos, unde pedépsa este pentru un timp și mângăerea fórte mare, căci curățirea păcatelor este cu puțință atunci, când ne rămâne dulcea speranță care îndulcește prezentul. De asemenea, voind a mângăea pre cei slabī și a face pre alții mai zeioși, Apostolul dice: „*Când suntem judecați, Domnul ne pedepsește* (2)“. Nu dice, ne pedepsim (κολάζομεθα); suntem condamnați ca criminali (τιμωρούμεθα); el dice: Suntem pedepsiți ca copiii (παιδεύομεθα). Căci este mai mult o sfātuire decât o condamnare,

(1). Omil. asupra Căinței, I. n. 7, 8.

(2). Ibid. II, n. 1.

mai mult un remediū decât pedepsă, mai mult corecțiune decât bătae (1).

3°. Tótă datoria păstorilor saū a părinților spirituali con-
stă în a vindeca pre pécatoși de bólele lor morale prin pe-
depse saū alte mészuri și nu a-i pedepsi pentru pécate. «Este
oprit mai ales creștinilor de a se purta cu asprime spre a
îndrepta pre pécatoși. Judecătorii întrebuițeză tótă aspri-
mea contra călcătorilor de lege; îi oprește dela rău cu tótă
opunerea lor. În biserică se cuvine a conduce pre pécatoși
pe o cale mai bună, nu prin persecuție, ci prin convin-
gere. Nicī legile nu ne daū putere de a opri pe pécatos să
nu-și sěvērșescă fapta sa cea rea, și chīar dacā ni s'ar fi
dat, nu trebuie a o întrebuița; căci D-đeū rēsplatește nu
mai pre acel ce se abține dela pécate în tótă libertatea și nu
prin constrīngere. De aceia trebuie mare iscusința spre a
convinge pre cei slabī, a se supune de bună voie la tra-
tamentul preoților, și mai mult încă spre a-i face să sufere
acest tratament cu recunoștința. Căci dacā nu este cine-
va liber, îi sfāramă cine-va legăturile și fuge, prin aceia creș-
te mai mult rēutatea. Dacā despretuește cuvēntul care
taie ca sabia, să adauge prin acela o nouă rană pe lângă
acea de care sufere, și cea ce motiva tratarea medicului
produce o bólă și mai grea. Dar nimenea nu póte trata
o bólă prin constrīngere și fără voia pacientului. Ce este
dar de făcut? Dacā se tratéză cu indulgența acel c trebuie
supus unui tratament aspru, nu se cercă rana când trebuie,
ea se va cicatriza numai în parte. Păstorul tre-
bue decī să aibă multă prudentă și perspicacitate spre a
esamina din tóte părțile starea sufletului; căci dacā o mul-
țime de pécatoși ajung la împetrire și desperare față cu
mântuirea lor, neputēnd suferi un tratament aspru, sunt

(1). În I Corint. omil. XXVIII, n. 2.

și de acei cariî ne fiind în deajuns pedepsiți pentru greșalele lor, sunt cu totul nebăgători de sémă, și se strică din ce în ce mai mult, călcând legea cu îndrăsnélă. Ast-fel datorîa preotului este de a nu lăsa nimic necercetat și de a alege dupre o cercetare aspră mijlócele potrivite cu starea sufletelor, pentru ca succesul să încoroneze silințele sale (1).

4°. In fine rugăciunea, caritatea și alte fapte pióse, impuse pécătoșilor cu titlu de penitențe, sunt numai diferite căi penitențiale, diferite mijlóce curative pentru vindecarea ranelor spirituale. «Am đis că sunt numeróse căi penitențiale și diferite, pentru ca mântuirea să ne fie mai ușóră. . Ești pécătos? Intră în biserică, đî : pécătuit-am ; și vei șterge pécatul. Am adus de exemplu chíar pre David, care pécătui și șterse pécatul său. . După aceia am indicat a treia cale penitențială și am represintat pre vameșul și pre fariseul din Scriptură, adecă fariseul lăudându-se fără rușine, a fost despoiat de pretinsa sa dreptate, pe când vameșul umilindu-se, se retrase cu fructele dreptăței și fu justificat fără greutate ; dádu cuvinte și capătă fapte. Acum se arătăm și să vedem o a patra cale. Care este acésta cale? Caritatea, regina virtuților, care înalță iute pre ómenî la ceriuri ; este cea mai bună protectóre (2). Dar aveți și o altă cale penitențială, o cale și mai ușóră, prin care puteți să scăpați de pécate. Ne încetat vă rugați ; nu slăbi în rugăciune, și chîamă cu căldură bunătatea divină. D-đeú nu se întórce de la acel ce se rógă neîncetat, dar el értă pécatele și împlinește cererile (3). Veđi dar că sunt mijlóce salutare pentru vindecarea ranelor vóstre ; aplică-le statornic unul dupre altul ; umilința, mărturisirea, sdrobirea inimei, mulțămirea pentru canonul dat, ajutorul sэрacilor, fie în banî sau lu-

(1). Despre Preoție II.

(2). Omil. asupra Căinței III, n. 3.

(3). Ibid. III n. 10.

cruri; în fine rugăciunea neîncetată. . . . Fi-vom noi scusabili când, cu atâtea căi care ne conduc la ceriū și atâtea mijlôce de vindecare pentru ranele făcute sufletului nostru dela botez, să rămânem tot râniți? (1).

Este adevărat că unii scriitori vechi occidentali, ca Tertulian, Ciprian, Ambrosie și Augustin, numeau câte-odată penitențele *satisfaceri*, dar nu vroiau să spuie prin aceia că penitențele ar fi avut în ele vre-o valôre sau merit de împăcare, care să espieze păcatele înaintea dreptăței divine; ei înțelegeau numai că, ca pedepse părintești, deșteptă în păcătoși o adevărată căință, carea îmblândește pre Părintele ceresc și ca eserciții pióse, oferă penitenților mijlôce și ocasiunea de a esprima și a mărturisi înaintea lui D-șeu tot adevărul și totă profundimea căinței carea singură îl satisface (2). Ast-fel vorbind de necesitatea absolută a mărturisirii carea se practică în public în biserica vechie și prescrierea păcătoșilor diferite grade de căință, Tertulian dice :

(1). La II Cor. om. IV. Sântul Vasilie, raționază tot ast-fel. „Medicii, dice, îndemnă pre bolnavi a privighea cu luare aminte și a întrebuița tot ce pôte servi la vindecarea lor. Așa și Cuvântul, medicul sufletelor nóstre, prin asemenea mijloc vindecă sufletul care suferes de păcat. Ia séma asupra-ți, ca să capeți mijlôce de vindecare potrivit cu păcatele tale. Păcatul tîu este mare și greu; fîți trebuie o mărturisire lungă, lacrimi amare, o privighiere continuă și post. Este ôre greșala ușoră și tolerabilă; penitența să fie proporționată. Numai ia séma să ai consciința de starea sănătăței sau a bólei sufletului tîu“ (Omil. la cuvintele : *Luati séma*, etc Oper. St. Păr).

(2). În înțelesul acesta chiar în biserica ortodoxă, penitențele sunt privite ca mijlôce de a îmblândi sau a satisface pre D-șeu. „Ertarea păcatelor, scriea Ieremia, patriarhul Constantinopolei, o însoțim cu penitențe din multe cause fôrte grave. Mai întîiu pentru ca păcătosul prin o suferință voluntară, să scape de pedepsa involuntară și grea, ce-l așteptă în lumea ceea-laltă, căci nimic alta decât o suferință voluntară nu pôte îmblândi pre Domnul. De aceia dice St. Grigorie că „lacrimile sunt plătite prin dragoste“. Nu alt scop ce ne propunem prin penitențe, este de a nimici în păcătos aceste dorinți grozave care nasc păcatul, căci noi știm

«Satisfacerea se măsură duple confesiune (în înțelesul arătat); dela mărturisire vine căința și prin căință D-zeu ne devine bine-voitor» (1). Sântul Ciprian sfătuea ast-fel pre păcătoși : «Să ne întorcem la D-zeu din totă inima și esprimând căința pentru păcatele noastre prin sinceră părere de rău, cerem mila lui D-zeu. Sufletul nostru să se prosternă înaintea lui; întristarea să-l satisfacă (illi moestitia satisfaciat); totă speranța să fie întru el. Ne arată singur cum trebuie să-l rugăm. „Acum decî, ȳice Domnul, întorceți-vă cãtră mine din totă inima, cu posturi, cu lacrimi și suspinuri; sfăși-ați-vă inimile și nu vestmintele“ (Ioel, II, 12). Să ne întorcem la D-zeu din totă inima; ast-fel vom îmblândi mânia sa cu posturi, cu lacrimi și suspinuri, cum ne învață singur. . . . Căește-te pre deplin; arată-ți întristarea inimei prin plângerî și suspinuri. . . . Ast-fel este penitența care satisfacă; dar orî-cine respinge canonul pentru păcat își închide pórta satisfacerei. (2). De asemenea tericitul Augustin ȳice duple Sântul Ambrosie (3), că păcătoșul ce se căește satisfacă pre

că contrariul prin contrar se vindecă. Un alt scop este de a procură sufletului un fel de legătură, un frîu, care să-l împedece de a mai sêvêrși aceluși fapte de care s'au curățit. Mai avem un scop, de a face pre om laborios și răbdător, virtutea fiind o labóre. Voim în fine să cunoșcem dacá cel ce se căește urăște păcatul. Acel care se află însă pe patul morței este scutit de tóte acestea și-i ertăm păcatele, multămindu-ne cu sinceritatea căinței și a convorbirei sale“ (Actele teol. Würt. și patr. eremia resp. 1, c. 12).

(1). . . . „Pœnitentia Deus mitigatur“ (De Pœnit., c. IX). Și duple aceste cuvinte : „Itaque exomologesis prosternendi et humiliŃcandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordiæ illicem. . . “ (Ibid., Patol. Curs. compl. t. 1. p. 1243).

(2). De lapsis, c. 29, 32, 34. „Illic superest pœnitentia que satisfaciat; qui autem pœnitentiam criminis tollunt satisfactionis viam claudunt“, (In cit. Patol. IV, p. 489, 491, 492).

(3). Grandi plagæ alta et proluxa opus est medicina; grande seelus grandem habet necessariam satisfactionem. . . . Et ideo fortius dolendum quia peccatum est fortius“ (De Lapsu virgin. consec., c. VIII, n. 37, in cit. Patol., XVI, 378, 379).

D-zeu pentru păcatele sale, mai ales prin lacrimile căinței, prin jertfirea unei inimi întristate și umilite (1).

§. 228. *Invățătura bisericei romane asupra indulgenților este greșită.*

Căderea în vătăturei bisericei romane asupra penitenților, ca pedepse temporale spre a satisface dreptatea divină, atrage după sine căderea în vătăturei în privința *indulgenților*. Iacă care sunt punctele principale : 1°. În taina Căinței, er-tând D-zeu căințoșilor păcatele lor și scutindu-i de pedep-sele eterne pentru aceste păcate nu-i eliberază în tot-déuna de pedepsele temporale, care impuse de confesor (în peni-tențe) sau chiar ne impuse, trebuie să fie numai decât îndur-ate de păcătos sau în viața acésta sau dincolo de mor-mânt în Purgatoriu, spre a satisface dreptatea divină. 2°. Dar omul fiind slab și puterile sale ne fiind îndestulătore pentru acésta, pedepsele acestea temporale pot să-i fie cru-țate, sau să fie răsplătite, în fața dreptății divine, prin meri-tele supra abundente ale lui Iis. Christos și ale sântilor, care constituie averea bisericei. 3°. Dreptul de a face asemenea compensațiuni și a scăpa ast-fel pre păcătoși, nu numai pre cei vii, ci și pre cei morți, de aceste pedepse temporale, a-decă dreptul de a da indulgenții, aparține bisericei (2).

I. Am recunoscut deja falșitatea socotinței dintéiu ; ea este în opunere cu învățătura lui Christos în privința satis-facerii dreptății divine și justificarea păcătosului, în opu-

(1). Non enim sufficit mores in melius commutare et a factis et malis recedere nisi etiam de his que facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, comperantibus eleemosynis" (Mat., V, 7) (Serm. CCCLI, c. 5 n. 12, in cit Patrol. XXXIX, p. 1549).

(2). Perrone, Prælect. theol., vol. VII, Tract. de Indulgentiis.

nera cu învățătura bisericeii vechi, în opunere chiar cu ideia sănătosoă despre dreptatea divină și lăsarea și ertarea păcatelor. Iată cea ce ne rămâne de spus :

1°. Dacă penitențile sunt pedepse temporale pe care păcătoșul ce se căește trebuie să le îndure spre a satisface dreptatea divină, este de prisos ale suprima, sau mai bine, de ale răsplăti înaintea lui D-șeu prin meritele prisositoare ale Domnului nostru Iisus Christos și ale sântilor. Invățătura indulgențiiilor este prin urmare întemeiată pe nășip.

2°. Dacă din contră, penitențile nu sunt alt-ceva decât pedepse părintești având de scop vindecarea bólelor sufletulu, ele pot ca remedii, să fie suprimate, sau înblânzite, sau înlocuite cu alte remediiuri mai potrivite cu starea căincioșilor, așa precum prescriu chiar canónele sântelor sinóde și precum practică până acum biserica ortodoxă. Dar a râdica penitențile fără a avea nici o privire la starea morală a penitentulu, a da indulgenții păcătoșilor fără a esamina dacă sunt îndreptați sau nu, este a abuza de un drept chiar în dauna acestor căincioși.

3°. Dacă efectele penitenților, ca pedepse curative, se mărginesc la viața presentă, unde păcătoșii au încă posibilitatea de a se trata și îndrepta, dar nu se întind până dincolo de mormânt (1), este cu totul de prisos a mai da indulgenții în folosul celor morți spre a-i trage din pretinsul purgator.

4°. Un păcătoș se pôte folosi de pedepsele impuse; dar a se folosi de niște pedepse ce nu i s'a dat sau chiar să fi fost

(1). Se scie din hotărîrele sinódelor că căincioșii erau scăpați de penitențile lor și reintegrați în biserică mai înainte de mórtea lor; că acei cărora li era interdisă Euharistia primeau sânta comuniune chiar când timpul penitenței lor nu era încă sevêrșit. (Concil. Ancir. can. 6, 22; Neoces. Can. 8; 1 Nic., Can. 13; de Cartag. Can. 7; Vasilie cel Mare, can. 73; Greg. Nisis., can. 2).

date de D-zeu, și nu de noi, bună-ora, în pretinsul purgator, este, pe de o parte ceva străin și pe de alta, ceva îndrăzneț.

II. In privința socotinței a doua avem de făcut câte-va observări însemnate :

1°. Este foarte adevărat că meritele Mântuitorului sunt nemărginite, că constituie o comoră nesecată de har, care justifică și mântuește pre păcătoși; dar aceste merite nu pot fi apropiate și socotite ómenilor, decât sub condiția credinței, a unei adevărate căinți și a faptelor bune, fructe ale credinței și ale căinței, sau cel puțin ale unei ferme hotărâri de a se îndrepta și a trăi cu sântenie (§. § 197, 198); cea ce dau a înțelege păstorii bisericeii ortodoxă, când ertă pre păcătoși, în taina Căinței (§. 224). Dar a se socoti păcătoșilor meritele lui Christos fără să fi împlinit aceste condițiuni, și a-i elibera în virtutea acestor merite, de pedepse, de și temporale, la care D-zeu, în dreptatea sa, îi supune pre păcătoși, cu un cuvânt a da indulgenței, este o violare vedită a legii.

2°. Meritele sântilor, orî cât de mari ar fi ele, nici odată nu se pot socoti ca prisositoare, suprabundente, ne obligătoare din partea lor, și a fi socotite altora spre a-i justifica înaintea dreptății divine. In adevăr :

a). Faptele bune ale sântilor nu se pot atribui numai lor; ele au fost sêvêrșite cu ajutorul harului D-zeesc, și fără meritele lui Iisus Christos, n'ar avea nici un preț la tribunalul dreptății eterne. b). Legea evangelică, care duce la viață este de „o întindere nesfêrșită“ (Ps. CXVIII, 96), așa că orî cât ar crede cine-va că a îndeplinit-o totuși vor mai rămânea puncte pre care nu le-a împlinit. „Fiți desêvêrșiți precum și tatăl vostru cel ceresc este desêvêrșit“ (Mat., V, 48), îată scopul la care sunt chîemați și trebuie să tindă statornic toți creștinii! Chîar ómeni ca St. Apostol Paul nu se pri-

veaŭ ca perfecŭi ŝi ŭiceaŭ : „*Nu cred sã fi ajuns încã ; numai una, cele din dãrãt uitãndu-le, ŝi ia cele dinainte tin-
dẽndu-mẽ, la semn alerg, la rãsplãtirea chãmãrei de sus a lui
D-ŭeu ãntru Christos Iisus*“ (Filip. III, 13, 14). A face ceva
mai mult decãt trebuie ar fi a tinde la o perfecŭiune supe-
riorã acelia ce o cere credinŭa creŝtinã.

c). Trebuie a ne aminti cã „*ãn casa pãrintelui sunt multe
lãcaŝuri*“ (Iõn IV, 2). Mõrtea loveŝte pre un copil ãndatã
dupre botez, ãn curãŝie ŝi nevinovãŝie ; pentru acest copil
este un grad determinat de fericire. Dacã mõre un om
mare, care a avut timpul de a arãta credinŭa sa prin fapte
ŝi a aduce roduri bune, este pentru el o altã rãsplãtire de-
cãt pentru un copil. Se ãnalŭã la D-ŭeu un sãnt atlet care
petrecu tõtã viaŝa sa ãn ostenelele ajunãrei ŝi ale curãŝiei,
sãrãcia de bunã voie ŝi abnegaŝie deplinã ; pentru un ase-
minea om este ãncã o altã rãsplãtire mai ãnaltã, un grad su-
perior de fericire. Prin urmare orã cãt de bune ar fi fap-
tele unuã om, orã care ar fi meritele sale pre pãmẽnt, pen-
tru tõte aceste merite va trebui sã fie o recompensã con-
respondentã, ŝi nici ãntr'un cas nu pot fi prisositorẽ, supra-
abundente, nefolositorẽ chiar pentru cei dreptã.

d). Din a ceia cã D-ŭeu a cruŝat, cum este tot-dẽuna gata
a cruŝa pre pãcãtoŝi din dragoste cãtre cei dreptã (Gen.,
XVIII 33 ; Ex., XXXIII, 32, 33), nu trebuie a ãncheia cã a cru-
ŝat, ŝi cruŝã ãncã numai ãn considerarea meritelor prisosi-
tõre ale altora, primind satisfacere din aceste merite ŝi ãm-
putãri pãcãtoŝilor. Dreptã sunt amici ŝi fiã iubiŝi ai lui D-ŭeu
(Iõn, XV, 14, 15) ; tõte cãile lor sunt plãcute (Ps. 1, 6) ; tõte
dorinŝele lor sunt bune ãnaintea lui (Prov., XI, 23) ; tõte
cererile ŝi rugãciunile lor ãsunt plãcute (XV, 29). Ei bine !
Din cauza acesteã iubirã pentru plãcuŝii sãi, mai ales din
causa intervenireã ŝi a rugãciunelor pe care le ãnalŭã cãtre

tronul său în favoarea altora, și acesta adesea cu atâta putere că chiar ei, ca Moisi și Paul doresc să ne lipsiți de împărăția lui D-zeu în folosul aprópelui lor (Ex., XXXII 32; Rom.. IX, 3); de sigur din cauza aceia D-zeu cruță pe păcătoși. El cruță pe fiii săi vinovați pentru rugăciunile plăcușilor săi, cari cu adevărat l-a satisfăcut; el îi cruță pentru nemărginita sa bunătate către unii și către alții, dar nici decum în virtutea dreptăței sale, ce se pretinde a fi satisfăcută pentru călcările unora prin meritele prisositoare ale altora.

3°. În deosebire, în privința penitenților, presupuind chiar că să fie merite prisositoare ale sântilor și că aceste merite, cu ale Mântuitorului, ar putea fi socotite păcătoșilor pentru ai scăpa de pedepsele decretate prin dreptatea divină, ei bine! chiar presupuind acesta, penitențele nefiind pedepse impuse păcătoșilor spre a satisface dreptatea divină, ci mijloce curative pentru tratarea bólelor spirituale, nu se póte înlocui penitențele prin meritele în cestiune; este nedrept a da pentru aceste merite indulgenții păcătoșilor și ale retrace remediile spirituale înainte de a aduce fructele lor salutare.

III. Latini citéză spre sprijinul socótiței lor cuvintele Mântuitorului către Sântul Petru : „*Oră câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceriuri*“ (Mat. XVI, 19), și esemplul bisericei vechi. Iată răspunsul nostru :

1°. Este adevărat că Petru, ca și ceilalți Apostoli și toți păstorii bisericei (Mat., XVIII, 18; Ión XX, 22, 23) au primit dreptul divin de a deslega pe păcătoși și ale lăsa greșale precum și de pedepsele pentru aceste păcate. Dar :

a). Nu trebuie a exercita acest drept decât în numele și în puterea meritelor lui Iisus Christos, dela care țin dreptul acesta și cărora le-a dis : „*Pecum m'a trimes pre mine*

Tatăl și eu vă trimet pre voi. . . . Luați Duh Sânt; cărora veți erta păcatele ertate vor fi și cărora le veți ținea vor fi ținute“ (Ión, XX, 21-23). Aici nu găsim nici cea mai mică alusiune la meritele sântilor. Păstorii bisericei n’au deci nici într’un chip dreptul de a erta păcatele în puterea preținse-
lor merite ale sântilor.

b). Ei trebuie sa eserciteze dreptul acesta numai în taína Căinței saú prin mijlocul acesteí taíne, și prin urmare cu unele condițiuni din partea căincioșilor. In adevăr, mai ân-
tăiú, chîar pe cuvintele citate ale Mântuitoríului este întemi-
miată taína Căinței, cum și latinii mărturisesc, și apoi pás-
torii bisericei nu pot deslega pre pécatoși de pécatele lor și
de pedepsile acestor pécate decât numai prin harul Spiritu-
lui Sânt (Primiți Spirit Sânt; cărora veți erta etc) care se co-
munica în genere prin sântele taíne, și în deosebí, pentru
deslegarea creștinilor căincioși, prin taína Căinței. Păstorii
bisericei n’au prin urmare dreptul de a deslega pécatele și
pedepsele pentru pécatele ómenilor cariú n’au venit la taí-
na Căinței saú n’au venit cu condițiile cerute și nu s’au
cáit cu adevărat; ei n’au dreptul a da indulgenții fără deo-
sebire tuturor celor ce le cer.

c). Cu atât mai mult n’au dreptul a da indulgenții pen-
tru cei adormiți și a-í deslega de pécate precum și de pe-
depele pentru pécate, în așa numitul purgator, ne mai pu-
tând aceștia a se apropia de taína Căinței nici a ímplini
condițiile cerute dela cei ce se cáesc. Astă-đi chîar și latinii
convin că biserica nu póte întinde dreptul seú de ertare ce-
lor trecuți din viață și că în porunca Mântuitoríului: „*Orí
ce veți deslega pre pămênt.*“ cuvintele *pre pămênt*
trebuie a se raporta atât la acel ce dá ertarea, cât și la cel ce
o primește (1).

(1). *Instit. Catholic. in mod. Cateches.* t. III, p. 307.

Ei n'aũ decĩ ca temeiũ al dreptului ce-și arogã pontificele lor de a da indulgenții în profitul sufletelor care sunt în Purgatoriũ, decãt urmãtorul raționament : «Tõte rugãciunile pentru morți, sãnta jertfã, caritatea și alte fapte bune sunt de folos celor trecuți din viațã ; de ce nu s'ar folosi ei de meriteie prisositoare ale lui Iisus Christos și ale sãntilor, care li s'ar aplica, *per modum sufragii*, în calitate de mijlocire, adecã prin mijlocul *oferirei* acestor merite lui D-đeu prin papa. (1)? Da, meritele Mãntuitorului, pentru nemãrginita bunãtate a lui D-đeu, pot sã aibã o influențã salutarã chĩar asupra morților, în virtutea acestor merite se folosesc și de rugãciunile pe care cei vii le adresẽzã cereiului pentru ei, și de milostenii, și mãi ales de sãnta liturgie. Dar de aici rezultã numai cã episcopul Romei, precum și alți pãstorĩ ai bisericei, în virtutea meritelor Mãntuitorului, põte și trebuie a se ruga pentru morți, mãi ales cãnd se sãvãrșeste sãnta liturgie, întemeindu-se pe milostivirea divinã și lãsãnd puterei lui D-đeu de a auđi saũ nu aceste rugãciuni, de a desiega saũ nu pre pãcãtoși de pedepsele pentru pãcat ; nu urmẽzã nici de cum cã papa sã fie în drept a da dupre plac indulgenții pentru a isbãvi sufletele creștine de Purgatoriũ.

2º. Citãnd spre sprijinul invẽtãturei lor esemplul bisericei vechi, teologii romanĩ susțin urmãtõrelele (2) :

a). «Apostolul Paul dãdu o indulgențã pãcãtosului din Corint și-l deslegã de pedepsa temporalã». Dar Sãntul Paul precum am observat, dãdu o penitențã acestuĩ pãcãtos aume spre vindecarea spiritualã, „*pentru ca sufletul sa fie mãntuit*“ și nici de cum spre a satisface dreptãței divine și retrase remediul îndatã ce și'a produs efectul și pẽ-

(1). Perrone, Tract. de Indulg., propos. IV.

(2). Id., ibid., propos. I.

cătosul s'a căit cu adevărat (II Cor., II, 6, 7). Aici, prin urmare, indulgența, în sensul roman, nu pôte avea loc.

b). «Pe timpul lui Tertulian și Ciprian, ȃic ei, biserica ȃadu de mai multe ori ertare apostatilor, prin intervenirea martirilor și a mărturisitorilor credinței, îi scuti de penitențe sau de pedepsele ce le meritaū și ast-fel întrebuiņă dreptul de a da indulgenții». Este adevărat, că pe timpul acela capiī bisericeī stimaū fôrte mult pre sântiī martiri și prin intervenirea lor primeaū cȃte odată pre apostatī; dar nu socoteaū nici de cum acestora meritele prisositore ale acelora; cȃci chȃr cu intervenirea martirilor, penitența și îndreptarea pȃcătoșilor eraū condițiunile neapărate pentru ertarea lor. «Domnul, ȃice St. Ciprian care vorbi cu de amărunitul în privința acēsta, pôte erta cu îndurare dupre rugăciunile sântiilor martiri chȃemați în ajutor de preoți, dar numai pre acel ce se cȃește, se ostenește, se rōgă din tōtă inima ⁽¹⁾, plȃnge cu adevărat cu lacrimi de cȃință și îmblȃnzește îndurarea Domnului prin statornicia sa în fapte bune ⁽²⁾. Si în același timp sântul Părinte îndemnă adesea pre pȃcătoși a nu se rȃzema prea mult pe intervenirea mărtirilor, ci a se înturna ei însăși cȃtre D-ȃeu din tōtă inima, a-l ruga ei însăși, și a-l face bine-voitor prin adevărul cȃinței lor și reforma vieței ⁽³⁾; îi previne cȃ, fără acēstă condițiune, mar-

(1). „Potest ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille deflectere; pœnitenti, operanti, roganti potest clementer ignoscere; potest in acceptum referre quiquid pro talibus et petierint martyres et fecerint sacerdotes“ (De Laps., c. XXXVI, in Patrolog. curs. compl., t. IV, p. 494)

(2). Si precem toto corde quis faciat, si veris pœnitentiæ lamentationibus et lacrymis ingemiscat, si ad veniam delicti sui justis et continuis operibus inflectat, misereri talium potest. . . “ (ibid. p. 493).

(3). De Laps., c. XVII, XXIX, XXXV (ibid. p. 480, 489, 491).

tirii nu pot nimic pentru ei; că nu pot, ca servitorii, să erte ofensa făcută Domnului însuși (1); ei nu pot moralmente, contra voinței supreme și Evangheliei să mijlocască pentru cei nevrednici (2). și mijlocirea lor este primită numai când este dréptă, se póte aduce prin preot conform cu voința divină (3). Pre de altă parte rógă pre martiri și mărturisitori de a lua în considerare meritele fie-cărui păcătos, de a cântări cu îngrijire dispozițiile sale, de a aprecia natura și calitatea păcatelor sale (4), și a interveni numai în favórea acelor cari să căesc cu adevărat și îmblânzesc pre D-zeu (5). Prin urmare, de câte ori biserica veche értă păcătoșilor prin mijlocirea martirilor și a mărturisitorilor, ea făcu anume cu privire la mărturia dată de aceștia, ca ómenii cu adevărat vrednici de credință, pentru adevărata credință și întórcere a acelora, și nici de cum cu pretențiunea de a imputa păcătoșilor meritele prisositoare ale sântilor martiri.

c). «Biserica veche dând canóne păcătoșilor saú pedepse timporale le îmblânza adesea, adecă dádea indulgenții, cum se póte videa și dintr'un canon al sinodului din Ancira. Dar pentru ce făcea acésta? Numai în considerarea

(1). . . „Nec remittere aut donare indulgentia sua servus potest quod in Dominum delicto graviore commissum est. . . “ (De Laps., c. XVII).

(2). Martyres aut nihil possunt, si Evangelium solvi potest, aut, si Evangelium non potest solvi, contra Evangelium facere non possunt“ (ibid., c. XX, p. 483).

(3). Mandant martyres aliquid fieri; sed si justa, si licita, si non contra ipsum Dominum, a Dei sacerdote facienda. . . “ (ibid., cap. XVIII, p. 481).

(4). „Oro vos ut. . . sollicite et caute petentium desideria ponderetis, inspiciatis, et actum, et opera, et merita singulorum, ipsorum quoque delictorum genera et qualitates cogitetis. . . “ (Epist. X ad martyr. et confessor., n. 3. in Patrol., tr. cit. p. 255).

(5). „Quorum pœnitentiam satisfactioni proximam conspiciatis. . . “ (ibid., n. 4. p. 256).

stărei morale a căincioșilor ; pentru că vedând în penitențe remedieri spirituale, ea găsea necesar și folositor, chiar în interesul penitenților, de a împlânzi, sau de a schimba, ori de a adauge, sau de a suprima cu desevêșire remediul, dar nici de cum a socoti în vre un chip pécătoșilor meritele prisositoare ale dreptilor. Este destul a ceti canonul citat din sinodul de Ancira : «Ca episcopii, dupre o cercetare matură a modului întórcerei să aibă puterea de a micșura sau a prelungi timpul penitenței. Să se cerceteze înainte de tóte modul de viață care a precedat și urmat tentațiunea și indulgența să fie regulată dupre acésta, (Can. 5 ; comp. 7). Acésta este confirmată de sinodul din Nicea (1), de Sântul Vasilie (2), Grigorie Nisis (3) și alții (4). Și este de observat că în anticitate erau indulgenții pentru penitenți, nu îndată dupre ce au fost supuși unei penitențe (cum se practica și se practică încă astă-dí în biserica romană, mai ales la serbările iubilare, unde se értă pedepsele chiar înainte de a fi date), ci numai dupre un timp în care pécătosul se pótă sânti tótă greutatea greșalei sale precum și a pedepsei și a se căi (5). Mai este de observat că vechile sinóde și sântii

(1). Trebuie tot-déuna a avea privire la dispoziția penitentului și la modul penitenței sale“ (can. 12).

(2). „Trebuie a mészura cura nu prin timpul duratei sale, ci prin modul penitenței (Epist. către Amfiloh. can. 2). „Tóte acestea le scriem ca să se esamineze fructele penitenței ; căci noi nu judecăm numai prin timp, ci luăm în considerare modul penitenței“ (ibid., can. 84 ; comp. can. 7).

(3). Pentru acei carii se disting prin căldură în penitență și carii acasă prin viața lor întórcerea spre bine, acel ce voește să foloséscă în economia bisericeii póte să prescurteze în favórea lor timpul auditorilor și să ajungă mai curênd la convertire ; de asemenea póte prescurta și acest stagiú și a admite pre penitent la Communiune regulându-se asupra stărei sale de care va avea a se asigura singur“ (Epist. can. către Lit., can. 4).

(4). Papa Innocent, Epist. ad Decent., c. VII.

(5). Conc. Ancir., can. 5 ; 1 Nic., can. 12 s. a.

părinți dispensară de pedepsa bisericească și admiseră la Comuniune păcătoși loviți cu interdicție, dar în pericol de mörte și odată pericolul trecut le impuseră obligațiunea de a suferi canonul ce li s'a dat (1). Aici este o dovadă incontestabilă că vechea biserică privea pre penitenți nu ca satisfaceri aduse dreptăței divine, care puteau să fie suplinite comod prin meritele Mântuitorului și ale sântilor, ci ca mijlóce de corecțiune de care păcătosul era scutit cu condiție de a se îndrepta.

Indulgențiile, care, ca dogmă a bisericeii romane, nu sunt nici de cum întemeiate, precum am văduț, nici pe Sânta Scriptură, nici pe tradiția sacră, sunt în același timp vătămătoare în raport cu viața creștină; ele surpă adevărata căință a păcătoșilor; rădică fără băgare de sémă păcătoșilor mijlócele curative indispensabile pentru vindecarea bólelor spirituale, și amăgind poporul prin cursa unei împécări ușóre cu D-deu și biserica, ele pot să contribue la depravarea generală a moravurilor (2). Nu vom vorbi de diferitele abuzuri ale erarhieii romane, care au fost comise și sunt tot-déuna posibile în distribuirea indulgențiilor (3).

V. Despre misterii Sântului Eleu.

§. 229. *Legătura cu cele ce preced; ideie despre Ungerea cu unt-de-lemn bine-cuvântat și diferitele sale numiri.*

Misterii penitenței ca remediu al harului este destinat tuturor creștinilor în genere, însă numai pentru vindecarea

(1). I. Conc. Nic., can. 12; Greg. Nis, reg. 2; conc. Cart., IV, can. LXXVI, LXXVII.

(2). Cum confirmă istoria, chiar duple mărturia istoricilor romani; de exemplu, veđi Fleury. 4-le Cuvânt asupra Istor. bisericești., n. 2 și 16.

(3). Fleury, Hist. eccles., t. VI, cart 104, cap. 48. ed 1840.

bólelor spirituale. Misteriul ungerii cu Sântul Eleü este un alt remediü salutar, destinat mai ales creștinilor cercați cu rele corporale, spre a-i vindeca nu numai de bólele lor spirituale ci și de bólele corporale. Ideie despre această taină ne-o dă biserica ortodoxă când ȃice : «Ungerea cu Sântul Eleü este o taină, în care, ungënd cu unt-de-lemn corpul bolnavului, se învócă asupra lui harul divin, care vindecă slăbăciunile sufletului și ale trupului (Catehis. mare creșt. p. I. art. 10).

Misteriul acesta purta în vechime și pórtă încă în biserica ortodoxă numele de „*eleü* (1), *eleü sânt* (2), *unt-de-lemn unit cu rugăciune*“ (3); la noi se numește „*sânțirea prin unt-de-lemn, ungera cu eleü sântit*“; câte odată în limba populară, *congregațiune* (sobor), pentru că se face de regulă de mai mulți preoți Denumirile acestui mister în biserica romană, sunt : *Estrema-Ungere* (4), sacramentul agoniei saü a celor ce sunt pe patul morței (5), de o origine mai recentă, nu sunt cu totul exacte, precum vom vedea.

§. 230. *Instituția divină a misterului Ungerei cu unt-de-lemn sântit, și eficacitatea sa.*

De sigur Sântul Apostol Iacob vorbește în Sânta Scriptură de misterul Sântului Eleü când ȃice creștinilor : „*De este întristat cine-va din voi să se róge. De este vesel să cânte, și îndată adaugă : de este bolnav cine-va, să chñeme preoții bi-*

(1). Ἐλαϊον, Hieron., Respons. I ad August. confess., c. VIII, in Act. theol. Wirtemberg. p. 81, ad. 15 84.

(2). Ἐλαϊον ἑλαϊον, Goar., Eucholog., p. 408; Hierem. loc. cit., p. 79.

(3). Ἐὐχέλαιον, Goar., Eucholog., p. 417.

(4). *Extrema Unctio*. Acestă denumire a fost cunoscută abea după secol. al doii-spre-ȃecilea (Mabillon, Præf. in saec. I Benedict., n. 98).

(5). *Sacramentum exeuntium*, Conc. Exon., 1287 an.

sericeî și să se rîce pentru el, ungîndu-l cu unt-de-lemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mîntui pre cel bolnav; Domnul îl va ușura și de va fi sêvêrșit pîcate, i se vor erta“ (Iac., V, 14, 15). Cuvintele acestea arată tot odată și instituția divină a Sîntului Eleü, și eficacitatea sa ca taînă.

1°. *Instituția divină* dîcem mai ântîi. In adevêr, pre de o parte, din legătura vorbei se vede lămurit că Apostolul nu vorbește de acêstă ungere ca ceva nou între creștini, ci le arată numai un mijloc medical ca existînd deja pintre ei și fiindu-le în genere cunoscut, recomandîndu-le întrebuițarea în cas de bîlă. Pre de altă parte este incontestabil că Apostolii nu predicaü nimic dela sine (Gal., I, 11, 12), eî învățau numai aceia ce le poruncise lor Domnul (Mat., XVIII, 20) și aceia ce le inspira Spiritul Sânt (Ión XVI, 13). Se scie că se numeau *miniștri ai lui Christos* și simplu *iconomî*, dar nu institutori ai *misteriilor lui D-đeu* (I Cor., IV, 1). In urmare, chîar ungerea cu St. Eleü comandată aici creștinilor de St. Iacob, ca un remediü misterios pentru maladiile corpului și ale sufletului, este o poruncă a Domnului Iisus și a Sîntului Spirit. Nimic nu aflăm în scriptură asupra timpului, când Domnul nostru institui acêstă taînă, multe lucruri pre care le-a sêvêrșit, ne fiind însemnate în scris (Ión, XXI, 25). Dar este natural a cugeta că și acêsta, ca și cele-lalte două mistere (Botezul și Căința) prin care se dă ertarea pîcatelor, fu dupre înviere, când, „*i s'a dat totă puterea în ceriü și pre pămênt*“ (Mat., XXVIII, 18) și „*când arătîndu-se prin patru-đeci de đile*“ Apostolilor sêi le vorbea de împêrăția lui D-đeu (Act. 1, 3) adecă de constituirea bisericeî sale, unde sântele taîne forméză partea mai însemnată.

2°. *Eficacitatea* acesteî ungeri ca *sacrament*, am mai đis noi. In adevêr pe lângă instituția divină, primul semn în-

dispensabil al fie-căruî mister creștin, cuvintele citate ale Apostolului atribue Sântului Eleu alte două semne caracteristice, adică : semnu material, ungerea cu eleu însoțită de rugăciune, și acțiunea supranaturală a harului legată cu semnul acesta, ertarea păcatelor și vindecarea bólelor. Dar nu se pôte admite cu eterodocșii (1), fără a cădea în o eróre gravă, dupre care St. Iacob a avut aici în vedere un mijloc medical ordinar saũ un dar miraculos de vindecare.

Cea dinteu din aceste idei este falsă. In adevăr ori care ar fi puterea medicală a eleului, nici odată nu se pôte considera ca un remediu universal pentru tóte bólele; Apostolul ȓice în genere : „*De este cine-va bolnav*“ etc. Apoi dacă ungerea cu unt-de-lemn ar fi privită ca un remediu ordinar, naturalminte ar trebui să o aplice bolnavului, amicii sėi, saũ cei ai casei, saũ un medic, cum autorisă scriptura (Ecclesiast. XXXVIII, 1-5); dar Apostolul ȓice să chie-me preoții bisericei. . . » Mai mult încă, el atribue puterea medicală nu numai eleului, ci încă și mai ales rugăciunei preoților : „*Să se róge pentru el, ungendu-l cu unt-de-lemn întru numele Domnului, și rugăciunea credinței va mântui pre bolnav, Domnul îl va ușura*“. In fine la vindecarea bólei se unește și ertarea păcatelor : „*Și de a făcut păcate se vor erta lui*“. Este un efect salutar ce nu se pôte aștepta nici dela un mijloc medical.

A doua din aceste idei nu este mai dréptă decât cea dinteu. Căci. 1º. Nici odată darul vindecărei miraculoșe n'a fost reunit nici cu un semn material determinat, cum se vede din istoria Mântuitorului și a Apostolilor (Ión, VI, 8, 9; Luc. IV, 40; Marc, XVI, 18; Act., III, 6; XXVIII, 8, 9), pe când Apostolul arată aici un semn determinat :

(1). Rosenmüller, in Iacob., CV, c. 15.

oleul. 2°. Acei ce posedau acest dar supranatural nu puteau să vindece decât numai bólele, dar n'aveau puterea a erta păcatele, putere dată de Iisus numai Apostolilor și numai urmașilor lor, pe când Sântul Iacob légă în text ertarea păcatelor cu vindecarea bólelor. 3°. Pe timpul Apostolilor darurile miraculoase, prin urmare și darul vindecărei, aparțineau credincioșilor de tótă chîemarea și de tótă starea (I Cor., XII, 7-12, ș. a); și trebuia, pentru vindecări miraculoase, să se adreseze anume la persoane înzestrate cu darul acesta, fără a se neliniști de condiția lor, pe când St. Iacob recomandă de a chîema anume pre preoții bisericei spre a administra Sântul Eleu. Este evident că aici, nu este vorba de o vindecare miraculoasă, ci de o ceremonie bisericească determinată care dupre învățătura Apostolilor, putea fi administrată nu de toți credincioșii (Ebr. V, 4) ci numai prin miniștrii bisericei (Efes. IV, 11, 12) și în deosebii de preoți (act. XX, 17, 18).

II. Nu este îndoială, că de pe timpul Apostolilor, misteriu Sântului Eleu, s'a administrat în biserică; căci acesta nu putea perde din vedere, și cu atât mai puțin încă a călca o poruncă așa de lămurit învățată de Apostolul și așa de salutară pentru toți credincioșii. Dar ne rămâne și asupra acestui punct mărturiile vechilor învățătorii carii se mărginesc a cita această ungere ca întemeindu-se pe cuvintele St. Apostol Iacob, unde o semnalază prin uuele trăsurii, ca o acțiune sacramentală particulară, sau în fine o desemnază într'un chip direct sub numele misteriu.

1°. Pintre învățătorii carii ne procură mărturiu de feliuлântéiu vom cita :

Origen, care dupre ce a enunțat diferite mijloce de a obține ertarea păcatelor, ca botezul, martiriul, dragostea învăpăetă pentru D-đu, etc., continuă ast-fel : «Este și

al șeptelea, dar aspru și greu : este ertarea păcatelor prin penitență, când păcătosul spală cu plângerî patul său și „*lacrimile sale îi servesc de pâne ziua și noptea*“ (Ps. XLI, 3) și când nu se rușinează a-și mărturisi păcatul său înaintea preotului lui D-zeu, și a solicita un remediu, conform cu cuvântul lui David. «Dis-am : Voiu declara Domnului și voiu mărturisi contra mea nedreptatea mea. . . . și tu mi-ai ertat nepietatea păcatului meu» (XXXI, 5) și adaugă îndată duple aceia : «Prin aceia se împlinește cea ce recomandă Sântul Apostol Iacob : „*De este cine-va bolnav între voi, să chîeme preoții bisericeî, și să-î impue mânele* (1), *ungându-l cu unt-de-lem întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pre cel bolnav ; Domnul îl va ușura ; și de va fi făcut păcate se vor erta lui*“ (V, 14, 15) (2). Origen se pare că nu desparte aici ungerea cu Sântul Eleu de Căință și vorbește de una îndată duple cea-laltă ; dar acesta de bună sémă pentru aceia, căci se practica odinióră, ca și astă-zi, una duple alta, și ore cum fără a fi despărțite.

Sântul Chrisostom, comparând pre preoți, ca părinți spirituali, cu părinții duple trup, ȳice : «Aceștia nu pot să apere de mórte pre fiî lor, și chîiar nu pot în tot-déuna a alunga din corpul lor bóla ce s'a încuibat în ei ; aceia din contră, de mai multe ori au mântuit sufletele celor suferinđi, condamnați a peri, acum supunându-î la o pedepsă moderată, acum ferindu-î de o cădere periculósă, și acés-ta nu numai prin lecțiunii și observări, ci și prin „*ajutoriu preoților*“ . Căci ei au puterea a erta păcatele, nu numai

(1). Inlocuind prin aceste cuvinte pre cele ale Apostolului : „*Să se róge pentru el*“, Origen face alusiune la un obicei ce se ținea până la el în ungerea cu Sântul Eleu : *impunerea mânilor ministrului*“ asupra bolnavului (Veđi ceremonialul).

(2). „*In quo impletur et illud quod Iacobus Apostolus dicit.*“ (In Leo. homil., II, n. 4).

când ne renasc (prin botez) ci și mai târziu după cum este scris : „*De este cine va bolnav între voi, să cheme preotul bisericei și să se roge pentru el, ungându-l cu unt-de-lemn întru numele Domnului*“. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav, Domnul îl va ușura, și de va fi făcut păcate se vor erta lui (Iac., V, 14, 15). Judecând după legătura vorbei și din amăruntelile pe care Sântul Părinte le dă ceva mai sus asupra misterului Căinței, precum și asupra puterii preoților de a lega și a deslega, citând cuvintele Sântului Ión XX, 23 și Mat. XVIII, 18 este permis de a încheia că vorbește aici anume despre taina ungerei cu Sântul Eleu, care se administra numai bolnavilor (1).

Sântul Cyril al Alexandriei, combătând magia dă sfatul următor : „Dacă vre-o parte din corpul vostru se află în prada suferinței, și credeți în aceste cuvinte : Domnul Sabaot și alte asemenea, însușite lui D-zeu de Scriptură ca expresiuni ce aparțin naturei sale, rostește cuvintele acestea în rugăciuni. Veți face mult mai bine decât aceia (carii se încred în magie), căci dați laudă lui D-zeu și nu spiritelor necurate. Tot odată voiți să vă amintesc și cuvintele Scripturii : „*De este cine va bolnav*“. etc. (2). Este de observat că Sântul Părinte menționează aici ungerea cu Sântul Eleu ca un remediu la care trebuie să alerge creștinii în cas de bătă și prin urmare se presupune că acest remediu este cunoscut și întrebuițat în biserică.

2°. La mărturiile de feliul al doilea, mai lămurite de cât cele precedente, se raportează cuvintele lui Victor, preot din Antiohia (sec. V), care esplicând acest text evanghelic despre Apostoli : „*Ungeați cu unt-de-lemn pe mulți bolnavi și-ți*

(1). Veți Chrisostom. despre Preoție, III n. 6 p. 59-63.

(2). De adorat in spir. et verit., lib. VI, Op. t. 1. p. 211 (Paris, 1638).

vindecău“ (Marc, VI, 13) face observarea următoare: „Aceia de care vorbește Apostolul Iacob în epistola sa canonică nu diferă întru nimic de acesta, căci este scris: „*De este bolnav cine-va. . .*“ Unt-de-lemnul vindecă bólele, produce și lumină și bucurie. Unt-de-lemnul întrebuintat spre ungere însemnă și bunătatea lui Dumnezeu, și vindecarea de bóle și iluminarea inimei. Căci rugăciunea face totul, precum scie oricine, și unt-de-lemnul nu este alt-ceva decât simbolul a ceea ce se lucrăză (1). Aceste cuvinte ale lui Cesarie (sec. V) în unul din cuvântările sale către creștinii, se rapórtă iarăși la acesta: „De câte ori vine vre-o bóla, să primescă bolnavul corpul și sângele lui Iisus Christos, și să îngrijască de corp pentru ca să se împlinescă în privirea sa cuvintele Scripturei: „*De este bolnav cine-va. . .*“ Vedeți scumpi frați, acel care în bóla, alérgă la biserică, primește și sănătatea corpului și ertarea păcatelor (2).

3°. În fine în raport cu mărturiile de felial al treilea, unde ungerea cu unt-de-lemn sântit este de a dreptul numită sacrament, vom cita pre papa Inocențiu I (sec. V). Rspunđend la cestiunea: Cum trebuie a înțelege cuvintele Sântului Apostol Iacob: „*De este cine-va etc?*“ El đice: „Aceste cuvinte se rapórtă de sigur la credincioșii atinși de vre-o maladie, care pot să fie unși cu Eleu sânt. Si îndată dupre aceia discutând, dacă episcopul póte administra această ungere, continuă: „Fără îndoială episcopul póte să împlinescă ceea ce ar putea face preotul. Dacă Apostolul vorbi de preoți, este că episcopii, reținuți prin ocupațiile lor, nu pot să mérgă la toți bolnavii. . . Această ungere nu se póte administra acelor cariă aú vre-o penitență (bisericescă), căci

(1). Το δὲ ἔλαιον σύμβολον τούτων ὑπῆρχε (Comment. in Marc. VI., 13 in t. I p. 103 ed. Math).

(2) Serm. CCLV, n. 3, in append, aug., t. V; cf. Sermo. CCLXXIX, n. 5.

este o *taînă*. Cum să se împărtășască o taînă unui om căruia îi sunt interzise cele-lalte? (1), Sântul Gregorie, în *cartea Taînelor*, espune chiar rânduéla Sântului Eleü cu toate rugăciunile și sântele cântări. Aici preotul ungând pe bolnav cu unt-de-lemn sânt, dice între altele : «Te ung cu Sântul Eleü în numele Tatălui, al Fiului, și al Sântului Spirit. Să nu rămâe în tine duhul necurat. . . . ci puterea lui Iisus Christos și a Sântului Spirit să locuască în tine, așa că prin administrarea acestui mister (mysterii), prin ungera cu unt-de-lemn sânt și rugăciunea noastră, vindecat prin puterea Sântei Treimi, să te faci deplin sănătos (2)».

Trebue a adauge că ungera cu Eleü sânt este manținută în numărul taînelor, nu uumăi de latină, cari s'aü despărțit de biserica ortodoxă de prin vécul al noulea, ci și de nestorienă și monofisiți (3), cari fură escomunicați în seculul al cincilea, de sinodul al III-le și al IV-le ecumenic.

§. 231. *Prin cine și cuă se pôte administra misterul Sântului Eleü.*

Aceléși cuvinte ale Sântului Iacob, care servesc a constata instituția divină a acestui mister precum și eficacitatea sa, arată lămurit cuă pôte fi administrat și cari sunt miniștrii.

I. Persónele de categoria ântéiü sunt designate de Apostolul : „*De este cine-va*“ (ἀσθενεί). . . și mai departe : „*Și rugăciunea credinței va mântui pre cel bolnav*“ (ζάμνοντα).

(1). „Pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti; nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?“ (Epist ad Decent., c. VIII, n. 12).

(2). Lib. Sacram., in opp., t. III, p. 235-237, ed. Mavr.

(3). Renaudot, Perpet. dela Foi, t. V, lib. V, cap. I și urm. Asseman, Bibl. orient., t. III, dissert. de Nestor. Syr., p. 276; Marten., de Antiq. Eccl. Ritib., lib. 1. part. II, cap. 7.

Misteriul ungerii cu Sântul Eleü este prin urmare destinat numai creștinilor bolnavi, greu bolnavi, suferinđi, infirmi, cum arată cuvintele Apostolului (1). Dar pre de altă parte ar fi a da într'un extrem, dacă am admite pre bolnavii cari mor sau sunt în agonie; căci cuvintele de care se servește Sântul Iacob, și dupre însemnarea lor grécă, precum și întrebuințarea în scriptură (Mat., X, 8; XXV, 36-39; Luc. IV, 40; VII, 10; IX, 2; Ión, IV, 46; V, 3; XI, 1 s. a), arată nu numai bolnavii de mörte, ci și în genere acei cari sunt greu atinși, prin urmare chiar bolnavii cari au speranță a se îndrepta. De aceia biserica romană cu nedreptul administreză ungerea cu Sântul Eleü, sub formă de viatic, numai bolnavilor de mörte, pentru care o și numesc ei extrema-ungere, sacramentul celor din agonie sau celor murinđi. Usul acesta, dupre mărturia latinilor s'a întrodus în seculul al doî-spre-đecilea (2).

II. Apostolul designeză pre preoții bisericei ca miniștrii ai misterului Sântului Eleü. „*Sa chîeme preoții bisericei*“ ăice. Acęsta nu însamnă fără îndoială că episcopii să nu aibă dreptul de a-l administra, ei cari sunt urmașii nemijlociți ai Apostolilor și împărțitorii privilegiați ai darurilor harului; dar Sântul Iacob amintește numai de preoți pentru că dupre observarea papei Inocențiu I, episcopii fiind reținuți prin alte ocupații nu pot să męrgă la toți bolnavii (3). Numęrul preoților ceruți spre a administra acest misteriu este fixat la șępte, dupre vechiul cerimonial al bisericei ortodoxe (4). Cu tóte acestea, numęrul acesta nefiind

(1). Veđi Ἀσθενέω, κίμνω. Dict. grec. fr. Alexandre s. a.

(2). Chardon., Hist. de l'Extr.-Onct., in curs. Theolog. compl. t. XX, ed Migne. cf. Walter. Manuel de Droit canon, §. 319. nota e.

(3). „Quia episcopi, occupationibus aliis impediti, a omnes languidos ire non possunt“ (Epist. ad Decent., c. VIII, n. II).

(4). Simeon Tesalonic. c. 40. Tabla noua p. IV c. 14.

determinat de Apostolul, și neținând de esența tainei pôte să varieze dupre împrejurări. Ast-fel videm administrându-se taîna acésta câte-odată de trei preoți, ba chiar și de unul singur (1). Biserica romană s'a îndepărtat iarăși de biserica ortodoxă dând dreptul de a bine-cuvênta unt-de-lemnul destinat acestuî mister numai episcopilor (2), și acésta fără de nici un temeiû, pe când Apostolul vorbește în genere, în ungerea cu Sântul Eleû, despre „preoții bisericeî“, fără a aminti chiar de episcopi.

§. 232. *Partea vèdută a misteriuî Sântuluî Eleû și efectele sale nevèdute și salutare.*

I. Partea vèdută a misteriuî ce ne ocupă este arătată prin cuvintele Apostolului : „*S se rîge pentru el, ungându-l cu unt-de-lemn în numele Domnuluî*“. Aici se rapòrtă anume :

1° Ungerea bolnavuluî cu unt-de-lemn. Acest unt-de-lemn este sântit saû bine-cuvêntat de preoți mai dinainte de împlinirea tainei. Dupre aceia ung ei în forma crucei, de șep-te orî succesiv pre bolnav la frunte, la nări, la obraz, la gură, la pept și la mâni pe ambele părți.

2°. Rugăciunea credinței pronunțată de preoți chiar la ungerea bolnavuluî. Dupre cerimonialul bisericeî ortodoxe, ea este ast-fel compusă : „*Printe sânte, doctorul sufletelor și al trupurilor, cel ce ai trimis pre unul născut Fiul tîu, Domnul nostru Iisus Christos, sa vindece tîtă bóla și din mórte să isbăvêscă, tamăduește și pre robul tîu (cutare) de neputința trupêscă și sufletêscă ce-l cuprinde și îl fă sa vieze cu darul Christosuluî tîu*“, etc.

(1). Ibid. cf. Marten., de Antiq. Eccl. Rilib., 1, c. 7 art. 3, 4.

(2). Conc. Trident., sess. XIV, c. 1.

II. Efectele nevedute și salutare ale acestei taîne sunt :

1°. Vindecarea de infirmitățile corpului. Misteriul Sântului Eleü fu destinat pentru cei slabi, bolnavi corporalmente; de aceia vindecarea bólelor corporale este primul fruct al harului acestui mister, cum dice Apostolul : „*De este bolnav, cine-va să chîeme*“ etc. Apoi : „*Și rugaciunea*“ credinței va mântui (σωσει) pre bolnav ; Domnul îl va ușura (εγερει) (Iac., V, 14 15). Veți dice póte că acéstă ungere n'are tot-déuna efectul. Acésta este adevérat. Totuși efectul acesta se produce câte odată ; bolnavul se face puțin câte puțin sănătos și se îndréptă bine. Mai adesea primește cel puțin o mângâere temporală pentru bóla sa, se simte întărit, încurajat a o suferi, și acesta este și scopul taînei Sântului Eleü, căci verbul εγειρω însamnă nu numai „*pun pe picioré, dau viața, ci încă imbarbătez, însuflețesc, întaresc*“ (1). Câte odată chîar primind acest mister nu se vindecă cine-va ; póte că primind taîna Euharistiei, în loc de fructe salutare, „*manânca și bea propria sa condemnare*“ (I Cor., XI, 29) ; adecă din cauza nevredniciei sale, a slăbăciunei credinței sale în Iisus Christos saü a împetrirei inimei. În tine, a dori saü a cere ca de câte ori omul primește acest mister, să fie vindecat de bólele sale, ar fi a dori sa numai móră nici odată ; dar acésta este în contra planului regenerărei nóstre, dupre care ni este de trebuință a desbrăca acest corp muritoriu, acest corp pécătos, spre a ne îmbrăca cu timpul, dincolo de mormênt cu un corp nemuritoriu. De aceia tot bolnavul care recurge la taîna Sântului Eleü trebuie a se lăsa

(1). „Preotul care voește să administreze acéstă taîna (Sântul Eleü) trebuie să rămăe credincios vechiului obiceiü al bisericei, adecă a priveghea ca bolnavul, înainte de a primi ungerea, să se curățască prin misterul Căinței adecă prin mărturisirea pécătelor sale, și numai atunci să-i împărtășască acéstă taîna“ (Prefață la ungerea cu Sântul Eleü în Trebnicul lui Petru Mogila).

cu desevârşire la voinţa Domnului, care scie infinit mai bine ca noi pre cine se cade a-l vindeca şi a-i prelungi existenţa şi pre cine nu (Înţel., IV, 10).

2°. Vindecarea bólelor sufletului. Sântul Iacob dupre ce a vorbit de primul efect al ungerii cu Sântul Eleü asupra bolnavului, vindecarea bólelor corporale, adauge : „*Şi de aũ făcut p cate se vor erta lui*“. Prin acestă espresie condiţională : „*de aũ facut p cate*“, Apostolul presupune evident că înainte de a recurge la Sântul Eleü, bolnavul a primit acum misteriu C inţei, cel -lalt mijloc oferit lui spre a se curăţi de p cate; almintrelea n’ar fi putut să şi-l represinte fără păcat (Ión, I, 8, 10). Şi ast -d  incă in biserica ortodoxă, or -cine recurge la Sântul Eleü trebue să-şĭ cur te p catele sale mărturisindu-le inaintea părintelui său spiritual. Dar, fiind-că sub lovitura unei bóle, unde se reclamă de regulă ac sta ungeri, omul nu este in tot-déuna in stare, slăbit fiind la corp şi la suflet, de a presinta o căinţă adev rat  şi perfectă pentru p catele sale, şi in genere a implini condiţiile ce se cer pentru ertarea c inciosului; fiind-că sunt p cate pe care nu le p te mărturisi deplin din cauza slăbăciunei sale şi altele pe care le uită ale mărturisi, fiind-că unele p cate, mai ales cele mai grele pot incă şi dupre mărturisire să tulbure consciinţa bolnavului, D- eu in milostivirea sa, a dispensat, mai ales in favórea bolnavilor de felul acesta, un nou remediü pentru vindecarea de bóle morale in ta na ungerii cu Sântul Eleü. Aici o adunare de preoţi, st nd inaintea lui, mijloceşte pentru bietul pacient, şi intr’o c lduros  rugăciune adresată in numele bisericii inregi, il r g  de a-i da ertare şi a-i curăţi consciinţa de tot feliul de inţin ciune. „*Te rugăm şi cerem in c sul acesta, ascultă rugăciunea n str , şi o primeşte pre d nsa ca t m ia ce se aduce fie şi cercet za pre servul t u, şi orĭ-ce a greşit cu*

cuvântul, saū cu fapta, saū cu gândul, saū în nópte, saū în ȃi, saū de a căġut sub blestemul preoġesc saū sub blestemul sġu. . Pre tine te cerem ši ȡie ne rugăm, slăbešte, lasa, ertă-ȡi luȡ Dumneġeule, trecġnd fară de legile ši pġcatele luȡ ši cele ce s'aū făcut de dġnšit întru sciinȡă ši întru nesciinȡă. (1). Ast-fel ertarea pġcatelor prin misteriuil ungerei cu Sântul Eleū, destinat anume pentru cei greū bolnavi, nu este alt-ceva decăt complectarea ertărei pġcatelor în misteriuil Căinȡei, complectare cerută, nu din cauza nesuficienȡei Căinȡei chiar pentru ertarea pġcatelor, ci din cauza neputinȡei bolnavilor spre a se folosi de acest remediū salutar în tótă deplinăta-tea sa ši puterea sa salutară.

Căt despre învġġătura romano-catolicilor, cariȡ privesc acġstă ungere ca un viatic pentru bolnav, ca un sacrament în-tăritor al sufletuluȡ contra grozăviei morȡei (2), acġstă învġġătură este cu totul arbitrară. Nicȡ porunca Apostoluluȡ în pri-vinȡa acġsta, nicȡ cerimonialul acestuȡ misteriuȡ întrebuiȡat în tot-dġuna în biserica ortodoxă, nicȡ vechiuil cerimonial al bisericeȡi romane chiar, aša precum îl espune Papa Grigorie cei Mare, nu ne presintă nicȡ cea mai mică alusiune la acest pretins viatic al bolnavuluȡ; se amintešte numai de vinde-carea ši lăsarea pġcatelor sale. Incă ceva; este sciut în ge-nere că cea ce credea biserica vġchġe ecumenică a fi via-tic al credincġošilor nu era, cum creġu mai târġiū biserica romană, misteriuil Sântuluȡ Eleū; ci misteriuil corpuluȡ ši a sângeluȡ Mântuitoruȡluȡ, precedat de acel al Căinȡei. Do-vadă despre acġsta aflăm în canónele sântelor sinóde (3),

(1). 7-a rugăciune a St. Eleū.

(2). Conc. Trident. ses. XIV, c. 2.

(3). In can. 13 al sin. 1 Ecumenic se ȡice : „Aceȡ ce aū ajuns a sfġršitul vieȡei, să se observe ši astă-ȡi pentru ei regula vġchie, adecă : ca cel ce móre să nu fie lipsit de cel din urmă ši indispen-

și regulele sâșilor părinți (1). Și dacă se pôte da misteriful Sântului Eleü numele de Extrema-ungere (espresiune care se întrebuintează câte odată și în biserica noastră), este numai în casurile când Domnul nu rădică din bôlă pre cel suferind și móre îndată dupre aceia. Dar chiar și în cazul acesta misteriful nu pôte să fie numit însoșitoriü pe cale a celui bolnav, nici prin sine însuși nici prin natura sa pôte fi așa numai când este însoșit de Căința și Euharistie, care constituie în sensul propriü calea către viața de veci.

VI. MISTERIUL CĂSĂTORIEI.

§. 233. *Legătura cu cele precedente; Căsătoria ca instituție divină și scopul ei; ideia despre Căsătorie ca misterii și denumirile sale.*

I. Trei din misteriiile bisericei ortodoxe : Botezul, ungera cu Sântul Mir și Euharistia, aü o destinațiune generală, pentru ca fie-care să pôtă deveni creștin, să facă progrese în pietate și să ajungă la mântuirea eternă. Alte două misterii : Căința și Sântul Eleü, sunt destinate iarăși tuturor creștinilor ca remedii salutare, unul pentru bolnavii sufletești, altul pentru bólele corpului și ale sufletului tot odată. Dar sunt încă alte două misterii instituite de Domnul, și care, de și nu sunt destinate pentru toți ómenii, de și nu sabil viatic“. Apoi se arată în ce constă acest viatic : „Dacă móre cine-va ori-cine ar fi, cere participarea la misteriful Euharistiei, dupre ce Episcopul va cerceta mai întâiü să i se administreze Misteriful“.

(1). Dacă cine-va este pe patul morței înainte de a trece timpul canonului ce i s'a dat, în cazul acesta umanitatea sâșilor părinți ordonă să se împărtășască și să nu întreprindă călătoria cea îndelungată fără să fi primit cel de pre urmă viatic (Greg. Nis. Epist. can. a Lit., can. 7).

sunt indispensabile pentru fie-care din membrii bisericeii imediat, în schimb sunt de o necesitate absolută pentru scopurile bisericeii în genere, pentru existența și prosperitatea sa. Voim să șicem : 1°. Misteriul Căsătoriei, care comunică particularilor darul de a procrea, dupre legile naturei, fii carii trebuie să fie membrii bisericeii ; și 2°. misteriuil preoției, care comunică iarăși particularilor darul de a naște în chip supranatural fii bisericeii și a-i crește pentru viața eternă (1).

II. Căsătoria se poate privi din două puncte de vedere : ca o lege a naturei sau o instituție divină, și ca un misteriu al Bisericeii Noului Testament, care consacra această lege și acum chiar, dupre căderea omului. Voind a espune învețătura bisericeii despre Căsătorie în înțelesul din urmă, credem de necesar a spune mai înainte, spre a precisa mai bine ideile, câte-va cuvinte asupra Căsătoriei ca instituție divină și scopul ei.

Căsătoria este fără îndoială o instituție divină ; este o lege stabilită de Creatoriuil în organizarea omului chiar, apoi confirmată și desvoltată în descoperirea supranaturală. Sântul autor al Facerei șicem, istorisind origina primilor oameni : „Deci a creat D-șeu pre om dupre chipul său ; dupre chipul lui D-șeu l-a creat, și i-a creat bărbat și femeie. D-șeu i-a bine-cuvântat și le-a șis : Creșteți și vė înmulțiți ; umpleți pământul“ (Fac. I, 27, 28). Citând mai departe în deosebii origina primei femeii și prezentarea sa la Adam,

(1). Aceiași împărțire a celor șapte taine ale bisericeii ortodoxe în trei clase este lămurit esprimată de Eremia, patriarhul Constantinopolei : Παντί μεν χρήσιμα-τὸ Βάπτισμα, τὸ μύρον, ἡ κοινωνία τοῖς δε ἀριερωμένοις Θεῶ-ἡ χειροτονία, ὡς λαϊκοῖς ὁ γάμος, καὶ τοῖς μετὰ Βάπτισμα ἁμαρτησασιν-ἡ μετάνοια καὶ τοῦ ἡγιασμένου χροῖς ἐλαίου (Resp. I ad August. Confes. Cap. VII in Act. theol. Wirtemberg. p. 77).

dice : „*Și Domnul D-zeu formă femeia din côsta pe care a luat-o din Adam și o aduse la Adam*“. Atunci Adam luminat de Spiritul lui D-zeu, dîse (Mat. XIX, 4-6) : „*Iată acum os din ôsele mele și carne din carnea mea. Acésta se va numi femeie, pentru că din bărbat a fost luată. De aceia va lasa omul pre tatăl său și pre muma sa și se va lipi de femeia sa și vor fi doi un trup*“ (Fac. II, 22-24). Tóte acestea avură loc la începutul lumii, în zilele nevinovăției omului. Dupre deluviu, de și neamul omenesc era în starea cădereii, D-zeu confirmă din nou legea Căsătoriei prin bine-cuvîntarea sa, așa precum făcuse la început. „*Și a bine-cuvîntat D-zeu pre Noe și pre fiir sêr, și le dîse : Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul*“ (Fac. IX, I; comp. 7). In legea dată de Moisi aflăm dispoziții severe, care garantară inviolabilitatea legăturii casnice, ca instituită și bine-cuvîntată de D-zeu (Lev., XX, 10; Deut., VII, 14; XXII, 22; XXVIII, 11; comp. Mat., II, 14-16). In Noul Testament Mântuitorîul nostru însuși confirmă acest adevăr când, la întrebarea fariseilor : Óre pentru orî-ce feliu de cause se pôte despărți de femeia sa? răspunse : „*N'ați cetit că Acel ce a creat pre om dela început l-a creat bărbat și femeie, și este dîs : Pentru aceia va lasa omul pre tatăl său și pre muma sa și se va lipi de femeia sa, și nu vor măi fi doi ci un singur trup? Ast-fel nu vor măi fi doi, ci un singur trup. Ceia ce a împreunat D-zeu omul să nu despartă*“ (Mat. XIX, 4-6). Și acésta o întărise măi înainte bine-voind a onora cu prezența sa nunta ce se făcu la Cana Galileei și făcu acolo prima sa minune (Ión, II, 1 etc). Același adevăr fu confirmat și de Sântiți Apostoli, Sântul Paul dîce în una din epistolele sale : „*Omul n'a fost creat pentru femeie, ci femeia pentru bărbat. . . Totuși nici bărbatul nu este fără femeie nici femeia fără bărbat, întru Domnul. Căc, precum femeia a fost luată din bărbat, așa și*

bărbatul se naște din femeie, și totul vine dela D-zeu“ (I Cor., XI, 9, 11, 12). Aiurea face această observare : „*Cel ce-și mărită fiica bine face*“ (VII, 38). Aiurea condamnă pre amăgitorii carii prin desprețul lor pentru căsătorie, o înderdicea (I Tim., IV, 13). Dupre Apostolii instituția divină și sântenia căsătoriei fură predicate și apărate de părinții și învățătorii bisericei, Ireneu, Clement Alexandrénul, Metodie, Tertulian, Ión Chrisostom, Augustin și mulți alții (1), contra discipulilor lui Menandru (2), Saturnin, Carpocrat, Basilide (3), Marcion (4); contra encratiților (5), Maniheilor (6) și altor eretici (7), carii combăteau căsătoria și o dădeau ca o invenție a lui Satan, pentru o stare nedemnă de creștin.

Instituția divină a căsătoriei are un îndoit scop. Cel dintîiu este propagarea și conservarea neamului omenesc, cum rezultă chiar din cuvintele lui D-zeu care bine-cuvîntă prima pîreche. „*Bărbat și femeie i-a făcut țice Moisi, și D-zeu îi bine-cuvîntă și le țice : Creșteți și vî înmulțiți, și umpleți pămîntul*“ (Fac., I, 27, 28). Pe lângă scopul acesta mai este și acela de a naște și a înmulți fii pentru biserica lui D-zeu (8),

(1). Ireneu, adv. Hær., 1, 28, n. 1; Clement Alex., Strom., III, 6; Metod., Conv. dec. virg. orat. II, n. 2; Tertulian, adv. Marcion., I, 29; Chrisost., in Genes. homil. XXI, n. 4; Augustin, adv. Secund. Manich. c. XXII.

(2). Epif., Hæres., XXIII.

(3). Iren., adv. Hæres. I, 24; Clem. Alex., Strom. III, 1, 2; Ciril Ierus. Catehese VI, n. 17; Epif. Hæres. XXIV, XXVII.

(4). Iren. adv. Hæres., I, 28, n. 1; Tertul., adv. Marcion., I, 29, 30; IV, 11, 29; v. 7.

(5). Iren. adv. Hæres. I, 23, n. 1; Euseb. Historia ecclesiast., IV, 29; Epif. Hæres., XLV, LVI, n. 1.

(6). Tit. Bostr., adv. Manich., II, 16; 33; Aug., Mor. Manich., II, 10, n. 19.

(7). Socrate, Istoria biserice., II, 43; August., Hæres. LXX.

(8). Clem. Alex., Strom. III, 23; Min. Felix, Octav., XXXI; Aug. Serm. LXI, n. 22. Conform cu ideia această Sântul Gregorie Teologul țice : „Când căsătoria este anume căsătorie, și uni-

care dela început trebuia să se compue din toți ómenii său neamul omenesc întreg (§. 168). Al doilea scop este, ajutorul reciproc al soților în cursul vieței presente. „*Și a dis Domnul D-zeu : Nu este bine să fie omul singur ; să-î facem ajutor asemenea lui*“ (Fac., II, 18) (1). Și a făcut D-zeu pe prima femeie Eva din cónsta lui Adam, pentru ca ast-fel de unitate a naturei să-î unescă cu atât mai tare unul de altul și să-î facă a trăi nedespărțiți unul de altul (II, 22-24). La aceste două scopuri ale cásătoriei, dupre cáderea omului se unește un altul, anume de a pune un friu dorințelor vinovate care s'aũ manifestat în natura omenescă și de a aduce remediũ înclinărilor sensualitáței. „*Este bine omului să nu se atingă de femeie ; dar spre a înlătura necurátia să-și aibă fie-care barbat femeia sa și fie-care femeie barbatul său*“ (I Cor., VII, 1, 2). Și mai departe ; „*iar ȕic celor necásatoriți, și vėduvelor : Bine este lor, de vor rėmânea precum și eũ ; iar de nu se contenesc, să se cásatorėscă, cã mai bine este să se cásatorėscă, de cât să arȕă*“ (ibid., 8, 9). Tot acest scop este lămurit indicat de vechiũ învėtătorũ al bisericeĩ (2).

III. Cu scop de a sânti, înalța și întări legea cásătoriei, acėstă lege, carea sântă și curata prin origina sa divină și scopurile sale, în urma neorânduelei ivite în natura omenescă, supuindu-se influenței funeste a pėcatului și numeróselor alterațiunii din partea ómenilor sensualĩ, Mântuitorũ nostru Iisus Christos bine-voi a stabili în biserica sa un

re conjugală, și dorința de a lăsa dupre sine prunci, atunci este bună cãci înmulțeste numėrul credincioșilor servitori ai lui D-zeu“ (Serm. 37 ; Oper. St. Păr. III, 221).

(1) Chrisost., in Genes. homil. XXI, n. 4 ; LIX, n. 3.

(2) Clem. Alex., Strom., III, 12 ; Chrisost., XLIII, n. 9 ; de Virginit., c. XIX, XXV ; August., de Genes. ad litter. IX, 7, n. 12 ; de Nopt et Concup., I. 14.

misteriū deosebit, misteritul Căsătoriei. Prin acésta se înțelege o cerimonie sântă în care persónele care se unesc prin căsătorie, fiind unite serbătorește în fața bisericei prin promisiunea unei fidelității conjugale reciproce, primesc de sus prin bine-cuvântarea preotului, un har divin care consânțește unirea lor conjugală, o înaltă la înălțimea închipuirii spirituale a lui Iesus Christos cu biserica sa, și-î ajută a împlini diferitele scopuri ale căsătoriei. Acest misteriu se mai numește și *Cununie*, din cauza cununilor ce se află pe capul soților în timpul oficiării acestui misteriu. Grecii și latinii mai dau acestui misteriu și alte numiri (1).

§. 234. *Instituția divină a taînei Căsătoriei și eficacitatea sa.*

Când și cum a instituit Domnul nostru taîna Căsătoriei : la nunta din Cana Galileei (Ión. II, 1-11) (2), saū când desvoltă adevărata idee despre căsătorie, când fu întrebat de farisei, El di se : „*Ceia ce D-deu a unit omul să nu despartă*“ (Mat., XIX, 1-12) (3); saū numai dupre invierea sa, când s'a arătat „*prin patru-deci de zile*“, ucenicilor săi, „*vorbîndule, de împărăția lui D-deu*“, adevă de lucruri privitoare la instituirea bisericei sale (Fapt. I, 3), cea ce evangeliștii nu amintesc

(1). Τελετή γάμων, Balsam., in Theoph. Alex. Resp. can. XI; τελεία, ιεροτελεστία, Balsam., in Phot. Nomoc., t. XIII, c. II : „Conjugium, nuptiæ, nuptiale mysterium“. Papa Leon, Epist. ad Rustic. Navboun., CLXVII, ed Ball.

(2). Tot acésta idee o exprimă unii învățători ai bisericei când dic că atunei Iesus Christos bine-cuvântă căsătoria prin prezența sa, a sântit-o și umplut-o de har (Epif., Hæres., LI, c. 30; LXVII, c. 6; Cyr. Alex. lib. II in Iohann. Cap. 2, V. 1, Opp. t IV, p. 135. Paris 1638; August, tract IX in Iohann., n. 2).

(3). Ore Sântul Ambrosie nu face alusie la acésta când dice : „Non negamus sanctificatum esse a Christo conjugium, divina voce dicente : Erunt ambo in uno carne.“ (Epist. ad Siric., XLII).

„fiind-că sunt multe alte minuni care nu sunt scrise în cartea acésta“ (Ión, XX, 30; XXI, 26). Numai puțin suntem asigurați, ori din scrierile apostolice, ori mai ales din tradiția sacră, că taína Căsătoriei se află în biserică chiar dela începutul său și că se sue până la Iisus Christos.

I. Scrierile Apostolilor ne oferă indicii evidente despre existența acestuî misteriu în biserică Apostolică. Așa :

1° In epistola către Efesenî Apostolul Paul, espunând datoriile femeiei creștine, dice : „*Femei, plecați-vă bărbaților voștri ca Domnulul; pentru că bărbatul este cap femeiei, precum și Christos cap bisericei și acesta este mântuitoruî trupuluî. . . Ci precum se supune lui Christos biserică, așa și femeile bărbaților săi întru tóte*“ (V, 22-24). Apoi, arătând datoriile bărbatuluî creștin, adauge : „*Bărbaților, iubiți-vă femeile vóstre, precum și Christos a iubit biserică, și pre sine s'a dat pentru dēnsa*“ (ibid. 25). In fine, voind să esplice chiar temeiul acestor obligațiuni conjugale, arată natura legăturii aceștia și însemnătatea ce i-o dă creștinismul : „*De aceea va lăsa omul pre tatăl său și pre muma sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi amēndoî un trup. Taína acésta este mare : iar eu dic de Christos și de biserică*“ (ibid. 31, 32). Adecă recomandă Apostolul ca femeile creștine să se supuie bărbaților precum se supune biserică lui Iisus Christos, și bărbații să-și iubescă femeile precum și Christos și-a iubit biserică, pentru aceia anume fiind-că legătura conjugală figuréză unirea lui Christos cu biserică și că în înțelesul acesta, este o taína, un misteriu și un misteriu mare. Dacă este așa, să întrébă mai ântēiú : Ce putea să facă din legătura acésta conjugală un misteriu și încă un misteriu mare ? Ce putea să deie acesteî legăturî o însemnare așa de profundă și să o înalță până la icóna unirei lui Christos cu biserică ? Dacă nu vom presupune în biserică Nouluî Tes-

tament un misteriu special sau o cerimonie religioasă prin carea legătura conjugală este consacrată și sigilată prin harul lui Iisus Christos, nu vom găsi un răspuns satisfăcătoriu la întrebările acestea.

Pe de altă parte, dacă în creștinism, legătura conjugală este realminte, chiar prin ființa sa, tipul mistic al unirei lui Christos cu biserica sa, fiind fără îndoială acesta sântă și fără prihană (Ión, I, 14; Efes. V, 25) trebuie numai decât a admite iarăși că și căsătoria în creștinism este consacrată, sântită și plină de harul lui Christos prin un act mistic. În fine încheierea noastră va fi aceeași, dacă vom considera datoriile pe care Apostolul le recomandă soților creștini în textul pe care-l esaminăm. Femeia să se supune bărbatului său precum biserica se supune lui Iisus Christos, și bărbatul să-și iubească femeia sa precum Iisus Christos iubește biserica sa; de bună sémă acesta n'ar fi putut-o face nici bărbatul nici femeia, dacă n'ar fi primit de sus la intrarea lor în căsătorie, un har particular prin mijlocul unei taîne speciale.

2°. În alta din epistolele sale, Sântul Paul, tratând despre starea fecioriei și căsătoriei, țice între altele : „*Femeia este legată de lege (căsătoriei) întru cât bărbatul său este viu; dar dacă móre bărbatul ea este liberă; sa se mărite duple cine va voi, numai să fie duple Domnul*“ (I Cor. VII, 39). Espreșiunea : „*duple Domnul*“, dă numai decât a înțelege că deja de pre timpul apostolilor, spre deosebire de alte legături conjugale, căsătoria creștină se contracta *duple* Domnul său în *numele* Domnului; adecă că era un act religios, al bisericeii, consântit prin urmare și sigilat prin mijlocul unei cerimonii vedute.

II. Sântii părinți și învățătorii bisericeii, păzitori ai tradiției apostolice nu ne lăsară nici o îndoială asupra acestui adevăr. Aici mărturiile lor sunt de două felurii; unele

represinta căsătoria creștină ca un act religios și bisericesc sêvêrșit, consânțit de preoți prin bine-cuvântarea lor; alte le îl dau ca un misteriu care împărtășește harul.

Să cităm dintre cei dintâi pre Sântul Ignatie. «Trebue, dice, acelor ce se căsătoresc, ca unirea lor să fie formată prin bine-cuvântarea episcopului pentru ca căsătoria să fie *dupre Domnul* și nu *dupre patimă* (1). Sântul Vasilie cel Mare. „*Și voi, bărbaților, iubiți-vê femeile*“ (Etes. V, 25), de și voi erați străini unul de altul mai înainte de a intra în legătura conjugală. Acastă legătură a naturei, acest jug ce vi s'a impus prin bine-cuvântare, să fie o unire pentru voi, cariți erați odinióră departe unul de altul (2).

Sântul Grigorie Teologul : «Dacă nu te-ai legat încă prin trup, nu te retrage înaintea sêvêrșirei căsătoriei; tu ești curat chiar *dupre căsătorie*. Iaș asupra mea răspunderea ta; eũ formezi unirea care aduce logodnica (3). Sântul Ambrosie : «Dacă căsătoria trebue să fie consacrată prin vël (velamine) și prin bine-cuvântarea sacerdotală, cum pôte să fie căsătorie acolo unde este deosebire de credință (4)? Al IV-lea sinod din Cartagena (în 398) : «Când doi logodiți voesc să fie bine-cuvântați prin preot, să fie conduși de părinții lor sau nașii lor, și *dupre ce au primit bine-cuvântarea nupțială* (nuntei) să rămâe nóptea acêsta în stare de virginitate, din respect pentru bine-cuvântarea acêsta (5). Putem cita și mărturiile lui Tertulian (6), Alexandrênul (7), papa Sirci cii (8) și Inocentie I-iũ (9).

(1). Πρεπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμουμέναις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἔνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ἢ κατὰ θεὸν καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν (Epist., ad Polycarp., n. 6).

(2). Hom. VII *despre facere în sêse dile*; Oper. St. Păr. V, 132.

(3). Serm. asupra botezului; Operile St. Părinți, III 288.

(4). Epist. ad Vigil., XIX, al XXIII n. 7.

(5). Cap. XIII.

(6). „Unde sufficimus ad enarrandam felicitatem matrimonii quod Ecclesia conciliat, confirmat oblatio, obsignat benedictio?“ (Ad uxor., II, c. 9).

(7). Pædagog., III, c. II; Strom., III 21, §. 12.

(8). Epist. ad Himerium Tarrac., cap. 4.

(9). Epist. ad Victricium Rothomag., cap. 6.

Pintre mărturiile de feliul al doilea vom cita pre : Tertulian, care pune căsătoria în rând cu misterile Botezului, ungerii cu Sântul Mir și al Euharistiei, ȳicȳnd : «Satan, cȳutȳnd a distruge adevȳru¹, imitȳzȳ chiar și dumnezeȳști-le misterii în misteriiile pȳgȳnismului; botȳzȳ pre unii din adeptii lor promiȳȳndu-le prin botez ertarea pȳcatelor; imprimȳ de asemenea sigiliul pe fruntea luptȳtorilor sȳi și sȳvȳrȳșȳște serbȳtorește oferirea pȳnei. . . . ; chȳiamȳ chiar pre arhierȳu sȳ bine-cuvȳnteze cȳsȳtoriile (1). Sȳntul Chrisostom, rȳdicȳndu-se contra cȳntȳrilor obscene și serbȳrile nunȳilor, se exprimȳ ȳșa : «Pentru ce sȳ se ȳntineze ȳn public curatul misteriu al Cȳsȳtoriei? Trebuie a ȳnlȳtura tȳte acestea; trebuie, dela ȳnceput, sȳ se deprindȳ tȳnȳra cu sentimentul rușinei, sȳ chȳeme pre preoȳi și sȳ ȳncheie legȳtura conjugalȳ prin rugȳciunȳi și bine-cuvȳntȳri, pentru ca dragostea mirelui sȳ mȳrgȳ crescȳnd și mirȳsa sȳ rȳmȳe curatȳ, dar mai ales ca sȳ ȳntre ȳn casa acȳsta numai fapte virtuȳse și tȳte meșteșugirile Satanei sȳ fie alungate, ca ȳn fine ei (soȳii) sȳ ducȳ o viaȳȳ fericitȳ fiind uniȳi prin harul dumnezeesc (2).

Sȳntul Ambrosie : «Mȳrturisim cȳ domnul și pȳzitoriuul cȳsȳtoriei, este D-ȳeȳ, care nu suferȳ ca patul altȳea sȳ fie ȳntinat. Acel ce sȳvȳrȳșȳște un ast-fel de pȳcat ȳl face ȳn contra lui D-ȳeȳ, cȳci calcȳ legea sa și abusȳzȳ de harul sȳu, și pȳcȳtuind contra lui D-ȳeȳ nu pȳte sȳ participe la dum-

(1). De Præscr. hæret., c. 40. Aiurea : „Sufficit inter ista si Creatoris magna sunt apud Apostolum sacramenta, minima apud hæreticos. Sed ego autem dico, inquit, in Christum et Ecclesiam. Habet interpretationem, non separationem Sacramenti. Ostendit figuram sacramenti ab eo præministratum, cujus erat utique sacramentum“ (adv. Marcion. V. 18).

(2). . . . Τὴ τὰ σεμνὰ τοῦ γάμου ἐκπομπεῖς μυστήρια. . . ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς συγχροτούμενοι. . . (In Genes. homil. XLVIII, n. 6).

nețeescul misteriu (1). Sântul Zenon de Verona : «Dragostea conjugală unește doi ómenî în același trup prin un misteriu fórte cinstit (2)».

Fericitul Augustin : «In căsătoria nóstră (creștină) sântenia misteriuului are mai multă putere decăt fecunditatea mamei (3). «In biserică se presintă nu numai legătura conjugală, ci și un misteriu (4)».

Adaugem că afară de biserică ortodoxă căsătoria se numără între misteriile, nu numai de creștinii bisericei romane, ci și de alții deveniți de mult timp eterodocși, precum coptii, armenii, maroniții, abisiniți, nestorianii (5); dovadă evidentă despre universalitatea credinței bisericei vechi în misteriu Căsătoriei.

§. 235. *Partea vădută a misteriuului Căsătoriei și efectele sale nevédute.*

I. La partea vădută a misteriuului Căsătoriei aparțin două lucrări ființiale. Cea dinteu, este declararea făcută solemn înaintea bisericei de către mire și mirésă că se căsătoresc în deplină libertate și prin înțelegere între olaltă și că-și vor păzi credința conjugală până la sfârșitul vieței lor. Al doilea este bine-cuvântarea serbătoréscă a legăturiei conjugale de către preot, când, puind cununa pe capul mirelui dice : „*Cunună-se robul lui D-đeú (N), cu róba lui D-đeú*

(1). De Abrah. I, cap 7. . . . „Gratiam solvat, et ideo, quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium“.

(2). Hęc conjugalis affectus duos homines *sacramento* venerabili unam cogit in carnem“, (L. I. tr. II, de Spe, Fide et Char. n. 4).

(3). De Bono conjugal. c. 18, n. 21; cf. c. 24, n. 32.

(4). De Genes. ad litt. IX, c. 7 cf. de Pecc. orig. XXXIV, n. 39., XXXVII, n. 42.

(5). Renaudot, de la Perpetuité. . . t. V, libr. 6, c. 1; Assemani, Bibl. Orient. t. III, p. 1, p. 356; t. III, part. II p. 319. et sq.

(N); în numele Tatalui, și al Fiului Spiritului Sânt; “apoi, puind cununa pe capul miresei, repetă : „Cunună-se róba lui D-zeu (N), cu robul lui D-zeu (N); în numele Tatalui, și al Fiului, și al Spiritului Sânt;“ în fine îndreptând către D-zeu această scurtă rugăciune : „Dómnne D-zeul nostru, cu mărire și cu cinste îi încununéza (1),“ îi bine-cuvintéza de trei ori.

II. Efectele nevedute ale harului ce se împărtaşesc soților prin misterul Căsătoriei, constă în genere în aceia că, dupre cuvântul Apostolului, face din unirea lor un „misteriú mare“ întru cât se face din ea o imagine a uniunii mistice a lui Christos cu biserica sa : „Misteriul acesta este mare đic, în Iisus Christos și în biserica“ (Efes. V, 32); și prin urmare, în deosebi, că :

1º. Harul acesta sântéște și spiritualizáză întru cât-va legătura conjugală a celor doi soți; căci uniunea lui Christos și a bisericei este sântă și spirituală. De aceia đice Apostolul, vorbind de căsătoria creștină : „Că căsătoria se fie tratată cu onestitate și patul nunței néntinat“ (Ebr. XIII, 4), și recomandă soțului creștin : „Voința lui D-zeu este, ca să fiți sânți și curați, ca să vă feriți de desfrânare, și fie-care din voi să scie a-și conserva vasul corpului său cu sântenie și onestitate“ (I Tes. IV, 3, 4). De asemenea Chrisostom; amintind poruncile Apostolului, ca bărbatul să-și iubéscă femeia și femeia creștină să se témă de bărbatul său (Efes. V, 33). Adaugé : „Căci fie-care din ei au primit aceia ce-i se cuvine. Așa este căsătoria care este în Christos; este o căsătorie

(1). Iacă înțelesul rugăciunii : „Dómnne Dumneđeule! Precum aceste două persóne ce se căsătoresc sunt împodobite în ora aceia cu cunună întru sânt numele tēu, așa, prin bine-cuvântarea ta, încununézá și împodobéște unirea lor conjugală cu glorie și cinste, așa că această unire să răménă onorabilă, glorióasă, nedespărțită până la sfêrșitul zilelor lor și de acum prin credința unuia, către altul și curăția moravurilor se strălucéscă ca și acum prin cununile acestea“.

spirituală și o naștere spirituală, nu din sânge, nici din bóle cum fu aceea a lui Isac, de care ȳice Scriptura : „*Ceia ce se întemplă de regulă la femei, încetase la Sara*“ (Gen. XVIII, 19). Este o căsătorie, care nu este nici din pasiune, nici din corp; este cu totul spirituală, pentru că sufletul se unește aici cu D-ȳeu prin o legătură nespusă pe care numai singur D-ȳeu o scie. De aceea se și ȳice : „*Cel ce rămâne lipit de Domnul este un spirit cu el*„ (I Cor. VI, 17). Vedeți cum cugetă (Apostolul), ca corpul să se unescă cu corpul și spiritul cu spiritul (1).

2°. Harul acesta întărește uniunea conjugală a celor doi soți prin legături nedeslegate; căci uniunea lui Christos cu biserica este ne despărțită și eternă (Mat. XXVIII, 20). Despre căsătoria acésta creștină trebuie să vorbescă cuvintele : „*Ceia ce D-ȳeu a împreunat omul să nu despartă*“ (Mat. XIX, 6), împreunat nu numai prin legea căsătoriei, pe care o dădu D-ȳeu ómenilor dela început și o confirmă în revelațiunea Vechiului Testament, ci și prin harul său, pe care-l comunică soților prin mijlocul unui misteriu particular al Noului Testament.

3°. In fine harul acesta ajută soților creștinii în tótă viața lor a împlini datoriile lor între-olaltă, conform cu exemplul sublim al unirei cu totul sante a lui Christos cu biserica. Prin acésta se înțelege și se împlinește ușor acéstă poruncă a Apostolului : „*Bărbați, iubiți-vă femeile precum Christos a iubit biserica și pre sine s'a dat pentru ea*“ (Efes. V, 25). „*Deci precum biserica este supusă lui Iisus Christos, și femeile trebuie să fie supuse bărbaților lor întru tóte*“ (ibid. 24). Imitarea unui esemplu așa de înalt ar întrece limita puterilor

(1). Ἐκαστος γάρ τὸ ἴδιον ἀπέλαβεν. ἄρα γάμος ἐστὶν οὗτος γινόμενος κατὰ Χριστὸν γάμος πνευματικὸς καὶ γέννησις πνευματικῆ. . . . πνευματικὸς ὅλος. . . (In Efes. hom. XX, n. 5).

omenești dacă n'ar fi ajutate de un deosebit har a lui D-zeu. Dar, ajutând pre soții creștinii a împlini, în totă viața lor, datoriile reciproce, acest har îi ajută și prin aceia chiar a îndeplini toate scopurile legăturii conjugale, adică : a produce cu bine-cuvântarea divină prunci, membri viitori ai bisericii, a se ajuta unul pe altul în fapte bune și a se feri de legăturile nelegitime și nesânțite (§. 233).

§. 236. *Cine poate administra misterul Căsătoriei, și ce se cere dela acei cărora se împărtășește.*

I. Puterea de a administra misterul Căsătoriei, ca și toate cele-lalte aparține dela începutul creștinismului, păstorilor bisericii, episcopilor și preoților. Sântul Ignatie vorbește despre acesta precum am văzut, apoi Tertulian ⁽¹⁾ și mai târziu aceiași punct este citat sau chiar lămurit atestat de Marele Vasilie, Sântul Grigorie Teologul, Sântul Chrisostom ⁽²⁾, Sântul Ambrosie ⁽³⁾, papii : Siriciu și Inocențiu ⁽⁴⁾, și prin un întreg sinod de păstori ținut în Cartago. Se poate adauge la autoritățile acestea încă și Sântul Timoteu al Alexandriei ⁽⁵⁾, St. Teodor Studitul, St. Nicefor și Fotiu, patriarhii Constantinopolei ⁽⁶⁾, și mulți alții.

(1). „Ut in Deo nubas secundum legem et Apostolum, si tamen vel hoc curas qualis es, id matrimonium postulans, quod iis, a quibus postulas, non licet habere, ab episcopo monogamo, a presbyteris et diaconis. . . “ (Tert. de Monog. c. XI).

(2). St. Vas. hom. VII. 5. Despre fac. în șese zile; Greg Teol. Epist. c. Procopie LVII; Chrisost. Homil. in illud. Propt. fornic. n. 2.

(3). Cum ipsum conjugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oporteat (Epist. ad. Vigil. XIX n. 7).

(4). Siriciu ad. Himer. Tarrac. Epist. I, n. 5, 13; Innocent, Epist. ad Vitrig. Rothomag, c. VI, n. 10; X n. 13.

(5). Resp. can. resp. la întreb. II, Cartea Canónelor. p. 352.

(6). Teod. Stud. lib. I, Epist. I; Nicefor. c. XXXXV; Fotiu, Nomocan. t. XIII, c. II, Schol. in justell. p. 1091.

II. Cât despre persoanele cărora se administreză misterul Casătoriei, dupre regulele bisericeî ortodoxe, trebuie :

1°. Ca să fie și una și alta de religie creștină. Căci fără credința în Iisus Christos omul nu este apt a primi harul dumnezeesc împărtășit prin misteriu (§. 197), și în genere, nimene nu se pôte împărtăși de darurile spirituale oferite în imperăția harului lui Iisus Christos, dacă nu va fi intrat în această imperăție prin ușa botezului (Ión. III, 5). De aceia căsătoria cu necredincioșii (necreștinii) este înderđisă creștinilor (IV-le Sin. ecum. c. 14 ; VI ec. 72).

2°. Să fie de religione ortodoxă, dacă nu amêndoi, cel puțin unul din ei, mirele său mirésa ; fără aceia cum ar putea fi primită cu o credință sinceră bine-cuvêntarea divină prin mijlocirea unui preot al bisericeî ortodoxe, fără să esis-te credința în biserică chiar, care împarte darurile harului ? Dar, dacă unul din soți este ortodox, în considerați-unea ortodoxiei sale, se pogóra bine-cuvêntarea divină asu-pra unirei celor doi soți, pentru că, dupre cuvêntul divin, devin atunci „*un singur trup*“ (Mat., XIX, 5). Totuși se face numai cu condițiunea espresă că partea neortodoxă nu va atinge întru nimic credința părței ortodoxe, și fiii provenind din această unire vor fi crescuți în ortodoxie (Sin. Laod., can. 10, 31 ; IV ecum. can. 14 ; VI-lea sind. ecum. can. 72).

3°. Să nu fie înrudire de sânge sau spirituală, păzindu-se gradele de înrudire, fixate de canónele bisericeî (can. 33, 54 al sin. VI ecum ; can. al sinod. Neoces. ; Marele Vas. 23, 78, 87 ; Timot., II).

4°. Să se facă însotirea cu învoirea amêndurora. Acesta resultă chiar din natura legăturai conjugale : „*Va lăsa omul pre tatăl său și pre muma sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi doi un trup*“ (Mat. XIX, 5). O !aseminea unire

acelor două persoane nu este cu putință decât numai cu bună voia lor, determinată prin dragoste și nici de cum prin constrângere. De aceia biserica cere tot-déuna serbătorește mirelui și miresei, înainte de căsătorie, să spuie dacă se însoțesc de bună voie și fără silă, și bine-cuvinteză căsătoria lor numai după ce a primit la întrebarea acesta un răspuns afirmativ (1).

§. 237. *Caracterile căsătoriei creștine sântite prin misteriu.*

Căsătoria creștină sântită prin misteriu are un caracter îndoit, adică : *unitatea*, că, căsătoria creștină este unirea unui singur bărbat și a unei singure femeii, și *indisolubilitatea*.

I. Creștinismul oprește pozitiv poligamia (*πολυγαμία*) și nu sântește prin misteriu decât uniunea a două persoane, a unui bărbat cu o singură femeie (*μονογαμία*). Așa fu în adevăr legea primitivă a căsătoriei, lege pe care Creatoriul o puse chiar în natura omului și pe care o exprimă atunci prin inspirarea de sus părintele neamului omenesc : „*Deci a creat D-zeu pre om*“, spune Moisi, „*bărbat și femeie i-a făcut pre dênșii*“ (Fac. I, 27). Si mai departe : „*Și a format Domnul D-zeu femeia din côsta pe care o luase din Adam și o aduse la Adam. Atunci a dis Adam : Iacă acum os din ôsele mele și carne din carnea mea, acesta se va numi femeia pentru că din bărbat a fost luată. De acesta va lăsa omul pre tâtăl sêu și pre muma sa și se va lipi de femeia sa și vor fi doî un trup*“ (II, 22-24; comp. Mat. XIX, 4-6). Legea acesta, o confirmă Domnul nostru Iisus Christos și o desvoltă însuși

(1). Veđi Rânduéla Cununieî.

dicând : „*Cel ce a creat pre om la început, bărbat și femeie i-a făcut; de aceia va lăsa omul pre tatal său și pre mama sa și se va lipi de muerea sa, și vor fi amândoi un trup. Astfel nu vor mai fi doi, ci un singur trup*“ (Mat. XIX, 4-5). Sântul Apostol Paul, o arată destul de lămurit creștinilor prin cuvintele acestea : „*Fie-care bărbat să trăească cu femeia sa, și fiește-care femeie cu bărbatul său. . . ; corpul femeiei numai este întru stăpânirea sa, ci în a bărbatului; de asemenea corpul bărbatului numai este în puterea sa, ci într'a femeiei*“ (I Cor. VII, 2-4), și represintănd soților creștinii legătura lor ca o imagine a legăturii lui Christos cu biserica (Efes. V, 23, etc.). Așa a fost și mai târziu, în privința acestei legi a căsătoriei, învățătura sântilor părinți și a învățătorilor bisericei (1).

Dar, oprind de a avea mai multe femei sau mai mulți bărbați de odată, sânta religie nu împedecă pre soți a păși la a doua căsătorie, fiind ruptă cea dintăiu prin mörte, cu tôte că Apostolul preferă unei asemenea însoțiri o vėduvie curată. „*Celor necăsătoriți, scrie el, său vėduvilor, le declar, că bine este de a rămănea așa ca mine. Dacă sunt prea slabi spre a se reține, să se căsătorască; căci mai bine este a se însoți decât a arde*“ (I Cor. VII, 8, 9). Și adaugă : „*Femeia este ținută de lege pe cât trăește barbatul ei; dar dacă möre barbatul ei, este liberă; să se mărite cu cine voește, numai să fie dupre Domnul*“ (ibid. 39, 40; veđi și Rom. VII, 23; I Tim. V, 14). Sântii părinți larăși nu se opuneaū la aceia ca să se căsătorască de a doua óră (2); numai, întemeiați pe cuvintele Apostolului, nu vedeau în acésta decât

(1). Hermas, pastor lib. II, Mand IV, n. 4; Method. de Conv. decem virg. orat. III n. 12; Chrisost. de Non iterand. Conjug., n. 1, 2; in Tit. homil, n. 1; Epif. Hæres XLVIII, 9.

(2). Cyr. Ierus. Catech IV. n. 26; Marele Vasilie, Epist. CLXI, n. 4, Epiph. Haer. LIX n. 4, 6.

o condescendență slăbăciunei omenești și o lipsă de perfecțiune creștină (1). De aceea fixară în regulile lor că acei cari se căsătoresc a doua oară să se supună unei epitimii bisericesti, ca ómenii cari n'au păzit cumpătarea, care se recomandă creștinilor (2), ca căsătoria lor să se serbeze cu mai puțină pompă omitându-se unele cerimonii sacre întrebuintate la nunta întâia (3), și ca creștinii însurați de a doua oară să nu fie primiți în ierarhia bisericescă (I Tim. III, 3, 12; Tit, 1, 6) (4). Cât despre căsătoria a treia, este privită în biserică, tot dupre aceste reguli ale sântilor Părinți, ca o necurăție, dar totuși de perferat desfrânării; de aceea se permite numai cu un canon mai mare decât pentru nunta a doua. O a patra se privește ca o poligamie și în înțelesul acesta este cu totul oprită (5).

II. Al doilea caracter al căsătoriei creștine este *nedespartenia* care decurge iarăși din legea primitivă a căsătoriei, sapată de Creatorul chiar în natura omului și desvoltată de Mântuitorul nostru. Când îl întrebară fariseii : „*Este permis a-și lăsa femeia pentru orî-ce cauze ar fi*“ ? El le răspunse : „*N'ați cetit ca acel ce crea pre om dela început ȳ-a creat barbat și femeie și a dis : pentru aceea va lăsa omul pre tatal sĕu și pre mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi doi un trup ? Așa nu vor mai fi doi, ci un singur trup. Decĭ*

(1). Atenagor. Legat. c. XXXIII; Clem. Alex. Strom. III, 2; Greg. Nis. Vita St. Maerin. t. II p. 180, ed. Morel., Ambrosie, de Viduis, c. IX; Chrisost. de Noniterand. Conjug. n. 2.

(2). Conc. din Laod. can. 1; Vasilie c. Mare can. 87, 4.

(3). Chrisost. de Non iterand. Conjug. n. 2; Ambrosie, in 1 Cor. VII, 40; Teod. Stud. lib. I Epist. L; Nicéphor. can. X.

(4). Tertul. Hxhort; cast. c. VII; Orig. in Luc. homil. XVII; Sirice ad Eimer. Tarrac. c. VIII, XII; Chrisost. in Tit. hom. II; Epiph. Expos. Fidei cathol. n. 21; Hæres. LIX, n. 4; Ieronim. Epist. ad Ocean. LXXXII.

(5). Marele Vasilie. can. 4, 50, 80.

omul să nu despartă ceia ce a împreunat D-zeu“. Când fari-seii îi obiectară că Moisi a ordonat a părăsi femeia dându-i carte de despărțenie și : „*Pentru învêrtoșarea inimii vós-tre a permis Moisi a vè lăsa femeile ; dar din început n'a fost așa*“ (Mat., XIX, 3-8 ; Marc. X, 2-9). Și când dupre aceia, îl întrebară discipulii săi, el făcu acéstă observare : „*Orî-cine 'și va lăsa femeia și va lua alta précurvește în privința ce-leia ce a lăsat-o, și dacă o femeie părăsește pre bărbatul său și ea altul, précurvește*“ (Marc. X, 11-12 ; comp. Luc. XVI, 18). Invêțătura Domnului despre nedeslegarea căsătoriei fu predicată și de către Apostoli. „*Iar celor căsătoriți, scrie St. Paul, nu eü. ci Domnul le poruncește : Ca femeia să nu se des-partă de bărbatul său ; dacă s'a despărțit de el, să nu se mă căsătoréscă saü să se împace cu bărbatul său, și bărbatul de asemenea să nu-și lase femeia sa*“ (I Cor. VII. 10, 11). Și aiurea : „*Așa o femeie măritată este legată de lege cu bărbatul ei cât trăește ; dar dacă móre, este deslegată de legea care o léga cu bărbatul ei. Decî dacă se însoțește cu altul pe câtă vreme trăește bărbatul ei, précurvește*“ (Rom. VII, 2, 3). Dupre o invêțătură așa de lămurită a Domnului însuși și a Aposto-lului despre nedespărțirea căsătoriei, este fórté natural ca toți invêțătorii bisericeii să fi invêțat în unanimitate același adevér. Așa spre esemplu St. Iustin Martirul, Clement A-lexandrénul, Sântul și Marele Vasilie, Sântul Chrisostom, Sântul Epifanie, Sântul Ciril Alexandrénul, și mulți alții (1).

Domnul a arătat numai un singur cas pentru care să se despartă căsătoria ; este casul infidelității saü al călcării legăturii conjugale prin unul saü altul din soți : „*Orî-cine*

(1). Iustin. Apolog. I, n. 6 ; Clem. Alex. Strom. II, 23 ; III, 11 ; Vas. cel Mar. Exaïmeron om. VII, n. 5 ; Chrisost. Epist. ad Syriac. CXXV ; Epiph. Expos. Fidei cathol. n. XXI ; Hær. LIX, n. 4, 6 ; Cyr. Alex. in Malach. n. 28 ; Teodoret. in I Cor. VII, 11 ; Lactant. Inst. div. VI, 23.

va lăsa femeia, fără numai în cas de précurvie, și va lua pre alta, précurvește“ (Mat. XIX, 9) : „Orî cine va lăsa femeia sa, afară de cas de précurvie, o face să précurvească“ (ibid. V, 32). De aceia și canónele sântelor sínóde și regulele sântilor Părinți însemnară numai casul acesta pentru care se permite deslegarea cununiei; totuși ei observară că, chiar în casul acesta, se póte mântinea legătura soților prin împécare și se rămâe nedesființată (1).

VII. Despre Misteriul Preoției.

§. 238. *Legătura cu cele precedente; Preoția, ca misteriiu special de aședare divină în biserică (hierarhia) și cele trei grade ale sale; ideia despre Preoție ca misteriiu.*

În espunerea făcută până aici despre învățătura misteriiilor am observat că fie-care din ele trebuie să se sêvêrșască și să se administreze creștinilor numai prin păstorii bisericeii, episcopi și preoți. Dar pentru ca ómenii să pótă deveni păstorii ai bisericeii creștine și să capete dreptul de a sêvêrși misteriiile, a instituit Domnul un misteriiu a parte, misteriiul Preoției.

Preoția să ia în două înțelesuri : ca o clasă specială de indivizi un ministeriiu special în biserică, cunoscut sub numele de ierarhie (sau primăție), și ca o cerimonie particulară, prin care se sântesc și se hirotonesc indivizii acestui ministeriiu. Am cercetat acum preoția în înțelesul dințeu și am vêdut : 1°. Că Domnul însuși a instituit ierarhia, sau ordinul păstorilor (2), singurî autorisați de el a fi în-

(1). Conc. Neoces. can. 8. Conc. Cart. can. 115; Mar. Vas. reg. 9, 21, 39, 48; VI-le ecum. c. 87.

(2). Alte denumiri; *ἱερα τάξις* (Greg. Teol. Serm. 21); *ἱερα στάσις* (ibid); *κλήρος* (apud. Suicer. Thesaur. eccles); *ordo sacerdotalis* (Tertul. Exhort. cast. c. 7); *ordo ecclesiasticus* (Ieron. Epist XLIV).

vătători în biserică, miniștri și conducători spirituali, cu escluderea tuturor celor-lalți credincioși (§. 172); 2°. că în această ierarhie sunt trei grade esențiale de aședare divină: cel dintâiu și superior, episcopatul; al doilea presbiteratul; al treilea și mai inferior diaconatul (§. 173); 3°. că în fine aceste trei grade ale ierarhiei sunt într'un raport determinat atât între dênsele cât și cu turma, și aũ fie-care partea lor fixată în serviciul comun pentru biserică (§. 174). Aici vom vorbi de Preoție ca misteriu. Sub numirea de Preoție, ca misteriu, se înțelege o lucrare sântă, în care prin impunerea mânelor și rugăciunea episcopului pre capul unei persóne alese, se revarsă preste acesta darul dumnezeesc, care-o sântește, o pune într'un grad al ierarhiei bisericesti și conlucră cu ea întru împlinirea obligațiunilor sale ierarhice. Misteriul acesta se mai numește și hirotonie ⁽¹⁾, hirotonia mistică ⁽²⁾, ordinațiune ⁽³⁾, bine-cuvântarea sacerdoțiului ⁽⁴⁾, sacramentul antistelui ⁽⁵⁾.

§. 239. *Aședarea dumnezească și lucrarea misteriiului Preoției.*

I. Aședarea dumnezească a misteriiului Preoției se arată în Faptele Sântilor Apostoli, unde vedem că ei însăși, conduși de Spiritul Sânt, carele amintea de tóte cele ce le poruncise lor Domnul Iisus (Ión. XVI, 26), administrară misteriiul acesta și înălțară prin punerea mânilor la tóte treptele ierarhice. Așa hirotonia la demnitatea de episcop se

(1). *Χειροτονία*, Ignatie, Epist. ad Philadelf. n. X., Const. ap. VIII, 16, 17; Chrisost. de Anthem., n. 4.

(2). *Χειροτονία μυστική* Concil. Nicen. Epist. sinod (Theodoret. H Ecl. 1, 9.

(3). *Ordinatio*, Cyprian. Epist. XXXIII, LXVIII.

(4). *Benedictio presbyterii*, Concil. Aurel. V, (540) c. IV.

(5). *Sacramentum antistitis*, Patien, de Baptism. n. VI.

amintește de Sântul Paul, care recomandă ucenicului său Timoteu, episcopul Efesului : „*Nu fi nebăgătoriu de semn de darul care este în tine, ce ți s'a dat după o revelațiune profetică prin punerea mânilor preoților*“ (I Tim. IV, 14); și în a doua epistolă a sa : „*Te vestesc, ca să aprinzi harul lui D-zeu, pre care l-ai primit prin punerea mânilor mele*“ (II Tim. I, 6). Hirotonia presbiterului se vede în cartea Faptelor Apostolilor unde cetim că Paul și Varnava predicând Evangeliul în Asia Minoră, la Listra, Iconiū și Antiohia „*hirotonea preoți pentru fie-care biserică*“ (Fapt. XIV, 23). În fine despre hirotonia diaconului, o aflăm în aceeași carte, unde se dice despre cei șapte diaconi dinteiū : „*I-au adus înaintea Apostolilor, carii le impuseră mânele cu rugăciune*“ (ibid. VI, 6). Și Sântul Paul asigură că Domnul nostru „*însuși a dat bisericē sale pre unii a fi Apostoli, pre alții profeti, alții evageliști, alții pastori și învățatori, ca și unii și alții se lucreze spre desăvârșirea sântilor, la funcțiunile serviciului lor*“ (Efes. IV, 1, 12), și luându-și rămas bun dela păstoriū bisericei din Efes dice : „*Păziți-vē pre voi și totă turma preste care Spiritul Sânt v'au pus episcopi, ca să guvernați biserică lui D-zeu*“ (Fapt. XX, 28). Din toate aceste locuri luate împreună se deduce iarăși ca consecință al doilea adevăr; că Preoția este cu adevărat misteriu; căci nu numai este de origine dumnezească, ci încă are un semn vedut care-i aparține; punerea mânelor, prin care aleși primesc un har special, un dar particular al lui D-zeu, așa că sunt așezați în oficiul lor prin Spiritul Sânt însuși. Deci în Preoție avem toate caracterile esențiale ale unui misteriu.

II. Mărturiile tradițiunei apostolice, Sântii părinți și învățătorii bisericei acum represintă preoția ca un misteriu, vorbind de harul nevădut ce se împărtășește prin ea celor aleși; acum ei o designază chiar sub numele de misteriu.

Aşa citim, spre exemplu, în Sântul Vasilie cel Mare : «Acei cariî aũ pãrãsit biserica. numai aveaũ acum în ei harul Spiritului Sânt, distribuirea acestuî har slãbind prin întrepruperea succesiunei legale ; cãci cei dintêiũ, cariî renunțarã la credință aũ primit hirotonia pãrinților și posedau darul spiritual prin impunerea mânilor lor (1)». Sântul Chrysostom, asupra Faptelor Apostolice, VI, 6, se exprimã așa : «Observați precisiunea istoriculuî. El nu ȃice cum, ȃice numai cã Apostoliî *impuserã mânele* (celor șep̃te diaconi) cu rugãciune (*ἐχειροτονήθησαν διὰ προσευχῆς*) ; cãci acesta este hirotonia (*Χειροτονία*). Omul pune mânele, dar D-ȃeũ face totul ; mâna sa atinge capul celuî ce se hirotonește, dacã este hirotonit cum se cuvine. . . Și mai departe, VI. 8 : «Vedeți cum unul din cei șep̃te era mai mare și avea întãetatea ; cãci, de și hirotonia este comunã, acela primi un har mai mare. Inainte de punerea mânilor nu făceaũ lucrurî mari ; numai dupre aceia se făcu cunoscut : de unde se vede cã harul singur nu este deajuns, ci trebuie și hirotonie ca sã fie creșterea spirituluî. Mai înainte era plin de Spirit ; dar îl primise prin botez (2)». Sântul Leon cel Mare : «Pe lângã însemnãtatea obiceiuluî, care precum scim, a ajuns pãnã la noi prin calea tradițiunei apostolice, Sânta Scripturã ne învațã iarãși cã, când Apostoliî trimiserã, prin ordinul Spirituluî Sânt, pre Paul și pre Varnava sã predice Evangeliul neamurilor, „dupre ce aũ ajunat și s'aũ rugat le impuserã mânele“ (Fapt. XIII, 3), ca sã scim cu cât respect trebuie a da și a primi hirotonia, și cum se cade ca, „mistèriul unei ast-fel de bine-cuvântãri“ sã nu se facã cu nebãgare de sãmã. Veți arãta decî o supunere piõsã și laudabilã instituțiunelor apostolice, pãzind acest mod de hirotonie a preoților în bisericelẽ preste

(1). I. Ep. can. c. Amphil. can. 1. p. 287.

(2). In Acta Apostol. hom. XIV, n. 4 ; XV, n. I.

care v'au pus Domnul căpitenie (1). Părinții sinodului din Chalcedon : «Dacă un episcop face vre-o hirotonie pe bani, negoțând harul, care nu se pôte vinde; dacă va hirotoni pentru bani, episcop, arhiepiscop, preot, diacon sau ori care alt membru din cler; dacă va face pe bani un iconom, eclic sau portariu, sau ori care altă persoană bisericescă pentru interes mârșav; dacă se va dovedi că s'a încercat numai, să cadă din trépta sa (2). Fericitul Augustin, susținând contra donatiștilor nerepețirea hirotoniei, raționéză așa : «Nu este causă pentru ce un om care nu perde botezul, să pótă perde dreptul de a-l administra. Căci și unul și altul sunt misterii; și unul și altul se împărtășesc omului prin mijlocul unei sântiri; cel dintéiu, când se botéză; a doua óră, când se hirotonește (3).

Este iarăși de observat, că tóte sectele creștine, care există în Orient, și s'au îndepărtat dela ortodoxie din secolele cele dintéiu, recunosc în unanimitate Preoția ca unul din misteriiile bisericei (4).

§. 240. *Partea vędută a misterului Preoției; efectele sale nevedute și nerepețirea lui.*

I. Punerea mânilor cu rugăciune forméză partea vędută a misterului Preoției.

(1). Epist. ad Diosc. LXXXI c. 1. Aiurea : „Quis ergo dissimulare audeat quod in „tanti sacramenti (Ordinis) perpetratur injuriam?“ (Epist. ad. Episc. prov. Maurit. Cæsar. XII. c. 3).

(2). Can. 2; id. VII ecum. can. 5.

(3). Și mai departe : „Ipsi explicent quomodo sacramentum baptizati non possit amitti et sacramentum ordinati possit amitti. Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur et istud amittitur? Neutri sacramento injuria facienda est“ (Contr. Epist. Parmen. lib. II, c. 13, n. 28). Comp. St. Greg. cel Mare (in 1. Reg. lib. IV, c. 5), unde Preoția se numește *misteriü*.

(4). Asseman. Cod. liturg. Eccl. univ. t. VIII, p. 159; Bibliot.

1°. Punerea mânelor. Scriptura întărește acésta când dice, că prin punerea mânilor se făcea dela început sântirea, orî la episcopat (I Tim. IV, 14; II Tim. I, 5), orî la presbiterat (I Tim. V, 22; II Tim. I, 5), orî la diaconat (Fapt., VI, 6). Același lucru se atestă prin regulele Sântilor Apostoli⁽¹⁾, și prin aceia ce se numește Constituțiunii Apostolice⁽²⁾; se întărește și prin sinódele ecumenice și provinciale; prin I-îul din Nicea (can. 4 și 19), cel din Ancyra (can. 13), cei din Antiohia (can. 10), cel din Chalcedon (can. 6), cel din Cartago (can. 36, 59, 100), etc. In fine este atestată de Sântiî pării și învățatori ai bisericeî, cariî fie-care a parte menționéză sântirea, prin punerea mânelor, la episcopat⁽³⁾, presbiterat⁽⁴⁾, și la diaconat⁽⁵⁾.

2°. Cu punerea mânilor era unită și rugăciunea. Rugându-se hirotoniră Apostoliî pre cei șépte diaconiî dintéiî (Fapt. VI, 6); *rugându-se* hirotoneau preoiî in tóte bisericele (XIV, 23). Vechiî învățatori ai bisericeî amintesc despre rugăciunea hirotoniei, în care se invoca Spiritul Sânt asupra celui ce se hirotonea⁽⁶⁾. Rugăciunea acésta întrebuintată și

Orient. t. III p. II p. 331, s. urm.; Morin de Sacr. Ordinat. p. 18 și 314.

(1). De va primi cine-va, episcop, preot sau diacon, a doua órá hirotonia se cadă din trépta sa bisericescă precum și cel ce l-a hirotonit, dacă nu se va constata cum-va că hirotonia s'a făcut decâtre ereticî; căci acei ce au fost botezați sau hirotoniți de ereticî nu pot fi nici simpli credincioși, nici servitori bisericeî^u (Can. 80).

(2). Πρεσβύτερον χειροτονῶν, ὃ εὐόιστοσε, τα χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθειν αὐτός (Lib. VIII, c. 16; cf. c. 17).

(3). Dion. Areop. Hier. bis. c. IV, n. 2; Efrem., de Sacerd. t. III p. 3 (ed Græc). Ambr. Ep. II n. 6.

(4). Hippol. de Charism. c. II; papa. Corneliū, Epist. ad Fab. Antioch (Euseb. H. E. VI, 43).

(5). Dion. Arcop. Hierarch. bis. c. V, n. 11 §. 8; Hippol. de Charism. c. III, V.

(6). Teodoret. in I Tim. V, 22; Celestin, Epist. XXII ad Synod. Ephesin., num. 2: „Interfuimus. . . cum ejus capiti mystica verba diceretur“.

astă-đi în biserica ortodoxă sună ast-fel : „*D-đeescul dar, carele tot-déuna pre cele neputincđose le vindecă și pre cele ce lipsesc le împlinește, hirotonește pre (N) prea cucernicul, sub-diacon în diacon (saű pre cucernicul diacon în preot). Să ne rugăm dar pentru dđnsul ca sa vie preste el darul Sântulur Spirit*“ (1).

II. Efectul nevđđut al misterului Preođiei, este pentru a-cel ce-l primește, comunicarea reală a unui har dumneđesc, conrespunđător ministeriului sěu viitor, darul Preođiei. De acest dar vorbește lămurit Sântul Paul către Timoteű, episcopul Efesului : „*Nu fiť nebagătoriu de sěmă de darul care este întru tine, ce ři s'a dat prin profeție cu punerea mânelor presbiteriului*“ (I Tim. IV, 14). „*Pentru care řți aduc aminte ca să reîncalđești darul lui D-đeű, care este întru tine prin punerea mânelor mele*“ (II Tim. I, 6). Se menționěză de părinții sinodului din Chalcedon (can. 2) ca un „*dar ce nu se vinde*“, de St. Vasilie ca un *dar spiritual*, ca un „*adaus al Spiritului*“ de către Sântul Chrisostom. Să ascultăm în priuința acěsta și alte mărturii :

Sântul Ión Chrisostom scria : „řți aduc aduc aminte ca să reîncalđești harul lui D-đeű“, adecă harul Spiritului ce ař primit pentru a avea autoritate în biserică, pentru a face lucruri minunate, pentru a îndeplini oficiul în tótă întinderea sa, căci dela noi depinde de a-l stinge saű a-l reîncalđi (2). Și aiurea : «Dacă se cugetă, cât de însemnat lucru este de a șede, de și este un simplu om îmbrăcat cu carne și sânge, lângă ființa a tot sântă, fericită și nemuritoare, se va videa lămurit ce onóre le face preođilor harul Spiritului. Ei sěvêșesc Sacrificiul, precum și tóte cele-lalte officii sublime, care se rapórtă la demnitatea nóstră și la mân-

(1). Veđi cerimonialul Hirotoniei.

(2). In II Tim. homil. I n. 2, Opp. t. XI, p. 661. ed. Maur.

tuirea noastră. Ei viețuesc încă și lucrază pe pământ și cu toate acestea au misiunea de a dispune de cele cerești, și au primit o putere pe care D-zeu nu o acordă nici îngerilor nici arhangelilor (1).

Sântul Grigorie Nisul : «Puterea cuvântului face preot important și venerabil separându-l de societate prin o nouă bine-cuvântare. Eri era numai un om din popor; de odată devine conducătoriu, povățuitor spiritual, stăpân, servitor al misteriiilor taînice, și totul fără a schimba nici într'un chip, nici corpul, nici aspectul; ci rămâind văduț ceia ce era, a fost schimbat mult în sufletul său nevăduț prin ore care putere nevăduță și prin har (2).

Sântul Ambrosie : «Cine dă darul episcopatului? D-zeu sau omul? D-zeu, veți responde negreșit; dar D-zeu îl dă prin ministeriul omului. Omul impune mânele și D-zeu varsă darul; preotul impune umilita sa mână și D-zeu bine-cuvintăza cu mâna sa a tot puternică; episcopul sântăște și D-zeu îi împărtăsește dignitatea (3).

Trebue a observa, că de și harul Preoției este unul, totuși se împărtăsește prin misteriu la diferite trepte : diaconul îl primește într'un grad mai mic, preotul un grad mare, în fine episcopul într'un grad și mai mare. Fie-care îl primește într'o măsură conrespundătoare serviciului său în biserica : așa că dupre darurile primite prin hirotonie, episcopul este învățatoriul de frunte, cel dintăiu servitor al lucrurilor sante, și principalul administrator sau arhipăstoriu în biserica sa particulară; preotul primind totă puterea sa prin hirotonie dela episcop, n'are dreptul de a învăța de a oficia și a administra spiritualmente decăt în parohia sa și

(1). Despre Preoție, III.

(2). In Baptism. Christi t. III, p. 370. ed Morel.

(3). De Dignit. sacerdotali, cap. V, in Patrolog. curs. compl. t. XVII, p. 577.

sub dependența episcopului, și diaconiș sunt numai ajutători și împreună slujitori ai episcopilor și ai preoților în serviciul lor la biserică, neavând prin ei însăși nici dreptul de a învăța, nici de a oficia, nici de a administra (V, §. 174).

III. Darul preoției de și se împărtășește prin hirotonie în deosebite grade diaconilor, preoților și episcopilor și de și investindu-și cu ore care măsură de putere spirituală, locuște invariabil în sufletul fie-căruea din ei, de aceia nici episcopul, nici preotul, nici diaconul nu primesc de a doua oră hirotonia pentru același grad, și misteriu Preoției se privește ca nerepetibil.

Ideia dintăi se espune de Sântul Apostol Paul, când amintește de două ori episcopulu Timoteu darul, care este întru el (I Tim. IV, 14), darul lui D-geu ce *l-a primit* (II Timot. I, 6), A doua idee este desvoltată în can. 68 al Sântilor Apostoli : „*Dacă vre un episcop, preot sau diacon va primi dela cine-va a doua oră hirotonia, să fie exclus din tagma sântă, și el și acel ce l-a hirotonit*“. Și în canonul 36 al sinodulu din Cartago : „*Preoții sau diaconiș dovediți de vre un păcat greu, care-și îndepărtază fara îndoială dela oficiu, nu trebuie să primescă impunerea mânelor ca penitenții sau ca laicii credincioși; ei numai sunt admiși a fi rebotezați și înălțați la trepte bisericesti*“. In fine canonul 59 al aceluși sinod : „*Credincioși misiunei ce am primit-o, propunem și acest punct decretat la sinodul din Capua adecă : că nu este permis a se face repetire botezulu și hirotoniei*“.

In genere biserica a avut tot-déuna de normă de a nu repeti nici într'un cas nici preoția nici botezul, numai atât una cât și celălalt să fi fost administrată regulat, chiar în societățile eterodoxe. Așa nu s'a repetit nici odată hirotonia la preoții societăților eterodoxe precum Catari (1), și

(1). I-iu sin. ecum. can. 8.

Donatiști (1), întorși la ortodoxie, și astă-đi face tot așa cu acei cari părăsesc biserica romană spre a reîntra în sinul său. Așa și sinodul din Roma condamnă pre Donatus pentru hirotonia a doua pe care o făcea el episcopilor și preoților căduți în timpul persecuțiunei, violând prin aceea instituțiunile bisericei universale (2). Sântul Vasilie cel Mare imputa iarăși lui Eustachie al Sebastei, că a repetat hirotonia, observând, că nici unul din eretici n'aŭ îndrăsnit încă a o face (3); dar câți-va învățători făcură Arieniilor aceeași imputare (4). Trebuie să mai adaugem numai puțin că hirotonia împărtășită neregulat și nelegal, precum se practica acesta la eretici, era recunoscută ca ne eficace de biserică, care hotărî de a o suplini prin o nouă hirotonie legală în cazul, când servitoriul bisericesc, care s'ar întorce la ortodoxie ar fi judecat demn (5). Așa se purta odinioară cu Arieni, Paulicienii (6), și în genere cu toți acei cari fusese hirotoniți de către pseudo-episcopi, nelegal instituiți (7); așa se pörtă și acum cu acei cari revin dela protestantism. Dar, dreptul vorbind, în cazul acesta, misteriu Preoției nu se repeteste, ci se împărtășeste anume pentru prima óră, de óre ce preoția cea dintâiu n'a fost adevărată, ci numai pretinsă.

(1). Sinod. Cartag. III c. LXVIII; Conc. Cartag. IV, c. LII, LXXI; Augustin, ad Bonifac. Epist, CLXXXV, n. 44, 46; ad Teodor. Epist. LXI, n. 2.

(2). Optat lib. I. p. 144. comp. Bingham orig. e ecl. t. 1, p. II. lib. IV, c. 7.

(3). Epist. c. Theodote, ep. de Nicopolis CXXX; Oper. St. păr. X, p. 285.

(4). Faustini St. Marcellini Libell. precum ad imperatres, n. XIII, in Patrolog, curs. compl. t. XIII, p. 92, 101.

(5). I. sin. ec. can. 19; II Ec. can. 4; III, ec. can. 5; conc. din Laodicea c. 8. Vas. cel Mare, reg. I.

(6). I. Sin. ec. can. 19; pap. Inocent. Epist. ad Alex. XVIII.

(7). II. Conc. ec. Can. 4; conc. de Nicea, Epist. ad Alex. (Socrate, Hist. eccl. I, 9).

§. 241. *Cine poate administra misterul Preoției și ce se cere de la acei ce-l primesc.*

I. Dupre învățătura bisericeii ortodoxe dreptul de hirotonie spre lucrările sacre aparține numai urmașilor nemijlociți ai Apostolilor, Episcopilor (Epistola Patr. etc. art. 10).

1°. Invățătura acésta este întemeiată pe Sânta Scriptură. Sântele cărți spun, că Apostolii singuri hirotoneau ei înșii la diferite grade ierarhice și dădură puterea acésta numai Episcopilor. Ei hirotoniră înșii la episcopat (II Tim. I, 6), la preoție (Fapt. XIV, 22, 23), la diaconat (VI, 4). Ei încredințară puterea acésta Episcopilor. Sântul Paul scrisé lui Tit, episcopul Cretei : „*Te-am lăsat în Creta, ca să regulezi tot ce este de regulat și să așezi preoți în fie-care cetate, dupre cum ți-am poruncit*“ (Tit. I, 5) și făcu lui Timoteu, episcopul de Efes, acésta recomandare : „*Curând sa nu puți nimicruu mâinile, ca să nu te faci partașiu de păcate străine*“ (I Tim. V, 22). Cuvântul dumnezeesc nu citéză un singur cas în care misterul Preoției să fi fost împărtașit de alții afară de Episcopii (1).

2°. Aceiași învățătură este confirmată prin regulele sântilor Apostoli și canónele conciliilor. Cele doué canóne din tétu apostolice poruncesc : «*Ca episcopul să fie hirotonit de doi sau trei episcopii ; preotul, diaconul și cei-lalți clericii să fie hirotoniți prin un singur episcop*» (Comp, can. 60 al sin.

(1). Cât despre cuvintele Apostolului către Timoteu : „Nu fi nebăgător de sémă de darul ce este întru tine, ce ți s'a dat, prin profetie, cu punerea mânelor presbiteriului (I Tim. IV, 14), prin presbiteriu (πρεσβυτέριον) se înțelege adunarea celor mai bătrâni (πρεσβυτέρων, dela πρεσβυς, bătrân) păstorii bisericeii, pintre cari se afla și Apostolul Paul (II Tim. I, 6), și nici decum preoți simpli. Οὐ περι πρεσβυτέρων, observă St. Chrisostom, φησὶν ενταυθα, αλλά περι ἐπισκόπων. οὐ γὰρ δὴ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν (In. I Tim. homil. XIII, n. 1).

de Cart). Al 19-lea canon al sinodului ânteiu ecumenic între alteie : «Dacă vre-unii (Pauliciani) au făcut mai înainte parte din cler, dupre ce se vor boteza iarăși de îndată ce vor fi recunoscuți nevinovați, să se hirotonescă de către un episcop al bisericeii catolice». Canonul al 9-lea al sinodului din Antiohia se exprimă așa : «Fie-care episcop are autoritate în diecesa sa ; să o administreze cu totă prudența cuviincioasă ; să aibă grija de laturea ce depinde de orașul său, și să hirotonescă preoți și diaconi» (Comp. can. 2 la sin. din Chalcedon).

3°. Este desvoltată în fine de aședămintele Apostolice așa numite, și scrierile sântilor părinți și învățatorii bisericeii. În cele dintei se dice : «Hotărîm, ca episcopul să fie hirotonit de trei episcopi sau cel puțin de doi. . ; preotul și diaconul de un episcop, precum și cei-lalți clericii ; dar nici preotul nici diaconul să nu îndrăsnescă a hirotoni laici ca clericii (1)». Și aiurea : «Nu trebuie ca preotul să hirotonescă clericii (2)». Preotul impune mâna (*χειροθετεί*), dar nu sêvêrșește hirotonia (*οὐ χειροτονεῖ*) (3). Acei din sântii părinți și învățatorii bisericeii, cari exprimă lămurit adevêrul acesta sunt : Sântul Chrisostom, unde cetim : Ceia ce dicea Apostolul de Episcopi atribuea de opotrivă și preoților. Numai prin hirotonie (*τῆ χειροτονία μόνῃ*) se deosebesc episcopii, și acesta se pare este singurul privilegiu ce-l au asupra preoților (4). Sântul Epifanie care dice : «dignitatea episcopatului este destinată mai cu sêmă a naște părinți ; căci episcopilor se cuvine a înmulți părinți în biserica lui Christos. Trépta a doua (a preoților) nu pôte să

(1). Const. Apost. III, c. 20.

(2). Ibid., VIII, c. 46.

(3). Ibid.. c. 28.

(4). In I. Tim. homil. XI, n. 1.

nască părinți; el naște bisericeii, prin botezul renașterei, fii și nu părinți săi învățători. Este oare cu puțință, ca un preot să hirotonescă un preot, neavând pentru acesta puterea de a-i impune mâinile (1)? În fine Fericitul Ieronim, dicea așa : «Ce serviciu are episcopul, afară de hirotonie, care să nu aparție deopotrivă și preotului (2)? «Se scie iarăși, că Sântul Atanasie Alexandrenul, căutând a dovedi, că Eschin acuatoriul său, nu era preot, cita în deosebire că Eschin nu primise hirotonia dela vre-un episcop, ci dela Colut, simplu preot (3).

II. Iar despre acei ce voesc să primescă misterul Preoției :

1°. Trebuie mai întâiu să fie creștini, și creștini ortodocși, fiind menii a fi păstori bisericeii ortodoxe. De aceea sinodul din Niceia hotărî ca, întorcându-se la ortodoxie preoții din secta Paulinienilor, în care botezul și preoția se administra neregulat, să nu fie învestiți cu trepte bisericești, de se vor crede a fi demni, decât numai când vor primi din nou botezul, singurul adevărat (can. 1). Mai mult încă, la sinodul din Cartago se unire a cere dela aspiranții la hirotonie, nu numai să fie creștini ortodocși, ci ca înainte de hirotonie să fi convertit la ortodoxie pre toți cei din casa lor (4).

2°. Apoi trebuie să fie cercați despre credință și se ducă o viață conformă cu cuvântul dumnezeesc (sin. din Laod. can. 12), cum se cade unor iconomi ai lui D-zeu (Tit. I, 7), chemați a învăța pre alți oameni în credința prin cuvânt și

(1). Hæres. LXXV, c. 4.

(2). Epist. ad Evagr. LXXXV. Comp. Ambr. Epist. II n. 6; XIII, n. 1, Theod. in Num. inter. 18.

(3). Apol. contr. Arian. n. 12 Opp. t. 1, part. I p. 134, ed. Maur.

(4). Episcopiî, preoții și diaconiî sa nu se hirotonescă până ce nu vor converti pre toți cei din casa lor la credința ortodoxă“.

viață esemplară (I Tim. III, 2; IV, 12). De asemenea s'a orinduit de biserică ca candidatul de preoție se cunoscă Sântele Scripturi și regulele bisericești, ca să se pôtă conforma el însuși și spre a instrui turma ce-i s'a încredințat (VII, Conc. ec. c. 2); nu trebuie a se grăbi a încredința episcopatul său preoția unuia ce a venit curênt dela păgânism său în genere unui neofit (I Tim. III, 6), său orî cărui altuia care părăsește o viață desfrênată, și trebuie a hirotoni numai dupre o cercetare convenabilă (Can. ap. 80; Can. 2 și 9 al I-iului sinod ecumenic; can. 3 al sin. Laodicén); un laic său un călugăr nu trebuie să fie rădicați la episcopat decât dupre ce au fost esaminați în treptele inferioare ale bisericei (Cinci-Şéselea, 17; Sardic. 10).

3°. În fine trebuie, spre a fi ales la episcopat, să fie liber de legătura conjugală; dar această condițiune nu este indispensabilă, dacă cine-va voește, în alegerea la preoție și diaconat.

Regula privitoare la necăsătoria episcopilor are origina sa în tradițiunea apostolică. Cu toate că nu este nici o îndoială că în vécurile dintéiū ale creștinismului, să rădica câte odată la episcopat chiar ómenî însurați (I Tim. III, 2, 4; conc. Cart. c. 3, 4 etc), totuși se vede acum, în aședemintele apostolice, că era permis episcopilor precum și altor clericî, de a se „*departa de căsătorie*“ numai acesta să fi fost pentru *cumpătare* dar nu din desgust către *căsătorie* (can. 51), cum predicaū unia pe atunci (I Tim. IV, 1-3) (1). De aceia se statori în biserică obiceiul dupre care se rădica la episcopat de preferință ómenî necăsătoriți și distinși prin o viață curată și cumpétată (2), și chiar, dacă epis-

(1). Ireneū. adv. Hær. I, 27, 31; Clem. Alex. Strom. VII, 12. Comp. not. 2 și 7. p. 168.

(2). Așa fură toți prelații cei mari vechi ai bisericei, Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul, Ión Chrisostom. etc. St. Grigorie,

copii erau aleși dintre preoții lumeni, cea mai mare parte intrerumpeau legăturile lor conjugale după ce primiseră hirotonia de episcopi. Usul acesta totuși nu avea putere de lege nici în suta a patra, nici chiar într'a cincea (1). Într'a șesea împăratul Iustinian, confirmând regulamentele de administrațiune bisericească, confirmă prin o lege cea ce numește el obiceiul din vechime și al sântilor părinți după care nu se rădică la episcopat decât călugări sau membri ai clerului regulariu, fără de femeii sau cel puțin fără de copii, pentru ca să pótă mai ușor, după hirotonie, părăsi vechile lor soții (2). În fine în suta a șeptea când se observa că obiceiul acesta se călca în unele locuri, decretă sinodul al VI-lea următoarele : •Ne-am însciințat că în A-

vorbind de împrejurările alegerii Sântului Vasilie la scaunul Cesareii, dice : „Disputele erau cu atâtă mai vii cu cât erau mai absurde ; căci se sciea bine cine avea preeminența asupra tuturor, ca sórele asupra stelelor. Fie-care videa acesta lămurit, mai ales cetățenii cei mai stimați și cei mai nepărtinitori, toți acei cari aparțineau altariului, și nazireii noștri (călugării), cărora, cel puțin în mare parte, trebuia să le fie încredințate asemenea alegerii. . . spre binele mai mare al bisericeii. . . Și care suflet bine cugetătoriu nu te-ar fi ales cu esclusiunea ori căruca, pre tine cap dumnezeesc și sacru, pre tine care ești săpat în mânilor Domnului (Is. XLIX, 16), pre tine care ești independent de legătura conjugală, fără să fi lipsit de trup și sânge ? “ (Serm. XVIII panegir. al St. păr.).

(1). Fiind cleric în Tesalia, cunoscem un obiceiul, care exista în țara aceea ; acolo un cleric, dacă continua a vieții împreună cu femeia ce o luase de soție înainte de hirotonia sa, era exclus din cler, pe când în orient toți, chiar episcopii, se abțineau de a vieții împreună cu soțiile lor, și acesta de bună voie nefiind constrinși la acesta prin vre-o lege nevariabilă ; căci mulți dintre ei, în timpul episcopatului lor, avură chiar fi delă soțiile lor legitime“ (Socrat. Hist. eccles. lib. II, c. 22). com. can. 4, 34, 81 al sin. Cartag.

(2). Iustin. Novell. VI. cap. I : „Prius autem aut monasticam vitam professus aut in clero constitutus, uxori tamen cohærens, nec filios habens. . . etc.

frica, Libia și pe aiurea, uniți din prea iubiții capi (episcopi), chiar după hirotonia episcopală, nu încetază de a viețui cu femeile lor și sunt ast-fel scandal altora. Având deci în cuget a regula totul pentru binele cel mai mare al oilor ce ni s'a încredințat, am recunoscut că este de folos a numai fi așa de acum înainte. Țicem acesta nu spre a respinge sau a schimba instituțiunea apostolică, ci în vederea mântuirii ómenilor și a perfecționărei lor, și pentru ca să nu se facă nici o imputare oficiului sânt; căci dumnezeuscul Apostol ȓice : „*Tóte să le faceți spre mărirea lui D-deu. Nu dați ocasiune spre scandal nici Iudeilor, nici neamurilor, nici bisericei lui D-deu, precum mă silesc a plăcea tuturor întru tóte, ne căutând ceta ce-mă este de folos, ci ceta ce este de folos multora spre a fi mântuiți. Fiți mie urmatori precum și eu lui Christos*“ (I Cor. X, 31-33; XI, I). «Dacă se va vedea vre unul făcând acesta să fie esclus» (Can. 12). De atunci obiceiul de a alege la episcopat numai ómenii necăsătoriți a devenit o lege constantă în biserica ortodoxă.

Cât despre persoanele chimate la treptele inferioare ale erarhieii, preoția și diaconatul, credincióse cuvântului divin (I Tim. III, 2, 4, 12), biserica ortodoxă nu le imputa nici odată, că sunt căsătoriți, numai să fi intrat în această stare înainte de hirotonie (Can. ap. 26; sin. din Neoces. can. 1; sin. I ecum. can. 3; VI ec. can. 3, și 6); ea nu le cerea nici odată celibatul, ca vot sau obligațiune a oficiului lor. Din contră, întemeiați pe aședămintele apostolice, opri aspru preoților de a rumpe legătura căsătoriei lor, chiar sub „*cuvânt de evlavie*“ (can. 5), de asemenea condamnă aspru pre acei laici, cari judecau de necuviincios a primi cuminicătura din mânele unui preot căsătorit (Sin. din Gangra, can. 4, etc.). Și când în sinodul I-iu ecumenic s'a făcut propunere de a se introduce în biserica o lege nouă despre necăsătorirea

tuturor ierurghisitorilor în genere, Sântul Pafnutie, unul din membrii cei mai însemnați ai sinodului, el însuși celibatar și ascet sever, îndemnă pre toți părinții ce se aflaū la sinod a nu împune preoților o sarcină grea pe care toți nu puteaū să o pórte ușor ; și adause că este deajuns a decreta că, «dupre tradițiunea vechie a bisericei», să se interdică căsătoria numai acelora, cariī sunt acum căsătoriți, și acei ce se vor fi căsătorit înainte de hirotonie să nu-și părăsescă femeile lor dupre sântirea lor la preoție (1). Chīar biserica Romei a observat acéstă tradițiune a bisericei romane până la finea vécului al patrulea (2) ; dar la sfârșitul sutei a patra (3), și cu deosebire în a cincea (4), și în a șesea (5), în care se ved ordine ce impuneaū, nu numai preoților și diaconilor, ci și subdiaconilor, un celibat complect saū lăsarea femeilor lor ; ordine pe de o parte arbitrare și opuse spiritului aședămintelor vechi ale bisericei, și de alta, provocând prin rigórea lor pre cei slabī la o viață scandalósă. In urmare sinodul al VI-lea ecumenic statori următórele : «Auđind că în biserica romană s'a transmis sub formă de lege, că acei cariī se cred demni de hirotonie ca diaconi, saū ca preoți să se îndatoréscă a nu mai viețui cu femeile lor, noi dupre canonul vechiū Apostolic, autorisăm pre preoți a continua în viețuire cu femeile lor legitime, fără a rumpe unirea lor, nici a-ī priva de a avea relație cu ele la timpul cuviincios. Dacă deci cine-va se învrednicește de hirotonie, ca subdiacon, diacon saū ca preot, împreună viețuirea cu

(1). Socrat hist. eccl., lb. I, cap. 2.

(2). Concil. Illiberit. can. 33. 65.

(3). Papa Siriciu (385), can. 3 ; Inocent. I (404), can. 2.

(4). Leon (443), can. 3 ; Concil. Aurel. II (452) can. 7.

(5). Concil. Toled. (531), can. 1 ; Conc. Turon. (567), can. 19 ; Conc. Altiss. (570), can. 20-22. cf. Walter. Lehrb. d. Kirchenrechts §. 212, Bonn. 1842.

femeia sa legitimă să nu se considere ca o împedecare de hirotonie, și dându-i-o nu i se impune îndatorirea de a nu avea relație cu femeia sa, pentru ca să nu înjosim ore cum căsătoria, aședată de D-zeu și bine-cuvântată de El întru venirea sa; căci așa a dis Evangelia: „*Omul se nu despartă ceea ce a împreunat D-zeu*.” (Mat. XIX, 6); și Apostolul recomandă: „*Căsătoria să fie cinstită întru toate și patul nepurcat*” (Ebr. XIII, 4). El dice aiurea: „*Te-ai legat cu femeie; nu căuta deslegare*” (I Cor. VII, 27). Scim că în sinodul din Cartago s'a hotărît în interesul curăției preoților, ca subdiaconii, cari se ating de sântele taîne, diaconii și preoții trebuie să se abștie de relația conjugală în anumite timpuri. Așa tradițiunea acésta apostolică, acest obicei vechi, îl mênținem, sciind timpul fie-cărui lucru și mai ales al ajunării și rugăciunei. Căci servitoriî altariului, pe timpul când se apropie de cele sante, trebuie să se reție în toate, spre a putea căpăta dela D-zeu aceia ce cer cu curăție. Dacă, cu desprețul canónelor apostolice, va îndrăzni cine-va a priva pre vre un cleric, preot, diacon sau subdiacon, de împreună locuirea sa și de relațiunea cu femeia sa legitimă, să fie depus! De asemenea dacă vre-un preot, diacon, sub pretext de pietate, va alunga pre femeia sa, să fie îndepărtat din serviciul său, și dacă se împrotivește să fie esclus definitiv, (Can. 18). Pontificiî Romei nu observară canonul acesta: din contră, ei confirmară și mai aspru, în secolele următore, ordinele înprivința celibatului clericilor ⁽¹⁾, și în al doi-spre-zecelea îl întinseră până la treptele inferioare ⁽²⁾; dar prin acésta s'a făcut vinovați de călcarea unui canon vechi ecumenic.

(1). Concil. Roman. (743), can. I, 2; Concil. August (952), can. I, 11, 16, 17, 19.

(2). Concil. Later. I (1123), can 40 și alte sinóde.

VIII. Observări generale asupra misterior.

§. 242. *Obiectele acestor observări.*

Luând de bază învățătura bisericeii ortodoxă în privința fie-cărui misteriu luat a parte, precum s'a dezvoltat, ne este ușor a face asupra misterior observări generale, care conrespund erorilor eterodoxe în privința acésta, și anume : despre natura misterior, despre numărul lor de șep-te, despre condițiunile recerute pentru sêvêrșirea și lucrarea lor (§. 200). La tôte acestea duple planul nostru vom adauge o aplicare morală a dogmei despre misterii.

§. 243. *Despre natura saü esența misterior.*

Misteriile nu sunt numai semnele promisiunilor divine pentru a escita credința sufletelor; nu sunt nici simple cerimoniü, care se deosebescă pre creștini de necreștini; nu sunt nici simbole ale vieței spirituale, precum pretind eterodocșii (§. 200), ci „*lucrări sânte care, sub un chip vêdut, împărtășesc în realitate credincioșilor harul dumnezeesc nevêdut; instrumente, care lucréză numai decât prin har asupra celor ce se împărtășesc de ele*“ (Epist. Patr. etc. art. 15).

I. Despre acésta ne asigură tôte locurile Sântelor Scripturü, ce le cunoșcem acum și care vorbesc despre fructele cutărui saü cutărui misteriu. Așa spre exemplu, se dice despre botez : „*De nu se va naște cine va din apă și din Spirit nu va intra întru împărația lui D-zeü*“ (Ión, III, 5); saü : „*A iubit Iisus Christos biserica și pre sine s'a dat pentru ea, ca să o sântască curățindu-o prin spălare de apă în cuvânt*“ (Efes. V, 25, 26); și iarăși : „*Ceia ce și uniü din voi aü fost odinioară (pécatoși); dar v'ați spălat, v'ați sântit, v'ați în-*

dreptătit în numele Domnului Iisus Christos și prin Spiritul D-șeului nostru“ (I Cor. VI, 11). Despre misteriu Mirului se dice : „Atunci impuseră ei mânele și primiră Spiritul Sânt. Când Simon a vădut că Spiritul Sânt se dădea prin punerea mânelor Apostolilor, le oferi banș și le dise : Daș-mi și mie puterea acêsta ca acei cărora voiș impune mânele se primescă Spiritul Sânt“ (Fapt. VIII 17-19). Se dice despre misteriu Euharistiei : „De va mânca cine-va pânea acêsta va trăi în veci. . . . cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viața vecinică, și eu îl voiș învia pre el în ziua cea de apoi“ (Ión, VI- 52-55). Despre misteriu Preoției se dice : „Nu fiș ne luatoriș de sêmă de darul ce ți s'a dat prin profetie, cu impunerea mânilor presbiteriului“ (I Tim. IV, 14; Comp. II Tim. I, 6), etc. etc. Aici evident, se exprimă că în botez, apa, prin venirea nevădută a Spiritului Sânt, renaște pre om, îl curățește și îl spală de tôte păcatele sale ; în Mir-ungere, punerea mânelor saș ungerea face să se pogóre asupra omului darurile harului ; în Euharistie, însuș corpul și sângele lui Iisus Christos daș nemurire ; punerea mânelor în misteriu Preoției împărtășește aceluia ce-l primește un dar special, în genere fie-care din misterii, chiar prin esența sa, lucréză nespus asupra omului prin har, când i se împărtășește.

II. Aceiaș învățatură o esprimă unanim sântii părinți și învățatori ai bisericei în mărturiile lor asupra fructelor misterior. Mărturiile acestea s'a adus la timpul și locul lor ; aici este de ajuns a cita câte-va din ele, spre esemplu : A Sântului Ciril Ierusalimiténul : «Apropiéți-vê de botez, nu ca de o apă simplă, ci ca de un har spiritual, ce se dă cu apă (1)». Și iarăș : «Nu privi mirul acesta ca pe o ungere, ordinară ; căci, precum pânea euharistiei, dupre chîemarea

(1). Catech., III, n. 2.

Spiritului Sânt, numai este pâne de rând, ci corpul lui Iisus Christos, de asemenea și acest Sânt Mir numai este acum, dupre chîemare, o crijmă simplă, ordinară, ci un dar al lui Christos și al Spiritului Sânt, ce se face lucrător prin prezența divinităței sale. Se unge simbolic fruntea ta, și organile simțurilor tale, și în momentul când corpul tău primește vedut ungerea, sufletul ți se sântește prin Spiritul Sânt și de viață făcătoriul (1).

A Sântului Grigorie Nisis : «Cu tôte că apa nu este altceva decât apă, totuși când se bine-cuvinteză de sus prin har, ea reînoește pre om prin o regenerație spirituală. Dar dacă cine-va, avênd în privința acestui punct nesiguranță și îndoeli, vine de-mi face greutăți, întrebându-mă neîncetat și repetindu-mi : Cum regenerază apa (πὼς ὕδωρ ἀναγεννᾷ). . . ? atunci cu dreptul îi voiū dice : Esplică-mi cum se face nașterea dupre trup, și eū îți voiū esplica cum se operéză renașterea cu sufletul.

A Sântului Atanasie cel Mare : «Precum un om botezat de un om, adecă de un preot, este luminat prin harul Spiritului Sânt, de asemenea acel ce mărturisește păcatele sale în Căință obține ertarea, chîar dela harul lui Christos, prin mijlocirea preotului (2).

A Sântului Ión Chrisostomul : «In Botez darul se împărtașește prin apă, care este o materie pipăibilă ; dar efectul spiritual constă în naștere și regenerare sau reînoire (3).

A Sântului Vasilie cel Mare : «Este prea laudabil lucru și fôrte folositoriū de a se împărtași în fiește-care di și a primi corpul și sângele prea sânt al lui Iisus Christos, pentru că Domnul nostru dice lămurit : „*Cel ce mănâncă trupul*

(1). Mystag. III, n. 3.

(2). Orat. in Baptisma Christi t. II, p. 803, ed. Morel.

(3). In Mat. hom. LXXXII, n. 4, t. III, p. 421.

meu și bea sângele meu are viața eternă“ (Ión, VI, 55). Căci, cine s'ar îndoi că comunicând neîncetat cu viața ar putea trăi alt-fel (1)?.

A *Sântului Ambrosie* : «Cine dă darul Episcopatului? D-zeu sau Omul? Veți răspunde negreșit că D-zeu. Dar D-zeu îl împărtășește prin om. Omul impune mânele și D-zeu revarsă darul; preotul pune umilita sa mână și D-zeu bine-cuvinteză prin drepta sa a tot puternică; episcopul investeste în tréptă și D-zeu împărtășește dignitatea».

III. Să ne mai amintim iarăși că biserica ortodoxă avu dela început, ca și astă-đi, obiceiul de a împărtăși Botezul, Mirul și Cuminicătura chiar și pruncilor. Decí, dacă misteriiile sunt numai niște semne destinate a deștepta în suflete credința, carea singură ne mântuește și nu instrumente, care lucréză asupra ómenilor prin harul folositor al lui D-zeu, se întrébă de ce tolos pot să fie pruncilor cele trei misterii indicate, și în ce scop le-a împărtășit sânta biserică mai înainte și le împărtășește și astă-đi.

Dar la întrebarea : Pentru ce misteriiile au atâta putere? Nu este de dat decât un respuns : pentru că așa a vrut D-zeu. El însuși a instituit aceste lucrări sânte, ca atâtea instrumente vedute spre a împărtăși ómenilor darurile nevédute ale harului său; El însuși învăță cum trebuie să se sevêrșască aceste lucrări sânte pentru ca ómenii se primés-că în adevêr prin mijlocul lor darurile harului; și să se facă voia sa; misteriiile sevêrșite dupre instituțiunea Mântuito-ríului lucréză cu necesitate asupra ómenilor prin harul folositoriu.

§. 244. *Despre numêrul de șapte al sacramentelor.*

Nu sunt nici mai multe nici mai puține de șapte miste-

(1). Epist. către Cesarie, XCIII; Op. St. P. X, 219.

riile bisericeï : Botezul, Mirul, Cuminicătura, Căința, Preoția, Căsătoria și Eleo-Ungerea (Epist. Patr. etc. art. 15).

Căci :

I. Fie-care din misteriiile acestea, precum am văduț, se întemeiază puternic pe Sânta Scriptură, care atribue fiecăruea caracterele unui adevărat misteriu, adecă : aședare divină, semn văduț sau pipăit, lucrare nevăduță a harului dumneđesc asupra omului. Și dacă în Scriptură nu se đice anume că sunt șepte taïne (1), nu se đice că sunt douē, trei, sau una singură. Iar numărul de șepte ne este cunoscut din alt isvor dumneđesc, din tradițiunea sacră conservată în biserică.

II. Nu numai biserică ortodoxă, ci și biserică romană, care s'a despărțit de ea din vécul al noulea, și tóte societățile religiose ale nestorienilor și monofisiților, care există în Orient din vécul al cincilea, recunosc unanim în ritualele lor bisericesti și sevêrșesc șepte misterii (2). Cum se esplieă óre un acord așa de perfect între creștini de opinii diferite, dacă nu prin faptul, că are de bază tradițiunea apostolică (3)? Din causa antagonismului lor, creștini, despre cari vorbim nu puteau să-și împrumute unui altora aceste lucrări sante sau unele dintre ele, și în realitate n'au putut face acésta, cum se póte vedea din multele diferinți,

(1). Ceia ce propune cu deosebire protestantismul.

(2). Renaudot, Perpétuité de la Foi, t. V, lib. I c. 2, 3, 9; Galan., Conc. Eccles. Arm. cum Rom. t. III p. 439; Disert. de Coptis, Iacobitis, sect. III n. 186 (in Bolland. Iun. t. V, p. 140).

(3). Este cu neputința de a nu aminti aici cuvintele lui Tertulian : „Quod apud multos unum invenitur non est erratum, sed traditum“ (de Praesc hær. c. 28); și ale lui Augustin : „Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur“ (De Baptism. contr. Donat. IV, 24, n. 31).

care există în ritualele lor la fie-care din aceste misterii (1).

III. Spre a desvolta ideia acésta privitoare la statornicia și generalitatea credinței creștinilor în șapte misterii, vom observa că așa a fost negreșit credința bisericeii în toate vécurile.

1°. În vécul al șese-spre-ducelea : Când se ivi reforma și protestanții și permiseră de a lepăda cinci misterii, păzind numai Botezul și Euharistia, credința acésta s'a exprimat atunci de Ieremia, patriarhul Constantinoplei, în epistolele sale către teologii din Württemberg (2), prin Gabriel Mitropolitul Filadelfiei, care scrise o operă specială asupra celor șapte misterii (4), și în Occident a fost nu numai a multor, scriitori, ci și a unui conciliu întreg, acel din Trident (3).

2°. În vécul al cinci-spre-ducelea : La începutul vécului acestuia Sântul Simeon de Salonic scrise asupra celor șapte misterii (5) și din sinodul dela Florența (în 1438-1440) papa Eugeniu al IV scrise despre acésta și Armenilor (6).

3°. În vécul al patru-spre-ducelea : Mărturisește confesiunea credinței lui Ión Paleologul, imperator de Constantinopole (1355) (7); mărturisește un grec de origine, a-nume Manuil Calecas (1366) (8), și sinodul ținut în Armenia în 1342 (9).

(1). Am arătat acum mai multe din diferențele acestea.

(2). Acta theol. Württemberg. . . respons. I. patriarch Hieremias ad Augustan. Confess., c. VII p. 77. Würtemb. 1584.

(3). De septem Sacramentis, cap. V (In Schellstrat., Act. Orient. Eccl. adv. Lutheran.).

(4). Ses. VII can. I.

(5). Συμπεών, ἀρχιεπισκόπου θεσσαλονίκης, τὰ ἅπαντα, μερ. II, περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν Βενετίᾳ 1820 σ. 74.

(6). Decret. ad Armen. in Conc. Florent.

(7). Apud Allat., de Eccles. Orient. et Occident. consens., III, c. 16 n. 4. p. 1256.

(8). Manuel. Calec., Princ. Fid. cathol., cap. VI.

(9). Galan. Conc. Eccles. Armen. cum Rom. t. III, p. 439.

4°. În vécul al trei-spre-đecelea : În care se citéză miste-riile, ca fiind în număr de șapte de către Iov, ieromonah în Constantinopole (1270) (1), de către scolasticii apusenii, Tomas Aquina Bonaventura, Alexandru de Hales (2), și si-nodul din Londra ținut în 1237 (3).

5°. În vécul al doi-spre-đecelea : Precum se vede din ome-liile lui Otto, care predică creștinismul în Pomerania în 1124 (4), și prin cei doi scolastici, Hugo Victor (5), Petru Lombardul (6), cari și predicară lămurit învêțătura despre șapte misterii.

6°. Înainte de vécul al un-spre-đecelea și chiar al noulea : Căci se află încă rituale grecești și latine despre șapte mis-terii mult anterioare seculului al un-spre-đecelea (7), și patri-arihii Constantinopolitani Michael Cerulariū și Fotie, cari și acuseră pre latinii de unele rêtăcirii în oficiile lor despre mis-terii, nu le imputară nici odată, că ar fi adaus saū micșu-rat numărul lor.

7°. Înainte de vécul al cincilea : Căci precum am obser-vat acum societățile nestorienilor și monofisiților, care se despărțiră de biserica ortodoxă în vécul al cincilea, păstréză, ca și ea, până astă-đi cele șapte misterii.

(1). Apud allat. de Eccles. Or. et. Occ. cons. III, 16, n. 4.

(2). Tom. Aquinat., Summa Theologiæ p. III, quest. 65, art. I; Bonavent. Comment. in quatuor libr. Sentent. brev. VI cent. III sect. 47 c. 3; Alex de Hales Summa Theol. p. IV, quest. 8. membr. 2. art. I.

(3). Vid in Collect. Concilior.

(4). Attonist vit., lib. II. c. 3, in Basnag. Thes. Mon, t. III p. II p. 62.

(5). Hugo de S. Victor summa Sentent., de Sacram. lib. 1. p. IX, c. 2.

(6). Petr. Lombard., Libri quatuor Sentent., lib. IV. hist. 13.

(7). Precum se pôte închiea fôrte bine chiar din caracterul ceri-moniilor acestora, din care Mertenius aduce exemple la începutul cărței sale : de Antiquis Eccles. Ritibus libri IV; cf. Renaudot, Perpetuité de la Foi t. V. lib. I cap. 7.

IV. Dacă sântii părinți și învățătorii bisericei vechi, după exemplul Scripturii, nu țin de a dreptul, că sunt șapte mistere și nu espun espres nicăiri învățătura despre toate misterele în număr de șapte, spre a cunoște cauza faptului acestuia, trebuie a ne aminti că atunci în biserică era obiceiul de a păzi tăcerea (disciplina arcani) în privința mistereilor, precum asigură Marele Vasilie. După ce a vorbit în epistola sa canonică către Amfilochie, că biserica, pe lângă dogmele și preceptele scrise, are și altele pe care le ține dela tradițiunea apostolică, prin succesiune, în misteriu. Sântul Părinte citează anume, spre întemeierea cuvintelor sale, câte-va trăsuri particulare din ritualul Euharistiei și al Botezului, și pune apoi întrebarea acesta : «Din ce scriere le-a luat? Aă nu din acea învățătură nepublicată și nepropusă, pe care părinții noștri aă știut a o mănține neatinsă de ori-ce curiozitate și investigațiune, fiind deprinși cu înțelepciune a ținea sub egida tăcerii sântenia misterului? Ore s'ar cuveni a publica o învățătură asupra unui obiect, a cărui privire chiar este interzisă tuturor celor, cari nu sunt inițiați în misteriu (1)?». Dar, de și, în urma acestui obicei evlavios (2), sântii părinți și învățătorii bisericei s'aă abștinuț de a trata despre toate misterele împreună, totuși vorbesc adesea în scrierile lor, după ocașune și scopul lor particular, când despre un misteriu, când despre altul, când despre un al treilea, așa că colaționând toate mărturiile lor se află că recunoscău câte șapte misterele pe care biserica le-a conservat până acum. Așa, precum am veduț acum, se află : 1°. Despre Botez, mărturiile Apostolului Varnava, a Sântului Iustin Martirul, a lui Ter-

(1). Din cap. 27, Despre Spiritul St., c. Amfilochie. . . can. 91

(2). Emman. a Schelstrate. Diss. apolog. de Discipin. arcani, Roma, 1685, cap. II și III, unde se află o mulțime de doveđi spre întemeierea acestui adevăr.

tulian, Ciril Ierusalimiténul, ale Sântului și Marelui Vasilie, ale Sântului Grigorie Nazianzanul, a Sântului Chrisostom și ale altora (§. §. 202- 206); 2°. Despre misterii Mirului, locurile din scrierile atribuite lui Dionisie Areopagitul, Teofil din Antiohia, Tertulian, Clement Alexandrénul, Ciprian, Papa Corneliu, Efrem Sirul, sinodul Laodicean, Ciril Ierusalimitanul și alții (§. §. 208-211); 3°. Despre Euharistie, locurile din Ignatie, Iustin Martirul, Irineu, Ipolit, Dionisie Alexandrénul și alți învățători ai bisericei, și chiar sinóde, atât ecumenice, cât și provinciale (§. §. 214-220); 4°. Despre Pocăință, canónele și așa numitele aședăminte apostolice, Tertulian, Ciprian, Atanasie cel Mare, Chrisostom, Ambrosie, Grigorie Nissul, Ieronim, Ciril Alexandrénul și chiar sinóde (§. §. 222-225); 5°. Despre Eleo-Ungere, locuri din Origen, Chrisostom, Victor de Antiohia, Cesariu, Papa Inocentie, Ciril Alexandrénul și alții (§. §. 230-232); 6°. Despre Căsătorie, locurile din Sântul Ignatie, Tertulian, Chrisostom Marele Vasilie, Grigorie de Nazianz, Ambrosie, Augustin, etc. (§. §. 234-236); 7°. In fine, despre Preoție, locuri din Canónele Apostolice, din Sântul Vasilie cel Mare, Chrisostom, Grigorie Nissul, Ambrosie, din Părinții sinodului din Chalcedon, Papa Leon și alții (§. §. 239-241).

Dupre acestea nu este de mirare dacă câți-va învățători vechi, dupre trebuințe, său conform cu scopul lor special, său din alte cauze, nu vorbesc în scrierile lor decât de două ⁽¹⁾, de trei ⁽²⁾, său de patru misterii ⁽³⁾, și nu ȳic nimic de altele.

(1). De exemplu, St. Iustin (Apol. I in Ps. CCCVIII, 14); Augustin (Enarr I in Ps. CCCVIII); St. Ión Damascen (Esp cred. ort. lib. IV, c. 9, 13) vorbesc de Botez și Euharistie.

(2). Spre exemplu, Sântui Ambrosie (de Sacram., lib. VI) și St. Ciril Ierusalimiténul (Mystag. 1-IV): despre Botez, Mir și Euharistie.

(3). Spre exemplu, Augustin ȳice: „Si ad hoc valet quod dictum est in Evangelio: Deus peccatorem non audit (Iohann. IX, 31)

Fără de cause se încheie de aici, cum fac protestanții, că biserica veche recunoscea numai două mistere (de ce nu trei sau patru?), adică Botezul și Sânta Cină, pentru că este știut, că pre timpul acela, sau chiar într'un timp anterior, alți învățători ai bisericei citéză iarăși toate misterele pentru că este cunoscut că aceiași învățători, citând anume Botezul și Sânta Cină, fac alusiune câte odată și la alte mistere (1), și vorbesc lămurit, în deosebite părți din scrierile lor, despre fie-care din cele șapte mistere în deosebii (2).

Este de observat că cuvântul misteriu (*μυστήριον*, sacramentum) era întrebuințat câte odată de către vechii autori creștini, ca și astăzi într'un înțeles mai estins. Deci nu este de mirare dacă unii dintre ei, de și în număr mic, numesc câte odată misterele tundera monahală, rugăciunile pentru cei adormiți, etc. Cu toate acestea nici odată rânduiea tunderii, nici rugăciunile pentru cei adormiți n'a fost privite de biserică ca mistere în înțelesul strâns, în care lua numai cele șapte mistere (3).

ut per peccatorum Sacramenta celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi (Botezul), vel super Oleum (Eleo ungerea), vel super Eucharistiam (Cuminatura), vel super capita eorum quibus manus imponitur (Preoția)? Quæ omnia tamen ei fiunt et valent, etiam per homicidas, id est per eos qui aderunt fratres, etiam in ipsa intus Ecclesia" (De Baptismo, V, c. 20, n. 28). Sântul Grigorie cel Mare (în Sacramentario) vorbește iarăși despre patru mistere: Despre Botez, Mir, Eucharistie și Eleo-ungere.

(1). Bună-ôră, Fericitul Augustin în același loc: „Respice ad munera ipsius Ecclesiæ: munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, et in cæteris sanctis sacramentis“ (Ennar. cit. n. 9).

(2). Așa tot Augustin vorbește despre mistere și numește misterele pe lângă Botez și Eucharistie; Mirul, Sacramentum Chrismatis, Pocăința: „Quæ Baptismatis, eadem reconciliationis est causa“ (de Pœnit. I c. 38 n. 35; despre Eleo-ungere, Căsătoria-Sacramentum, Preoția: „Utrumque (Baptismus et ordo sacramentum est, et quædam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptisatur, istud cum ordinatur“ (contr. Epist. Parmen. II c. 13 n. 98).

(3). Acésta s'a aratat lămurit de Renaudot: Perpetuité de la Foi, t. V, cart. I cap. 8.

V. Dar pentru ce sunt numai șapte misterii și nu mai multe sau mai puține? La acesta se poate răspunde numai că Domnul nostru Iisus, care institui misteriiile, a voit așa. Totuși, putem, precum au făcut și alții, să găsim aici o conrespundere cu cele șapte daruri ale Spiritului Sânt (Is. XI, 2, 3), împărțite credincioșilor prin misteriiile bisericeii; cu cele șapte pâni din care s'au săturat mii de persoane (Mat. XV, 36-38); cu șapte candelabre de aur în mijlocul cărora privitoriul tainic videea pre Fiul omului (Ap. I, 12, 13); cu șapte stele pre care Domnul Iisus le ținea atunci în drépta sa (16); cu șapte sigiliuri, cu care era sigilatã cartea pre care o descoperi apoi profetul în mâna lui D-đeu (Ap. V, 1); cu șapte trâmbițe date, dupre deschiderea cărței misterioșe, cu cei șapte ângerii, cari sta înaintea celui Etern (VII, 1, 2), etc. etc. (1). Pe de altã parte este evident, că aceste șapte misterii prin care se comunicã Spiritul Sânt, respund la tôte trebuințele vieței creștine ale omului precum și ale bisericeii. Așa, prin Botez, omul este născut la viața spirituală creștină; prin St. Mir, primește puterile necesare spre întărirea sa în acéstã viață nouă; în Euharistie, află tot-de-una mâncare și bătură dumneđească spre înaintarea sa durabilã în aceiași viață.

Cu tôte acestea, fiind-cã omul, devenit creștin, este supus păcatelor și bólelor, *Penitența* îi oferã un remediũ pentru bóiele sufletului său, și *Eleo-ungerea*, un remediũ și pentru morburile corporale. Tot odatã misteriiul *Căsătoriei*, sântește prin har legătura socilor creștini, spre a conserva, prin nașterea naturală fiu, și a întinde neconținut biserica

(1). Gabriel Filadelf. de Sacr. Sacramentis, cap. V; patriarcul Ieremia, Resp. I ad Augustan. Confess. c. VII (in Script. theolog. Würtemberg. p. 77). Comp. Mart. art. a Bis. etc. resp. 98.

creștină ; și acel al Preoției. dă bisericei păstori și învățători precum și împărțitori „ai misteriiilor divine, spre a conduce pre toți creștinii la viața eternă (1).

§. 245. *Condițiunile recerute spre sêvêrșirea și lucrarea misteriiilor.*

I. Se recer unele condițiuni spre sêvêrșirea legală și lucrarea misteriiilor :

1°. Trebuie un preot hirotonit legal sau un episcop. Căci : **a)** numai preoților și episcopilor, ca urmași ai Apostolilor, a încredințat Domnul dreptul dumnezeesc de a împărtași ómenilor darurile harului, prin mijlocul sântitelor lucrări ce a bine-voit ale aședa ; **b)** nu numai simplu laicii și clericii de rînd, ci, nici diaconii, cariî formeză trépta din urmă a ierarhieî instituită de D-đeu, nu primiră dreptul acesta și nu pot să administreze nici un misteriu, fără numai în unele casuri, la Botez ; **c)** pentru ca episcopii și preoții se pótă lua asupra lor sêvêrșirea unor cerimonii așa de înalte și se împărtașescă ast-fel ómenilor harul dumnezeesc, primesc anume misteriu Preoției, misteriu deosebit care-i sântește și le conferă haruri speciale ale Sântului Spirit, precum am vêđut acum, cercetând a parte fie-care misteriu și în deosebi acel al Preoției (§. §. 206, 211, 217, 223, 231, 236, 239-241). Decî, este o eróre, atât a Luteranilor de a învăța, că fie-care creștinî, fac sau nu parte din ierarhie, pôte deopotrivă să sêvêrșască misteriiile, cât și a schismaticilor ruși, precum și a acelor cariî nu primesc preoții, de a lăsa sêvêrșirea misteriiilor pe séma laicilor, chîar și femeilor, tot odată și celor cariî admit, de a da dreptul acesta preoților oprîți sau depuși (§. 200).

(1). Catech. cel Mare, art. X.

2°. Trebuie un oficiu legal misteriilor, adecă un oficiu conform cu ritualul transmis de D-đeū. Căci, precum am vęđut, Domnul însuși, care a instituit misteriile, alese pentru fie-care din ele o materie determinată sau un semn vęđut; el fixă însuși modul sęvęșirei și ai administrațiunei fie-cărui misteriu, și el însuși voi ca prin un ast-fel de semn vęđut, anume, și cu un astfel de oficiu să se comunice în fie-care misteriu unele daruri determinate ale Spiritului Sânt. Deci, un misteriu nu va fi adevęrat, și nu va lucra asupra ómenilor prin har, decăt numai, când se va sęvęși dupre voința Domnului, conform cu instituțiunea sa: acęsta se vede destul de clar. Si fiind-că oficiul fie-cărui misteriu nu este cu putința, dupre voința Domnului, decăt cu condițiunea ca ęerurgisitorii, să fie raționabili și liberi, să fie cu luarea aminte la lucrarea sânta și la modul cu care o sęvęșește și se doręscă a o îndeplini așa precum s'a ordonat, este natural să cęră dela păstorii bisericei, dela preot și episcop in oficiul misteriilor, intențiunea de a urma pentru fie-care cerimonialul transmis de D-đeū (Mart. ort. p. I resp. 100). (1)

II. Pre de altă parte, fără temeiu unii din eterodocși : a) aũ privit și privesc ca indispensabil pentru oficiul și eficacitatea misteriilor, nu numai un preot hirotonit legal, ci și un preot evlavios, așa că dupre ei, misteriile sęvęșite de ęerurgisitorii vicioși n'ar avea nici o însemnătate ; sau b) fac să depindă adevęrul și lucrarea misterului dela credința individului care-l primește, așa că, dupre ei, n'ar fi misteriu și n'ar avea puterea decăt numai atunci când este primit cu credința, iar trecęnd momentul acesta, sau în casul unei participări fără credință, n'ar mai fi mai mul un misteriu, ci un act steril (§ 200).

(1). Se scie că sunt desbateri vióie între Latini și Protestanți în privința acęsta, care, ca de ordinar, nu sunt tot-déuna scutite

1°. Socotința dintâi este fără temeiu; căci puterea misterului, din punctul de vedere al harului ce-l comunică, depinde anume de meritele și voința Mântuitorului Iisus Christos, care-l sêvêrșește nevêdut chiar El însuși. Păstorii bisericești sunt numai servitorii sêi și instrumente vêdute prin care le împarte ómenilor. Sântul Ión Botezătorul dicea despre Iisus Christos : „*Acela vê va boteza cu Spiritul Sânt*“ (Ión, I, 33), de și Iisus n'a botezat singur, ci prin ucenicii sêi. după mărturia Evangheliei (IV, 2). *Așa, observă Sântul Apostol, nici acel ce planteză nu este nimic, nici acel ce udă nu este nimic; ci totul vine dela D-zeu, care dă creșterea*“ (I Cor. III, 7). Insuși Christos, diceau iarăși vechii învățatori și apărători ai ortodoxiei, prin puterea Spiritului Sânt, administréză nevêdut botezul ómenilor (1), el însuși deslégă pécatele lor (2), el hirotonește la treptele Ierarhice (3), el bine-cuvintéză sântele daruri pe altariu (4). Și prin ur-

de esces nici de subtilități scolastice (V. Perrone, Prælect. theolog. tract. de Sacrament în genere, c. 3, prop. 3).

(1). „Harul nu provine dela ómeni, ci dela D-zeu prin mijlocirea ómenilor. Apropie-te de acel ce te boteză, dar apropiindu-te de el nu privi la persóna sa vêdută; cugetă la Spiritul Sânt despre care vorbim acum. El este gata a însemna sufletul têu cu sigiliul sêu“ (St. Cir. Ierus. Catech. XVII, n. 35, p. 402). *Ὁ ἰσχυρὸς οὐ τὸ ὄδωρ ἀγιάζει, ἀλλὰ τὴν θεούσαν ὑπερησίαν ἀναπληροῖ, εἰληρώς παρὰ τοῦ θεοῦ χάριν* (St. Athan. cel Mare. de Comm. Essent. Patr. Fil. et S. Sp. n. 40).

(2). Sive baptizamus, sive ad pœnitentiam cogimus, seu veniam pœnitentibus relaxamus, Christo id auctore tractamus“ (Patian, ad Sympronian., epist. III, n. 7).

(3). *Ἡ χεὶρ ἐπίκειται τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ πᾶν ὁ θεὸς ἐργάζεται, καὶ ἑαυτοῦ χεὶρ ἐστὶν ἡ ἄπομὲνή τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου, ἔαν ὡς δεῖ χειροτονῆται* (St. Chrisost) in Act. hom. XIV, n. 3).

(4). Crede că și astă-ți se administréză aceiași sântă cină la care se afla El (Iisus Christos; căci acesta nu se deosebește de aceia. Nu se póte dice că acesta fu administrată de un om și aceia de Iisus Christos : Iisus Christos le administréză pe amêndoué. Deci, când îți dá preotul Euharistia, închipuște-ți că nu le face preotul, ci însuși Domnul Iisus îți tinde mâna sa. Precum la

mare, sântii părinți susțineau în unanimitate contra ereticilor că puterea harului misteriorilor nu depinde nici într'un cas dela demnitatea morală sau dela nedemnitătea ierurghisitorului. Așa b. o. dicea :

Sântul Grigorie Teologul : «Fie-care este demn de credință spre a te curăți, numai să fie din numărul acelora cari, primind dreptul n'au fost condamnați și escomunicați de biserică. Tu carele ceri vindecare, nu judeca pre judecătorii tăi; nu cerca meritul acelora, cari te curățesc; nu face alegere în privința părinților tăi. Fie unul superior sau inferior altuea, nu face nimic; fie-care din ei este mai mult decât tine. Iacă cum trebuie să judecăm : Am două inele, unul de aur și altul de fer; ambele pörtă aceeași efigie regală, și sigilez atât cu unul cât și cu altul pe cêră. In ce se deosebește în aceste sigilări unul de altul? In nimic. Dacă ești superior în iscusință, judecă despre metal pe cêră; spune-mi care este sigilarea cu inelul de aur și care este acea cu inelul de fer. Și pentru ce sunt ele identice? Pentru că de și metalele se deosebesc, totuși nu este nici o deosebire în figură. Judecă tot așa și despre cei ce împărtășesc botezul. Unul pôte să întrécă pre altul în viața spirituală; dar puterea botezului este identică, și orî cine este instruit în acêstă credință pôte tot așa de bine să te conducă la perfecțiune (1).

Așa vorbea și *Sântul Chrisostom* : «Se întêmplă câte odată că laicii să trăescă în pietate și preoții în fără de lege; n'ar trebui decî să lăsăm, ca niște ast-fel de preoți să împărtășescă botezul, nici proaducerea corpului lui Christos,

Botez nu te botéză preotul, ei D-deu ține nevedut capul tău, pe care nu îndrăsnește a-l atinge nici un ânger, nici un arhangel, sau altul cine-va, așa este și cu Impărtășirea. Dacă același D-deu regenerază, numai lui aparține darul“ (Chrisost. la Mat. hom. L n. 2. t. II, p. 357).

(1). Cuvânt despre Botez.

dacă harul ar căuta numai la ómenii demni; dar astă dĩ Domnul lucréză de ordinar chiar și prin nedemni, și harul bozezului n'are a face nimic cu viața preotului. . Dicit acésta ca nimene să nu se scandalisese cercetând cu asprime viața preotului în privința misteriiilor ce le sêvêrșește el; căci omul n'adauge nimic dela sine la ceia ce se aduce; ci totul este lucrarea puterei divine, și D-đeũ însuși vê sântêște în misterii (1).

Sântul Isidor Pelusiotul scriea : «Cel ce le primește (sântele misterii) nu perde nimic, chiar când ȳerurghisitorul s'ar arăta nedemn, și nu le-ar primi în zadar, preotul nu face oficiul chiar de ar trage el tótă lumea cu dênsul întră fără de lege (2).

Dupre *Augustin* : «Tot-déuna darul aparține lui D-đeũ; de D-đeũ se ține și misteriiul; omul numai oficiază. Dacă omul este bun, este în unire cu D-đeũ, lucréză cu D-đeũ; dacă este rêu, D-đeũ face prin organul sêũ forma vedută a misteriiului și acordă el însuși harul nevêdut (3). «Nu crede că sântele misterii depind de obiceiurile și faptele omului; ele sunt sante prin Acela căruea aparțin ele (4).

În fine *Teofilact al Bulgariei* dĩce : «Harul lucréză chiar prin cei nedemni, așa că noi suntem sântiți chiar de preoi nedemni (5). Spre a lămuri ideile acestea s'a dĩs, că un fluid viu póte să se transmită și prin un canal sec și fără viață; că sêmênța cea bună pórtă fructele sale, fie ele aruncate

(1). In. I Cor. homil. VIII, n. 1. Ἄλλὰ τὸ πᾶν τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἔργον ἐστὶ, κακείνός ἐστιν ὁμοῦς ὁ μυσταγωγῶν.

(2). Lib. III Epist. 340.

(3). Epist. ad. Donatist. CV, n. 12.

(4). Contr. lib. Petil., 11. 37, n. 88. Și ȳarășĩ : „Baptizant quantum ad visibile ministerium et boni et mali, invisibiliter autem per eos ille baptizat enjus est et visibile Baptisma et invisibilis gratia“ (Contr. Crescen. II, 21, n. 26).

(5). Ως και διὰ τῶν ἀναξίων ἱερέων ἁγιαζόμεθα (In Mat. VII).

în pământ de mâni necurate sau curate; raza sórelui nu se necurătește, chiar dacă ar trece prin locuri necurate (1).

2°. Socotința a doua, care pune virtutea și eficacitatea misteriiilor într'o dependență absolută de credință și de dispoziția persónelor, care le primesc, n'are temeiu ca și cea dintâiu. Căci am văduț, că Domnul nostru găsi de cuviință a institui fie-care misteriu, așa că cu un semn văduț determinat fu legat și un dar al Spiritului Sânt, și că fie-care misteriu administrat legalminte lucrăză numai decât asupra omului prin har (§. 243). Am văduț iarăși, că sânta biserică catolică administra din totă anticitatea Botezul, Ungerea cu Sântul Mir și Cuminicătura chîar și pruncilor, fiind pe deplin convinsă că misteriiile acestea lucrăză cu folos asupra lor, de și ei încă nu pot să credă (§. §. 205, 211, 217). Am văduț în fine că dupre consecrarea lor pre altariu sântele daruri, în misteriuul Euharistiei, rămân adevăratul corp și adevăratul sânge al Domnului, ne înainte de a se distribui credincioșilor, fie dupre aceia, de și nu s'ar fi distribuit în totul (§. 216). Acum, vom observa iarăși, cu prelații de Orient, că dacă spre exemplu, misteriuul Euharistiei s'ar împlini numai în momentul când creștinul se împărtășește cu el avënd credința vie, și nu înainte de acéstă participare și independent de credința celui ce se împărtășește, atunci acel ce se împărtășește cu nevrednicie n'ar mânca, cum dice Apostolul, și „*n'ar bea osînda sa proprie, ne des-tîngënd corpul Domnului*“ (I Cor. XI, 29), pentru că s'ar comunica numai cu pâne și vin (Epist. despre cred. ort. art. 15).

Se cere, negreșit, dela acei ce se apropie de misterii, credință și o pregătire cuviincioasă, dupre porunca bisericeii;

(1). Augustin, în Ioan. tract. V, n. 15; contr. Crescen. III, c. 8 de Baptism, III, 10 n. 15.

dar acésta nu pentru ca misteriiile se devie taíne și să pótá lucra spre mántuire prin har ; ci ca să fie primite de credincioși cu demnitate, pentru ca să nu se schimbe în condamnare pentru ei prin o împártășire nevrednică, și pentru ca efectele harului primit să fie cu totul folositoare și se aducá fructele vieței în sufletele credincioșilor.

§. 246. *Aplicarea morală a dogmei despre misterii.*

Dogma despre misteriiile bisericeii póte să aiba influința cea mai fericită asupra morálitatei creștinului :

I. Dacă considerám misteriiile în genere, putem să scótem de aici lecțiuni folositoare :

1°. În raport cu D-đeú, învėtųm credința, speranța și dragostea ; învėtųm credința, cugetând cá credința este prima condițiune, condițiunea neapėrată, spre a se împártáși cu sánteles misterii ; învėtųm speranța, reflectând, cá în fie-care misteriiú Domnul ne promite cutare saú cutare har și ne judecá demni de a videa ímplinirea reală a acestor promisiunii ; învėtųm dragostea represintându-ne cu mulțámire nemésuratele bine-faceri ce ne dá Domnul în fie-care misteriiú și acésta numai pentru nemárginita sa bunátate către noi.

2°. În raport cu aprópele, lecțiuni de dragoste și haritate frățescă ; cáci „toți ne-am botezat într' același spirit, ca să fim împreună același corp“ (I Cor. XII, 13) ; „toți am primit aceeași bėetură divină, ca să fim același Spirit (ibid) ; toți ne împártășim de aceeași pâne“ (X, 17) ; toți ne-am curățit de păcatele nóstre prin același har în misteriiul Căinței ; același haruri ni s'a oferit tuturor în cele-lalte misterii. De aceea nu trebuie să fim alta decât „un corp și un Spirit“ (Etes. IV, 4) ; trebuie să avem în cuget, „a ne suferi unii pre alții cu dra-

goste“ și de a conserva între noi „*unitatea spiritului prin legătura păceri*“ (Efes. IV, 2, 3).

3°. În fine față cu noi înșine, e lecțiunii de umilință și de sântenie. Căci, misteriiile ne amintesc cu chiaritate, pe de o parte căderea noastră și neputința noastră morală de a ne rădica și a ne îndrepta prin puterile proprii; pe de altă parte regenerarea noastră, reșederea, sântirea noastră prin harul dumnezeesc, ne duc la umilință simțind ticăloșia noastră morală și neputința noastră; ne îndatoresc a conserva sântenia ce ne-o dă Domnul și a ne folosi de ajutoriul harului său, ce ni-l împărtășește și a face ne încetat progrese în pietate.

II. Dacă luăm în privire fie-care misteriu în particular, vom scôte folositoare lecțiunii morale :

1°. Apropiindu-ne de Botez, am pronunțat sêrbătorește, înaintea lui D-zeu și a bisericei, votul de a ne lepăda de satan și de tôte lucrurile lui, de a ne uni cu Christos și de a viețui pentru el numai; în botez ne-am curățit de tôte păcatele, ne-am îmbrăcat în Christos, am devenit fii ai lui D-zeu și chemați la viața eternă. S'ar putea ôre ca petrecând tôte acestea, conștiința noastră să nu recunôsca, să nu simțescă tótă mărimea obligațiunilor ce ni le-am luat asupra-ne atunci, și tótă răspunderea noastră înaintea lui D-zeu și a județului său celui vecinic, în cas când n'am împlini voturile noastre și ne-am arăta nevrednici de chemarea noastră.

2°. În misteriuil ungerii cu Sântului Mir avurăm fericirea de a primi în noi pre Spiritul Sânt cu darurile harului său, care ne sunt neapărate pentru întărirea și înaintarea noastră în viața spirituală. Ore nu ne-am îndatorit atunci de „*a nu stinge*“ în noi „*Spiritul*“ (I Tes. V, 15), „*de a încălđi în noi darurile sale*“ (II Tim. 1, 6) „*de a ne condu-*

ce prin *Spiritul lui D-zeu* (Rom. VIII, 14), de a nu merge „dupre trup“ ci dupre „*Spirit*“ (VIII, 1) „și de a purta fructele *Spiritului*“, care sunt : „*dragostea, bucuria, pacea, răbdarea, umanitatea, bunătatea, îndelunga răbdare, blândețta, credința, modestia, cumpătatea, curăția?*“ (Gal. V, 22. 23).

3°. În misterul Euharistiei ni se dă prea curatul corp și prea curatul sânge al Domnului nostru, și ne învrednicim a priimi în noi pre Christos D-zeu-omul întreg. Cu câtă lăure aminte, cu câtă venerațiune trebuie să ne pregătim noi la un misteriu așa de strălucit și înfricoșat! Cu câtă evlavie, cu câtă credință și dragoste trebuie să ne împărtășim noi! Cu ce sentimente plăcute și cu câtă grijă trebuie să păzim în noi acest dar precios, amanet sigur al vieții noastre eterne și al mântuirii noastre!

4°. De câte ori ne apropiem de misterul Căinței cu adâncă durere pentru păcatele noastre, și primind ertare dela părintele nostru sufletesc, se fâgăduim lui D-zeu și se avem hotărîre tare de a ne îndrepta și a vieții de acum cu frica lui D-zeu. Să avem învedere neconținut această promisiune a noastră! Ea să ne îndemne a face roduri vrednice de pocăință! (Mat. III, 7).

5°. Prin misterul Ungerii cu unt-de-lemn sântit bolnavii și cei ce mor se curățesc nu numai de păcatele lor, ci și adesea rădicați de Domnul din patul bôleii lor și feriți de mörte. Cui ore trebuie să consânțască apoi tötă viața, ce li s'a dat, ore cum, pentru a doua oră, dacă nu Domnului, care-î aü vindecat? Și ce trebuie să fie viața acesta, dacă nu o mulțămire continuă?

6°. La misterul Căsătoriei cei doi soți 'și promet înaintea lui D-zeu și a bisericeii, o dragoste și o credință reciprocă, și primesc darurile harului, care le sunt de trebuință spre a împlini datoriile lor nouă, datoriile familiare. A-

mintirea acestora să învețe pre soți cum trebuie să se porțe unul cu altul, precum și cu pruncii ce le-au dăruit D-zeu.

7°. Prin misteriiu Preoției credincioșii aleși sunt înaintați în biserică la un misteriiu special și primesc de sus harul de a fi învățatorii credinței, miniștri ai sântelor misterii, păstori ai turmei cuvântătoare a lui Christos. Cât de înaltă este chiemarea acésta și ce răspundere! . . . Păstorii trebuie să-și amintescă neconținut de cuvintele Mântuitorului : „*Voř sunteți sarea pământului; voř sunteți lumina lumii*“ (Mat. V, 13, 14), și de învățatura Apostolului : „*Fii model credincioșilor în cuvânt, în fapta, în dragoste, în credința, în curăție!*“ (I Tim., IV, 12). Cu câtă luare aminte de sine și de turmă „*trebuie să guverneze ei biserica lui D-zeu, pre care o a câștigat cu scump sângele său!*“ (Fapt. XX, 28). Cu ce zel neobosit trebuie ei să împlinescă lucrarea cea mare, dela care depinde mântuirea lor proprie și mântuirea credincioșilor încredințați conducerii lor spirituale!

CAPUL II.

Despre D-zeu judecătoria și replătoria.

§. 247. *Legătura cu cele precedente; ideia despre D-zeu ca judecatoria și resplătoria. și învățatura bisericii în privința acésta.*

I. Pentru întreaga regenerațiune și mântuire a omului dupre căderea sa trebuia să împlinescă trei opere mari : a) se împace pre păcătos cu D-zeu, pre care l-a supărat prin greșalele sale foarte mult; b) să-l curățe de păcatele

sale și să-l facă drept și sânt; e) să-l scape din pedepsa pentru păcatele sale, și să-i deie, după gradul sânteniei sale, bunuri de care s'a făcut demn (§. 124). Lucrarea cea dintâi, o săvârși însuși Domnul D-zeu, fără nici o participare a omului, când trimise pe pământ pe unicul său fiu, care, întrupându-se și luând asupra sa păcatele întregului neam omenesc, aduse pentru acesta o îndestulare deplină și întrégă dreptăței eterne, și astfel nu numai că ne rescumpără de păcat și de pedepse pentru păcat, ci tot odată ne câștigă darurile Spiritului Sânt și fericirea eternă (§. 153). A doua din aceste lucrări o împlini Domnul D-zeu cu conlucrarea noastră. El întemeiă pe pământ sânta sa biserică, ca un instrument viu și durabil spre a ne curăți de păcat și a ne sânti. El ne trimite în biserică și prin biserică harul Spiritului Sânt, ca o putere eficace, care ne curățește de păcate și ne sântește: institui în această biserică diferite misterii spre a ne împărtăși prin ele deosebitele daruri ale acestui har folositoriu după diferitele trebuinți ale vieței noastre spirituale, și depinde de noi spre a profita sau de a nu ne folosi de mijlocele ce ni le oferă D-zeu spre sântirea noastră. Oferindu-ni-le, D-zeu hotărî un period de timp anumit, în care ne putem folosi de ele, adecă, pentru fie care individ, până la sfârșitul vieței sale pământești și pentru neamul omenesc în întregul său, chiar până la sfârșitul lumii. În fine a treia lucrare, o săvârși Domnul D-zeu dar numai după cea împlinit pe a doua cu participarea noastră. El se arată atunci ca *judecătoriu* al ómenilor, ca un judecătoriu nepărtinitoriu, care cercetéză dacă ómenii s'aú folosit ori nu de mijlocele ce li s'a dat pe pământ spre a se curăți de păcate și a se sânti și dacă sunt demni sau nedemni a fi eliberați de pedepse, plata păcatului, și de a primi fericirea eternă. Se arată apoi ca un judecătoriu *resplatoriu*, care fixază destinele lor fie-căruea după meritele sale.

II. Precum toate persoanele Sântei Treimi luară parte la opera Rescumpărării noastre, de și Fiul lui D-zeu este rescumpărătorul nostru propriu și nemijlocit luând asupra sa natura noastră și dându-și viața pentru noi (§. 126); de asemenea iaă parte și la lucrarea sântirei noastre, de și această sântire se împlinește propriu și nemijlocit prin harul lui D-zeu Spiritul Sânt (§. 165); de asemenea conlucră Ele în lucrarea judecăței și resplătirei noastre ultime. Aceasta, mai întâiu, este o urmare naturală a dogmei dupre care persoanele Sântei Triemă, de o ființă, aă numai o dumnezeire, o voință și deosebite numai prin atribute personale sunt nedespărțibile în totul. Decă, este chiar cu neputință ca una din ele se lucreze izolat fără participarea celor-lalte. Apoi această se confirmă de Sânta Scriptură, care ăice, spre exemplu, despre D-zeu în genere : „*Teme-te de D-zeu și păzește poruncile sale, căci acesta este al omului. Și D-zeu va ținea sēmă la judecata sa de toate greșalele și de tot binele și rēul ce-l va fi făcut*“ (Ecc. XII, 13, 14); și aiurea : „*Fară credință este cu neputință a plăcea lui D-zeu; căci, spre a se apropia de D-zeu trebuie a crede, că este un D-zeu și că va resplăti celor ce-l caută*“ (Ebr. XI, 6; comp. XII, 23); și aiurea iarăși : „*Decă timpurile nesciinței aceștia trecându-le D-zeu cu vederea, acum poruncește tuturor ómenilor pretutindene, să se pocăiască; pentru că el a hotărât o ăi, în care va sa judece lumea în dreptate prin bărbatul pe care la rânduit, dând tuturor siguranță spre acesta prin învierea lui din morți*“ (Fapt. XVII, 30, 31). Dar anume și nemijlocit Fiul lui D-zeu, Domnul nostru Iisus Christos „a fost pus de D-zeu spre a fi judecătoria viilor și morților, (Fapt. X, 42); lui ă-a dat Părintele, „*tota puterea de a judeca*“ (Ión. V, 27) „*D-zeu va judeca prin Iisus Christos... toate cele ascunse în inimile ómenilor*“ (Rom. II, 10), „*căci Fiul omului trebuie să*

vie întru gloria Părintelui său cu ângerii săi, și atunci va da fiește-caruia după faptele sale“ (Mat. XVI, 27; comp. XIX, 28; XXIV, 30, II Cor. V, 10; II Tim. IV; I; St. Iuda, 14; Ap. I, 7). Precum mărturisește Sânta Biserică în simbolul său chiar ⁽¹⁾ și precum mărturisesc și Invățătorii săi în scrierile lor ⁽²⁾ Iesus Christos este judecătoria, ȳice spre exemplu, Sântul Ciril Ierusalemiteul, căci: „Părintele nu judecă pre nimene, ci tótă judecata o a dat Fiului“ (Ión. V, 22). „Părintele nu se despoie de putere, ci judecă prin Fiul. Ast-fel prin voința Părintelui, va judeca Fiul, căci voința Fiului nu este deosebită de a Părintelui; este una și aceiași voința ⁽³⁾“.

III. În espunerea învățătorei despre D-ȳeu ca judecătoria și resplătitoria biserica ortodoxă deosebește două judecări ale lui D ȳeu și două resplătiri, adică: judecata *particulară*, pre care o face Domnul fie-căruî om după mórtea sa, și resplata ce-î urmază, necomplectă încă, și nedefinitivă; și judecata *universală* pre care o va face El serbătorește întregului neam omenesc la sfârșitul lumii, și căria va urma o resplătire complectă definitivă, eternă (Mart. ort. p. I resp. 58 61). Ast-fel învățătura acesta se desparte în două părți, din care fiește-care se mai sub împarte iarăși în două părți.

(1). „Și carele va veni iarăși, cu mărire să judece viii și morții“. Precum și în cărțile liturgice: „Fiul, pre carele tu curată și sântă Fecióră l-ai îmbrăcat cu trup afară delegile firei, el este judecătoria viilor și al morților; el judecă tot pământul; el scapă de pedepse pre cine voește, mai ales prin aceia carii se închină icónei tale și te laudă pre tine maica lui D-ȳeu în veci. Toți acei carii șed înaintea înfricoșatului și grozavului tȳu tron. Dómnne Iisuse, de și sunt morți de vecuri, astéptă sentința cea dréptă ce le vei rosti“ (Octoich. p. I. p. 158. 1838).

(2). Barnaba. Letr. n 7; Iust. Apol. 1. n. 8. Dial cum Triph. n. 125; Iren. Adv. Hær. III, 16, n. 6; IV; 33, n. 3; Tertul. de Præscr. hæret. . n. 13.

(3). Catech. XV. n, 26.

ARTICULUL I.

Despre D-zeu ca judecătoriu și respălătoriu al fie-cărui om în parte.

I. DESPRE JUDECATA PARTICULARĂ

§. 248. *Imprejurarea, care precede judecata acestia; mórtea omului.*

Judecata particulară, precum învață biserica ortodoxă, are loc îndată după mórte, care se pare a fi și împrejurarea esențială de care este precedată (Mart. ort. p. 1. resp. 61). Noi am spus în deosebă învățătura despre mórte (§. §. 90-93); este de ajuns a reprezenta aici trăsurile principale.

I. Mórtea omului, este despărțirea sufletului de corp, și se arată în sânta scriptură sub diferite numiri, adică : *eșire* din lume (Luc. IX, 31; II Petr. I, 15), *sfârșit* (Mat. X, 22; XXIV, 13; Ebr. XIII, 7), *despărțire* (II Petr. I, 15), *deslegare* de legăturile corpului (Fil. I, 23), *eliberare* (II Tim. IV, 6), *somn* (Fapt. XIII, 26), etc. La despărțirea acesta a celor două părți constitutive ale omului, „*pulberea intra în pământ din care a fost luată, iar sufletul se întorce la D-zeu care l-a dat pre el*“ (Ecl. XII, 7), și rămâne tot-deuna în posesiunea vieței și a nemuririi (§. 81).

II. Causa morței omului este în căderea sa (Fac. II, 17; III, 19); căci „*D-zeu cred pre om drept și just*“ (Eccl. VII, 30). și spre a menține puterile sale fizice tot-déuna în vigóre, spre a întreține viața sa pentru tot-déuna, i-a dat la început „*pomul vieței*“ (Fac. III, 9). Dar omul, prin nesupunerea sa la voia lui D-zeu, facându-se nedemn de a-i întrebuința fructele arborului bine-făcătoriu, introducând în corpul omenesc principiul bólelor și al periciunei, a și urmat mórtea pentru om, ca o urmare neînălăturată și plata păcatului (Fac. III, 22. §. §. 92, 93).

III. Mórtea, urmarea și plata păcatului proto-părinților noștri care se comunică posterității lor, a devenit sórta întregului neam omenesc : „*Păcatul a intrat în lume prin tr'un om și mórtea prin păcat; așa a trecut mórtea în toți ómenii prin acest singur om în carele toți au păcătuít*“ (Rom. V, 12; I Cor. XV, 22; Ps. LXXXVIII, 49). Esemplele lui Enoch, Elie, precum și a tuturor acelora de care vorbește Apostolul, dícând : „*Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba, într'o chipélă, într'un moment, la sunetul trâmbiței ultime*“ (I Cor. XV, 51, 52; comp. Thess. IV, 16; I Tim. IV, 5). nu sunt alt-ceva decât o escepțiune dela regulă, dar nu nimicesc universalitatea legei morței.

IV. Mórtea este, pentru om, terminul luptei și al oste-nelei și începutul resplătirei, așa că dupre mórte, numai este cu putință nici căință, nici îndreptare a vieței. Mântuitoriu nostru esprimă adevérul acesta în parabola sa despre bogatul și sêracul Lazăr, unde vedem, că și unui și altul primiră, îndată dupre mórte resplătire meritată, și bogatul, orî-carî erau muncile sale în iad, era cu neputință a scăpa de dênsele prin căință (Luc. XVI, 26). Sântul Apostol Paul esprimă mai târđiú același adevér, când dîcea despre sine : „*Bine m'am luptat, alergarea am sêvêrșit, credința*

am păzit; nu-mă mai rămâne alta decât să aştept cununa dreptăţii“ (II Tim., IV, 7, 8), şi când dicea el credincioşilor : „Iacă acum timp favorabil; iacă acum este ziua de mântuire“ (II Cor. VI, 2). „De aceia pe cât avem încă timp să facem bine tuturor“ (Gal. VI, 10). Aceiaşi învăţătură tu predicată lămurit de către sântii părinţi şi învăţători ai bisericeii; spre exemplu :

Sântul Ciril Ierusalimiténul : «Dacă se dice : „Nu cei morţi te vor lauda pre tine Dómnne“, acesta însemnă : Numai timpul vieţii presente este pentru căinţă şi ertarea păcatelor ; numai acei, cari i-au primit în acest timp te laudă ; iar acei, cari şi-au sfârşit zilele în păcat, numai pot dupe mórtea lor, să te mărescă şi să te laude, ca acei cari sunt încărcăţi de bine-faceri ; ei trebuie să plângă ; căci lauda se cuvine celui ce multămeşte, şi plângerea celui pedepsit (1).

Sântul Vasilie cel Mare : «Viaţa de acum este timpul căinţei şi al ertării păcatelor ; dar viaţa viitoare, cea a dreptului judeţiu şi a resplătirei. Şi aiurea : «O dată eşiţi din viaţa acesta numai este timp pentru fapte bune, pentru că Dumnedeşu, întru îndelungă răbdare destină timpul vieţii presente spre împlinirea celor trebuincioase spre a-i plăcea (2).

Sântul Grigorie Teologul : «Mai bine este a suferi aici îndreptarea şi curăţirea decât a ne supune întrebărei acolo sus, când va veni timpul pedepsei şi va trece cu totul acel al curăţirei, căci, precum acela ce-şi „aduce aminte“ de D-deuşu aici jos se înalţă mai presus de mórte (dupre frumoşa cugetare al lui David) de asemenea, pentru acei ple-

(1). Catech. XVIII, n. 14.

(2). Regul. morale I, cap. 2 şi 5.

cați de aici, numai este în iad nici mărturisire, nici îndreptare (Ps, VI, 5); căci D-zeu restrinse timpul vieții active în durata șederei noastre pe pământ, lăsând vieții viitoare cercetare despre cea ce s'a făcut în viața actuală (1).

Sântul Ión Chrisostom : «Viața prezentă este timpul faptelor; dupre mörte vine judecata și pedépsa; căci se ȳice : „Cine te va lăuda pre tine în iad“ (Fs. VI, 5) (2)? «Pre cât suntem în viața prezentă putem încă să înlăturăm pedépsa și să ne îndreptăm», dar odată fiind în cea-laltă viață, este o curată pierdere de timp a mai plânge pentru păcatele noastre (3).

Teodosie al Eracleiei : «Dupre mörte, numai e timp de căință (4). Fericitul Teofilact al Bulgariei : «Luați séma; pre pământ putem încă să ne curățim de păcate; dar odată ce-l vom părăsi, nu vom mai putea noi înșine să ștergem păcatele noastre prin mărturisire, căci ușa este închisă (5). «In vécul de acum se póte face și isprăvi ceva; dar în cel viitoriú tóte puterile active ale omului sunt legate, și nu se póte face nimic meritoriú spre repararea greșalelor noastre (6). «Ai eșit din viața acésta, ți s'a trecut și timpul căinței și al lucrării (7).

§. 249. Realitatea județului particular.

Că dupre mörtea omului este pentru el o judecată în deosebi, deosebită de judecata *universală*, care trebuie se fie la sfârșitul lunei, este o învățatură întemeiată pe base solide.

(1). Serm. XV.

(2). Mat. hom. XXXVI.

(3). În Psalm. IX, n. 4.

(4). În Ps. VI, 6; cfr. în Ps. XCIV, 1.

(5). Com. la Luc. VI.

(6). Com. la Mat. XXII.

(7). Com. la Mat. XXV.

I. Era acum recunoscută în biserica Vechiului Testament. Înțeleptul fiu al lui Sirach, zicea : «Ușor este lui D-zeu, în ziua morței, a da fie-căruea duple căile sale. Rēul unui moment face să se uite bucuria cea mai mare și la sfērșitul omului descoperire este faptelor sale» (Sir. XI, 28, 29). Dacă este lesne pentru D-zeu a da, chiar în ziua morței, fie-căruea duple meritele sale; dacă duple voința sa supremă, tōte faptele omului i se descoper chiar în momentul morței sale și înainte de judecata universală, trebuie numai decât a admite iarăși că îndată duple mōrte este pentru fie-care o judecată particulară. Almintrelea pentru ce să i se descopere faptele sale în acest moment suprem? Ce însēmnează acēsta? Și pentru ce observă Înțeleptul că este ușor lui D-zeu, în ziua morței, a da omului duple faptele sale?

II. În Testamentul Noū, Sântul Apostol Paul exprimă fōrte lămurit același adevēr, când zice : „*Este hotărât ca omeniū să mōra odată; și apoi sunt judecați*“ (Ebr. IX, 27). De sigur Apostolul nu pune nici cel mai mic interval între mōrte și judecată; el înțelege prin aceia, nu judecata universală, ci judecata particulară.

III. Sântii părinți și învățătorii bisericei îl predicară iarăși lămurit.

Sântul Grigorie; spre exemplu, duple ce a amintit într'un loc de mōrtea împēraturii Constanțiū, adauge, că a părăsit viața acēsta «nu fără să fi făcut, cum se zice, o penitență nefolositoare în momentul suprem, în acel moment, când fie-care este judecătōriū nepărtinitoriū de sine însuși, din cauza judecāței ce-l așteptă (1)».

Sântul Iōn Chrisostom; vorbea auditorilor săi ast-fel : «Nici unul din locuitorii pămētului, trecēnd în viața viitoare fără

(1). Serm. XXII, Panegir. St. Athanas. cel Mare.

să fi căpătat ertare de păcatele sale, nu póte să scape de pedepsă, care este o respălătire dréptă; dar, precum aici jos făcătorii de rele sunt aduși din închisóre la tribunal, înlăntuiți, așa, eșind din viața acésta, tóte sufletele vor fi aduse la înfricoșatul tribunal, încărcați cu deosebite legături ale păcatelor lor (1). «Părăsind viața acésta ne vom arăta înaintea tribunalului înfricoșat, unde vom da respuns de tóte faptele nóstre, și dacă vom fi rămași în păcat, ne vom supune întrebărei și pedepsei; dar, de vom avea parte a lua aminte de noi însine, vom merita cunună și bunuri negrăite. Cunoscând acestea se astupăm gura contradicătorilor, se intrăm pe calea virtuței, spre a ne putea arăta într'o di, cu speranța care se șede creștinului, înaintea acestui tribunal și a primi bunurile promise (2). Și aiurea : «Pregătește-ți lucrul de plecare și gătește-te de călătorie (Prov. XXIV, 27). De ai luat cui-va ceva, dă-i-l și di ca Zacheu : „*I-l dau împatrit*“ (Luc. XIX, 8). De ai insultat pre cine-va și ți l-ai făcut vrăjmașiu, împacă-te cu el înainte de judecată. Pregătește totul aici jos ca să poți videa fără strimtorare acest tribunal suprem. Pe câtă vreme suntem aici avem speranțe bune dar odată acolo sus, nu va mai fi în puterea noastră a ne pocăi și a ne curăți de păcate. Trebuie deci a ne pregăti mereu de plecare. Ce vom face noi, când Domnul ne va chiema astă-séră sau mâni? (3).

Fericitul Augustin : «Numește cu totul dréptă și folositóre credința acésta, că sufletele se vor judeca îndată dupre eșirea lor din corp, înainte de a se arăta înaintea celui-lalt tribunal, când se vor judeca înviind cu corpurile (4).

(1). In Mat. hom. XIV, n. 4.

(2). Mat. hom. XIII. n. 6.

(3). Hom. despre Lazăr, II, n. 4.

(4). Nam ilud quod rectissime et valde salubriter credit (Vincentius Victor), iudicari animas cum de corporibus exierint, ante

Sântul Demetru al Rostovului : „Iar noi, creștinii ortodocși, este destul a aștepta, în fie care zi și în fie-care noapte, ora necunoscută a sfârșitului vieții noastre și a fi gata de plecare. Acolo este, pentru fie-care în deosebii, judecata înfricoșată înainte de înfricoșata judecată universală (1). Este o îndoită judecată : judecata particulară și judecata universală. Murind fie-care om se judecă în deosebii, căci vede atunci toate faptele sale (2). Ceia ce așteptăm pe fie care zi și fie-care noapte, precum și în totă ora, este venirea Domnului ; dar totuși nu încă acea venire înfricoșată, când va trebui să judece viii și morții și se dea fie-căruea după faptele sale. Ceia ce așteptăm pe fie-care oră, nu este încă acel moment înfricoșat, când (dupre cuvintele Apostolului Petru), în vuetul unei turtuni înfricoșate, ceriurile vor trece, elementele se vor topi ardând, și pământul și lucrurile cele de pe dânsul vor arde, (II Petru, III, 10) ; acesta este ora noastră supremă când judecata lui Dumnezeu scote sufletul din corp, această oră când pentru fie-care este o cercetare particulară de tot ce a făcut. Ora acesta să o așteptăm noi neîncetat, precum ne îndemnă Domnul în Evangelie : „Fiți gata, căci în ora în care nu gândiți Fiul omului va veni „(Luc. XII, 40). (3).

IV. In fine învățătura acesta nu este în contra minții sănătoșe ; căci mintea nu poate admite ca dela mörte până la judecata universală, starea sufletelor să fie o stare îndiferentă, nedeterminată (4). Cum se poate închipui o ast-

quam veniant ad illud iudicium quo eas oportet jam redditus corporibus iudicari, atque in ipsa, in qua hic vixerint, carne torqueri, hoc itane tandem ipse ne, sciebas? „ (De anima et ejus origine, II, 4, n. 8, in patrolog. curs. compl. d. XLIV, p. 498).

(1). Cercetare despre Credința sect. de Brinsk. p. 117.

(2). Oper compl. t. V. p. 8.

(3). Cercetări etc. p. 285-286.

(4). Unii eretici învătău că sufletul mörte cu corpul, spre a în

feliu de stare pentru suflet? Va fi el atunci lipsit de conștiința de sine? Dar cum este cu puțință o asemenea stare pentru el, care prin natura sa, are conștiința de sine? De almintrelea, de și ar fi cu puțință o asemenea stare, cu ce scop să fie ea primită de înțelepta Providență? Va avea conștiința de sine însuși? Cum se pôte face acésta aflându-se într'o stare nedeterminată? Și care va fi acésta existență? Este deci neapărat de trebuință a admite o menire determinată pentru fie-care suflet îndată dupre mórtea omului; trebuie numai decât a presupune o judecată particulară, care fixéxă invariabil acésta menire.

§. 250. *Descrierea judecâtei particulare. Învețătura despre vămî.*

Cum se face judecata particulară? Acésta nu o esplică Sânta Scriptură; dar representațiunea figurată a acestei judecâți, întemeiată mai ales pe Tradițiune și conformă cu Scriptura se află în învețătura despre vămî (*τελωνία*), învețătura fórte vechîe în biserica ortodoxă.

I. Se pôte videa substanța acestei învețături în cuvântarea Sântului Ciril Alexandrénul despre „*eșirea sufletului*“, care este de regulă imprimată alătura cu una din cărțile liturgice rusești: „*Psalteriul* (1)“. Să luăm de acolo punctele principale.

«In momentul când sufletul nostru se desparte de corp se presintă înaintea noastră pre de oparte oștirile și puterile

via apoi cu el în ziua învierii. (Ens. H. E. VI, c. 37; August. Hæres. LXXXIII; Dam Hæres. XC, (*θνητοφυχται*). Nestorienii afirmă că sufletul nu móre, dar rămâne în tot timpul arătat, adică dela mórtea corpului până la înviere într'o stare în care n'are conștiință de sine. (Assemani Disert. de Nestor. in Bibl. Orient. t. III p. II pag. 312). Socotința din urmă a fost renoită de Anabaptiști și unele societăți protestante (Zvingl. Elench. adv. Catabpts. vol. III, n. 433).

(1). Chîiar și márt. ortod. esprimă opiniunea acestei învețături,

cerești, pre de alta puterile întunerecului, stăpânitorii cei răi ai lumii, prepușii teloniilor (vămile) cerești, având misiunea de a cerceta și a descoperi lucrurile noastre. . . . La privirea lor, sufletul se tulbură, tremură, se frământă, și în spaîma și frica sa, caută protecțiune la ângerii lui D-zeu ; dar, primit de ângeri și protejat de dênșii, întelnește, străbătând regiunile vedduhului și înălțându-se în ceriuri, deosebite vămî (un felii de bariere sau strimtorări unde se cer imposite). Acolo i se închide calea împărăției ; acolo este oprit și restrîns sborul său către acéstă împărție. La fie-care din aceste vămî i se cere samă de unele pécate ; la cea dinteiu, pécate sêvêrșite cu gura și cu limba ; la a doua, pécatele vederei ; la a treia, pécate prin audire ; la a patra acele ale mirosului ; la a cincea, tôte fără-de-legile și necuviințele sêvêrșite cu mâna. La cele-lalte se descoper pe rînd cele-lalte pécate, precum rêutatea, ura, invidia, vanitatea, mândria. . Cu un cuvânt, fie-care patimă a sufletului, fie-care pecat are de asemenea vama sa, cercetători și întrebători deosebiți. . . . La acéstă cercetare solemnă asistă și puterile cerești și oștirea spiritelor rele ; și precum cei dinteiu înalță virtuțile sufletului, așa cei-lalți descoper tôte pécatele ce le-au putut sêvêrși cu cuvântul său cu fapta, cu gândul său cu intențiunea. In timpul acesta cuprins de spaîmă și defrică, sufletul să tulbură de miî de gânduri deosebite până ce în fine dupre apucăturile, faptele și cuvintele sale, se condamnă și se înlântuește, sau se justifică și scapă de acele legături (căci fie-care este reținut de legăturile pécatorilor sale). Dacă este vrednic prin o viață piósă și plăcută Domnului, se înalță de ângeri, și pôte merge fără frică către împărăție, însoțit de puterile cerești. Dacă din contră se va dovedi că și-a petrecut viața în lenevire și necumpede și cam întunecat și nu deplin, și fără a întrebuița cuvântul vamă (τελωνία) (Vedî part. II. resp. 25).

tare, atunci aude acel glas înfricoșat : „*Indarat, impiosul ! nu va vedea mărirea Domnului*“ . . . (Is. XXVI, 10). Este părăsit de ângerii lui D-zeu și apucat de înfricoșății demoni ; pe urmă legat cu lanțuri nedeslegate, este aruncat în întunec, înlocurile cele mai adânci, în peșteri suterane și temnițe infernale (1).

De aici se vede : 1°. Că vămile represintă calea ce trebuie să o apuce numai decât toate sufletele omenesti, bune sau rele, spre a trece din viața temporală la destinațiunea lor eternă ; 2° că trecând prin deosebite bariere în prezența ângerilor și a demonilor, fără îndoială și sub ochiul Judecătoriaului, căruia nu i este nimica ascuns, fie care suflet este cercetat pe rînd și cu deamăruntul în toate faptele sale, bune și rele ; 3°. că, în urma acestor cercetări succesive și pre larg a fie-cărui suflet omenesc în calea vieții sale trecute, sufletele bune, care au fost justificate la toate vămile sunt rădicate de ângerii lui D-zeu în locuințele raiului, sau alt-feliu, sufletele păcătoase, reținute aici sau acolo prin vre un păcat, le trag demonii, prin sentința Judecătoriaului nevăduț, în locuințele lor întunecose (2) ; și prin urmare vămii-

(1). Λόγος περί ἐξόδου ψυχῆς, in Opp. t. v. p. II. p. 405-408, ed. Lutet.; Leet. cr. 1841, I.

(2). Aceiași socotință despre vămii, ca cale comună tuturor morților, se află expusă în Biografia Sântului Vasile cel nou unde Sânta Teodora dice între altele : „Pe când ne înălțam în regiunea superioară, întrebaiu pre ângerii, cari mă conduceau : „Domni mei le diseiū, toți creștini trec ore prin aceste vămii, și nu este cu putință pentru un om ca să trecă prin ele fără să fie supus unei cercetări sau să fie plin de spaimă ? „ Sântii ângerii mi responderă : „Nu este altă cale pentru sufletele credincioșilor cari se suie către ceriū ; toți trec pe aici, totuși fără să fie cu toții cercetați ca tine : cercetarea aspră este pentru păcătoși ca tine, cari nu și-au mărturisit toate păcatele lor, ascundând de rușine faptele sale cele rele la mărturisire ; dar orî cine face o mărturisire adevărată și completă de păcatele sale, le deplânge și se căește cu sinceritate, primește nevăduț iertarea prin îndurare dumnezească și când se apropie un ast-feliu de suflet, cercătării

le nu sunt nimica alta decât judecata particulară pe care Iisus Domnul nostru o face nevădută el însuși sufletelor omenestii prin mijlocirea ângerilor săi, și la care admite și pre „*acusatori* fraților noștri“ (Ap. XII, 10), pre spiritele rele; judecată în care se amintesc sufletului și se apreciază cu nepărtinire toate faptele sale și dupre care i se hotărăște condițiunea sa definitivă (1).

II. Învățătura acésta despre vămă espusă de Sântul Ciril Alexandrénul, esista în biserică și înainte de dânsul, și de atunci o aflăm în toate secolele următoare.

1°. Înainte de Sântul Ciril Alexandrénul se întâlnește foarte adesea, ca o învățatură în genere cunoscută, în scrierile Sântilor părinți și învățători ai véculei al patrulea mai ales (2); spre exemplu : Cetim în Sântul Efrem Sirul : „Când se apropie puterile stăpânitoare, când sosesc armatele înfricoșate, când executorii ordinelor divine (*ἐκτελεσται*) ordonă sufletului de apără și corpul, când ni trag cu putere mare și ne conduc la tribunalul neînălăturabil, la privirea lor bietul muritoriu. . se tulbură ca și cum s'ar cutremura pământul sub dânsul; se cutremură în totă tînța sa. . . Exe-

aerienii deschidând cărțile lor și ne aflând nimica scris contra lui, nu'i pot face nici un rău, și sufletul se înalță plin de bucurie până la tronul harului“.

(1). „Nu se cuvine ca judecata lui Dumnezeu să fie o lucrare de violență; din contra se cuvine să fie mai multă analogie cu judecata oamenilor, unde se dă prevenițiilor toate mijlocele de a se justifica, pentru ca omul vedând fapta sa expusă la arătare și suferind pedeapsa meritată, să confirme nepărtinirea judecăței divine recunoscându-se pedepsit după totă dreptatea sa și dacă este ertat, vede că graciarea sa a fost legală și în regulă dată“.

(Coment la Isaia). Oper St. P. VI, 69 70.

(2). Înainte de véculei al patrulea se află alusiuni la învățătura acésta în Tertul, (de anima, cap 53, în Patrolog. curs compl. t. II. p. 741); Origen (în Ioan t. XIX. n. 4; t. XXVIII, n. 5; în Levit omil. IX, n. 4); Hipol (adv. Platon. c. I); Clem. Alex. (Strom. IV. 18).

cutorii cerești apucând sufletul, se înalță în vėsduh, unde sunt căpiteniile, stăpânitorii și domniî puterilor inamice. Sunt pârișii noștri cei răi, acei vameși streinî (τελωνι), agenții fiscali (λογοδῆται), perceptorii impositelor (φορολόγοι); ei vin înaintea acestui om; întrăbă, cercetăză, numără, păcatele și scrierile sale, păcatele tinereței și ale bătrîneței, păcatele sale de voie și fără de voie, cu fapta, cu cuvântul și cu gândul. Acolo mare frică este, cutremur înfricoșat pentru bietul suflet, constrîngerea nedescrisă ce trebuie să o îndure acésta dela nenumărații săi vrăjmași cari îl încunjură, îl descriu, spre a-l împedeca de a se înălța la ceriū, de a se aședa în lumea celor vii, de a intra în regiunea vieței! Dar Sântii Ângerî, luând sufletul acesta îl conduc (1).

Sântul Atanasie cel Mare, vorbind de Antonie, istorisește următoarele : «Intr'o nôpte, se auđi o vóce de sus ăicându-i : «Scólă-te, Antonie ; ieși și privește». Sculându-se, ieși și ridicându-și ochii către ceriū, vėđu un chip de om lung și înspăimântătoriū, al cărui cap atingea norii ; vėđu și alte chipuri, ca niște aripî voind să se sue la ceriū ; dar acela întîndendu-și brațele îi împedeca de a se sui. Unile dintre ele eraū apucate și isbite jos ; altele, ne avēnd nici o grijă, se ridicau cu îndrăsnăia, iar acela le privea chiorișiu și scrășnea din dinți. Și Antonie mai auđi o vóce : «Pricepi tu ceia ce veđi, ? Atunci luminat fiind, începu a înțelege că acolo era vorba de înălțarea sufletelor ; că diabolul oprea pre păcătoși și i ținea la el, dar era slab spre a prinde și a ținea pre sânti. Si aiurea : «Sântul Antonie, fiind într'o ăi într'un feliū din răpire, se videa dus în aer.

(1). Serm. despre acei ce repausăză în Chr. ; Op. St P. XV, 270. Aceiași învățătură este exprimată și de St. Efreim în cuvântul său despre acei ce negă învierea morților (Op St. P. XV, 115-116), și în Testamentul său (Lect or. 1827. XXVII, 275, 285, 292).

Demoniî aerieni, tăindu-i calea, 'l împedeca de a înainta ; dar ângerii interveniră, cercetară cauza împedecărei. Aceia trebuiră se descopere păcatele lui Antonie de la nașterea sa (1).

Sântul Macarie cel Mare : «Când sufletul omenesc iese din corp, mare taină se săvârșește ; căci dacă este întinat cu păcate, iacă vin oștirele demonilor ângerii cei răi și puterile întunerecului, care apuc sufletul acesta și-l trag în partea lor. Nu este de mirare. Omul care, viețuind încă în lumea acésta, s'a supus, s'a dat de bună-voie, li s'a încredințat lor, să nu fie-óre și mai mult stăpânit, supus lor când va eși din lumea acésta? Cu totul alt-fel este cu cea mai bună parte a ómenilor, adecă pe lângă sântii servitori ai lui D-șeu se află acum în viața acésta ângerii, spirite curate care le încunjură și le privesc ; și, când sufletul vre unuea din ei parăsește corpul său, corurile ângerilor îl primesc în mijlocul lor întru lumină și-l conduc ast-fel la Domnul (2).

Sântul Chrisostom : «Dacă ne trebuie conducători, când plecăm într'un loc sau orașiu străin, cum se nu ne trebuiească ajutorii și conducătorii spre a putea trece fără pedecă pe dinaintea căpiteniilor, puterilor stăpâniilor, începătoriilor aeriene, propușii strămtorilor cerești. . . ? «Sântii Angeri ne-au despărțit încetișor de corporii (cuvintele acestea sunt puse de Sântul Părinte în gura pruncilor decedați), și însoțiți de povățuitori buni, am trecut fără de piedecă pe dinaintea puterilor aeriene. Spiritele rele n'aș aflat în noi aceia ce căutaș ; n'aș observat nimic din cele ce doreaș. La vederea unui corp fără păcat ; s'aș simțit umiliți ; la vederea unui suflet nevinovat s'aș înspăimântat ; aș tăcut la ve-

(1). Viața St. Antonie în Op. t. 1 p. II p. 845, ed. Maur. Viețile sântilor, 17 Ianuarie.

(2). Omil. despre cele două stări a celor ce aș parășit viața acésta.

derea unei limbi ne întinate. Am trecut mai departe și l-am umilit. Cursa s'a rupt și iată-ne liberi. Bine cuvântat fie Domnul, care nu ne-a lăsat a fi în prada lor (1). Și aiurea: «Intins pe patul său de mörte, muribundul îl apucă cu putere și privește cu spaimă la cei ce-l încunjură când sufletul său se silește în tot chipul de a se manținea într'un corp de care nu se pöte despărți cuprins de spaimă la vedea ângerilor, cari se apropie de el; căci dacă tremurăm privind niște ömeni înspăimentători, ce muncă va fi pentru noi vedând cum se apropie de noi ângerii amenințatori și puterile neînblânzite, când vor trage sufletul nostru și-l vor smulge din corpul său, în zadar se va mai încerca acest biet suflet a scöte suspinuri lungi și nefolositoare (2)!».

Aceiași învățatură este espusă de Sântul Vasilie cel Mare (3), Sântul Grigorie Nisul (4), Sântul Epifanie (5), Eusebiu Cesarénul (6), Paladiu al Elenopolei (7), Macarie Alexandrénul (8).

(1). Cuvânt. XI, despre Amintirea Morților (V. în Mărgarint). Sântul părinte vorbește și în omelia a doua despre Lazăr, n. 3, t. 1; Om. c. Antioch.

(2). In Mat. hom. LIII. t. II p. 414.

(3). „Se dice într'un loc, că nimene să nu vă amăgescă pre voi cu cuvinte deșerte (Efes, V, 6); căci veți fi cuprinși de odată de o ruină ne așteptată (1 Tes. V, 3), și un cutremur va veni preste voi ca o vijelie. Va veni un ânger cu fața grozavă, care va lua și va trage sufletul tãu legat cu pãcatele sale, întorcându-se neîncetat către acel ce-l părăsește suspinând fără glas, căci atunci organele de plâns vor fi închise“ (Om. despre Botez.) și aiurea: „Cugetă la ziua cea ultimă (căci n'ai să trăești cât lumea); închipuiești întristarea, înădușirea și óra morței, sentința divină care se apropie, ângerii cari alergă, sufletul plin de spaimă, tulburat de o conștiință încărcată de pãcate, cãutând cu jale la cel ce-l părăsește, în fine neînlăturata necesitate a acestei călătorii depărta- te“ (Epist. 43 la tẽnăra cădută).

(4). De Baptism. in Op. t. II p. 220 ed. Morel.

(5). De Hæres. LXXV.

(6). Demonstr. Evang. III, c. 5; Præpar. evang. XI, c. 20.

(7). Lavsaicul, c. 24.

(8). Cuvânt despre eșirea sufletului.

2°. Dupre Sântul Ciril Alexandrénul ni s'a transmis iarăși prin un șir de învățători ai bisericeii din diferite locuri și diferite epoce. Așa cetim în Eusebiu episcopul Galiei : «La despărțirea sa de corp, sufletul nu va mai avea timpul a se căi de fără-de-legile sale. Ei! ce va face el, când autorii morței (spiritele rele) îl vor trage prin aer și-l vor conduce prin locuri întunecóse (1) ? ». Fericitul Ión cel Bun : «Sufletul odată eșit din corpul său și voind a se sui la ceriú este întimpinat de demoni, cari îl cercetéză mai întéiu pentru minciuní și calomnie ; dacă nu se va fi căit de acesta îl opresc. Mai sus află alți demoni cari 'l întrébă despre desfrânare și mândrie ; de se va fi căit de păcatele acestea í dá drumul. Sunt încă multe cercetări ce are să le întimpine sufletul ce se duce la ceriú, din partea demonilor. Este cercetat pe rând pentru asprime, calomnie, mânie, minciună, cruđime, necuviinți, neascultare, cămătărie, iubire de avuți, necumpetare, ura deșertă, magie, vrăjitorie, înbuibare, vrăjmășie, ucidere, furt, împietrire, desfrânare și adulteriú ; și când acest suflet nefericit să înalța de pre pământ la ceriú, sântii ângerí sunt departe de el, și nu 'i sunt de nici un ajutoriú ; trebuie se respundă singur prin căința sa și prin faptele sale cele bune, mai ales prin îndurare. Dacă uitându-și nu se va fi căit de vre un păcat, în casul acesta va scăpa prin caritate de violența strămtorirelor diavolești (2) ». Sântul Maxim Mărturisitoriul : «Ce om, ca mine îninat cu păcate, nu se va teme de prezența sântilor ângerí, cari din ordinea lui D-đeu vin să expulseze cu violență din corpul său și cu furie pre acel ce trebuie să părăsescă viața acesta ? Care om recunoscându-se vinovat de fapte rele nu se va înfricoșa la întâlnirea spiritelor neînblânzite a celui rău (3) ? ».

(1). Omil. 1. ad Monach. în Bibl. Patr. t. VII, p. 656.

(2). Cuv. despre eșirea sufletului prolog. 29 oct.

(3). Ep. ad Cubicularium, în Bibl. P. P. t. XXVI, p. 581.

Se p^ote cita încă Sântul Ión Scărariul ⁽¹⁾, Teodosie Percerschi ⁽²⁾, St. Ciril Turovski ⁽³⁾, Marcu Efesanul, Gavriel Filadelfienu ⁽⁴⁾, St. Demetriu al Rostovului ⁽⁵⁾ etc.

3°. Se scie iarăși că învățatura despre vămⁱ a luat loc în biografia sântilor ⁽⁶⁾, și chiar în cântările sacre și rugăciunile întrebuintate în biserica ortodoxă. Așa în canonul către Domnul Iisus și prea Sânta Născătoare de D-șeu, care se cântă pe timpul agoniei fie-cărui ortodox, șicem : «Ajută-mă a trece fără de împedecare din pământul acesta dinaintea stăpâni^oriului aerului, vrăjmașului, păzitoriul căilor înfricoșate și neîmblânzitului ispititori^u, (C. 4. Trop. 4). «Ajută-mⁱ să scap de spiritele barbare, a eși din profundimile aeriene, spre a mă înalța la ceri^u, unde te voi^u preamări în veci, o ! Maica lui D-șeu !», (C. 8. Trop. 2). În *adunarea de cântări* a Sântului Ión Damascen, canonul morșilor : «Când sufletul meu se va despărți de trup și va părăsi viața acésta, apără-mă Stăpână, și nimicește sfaturile vrăjmașilor din aer ; sdrobește gura celor ce voesc să mă înghită fără de milă, ca să trec liber prin aer, prin locurile

(1). Ioann Climac. Scala Paradisi. p. 158.-Paris. 1633.

(2). Pe patul său de morțe făcu rugăciunea acésta către Domnul Iisus : „Dóme, ajută sufletului meu, ca eșind din lumea acésta să nu întâlnescă spiritele rele ; ei ângerii t^ei să-l primescă și să-l conducă prin întunecósele vămⁱ la lumina milostivirei tale“ (Viața 3 Mai).

(3). El desvoltă pe larg învățatura despre vămⁱ (Mon. lit. rus. sec. XII.).

(4). Vid. ap. Le Quien. Disert. Damasc. V. in op. St. Ión Damasc. t. I.

(5). Când va sosi momentul cel înfricoșat când sufletul meu se va despărți de corpul meu, atunci o Rescumpărătoriu^e, ia-l în brațe și-l ferește de tot rēul ; să nu vadă privirea întunecată a viclenilor demoni ei se trecă și se scape de tóte vămⁱle“ (Coll. Oper. sale. t. 1 p. 199).

(6). Spre esempla în acea a St. Antonie cel Mare (17 Ian.) ; a St. Ión cel bun (29 Oct) ; a St. Vasilie cel nou (12 Nov. și 26 Mart).

întunecóse, o Mirésă a lui D-đeũ» (Cap. 2, sam. c. 9. Tr. 16) (1)! In Canonul ângerului pázitoriu : «Tótă viața mea am petrecut-o cu mare ușurătate; íacă-mě aprópe de sfěrșit; te rog, ângerul meũ pázitoriu, fii apăratoriul meũ, neîvinsul meũ protector, atunci când voiũ trece vămile cumplitului stăpânitoriu al lumei aceste» (C. 9. Tr. 3) (2). In rugăciunea dupre a patra a Catehismului : «O Dómne Dumneđeule! dă-mi lacrimi de plângere. . pęntru ca prin ele să capęt dela tine harul de a mă curăți de tot pęcatul înainte de sfěrșitul meũ; cęci am să trec prin un loc înfricoșat și amenințatoriũ, odată ce mă voiũ despărți de corpul meũ și o mulțime de draci întunecați și neominoși vor veni întru întimpinarea mea» (Ps. rugăciunea, după a patra a Catehismului).

O întrebuintare a învęțătorei despre vămĩ, așa de statornică și generală, în biserică, mai ales pĩntre învęțatoriĩ din vécul al patrulea, ne vestește de sigur, că ea fu transmisă acestora decătrec învęțatoriĩ seculor precedente și că se rézímă pe tradiția apostolică.

III. Acésta este fórte natural, cęci învęțătura acésta este în perfect acord cu Sânta Scriptură.

1°. Dupre acéstă învęțătură, cel ce móre, în momentul când se desparte sufletul seũ de trup, vede arătându-i se ângerii lui D-đeũ și spiritele ispitoare; íacă și o însemnare a Mântuitoriului însuși; „*Deci se întęmplă ca acest sęrac muri și fu dus de ângeri în sinul lui Abraam*“ (Luc. XVI, 22); și D-đeũ đise altuea : „*Nebune, în nóptea acésta 'ți vor cere su-*

(1). Și iarăși : „La césul cel înfricoșat, scote-mě din mâna demonilor Sântă Feciórá, ca să scap de judecată, la cercetare înfricoșată și la vămile cele amară! Se scap de cumplitul vrájmaș și de osânda vecinică, Maica lui D-đeũ (Octoich).“

(2). De asemenea : „Ertăți-me prea sânti ângeri ai lui D-đeũ ce-lui a tot puternic, și mă scăpați de certarile cele rele; cęci prea puține fapte bune am ca să pot cumpáni pre cele reie.“

fletul tău“ (Ibid. XXII, 20). Cine îl vor cere? De bună seamă spiritele rele (1). Apoi, Sânta Scriptură învață că ângerii în genere sunt spirite care țin locul de servitori și de miniștri, fiind trimiși spre serviciul acelor, cari trebuie să moștenescă mântuirea. (Ebr. I, 14); că se ocupă de noi în totă viața noastră (Ps. XC, 10, 11); că sunt privighietorii noștri, conducătorii noștri credincioși, mai ales ângerul păzitoriu, care e dat fie-căruea la botez (Mat. XVIII, 10; Ps. XXXIII 8). Este natural că spiritele acestea bine-făcătoare nu ne părăsesc în momentele grele ale morței, că nu se împrotivesc a însoți sufletul nostru, a-l conduce și a-l susține în această trecere înfricoșată, necunoscută lui, de la viața prezentă la marginile eternității. Pe de altă parte, Sânta Scriptură ne învață, că totă activitatea spiritelor rele se face anume spre perderea noastră (Efes. VI, 12; II Tim., II, 26; I Tes. III, 5); că „*demonul*“, vrăjmașul nostru, cu ai săi. „*se învârtă în prejurul nostru ca un leu răcnind, cautând pre cine-va să înghițea*“ (I Petr. V, 8). Oare va lăsa el ocasiunea de a face, de se poate, ceva spre perderea sufletului nostru, când se va despărți de corp?

2°. Dupre învățătura acésta, sufletul omenesc, despărțindu-se de corpul său, prourmază calea către ceriū și întâlnește neconținut spirite căđute; și cuvântul lui D-đeu întâ-

(1). „Atunci Lazăr a fost dus de ângeri; iar sufletul bogatului fu ridicat de puterile înfricoșate trimise pöte pentru acesta; căci sufletul nu părăsește de bună voie viața acésta, ceia ce-i este chiar cu neputință. Dacă trecând dela un oraș la altul ne trebuie un povățuitoriu, cu cât mai mult ne trebuie pentru sufletul nostru când este luat din corpul său și prezentat vieței viitoare? De aceia despărțindu-se de corp, când se înalță, când se pogórá, se teme, tremurá; căci consciința de păcatele noastre ne tulburá tot-deuna, dar mai ales când trecem prin încercările de dupre morțe și ne vom aráta judecáței înfricoșate (St. Ión Chris. omel. către pop. Antiohén; despre Lazăr II n. 3, t. 1).

rește, că spaciul aerian este plin de spirite rele respândite prin aer (Efes. II, 2), plin negreșit spiritualmente, și nu materialicește (1); că principele lor este principele puterilor aeriene, și că prin urmare, sufletul, abea eșit din corp, intră negreșit în stăpânirea lor.

3°. Dupre învățătura acésta, că niște vameși cercetători, opresc la deosebite vămī sufletul omenesc în sborul său către ceriū, îi aduc aminte pe rând de feliurite păcate, și caută în tot chipul a-l condamna; pe când ângerii cei bunī, însoțind sufletul acesta, îi amintesc tot odată faptele cele bune și caută al justifica. O asemenea activitate a spiritelor rele este fôrte naturală; este cu neputință ca ei să nu scie saū să uite păcatele nōstre, și să nu caute în ocasiunea acésta a face tōte chipurile spre a ne condamna, dacā, dupre cum învață scriptura, ne ispitesc neconținut și ne ajută a face rele (I Tes. III, 5; I Ión III, 8), și n'aū alt scop decât de a ne priva de mântuirea eternă (Luc. VIII, 12; I Petr. VI, 8). Dar acea a spiritelor bune, a ângerilor nu este mai puțin naturală nici mai puțin însemnată; fiind-că ei ne îndémnă la cele bune și ne conduc la mântuirea eternă (Ebr. I, 14), cunosc negreșit faptele nōstre cele bune, și după iubirea lor pentru noi, nu pot să nu conlucre spre justificarea nōstră.

4°. Dupre acésta învățatură, în fine, D-șeū nu judecă îndată sufletul omenesc dupre despărțirea sa de corpul în

(1). „Este și un loc ideal (*νοητός*) în care ne-o reprezentăm și se află natura ideală și nematerială; acolo există ea, lucrăză și se manține ideal; căci n'are margine (*σχημα*) spre a se putea manține materialmente. . Deși ângerul nu este materialmente într'un loc, spre a avea chip și formă, totuși i-se atribue existență într'un loc, pentru că este acolo spiritual, lucrăză dupre natura sa și nu este în altul, ci dupre chipul său ideal acolo unde lucreză“ (St. Ión. Damasc. Esp. cred, Ort. I, C. 13).

carele a viețuit; ci-l lasă pe sema spiritelor rele, care sunt instrumentele dreptăței sale înfricoșate, și întrebuițază tot odată pentru mântuirea sa, pre ângerii cei buni, instrumente ale bunătăței sale infinite. Dar dacă chiar la sfârșitul lumei, când Domnul va veni întru tótă mărirea sa ca să judece viii și morții, nu trebuie să facă nemijlocit el însuși tot ce se rapórtă la judecată, ci „*trimite pre ângerii săi, cari vor aduna și vor rădica afară de împărația sa pre toți acei cari sunt ocaziuni de cădere și de scandal, și acei cari, sevêrșesc fără de legea. . . și vor despărți pre cei răi din mijlocul dreptilor și-i vor arunca în captoriul cu foc*“ (Mat. XIII, 41, 49; comp. XXIV, 31), este óre de mirare ca el să facă judecată particulară, nu prin sine însuși, nemijlocit ci prin spiritele ce-l servesc, asistând fără îndoială nevedut el însuși la acéstă retribuțiune, în puterea omnipresenței sale? De asemenea, dacă este recunoscut că până la judecata universală unde spiritele căđute vor primi definitiv resplata lor (Iuda 6), D-đeu îi lasă în genere să lucreze contra omului (Iov. I, 2; I Petr. V, 2) și-i întrebuițază acum câte odata pre pământ ca instrumente ale mâniei sale în contra pecătoșilor, ca *ângerii răi* (Ps. LXVII, 49; I Cor. V, 5), este óre de mirare ca să-i lase tot ca instrumente ale dreptăței sale în judecata particulară ce se face sufletelor omeneshi, întrebuițând tot odată pre ângerii buni ca instrumente ale bunătăței sale?

IV. Totuși trebuie a observa că, precum în genere, spre a represinta ființilor îmbracate cu corp ca noi lucruri din lumea nematerială, negreșit este nevoit a în rebuița termini mai mult sau mai puțin sensibili și care se țin de om, așa trebuie să fie în deosebii, în descrierea amărunțită a în vătăturei despre vămii, pe care le trece sufletul omenesc despărțindu-se de corp. Trebuie deci a ne aminti și a tine în-

vătătura pe care o adresă ângerul cătră St. Macarie Alexandrénul, la sfârșitul cuvântărei despre vămî : «Luați aici lucrurile pămênțești ca cea mai slabă descriere a lucrurilor cerești (1)». Trebuie să ne închipuim vămile nu ca un lucru gros și simțual, ci pre cât este cu puțință într'un înțeles spiritual; trebuie să ne ținem de unitatea ideeî fundamentale a vămilor și să nu dăm prea multă importanță unor amărunte în privința acesteî doctrini, care sunt diferite la diferite autori și în diferite istorisirî ale bisericeî (2).

II. Despre răsplătirea după judecata particulară.

§. 251. *Invătătura bisericeî ortodoxe în privința acésta și conținutul acesteî invătăturî.*

În raport cu retribuțiunea, urmarea judecăteli particulare, care se face asupra fie-căruî om după mórtea sa, iacă cum învață biserica ortodoxă : «Cu tóte că nici dreptîi, nici pecătoșii nu primesc înainte de judecata ultimă o răsplătire completă pentru faptele lor, cu tóte acestea nu tóte sufletele sã află în aceiași stare și nu sunt trimise într'un singur loc» (Mart. ort. p. I. resp. 61). «Credem că sufletele morților sunt în fericire saũ în suferință, dupre faptele lor. Sufletele acestea, odată despărțite de corp, trec îndată la bucurie saũ la tristeță și durere. Cu tóte acestea nu este acolo pentru dênsele nici o fericire completă, nici o muncă eternă; căci nu póte fi așa decât după învierea universală, când sufletul se va reuni cu corpul în care a viețuit virtuos saũ vicios» (Epist. patr. etc. art 18). Ast-fel biserica

(1). Cuv. despre desparț. suflet.

(2). Compară, b. o. descrierea vămilor în cuv. St. Ciril Alex. și viața St. Vasilie novul.

ortodoxă deosebește o îndoită resplătire după judecata particulară, una pentru drepti, alta pentru păcătoși, deși numește și pe una și pe alta necomplectă încă, nedefinitivă.

§. 252. *Răsplătirea dreptilor* : 1°. *Preamărirea lor în ceriū, în biserica triumfătoare.*

Dupre voința Judecătoriaului ceresc resplătirea dreptilor are iarăși două priviri, adevă : 1°. Preamărirea lor în ceriū, de și necomplectă, în biserica triumfătoare, și 2°. preamărirea lor pre pământ, în biserica luptătoare.

1°. Realitatea preamării (nep perfecte) a dreptilor în ceriū, îndată după judecata lor particulară și înainte ultimei judecări universale (Mart. ort. p. 1 resp. 67), este ceva necontestat.

1°. Sânta Scriptură stabilește acēsta espres.

Ea ni presintă promisiunea Domnului față cu adevărul acesta, promisiune clară și pozitivă. Iisus Christos, până la venirea căruia sufletele dreptilor Vechiului Testament trebuiră să fie în iad, și care prin crucea sa trebuia să deschidă ómenilor intrarea împērației ceriurilor, țise el însuși învęțăceilor șei înainte de întorcerea sa la Tatăl și spre a-i mângăea de despărțirea sa : „*Sunt multe locașuri în casa Tatălui meu. Dacă n'ar fi, v'aș fi spus acum, căci eu mă duc să vă găsesc vouă loc, și, după ce me voi duce și vă voi pregăti loc, voi veni iarăși și vă voi trage la mine, ca unde voi fi eu și voi să fiți*“ (Ión, XIV, 2, 3). Tot odată ruga pre Părintele seū ast-fel : „*Părintele meu, doresc ca unde sunt eu, acei pre cari mi i uă dat să fie cu mine, ca să privescă mărirea mea, pe care mă-a dat'o*“ (XVII, 24). In fine fiind restignit țise tálhariului ce s'a întors : „*Adevăr țic ție : asta-ți ve fi cu mine în raiū*“ (Luc. XXIII, 43).

Noi vedem aici o încredere deplină a Apostolilor în împlinirea acestei promisiuni. Iacă cum vorbește Sântul Paul despre sine : „*Mă aflu constrîns din douë părți ; căci pe de o parte doresc să scap de legăturile corpului și să fiu cu Iisus Christos, cea ce este fără asemanare mă bine, și pe de alta, este mă folositoriu pentru binele vostru ca să rămân încă în viața acésta*“ (Fil. I, 23, 24). Și aiurea : „*Scim ca dacă casa acésta pămêntéscă în care viețuim se va darăta, D-zeu ne va da în ceriu o altă casa, o casa nefăcută de mâni ominești și care va dura în etern. . . In acésta încredere ce o avem, să preferăm a eși din casu corpului acestuia ca să viețuim cu Domnul*“ (II Cor. V, I, 8). Ast-fel Apostolul exprimă că, îndată după distrugerea locuinței pămêntești a corpului lor, cei drepti trebuie să aibă în ceriu o altă locuință nefăcută de mâni ominești ; că îndată ce se vor desface de corpul lor trebuie „*să mērgă a locui cu Domnul și a fi cu Iisus Christos*“.

Apoi vedem și împlinirea reală a acestei promisiuni. Privitoriu tainic Ión Teologul vedu împrejurul tronului lui D-zeu în ceriu „*douë-șeci și patru de scaune pe care șideaș douë-șeci și patru de bătrîni cu cununî de aur pe capetele lor*“ (Ap. IV. 4) ; el vedu sub altariul ceresc „*tronurile acelorora cari suferiseră mórtea pentru cuvêntul lui D-zeu și pentru-mărturia ce o daduseră ei*“ (VI, 9) ; și măi vedu încă „*o mare mulțime pe care n'ar putea-o numera nimene, de tôte națiunile, de tôte triburile, din tôte popórele și de tôte limbile. Ei staș înaintea tronului și înaintea Mielului, îmbrăcați în haine albe și avênd ramuri în mânilor. Ei strigaș și diceăș cu glas mare : D-zeului nostru, care șede pre tron se cuvine gloria mântuirei nóstre*“ (VII, 9, 10).

2°. Tot adevêrul acesta se confirmă și de sânta tradiție și este credința statornică a bisericei. Mărturiile sunt numeróse.

În cele trei secole dintei, Sântul Clement Romanul se exprimă așa : «Petru (Apostolul) avu a suferi multe muncy din pismă dușmănescă și deveni ast-fel martir; el părăsi pământul acesta pentru locuința gloriei ce i se cuvenea. Paul. . . fu martirisat de cei puternici, și, mutându-se din lumea acésta, trecu într'un loc sânt. . . Tóte generațiunile care aũ esistat până acum aũ despărut; dar, acei ce s'aũ perfecționat în dragoste, dupre harul dumnezeesc, se află în lăcașul celor fericiți; ei se vor arăta cu toți la venirea împărăției lui Christos (1)». Cetim în epistola bisericei din Smirna despre martiriul Sântului Policarp (2) : «Iar el, învingând prin răbdare pre Domnul nedreptăței și primind astfel cununa vieții, locuește acum cu Apostoli și toți drepti; el preamărește pre D-șeu Părintele și bine-cuvintéză pre Iisus Christos Domnul nostru, marele Conducătoriu al sufletelor și al corpurilor nóstre, și înaltul Păstoriu al bisericei catolice ecumenice (3). În Epistola bisericei din Lion și Viena cătră bisericile din Frigia și Asia despre martiri : «După ce a biruit tóte s'aũ dus la D-șeu. Tot-déuna iubind pacea, dând pace, în pace s'aũ dus cătră Părintele (4)». Sântul Ciprian : «Toți sunt vii, ște Apostolul (Ap. XX), toți guvernéză cu Iisus Christos, nu numai acei ce aũ fost omoriți, ci și acei cari remaind tari în credință și cu frica lui D-șeu, nu s'aũ închinat chipului lui Baal. . . (5)». Sântul Ipolit. «Voi (profetilor), aveți acum în ceriu cununa vieții și a nemurirei ce vi s'a pregătit (6)». Sântul Dionisie

(1). Epist. c. Cor. I. n. 5. 50 :

(2). Scrierile par. Apost. Funk.

(3). Epistola bis. Smirn. despre mart. lui Policarp. n. 19.

(4). Euseb. H. E. v, C. 2.

(5). Și mai departe : „Quanta est dignitas et quanta securitas. . . claudere in momento oculos quibus homines videbantur et mundus, et aperire eosdem statim ut Deus videatur et Christus!“ (Epist. ad Fortunat., de Exhort. martyrii).

(6). De Christ. et Antichrist. n. 21.

din Alexandria : «Acești martiri dumnezești ce-i avem, acum stați lângă Iisus Christos, participând la domnia sa, pronunțând cu el sentințele sale, acești martiri primiră și frați căduți, vinovați că și-au plecat genunchile înaintea altarelor idolești, când vedură căința și întorcerea lor ⁽¹⁾». Mărturiile de acestea se află și în aședemintele apostolice ⁽²⁾, în Sântul Ignatie, Dionisie Areopagitul, Atenagora, Clement Alexandrinul și alții ⁽³⁾.

În suta a patra, Sântul Grigorie Teologul, în Cuvântul său funebru despre Sântul Vasilie, ȳice așa : «El este acum în ceriũ, acolo, precum socot, aduce daruri pentru noi, și se rógă pentru popor ; cãci chiar pãrãsindu-ne nu ne-a lãsat cu totul. . . . Și mãi departe : «Privește la mine, cap dumnezeesc și sânt ; liniștește prin rugãciunile tale acest bold al trupului (II Cor. XII, 7), ce mi s'a dat ca sã mã înțelepțesc, saũ învațã-mã a-l suferi cu rãbdare și condu-mã în tótã viața mea la ceia ce'mi este mãi de folos ⁽⁴⁾». Sântul Efrem Sirul ȳice, în cuvântarea sa despre cei repausați în Christos : «Ei aũ întors privirile lor cãtrã bunurile eterne, acolo aũ tins ei neincetat, de aceia le-aũ și primit ; ei s'aũ sirguit, de aceia aũ intrat în patrie, în camarã de nuntã de sus ; aũ alergat și aũ ajuns la țințã ; aũ ajunat și se bucurã : n'aũ fost cu nebãgare de samã și se veselesc ; aũ devenit înțelepți pentru cã nu se prea uitaũ la viața acẽsta ; aũ plecat de aici și aũ urmat calea lor mãrẽtã și plãcutã ; aũ plecat și s'aũ aședat în regiunea sântã și eternã ⁽⁵⁾». În Sântul

(1). Euseb. Hist. eccl. VI, C. 42.

(2). Οἱτοί (οἱ μάρτυρες) γάρ εἰσιν ὅπῃ τοῦ θεοῦ μεμυκχυρισμένοι (V. C. 8).

(3). Ign. Epist. ad Trall. n. 13 ; Dionis. Areop. Ier. biser. III, n. 3, §. 9 ; Athenag. Legat. XXXI ; Clem. Alex. Strom. VII, 10 ; Orig. de Princ. 11, 11.

(4). Oper. St. pãr. IV, 138, 139.

(5). Oper. St. pãr. XV, 263.

Epifanie cetim : «Sânții sunt în onóre ; repansul lor este în glorie, plecarea lor de aici în perfecțiune, ieșirea lor în fericire, viața lor în locașurile sântilor, biruința lor cu ângerii, resplata lor în Iisus Christos Domnul nostru, (1). Sunt și mărturiî din St. Chrisostom (2), Ambrosie (3), Grigorie Nisul (4), Marele Vasilie și alții (5).

Numai vorbim de alți scriitori ca Ieronim (6), Teodoret (7), Anastasie Sinaitul (8), Grigorie cel mare (9), Damascen (10), etc.

II. Unde se duc sufletele dreptilor dupre judecata particulară ? In ce stare se află ele ? Care este fericirea lor ? Tôte acestea ni s'aũ represintat diferit.

le privința locului, atât în Sânta Scriptură, cât și în scrierile părinților, se numește „*raii*„ (Luc. XXIII, 43), sinul lui Abraam (Luc. XVI, 22), împărăția ceriurilor (Mat. V, 3, 10 ; VIII, 11), împărăția lui D-đeũ (Luc. XIII, 28, 29 ; Mat. VI. 33 ; I Cor. XV. 50), casa Părintelui ceresc (Ión XIV. 2).

(1). Hær. LXXVIII. n. 23.

(2). In Philip. homil. III n. 3, 4 ; în II Cor. omil. X n. 2. po-

(3). „Etiam si corporis gustaverint mortem, vitam tamen in corpoream capiunt, et illuminantur suorum splendore meritorum, luce quoque fruuntur æterna“ (De Cain. et Abel., II, n. 31).

(4). Unde trebuie să locuescă sufletul Sântului Efrem, dacă nu în locașurile cerești, acolo unde sunt oștile ângerești, chorurile profetiilor, tronurile Apostolilor, bucuria martirilor, veselia sântilor, lumina Invetătorilor, biruința celor anteiũ năseuți ?“ (De vita S. Efr. in t. III. Mor.).

(5). St. Vasilie. Cuvânt la sərbătorea sânt. mart. Varlaam : Ilar. in Ps. CXXIV n. 5.

(6). Αἱ μὲν γενναῖαι τῶν νικηφόρων ψυχαὶ περιπολοῦσι τὸν οὐρανὸν καὶ τοῖς ἀσωμάτοις χοροῖς συγχορεύουσι“ (Græc. affect. cur. disp. VIII).

(7). „Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium“ (Epist. V. ad Heliodor).

(8). Adv. Monophysit. IV, in Mon t. VII, 196.

(9). Dialog, IV 25, 28 ; in Job., c. III, n. 48.

(10). Octoih. Can. de Martî, p. 9 : „O martirilor, cariî ați pitrecuî în suferinți ! pământul sa deschis și a primit sângele vóstru, dar ceriul a primit spiritele vóstre divine“.

cetatea D-zeului celui viu Ierusalimul ceresc (Ebr. XII, 22; Gal, IV, 26) (1). Si dupre învățătura bisericeii ortodoxe, se pôte numi locul acesta cu unul din aceste nume, numai să se recunoscă că sufletele dreptilor decedați locuiesc în harul lui D-zeu, și precum ȳic cântările bisericeii *în ceriū* (Mart. ort. p. 1 resp. 67) (2). Un mic număr de scriitori pun ore care deosebire între paradis, sinul lui Abraam, și ceriū (3). Cât despre starea, fericirea sufletelor celor drepti în ceriū, care diferă negreșit dupre meritul fie-căruia (I Cor. III, 8), iacă cum se caracterisază : a se odihni sau a repausa de ostenele (Ebr. IV, 3, 11; Apoc. XIV, 13); a fi scutit de ori-ce muncă, de ori-ce suferință (Ap. VII, 16, 17); a fi la ospêțul lui Abraam, Isaac și Iacob, adecă a viețui în relație intimă cu aceșii patriarhi și alți sânti (Mat. VIII, 11; Luc. XVI, 22); a fi în relație și comuniune cu oștile nenumărate ale ângerilor (Ebr. XII, 22, 23; Luc, XVI, 22); a sta înaintea tronului Mielului, a-l prea-mări, a-l servi (Ap. VII, 9-17); a viețui (Ión, XIV, 3; Phil. 1, 26), a governa cu Iisus Christos (II Tim. II, 11, 12); a vedea în fine pre D-zeu față câtră față (I Cor. XIII, 12; II Cor. V, 8; Ebr. XII, 4). «Tu, cap divin și sânt, ȳice Sântul Grigorie Teologul în cuvântarea funebră a fratelui seū Cesarie, înalță-te la ceriū, odihnește în sînul lui Abraam (ori-care ar fi înțelesul acestei expresiuni); privește fața ângerilor, gloria și magnificența

(1), Vedî pag. 645, not. 2, 4 și 7; p. 646. not. 1, 5, 7, 10 și 11.

(2). În ziua Cinci-ȳecimei se rîgă biserica așa : „Primește, Dóme, rugăciunile și cererile nóstre, și dă odihnă tuturor sufletelor care au adormit mai înainte întru nădejdea învierii și a vieții de veci. Sufletele și numele lor să fie în cartea vieții, în sînul lui Abram, Isac și Iacob, în laturea celor vii, întru împărăția ceriurilor, în raiul desfătării; toți să fie duși de ângeri tei cei luminați în locașurile tale cele sante. . . (Rug. V).

(3). Tertul. adv. Marcion, IV, 34; de Resurr. carn. c. 17, 43; de anima, c. 7, 8, 55; Lact. Divin. Inst. VII, 21; Ilar. in Ps. CXX, n. 16.

celor fericiți, său mai bine fiți împreună cu ei și te bucură. Stăi înaintea majestății supreme, strălucind de acea lumină cerescă din care am primit și noi o mică rază, pe cât se poate resfrânge într'o oglindă și numai în enigme! Să ne înălțăm în fine la Isvorul a totă fericirea, ca să privim cu o inimă curată adevărul simplu și să-l primim, pentru râvna noastră de aici cătră bine, plăcerile unei posesiuni și a unei contemplări mai complete a binelui în viitoriul. Și îndată după aceea, într'o altă orațiune funebră pentru sora sa Gorgonia, dise : «Sunt încredințat, că starea ta de acum este mai bună, mult mai înaltă decât acea care o vedem ; vócea acelor cari laudă pre Domnul, bucuria îngerezilor, armonia cerescă, contemplarea gloriei, și mai presus de tóte prea curata și prea perfecta strălucire a Treimei celei prea înalte, care nu se mai ascunde atunci minței, ca o facultate înlănțuită și distrasă de simțiri, ci este concepută, admisă de spiritul întreg și luminează sufletele nóstre cu totă strălucirea dumnezeirei. Tu te bucuri de tóte bucuriile acestea, a căror riruri ajungeau până la tine acum pre pământ ; te bucuri pe deplin, pentru că ai aspirat la ele cu sinceritate (1). Asemenea descrieri despre starea sufletelor dreptilor după judecata particulară se află în St. Ciprian, St. Chrisostom (2). St. Ambrosie (3), Ilarie și mulți alții (4).

(1). Op. St. p. 258. 288.

(2). Cipr. Epist. LVI. ad Thiaritanos ; Chrisost. orat. în S. Philogonnum, in op. t. 1 p. 494 ed. Mont fauc ; in II Cor. omil. X, n. 2.

(3). Est jam (S. Acholius) superiorum incola, possessor civitatis æternæ, illius Herusalem quæ in coelo est. Vidit illic ejus mensuram inmensam. . lumen sine sole perpetuum ; et hæc omnia jam dudum quidem sibi comperta, sed *nunc* facie ad faciem manifestata etc. . . (Epist. XV, n. 4).

(4). Ilar. Tract. in Psalm. II n. 48 ; August., de Civitate Dei, XXII, 30 ; in Psalm. XXXIII enar. II n. 9.

III. Dar, deși sufletele dreptilor, după judecata particulară, se sue la ceriū și se bucură de fericire, totuși fericirea acésta nu este încă întrégă și complectă; sunt numai începuturile fericirei etene. Căci.

1°. După învățătura cuvântului dumnezeesc, fie-care om nu va primi fericirea adevărată și definitivă decât după judecata universală, când se va arăta ca om în corpul seū îpviét : *Căci, ȳice Apostolul vorbind creștinilor, „noi trebuie să ne aratăm înaintea tribunalului lui Christos, pentru ca fie-care să priméscă cea ce se cuvine faptelor bune sau rele ce le va fi facut în timpul viețuirii sale cu corpul“* (II Cor. V, 10). *„Nu-mi măi rămâne alta de așteptat, scriea el despre sine decât cununa dreptății ce mi s'a pregatit, pe carea Domnul, ca un drept judecătoriu, mă-o va da în ziua cea mare, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce iubesc venirea sa“* (II Tim. IV, 8; Comp. 1, 9, 10; Col. III, 4 și altele).

2°. De asemenea și părinții bisericei, cari ni represintă ca o siguranță starea de fericire a dreptilor în ceriū îndată după mórtea lor, mărturisesc tot odată că acésta fericire nu este complectă. Așa spre esemlu :

Sântul Grigorie Teologul, îndată după ce a exprimat cu atâta putere dorința, ca fratele seū cel adormit să se înalțe la ceriū, să se odihnescă în sinul lui Abraam, să se bucure cu ângerii și sufletele fericite, și să stea înaintea Împărațului ceriurilor, contiună așa : *•Acele cuvinte a înțelepților sunt convingătoare pentru mine, ca tot sufletul bun și iubitoriu de D-șeū, de îndată ce se desparte de corpul cu care era unit, și se desface din ceste de aicea, este pus în stare a simți și a privi fericirea care-l așteptă, și după ce s'a curățit, despoiat (sau nuștiū cum să măi ȳic) de cele ce-l întunecăū, încercă o veselie nespusa, și saltă plin de bucurie ridicându-se la Domnul seū, pentru că a scăpat din*

viața acésta ca dintr'o închisóre nesuferită, și a aruncat legăturile care, apasând cu greutate asupra lui, plecau cătră pământ aripile spiritului. Atunci capătă, așa ȃicând, în vedenie fericirea ce i s'a pregătit. Apoi, după ce va lua iarăși trupul născut cu dēnsul și întru carele s'a deprins întru înțelepciune; îl va lua din pământ, căruia l-a încredințat mai înainte. și l a conservat spre acésta; îl va lua în fine într'un chip ne priceput pentru noi și cunoscut numai lui D-ȃeu, care i a reunit și despărțit, va intra cu acest corp intru moștenirea gloriei viitoare (1).

Sântul Ión Chrisostom, după ce a descris starea de fericire de care sufletul lui Filogon se bucură în ceriū, în mijlocul ângerilor și al sântilor, chiar în prezența lui D-ȃeu, ȃice aiurea lămurit : «Ceia ce a pregătit D ȃeu pentru cei ce-l iubesc, ochiul n'a vȃzut, urechea n'a auȃit și la inima nici unui muritoriū n'a intrat; dar n'aū primit încă, ei așteptă, odihnindu-se după atâtea ostenele. Anī întregi s'aū petrecut de când aū biruit ei! și n'aū încă ceia ce li s'a pregătit. Óre te întristȃză acesta pe tine, carele încă te lupti? Gândește-te la ceia ce ești, și cât timp Abraam și Sântul Paul aū avut să aștepte până să devii și tu perfect, ca să primești resplătirea lor. Ce face Avel care învinse înaintea tuturor și care remâne încă ne încununat? Ce face Noe? Veȃi dumneȃesca Providență? Apostolul n'a ȃis că nu vor fi încununați fără de noi, ci că „*împreună cu noi vor primi împlinirea fericirei lor*“ (Ebr, XI, 4). (2). Și aiurea : «Deși sufletul rămâne după mórte și este tot-déuna nemuritoriū, cum și este cu adevărat, totuși, fără de trup, nu va primi bunurile negrăite, precum nu va fi nici pedepsit; căci totul se va desfășura înaintea tribunalului lui Christos unde va

(1). Oper. St. păr. I, 262-263.

(2). Omil. XXVIII, in c. XII ad Hebr.

primi fie-care după cum a lucrat bine sau rău cât a fost în trup, (II Cor. V, 10) (1).

Unii învățători vechi au crezut, că sufletele dreptilor se află, până la învierea corpurilor, nu în ceriū, ci anume în sinul lui Abraam, în paradis, pe care-l considera ca o intrare a ceriului (2). Acesta era o socotință particulară a lor, dar care esprima tot odată și credința bisericeii, că înainte de judecata universală, nu este o fericire complectă pentru cei drepti. În favoarea credinței aceștia se pôte cita încă și St. Atanasie cel Mare, Sântul Ambrosie, Augustin (3), St. Grigorie (4).

§. 253. 2°. *Preamărirea dreptilor pre pământ, în biserica militanta. Venerațiunea sântilor.*

În același timp când înaltul Judecătoria și Resplătoria bine-voește a da celor drepti, după mórtea lor, deși necomplect preamărirea lor în ceriū, în biserica triumfătoare, le dă

(1). Omil. XXXIX in 1 ad Corint. XI, 3.

(2). Vedei pag. 647, not. 3.

(3). Atanas. Epist. către principele Antiochiei, resp. la intr. 20 (Lect. cr. 1842. II, 224); Ambros. de bono mort., c. 10, n. 47; August., Tract. in Ps. XXXVI.

(4). Resplata la judecată (ultimă) va fi de sigur mai mare; căci drepti se bucură acum numai cu sufletul, dar atunci se vor bucura și cu corpul; se vor bucura cu același corp cu care a îndurat bóle și suferinți pentru Domnul. Despre această glorie îndoită este scris : „Vor poseda în pământul lor o îndoită moștenire“ (Is LXI, 7). Cât despre sufletele sântilor care rămân în ceriū până la ziua învierii, este scris : „Atunci se va da fie-căruia un vestmânt alb și li se va dice să aștepte în pace încă puțin timp, până ce se va împlini numărul acelor carii fiind frații și servitorii lui D-zeu, ca și ei, trebuia să sufere mórtea ca și ei. (Ap. VI, 11). Drepti strălucesc astă zi numai de gloria sufletelor, dar atunci se vor bucura de gloria sufletului și a corpului“ (Dial. IV, c. 25).

o preamărire pre pământ, în biserica luptătoare (1). Această preamărire se manifestă în aceia că biserica pământescă venerăză pre dreptii decedați ca sânti și amici ai lui D-șeu, îi învoca în rugăciunile sale ca mijlocitorii săi către densus, onoreză chiar rămășițele lor și tot ce le aparține, cinstește în fine sântele lor chipuri sau icône.

Biserica creștină venerăză pre drepti, nu ca pe niște dumneșei, ci ca pe niște servitori credincioși, ca pe niște sânti și amici ai lui D-șeu; ea laudă luptele lor și faptele ce le-au făcut spre mărirea lui D-șeu cu ajutoriul harului său, așa că totă cinstea ce li se dă se raporta la majestatea divină, care a vedut cu satisfacțiune viața lor pre pământ; ea-i cinstește prin comemorări anuale, prin solemnități publice sau serbători, prin zidirea de biserici în onorea lor, etc. (Mart. Ort. p. III resp. 52; Epist. Patr. etc. resp. 3) (2) Astfel înțelegă venerațiunea sântilor :

(1) St. Vasilie, Omil. la serbarea St. Martir. Varlaam, face observarea : „Un martir nu caută la pericole, ci la cunună; nu se teme de lovituri, ci consideră respata; nu vede muncitorii carii îl chinuesc pre pământ, ci-și închipuește pre ângerii carii îl salută din înaltul cerului; nu se uită la suferințele scurte ci la respătirea eternă. Chiar la noi martirii culeg arvuna luminosă a gloriei, în aceia că fiind laudați de toți cu entusiasm, atrag dintru adâncul mormântului lor mi de omeni. Tocmai acesta s'a împlinit cu vitězul Varlaam. Trompeta luptătoare a martiriului a sunat, și precum vedeți a adunat pre toți atletii pietăței. Luptătorul lui Christos care se odihnește în pace este proclamat; este dat spre privire bisericei“ (Op. St. p. VIII, 274-275). Sânt. Grigorie dice în pagnegiricul său, pentru soră-sa Gorgonia; dacă preamărirea noastră și se pare ceva puțin de folos, dacă D-șeu respătete sufletele sântilor, făcându-i să simțescă aceste preamăriri, primește și cuvintele mele“.

(2) Se cunoșce ca adversari ai dogmei despre cultul sântilor : Eustatiu al Sevastei, condamnat de sinodul din Gangra (c. 340); apoi Vigilantiu, Eunomieni (Ieronim Epist. ad Ripar, adv. Vigilant.) și Maniheii (August. adv. Faust. XX, 14); în evut meșiu : Albigenzii, Paulicianii, Bogomiliu, Valdensi, Wiclefii și Husitii; și acum protestanții.

I. Este cu totul conformă cu Sânta Scriptură. Căci scrip-tura oprește într'un chip pozitiv de a da altora afară de D-zeu adorațiunea și cultul care i se cûvine numai lui (λα-ταεία) (Deut VI, 13; Is XLII, 8; Mat. IV, 10; I Tim. I, 17); dar nu oprește de a da cinstea cuvenită, negreșit într'un grad mai inferior (δουλεία) servitorilor săi credincioși, sân-ților și iubiților săi, și acesta așa, că tótă cinstea să se ra-pórte numai la el, care este „*minunat întru sânții săi*“ (Ps. LXVII, 35). Din contra, în Vechiul Testament, sub domnia acestei legi : „*Să te temi de Domnul D-zeul teú și lui unuea să-î servești*“ (Deut. VI, 13), Psalmistul inspirat dicea : „*Dar ved, Dumneđeule, că ai onorat pre amicii tēi, într'un chip deosebit*“ (Ps. CXXXVIII, 17); și fii profeților, veniți îna-intea lui Eliseiú, „*se proșternurá la piciórele sale cu adânc respect*“ (IV Imp. II, 15). De asemenea în Noul Testament, însuși Mântuitoriul nostru întări legea acesta : „*Domnului D-zeului tēu să te închină și lui unuea să-î servești*“ (Mat. IV, 10), și dise credincioșilor săi ucenici : „*Voř sunteți amicii mei, dacă faceți cea ce vė poruncesc vouė*“ (Ión. XV, 10), și-î asigură : „*Cel ce vė primește pre voř, pre mine mă primeș-te, și cel ce mă primește pre mine primește pre cela ce m'a trimis pre mine*“ (Mat. X, 40), arătând prin aceia că onórea ce se se dá credincioșilor săi servitori și amici se rapórtă la el însuși. In fine Apostolul, care dicea : „*Unuea D-zeú fie onóre și márire*“ (I Tim. I, 17), dice aiurea : „*Gloria, onórea și pacea vor fi partea orř-cáruř om carele face binele*“ (Rom. II, 10).

II. Are un temeiú sigur și puternic în Tradițiunea sacră : precum se vede :

1. Din Serbătorile pe care biserica creștină le-a înstituit dela începutul seú în onórea sânților. Cartea așėđămintelor apostolice, enumerând dílele pe care erau să le păzască servitorií, dice : „*Să nu lucreze în dílele apostolilor, carii au*

fost învățătorii voștri întru Christos și v'au împartășit Spiritul Sânt; să se serbeze ziua primului martir Stefan și a celorlalți sânti martiri, cari și au dat viața pentru Christos (1)⁴. Biserica din Smirna (suta a doua) în epistola sa despre martiriul lui Policarp, mărturisește următoarele: «Noi am adunat oșele sale, comóra cea mai prețioasă și de cât pietrele scumpe și mai curată decât aurul, și le-am pus la locul lor. Acolo, îndată ce ne vom putea înlesni, ne vom aduna cu mulțămire și veselie, și Domnul ne va învrednici a serba ziua nașterii martirului, atât în memoria acelor cari și-au făcut călătoria și au învins, cât și pentru învățatura și încurajarea luptătorilor viitori (2)». De asemenea creștinii, cari au fost față la martiriul Sântului Ignatie Teoforul, însemnară ziua și ora (propriile lor cuvinte), că adunându-se în timpul martiriului se au aibă comuniune cu demnul atlet și vitézul martir al lui Christos, care învinse pre Satan și termină calea să de aspirațiune cătră Iisus Christos Domnului Nostru (3)». Acest obicei al bisericei, de a serba în fiecare an zilele morții martirilor, se atestă prin Sântii părinți (4), cari îl numesc *vechiu* (5); se întărește și de sinóde (6), care merg până a ținea de rău pre acei cari s'ar împotivi a lua parte la acestea serbători. «Dacă vre-unul, cu îngânfare, s'ar rădica cu desprețiu contra adunărilor în onórea martirilor sau oficiilor ce se fac în memoria lor, să fie anatema!», dic Părinții sinodului din Gangra în canonul 20; apoi în canonul următoriu adaugă ei: Scriem acestea nu

(1). Const. Apost. VIII c. 33.

(2). Euseb. H. Ecl. IV. c. 15.

(3). Martiriul St. Ignatie.

(4). Grig. Nis. vit. St. Greg. Taum. c. 27; St. Vas. cel Mare Ep. ad Amphil 169 (al 176); Op. st. Păr. X, 459; Grig. Teolog. alloc. c. Grig. Nis.; ibid; 304; Chrisost. de Anna serm. 1, n. 1.

(5). St. Vas. cel Mare. Epist. 244 cătră Episcopii Pontului; Op. St. p. XI. 216.

(6). Conc. Laod. can. 51; Cartag. c. 56, 94.

spre a împedea pe acei ce voesc să se distingă, după Scrip-turî, în biserica lui D-deu, ci pe acei pentru cari faptele acestea sunt un pretext de mândrie, cari se folosesc de ele spre a trata cu despreț pe cei vii, și cari în contra Scrip-turilor, regulamentelor bisericeî, introduc înovări. . . . ; cu un cuvânt voim să se păzască în biserică tot ce s'a primit din Sântele Scripturî și tradițiunile apostolice.

2°. Apoi, aducerea Sacrificiului nesângeros, sau officiu liturgic, în zilele comemorative ale sântilor martirî, sau ofi-ciu liturgic de diminătă, precum și panegiricele lor. Mai ânteu avem mărturia lui Tertulian (1) și al lui Ciprian (2), apoi a Sântului Ión Chrisostomul și Augustin (3). Punctul al doilea se întărește de St. Gregorie din Nisa (4), St. și Ma-rele Vasilie (5) și fericitul Teodorit (6). Cât despre pane-giricele în onórea martirilor și a altor sânti, a ajuns la noi aceea a Sântului Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul, Ión Chrisostom, Grigorie Nisul, Erem Sirul și mulți alții (7).

(1). Oblationes pro defunctis pro natalibus annuæ die facimus“ (De Cor. c. 3).

(2). Sacrificia pro eis semper, ut meministis, offerimus, quoties martyrum passiones et dies anniversaria commemoratione cele-bramus“ (Epist. XXXIV).

(3). Chrisost. in Act. Apost. homil. XXI, n. 4; August., Serm. CCLXXIII, c. 12.

(4). Vit. Macrin., in Opp. t. II p. 200 Morel.

(5). „Alergând dela mezul noptei în acest locașiu sânt al mar-tirilor de atunci ați îmblândit prin cântările vóstre sante pre D-deul martirilor, și cu răbdare ați așteptat sosirea mea până la ameză. Pentru voi deci cari preferați onórea sântilor martirî și officiu divin, odihnei și somnului, răsplătirea este gata“ (Om. in Ps. CXIV; Oper St. p. V, 397).

(6). Ist. bis. II. c. 24.

(7). Sântul și marele Vasilie (spre exemplu, om. la serbarea St. martir Varlaam, a St. mart. Mamant, a celor 40 de martirî etc. (Op. St. p. VIII); Greg. Naz. Panegir. St. martir. Ciprian și alții (ibid. I și II); Chrisost. (Lect. crest. 1836, 1842, etc.).

3°. Templele vechi înălțate lui D-zeu în numele sântilor și în deosebă a martirilor, chiar pe locul patimei și înmormântărei lor, și numite *martyria* (de la *μάρτυρ*). Sântul Chrisostom (1), Eusebiu (2), Augustin (3) amintesc de asemenea temple în vechea Petra, Dafne, Nicomedia, Constantinopole și în alte părți. Se scie faimosul templu din Efes în onórea Sântului Apostol Toma (4); acel rîdicat de Constantin cel Mare în Constantinopole în numele Sântilor Apostoli (5), este și mai celebru, precum și acel al Sântului Ión de lângă Constantinopole (6). Se scie iarăși că conciliul din Efes se adună în biserica Sântei Maria și acel din Chalcedon în biserica Sântei Eufimia (7).

4°. În fine mărturisirile vechilor creștini, și mai ales ale păstorilor bisericeii, cari espun și temeile și modul, și scopul venerațiunei sântilor. Iacă, spre esemlu, cum se esprimă :

Creștiniū bisericeii din Smirna în Epistola despre martiriul Sântului Policarp : «Nu putem nici să părăsim pre li-

(1). Vedī cuv. *martyrium* în tabla operilor St. Chrisostom (Op. t. XIII ed. Montfauc) „Templele sântilor martiri sunt semne și simbole ale judecāței viitoare : demoniū sunt numiți și ómeniū sunt pedepsiți și iertati. Vedeti dar care este puterea sântilor și a sântelor adormite! (Chrisost. II Cor. omil. XXVI, p. 533. rus).

(2). Voind să distingă orașul care pórta numele sēu, l-a împodobit cu biserici numeróse și temple mărețe închinale martirilor și edificii mari, pe care le construi parte la margini, parte în pētă, și anorând ast-fel memoria morților, le-a consacrat celui Prea Inalt cu cetatea însași“ (Biogr. împ. Const. lib. III c. 48. comp. c. IV, c. 62.).

(3). De civ. Dei, VIII, 26, n. 1.

(4). În orașul acesta este un templu înălțat în onórea Sântului Apostol Toma, și în acest templu, pentru sântenia locului, se adună tot-déuna credincioșii“ (Soer. Hist. bis. lib. IV, cap. 18, p. 345).

(5). Eusebiu, Biogr. imper. Const. cart. IV, c. 58, p. 272.

(6). Soer. Hist. eccl. lib. VI, cap. 6, 12 p p. 461, 478.

(7). Ciril Alex. Apol ad Theod.; Epist. XX ad Cler. Constantinopol. XXI. ad. Alex.

sus Christos, care a pătitit pentru mântuirea lumii întregi nici să adorăm (προσκυνηῖν) pre altul afară de el, pentru că noi îl adorăm ca pre Fiul lui D-zeu. Cu drept cuvânt învo-căm pre martiri ca pre discipulii săi și următorii săi, pre cari îi iubim pentru alipirea lor nestrămutată de Stăpânul și Domnul lor (1).

Sântul Vasilie cel Mare : «Când cine-va iubește pre mar-tiri, óre să-î fie cu greu a serba amintirea lor? Onórea ce o dăm noi celor mai bunî dintre camaradii noștri de servi-ciú, nu este óre o mărturie despre dragostea nóstră cătră Domnul (2)?». «Când petrecem viețile persónelor care-și fă-cură nume prin pietatea lor, noi preamarim mai ales pre Domnul în servitoriî săi; lăudăm pre drepti mărturisind cele ce le scim despre dânșii, și istorisind faptele lor cele bune înveselim pre ómenî. Ast-fel viața lui Iosif este o în-demnare la castitate, și istoria lui Samson o lecție de ero-ism (3). «La amintirea martirului (Mamant) tótă laturea se mișcă, tótă cetatea ia parte la serbătóre; nu numai rudele alérgă la mormântul părinților lor, ci mulțimea se îmbul-zește dându-și întâlnire cu pietate. . . Vedî ce onóre se dá virtutei și nu bogăției. Ast-fel biserica, onorând pre acei ce nu mai sunt, încurajază prin aceia chiar, pre acei cari încă viețuesc. Nu tinde, ȓice ea, nici la bogăție, nici înțelepciune lumescă „care se pterd“ (I Cor. II, 6), nici la gloria care se nimicește; tóte acestea se duc cu viața; ci trăește cu fri-ca lui D-zeu; pietatea te va înălța până la ceriú, și va pre-găti chiar o viață fără sfêșit și o glorie de lungă durată pintre ómenî (4).

(1). Eus. Hist. eccl. lib. IV, p. 217.

(2). Om. despre cei patru-ȓeci de mucenicî; Op. st. Păr., VIII, 295.

(3). Om. despre martiriul lui Gordin; Op. st. Păr. VIII, 281, 282.

(4). Om. despre mart. Mamant; ibid. p. 266.

Sântul Ión Chrisostom : Unde este mormântul lui Alexandru cel Mare? Arătați-mi-l și spuneți-mi, dacă știți, în ce ȃi a murit el! Dar mormintele servitorilor lui Christos sunt gloriose; ele se află în cel dinteu orașu al lumei; ori cine scie ȃiua morței lor, căci este o ȃi de serbătore pentru totă lumea. Mormântul lui Alexandru este nesciut chiar de ai sēi, dar Sântul Mormânt este sciut chiar și de barbari. Mormintele servitorilor celu Rēstignit sunt mai mărete decât palatele regilor, nu numai prin mărimea și frumuseța construcțiunei, ci încă, ceia ce este mai bine, prin zelul acelor cari il cercetēză; căci acel ce îmbracă purpura merge el însuși să le ducă omagiile venerațiunei sale, și stând lângă aceste morminte sacre, rōgă pre sânti a mijloci pentru el înaintea lui D-ȃeu. Mijlocirea pēscariului și a facētoriu-lui de corturi, care numai este, este necesară aceluia a căru frunte este împodobită cu diademă (1). Flavian : Pre toți îi onorez (pre sânti), dar numai ca imitatori ai lui Iisus Christos, nu-i onorez de cât ca pre niște membre ale lui Christos, și nu serbez memoria lor de cât ca să mă învrednicesc și eu de acēta (?).

Fericitul Augustin : «Poporul creștin manifestă venerațiunea sa pentru memoria martirilor prin o solemnitate religiōsă. . . totuși așa că deși înălțăm altare în onōrea lor, nu le mai oferim lor sacrificiile nōstre, ci D-ȃeului martirilor. . . Ceia ce se aduce, se aduce lui D ȃeu, care încunună pre martiri, în memoria celor încununați. . . Onorăm pre martiri prin același cult al dragostei și legăturai (cultu dilectionis et societatis) ce se face acum în viața acestă ómenilor sânti ai lui D-ȃeu. . . Cât despre cultul care se numește în grecește λατρεία, și care este un cult (servitus)

(1). La II Cor. om. XXVI p. 530-531.

(2). Adv. Avar. II, 3.

ce se cuvine numai lui D-zeu, nu-l dăm altuia decât numai lui D-zeu (1).

Părinții sinodului al II din Nicea, VII ecumenic : «Noi păzim cuvintele Domnului, ale Apostolilor și profeților, cari ne-au învățat a venera și a preamări (τιμᾶν καὶ μεγαλύνειν) mai întâi, mai ales și cu adevărat, pre Maica lui D-zeu, apoi presânții ângeri, pre Sântii Apostoli, pre Profeți și pre glorioșii martiri, sântii învățători și însuflații și pre toți sântii, și a cere mijlocirea lor, pentru că pot să ne facă plăcuți acelua carele este Impăratul tuturor, lui D-zeu (2).

Sântul Ión Damascen : «Trebue a venera pre sânti ca pre amicii lui Christos, fiii și moștenii lui D-zeu. . . . Ei domniră preste patimile lor și păziră nestrict chipul lui D-zeu, dupre care au fost creați. . . ; ei se uniră de bună voie cu D-zeu, îl primiră în locuința inimei lor, și întrând în comuniune cu el, deveniră prin har aceia ce El este prin natură. Cum să nu venerăm pre acei cari sunt tot odată și servitori și amici și fiii ai lui D-zeu? Onórea ce se dă celor mai zeloși servitori este o dovadă a dragostei de care este însufletit pentru Stăpânul tuturor. Sântii au devenit locașurile cele mai curate ale lui D-zeu, „*Voiu locui în ei, ȳice Domnul, și voiu merge în mijlocul lor; voiu fi lor D-zeu*“ (II Cor. VI, 16). Decî cum să nu venerăm templele celor vii, locuințele vii ale lui D-zeu? . . In adevăr trebue a le cinsti, a înălța temple în numele lor, a face proaducerî, a onora ȳilele consânțite amintirei lor, și a se bu-

(1). Contr. Faust. XX. c. 21. Și după aceia : „Cum ad autem hunc cultum pertineat oblatio sacrificii. . . nullomodo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam angelo; et quisquis in hunc errorem delabatur corripitur per sanam doctrinam, sive ut corrigatur, sive ut condemnetur, sive ut caveatur“.

(2). Concil. Nicean. II act. IV.

cura spiritualminte în ziua aceia. . . Să onorăm pre prea Sânta Fecioră, ca pre adevărata Maică a lui D-șeu; pre profetul Ión, ca premergătorul și botezătorul, Apostolul și martirul; căci, precum a șis Domnul: Intre cei născuți din femei n'a fost altul mai mare decât Ión Botezătorul (Mat. XI, 11). Și el fu cel dintâiu, carele predică împărăția lui D-șeu. Să venerăm pre Apostoli ca pre frații Domnului, martorii și servitorii Patimei sale; căci D-șeu, întru presciința sa, i-a predestinat ca să fie conformi chipului fiului seü (Rom. VIII, 29; 1, Cor. XII, 28); mai ântâiu pre Apostoli, apoi pre profeți, după aceia pre păstori și învățători (Efes., IV, 11). Să venerăm pre Martirii. Domnului carii au fost aleși din toate stările ca ostași ai lui Iisus Christos, botezați cu botezul morței sale, ca participători ai suferințelor și gloriei sale, precum și pre căpitenia lor, Arhidiaconul lui Christos, Apostolul și primul martir Stefan. Să cinstim pre sântii noștri părinți și luptătorii purtători de D-șeu, carii au suferit un martiriu mai îndelungat și mai greu, acel al consciinței: „*Au cutrierat în cojôce și în piei de capre, fiind în lipsă, necăjiți, rău tratați; de care nu era lumea vrednică; rătăcind în pustiu și în munți și în peșteri și în crăpăturile pământului*“ (Ebr. XI, 37, 38). Să cinstim pre acei ce viețuiră înainte de har, pre profeți, pre patriarhi, pre dreptii, carii vestiră venirea Domnului. Căutând la viața sântilor, să căutăm a imita credința, speranța, dragostea lor, zelul, modul lor de viețuire, tăria lor în suferinți, răbdarea lor chiar până la morțe, că să putem merita ca și ei cununile mării (1).

(1). Esp. Cred. ort. lib. IV, c. 15 p. p. 262-266. Aiurea șice iarăși: Cinstim pre acei repausați în Domnul, singurul sânt și carele se odihnește întru sântii seși, adecă: prea Sânta Maică a lui D-șeu și pre toți sântilor; căci ei s'au făcut, precăt se pôte, asemenea lui

În înțelesul acesta de bună sémă că venerarea sântilor nu se va părea ceva străin unui om cu minte.

§. 254. Chiemarea sântilor.

Onorând pre sânti ca pre niște servitorî credincioși, drepti și amici ai lui D-zeu, sânta biserică îi chiamă în rugăciunile sale, nu ca pe niște dumnezei, cari ar putea să ne ajute prin sine însuși, ci ca pre mijlocitorii noștri la D-zeu, unicul autoriu și împărțitoriu a tot darul și a tot hărul pentru toate creaturele (Iac. I, 17); ca pre mijlocitorii și intervenitorii noștri, cari au puterea de a mijloc dela Iisus Christos, carele este, în sensul propriu și prin pue însuși „mijlocitoriul între D-zeu și omeni, dându-se pre sine pentru rescumpărarea tuturor“ (I Tim. II, 5) (1) (Mart. Ort. p. III, resp. 52; Ep. patr. etc. art. 8).

D-zeu, și prin lucrarea voinței lor proprie și prin locuința lui D-zeu în persoanele lor, și prin conlucrarea sa. . . Ei s'au învrednicit de închinare, nu prin natura lor, ci pentru că au în sine pre Acela, care prin natura sa este demn de închinare. Este întocmai ca cu ferul roșit în foc; el nu prin natura sa nu se lasă a fi atins fără pedepsă, fără să ardă; ci pentru că conține focul a cărui proprietate naturală este de a arde. Noi adorăm deci pre sânti, pentru că D-zeu i-a premărit, facându-i spaima inimicilor săi și bine-facătorii credincioșilor, cari se apropie de ei cu credință; noi îi onorăm, nu ca pre niște D-zei și bine-facători prin natura lor proprie, ci ca pe niște servitorî ai lui D-zeu, având siguranță în D-zeu prin dragostea pentru D-zeu; noi îi adorăm pentru că chiar un rege raportă la persoana sa regală onorea ce vede că se dă favoritelui său, nu atât ca rege, ci ca un servitoriu credincios și amic bine-voitoriu persoanei sale“ (Serm. III despre Icoane. Veđi la finea mart. ort. p. 217-219).

(1). Ideia acésta este exprimată foarte pe larg în *Pétra credinței*: „Este numă un Mijlocitoriu între D-zeu și omeni, omul Iisus Christos, care s'a dat pre sine pentru rescumpărarea lumii. . .“ Precum unitatea Părintelui ceresc nu esclude părinții pământești; nici unitatea lui Iisus Christos, ca învățătoriu și domn, pre învățătorii și domniii lumii acéștia; nici sântenia și suveranitatea unică a lui Iisus Christos, sântenia altor sânti și suveranitatea monarhilor pă-

Sânta Scriptură ne învătă dogma acésta când ne îndemná a alerga la rugăciunile sântilor ca uniî ce sunt puternici pe lângă D-đeû; tot odată arată că sântiî chiar după depártarea lor din lumea acésta, pot sá audá rugăciunile noastre; în fine ea asigurá că ei nu încetéză a se ruga pentru fraîi lor cei viî încă aici și de a le veni în ajutoriû.

1º. Locurile de categoria ântéia sunt numeróse în Scriptură. Ast-fel cetim în Vechiul Testament, că D-đeû ordoná el însuși lui Abimeleh de a cere lui Abraam sá se róge pentru dânsul, ñicând : „*El este profet, se va ruga decî pentru tine, și vei trai*“ (Fac. XX, 7); porunci mai târðiú ami-cilor lui Iov, cariî pécãtuise de a cere rugăciunile acestuî

mêntești; așa unitatea lui Christos ca mijlocitoriû nu esclude nici decum mijlocirea altora; numai este o deosebire între mijlociri și o distanță nemésurată. Iisus Christos este mijlocitoriul suprem precum se și ñice de el; dar sântiî sunt mijlocitori de un ordin mai inferior. Iisus Christos este mijlocitoriul Rêscumpărarei și al rugăciunii filiale câtrá Párintele; dar sântiî sunt numai mijlocitori ai rugăciunii unor amici, dupre cum ñice Psalmistul : „*Tu, Dumneđeule, ai onorat pre amicii tãi într'un chip d'osebit*“ (CXXXVIII, 17. Iisus Christos este un mijlocitoriû, care n'are trebuință de alți mijlocitori, pe când sântiî aveáu trebuință de mijlocirea lui Iisus Christos pe cât timp erau aici, și le trebue și acum, nu atâta pentru ei ci, mai mult pentru noi. Iisus Christos este un mijlocitoriû având putere de a mijloci dela sine însuși; dar sântiî mijlocitori numai în puterea mijlocitóre a lui Iisus Christos și a meritelor sale pre cruce. Ast-fel ferul nu posede prin sine însuși însușiá de a arde, ci o are dela focul cu care este unit. Iisus Christos este mijlocitoriul prin naturá, și sântiî sunt prin har. . . .“ Și mai departe „când Apostolul ñice, că este numai un mijlocitoriû între D-đeû și om, adecá Iisus Christos, ñice acésta spre a se înțelege, că Iisus Christos este nu numai mijlocitoriû prin ministeriul sêu, facând pre D-đeû apropiat omului, ci înecá mijlocitoriû prin natura sa, fiind mijlocitoriû între D-đeû și om, întru cât este tot odatá și D-đeû-om, înaprejurare îndispensabilá pentru împácarea omului cu D-đeû. De aceia este numai un mijlocitoriû asemenea, adecá Iisus Christos; sântiî nu sunt și nu pot fi. Așa judecaû și învetaû sântiî Párinti. Chrisostom, Ambrosie, Teofilact, Epifanie, Ciril, alîi“ (Dogma despre chîemarea sântilor, p. II ch. I, cart. II, p. 254, 255, 256).

drept : „*Mergeți la servitoriul meu Iov. . Iov servitoriul meu se va ruga pentru voi ; eă îl voiă privi și-l voiă asculta cu priința, ca acéstă neprudența se nu vi să ia în sémă*“ (Iov. XLII, 8) ; că Iudeii convinși prin ordine așa da clare despre puterea și lucrarea rugăciunilor celor drepti, le cerură dela Samnel, care le respunse : „*Cât pentru mine, departe fie de mine, să păcatuesc lui D-șeu încetând a mă ruga pentru voi*“ (I Reg. XII, 23 ; comp. VII, 8) și în adevăr el „*a strigat către Domnul pentru Istrail și Domnul l-a auđit*“ (Ibid. 9). În Noul Testament Apostolul Paul predică creștinilor același adevăr, prin esemplul său propriu, când, ne căutând la sântenia vieții sale, cerea de mai multe ori dela pioșii săi discipuli că să se róge pentru el : „*Vă conjur deci, fraților mei, prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru și prin caritatea Spiritului Sânt de a vă lupta cu mine prin rugăciunile ce le veți face lui D-șeu pentru mine* (Rom. XV, 30) ; saú : „*Fraților, rugați-vă pentru noi*“ (I Tes. V, 25). „*chiamând pre D-șeu în spirit și în tot timpul, prin tot felul de rugăciuni și cereri ; și spre însași acésta priveghind cu tóta stăruința și rugăciunea pentru toți sântii și pentru mine*“ (Efes. VI, 18. 19 ; comp. Col. IV, 3 ; II Cor. I, 10-11). Și Sântul Apostol Iacob recomandând creștinilor în genere de a se ruga unii pentru alții, și prin urmare de a cere unii altora rugăciuni, face în particular acéstă observare : „*Ca mult póte rugăciunea dreptului care se face*“ (V, 16). Dacă deci cuvântul dumnezeesc ne recomandă de a alerga la rugăciunile sântilor pe cât sunt încă pre pământ, și ne învață că rugăciunile nóstre sunt puternice înaintea lui D-șeu și folositoare pentru noi ; dacă prin urmare o chiamare a sântiilor, ce vietuesc încă cu noi, nu ignește întru nimica bunătatea Părintelui ceresc și nu înjosește demnitatea Mântuitorului, unicul Mijlocitoriu al lui D-șeu și al ómeni-

lor (1), cu atâta mai mult trebuie să alergăm noi la rugăciunile sântilor odată ce ai părăsit pământul pentru ceriū și ai intrat în uniune mai intimă cu Domnul. Ore mijlocirea

(1). La obiecțiunea ordinară a Protestanților, că „chemarea altor mijlocitori constituie o ofensă și un despreț pentru persoana dumnezeescului nostru Mântuitorii“, Pétra credinței respunde prin următoarele două observațiuni : 1°. „Este numai un mijlocitorii între D-zeū și ómenii“ adecă Iisus Christos, deci înzadar se îndreptă Paul către locuitorii pământului că să se róge pentru el. În zadar Apostolul Iacob dice : „Rugați-vé unul pentru altul“ (V, 16). În zadar ai voi, adversarii noștri, cereți rugăciuni unii altora și învățați a cere. Fiind că este numai un mijlocitorii, Iisus Christos, St. Paul și St. Iacob, și voi înșivé, ofensați pre Domnul Iisus și-l desprețuiți“. 2°. Iisus Christos dicea în Evangelie : „Nu vé numiți Rabi“ sau învățătorii, „căci unul este dascalul vostru iar voi toți frați sunteți. Nu numiți pre nimene pre pământ părintele vostru, pentru că unul este părintele vostru, carele este în ceriuri. Și să nu vé numescă stăpâni, sau conducători, pentru că unul este Domnul vostru, carele este Iisus Christos“ (Mat. XXIII, 8). Fiind că este numai un Stăpân, Iisus Christos ; numai un conducătorii Christos, un părinte carele este în ceriuri. Sântul Paul a pecătuit deci, numindu-se învățătorii neamurilor ? Dar pentru ce vé numiți voi, adversarilor, părinți, stăpâni, învățatori ? Căci nu puteți numi părinte pre cel ce vé naște, învățătorii pre cel ce vé învață. Spuneți-mi cum de îndrăsniți voi de căleați porunca lui D-zeū ! Nu veți putea responde alt-fel de cât ca și noi, adecă : Că este un Părinte *per excellentiam*, în ceriuri, un singur Domn și conducătorii mai înalt, Iisus Christos. Din acest Părinte provin toți părinții aici jos ; dela acest Domn și învățătorii, Iisus Christos împrumută toți Domnii și învățătorii învățătura cea sănătósă și adevărată. Părinții pământești sunt cu tóte acestea cu adevărat părinți, dar părinți de un ordin mai inferior ; sunt părinți de înrudire ce provine dela unicul părinte, care este în ceriuri. De asemenea și domnii și învățătorii pământești sunt cu adevărat domni și învățatori dar sunt inferiori, adecă împrumută doctrina sănătósă și instrucțiunea dela Domnul unic, Iisus Christos. Tot așa trebuie să se înțeleagă și cuvintele acestea : „Unul sânt, unul Domn Iisus Christos“. Dar cum să fie singur Iisus Christos unul sânt, unul Domn, dacă sunt și alți sânți pre care Scriptura îi califică cu numele de sânți și alți domni, ce cari-i numește domni ? Aici nu este alt respuns decât acel ce s'a dat mai sus. Iisus Christos este unul Sânt, unul Domn, adecă este de o sântenie, de o suveranitate superióră, care nu este primată de nimene, nu purcede dela nimene, nu se póte compara cu nimene. Iar ații sunt sânți și domni într'un grad fórte

lor pentru noi înaintea tronului celui A-tot-puternic nu va fi ea cu atât mai tare, când vor fi acum glorificați? Chie-marea lor nu va fi ea mai puțin vătămătoare atât bună-tă-ței pământului ceresc cât și demnității rescumpărătorului nostru, când ei vor deveni acum moștenitori ai lui D-zeu și împreună moștenitori ai lui Iisus Christos?

2°. Spre a ne explica cum sântiți, chiar după plecarea lor spre ceriū, pot încă, cu totă distanța ce-î disparte de noi, să asculte rugăciunile noastre și să ne cunoscă trebuințele Sânta Scriptură ni presintă multe exemple bătătoare la ochi. Așa ea atestă că sântiți lui D-zeu, pre cari-î chie-măm, fiind încă îmbrăcați cu trup, aveaū adesea darul de a ceti întru adâncurile sufletului omenesc, precum ceti Sântul Petru în inima lui Anania (Fapt. V, 3), și a cunoște unele evenimente întâmplăte în depărtare, precum Eliseiū sciu ceia ce făcuse Ghiezi (IV Imp. IV, 19, 25, 26), și ceia ce este și mai însemnat încă descoperi regelui din Israil toate planurile ascunse ale curții din Siria (IV. Imp. VI, 12). Ea întărește, că sântiți fiind încă în lumea acésta, se înălțară cu spiritul până în lumea cerescă, și vedură legiōne de ângerî, ca Iacob (Fac. XXXII, 1) și Eliseiū (IV Reg. VI, 17); alții avură fericirea a privi chiar pre D-zeu, ca Isaia (VI, 1-5) și Ezechil (II, 1-8), și alții răpiți până la al treilea ceriū, auđiră cuvinte nespuse, ca Sântul Paul (II Cor., XII. 2-6). Atestă în fine că în ceriū sântiți „*sunt egalî cu ângerî*“ (Luc. XX, 36), și cunosc ca și ei starea noastră lăuntrică și întorcerea pe-cătoșilor la D-zeu; căci „*mare bucurie se face în ceriū pentru un pecătos ce se pocdește*“ (Luc. XV, 10); ca Abraam fiind

inferior și departe de Iisus Christos; sunt sânti și domni de o sântenie și o suveranitate ce vine de sus. Precum ferul roș nu arde și nu aprinde prin sine, căci prin sine e rece, și arde numai prin foc, așa trebuie a se înțelege sântenia și suveranitatea altor sânti și domni“ (Ibid. p. 252).

în ceriū, putea să audă suspinurile bogatului în iad, cu totă prăpastia ce-î desparta, și acest patriarch ȋise între altele acestui bogat : „*Frațir tēr aū pre Moisi și pre Profeți, sa-asculte pre ei*“, dând a înțelege prin acēsta destui de lămurit, că dreptii, deși în ceriū, pot să cunōscă fōrte bine ceia ce se petrece pe pămēnt, chiar după mōrtea lor, căci Moisi și Profeții viețuiră după Abraam (Luc. XVI). Acestea sunt negreșit esemple împrumutate, nu dintr'o sciință omnēscă naturală, ci din sciința harului, prin lucrarea darurilor supranaturale ale lui D-ȋeū; pentru ce decī să nu se admită, că sufletele dreptilor în ceriū să primēscă tōte dela D-ȋeū favorul de a fi tot așa de bine luminate, cu cât fiind puse nemijlocit în fața tronului sēu, contemplă tot ce se petrece pre pămēnt în lumina persōnei lui D-ȋeū? ⁽¹⁾ „*Acum vedem ca prin oglindă și în enigmă*, scrie St. Paul, *dar atunci vom vedea pre D-ȋeū față cătra față. Acum cunose pre D-ȋeū neperfect, dar atunci îl voiū cunōsce precum și însumi sunt cunoscut de el*“ (I Cor. XIII, 12).

3°. În fine suntem asigurați prin Scriptură că sântii transportați în ceriū, avēnd posibilitate de a cunōsce trebuințele nōstre și a asculta rugăciunile nōstre, mijlocesc în adevēr în favorul nostru înaintea tronului celui A tot puternic. Odiniōră însuși D-ȋeū ȋicea lui Ieremia : „*Când Moisi și Samuel s'ar presenta înaintea mea, inima mea nu s'ar întur-*

(1). Precum nu ne îndoim că profeții, fiind încă îmbrăcați cu trup muritoriū, că n'aū vȋdut lucrurile ceriului și prin urmare prediseră viitoriul, tot așa, departe de a ne îndoii că ângerii și sântii, carii aū devenit așa ȋicēnd ângeri luminați cu lumina nefinită a lui D-ȋeū, nu vȋd trebuințele nōstre, credem acēsta cu tărie și o mărturisim“ (Epist. patr. etc. art. 8). Acēstă sciință a ângerilor tu espusă în același înțeles de cătra vechii învȋțătorii ai biseriei (August. de Cura pro morte gerenda, n. 18, 19; Greg. Nis. în Iob. XII, 26) „Este cu putință de a ignora pre acei ce vȋd pre Acela ce scie și vede tōte?“ (Dial. IV, cap. 33).

na către poporul acesta. . . Cine va avea mila de tine, Ierusalime? Cine se va scărbi de relele tale? Cine se va ruga pentru pacea ta“? (Ier. XV, 1, 5). Domnul dădea a înțelege prin cuvintele acestea că Moisi și Samuel, morți acum de mult, puteau să mijlocască înaintea lui în favorul jidovilor. Iuda Macabeul vădu într'o videnie pre Onius, marele Arhiereu, mort, carele se ruga, pentru tot poporul jidovesc și care aratând pre un alt om, care era cu el și dicea lui Macabeu : „Acesta este amicul fraților noștri și a tot poporului lui Israel; el se roagă pentru popor și pentru totă sânta cetate; este Ieremia, profetul lui D-zeu“ (II Mac. XV, 12-14). De aici trebuie a încheia că în biserica iudaică, se credea că sântii, după mórtea lor, mijloceau în folosul celor vii. In Testamentul Nou Sântul Apostolul Petru promite destul de lămurit învățaceilor săi ca nu va înceta a mijloci pentru ei la D-zeu chiar după mortea lui : „Voiu avea grija, ca chiar după ducerea mea din viața acésta, să vă puteți aduce aminte pururea de acestea“ (II Petr. I, 15). Si Sântul Ión Evangelistul s'a învrednicit a vedea în revelațiune, în ceriu, mai ântéiu cum „două-zeci și patru de bătrîni se proșterneau înaintea Mielului, avênd fie-care arfe și cupe de aur pline de mirodenii, care sunt rugăciunile sântilor“ (Ap. V, 8), și apoi cum se aduse ângerului „o mare cantitate de parfumuri, compuse din rugăciunea tuturor sântilor, ca să le aducă pe altariii de aur, care este înaintea tronului lui D-zeu“ și cum „fumul parfumurilor rugăciunilor sântilor, radicându-se din mâna-ângerului se îndlța înaintea lui D-zeu“ (Ap. VII, 3, 4).

II. Pe temeiul cuvêntului dumnezeesc și al tradițiunei sante, biserica a păzit în tot-déuna învățatura chiemărei sântilor, cu o deplină încredere în mijlocirea lor pentru noi înaintea lui D-zeu în ceriu. Acéstă învățatură și credință a bisericeii o aflăm :

1°. În toate liturgiile vechi. În cea a Sântului Apostol Iacob se dice : «Maî ales facem amintire de prea sânta și prea Mărita Fecioră, fericita Maică a lui D-șeu. Întru amintirea ei, Dómne D-șeule, și cu ale el sânte și curate rugăciuni-îndură-te de noi și ne miluește. . . (1)». Aceiași ideie se în-țipină în liturgiile cunoscute sub numele Sântului Apostol Petru și a Sântului Marcu Evangelistul. în a Marelui Vasilie (2) și a Sântului Ión Chrisostom (3). Sântul Ciril Ierusalimitenul, esplicând liturgia bisericeî din Ierusalim, face însemnarea acésta : Apoi (aducênd sacrificiul fără de sânge) facem iarăși amintire de cei morți; maî ânteiû de patriarhî, profeți, Apostoli, martiri, pentru ca prin rugăciunile și mijlocirea lor să ne audă D-șeu (4).

2°. În vechile istorisiri despre martiri. «Marturii martiriului Sântului Ignatie (suta a doua) dic : Intorcându-ne a casă, cu lacrimile în ochi, asistam la rugăciunile de dimineță. . . apoi luarăm puțin repaus. Atunci unii din noi vedoră pre fericitul Ignatie sculându-se de odată și îmbrățișându-ne; alții îl vedură iarăși rugându-se pentru noi (5)». Relatarea privitoare la martiriul scilitanî, cariî pătimiră în 200, compuse de un contimpuran, martor vedetoriu, se termină așa : «Acești martiri ai lui Iisus Christos muriră în 17 Iuliu, și ei mijlocesc pentru noi înaintea Domnului nostru Iisus (6)». Sântul Maxim, martirisat în 250, dise între altele muncitoriului seû : «Harul lui Iisus Christos, prin

(1). Renaudot. Liturg. Orient. collect. t. II p. 33. Paris., 1716.

(2). Vedi rugăciunea sântirei Euharistiei s. a.

(3). Asseman., Cod. liturg. Eccl. universae. IV, part. 1, 2, 3. Rome, 1751; Zaccaria. Dissert. de Liturg. in rebus theolog. usu, coroll. 17, 18.

(4). Mystag., V, n. 9, p. 462-463.

(5). Mart. St. Ignatie. V.

(6). Vid. Acta Martyr. Scillitanorum, inter act. martyr. sincera ed. Ruinartio, p. 87.

rugăciunea tuturor sântilor, îmi va da sănătate pentru tot-déuna. . . (1). Eusebie povestește despre Potamiana, martiră din suta a treia, că mergând la chinuri promise unui soldat anume Basilide, care o apăruse contra insultelor păgâne, de a se ruga pentru el, și că trei zile după martiriul ei, dupre marturia lui Basilide însuși, i s'a arătat nóptea și i-a đis, punând pe capul lui o cunună, că s'a rugat Domnului pentru el și că rugăciunea sa a fost auđită (2). Sântul Gregorie de Nazianz istorisește despre Sânta Iustina, altă martiră din secolul al treilea, că, dorind să conserve virginitatea sa în mijlocul seducătorilor, «s'a rugat ea Feciórei Maria de a veni în ajutoriul fecióriei ce era în pericol (3)».

3º. In scrierile vechilor învățatori ai bisericei. Cetim spre exemplu, în Sântul Dionisie Areopagitul : «Rugăciunea sântilor, viețuind ei încă, dar și mai mult după mórtea lor, este de folos numai acelora, cari sunt demni de sântele rugăciuni ; ceia ce ne învață adevăratele tradițiuni ale celor înțelepți. . . Acela decì se lasă amăgit prin o speranță înșelătoare și deșartă, care, cerând mijlocirea sântilor, renunță la sântele lucrări, care li sunt proprie, n'are nici o grijă de darurile divine și se îndepărtéză dela poruncile cele mai positive și mai folositoare (4)».

Sântul Cyprian scriea : «Să ne aducem aminte unii de alții. . . ; să ne rugăm tot-déuna și pretutinedene unii pentru alții. Și dacă vre unii din noi, dupre voința lui D-đeú, se duc la ceriú, dragostea nóstră între-olaltă se prelungește înaintea Domnului, și rugăciunile nóstre nu încetéză de a se înălța în favorul fraților noștri înaintea milostivirei Părintelui ceresc (5)».

(1). Vid. Acta S. Maximi ; ibid. p. 157.

(2). Hist. eccl. lib. VI. c. 5 p. 330.

(3). Panegy. St. Cyprian : Op. St. p. II, p. 255.

(4). Despre erarch. bis. c. VII. part. 3 §. 6.

(5). Epist. LVII, ad Cornelium. p. 96, ed. Mavr.

Eusebiu Cesarénul : «Avem obiceiul a cerceta mormintele (sânților), a face acolo rugăciuni și a venera sufletele lor sante. Acésta o privim noi ca o faptă de dreptate (1).

Sântul Vasilie cel Mare se exprimă așa în omelia sa asupra celor patru-șeci de martiri : «Câtă greutate vei avea ca să afli macar pre un om care să se róge lui D-șeu pentru tine ? Si iacă patru-șeci înalță cătră ceriú rugăciunea lor unanimă ! „Unde sunt doi sau trei adunați întru numele meu, și eă sunt în mijlocul lor“ (Mat. XVIII, 20), și cine se póte îndoi că D-șeu n'ar fi de față acolo unde sunt patru-șeci ? La cei patru-șeci de mucenici alérgă și cel apăsát și cel vesel, unul ca se scape de apêsare, altul ca să-și păstreze fericirea. Acolo vei videa pre femeia piósă rugându-se pentru fiii sêi, cerênd pentru bărbatul său fericita întórce-re, dacă este absent, sănătatea sa, dacă este bolnav. Cere-rile vóstre să fie potrivite cu demnitatea martirilor ! Cei tineri să-i îmiteze ca pre niște prieteni ; părinții să se róge ca să albă fii cá dênșii ! . . . Chor sacru, oștire sântă, cohortă neclătita ! Pázitori comuni ai omenirei ! Vrednicii noștri to-varăși în necazuri și ajutorii noștri în rugăciuni ! puternici mijlocitori ! lumina lumei ! podóba bisericei ! nu v'a acoperit pre voi pământul, ci ceriul va primit ; deschisu s'au vouë ușile raiului (2).

Sântul Grigorie Teologul, în cuvântarea ținută la mórtea tatălui sêu : «Sunt încredințat, că acum prin rugăciunile sale face mai mult bine, precum făcea prin lecțiunile sale, pentru că s'a apropiat de D-șeu, depunênd lanțurile corporale. curățindu-se de tina care întuneca mintea sa, arătându-se fără vél Minței celei dinteiú, care n'are nici vél, nici amestecare, învrednicindu-se (dacă se póte șice) de ran-

(1). Præp. evang., XIII, c. II.

(2). Om. despre cei patru-șeci de Martiri ; Op. St. p. VIII, 306-307.

gul ângerilor și de siguranța lor cea sântă (1)». In panegiricul Sântului Ciprian : «Din ceriù, unde e ești, privește cu îndurare cătră mine; îndrepteză cuvântul și viața mea; păzește turma mea saù fii cu mine păstoriù; îndrepteză-o, pre cât se pôte, la cele bune; alungă din sinul seù pre lupii tulburători și pre toți acei, cari alérgă după cuvinte și frase. Dă-ne o iluminare mai perfectă și mai chiară despre Sânta Treime, înaintea căria stai astă-đi și noi ne închinăm (2).

Sântul Ión Chrisostom : Rugăciunile sântilor aù o putere fôrte mare, dar numai când ne căim (de păcatele nôt-re) și ne îndreptăm. . . . Dar, eù vorbesc așa, nu pentru ca să opresc pre cine-va de a chîema pre sânti întru rugăciunile sale, ci spre a-i împedeca ca să nu să deie lenevirei și somnului, și ast-fel trăind să nu împue altora ceia ce ar trebui să facă ei însuși (3). «Sciind acésta, iubiților, să alergăm la mijlocirea sântilor și să-i chîemăm ca să se róge pentru noi; dar să nu ne mărginim a ne lăsa pe rugăciunile lor; să lucrăm și noi, cum se cade, după esemplul ce ni l-a lăsat (4).

Sântul Efrem : «Victoriosilor martiri, cari ați răbdat patimi pentru dragostea cătră D-đeù și Mântuitoriul, și sunteți plini de siguranță înaintea Domnului, bine-voiți a mijloci pentru noi, slabii și păcătoșii și trândavi, ca harul lui Christos să se pogóre asupra nôt-ră, și să lumineze inimile întunecate, ca să iubim pre Domnul (5).

(1). Oper. St. p. II, 103.

(2). Ibid. p. 264. Aseminea invocare o adresază el Sântului Atanasie (ibid. p. 213), și St. Vasilie cel Mare : „Caută cătră mine din înălțimea ceriului, cap divin și saeru; îmblânđește prin rugăciunile tale acest *bold* al trupului (II Cor. XII, 7), care mi s'a dat ca să mă înțelepțesc, saù mă învață al suferi cu răbdare, și condu viața mea cătră cele mai de folos“ (Ibid. IV, 139).

(3). In Mat. om. V, n. 4, 5, t. 1, p. 96, 97.

(4). In Genes. omil. XLIV. n. 2.

(5). Paneg. martir. Op. St. p. XV, 250.

Ast-fel învățară și St. Ambrosie ⁽¹⁾, Sântul Gregorie din Nisa ⁽²⁾, Didim Alexandrénul ⁽³⁾, Teodor de Eraclea ⁽⁴⁾, Ieronim ⁽⁵⁾, Teodoret ⁽⁶⁾, Augustin ⁽⁷⁾ și alții ⁽⁸⁾.

4°. Se află și în actele sinodale. Părinții sinodului al IV-lea ecumenic, după ce au ascultat cetirea epistolei lui Fla-

(1). „Martyres obsecrandi (sunt), quorum videmus nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui propria sanguine, etiam si aliqua habuerunt, peccata laverunt; isti enim sunt Dei martyres, nostri præules, speculatores nostræ vitæ actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere. . . “ (De Viduis. c. 9).

(2). Iacă în ce termină se adresază către St. Martir Teodor : „Mijlocește pentru patrie la Impăratul și Domnul nostru. Pericolul cel mai mare ne amenință. . . Ostașule luptă-te pentru noi; martirile mijlocește cu îndrăsnéla pentru compatrioții tăi. Deși în lumea cealaltă, cunoscî nevoile și trebuințele omenestii. Capată-ne pace, ca adunările noastre cele sante să nu se mai întrerupă. . . Te rugăm, nu ne mai lipsi de protecțiunea ta. Dacă trebue o mijlocire și mai puternică adună oștile martirilor confrății tăi și rugați-vă împreună. Rugăciunile multor drepti acoper peccatele popoarelor.“ (Orat. S. Theodor. in op. t. III p. 585 Morel).

(3). De Trinit. II, 7, n. . .

(4). In Ps. XVIII, 8.

(5). „Si apostoli et martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias et triumphos? (Adv. Vigilant., t. IV, p. 285. ed. Martionay).

(6). „Templele biruitorilor mucenici sunt mărețe. . . . Noi ne adunăm adesea. Omul care se bucură de sănătate se roagă pentru conservarea acestui bun prețios, și bolnavul pentru o vindecare grabnică. Cel ce n'are copii cere urmași; stérpa solicită fericirea de a deveni mamă. În momentul de a întreprinde o călătorie, se cere dela sântii martiri conducere și protecțiune; după o întrecere fericită a casă, li se mulțamește cu căldură. Nu ne îndreptăm către dênșii ca către niște dumnezei, ci-î rugăm ca pe niște omeni sântii, îi rugăm să întervie pentru noi înamtea lui D-deu“ (De Martyr. serm. VIII în Op. t. IV, p. 605 ed. Cramoisy).

(7). La masa Domnului facem amintire de sântii martiri, nu cu scopul de a ne ruga pentru ei, ca pentru cei ce au adormit în pace, ci ca să se rōge ei pentru noi“ (În Ión. LXXXIV, in Patrol. curs. compl., t. XXXV, 1847).

(8). Leo Magn, Serm. IV, c. 6; Serm. XVIII, c. 3; Greg. Naz., in Evang. lib. II, hom. n. 8).

vian, strigară toți cu o voce: «Amintire eternă lui Flavian!». El trăește după moartea sa; martirul se rîgă pentru noi (1). La al VII ecumenic, Părinții, în deliberarea lor despre cultul și chîemarea sînților, decretară între altele: «Dacă nu mărturisește cine-va că toți sînții, cariî esistă de la începutul lumii și avură merit la D-zeu, atît înainte de lege cît și în lege, precum și sub har, sunt demni de onóre (τιμῶς) înaintea lui cu sufletul și cu corpul, saũ dacã nu cere în ajutoriũ rugãciunile sînților ca niște persóne ce aũ dreptul de a mijloci pentru lume (ὕπερ τοῦ κόσμου προσβουειν), dupre tradiția bisericeî, sã fie anatema (2)!»

Trebue sã mai observãm, cã învõtãtura bisericeî ortodoxe despre chîemarea și întervenirea sînților este mărturisitã și pãzita și de toți creștinii eterodoxi cariî aũ pãrãsit-o din vechime, nu numai de latini, ci și de Nestorienii (3), Abisinieni (4), Copți (5), Armeni (6), afarã de protestanți (7).

§. 255. *Onorarea sântelor moște și ale altor rãmãșițe sãnte.*

Dãnd onórea cuvenitã sînților, a cãror suflete sunt așezate în ceriũ, dãndu-le cinstea acẽsta mai ales pentru cã în ei se afla și sã aflã încã D-zeu, unul Sãnt, carele întru sãnți se odihnește, sãnta bisericã firește, cã onorẽzã și ramãșițele lor, ce se aflã pre pãmẽnt, saũ corpurile lor, care s'aũ

(1). Conc. din Chalcedon, act. X.

(2). Conc. Nic. act. VI, comp. p. 658, not. 3.

(3). Renaudot. Liturgy Orient. collect. t. II p. 646-647.

(4). Bruce. Cãlãtoria la isvórele Nilului. Lond. 173. libr. VIII, p. 113.

(5). Renaudot, ibid. t. 1, p. 41, 42.

(6). Khondoba cheff. Mon. Doctr. bis. Arm. p. 141, 245. St. Petersburg. 1847.

(7). Obiecțiunile protestanților contra acestei dogme sunt esaminat; p: larg in Pãtra cre lincei (Despre Chîemurea Sãnților. p. I, c. 1, 2, în cart. II p. 248-333).

învrednicit a fi temple Spiritului Sânt (I Cor., VI, 19; comp. III, 16, 17), și alte lucruri, care au fost sântite prin ei, precum vestmintele și brâul Maicei Domnului, féréle St. Apostol Petru și alte obiecte de asemenea (Catech. cel Mare Crest., art. IX).

I. Acéstă cinstire așa de firéscă a sântelor móște și ale altor rămășițe de ale sântilor este întemeiată pe aceia, că D-zeu însuși a bine-voit a onora și preamări atât pre unele cât și pre altele prin numeroase semne și minuni. Așa :

1°. Cetim în Sânta Scriptură că îndată ce corpul unui mort se atîngea de ósele profetului Eliseiú, în racla sa, mortul înviea și se scula (IV Imp. XIII, 21; Comp. Eccles. XLVIII, 14, 15) (1); că chiar mantaua lui Elie lăsată lui Eliseiú de profetul, despărți prin atingerea sa apele Iordanului, ca să trecă învătăcelui (IV Reg. II, 14; comp. 8); că stergarele și haínele St. Apostol Paul, puse chiar în lipsă sa preste bolnavi și demoniaci. vindeca pre unii de bóle și izbăvea pre alții de spirite rele (Fapt. XIX, 12).

2°. In istoria bisericeii aflăm un mare număr de asemenea minuni pe care le lucră Domnul, prin móștele și alte rămășițe de ale sântilor, în folosul celor ce alergau la ele cu credință. Acum sântii párinți și învătători ai biseri-

(1). Viețuind el (Eliseú) a înviat preunul prin puterea sufletului său. Dar pentru ca sufletele sântilor să nu fie singurile obiecte ale venerațiunei nóstre, ci să recunóscem și corpurilor lor aceiași putere, Scriptura ne istorisește că un mort, atingându-l de cadavrul lui Eliseú, veni la viață. Aici corpul neînsuflețit al profetului și nu sufletul său lucră minunea. Atunci când era fără viață și se afla în mormânt, dădu viață unui mort, și după aceea remaseră el însuși ca și mai înainte înbrațele morții. Pentru ce? Ca se nu se atribue minunea acesta numai sufletului, cum s'ar fi facut dacă Eliseú înviea, ci să se vadă bine că, când sufletul nu mai este în corp, totuși este în acel al unui om sânt o putere minunată, acest corp servind mulți ani de lăcașiú sufletului drept căruia era supus" (St. Cyr. Ier. Cat. XVIII, n. 16. p. 420).

cei întăriră acesta cu o întrégă convingere înaintea contimporanilor lor, la cariî se provocară câte odată ca la niște martori vechitori ai adevărului. Așa : Sântul Grigorie Nazianzul, în cuvântarea sa pentru Sântul Ciprian martirul : «Voî înșivé amintiți-vé de cele-lalte : alungarea demonilor, vindecarea bólelor, prevederea viitoriului. Tóte acestea se pot lucra cu ajutoriul credinței chiar prin cenușa unui Ciprian, precum sciu fórte bine acei cariî, probând singurî, ne au transmis amintirea acestei minuni, care va trece și la vécurile urmátóre (1)». Si într'o altă cuvântare : «Să preamăresc (martiriî) cu marî onorurî și serbátóri; ei alungă demonî, vindecă bólele, se arată când voesc, descoper viitoriul. Corpurile lor chiar, când se ating și li se închină, nu sunt mai puțin lucrátóre ca sufletele lor ; o picătură de sânge și tot ce are semnul suferinței lor are tot atâta putere cași corpurile lor (2)».

Sântul Ambrosie, în cuvântarea sa rostită la deschiderea móștelor Sântului Gervasie și a St. Protasie : «Aî vechit mulți, și aî cunoscut de aceia, cariî au fost scăpaî de demonî, ba încă, și mai mult cariî, atingându-se de vestmintele sântilor, au fost grabnic vindecaî de tóte relele. Minunele templelor vechi s'au reînnoit de când, prin venirea Domnului Iisus, s'a revărsat pre pământ un har mai îmbelșugat. Vedeți mulți de aceia cariî s'au vindecat óre cum prin umbra sântilor. Câte legături trec din mână în mână ! Câte vestminte, fiind depuse pe sântele móște, au devenit folosítóre numai prin atingere și credincioșî și le cer unî alta ! Toți caută a le atinge, măcar câtuși de puțin, și acele s'a învrednicit de acéstă atingere se vindecă îndată (3)».

(1). Oper. St. pár. II, 262.

(2). I-iú Disc. apolog. contra Iuî Iulian; ibid. I, 125.

(3). Epist. XXII, n. 9. in Patrol. curs compl. t. XV, 1022. Augustin atestă iarăși, ca martor vechitoriú, minunî lucrute de mó-

Sântul Efrem Sirul : «Chiar după mörte ei (martirii) lucrăză ca și când erau vii; vindecă bólele, alungă demonii, și prin puterea Domnului îndepărtăză orî ce înriurintă a stăpâniei lor tiranice. Căci harul minunat al Spiritului Sânt este tot-déuna present în sântele móște (1).

Sântul Ión Chrisostom : «Nu numai corpurile sântilor, ci și sicriile lor sunt pline de dar; căci, dacă se întâmpla ceva de felul acesta pe timpul lui Eliseu, și prin atingere de cosciugul seü un mort a scăpat din legăturile sale și a revenit la viață, cu atâta mai mult astă-đi când harul este mai abondent, și efectele Spiritului sunt mai sântitoare, este natural, că orî cine s'ar atinge cu credința chiar de racla (sântilor) fórte mult se folosește. De aceia și D-đeu ne-a lăsat móștele sântilor, voind să ne conducă ca de mână la acest zel, care fu în ei, și să ne dea scăpare și un remediu sigur contra rălelor de care suntem cuprinși din tóte părțile (2).
 «Ósele sântilor. . domolesc și munesc pre demoni; deslégă pre acei ce gem întru legăturile lor. Pulberea, ósele și cenușa martirilor tulbură ființele nevedute (3). «Nu vă îngrijiiți de acest corp al martirului, ce-l aveți înainte, lipsit de activitatea spirituală, ci de cea laltă putere, care se află în el, superiöră chiar celei sufletești, -harul Spiritului Sânt întărindu-ne prin efectele sale miraculoase adevărul învierii. Căci, fiind că D-đeu a comunicat corpurilor lipsite de viață și prifăcute acum în cenușă o putere pe care nu o are nimene din cei vii, cu atâta mai mult li va da el în điuă respălătirei o viață mai bună și mai norocită decât cea dintéu (4).

ștele acestor martiri (Confes. IX, c. 7; de Civ. dei, XXII 9; Re-tract. I, 13, n. 7).

(1). Panegy. St. Martiri; Op. St. pâr. XIV, 128.

(2). Panegy. St. Ignatie Teofor. n. 5. Lect. cr. 1835, III, 255-256.

(3). In II Cor. omil. XXVI, p. 532-533.

(4). Omil. la amintirea Sântei Martire Vavila : Lect. cr. 1842, III, 309.

Fericitul Augustin, mai ales, istorisește multe minuni lucrute pe timpul său, în fața multor martori, prin moștele sântului martir Stefan, și face observarea acesta: «Nu sunt doi ani de când reliquie acestea se află la Hipo, și deși nu s'a spus despre toate minunile lucrute de ele din timpul acesta, totuși numărul acelor însemnate în scris se sue la șapte-deci. Dar la Calame, unde moștele sântului martir au rămas mai mult și unde se ocupă mai mult cu datele despre minuni, numărul acestora este fără de asemănare mai mare (1)».

Asemenea mărturii despre minuni pretutindene săvârșite de reliquii, și în genere prin rămășițele sântilor se întimpină neconțenit la învățătorii următori ai bisericei (2) și istorici (3), precum și în viețile sântilor (4) și alte istorisirii, care se pogóra până pe timpul nostru (5).

3°. Mai ales cel mai surprinzătoriu dintre miracule, prin care D-șeu prea-mărește corpul multor sânti este *nestică-*

(1). De civ. Dei XXII, 8:

(2). Leo Magn., Serm. IV, cap. 4. Gregor. cel Mare, Dial. IV, 40; I. Darascen. Esp. cred. ort. lib. IV, 15. „Domnul Iisus ne dădu moștele sântilor ca atâtea isvóre de mântuire, de unde decurg bine-faceri înfinit de variate; ele respândesc un miros plăcut (Ex. XVII, 6), și nimene nu se poto îndoi de acesta. . . . Nu sunt morți pentru noi acei carii au intrat în repausul etern cu speranța învierii și a credinței întru El (D-șeu). Dar cum se pôte sa facă minuni un corp fără viață? Cum se alungă prin moștele sântilor spiritele rele, bólele se vindecă, orbii vöd, leproșii se curățesc, ispitele și nenorocirile se împărăstie? Cum prin acesta se pogóra tot darul desăvârșit dela Părintele luminilor asupra acelor carii îl cer cu o credință deplină și întrégă?” (Iac. 1, 17; ibid., pag. 263-264).

(3). Evagr. Hist. eccl. II c. 3; Niceph. Calist. H. E. XV, c. 26. Aici se istorisese minunile datorite vestmintelor santei feciore și brîului său.

(4). Veđi spre esemplu, Viețile sântilor, 7 Ian., 26. Oct., 9 Iunie, 2 și 25 Aug. și aliele.

(5). Veđi narațiunea despre vindecările minunate lucrute prin reliquii; Lect. cr. 1833, I, 401; 1834, I, 112; 1839 I, 414 s. a.

ciunea, când se împlinește și predicerea profet-împăratului, „Nu vei suferi (Dómnne) ca sântul tǎu să vadă stricaciune“ (Ps. XV, 10), care să împlinǎ mai ântǎiũ cu cel ântǎiũ nascut din morți, Iisus Christos (Fapt. II, 27), și dorința înțeleptului vechiũ din Istrail în favórea dreptilor : „Ca ósele lor să se reînsuflețescă în mormintele lor“ (Sir. XLVI, 14; comp. XLIX, 12; Is. LVIII, 11) (1) Acéstă nesticaciune a sântelor móște, acéstă esceptiune făcută prin puterea miraculósă a lui D-đeu la legea generală a corupțiunei, spre a ne da o lecțiune vie despre învierea viitoare a corpurilor și a ne îndemna cu tǎrie a cinsti chiar și corpurile dreptilor, pre cariĩ D-đeu ı̄ prea-mărește ast-fel, și a-ı̄ imita în credința lor (2), acéstă nesticaciune este fără de îndoială. La Kiev, la Novogorod, la Moskva, Vologda, și în alte părți pă-

(1). Pentru cei vechi, veđi în privința acéstă Greg. Nis. Orat. St. Theodor. Martir. în op. t. III p. 579-580 ed Morel.

(2). Veđi cuv. Prea St. Filaret. Mosquei, despre neconruptibilitatea sântelor móște. t. II, p. 174 Mosc. 1844. Aici cetim între altele : „Precum un vas în care se conservă mult timp o cantitate mirositoare împrumută mirosul, de asemenea corpul unui creștin, în care locuește statornic puterea harului lui Iisus Christos, este pătruus în tóte părțile sale și chiar respândește mirosul la alții. și fiind-că puterea lui Iisus Christos este neconruptibilă, este natural ca când se află ea (II Cor. XII, 19) în ómenı, cariĩ sunt ai lui Iisus Christos (Gal. V, 24) împărtășește și corpurilor lor nesticaciunea. Inse fiind-că puterea orı̄ tǎria lui Iisus Christos este a tot puternică, este natural ca și prin aceste corpuri să lucreze minunı, dacā așa este voia lui D-đeu, cum lucra odinioară prin *stergarele și hainele* ce le atingeau de corpul St. Paul (Fapt. XIX, 12) și prin umbra Sântului Petru“ (Act. V, 15). Și mai departe : „Până acum corpurile sântilor decedați n’au simțit corupțiunea, ci posedă o putere miraculósă și vindecătoare spre a ne convinge pre noi cariĩ încă viețuim, dacā spre rușinea secolului nostru, mai sunt pintre noi necredincioși, spre a ne convinge de învierea lui Iisus Christos și de apropiata noastră înviere, spre a întări pre cei slabi în luptele contra păcatului și morțe, spre a escita zelul creștinilor nebăgători de samă în calea pietăței“ (P. 184).

zite de D-zeu, se află, la vederea tuturor, multe moște de ale sântilor feriți de stricăciune, și prin minuni neconținute în folosul credincioșilor, cari alergă la ele, aceste rămășițeenerate atestă și mai bine adevărul nesticăciunii lor (1).

II. Fiind că Domnul D-zeu a prea-mărit în toate timpurile chiar și rămășițele sântilor prin nenumărate minuni, de aceia și sânta biserică, credincioasă tradițiunii sacre, mărturisii în toate timpurile acestor rămășițe sacre venerațiunea ce li se datorește.

1°. Ea manifestă venerațiunea acésta, orî culegând și conservând cu respect rămășițele sântilor, precum se vede și din scrierile din secolul al doilea despre martiriul Sântului Ignatie (2) și a Sântului Policarp (3), precum și prin mărturiu din timpurile posterioare (4);-orî facând cunoscut și transferând serbătorește santele reliquii (5);-orî rădicând

(1). Mai pe larg veți Sosine, despre nesticăciunea sântelor moște.

(2). S'a împlinit dorința St. Ignatie exprimată mai înainte în scrise ca nimene să nu se ostenescă a aduna rămășițele sale; căci nu remaseră decât părțile cele mai tari din corpul său. Aduse la Antiohia, fură puse într'un cosciug, ca un tesaur pretios lasat bisericeii prin harul care locuea în martir" (Despre martirul St. Ignatie; Lect. cr. 1822, VIII, 355).

(3). „Apoi adunarăm oșele sale, comóra cea mai prețioasă decât petrele scumpe și mai curată decât aurul și le puserăm unde trebuie" (Epist. bis. Smirn. despre mart. St. Policarp; Eusebiu H. E. cart. IV, c. 15 p. 217).

(4). Chrisost. Panegir. St. Mart. Inventiu și Maxim; Lect. cr. 1842, III, 336.

(5). Ambrosie. Exhort. virgin. I, 1, n. 1; Chrisost. panegir St. Ignatie Teofor; Lect. cr. 1835, III 254; „Voi (locuitorii ai Antiohiei), ați trimis un episcop și ați primit un martir; l-ați trimis cu rugăciuni și l-ați primit cu cunună; și nu numai voi ci și orașele din cale. Inchipuți-vă ce trebuie să fi simțit ei la întorcerea acestor sante moște; câtă bucurie pe deșii! ce veselie! Ce concert unanim de laude în onóra sântului! Când un luptătorii valoros, după ce a învins pre toți inimicii săi; se întorce triumfătorii, mul-

preste ele temple și altare (1); ori prin înstituirea serbătorilor întru amintirea descoperirii saū a strămutărei lor (2); ori prin obiceiul evlavios de a împodobi sântele morminte și a călători într'acolo (3); ori în fine prin regula constantă a bisericei de a nu sânti nici o biserică fără să fi pus în temelia altariului mōște de ale sântilor martiri (4). Si venerațiunea creștinilor nu se mărginea la corpurile saū la remășitele sântilor; ea se întindea chiar și la instrumentele suferinților și a morții martirilor (5), la tōte obiectele de care se serviră sântii în viața lor. Așa Eusebiū atestă că scaunul Sântului Iacob, carele cel dintēiū primi de la Mântuitoriū chiar și de la Apostoli episcopatul bisericei din Ierusalim (este o tradițiune în creștinism că Iacob fu hirotonit episcop chiar din Mântuitoriū), și caruea-i dă Sânta Scriptură (Gal. I, 19) titlul de fratele Domnului, sē conservă până acum. Frații de loc îl păzesc succesiv și arată ast-

țimea alērgă întru întimpinarea sa cu entusiasm, nici nu-l lasă să atingă pământul, ci-l rădică și-l duce în casa sa dându-i onorurile cuvenite; așa și toți locuitorii cetăților, plecând din Roma, aū purtat pe rând pe brațele lor pre sântul ce-l lăudam, și l-aū dat cetăței nōstre, prea-marind pre învingētoriul încununat și serbând pre piosul atlet. . . In timpul acesta Sântul Martir respādea dăruri la tōte cetățile acestea, întărindu-i în pietate, și de atunci până acum vē îmbogățeste“.

(1). Greg. Nis. orat. S. Theod. opp. t. III, p. 579, ed Morel; Philostorg. Hist. ecel. III, 2; Theodoret Hist. relig. n. 10. 13, 16; Leo Magn. Epist. LX; Paulin, Epist. XXII. n. 17.

(2). Greg. Nis. Viața S. Greg. Thaum. n. 27; St. Vas. cel Mare, Epist. 143, 282 (Oper. St. pār. X. 309, XI. 281); Ieronim. epist. ad Iul. XCII; Aster., Serm. despre Icona St. Mart. Eufimia.

(3). Veđi mai sus pag. 657, not. 3, și testul însuși.

(4). Concil Cartag. can. 94; Nice. II can. 7.

(5). Nos legimus martyris clavos, et multos quidem, ut plura fuerint vulnera quam membra. . . Colligimus sanguinem triumphalem, et crucis lignum. . . (Ambr. Exhort. Virginit. c. II n. 3. 10). „Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicii?“ (Leo Magn. in Natal. S. Laurentii).

fel la totă lumea cât de mult să venera în vechime, ca și astăzi de către creștinii, toate persoanele sante, pentru dragostea lor către D-zeu (1).

2°. Sântii Părinți și învățătorii bisericeii în tot-déuna au deșteptat și mântinut în creștinii acest respect pentru onorabilele remășite ale sântilor lui D-zeu; ei au esplicat adeveratul spirit și l-au apărat în contra eterodoxilor. Așa :

Sântul Chrisostom dicea auditorilor săi în panegiricul Sântului Ignatie : «Să alergam pe fie care și la acest sânt, ca să primim dela el darurile spirituale. Ori cine se îndreptă către densus cu credință capătă bine-faceri mari; căci nu numai corpurile sântilor, ci și vestmintele lor sunt pline de daruri spirituale. De aceia vă chiem pre toți, ori de veți fi în durere sau suferințe, în prada defaimărilor sau a vreunei nenorociri din lumea acesta sau cufundați în noroiul păcatului, -alergați aici, conduși de credință. Veți primi ajutoriu și plini de bucurie veți căpăta cea ce cereți, după ce veți obține prin o simplă privire ușurare pentru consciința voastră. . Este o comoră pentru totă lumea, o scăpare sigură, și pentru cei nenorociți pe cari-i scapă din nevoile lor, și pentru cei fericiți, pecare-i întărește în fericire, și pentru bolnavi, cărora ce dă sanătate, și pentru cei sănătoși pe cari-i scapă de bóle (2)». In panegiricul sântilor Iuventiu și Maxim : «Să mergem tot-déuna la ei, să atingem raclele lor și să sêrutăm cu credința rămășițele lor ca să primim bine-cuvântare; căci precum luptătorii, arătând monarhului ranele ce le-au primit dela inimi, vorbesc cu îndrăsnela, așa și acești, martiri, purtând pe mâni capetele lor tăete și înaintând cu siguranță, pot ușor să capete dela Impăratul ceriurilor tot ce doresc (3)». In panegiricul martirilor din Egipt : «Dacă odi-

(1). Eecel. lib. XII, c. 19, p. 425.

(2). Lect. crest. 1835, III, 255-257.

(3). Ibid. 1842 III, 337-338.

nióră ómenii, carii făceaü minuni, chfemară în ajutoriul lor numele persónelor sânte, Abraam, Isaac și Iacob, și numai prin pomenirea acestor nume obținură folóse mari îmblânzind pre D-đeü, cu cât mai mult putem noi să îmblânzim pre D-đeü, noi carii alergăm nu la pomenirea unor nume, ci la însăși corpurile acelora, carii să luptară pentru numele lui D-đeü (1).

Fericitul Ieronim scriea către preotul Pauperius : «Nu ñic : Ne închinăm (colimus et adoramus) remășiilor martirilor, căci nu trebuie să servim creaturei mai mult decât creatoriului; dar onorăm (honoramus) remășiile martirilor, ca să cinstim, (ut adoremus) în D-đeü pre Acela a cărui martiri sunt ei. Onorăm pre servitori, pentru ca onórea ce li se dá să se înalțe la Domnul care ñicea : „*Cel ce ve primește pre voi pre mine mă primește*“ (Mart. X, 40). (2).

Părinții sinodului al șeptelea făcură canonul următoriu : «Domnul nostru Iisus Christos ne-a dat móscele sântilor ca isvóre de mântuire, care revarsă feliurit bine-facerile lor asupra celor neputincióși. Așa. orí cine lepădá móscele sântilor, a căror autentie și adevér li ar fi cunoscut, de este episcop saü cleric, să se distitue; de este calugër saü laic, să fie lipsit de împărtașire (3).

(1). Ibid. 1835, I, 27.

(2). Epist. XXXVII, (al. CIX), n. 1. Si in opera contra lui Vigilantiu scrie : „Dolet (Vigilantius) martyrum reliquias precioso operiri velamine. . . Ergo sacrilegi sumus quando Apostolorum basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucæ et Timothei, transtulit Constantinopolim? . . “ Și iarăși : „Quis enim, o insanum caput aliquando martyres adoravit? Quis hominem putavit Deum? (Contr. Vigil. n. 5).

(3). Conc. Nicea. II act. VI. Ca respunsuri pe larg la obiectiunile protestanților contra cultului icónelor, veði Pétra Credinței, lib. I, p. 343-360 (Dogm. despre St. Mósce p. II c. I, 2).

§. 256. *Venerațiunea sântelor icóne.*

Venerând pre sântiți ce se află în ceriú și onorând rămășițele lor pre pământ, Biserica Ortodoxă mai întrebuintează cu un respect pios și venerază și sântele lor chipuri sau icóne, cu acele ale lui D-đeú însuși și ale ângerilor. Dogma despre icóne este espusă cu tótă precisiunea de sinodul al VII-lea ecumenic în terminii aceștia : Urmând învățatura dumnezească a sântilor Părinților noștri și tradițiunea bisericeî catolice (căci scim că în ea locuește Spiritul Sânt) cu tótă siguranța și cu o cercetare îngrijită, decretăm : Ca chipul curatei și de viață făcătorei cruci trebuie să se pue în sântele lui D-đeú bisericeî, pe vasele și vestmintele sacre, pe pãreți și tinde, în case și pe cale. sântele și cinstitele icóne, colorate și făcute de mosaic sau ori care altă materie cuviinciosă : Icónele Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Christos și a prea Sântei Feciore, Maicei Domnului, ale sântilor ângeri și ale tuturor sântilor și cinstitelor persóne. Căci aceste representațiuni vë ăute a acestor ființi nevăđute îndemnă pre credincioșii, cari le privesc, a-și aduce aminte de ele, a iubi prototipurile precum și ale onora chiar pre dênsele prin o sărutare piósă și o închinare respectuósă ; de sigur nu prin o închinare adevărată datorită numai lui D-đeú, după credința noastră, ci prin o venerațiune ca cea ce să cuvine cinstitei și de viață făcătorei cruci, Sântului Evangeliú și altor lucruri sante, prin tãmăe și lumină, după un obiceiú pios al celor vechi ; căci onórea dată chipului să adreséză la original, și ori cine să închină înaintea icónei să închină aceluea ce represintă ea. Ast-fel este confirmată învățatura sântilor părinților noștri, adecă ; tradițiunea bisericeî catolice, care a primit evangeliul dela o margine la altă, (Cartea Canónelor p. 5, 6). Prin

cuvintele acestea se vede, că Sânta Biserică prescrie : 1°. Nu numai de a avea sântele icône în temple, în case și pe aiurea, ca să ne facă a ne aduce aminte de D-deu și de sântii s^{ei} și aⁱ imita, ci și 2°, de a onora sa^u a ne închina acestor icône sacre,-ale onora nu prin închinare divină sa^u cult (λατρεία) care se datorește nu mai lui D-deu, ci nu mai prin o cinstitie respectu^osă (τιμητικῆ προσκυνήσει) (1), exprimată sa^u prin aprindere de t^ăm^âe, sa^u pun^ênd acolo lumin^ări, etc; de a nu onora însuși chipurile într'un mod absolut, nu lemnul și culorele, ci așa ca cinstea dat^ă chipului să se rap^orte la obiectul ce represinta el și anume lui să i se dea cinstea cuvenit^ă (Mai pre larg, veđi M^ărt. Ort. p. III resp. 55; Epist. patr. etc. resp. 3). In urmare biserica ortodox^ă condamnă deopotriv^ă și pre vechii lupt^ători de icône, cari respingea^u pe lâng^ă venerațiunea ic^onelor chiar și întrebui^șta. rea lor (2); și pre cei noi, adec^ă pre protestanții, cari admitt^ênd întrebuiștarea ic^onelor spre a împodobi templele sa^u a-și aduce aminte de D-deu, resping cultul ce se datore-

(1). P^ărinții sinodului al VII ecumenic, espun ideia ac^êsta mai pre larg în epistola lor c^ătre împeratori : „Este đice ei“ un obicei^u statorit în biserică consciincios, înt^ărit prin can^onele celor dint^êi^u înv^êșt^ători ai s^ăn^ătei n^ostre credințe, precum și prin urmașiⁱ lor străluciții noștri p^ărinți, de a ne închina (προσκυνεῖν) s^ăn^ătelor ic^one și ale venera (ἀσπάζεσθαι),-ceia ce este tot un^ă, dar este deosebire între închinare și cult sa^u servire. Grigorie Teologul đice : „Cinstește Betleemul și închin^ă-te eslei“. Care om cu minte ar putea crede c^ă se vorbește aici de un cult spiritual (περι τῆς ἐν πνεύματι λατρείας)? Este óre cu putință ca S^ăntul Grigorie s^ă ordone ca să se dea un cult (λατρεύειν) eslei? Închinarea (προσκυνήσις), este espresiunea dragostei și a venerațiunei c^ătre cineva. De aceia și đice Scriptura : „Domnului D-deuului t^êu s^ă te închini și lui unuea s^ă-i servești“ (Luc. IV. 8). Aici cuv^êntul s^ă te închini nu este urmat de cuv^êntul unuea, de óre ce închinarea se p^ote face multora. Dar mai departe se đice : „Și lui unuea s^ă-i servești“, c^ăci serviciu se cuvine numai lui D-deu (λατρεία)“ (Ap. Lab. conc. t. VII).

(2). Presc. de ist. bis. de Prea S. Inocent, ser. 8. sect. II, V, și t. 1, p. 395 și 420-445. 4 a ed.

ște (1), și în fine pre toți acei, cariî onorează imaginile într'un chip absolut le adorază ca pe idoli și fac din ei dumnezei (2).

I. Invățătura bisericeî ortodoxe despre icône are temeriî solide în Sânta Scriptură (3).

1°. Biserica întrebuintăza sântele icône în templu și pe a-iurea spre amintirea evlavioasă a Domnului și a sântilor săi, și dupre mărturia Scripturei, D-șeu însuși porunci lui Moisi ca să facă *Chivotul legei*, și să-l pue în partea principală a primului tempiu din Testamentul vechiū, în Sânta Sântelor (Ex. XXV, 10; XXVI, 33; Deut. X, 1-5). Dar chivotul legei nu era alt-ceva decât chipul văduț al prezentei nevėduțului D-șeu, chipul ce aducea aminte tot-dėuna Ebreilor de Iehova și înălța cugetăriile lor către prototip. „*Când se radica chivotul*“ se ȃice despre Moisi, „*Moisi ȃicea : Scólă-te Dómne*“ (Num. X, 34).- „*Înaintea Domnului voiū juca.* , *cânta-voiū și voiū juca înaintea Domnului*“, ȃicea David respundēnd imputarei ce i se făcea de Michol, fiica lui Saul, pentru că a jucat înaintea Chivotului legei (II Imper. VI, 21). D-șeu însuși ordonă lui Moisi de a face douē chipuri de Cheruvimi sculptați și a-i pune în Sânta Sântelor de amen-

(1). Conf. Helvet. I. c. 4; Catechism. Heidelb. quæst. XCVII; Catech. Racov. 9. CCLI, s. urm.

(2). Acest conciliū (VII-lea) arătând lămurit cum trebuie a cinsti sântele icône când pronunță anatema și escumunicare contra aceloră cariî dau icónelor un cult divin și numește închinători de idoli pre ortodocșiî cariî se închină icónelor, și noi ca și dēnșii dăm anatema aceloră cariî dau unui sânt, sau unui ânger, sau unui chip sau crucei, sau altor rēmășițe sante, sau vaselor sacre, sau Evangeliiului, sau ori ce ar fi, atât în ceriū sus, cât și pre pământ jos, sau și mai jos încă, în marea, un cult care se cuvine numai unuia D-șeu în Treime“ (Epist. Patr, etc. resp. la întreb. 3 p. 37-38. S. P. 1845).

(3). Dialogul unui preot cu un Molocan (sectariū) despre cultul icónelor; Lect. cr. 1841, III, 81-113.

două părțile Impăcătoriului care acoperea Chivotul și servea așa ținând de tron lui Iehova (Es. XXV, 19-22). Ordonă apoi ca icónele Cherubimilor să fie țesute pe perdeaua ce despărta Sânta sântelor de locul santei (XXVI, 3-33), precum și la noi astăzi altariul este despărțit de templu prin iconastas, și tot odată ordonă de a cósese asemenea chipuri pe pânzele de în, care acoperea cortul și pereișii lui și-i servea de podele (XXVI, 1, 37). Se scie iarăși că D-șeș însuși ordonă lui Moisi de a înălța în deșert un șerpe de aramă (Numer. XXI, 8), și că acest șerpe era anume tipul, îmaginea Domnului nostru înălțat pre cruce (Ión. III, 14, 15).

Înălțând lui D-șeș un alt templu statornic, Solomon puse acolo ca și în cort, chiar în mijlocul Santei sântilor, două chipuri de Cheruvimî, făcute de ciparos și aurii, cari s'atingeau cu cele două aripî, iară cele-lalte două atingând fețele opuse templului (III Imp. VI, 27; II; Par. III, 10-13). Impodobî pereișii cu s'epături și picturi de cherubimî (III Imp. VI, 29; II Par. III, 7), și țesu de asemenea figurî și pe perdeaua templului (II Par. III, 14). Și nu numai că nu ținu de rău D-șeș lui Solomon, ci încă bine-voi a-i exprima afecțiunea sa particulară, atât pentru construcția templului, cât și pentru însuși templul. „*Audít-i-m rugăciunea ta, șise Domnul regelui, și cererea ce mă-ai făcut-o. Am sântit casa acesta ce ai zidit-o ca să așezi aici numele meu pururea, și ochii mei și inima mea vor cauta aici tot-déuna*“ (III Imp. IX, 3).

Dacă D-șeș însuși porunci întrebuișarea sântelor icóne în cort și afară de cort, și dacă aprobă această întrebuișare în templul lui Solomon, de ce să nu se întrebuișeze ele și în templele Noului Testament și afară de ele?

2º. Biserica cinstește santele icóne, și exprimă venerașiunea sa în mai multe feluri. În tocmai așa precum și bi-

serica Vechiului Testament, după porunca lui D-zeu, venera Sântele Icóne, și anume :

Noi venerăm sântele icóne saú chipurî; așa făceaú și Iudeiî cu Chivotul legei, care era chipul prezenței lui D-zeu. „*Inaltați pre Domnul D-zeul nostru și ve închinați așternutulú picioarelor lui că sânt este*“ dicea David, profetul-rege, înspirat de D-zeu (XCVIII, 5), și prin așternutul picioarelor Domnului se înțelegea Chivotul legei Domnului (I Par. XXVIII, 2). Jidoviî cinsteaú și templul, în genere, „*figură și umbră a lucrurilor din ceriú*“ (Ebr. VIII, 5; Es. XXXIII, 10), pe acoperemântul și pe pėrețiî cãruea se aflaú chipurî de Cheruvimî : „*Regele lui Israil se sculă dela pãmânt*“ se dice de David. „*merse la baie, lua unt-de-lemn, și schimbându-și vestmintele întră în casa Domnului și i se închină*“ (II Imp. XII, 20). „*Intra-voiú în casa ta*“, dise David, „*și cu frică, mẽ voiú închina întru sântă biserica ta*“ (Ps. V, 7).

Cinstim sântele icóne aprinđendu-le tãmăe, și se scie din Sânta Scriptură că D-zeu însuși porunci de a aprinde tãmăe pe Chivot. „*Aron va aprinde tãmăe cu bun miros; el va tãmăia diminęta. . . înaintea Domnului; ceta ce se va observa pururea întrú voi prin urmași în veci*“ (Ex. XXX, 7, 8; comp. XL, 5). Porunci de a aprinde tãmăe și pe „*altarul tãmăerei*“, care precum am đis, se află, înaintea perdelei, „*împodobite cu sântele chipurî ale Cheruvimilor*“ (Es. XL, 26, 29; comp. II Par. XXVI, 16 19; Luc. I, 9).

Venerăm sântele icóne aprinđendu-le luminări înaintea lor, și tot după porunca Domnului, care învãță pre arhierul jidovesc a tãmăia pe Chivot; se vorbește despre cãdelele ce trebuiaú să fie aprinse : „*Aron va aprinde tãmăe cu bun miros; va tãmăia diminęta, când va întocmi cãdelele, și când le va aprinde séra va tãmăia țarăși*“ (Es. XXX, 7, 8). Afară de aceia Domnul porunci lui Moisi de a pune

înaintea perdelei, despre mătă-și un candelabru cu șapte candelă, pe care preoții iudei le țineaă tot-déuna aprinse de séră până diminătă (Es. XXVI, 34; Leo. XVIV, 2-4).

3°. Cu tóte acestea, întrebuiăând și venerând Sântele Icóne, biserica cinstește nu înseși icónele, nici lemnul și colorile, ci ființele ce sunt închipuite pe ele, și tot odată condamnă pre acei carii se închină icónelor înseși absolut, ca unor idolă, și fac din ei dumneđei. Și aici biserica este în unire perfectă cu Sânta Scriptură. Căci deși însuși Domnul D-đeu porunci lui Moisi de a pune în cort Chivotul legei, de a tămăia și a aprinde candelă înaintea acestuă Chivot, chiar de a-i se închina; de și a poruncit a face asemănări saă chipuri de Cheruvimă, de a împodobi păreții templuluă și perdeaua înaintea căria ardea neconținut candelabru cu șapte sfecănice și tămăeriul; în fine deși a poruncit a înalța în deșert șerpele de aramă, tot odată a dat porunca acésta lui Moisi: *„Să nu ai alți D-đei afară de mine. Să nu-ți faci ție chip cioplit, nici vre o figură a tot ce este în ceriă sus și jos pre pământ, precum și în ape sub pământ. Să nu te închini lor nici să le slujești; căci eu sunt Domnul D-đeul tău“* (Es. XX, 2-5). Acésta însemnă că Istrailteniă trebueăă nu numai să nu adore alți đei, đei pagăni, nu numai să nu-și facă idolă saă ceva de aseminea cu obiecte care sunt în ceriă, pre pământ, și sub pământ cu scop de a le adora și a le da un cult divin, ci înca a se feri de a onora într'un mod absolut aceste asemănări saă icóne, ce le prescrie D-đeu a se face de a nu le considera ca đei saă ca idolă; trebuea să le onoreze așa că cinstea ce se da, spre exemplu, Chivotuluă legei, să se rapórté la Iehova, căruia îi servea de așternut piciorilor sale. Și iacă pentru ce, când, după vremă, Jidovii în deșert începură a adora șerpele de aramă, ca pe un idol, și a-și face din el un zeă, regele Ezechias, deși acest șerpe era

rădicat de Moisi, îl răsturnă după porunca lui D-zeu și merită pentru faptul acesta aprobarea Domnului (IV Imp. XVIII 4. Mart. ort. p I resp. 56).

II. Fiind întemeiată, precum am văzut, pe Scriptura Vechiului Testament, dogma despre Sântele Icóne este sprijinită și mai lămurit încă și în deosebi pe tradițiunea sacră a Noului Testament. Ast-fel se exprimă în mărturisirea sa Sântul Vasilie cel Mare, unul din învățătorii ecumenici ai credinței : «Recunosc pre Sântii Apostoli, pre profeți și pre martiri și-i chiem ca mijlocitori înaintea lui D-zeu, pentru ca prin ei, adecă prin protecțiunea lor, D-zeu carele iubește pre ómenī, să se îndure de mine și să-mi dea ertare de păcate. De aceia onorez și icónele lor și mă închin lor, mai ales pentru că sunt de tradițiune apostolică și nu sunt oprite, ci sunt represintate în toate bisericile noastre (1)». Sinodul al VII ecumenic, care cerceta apoi, după cum dic părinții cu cuvintele lor proprii, cu o luare aminte îngrijată și demnă de totă credința, dogma despre cultul icónelor, o numea, precum am văzut : tradițiunea bisericeii catolice, alătura cu Evangeliul de la o margine a pământului la alta. Vom cita ca doveđi ale acestei tradițiuni :

1º. Două istorisiri de cea mai mare vechime. Cea dinteiă dice că Domnul nostru Iisus Christos a bine voit a împri-ma el însuși într'un chip minunat pe un stergariū chipul seū și a trimite acest chip nefăcut de mână, lui Avgar, Domnul Edesei (2) ; și această istorisire se recunosc de ade-

(1). Ὁθεν καὶ τοῖς χαρακτηροῦ τῶν εἰκόνων αὐτῶν τιμῶ καὶ προσκυνοῦ, κατ' ἐξίρητον τοῦτον παραδεδομένῶν ἐκ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οὐκ ἀπηγορευμένων, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν τούτων ἀνιστορουμένων (Epist. CCCLX ad Iulianum Apostatam, in opp. t. III p. 463, ed. Maur.).

(2). Evagr. H. eccl. IV, c. 27. I. Damasc. Esp. cred. ort. cart. IV, c. 16. p. 268; Epist. ad Theophil Imperat., n. 5, in op. t.

vărată și de cătră părinții sinodului VII ecumenic (1). După o alta, Sântul Luca, unul din cei patru evangeliști, care cunoscea arta picturii, zugrăvi el însuși și lăasă după el icónele Sântei Feciore (2), care s'aũ transmis și se transmit încă cu religiositate din néam în néam în biserica ortodoxă (3).

2°. Mărturiile scrise ale celor vechi despre întrebuițarea și venerațiunea sântelor icóne în cele dintăiũ trei secole ale creștinismului. Așa Tertulian amintește de icónele Mântuitorului separte pe potirele sante și închipuind pre Păstorul cel bun (4). După același Tertulian, Minuțiu Felix și Origen, păgânii împutaũ creștinilor că divinisază, precum ȕiceaũ ei, crucile, adecă se închină sântelor închipuirii ale crucei pe carea s'a răstignit Domnul nostru (5). Eusebiũ spune ca a vėđut icóne colorate, ce închipueaũ pre Apostoli Petru și Paul și chiar pre Mântuitorul, și conservate de creștinii vechi veniți dela pagânism (6), Clement Alexandrénul pare că arată că pe timpul seũ eraũ multe icóne,

1. p. 631. Le Quien; Cedrin. Hist. lib. 1, p. 175. Lect. cr. 1834. III, 154-163.

(1). Act. IV, ap. Lab. t. VII.

(2). Teodor Cetetșul, H. Eccl. 1 sect. 1; Ión Damasc. Epist. ad Theophilum imperat. n. 4. p. 631 : Orat. adv. Constantinum Cabalin. n. 6, p. 618, t. 1 ed. cit.

(3). Unele din aceste icóne sunt și astă-đi la noi. Așa dupre tradiție posedăm : Icona maicei Domnului dela Wladimir, Smolensk, Efes. (V. Sakharoff. Cercetări despre pictura icónelor in Rusia, lib. II. p. 20-23. St. Petersburg. 1849).

(4). „Si forte patrociniabitur pastor quem in calice depingis.“ (De Pudicit. c. X). Și iarășĩ : „Procedant ipsae calicum vestrorum si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius“ Ibid. cap. VIII).

(5). După Tertulian, iacă pentru ce păgânii împutară creștinilor ca sunt religiosi crucis. (Apol. CXVI), antistites crucis (ad Nation. 1. 12). Min. Felix. citând aceeași împutare a pagânilor (Octav. c. IX, XII, XXIX) observa Cruces nec colimus (ibid. c. XXIX). Orig. contr. Celș. II n. 47.

(6). H. eccl. lib. VII c. 18. p. 425.

nu numai de ale Mântuitorului ci și de ale patriarhilor, profeților și ângerilor, când vorbesc despre creștin : «Fixând privirile sale pe închipuirii sublime pörtă cugetările sale asupra numeroșilor patriarhi ajunși înaintea lui la perfecțiune, asupra profeților și mai numeroși încă, asupra mulțimei ângerilor, și asupra Domnului însuși, care ni spun că și noi putem să avem o viață conformă cu aceste modele înalte (1)». Sântul Metodiu de Patara se exprimă așa : «In onórea și mărirea lui D-șeu facem de aur icónele ângerilor sêi, a începătoriilor și puterilor sale (2)».

3º. Monumentele materiale a întrebuintăreii reale și venerațiuneii icónelor, în cele trei vécuri dintéii, voiú să đic sântele icóne ce se află în catacombele, peșterile, locurile de îngropare ale martirilor, unde se retrăgeau creștinii dintéii spre a se ruga, în timpuri de persecuții, făcute pe pereții, morminte, vase sacre, candelabre tablouri etc. Ele reprezintă în mare parte : pre Mântuitorii sub chipul unui Pastoriú. care a luat pre umerile sale óia cea rătăcită ; pre Sânta Fecioră, Maica lui D-șeu. cu corónă și cu o aureolă, ținând în brațe pre pruncul etern, încununat iarăși de lumină ; pre cei doi-spre-șece Apostoli, nașterea Mântuitorii și închinarea magilor, săturarea minunată a unei mulțimi cu cincii pâni, învierea lui Lázăr ; și în istoria Vechiului Testament : Corabia lui Noe cu porumbul, sacrificiul lui Isaac, Moisi cu varga și tablele legei, Iona aruncat de chit, Daniel în grópa leilor, cei trei tineri în cuptoriú, etc. (3). Unele din

(1). Mărturia acésta e citată de Damascen. Cuv. III despre icóne Op. t. 1. p. 832. Lect. cr. 1828, 30.

(2). Citat iarăși de Damasc. (Cuv. III despre icóne); cofr. Garland Bibl P. P. t. III, p. 781.

(3). Raoul-Rochette. Premier Memoire sur les antiq. chretien. . Peintures de catacombes. p. 185, Paris, 1836 ; Mar. Lupi, Dissert. t. 1. diss. VIII, p. 243 et. sq ; Aringhius. Roma subterranea novissima, lib. III.

aceste închipuiri datéză de sigur din suta a doua (1), și partea cea mai mare, precum se pare, se rapórtă la epoca persecuțiunilor, care cuprind cele trei vécuri primari (2). Intrebuințarea acestor icóne, în locurile unde se adună creștinii spre a servi lui D-zeu și a-i aduce jertfa cea fără de sânge; icónele Mântuitorului și ale Sântei Fectóre cu aureole luminóse, prin care se esprima în vechime un respect cu totul deosebit (3); în fine împutările directe ce păgânii adresaú creștinilor, că ar fi îndumneđeit crucile, tóte acestea mărturisesc în de ajuns că în cele trei secole dintéiu ale creștinismului, se onoraú cu adevérat sântele icóne. Că dacă, fără îndoială, creștinii veneraú închipuirea crucei Domnului, cum să nu fi onorat și icónele Domnului însuși, pe care negreșit le avea?

Totuși este de observat că, în cele dintéiu trei secole ale creștinismului, din cauza împrejurărilor grele în care se afla biserica, întrebuințarea sântelor icóne nu era așa de vedită și așa de generală cum deveni apoi, când creștinii în mijlocul persecuțiunelor neconținute din partea păgânilor, erau nevoiți a se ascunde și a-și schimba adesea locul cultului divin; când ei aveaú a se teme neconținut ca sântele icóne, obiectul venerațiunei lor pióse, să nu fie insultate de persecutori; și necesitatea și bunul simțiu și respectul datorit acestor icóne făceaú o lege de a nu le întrebuința pretutindene și a le ascunde, saú chiar în unele locuri de a și interđice întrebuințarea lor. Cel puțin este cunoscut, că păgânii întrebaú adesea pre creștinii cu imputare, «pentru ce nu aú ei vre o imagine cunoscută (4)».

(1). D'Agincourt, Storia dell'arte coi monumenti, Prato, 1826., vol. IV, p. 69 et sq.; Mar. Lupi t. 1, dissert. VIII, p. 243 et sq.

(2). Mamachus, Orig. et Antiq. Christ. Romæ 1751. lib. 1 c. 1. §. 3 et sq.

(3). Ciampinius, Vetera Monumenta, c. 14, Romæ 1690.

(4). „Cur. nullas aras habent? templa nulla? nulla nota simu-

4°. Mărturiile contimpurane despre întrebuințarea și venerațiunea icónelor în secolul al patrulea și al cincilea. Se vede din marturiile acestea :

a). Că icónele erau atunci întrebuințate în biserică. Așa, pe lângă Sântul Vasilie cel Mare, care ȳice lămurit, că în vécul al patrulea erau ele „*în tóte bisericile*“, Sântul Grigorie Teologul face amintire, mai ales, de icóne zugravitepe boltele templului zidit de părintele seú la Nazianz ⁽¹⁾; Sântul Grigorie de Nisa spune că templul Sântului martir Teodor avea de ornament închipuirile suferințelor sale cu icóna Mântuitorului ⁽²⁾; Aster, episcop de Amasia, descrie icóna Sântei Eufemia, martira, care represinta și suferințele sale și se găsea în unul din templele din Chalcedon, radicat în numele seú ⁽³⁾. În vécul al cincilea, Paulin și Sulpiciú Sever împodobiră bisericele pe care le edificara ei cu un mare număr de icóne luate din Noul și din Vechiul Testament, pentru ca aceste icóne, după cum ȳice Paulin să servescă poporului de cărți și Scripturi ⁽⁴⁾. Sântul Nil, învățacelul lui Chrisostom, întrebat de prefectul Olimpiodor despre icónele, cu care trebuia se împodobescă templul; ce-și propuse a-l zidi, îi dădu sfatul de a împodobi altariul cu o cruce, și pereiți cu icóne din istoria Vechiului și Noului Testament ⁽⁵⁾.

b). Că icónele erau întrebuințate și afară de temple, în case și prin alte locuri. Eusebiú amintește de o pictură

lacră? (Apud. Min. Felix. in Octav. c. XXXII, cf. Orig. adv. Celsum, VIII, n. 17).

(1). Panegy. St. Părinte : Op. St. p. II, 142.

(2). Orat. St. Theodor, in Op. t. III, p. 579, ed Morel.

(3). Cuv. despre icóna St. Martire Eufimia; Lect. cr. 1827 XXVIII, 33-42.

(4). Paulin., Epist. ad Sulpic. XXII n. 2, 5.

(5). Epist., lib. IV, epist. LXI, LXII.

care se afla pe locul arătării lui D-zeu lui Abraam, lângă stejarul Mambre, cu doi ângerî, și care reprezintă evenimentul acesta (1). Vorbește și despre icône care aparțineau împăratului Constantin, și care, după mórtea sa, se răspândiră piutre locuitorii capitalei și în tot imperiul (2). Sântul Grigorie Teologul amintește de o icônă a Sântului Polemon, care era în locuința unui tînăr (3); Sântul Grigorie Nisul o icônă ce reprezintă sacrificiul lui Isac (4); Sântul Ambrosie, icônele Sântului Apostol Paul (5); Sântul Chrysostom, icônele santei Crucii pe case, ziduri și porți (6), și în pustii, pe cale, pe munți și alte locuri (7). În secolul al cincilea fericitul Augustin vorbește de icônele Mântuitorului nostru Iisus Căristos cu Sântii Apostoli Petru și Paul, care se afla în diferite locuri (8), și tabloul sacrificiului lui Isaac, care se vedea iarăși în multe locuri (9); Teodoret vorbește despre chipurile Sântului Simeon Stilitul, ce se punea la Roma pe ușele atelierilor, sperând a obține ast-fel protecțiune și

(1). Demonstr. evang., lib. V, cit. in Damasc. Serm. III despre icône. Lect. cr. 1828, XXX, 15.

(2). Viața Imper. Constantin. lib, IV, c. 69, 72, p. 281. 283, trad. rus.

(3). Citat in Ion. Damasc., Serm. III, despre icône; Lect. cr. 1828, XXX, 45.

(4). Ibid. p. 7.

(5). El dice de sântii Gervasie și Protasie : „Cum quadam mihi tertia apparuerunt persona, quæ similis esse beato Paulo Apostolo videbatur, cujus me vultum pictura docuerat“ (Epist. LIII).

(6). Când ne naștem, ni se presintă crucea; voim să participăm la cina Domnului, avem a primi împunerea mânilor său a face alta ceva; pretutindenea se află înaintea noastră acest semn de biruință. De aceia ne îngrijim a o pune și pe casele noastre, și pe ziduri, și pe porțile noastre, precum și pe frunte și în inima noastră“ In Mat. hom. LIV, t. II, p. 426

(7). Orat. Contr. Iud et Gentil, n. 9; Lect. cr. 1832. XLVII, 46, 47.

(8). Credo quod pluribus locis simul eo (Petr. et Paul) cum illo (Christo) pictos viderunt“ (De Consens. Evang. I c. 10).

(9). Contr. Faust. XXII c. 73.

siguranță (1). Teodor Lectorul istorisește următoarele despre un ôre carele Iulian : « Apucat de odată de servitori săi, chiar în prezența capilor orașului, în casa episcopului, el când fu silit a pronunța defaimări contra hotărîrilor sinodului din Chalcedon, îngenunchind înaintea icónelor repositărilor arhiepiscopî Flavian și Anatolie, care erau re-presetate la Constantinopole și prin cari se confirmase sinodul acesta din Chalcedon, și se cu vóce mare : « Dacă vë opuneți a admite hotărîrile acestuî sânt conciliu, roștiți anatema și contra icónelor acestor episcopî și ștergeți numele lor din diptice (2) ».

c). Că pe atunci se da icónelor venerațiunea datorită. Sântul Vasile cel Mare atestă, precum am vëdut, că el cins-tea icónele și li se închina, și ucenicul și urmașul seî spune în privința acésta : « Intr'ô și sta el înaintea icónei Maicei Domnuluî, pe care era zugrăvit și icóna gloriosuluî martir Mercuie ; era acolo, rugându-se și cerând nimicirea apostatuluî și împiosuluî prigonitoriu anume Iulian și primi dela icóna acésta o descoperire în privința acésta (3) ». Iulian Apostatul împuta creștinilor că se închină crucei până a o îndumneșei (4), și Asterie de Amasia descriind pe larg, cum era reprezentată pe icónă istoria suferinților Santei Martire Eufimia, și se : « Mai departe se vede închisórea în care se află fecióra demnă de respect, îmbrăcată în negru, singură ; ea întinde mânila la ceriu, și cere ajutoriu lui D și se spre a-î alina durerile. Pe când să rogă ea se arată de asupra capuluî ei, acest semn pre carele creștinii îl veneréză și-l în-

(1). Hist. Relig. c. XXVI.

(2). Fragment. Hist. eccles. p. 581, ed. Vales : Lect. cr. 1828, XXX, 43-44.

(3). Damasc. Serm. III, despre Icóna ; Lect. cr. 1828. XXX, 10.

(4). Τὸ τοῦ σταυροῦ προσκυνεῖτε ἕβλον. (In Cyril Alex. contr. Iulian, lib. VI, in Op. t. VI, part. II p. 194, ed. Auber.).

chipuesc pretutindenea (semnul crucei) (1). Teodoret și Filostorgiū atestă, că creștinii cinsteau foarte mult icónele împăratului Constantin, li se închinau cu respect li aprindeau luminări și le tămădeau, etc. (2).

Ar fi de prisos a mai cita aici mărturiile vécurilor următoare despre întrebuițarea și venerarea icónelor în biserică, pentru că, precum mărturisesc și adversarii (3), este sigur ca din vécul al cincilea a esistat negreșit această întrebuițare și închinare (4).

III. Un nou motiv pentru venerațiunea icónelor aflăm în numeroasele minuni pre care le sêvêrși Domnul prin ele în folosul credincioșilor. Analele bisericei în genere, și îndeosebi ale noastre, sunt pline de istorisirele unor astfel de minuni (5). Unele icóne ale Mântuitorului nostru, ale Sântei Maicei sale, a Sântului Nicolae, și ale altor sânti, cunoscute din vechime sub numele de „*făcătoare de minuni*“, din cauza abundenței minunilor sêvêrșite prin ele, și care se află îndeosebitele părți ale bisericei ortodoxe, nu încetază a fi până acum, după bine-făcătoarea instituire a Domnului, ca isvóre saū conducătorii puterei sale minunate pentru a noastră mântuire (6).

IV. Mintea sănătósă, din partea sa, nu se pôte apăra de a nu recunósce cât de naturală și folositoare este întrebuițarea și cinstirea Sântelor Icóne în biserică ortodoxă.

(1). Lect. cr. 1827, XXVII, 41.

(2). Theodoret, Hist. Eccl. lib. 1, c. 34, p. 66, ed Vales; Philostorg. Hist. eccl. lib. II n. 17, p. 476, ed. cit.

(3). Calvin. Inst. Christ. Relig. lib. I. c. II.

(4). Dar se pot vîdea mai multe mărturii de acestea în Actele sinod. VII ecumenic. (apud. Labb. t. VII), și mai ales în Ión Damasce. III. Serm. despre icóne (Lect, cr. 1828, XXX).

(5). Veđi, spre esemplu, Prolog. 11 Oct. 16 și 22 Aug. și multe altele. Câte-va istorisiri de felul acesta s'a făcut în sin VII ecum. (Apud. Labb. t. VII p. 251-282).

(6). Veđi spre esemplu, Lect. cr. 1829, XXXVI, 357; 1830. XXXVII, 235 și alt.

Urmând unei înclinări naturale a inimei noastre, pre acei ce-î iubim și-î venerăm cu sinceritate, voim să-î videm cât se pôte de des; suntem tot-déuna gata a le da semne de iubire și respect. Dacă nu se pôte să-î vedem mai adesea, chiar în puterea înclinării aceștia, căutăm a avea cel puțin chipul lor, și cu aceste chipuri ale unui părinte, mume, frate sau altor ființi scumpe sufletului nostru și demne de respect, împodobim locuințele noastre, și întru cât-va le manifestăm aceiași iubire și cinste ce o avem pentru ființele ce represintă ele. Nu este óre lucru firesc ca și creștinii să aibă și se cinstescă sântele icóne ale Domnului lor, ale prea bine-cuvântatei Fecióre Născétóre de D-đeú, ale Sântilor Ângerí și ale ómenilor, pre carií D-đeú i-au prémărit? Nu este natural ca și noi se venerăm aceste icóne cel puțin în acel înțeles ca cinstea ce le dăm să se înalțe până la ființele ce le represinta? Este óre cu putință ca să se onoreze cu adevărat persóna represintată și tot odată să se insulte icóna sa?

Infățîșându-ne trăsurile divine ale Domnului nostru Iisus Christos și ale Sântei Maicei sale, ale Ângerilor și sântilor, și diteritele evenimente din istoria Vechiului și Noului Testament, sântele icóne ne represintă cu vivacitate însuși ființele ce le închipuesc, și tot odată ne număratele bine-faceri cele revarsă necontentit asupra noastră, raporturile ce trebuie să le avem cu ele și sublimatele exemple de pietate ce le-a lasat imitărei noastre, și prin aceia escită și nutresc în inimile noastre sentimente de credință, speranță și dragoste, și în genere tóte virtuțile creștine. În sensul acesta icónele sunt, după cum đic cei vechi, ca niște cărți la îndemana fie-căruea, învățat sau nu, cărți scrise nu cu litere, ci cu persóne și lucruri (1).

(1). Nil, Epist. lib. IV, Epist. LXI, LXII; St. Greg. cel Mare, Epist. lib. IX, Ep. IX ad Seren.

că asupra noastră mai mult decât cărțile de rând. Căci, când cetim sau auzim cetindu-se istorisirii despre niște persoane sau lucruri, ni le închipuim de regulă departe de noi și numai cu gândul; dar, din contră dacă vedem închipuirile sau însași icónele persoanelor și a lucrurilor, atunci ele sunt, așa dicând vii înaintea noastră, și noi primim o impresiune nemijlocită. Exemplul Sântei Maria Egipténca, care vedând din întâmplare într-o icoană Maiceii Domnului, strălucind de nevinovăție și curăție s'a hotărât îndată a-și părăsi viața sa desfrânată și a se întorce la D-zeu, și exemplul Marelui duce Vladimir, pre care-l impresionă așa de tare pictura judecăței celei ultime, sunt puternice dovezi pentru adevărul acesta (1).

V. Adversarii închinării sau cultului icónelor ne fac mai cu seamă următoarele obiecțiuni :

1°. Insuși D-zeu opri pozitiv închinarea idolilor și icónelor, când porunci : „*Să nu-ți faci ție chip cioplit, nici altă asemănare de cele ce sunt în ceriū sus, sau jos pre pământ. sau în apă sub pământ, se nu te închini, nici se slujești lor*“ (XX, 4).-Dar spre a pricepe și mai bine adevăratul înțeles al cuvintelor acestora, nu trebuie ale despărți de legătura vorbeii sau de context, care sună : „*Eū sunt Domnul D-zeul tău, carele te-am scos din Egipt, din casa servitutei. Să nu ai alți D-zei afară de mine. Se nu-ți faci ție chip cioplit nici altă asemănare. . . . Să nu te închini lor nici se le slujești; căci eū sunt Domnul D-zeul tău, D-zeu tare și gelos*“ (2-5). De sigur D-zeu oprește aici mai întâiu a face idoli și ori-ce asemănare, anume a altor zei, de zei falși ai păgânismului și apoi de a adora aceste figurii sau asemănări, de ale da un cult divin, care se cuvine nu mai unuea D-zeu. Noi însă

(1). Veđi viața Sântei Maria Egipténca. 1 April. și Culegere completă a Cronicelor rusești t. I p. 45.

facem și întrebuițăm sântele icóne, nu ale ȃeilor minci-noși ci ale adevăratului D-ȃeu și ale sântilor sėi întru cari se odihnește; noi cinstim sântele icóne și ne închinăm lor, nu ca unor ȃei sau idolilor, ci numai relativ, adecă transferând venerarea noastră la acei închipuiți prin icóne. În înțelesul acesta nu numai că n'a oprit D-ȃeu întrebuițarea și cultul icónelor; ci din contră, precum am vėduț, chیار lă-a poruncit, ordonând lui Moisi de a construi Chivotul legei; care era pentru Iudei semnul vėduț al prezenței lui Iehova, de a pune în Sânta sântelor figurele a doi cherubim, de a împodobi cu de asemenea figuri și perdeaua și pãreții cortului, de a tãmăea înaintea Chivotului și perdelei, de a aprinde candelile, etc.

2°. «Pãgânii vechi imputarã creștinilor că n'aveau icóne sante, și apėrătorii creștinismului, în loc de a respinge o astfel de imputare, se mulțamirã de a observa, că chipul lui D-ȃeu este săpat în inima fie-cãruși om». Dar, mai autėiu, cea ce pãgânii imputarã creștinilor că nu aveaũ, erau idolii sculpați (simulacra), ca la dėnșii. Icónele creștinilor sunt cu totul alt-ceva decãt idolii. Cea ce li mai imputau pãgânii era că nu aveaũ simulacre cunoscute de toți (nota), märturisite public, că din contră cautã a ascunde obiectele cinstirei lor, și acesta nu este o dovadã că creștinii n'ar fi avut icóne. Pãgânii le mai ȃiceau, că n'au nici temple, nici altare. Dar fiind că imputarea acesta era falsã, se póte crede-tot așa și de cea-laltã.

Adaugem că, dacã apãrătorii creștinismului, respundėnd acestor imputãri pãgãne, nu ȃiserã nimic de icónele creștine, de și acestea de sigur esistaũ; făceaũ acesta negreșit, de fricã a nu se da inamicilor arãtându-le aceste obiecte sacre, pre care biserica le ascundea în adevėr pe atunci (1).

(1) Origen, in Math. tract. XXVIII, n. 38; in Ies. Nav. homil.

3°. Vechiî învățători ai bisericeî aî imputat ereticilor închinare icónelor, gnosticilor și discipulilor lui Carpocrat (1). Dar ei nu i-aî acusat pentru venerațiunea icónelor; ci pentru că cinsteaî deopotrivă cu Sântele Icóne ale Domnului nostru și ale Apostolui Paul, închipuirele profane ale lui Omer, Pitagora, Platon, Aristotel, și le dădeaî la tóte onorurî divine, după obiceiul păgân, și prin urmare cădeaî în idololatrie (2).

4°. Unul din sinódele din Spania, acela din Elvira (305), oprește de a dreptul, prin canoul 36, întrebuințarea icónelor în temple (3). Dar, însuși canoul acesta dă a înțelege că pe atunci erau icóne prin bisericî. Apoi oprea de a zugrăvi pe zidiurile templelor ceia ce pentru creștinî este un obiect de adorațiune (quod colitur et adoratur) adevă, ca cum ș'ar închipui (4), a zugrăvi pre D-đeî în esența sa, care este nevăđut și nu se póte represinta. Almintrelea se pare că canoul acesta a fost dictat de împrejurările în care se afla atunci Spania; persecuțiunea lui Deoclețian era în furia ei; și păgânii năvăleaî în templele creștine și, insultaî icónele Domnului și ale sântilor sêi. Iacă pentru ce se primi canoul acesta pentru un timp (5).

X n. 3; Arnobiū, adv. Gent. lib. IV, circa finem; Euseb. Hist. eccl. VIII c. 13; Lactanțiu, de Morte persecut. c. 13, s. a.

(1). Irneū, adv. Hær. I, 25, n. 6; Epiph. Hæres. XXVII; Augustin, de Hæres. c. 7.

(2). Iren. loc. cit; Epiph. Hær. XXII, n. 6; Theodoret, Hæret. Fabul. lib VII.

(3). Placuit picturas in ecclesiis esse non debere, ne quod colitur et adoratur in parietibus depingatur.

(4). De Aguire, Collect. max. Conciliorum Hispaniæ, Romæ 1693. t. I. p. 502.

(5). Cele-lalte obiecțiuni în contra cultului icónelor și înfrângerea lor se află în *Pétra credinței* t. 1, p. 115-200 (Dogma des. pre Sântele icóne p. II c. 1).

§. 257. *Răsplatirea păcătoșilor* : 1°. *Pedepsa lor în iad.*

Precum sufletele dreptilor, îndată după mórtea corporilor lor și judecata lor particulară, se înalță la ceri și capătă fericirea ; așa și sufletele păcătoșilor se duc în iad, -loc de întristare și scârbă. Cu toate acestea, precum cei dintâi nu se bucură încă de o fericire complectă, nici aceștia, până la judecata universală nu îndură munci complecte.

1. *Sufletele păcătoșilor trec, îndată după mórtea corpului lor și judecata particulară, într'o locuință tristă și dureroasă.*

1°. *Adevărul acesta l-a vestit însuși Domnul nostru dîcînd : „Nu vă temeți de cei ceucid corpul și mai mult nu pot face nimic. Dar eu vă voi spune de cine se vă temeți : temeți-vă de acela, care după mórte, are putere a arunca în iad“ (Luc. XII, 4, 5). El l-a anunțat apoi și mai lămurit în parabola bogatului și a lui Lazăr : „Deci s'a întemplat că a murit sêracul și fu dus de ângerii lui D-deu în sinul lui Abraam. Și a murit și bogatul și s'a înmormântat. Și fiind în iad ș'a rădicat ochii săi, fiind în muncă, și vădu de departe pre Abraam și pre Lazar în sinul său, și strigând dise : Părinte Abraame, îndurate de mine și trimite-mă pre Lazăr, ca întingînd degetul său în apă să-mă recorască limba, că cumplit mă muncesc în focul acesta. Dar Abraam i-a răspuns : Fiul meu, adu-ți aminte că ai luat cele bune în viața ta, și Lazar iarași cele rele. Acum însă se mîngăe iar tu te chinuești“ (Luc. XVI; 22-25).*

2°. *Adevărul acesta l-a primit Biserica Ortodoxă și l-a mărturisit în tot-déuna prin păstorii săi. Iacă, spre exemplu, cum se exprimă :*

Sântul Iustin Martirul : «Nu vei păcătui contra strămoșilor noștri (morți în păgânism) dacă te vei învoi acum a

trece⁷ pe partea opusă greșalei lor. Ei, acum, de bună sémă, căindu-se prea târziu, sufer în iad, și dacă le-ar fi cu putință a vă spune de acolo ce li s'a întemplat eșind din viața pământescă, de sigur ați și de ce rele voesc ei se vă ferescă (1).

Sântul Ciprian : «Acela să se témă de mórte, care după ce a părăsit lumea acésta, va îndura chinurî nesfârșite în focul de veci. Dreptii sunt chemați la repaus, iar păcătoșii prinși spre a fi pedepsiți (2).

Sântul Ilarie : «Nu se așteptă cine-va la o mânie capricioasă când perde căile dreptăței (Ps. II, 12). Nimine se nu abuseze de întârzierea pedepsei, pentru că judecata se dă așteptată. „*In curênd se va aprinde mânia lui*“ (Ibid. 13) căci, de îndată învingătoriul infernal ni ea la el, și de îndată ce părăsim viața, dacă am viețuit așa, vom peri îndată din calea celor drepți. Martorii avem pre bogatul și pre sêracul din Evangeliu, din carii unul fu dus de ângerî, în lócașul fericirei și în sinul lui Abraam, -pe când celălalt fu trimis ne întârziat în iad. Și așa fu de grabnică pedepsa reposatului, că frații sêi se află încă în numărul celor vii. Acolo nu este nici întârziere nici așteptare. . . . (3).

Sântul Efreem : «De îndată ce păcătosul a ajuns la sfârșitul vieței sale, vine un ânger amenințătoriu care-i cere sufletul și-i dîce : «S'a terminat călătoria ta în viața acésta; mergi acum în ceia lume ; mergi la locul teú». Și după aceia păcătosul părăsește tóte dulcețile vieței aceștia, de care se laudă că se va îndulci în veci ; pre urmă, tras de ângerii ceî reî se duce la chinurî. Privindu-le se îngroșește ; se lovește peste obraz, căutând cu frică în tóte părțile și voind

(1). Cohort, ad Græc, c. XXXV ; cf. Quæst. ad Orthod., LXXV

(2). De Mortal. p. 466 ed Baluz.

(3). Tract. in Ps. II, n. 48 ; cf. in Psal. LVII. n. 5. 6.

să scape. Dar este cu neputință; căci cei ce-l aduc îl țin tare de lanțuri. Atunci ângerii, cari îl opresc î dîc; de ce te îngrozești, nenorocitul? Ce te tulbură? Dece ești scârbit? De cine te temi, nefericitul? Ci te face să tremuri? Tu singur ți-ai pregătit locuința acésta; seceră ce ai semănat (1).

Sântul Iacob de Nisibi: «Sânta noastră religiune ne învață, că când ómenii mor, sufletele dreptilor se duc la D-șeu și sufletele păcătoșilor în gheena (2).

Sântul Vasilie cel Mare: «Mórtea nu este un rēu. cel puțin să nu se numescă cu numele acesta mórtea păcătoșului; căci pentru el trecerea din lumea acésta în cea-laltă este începutul chinurilor în iad (3).-«Nimene să nu se amăgescă prin cuvinte deșerte (Efes. V, 6), atunci fără de scire va veni asupra lor pierđarea, (I Tes. V, 3), și un vêtej ca o furtună vă va cuprinde. Sosi-va ângerul cel înfricoșat care va trage cu putere sufletul tēu și-l va duce legat cu păcatele sale, întorcēndu-se neconținut către acela ce-l părăsește aici și plângēnd fără de glas, pentru că organul tânguirei este acum închis.-Oh! cum vă veți chinui, cum veți sus-pina, căindu-vă fără de nici un folos de greșalele vóstre, când veți vedea strélucirea dreptilor, la împărțirea serbătorēscă a resplătirei, și întristarea păcătoșilor în întunerecul cel mai adânc! Ce veți dîce atunci în sbucimarea inimii tale? Vai de mine, de ce nu m'am ușurat eu de acésta povórá nemăsurată a păcatului, când putēm face acésta așa de lesne, și care a tras asupra-mi atâta amar de suferinți! Vai mie, care în loc să mă spăl de întinăciune, port sem-nul defăimătoriu al păcatului! Acum ași fi cu ângerii, m'ași bucura acum de bunurile cerești. Oh! judecata mea greși-

(1). Pentru acei cari nēgă învierea; Oper. St. Păr. XV, 115-116.

(2). Cuv. despre Invierea morților; Lect. cr. 1837 III, 49.

(3). Omil pentru aceia că D-șeu nu este autoriul rēului; Oper. St. p. VIII, 145.

tă, pentru dulcêța temporală a păcatului iacă-mc chinuit în veci! Pentru plăcerile trupești mă ard în foc (1). Așa învăța și Tertulian, Clement Alexandrénul, Sântul Gregorie Nisul (2), Ieronim (3), Augustin (4) și alții (5).

II. In ceia ce privește locul unde trec sufletele păcătoșilor după judecata particulară și chinurile ce le sufer acolo, puțin se pôte dice.

Locul acesta se numește în Scriptură și în scrierile părinților vechi ai bisericei cu numele de „iad“ (Luc. XVI, 23; Act. II, 51), *întunerecul cel mai din afară* (I Petr. III, 19), „abis“ (Luc. VIII, 31) *iad* (Fil II, 11) (Mat. *gehena* V, 22; X, 38), *cuptoriul cu foc* (Mat. XIII, 50; Luc. XII, 2) (6), și altele care de almintrelea, tôte nu esprimă decât o singură idee : că locul menit pentru sufletele, care aũ eșit din lumea acêta încărcate de păcate, este locul condamnării și ai mâniei divine (Mart. ort. p. 1. resp. 68). Cât despre locul unde se află iadul saũ *gehena*, în privința acêta aũ fost numai socotinți particulare. Unii întemeindu-se pe cuvintele Scripturêi (Numer. XVI, 30-34; Ez. XXVI, 20; XXXI, 18 s. a) s'aũ represintat iadul în lăuntru saũ în adâncimea cea

(1). Om. pentru a chiema la botez; Op. St. p. VIII, 241.

(2). Tertul. de Anima, c. 2; Clem. Alex. Recognit. IV, 14; Greg. Nis. Orat in eos qui deffer. Baptism, Opp. t. II, p. 220 ed. Morel.

(3). Qui, dum in hoc vivit corpore, veniam peccatorum non fuerit consecutus, et sic de vita excessit, Deo perit et esse desistit, licet subsistat in pœnis“ Coment. in Ies. LXV).

(4). In requie sunt animæ piorum, a corpore separatore, impiorum autem pœnat launt“ (De Civit Dei XIII, 3).

(5). Greg. Magn. Dialog. IV, 28.

(6). Iren. adv. Hæres. IV, 12. n. 1; Tertul. de Anima, c. 55; Clem. Alex. Stromat. VI, 6; Vas. cel Mare Cuv. la Ps. XLVIII; Op. St. p. V, 371; Epif. Hæres. LXIX, n. 62; Hilar., in Ps. LIII, 14; Ieron. coment. in Ephes. IV, 10.

mai din afară a pământului, în iad (1). Alții precum Sântul Chrisostom presupunea, că gehena se află afară de lumea acésta (2); dar mai bine este a ne aminti de cuvintele lui Chrisostom, care ȕice : «Intrebî în ce loc se fie gehena? Pentru ce? Trebuie a sci că este, dar nu unde se află ea. . Se nu căutăm unde este, ci se căutăm a ne feri de ea (3)».

Iacă în ce constau chinurile pécătoșilor în iad, cel puțin atât pe cât se pôte cunósce din Sânta Scriptură. Ei sunt lipsiți de *lumina*, de persóna lui D-ȕeú (Mat. VII, 23), și închisî, în închisórea spiritelor (I Petr. III, 19);-Dar numai acés-ta depártare de D-ȕeú este pedépsa cea mai aspră (4). Sunt lipsiți de participarea la împărăția ceriurilor, la ferircirea dreptilor și aruncați „*în întunerecul cel mai dinafară*“ (Mat. XXII, 13). Ei simțesc muștrarea consciinței, care, ridicându-se în protiva pécateilor, îi chinuește neîncetat, ca un „*vierme care îl róde și nu móre*“ (Marc. IX, 44). Sunt în societatea spiritelor rele, reprobate. În fine sufer muncî positive (Luc. XVI, 23; Mat. XXII, 13, și altele) (5). Dar trebuie a ne aminti, că numele pécătoșilor în iad nu sunt de sigur aceléși pentru toți, ci după judecata lui D-ȕeú, judecată

(1). Mar. Vas. la Is. V, 14; Op. St. p. VI, 222; Atan. c. Mar. Ep. c. Antioch. resp. 19; L. c. 1842. II, 224.

(2). Intrebî unde va fi gehena? După mine, undeva afară din lumea acésta. Precum închisorile și minele imperiale sunt departe, așa și gehena va fi afară de lumea acésta (La Ep. către Rom. om. XXXI, p. 703).

(3). Ibid. p. 702. 703. cfr. August., De Civ. Dei, XX, 16.

(4). Pentru mine, ceia ce este și mai dureros, sunt chinurile lor viitoare și pedepsele rezervate pécătoșilor. Nu mai vorbesc de cea mai mare decât tóte, de munca ce o au vedédu-se lepádați dela Domnul“ (Serm. Apol. contr. Iulian. Op. St. p. I, 115).

(5). Este decî un chin deosebit? De sigur. Care? Desperarea, simțirea mâniei lui D ȕeú, lipsa de bunurile eterne o locuință întunecósă și grozavă, vederea continuă a diavolului și societatea lui; prin el înfine munca sufletului, focul etern, vermele consciinței care nu mai móre“ (St. Dem. Rostov. Oper. I, p. 60).

dréptă, de și particulară, sunt ele potrivit cu păcatele fiecăruea (Luc. XII, 47, 48). Decî se pôte presupune, că iadul are pentru suflete locuri particulare, închisorile și cămările sale (III, Esdr. IV, 32, 35, 41), secțiunile sale deosebite, una numinduse iad, alta gehenă, o a treia tartar, a patra „*lac de foc*“. Cel puțin în Apocalipsa se vorbește de un loc unde iadul se deosebește de „*lacul de foc*“ (XX, 13, 14).

III. Aceste deosebite chinuri pe care le sufer păcătoșii în iad după judecata particulară, nu sunt încă pedepse complete și nu lasă nimic de așteptat; sunt numai începuturile acestor pedepse. Căci precum învață cuvântul dumnezeesc, remunerarea completă și definitivă a păcătoșilor va avea loc nu mai la sfârșitul lumii „*când fiul omului va trimite pre ângerii săi, carii vor aduna și vor da afară din împărăția sa pre toți acei carii sunt ocașioni de scandal și ucei carii sêvêrșesc fără de legea, și-ri vor arunca în cuptoriul cel cu foc*“ (Mat. XIII, 41, 42; comp. II Cor. V, 10). Și învățătorii bisericei diceau iarăși :

Sântul Iustin : «Sufletele dreptilor ocupă un loc mai bun, și acele ale celor răi și împioși nu loc mai rău, așteptând ziua judecăței (1).

Sântul Atanasie : «Bucuria ce o simțesc astă-đi sufletele sântilor este o bucurie parțială, precum și scârba păcătoșilor este o pedepsă parțială. Și precum, când regele chiamă pre favoriții săi ca să-i pue la masă precum și pre condamnați spre ai pedepsi, cei chiamați la masă, chiar și înainte de acêsta, se bucură vedînd locuința regală și osîndiții, închiși în închisore, sunt scarbiți, chiar înainte de venirea regelui, așa sunt și sufletele dreptilor și ale păcătoșilor, carii său mutat de aici spre a se aședa acolo (2).

(1). Dial. cum Triph. n. 5.

(2). Epist. c. Antioch. resp. la întreb. 20; Lect. cr 1842, II, 224.

Sântul Ambrosie : «Pe cât ține așteptarea împlinirii timpurilor, sufletele (reposaților) rămân în așteptarea resplățirii cuvenite lor. Unii așteptă pedepșa, alții resplățirea, și cu toate acestea nici aceștia nu rămân fără bucurie, nici aceia fără suferință (1)».

Sântul Ión Chrisostom : «Că sufletele păcătoșilor nu pot se rămăe aici după mörte, acésta o auđiți din gura bogatului, care cerea neconținut acésta, fără să se învoiéscă. Dacă ar fi fost în puterea lui, ar fi venit singur să ne spue ce se petrece acolo. De aici resultă că sufletele după depărtarea lor de aici, sunt duse într'un loc de unde nu se mai pot întörce și unde așteptă „o ăi înfricoșată (2)».

Fericitul Augustin : «Töte sufletele, care au părăsit lumea acésta primesc deosebite remunerări; pentru cei bunți este bucuria, pentru cei răi suferințele. Dar după înviere, bucuria celor buui va fi mai completă și chinuirea celor răi mai grozavă, pentru că aceștia vor începe a se munci cu corpul (3)».

§. 258. 2°. *Posibilitatea, pentru unii păcătoși, de a căpăta ușurare și chiar eliberare de chinurile iadului, prin rugăciunile bisericeii.*

Dar biserica ortodoxă, învățând, că dupre mörte și judecata particulară toți păcătoșii trec de o potrivă în iad, locuință tristă și durerösă, mărturisește că, pentru acei dintre ei cari, înainte de a părăsi viața presentă se căiră, dar n'avură timpul de a aduce fructe demne de căință (precum rugăciunea, zdrobirea inimei, ajutarea săracilor, töte faptele

(1). De Bono mortis, c. 10.

(2). In Math. hom. XXVIII, n. 3. t. I p. 581.

(3). In Ioann. tract. XLIX; cf. De Civ. Dei, I, 13; XII, 9, n. 2; XX, 9. n. 2, 3.

înspirate prin dragostea către D-zeu și aprópele), rămâne încă posibilitatea de a obține o ușurare de suferințe și chiar eliberarea completă din legăturile iadului. Pecătoșii pot să obție bine-facerea acésta, nu prin meritele lor proprii său prin căință (căci, după mórte și judecata particulară, numai este loc nici de căință nici de merite), ci numai, după infinta bunătate a lui D-zeu, prin rugăciunile bisericei, prin faptele bune ale celor vii în folosul reposaților, și mai ales în puterea Jertfei celei fără de sânge, aduse în deosebii de preot pentru fie-care creștin în folosul amicilor săi, și aduse pentru toți în genere de Biserica Catolică și Apostolică (Mart. ort. p. 1, resp. 64, 65; Epist. Patr. etc. art. 18).

I. Acésta învățatură despre posibilitatea, pentru pecătoșii morți în stare de căință, de a cěpăta ușurare, și chiar eliberare completă de muncile iadului, prin rugăciunile fraților lor ce viețuesc încă și prin bine-facerile lor (a căror scop este tot odată pentru alții și un motiv spre a se ruga în folosul morților), saũ cea ce este tot una, prin rugăciunile bisericei în puterea Jertfei celei fără de sânge, acésta învățatură, đicem, este întemeiată pe Sânta Scriptură.

1°. Nă se poruncește în genere, de a ne ruga unul pentru altul (Iac. V, 16), „*de a ne ruga pentru toți ómenii*“ (I Tim., II, 1; comp. Efes. VI, 18, 19), fără a mai căuta la loc, timp și alte împrejurări. Prin urmare, trebuie să ne rugăm pentru aprópele nostru, și când se află cu noi, și când nu este de față, și când trăește încă pe pământ, și când prin mórte se mută în lumea cea-laltă; căci „*oră de trăim, oră de murim, tot aș lui D-zeu suntem*“ (Rom. XIV, 8). și cei morți ca și cei vii, „*toți sunt*“ deopotrivă, vii pentru D-zeu (Luc. XX, 38).

2°. În deosebii, spre a ne feri ca să nu facem pentru aprópele rugăciuni neplăcute lui D-zeu și nefolositoare pentru

ei, este o altă poruncă care ȃice : „*De ar videa cine-va pre fratele seŭ pĕcătuiud nu însă pĕcat de mórte, să se róge, și va da viața, celor ce pĕcătuesc nu însă de mórte. Este pĕcat de mórte, nu pentru acela ȃic să se róge*“ (I Ión. V, 16). Dar toți acei, carií aŭ murit cu o cãința adevĕrată sunt liberi de pĕcatul de mórte, numai pentru cã s'aŭ cãit : «Cãci pĕcatul de mórte, ȃic pãrinții sinodului VII ecumenic, este când pĕcãtosul ce l-a sĕvĕrșit remãne fãrã să voiascã a se îndrepta și se împrotivește pietãței și adevĕrului. Intr'un asemenea pĕcãtos nu este Domnul D-ȃeŭ, dacã nu se umilește și nu se rãdicã din cãderea sa» (Can. 5). Prin urmare toți acei carií aŭ murit cu o cãința adevĕrată, chiar dacã s'ar fi aflat mãi înainte în pĕcate de mórte, și cu atãta mãi mult dacã n'aŭ fost în cazul acesta, sunt din numĕrul semenilor noștri pentru carií trebuie să ne rugãm. Numai acei carií aŭ murit în pĕcate de mórte în necãința și despãrțiti de bisericã, sunt nedemnii de rugãciunile sale dupã porunca Apostolului.

3°. Scriptura ȃice, cã rugãciunile nóstre pentru aprópele în genere pot sã-i fie fórte de folos, chiar și moralmente (II Tes. 1, 11, 12 ; Efes. VI, 18, 19) ; cã mãi ales „*cãldurósa rugãciune a dreptului póte mult*“ pentru aprópele (Iac. V, 16), și în deosebii rugãciunile nóstre pentru frații carií nu sunt în pĕcat de mórte pot sã le dea *viața* (I Ión. V, 16). Prin urmare, de și nu pricepem cum lucrĕzã rugãciunile nóstre pentru aprópele nostru pe cãt este încã în viața acĕsta, totuși rugãciunile acestea îi sunt folositoare. În tocmai așa, de și nu ni s'a dat a pricepe cum rugãciunile nóstre pot sã lucreze asupra acelor din frații noștri, carií aŭ murit în cãința adevĕrată și sincerã, n'avem nici un drept a ne îndoii, cã nu li-ar fi de folos și lucrãtore.

4°. Se ȃice în Scriptura cã tótã rugãciunea ce o facem lui D-ȃeŭ, prin urmare și rugãciunea pentru aprópele (fie

mort sau viū) nu pōte fi puternică și eficace decât fiind făcută în numele Domnului Iisus (Ión XIV, 14), carele este singurul mijlocitoriū între D-șeū și ómenī (I Tim., II, 5); în deosebī el ne-a reimpēcat cu D-șeū și ne-a rēscumpērat de tot pēcatul, aducēndu-se pre sine lui D-șeū pre cruce ca sacrificiu de împēcare, oferindu-și propriul sēū corp și propriul sânge (Ebr. IX, 14, 26; X, 10), și cā până acum se aduce iū D-șeū în misteriu Euharistiei același sacrificiu de împăcare, se frânge același corp prea curat al dumneșescului nostru Rēscumperătoriū „*pentru viața lumēi*“ (Ión, VI, 52), se varsă același sânge prețios „*spre ertarea pēcatelor*“ (Mat. XXVI, 26-28; Luc, XXII, 19, 20). Prin urmare, dacā când-va rugăciunea pentru vre unul din frașii noștri (morșii sau vii) pōte să fie plăcută lui D-șeū și de folos fratelui acēstuea, este mai ales atunci, când este unita cu aducerea Jertfei de împēcare și fără de sânge făcută pentru el.

5°. Scriptura ne șice : „*Orī cine-va grāi împrotiva Fiului omului se va erta lui; iar de va vorbi ceva împrotiva Spiritului Sânt, nu i-se va erta nici în vécul acesta nici în cel viitoriū*“ (Mat. XII, 32). De unde firește se pōte închiea că ertarea pēcatelor este cu puțință pentru pēcātos, chiar și după mórtea sa (1). Se mai șice că Domnul Iisus are acum, „*cheile morșii și ale iadului*“ (Ap. I, 18); prin urmare pōte să deschidă porșile iadului și se elibereze pre cei deșinuși. Dar fiind-cā după mórte, pentru pēcātos chiar, nu mai este loc de cāință nici de merit, nu s'ar putea esplica posibilitatea pentru ei de a obține ertarea pēcatelor și a eși din iad,

(1). „De quibusdam veraciter non diceretur quod non eis remittatur neque in hoc saeculo, neque in futuro, nisi essent quibus etsi, non isto, tamen remittetur in futuro“ (August., De Civ. Dei, XXI, 24, n. 2; cfr. Greg. Magn. Dialog. IV, 4, 39).

decât nu mai admitând că Domnul face acésta prin rugăciunile bisericeî și în puterea Jertfei de împăcare și fără de sânge aduse pentru cei morți. Iar acei cariî au eșit din lumea acésta blasfemând contră Spiritului Sânt, sau, cea ce este tot una, în păcat de mórte, și care nu s'a căit, biserica nu se rógă pentru ei; și iacă pentru ce dicea Domnul că blasfemia în vécul acesta înprotiva Spiritului Sânt nu se va erta omului nici în cel viitoriî.

6°. Dupre învățătura Scriptureî nici acum în biserica vechiului Testament era obiceiû a se ruga pentru cei morți. Așa pe timpul evlaviosului căpitan al Iudeilor, Iuda Macabeul, care cercetând pre acei ce au ramas pe câmpul de bătăe și aflând în vestmintele lor niște obiecte de valóre ca oferte aduse idolilor (ceia ce causase mórtea lor), Jidovii „bine-cuvântară drépta judecată a lui D-șeî, care a descoperit cele ascunse, și rugară pre Domnul, cerând ca să uite păcatul lor“ (II Mac. XII, 39-42). Si Iuda însuși, după ce au adunat darurile pentru adevératul D-șeî, trimise strânsura sa la Ierusalim, „spre a aduce un sacrificiu pentru păcatul celor morți, gândindu-se cu înțelepciune și frica lui D-șeî la înviere. Decî este o cugetare sântă și folositoare a se ruga pentru morți ca să li se erte păcatele“ (Ibid. 43-46).

II. În noul Testament pomenirea morților, ca tradițiune apostolică, există chiar dela începutul bisericeî. Ca dovadă avem.

1°. Tóte liturgiile vechi, atât cele întrebuițate din vechime și acum în Biserica Ortodoxă de resărit, și cunoscute sub numele Sântului Iacob, fratele Domnului (1), a Sânt-

(1). Acolo se află următórea rugăciune pentru cei morți : „Dómine, D-șeul spiritelor și a tot trupul, adu-ți aminte de ortodocșii ce i-am pomenit și de cei ce nu i-am pomenit; aduți aminte de toți, dela dreptul Avel până în ziua acésta. Dă-le odihnă în lăcașul celor vii, întru împărăția ta, în plăcerile raiului, în sînul lui Ab-

tului Vasilie cel Mare, a Sântului Chrisostom, a Sântului Grigorie, precum și ale bisericeii apusane, romană, ispaniolă sau mosarabică, galicană etc. și ale diferitelor secte neortodoxe ce se află din vechime în Orient, Iacobiților, Copților, Armenilor, Etiopilor, Sirilor, Nestorienilor, și ale altora. În toate liturgiile acestea, ori care ar fi numărul și deosebirea lor, se află rugăciuni pentru cei morți (1). Semn sigur că, de pe timpul Apostolilor, cari transmiseră bisericeii ritualul liturgic divine, nu a fost un timp în care creștinii să nu se fi rugat pentru frații decedați mai ales într'un act așa de solemn (2).

2°. Marturiile Sântilor părinți și ale învățătorilor bisericeii, din care unele numesc de a dreptul pomenirea morților tradițiune Apostolică, și altele vorbesc de acesta ca de un obicei ce exista în adevăr în biserică.

Dintre cele dintâi vom cita :

Sântul Diomisie Areopagitul : «Preotul face rugăciune pentru cel mort, și făcându-se rugăciunea, îi dă sărutarea. Apoi toți cei de față cer într'o rugăciune bunătăței infinite a lui D-zeu de a erta reposatului toate păcatele ce le-au putut face din slăbăciune omenescă, pe urmă al odihni întru lumina și laturea celor vii, în sinul lui Abraam, Isaac și Iacob, într'un loc de unde sunt depărtate toate durerile, întristare și suspinarea. . . . » Și ceva mai departe : «Cât despre rugăciunea citată, ce o rostește preotul asupra mortu-

raam, și alui Isaac și alui Iacob, sântilor noștri strămoși, acolo unde nu este durere, nici întristare nici suspin, unde lumina feții tale strălucește și etern luminază (Ἡ Λειτουργία τῶν ἀγ. πατέρων Ἰακώβου. . . Paris 1560).

(1). Bona, de Rebus liturg., II C. 1 §. 7; de officio defunct. §. 2 : Lebrun. Explicat. Liturg. dissert. X, t. III p. 300, Paris. 1741.

(2). Vid. Constit. Apost., VIII, c. 41, 42, in Cotelier t. I. p. 419; cf. ibid not. 25.

lui, este necesar a espune în privința acésta tradițiunea ce ne vine dela învățatorii noștri inspirați (1).

Sântul Atanasie cel Mare : «Apostolii inspirați de Dumnezeu, sântii învățatori și părinții spirituali, fiind însuflețiți de Spiritul Dumnezeesc, pentru meritul lor, și primind după capacitatea lor puterea sa, care-i umplea de entuziasm, instituiră din gurele lor inspirate liturgiile, rugăciunile și imnele sante, precum și pomenirele anuale ale morților; obiceiul acesta care, prin harul D-șeului îndurărilor, se întărește până acum și răspândindu-se dela apus la răsărit, dela mézã-nópte la mézã ȃi, în onórea și gloria Domnului domnitor și Regelui regilor (2).

Sântul Grigorie Nisul : Nimic de prisos, nimic nefolositoriu nu ne-a venit tradițional dela predicatorii și discipulii lui Christos și n'a fost primit de biserica [universală a lui D-șeul; dar este un lucru plăcut lui D-șeul și fórté folositoriu de a face pomenire de acei ce au murit întru credința ortodoxa la oficiul misterielui întreit sânt și glorios (3).

Sântul Chrisostom : «Nu în deșert s'a aședat prin Apostoli de a face înaintea înfricoșatului misteriu amintirea morților; ei scieau, că este aci pentru ei mare folos, o mare bine-facere (4).-«Nu în zadar se aduc daruri pentru cei morți, rugăciuni, milostenii; tóte acestea fură instituite de Spiritul Sânt, care voia să ne facă a ne folosi unii de alții (5).

(1). Την εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν ἐκ τῶν ἐνθεῶν ἡμῶν καθηγεμόνων παράδοσιν εἰπεῖν ἀνάγκαιον. (De Eccl. hier. c. VIII sect. II, 11, §. 4, 6 in Op. t. 1. p. 411. 413, Antwerp. 1634).

(2). Citat în Damasc. Cuv. despre cei morți în credință, op. t. I p. 592 ed. Le Quien. Lect. cr. 1827. XXVI, 325.

(3). Cit. in Dam.. Op. t. 1 p. 584; Lect. cr. 1827, 313.

(4). Ὅσα εἰκῆ ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπό τῶν ἀποστόλων τὸ ἐπὶ φρικτῶν μυστηρίων μνημῆν γινεσθαι τῶν ἀπελθόντων. . . . (In Philip. hom. III n. 4).

(5). . . . Ταῦτα πάντα τὸ Πνεῦμα διέταξε. . . (In act. Apost. hom. XXI, n. 4).

Sântul Ión Damascen : «Nu fără cuvânt, fără folos și fără profit confidenții și martorii vedetori ai cuvântului, Discipulii și Apostolii însuflați ai Mântuitorului, cari supuseră lumea, au orînduit de a face, la oficiul înfricoșatului Sacrificiu, prea curat și de viață făcătoriu, pomenire de credincioșii decedați, instituțiune pe care biserica lui Christos și D-zeu, Apostolică și catolică, dominând dela o margine la alta a pământului, a păzit cu tărie și fără contestare de pe timpul acesta până în ziua de astăzi, și așa, va păzi până la sfârșitul lumei; căci religiunea creștină, scutită de erori, n'a primit nimic nefolositoriu și nici n'a păstrat de aceste prin secole; ci tot ce conține ea este folositoriu, plăcut lui D-zeu și infinit salutariu (1).

Acei dintre părinți, cari vorbesc de a dreptul și lămurit despre întrebuițarea rugăciunei pentru morți ca de un obicei ce în adevăr esista în biserică, sunt : -Tertulian : «Facem, dice el, proaduceră pentru morți, în fie-care an, în ziua morței lor (2).

Sântul Ciprian : «Episcopii, predecesorii noștri, preocupați cu religiositate de mântuire, statoriră că dacă vre un frate pe patul său de mörte n'ar voi să însercineze pe preot cu îngrijirea și protecțiunea persoanei sale după el, și că dacă ar face cine-va acésta, n'ar trebui să se aducă daruri pentru el, nici să celebreze sacrificiul pentru repausul său; căci nu merită să fie numit în rugăciunile preoților, înaintea altariului lui D-zeu, cel ce a voit să îndepărteze dela densusul pre preoții și miniștrii altariului (3). -Eusebiu : «Nu

(1). Cuvânt despre cei morți în credință; Lect. cr. 1827. XXVI, 309.

(2). „Orationes pro defunctis anima dic facimus“ (De Coron. milit. c. 3) și iarăși : „Enim vero et pro anima ejus orat, et refrigerium interim appostulat ei, et in prima resurrectione consortium, et offerit annuis diebus dormitionis ejus“ (De Monog., c. 9).

(3). Epist. LXVI. ad Clerum et pleb. Furnitan.

fără de lacrimi abundente și îndelungate suspinuri tot poporul, în unire cu miniștrii altarilor, înălțară la ceriu rugăciuni pentru sufletul regelui, și împlini prin aceea dorința iubitului lui D-zeu (1). „*Ciril Ierusalimitenul*“ : Ne aducem aminte și de acei, cari nu mai sunt în lumea acésta, măi întéiu de patriarhi, de profeți, Apostoli, martiri, pentru ca se ne audă D-zeu prin rugăciunile și mijlocirele lor; apoi ne rugăm pentru Sântiți părinți și episcopi decedați și în genere pentru toți acei ce au mers înaintea noastră în mormânt, încredințați că rugăciunea, adresată lui D-zeu în timpul proaducerii înfricoșatului Sacrificiu este forte de folos pentru acei ce se aduce (2).

Ambrosie : •Dómné, dá odihnă servului téeu Teodosie (împératul), repausul ce l'ai pregătit servilor téei (3). *Sântul Efre*m : •Dacă preoții, sub lege, curățiră prin santele daruri peccatele acelora, cari periseră în bătăie, ca unii ce erau întinați prin unele fără-de-legi de care vorbește Scriptura (II Mac. XII), cu cât măi mult preoții Testamentului nou ai lui Christ pot să curăte petele peccatului celor decedați prin santele daruri și rugăciunile lor (4)? Nu măi cităm 'pre Arnobie, Epifanie, Grigorie Nazianzul, Augustin și mulți alții (5); cu atâta măi mult că precum mărturisesc etero-docșii însesși, toți Sântiți părinți și învățătorii bisericeii, în cur-

(1). Viața imper. Constantin, cart. IV, cap. 71. p. 272.

(2). *Mystag.* V, n. 9, p. 462-463.

(3). *Orat. in Obit. Theodosii* cf. de *Exitu Satyr.*, I, n. 80.

(4). *Testament*; *Lect. cr.* 1827, XXVII, 294. Și aiurea : „Vom ruga pre D-zeu în tot-déuna ca să ștergă peccatele turmei sale, a pruncilor aleșilor săi și bisericeii sale și se justifice pre peccatoșii cari muriră plini de speranță întru el (despre penitență XXXVIII; *Op. St.* p. XVI. 343).

(5). *Arnobiū. adv. Gent.*, IV; 36; *Epiph., Hær.* LXXV, n. 7; *Greg. Teol. Or. fun. p. Cesarie*; *Op. St.* p. I, 258, 267; *August., Confess.* IX, 13, n. 34, 37; *De Civ. Dei*, XX, 9 n. 2.

sul celor trei-spre-zece secole dintâiu, mărturisiră unanim îndatorirea de a se ruga pentru cei morți. (1).

III. Scrierile vechilor învățatori ai bisericeii esplică conform cu cuvântul lui D-zeu, pentru ce și cum pot rugăciunile noastre să fie folositoare acelor ce muriră în credință și căință.

1°. Rugăciunile noastre pentru morți, milosteniile și mai ales aducerea Sacrificiului nesângeros, 'l face pre D-zeu înduratoriu pre D-zeu carele ne poruncește el însuși a ne ruga pentru aprópele nostru (Iac, V, 16; I Ion. V, 16) și bine voi de mai multe ori a manifesta bunătatea sa pentru unii în considerațiunea credinței și a mijlocirei altora (Mat. VIII, 13; IX, 2; XV, 28). Ideia acesta s'a desvoltat de către : Sântul Ciril Ierusalimiténul, care dice : «Ve voiú aduce un exemplu spre a vă convinge, căci știu că mulți întrébă : Ce servește unui suflet, eșit din lumea acesta, cu saú fără păcat, o amintire în rugăciune ? Un monarch a condamnat la esil pe niște supuși cari i-aú greșit ; vin apoi rudele, oferindu-i în favórea vinovaților o cunună făcută cu mânilor ; monarchul óre nu va mai ușura pedepsa ? Așa facem și noi pentru morți, dacă sunt păcătoși ; aducénd lui D-zeu rugăciuni, nu împletim cununa, ci aducem pre Christos sacrificat pentru păcatele noastre, căutând a îmbiânzi prin aceia și pentru ei și pentru noi mila lui Dumnezeu (2)».

Sântul Chrisostom : «Când tot poporul și sântiții servitori ai altarului staú cu mânilor ridicate la ceriú, și Jertfa cea mare este de față, cum se nu se înduplece dreptatea supremă rugându-se pentru ei (pentru morți) ?-Dar este vor-

(1). Calvin, Inst. III, c. 10 ; Bingham. Orig. eccles. XV, c. 3 ; §. 16.

(2). Mistag. V, n. 10 p. 463.

ba nu mai de acei ce au murit în credință (1). Și aiurea : «Este cu putință pentru noi, dacă voim, să uşurăm pedepsa unui păcătos, care nu mai este în lumea acésta. Dacă facem rugăciuni dese pentru el și împărțim milostenii întru numele său, atunci de și el ar fi nedema prin sine însuși, D-zeu ne va asculta. Dacă pentru Apostolul Paul binevoii a scăpa o mulțime de ómenii cari erau cu el pentru unii au cruțat pre alții, cum nu va face același lucrú și pentru noi (2)?».

Augustin : «Fără îndoială rugăciunile Sântei Bisericii, Sacrificiul de eliberare și milosteniile oferite pentru sufletele morților nu servesc al face pre Domnul mai bine-voitoriú decât au meritat în urma păcatelor lor. Tótă biserica observă, ca o regulă transmisă prin Sântii Părinții, obiceiul de a se ruga pentru acei cari muriră în comuniune cu corpul și sângele lui Iisus Christos, când se face pomenirea lor în timpul Sacrificiului, și a dice că Jertfa se aduce și pentru ei. Cine se va îndoi iarăși că faptele bune, având de scop a îmblânzi pre D-zeu, nu servesc tot odată și acelor pentru cari nu se aduce nici odată în zadar rugăciuni lui Dumnezeu (3)?».

2°. Rugăciunile nóstre pot să fie folositoare morților, precum sunt și acelora, cari viețuind încă pre pământ, sunt departe de noi, fraților noștri din călătorie, în robie, în prisóre, în exil, precum sunt și rugăciunile părinților pentru pruncii lor bolnavi (Fil. I, 4, 19 ; Col. I, 9 ; II Tim. I, 3 ; II Cor. I, 11 ; Act. XII, 5, 12). La acésta fac alusiune :

(1). In Philip. honul. III, n. 4.

(2). Πώς οὐχὶ καὶ δι' ἡμᾶς το αὐτὸ τοῦτο ἐργάσεται (In act. Apost. om. XXI, n. 3).

(3). . . . „Hoc enim a patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis et sanguinis Christi communionem defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur oretur. . . “ (Serm. CLXXII, n. 2.).

Sântul Epifanie : «Acei cariî trăesc și locuiesc (pre pământ) cred ca acei ce au plecat și cei decedați nu sunt lipsiți de esistență, ci sunt vii înaintea lui D-zeu. Precum sânta biserica ne învață a ne ruga pentru acei, din frații noștri, cariî sunt în călătorie, în credință și siguranță că rugăciunile făcute pentru ei li sunt folositoare, așa trebuie a crede de rugăciunile adresate lui D-zeu pentru frații noștri, cariî au părăsit lumea acésta (1)».

Sântul Atanasie cel Mare : «Acel ce face un dar pentru fratele adormit este ca și un părinte sau mamă care având un prunc mic, slab și neputincios, și vedându-l în pericol, aduce pentru el cu credință în templul Domnului, luminări, tămâe și unt-de-lemn, și le aprinde pentru fiul său; dar nu însuși fiul aduce darurile acestea, precum nu face nici lepădările și făgăduințele la Botezul renascerei. Trebuie a ne închipui, că însuși reposatul ține și aduce luminările, untul-de-lemn și tot ce s'a adus pentru mântuirea sa; și ast-fel prin harul lui D-zeu, nu se va perde nimic ce se va face spre a atinge scopul către care tinde cineva cu credință (2)».

3°. Rugăciunile noastre pot se aibă o lucrare nemijlocită asupra sufletelor celor reposați, numai aceștia se fi murit în credință adevărată și cu o adevărată căință, adecă într'o unire intimă cu biserica și Domnul Iisus, pentru că în cazul acesta, cu totă depărtarea lor vădută de noi, continuă a face parte cu noi din unul și același corp al lui Iisus Christos (Efes. I, 23; Col. 1, 8), în care trebuie numai decât să se conserve între membrele sale simpatie și influință întreoaltă, precum se vede firește și în membrele corpului nostru (I Cor. XII, 26), și precum se observă în natura esteri:

(1). Contr. Hær. Aer. LXX, n. 3.

(2). Citat în I. Damascen. Cuv. p. Morți; Lect. cr. 1827, XXVI, 345.

oră pîntre ființele de aceeași specie, care de și separate, totuși viețuiesc cu aceeași viață. «Este un bine pentru morții, dice Sântul Efrem, pomenirele ce se fac de sânti în viața lor. Avem chiar un exemplu în unele lucrări ale lui D-zeu, precum viea. Strugurii se coc la sóre, și vinul se ține în vase. Când strugurul se cóce pe vițe, vinul din pivnițe începe a ferbe, a se tulbura ca și cum ar voi se fugă. Tot așa este, cred, și cu un felu de plantă, usturoiul (aiul); când începe a se cóce usturoiul plantat la câmp, cel adunata cuma începe a încolți. Ei bine! Dacă însăși plantele au între ele o asemenea simpatie, rugăciunile nu vor fi ele óre mai simțitoare pentru morții? Și când recunoști, cum se cade, că toate aceste sunt conforme cu natura ființilor create, închipuește-ți că ești cea dinteu creatură a lui D-zeu (1)». Aceiași observare este făcută și de un alt Sânt Parinte : «Cum se întâmplă, dice, cu vinul ce se află în vas, care pe timpul când înfloreste viea, lasă un miros plăcut, înfloreste cu ea, credeți că așa este și cu sufletele păcătoșilor. Mare bine li se face prin aducerea Jertfei celei fără de sânge și milosteniile date pentru ei, precum știe și cere unicul Stăpân al viilor și al morților, Domnul D-zeul nostru (2)».

4°. Rugăciunile noastre pot să fie un mare bine pentru cei ce au adormit în credința adevărată și cu o căință sinceră, pentru că ducându-se în cea lume, în comuniune cu biserica, ei au dus cu dênșii și într'ênșii principiile saú mai bine germele vieței celei noue pe care n'avură timpul a-l desvolta aici, și cariú sub înfluița călduróselor noastre rugăciuni, ajutați de bine-cuvântarea divină, se póte desvolta

(1). Testam. I Lect. cr. 1827, XXVII, 293.

(2). Athan. Epist. c. Antiochus resp la întreb. 34 ; ibid. 1842. II, 328.

gradat și să aducă fructe, ca o sēmânță bună care se dezvoltă în pământ sub influința viū făcătoare a sórelui, ajutată prin lucrarea bine-făcătoare a aerului, pe când acei, cariī muriră în fără de lege și necăință și cariī stinseră cu desēvērșire în ei Spiritul lui Christos (I Tes. V, 10), nu este de așteptat nici un ajutoriū dela rugăciunii, orī care ar fi ele dela cei vii, în tocmai precum sunt neputernice, spre a învioșa semințele putrezite și care aū perdut puterea vegetativă, și influința sórelui, și efectul bine-făcătoriū al aerului, și umiditatea nutritivă a pământului.

Așa raționară :

Fericitul Augustin : «Fără îndoială, rugăciunile bisericeī, marele Sacrificiū adus pentru mântuirea lumii și milosteniile, sunt fôrte folositóre reșosaților, -dar nu măi acelora cariī aū viețuit așa ca după mórtea lor tóte acestea să le potă fi de folos. Căci, în zadar s'ar face, pentru rudele mórte fără credința însoțită de dragoste, precum și fără a se împărtăși cu sântele taine, orī ce fapte bune, de care nici n'aū voit ei se audă pe când erau aici, respingēnd tot-déuna saū primind în zadar harul dumnezeesc și adunându-și comóră, nu de îndurare, ci de mânia. Deci morțiī nu căștigă niște merite nouă, când rudele fac pentru ei vre-o faptă bună; ci sunt numai urmări firești ale principiilor lor precedente (1).

Sântul Ión Damascen : «Orī ce om, care va fi avut în el catu-și de puțin aluat de virtute, dar nu va fi avut timpul a-l preface în pâne,-pentru că, cu tótă dorința sa, nu va fi putut face acésta orī din lene orī din negrijre, orī că va fi lăsat dintr'o đī în alta și, contra așteptărei sale, s'a vedut surprins și rădicat de mórte; -un asemenea om nu va fi ul-

(1). . . „Non ergo mortuis nova merita comparantur cum pro eis boni aliquid operantur sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur“ (Serm. CLXXII, n. 2).

tat de dreptul Judecătoriu și înaltul Stăpân ; ci când nu va mai fi, Domnul va îndemna pre rudele sale, vecinii și amicii săi, va îndrepta gândul lor, va atrage inimile lor, va îndupleca voia lor, ca să 'i vină într'ajutoriu. Și când D-zeu 'i va fi îndemnat și Domnul va fi atins inimile lor, ei se vor grăbi de a împliui aceia ce se va fi negrijit de repostat. Dar acel ce va fi trăit în desfranari, va fi dus o viață semănată cu spinii și încărcată de fără-de-legi și întinăciuni; care nu va fi ascultat nici odată vocea conștiinței sale, ci se va fi cufundat cu nebagare de sémă și orbire în ticăloșia poftelor, satisfăcând toate dorințele trupului său, neavând nici o grijă de suflet. ale cărui cugetări vor fi fost toate absorbite de sensualitate, și care în starea acesta va fi fost rădăcat de mörte, aceluia nimenea nu 'i va tinde mâna, nimeni; nici femeia sa, nici copiii săi, nici rudele nu 'i vor veni în ajutoriu, căci Domnul nu va avea nici o grijă de el (1).

IV. În fine, ni se pare necesar a deslega, de și în puține cuvinte, unele cestiuni și ore-care îndoeli, care se ivesc de la sine în spirit, când se cercetază învățatura bisericei despre rugăciunile pentru cei morți, sau sunt puse de eretici,

1º. «Nu trebuie ore a ne ruga pentru toți acei cari au murit fără căință și împărășirea cu tăinele creștine?». Nu; Sânta Biserica face mare deosebire între acei ce mor întru necăință și fără împărășirea tainelor lui Iisus Christos, din greșala lor proprie și împotrivire, și acei cărora le-a lipsit numai timpul de a alerga la misteriiile Căinței și Euharistiei, fiind tăete dăilele lor pe ne așteptate, de odată, prin o cauză independentă de voința lor. În urmarea acestui principiu biserica n'are rugăciuni pentru cei ce se ucid singuri, bună oră, sau pentru ereticii morți fără căință, din contră,

(1). Cuv. pentru cei morți în credința : Lect. cr. 1827, XXVI, 327-328.

pentru toți acei din fiți săi cari s'au sêvêrșit prin môrte grabnică, se rógă cu zdrobirea inimei ca o adevêrată mană; ea rógă pre Domnul de ale da har și-l învócă cu cuvintele acestea : «Tuturor credincioșilor cari au fost înghițiți de ape sau căduți în lupte, cari au perit de vr'un cutremur, asasinat sau de foc, Dómne, D-șeul îndurărilor, dăruêștele partea celor drepti, (Can. Sâmb. mort can. 1. trop. 4). Tuturor celor ce au perit de sabie, zdrobiți de cai, grindină, zăpadă, sau au fost acoperiți cu cărămizi sau pământ, Christóse D-șeul nostru daruêște-le pace, (Can. IV, trop. 4). Dómne al mării, mântuêște pre acei ce muriră întru credință, răpiți de odată din întâmplare, prin otravă, bôlă, apoplexie, strângerea unui amic sau de lovitură, (C. VIII trop. 4). Tuturor credincioșilor cari cădură prin voia lui D-șeului, loviți de fulger sau înghițiți de pământ sau de marea furioasă, tuturor acelora dă-le odihnă, Dómne Iisus, (-C. IX, tr. 3) (1).

2°. De ce se mai fac rugăciuni pentru acei ce s'au căit înainte de môrte și au primit prin urmare dela Domnul, prin misterul Penitentei, ertare și deslegare de toate păcatele lor?. Dar, mai ântêiu ôre toți căincioșii aduc înainte de môrte o căință cuvincioasă, sinceră, profundă, vie, îndestulătoare spre a merita de la dreptul Judecătoriu ertarea complectă a tuturor păcatelor lor? Toți sunt ôre capabili de o asemenea căință în momentul dureros și intricoșat al morței? Este evident că tuturor căincioșilor acestora li este de trebuință mijlocirea bisericei spre a suplini ceia ce le lipsește. Apoi, se cere de la acei ce se apropie de misterul căinței (§. 224), nu numai ca să-și marturisescă păcatele înaintea lui D-șeului, ci să se întorcă dela fără-de-le-

(1). Biserica derivă rugăciunea sa pentru cei morți grabnic chiar de la Apostoli (Veți Synaxar la Dumin. Sexagesim).

gile lor și se aducă roduri vrednice de pocăințe (Ezech. XVIII, 21, 22; Mat. III, 8; Act. III, 19; Ap., II, 5). Dar toți cei ce mor în dată după ce s'au căit n'au avut timpul de a executa și a împlini ceia ce au început nu mai prin Căință. Tocmai lipsa acésta, ce se presintă la toți cei ce mor așa, o îndeplinește biserica puțin câte puțin prin rugăciunile sale (Epist. Patr. etc. art. 18). În fine, spre a fi demn de fericirea cerescă dupre mórte, nu este de ajuns nu mai de a căpăta dela D-đeu ertarea păcatelor sale, trebuie încă a se curăți în adevăr și a se vindeca cu totul; căci dacă, după ce a primit ertarea sa, va mai rămânea în păcatele sale, negreșit va fi alungat din lăcașurile cerești, și înlocuit de cei drepți în fața Sântului sântilor; ba chiar, în urma miseriei sale, ar fi cu totul necapabil prin degradare morală, de a gusta fericirile raiului. Dar, rugăciunile bisericei, milosteniile celor vii întru amintirea morților, și mai ales proaducerea Jertfei celei fără de sânge, pot se fie precum am văđut, de mare ajutoriū pentru toți acei cari au murit cu germenile unei vieți nouă; se póte ca acésta sēmēnță bună să se desvolte pe încetul în ei, să devie arbore, se aducă fructe și astfel să desbrace cu totul pre omul cel noū și să-l reînnoéscă cu desevășire.

3°. Cum se împacă mijlocirea bisericei și rugăciunile celor vii pentru morți cu Sânta Scriptură, care învață, că Christos este, „*singurul Milocitoriū între D-đeu și ómenī*“ (I Tim., II, 2), și că a „*satisfăcut pe deplin pentru toți păcătoșii?*“ (Gal., III, 13; Ebr. VII, 27). În tocmai așa precum se împacă mijlocirea bisericei cu rugăciunile pentru cei vii cerute de același cuvent a lui D-đeu (Iacob. V, 17). Biserica mijlocește înaintea lui D-đeu în folosul morților, ca și al viilor, nu în numele său propriū ci în numele Domnului Iisus (Ión. XIV, 13, 14), și în virtutea Sacrificiului său

nesângeros, pe care nu încetéză a-l aduce pentru mântuirea celor vii și a morților. Prin rugăciunile sale și mijlocirea sa, nu-și propune biserica alta, decât a apropria fiilor săi meritele neslârșite ale „unicului mijlocitorii între D-zeu și ómenii, care s'a dat pre sine pentru rěscumperarea tuturor“.

4°. Cum se împacă învățătura despre folosul rugăciunilor bisericeii pentru morți cu cuvântul lui D-zeu care ăice : Este sciut că ómenii mor odată ș'apoii se judecă (Ebr. IX, 27), și declară ca în judecata acésta va da D-zeu fie-căruea, după faptele sale ? (Rom. II, 6). In adevăr, după mórte este pentru fie-care o judecată a lui D-zeu și o rěsplătire, dar nu mai o judecată particulară și o rěsplătire nedifinitivă încă. Și chiar întru acésta se manifestă încă înfinita bunătate și îndurare a Domnului pentru noi, că chiar morți fiind, după judecata particulară, nu pedepsește difinitiv pre pécătoși, ci le impune un început de pedepsă și le lasă încă un lung period de timp în care sémánța binelui ce oduc în eternitate pécătoșii ce se căesc, se pótă să se desvolteze în ei și să-i curățescă de tótă întinăciunea sub înfluința binefăcătóre a rugăciunilor bisericeii. Nu mai la finea periodului acestuea, când bunătatea înfinită a Domnului va fi avut timpul, așa ăicënd, se termine tot ce este necesar spre binele acelor, cariii au fost rěscumperăți prin scump sângele sěu, nu mai atunci dreptatea sa înfinită va rosti judecata sa universală și supremă, în care va da difinitiv fie-căruea du pre meritele sale (1).

(1). Locuțiunile : Veii da fie-căruea după faptele sale, și : Fie-care va culege ce a séménat și altele de asemenea se rapórtă de sigur la venirea Creatoriului și la judecata universală care trebuie să aibă loc atunci la sfârșitul lunei, pentru că atunci tot ajutoriul va fi de prisos și tótă rugăciunea nefolositóre. Căci târgul odată închis, nu se mai pótă face negoț. Și unde vor fi atunci éraciî, unde preoții ? unde vor fi psalmodiile, milosteniile, bine-

5°. Dacă sunt creștini, cari capătă ertare de păcatele lor chiar și după mörte, prin înriurirea rugăciunilor bisericeî, cum se va împlini deci aceia ce ȃce Apostolul, că la ȃiva judecăței fie-care va primi după cum va fi făcut fiind în corp ? (II Cor. V, 10). Cuvântul Apostolului este fără smin-telă; se va împlini pentru toți ómenii, și în deosebî asupra acelor creștini cari după mörtea lor, prin puterea rugă-ciuilor bisericeî, se vor învrednici a căpăta ertare de pă-cate. Căci, creștini aceștia, „pe când erau îmbrăcați cu corp“, puseră basa ertărei păcatelor lor prin căința ce o făcură în-a-
inte de mörte, și ast-fel, încă înainte de mörte se făcură demni de rugăciunile Bisericeî, și capabili de a se folosi de ele dincolo de mormânt.

6°. Dacă vor fi în iad chiar păcătoși ce se căesc, cum îi vor ajuta rugăciunile bisericeî a eși de acolo când este cu neputință de a eși din iad și a trece de acolo în ceriü ? (Luc. XVI, 20). Sânta Scriptură ȃce în adevăr, într'un loc, că nu se pöte scöte din iad, nici a trece de acolo în sinul lui Abraam; dar aiurea cetim că după mörte Mântuitorül nostru Iisus Christos s'a pogorît cu spiritul în iad ca un D-ȃeu, spre a predica eliberare, și precum crede biserica, trase de acolo pre toți dreptii Vechiului Testament, adecă pre toți cei ce creȃuseră întru el (I Petr. III, 19; Mart. ort. etc. p. i. r. 49). Ce se pöte închia de aici? Că, dacă pentru unii, ca bogatul din evangeliu (Luc. XVI, 26), nu este cu putință eliberarea din iad, pentru alții, anume pentru acei ce cred în Domnul Iisus, eliberarea acésta este posibilă de când a sfărămat iadul și a scos de acolo o mulțime de cre-

facerile? Ast-tel înainte de venirea órei aceștia ne vom ajuta unii pre alții, și lui D-ȃeu, care iubește frăția; care este plin de bu-nătate și dragoste pentru sufletele nöstre, 'i vom aduce sacrificii de dragoste frătesca“ (Ión. Dam. Pentru cei morți în credință; Lect. cr. 1827 XXV, 513).

dincioși. Precum în ceriū, după starea morală a dreptilor, sunt mai multe locașuri și diferite resplătiri (Ión, XIV, 2). Așa și în iad, fără îndoială, după deosebirele moralității pecătoșilor sunt locuri de tot felul pentru suflete (III Esdr. IV, 32, 33, 41); și pe când în unele gem în flacără, ca bogatul din Evangelie, toți acei ce muriră necăiți sau necredincioși (Luc. XVI, 23), în altele putură să stea, de sigur fără niște asemenea suferinți chiar și dreptii Testamentului vechiū, până la venirea lui Iisus Christos, cum pôte fi și acum cu pecătoșii carii au murit într'o adevărată căință și credință în Iisus Christos; precum din acele închisori infernale, nu pot să iasă cei deținuți pentru starea lor morală, așa din acestea au eșit acum dreptii Vechiului Testament, și pot încă să iasă, toți pecătoșii morți în credința și căința. Chiar în închisorile ordinare, sunt unii criminali contra cărora legile pronunță o închisore perpetuă sau pedepsa capitală; sunt și alții mai puțin vinovați, carii prin mijlocirea vecinilor, pot să capete și capătă în adevăr libertatea. Ne putem închipui că așa este și cu închisorea spiritelor, iadul (I Petr. III, 19). Iacă pentru ce biserica ortodoxă rîgă pre Domnul de a izbăvi din iad anume, și nu de aiurea (1)

(1). Mart. Ort. p. 1. resp. 64-66; Epist. Patr. etc. art. 18. Așa învață Marcu Efesianul, Gabriil al Filadelfiei și alți învățatori ortodoxi ai Răsăritului (Veđi la Le Quien Dissert. Damasc. V. p. LXV, LXVIII). Nu putem se ne unim nici cu acei carii pretind că prin rugăciunile bisericei, sufletele se izbăvesc, nu din iad, ci dela vămii, formând ast-fel ore cum un mijloc deosebit între ceriū și iad (Veđi. Petr. cred. libr. II p. 440, despre cei drepti decedați p. II c. 3); nici cu acei carii, admitînd că sufletele sunt izbăvite din iad recunosc că iadul este una cu vămile, un mijloc particular intermediar între ceriū și gehena (Protopr. Nicolsky despre rugăciunile pentru cei morți p. 62-94, St. Petersburg. 1847). Nu putem, pentru că biserica nu admite o stare mijlocie pentru suflete după mörte, nu este un al treilea loc între ceriū și iad sau gehena (Märt. Ort. p. 1 resp. 64, 67, 68).

sufletele acelor ce părăsiră lumea acésta cu căință, cum se pôte videa mai ales din rugăciunea acésta. rostită în ziua Cinci-đecimei : «Domnul domnilor ! D-đeul mântuirii nóstre ! nádejdea tuturor marginilor pámêntului și acelor ce sunt pe mare departe ! Tu care ni dai a videa, în acésta din urmă și mare đí de mântuire a Pentecostei, serbătórea misterului prea Sântei Treimei, cei de o ființă și împreună vecinică. nedespărțită și neamestecată, precum și pogorierea și venirea Sântului și de viață facétoriului tđu Spirit, revêrsat în chip de limbí de foc preste sântii tđu Apostoli, pe cari i-ai aședat purtători ai vestei celei bune a sânteii nóstre credințe, mărturisorii și predicatorii ai teologiei adevêrate ; Tu care în serbătórea acésta, perfectă și mântuitoare, primești „*darurile espiatóre*“ și prin urmare *rugăciunile* nóstre pentru cei ce sunt în iad, dându-ne mare speranță de a deslega înfricoșatele legături care-i țin acolo și a face să se pogóre preste ei mângăerile tale ; ascultă-ne pre noi umiliții tđu servitorii, carií ne rugăm ție ! Ca, cu darul tđu sufletele robilor tđu, carií nu mai sunt în lumea acesta, se afle odihnă în loc luminos, desfătat și cu răcoréla, unde nu este durere, nici întristare nici suspin ! Așadă-i. în lăcașurile celor dreptii ! Dă le pace și ușurare ! Că nu morții te vor lăuda pre tine Dómne, nici cei din iad se vor mărturisi ție ; ci noi acești vii, te bine cuvêntăm ; te rugăm și aducem cererile și jertfele nóstre în folosul sufletelor lor. (Rug. din urmă la Pentec. 5).

7°. «Pentru ce ordonă biserica a se ruga pentru cei morții și în genere a face pomenirea lor, mai ales în ziua a treia, a noua și a patru-đecea dupre mórte ? Inainte de tóte observăm că acesta este un vechiú obiceiú în biserica ; se amintește de el în Aședămintele Apostolice (1) ; apoi se vorbes-

(1). Const. Apost. VIII, c, 42., apud Coteler., Patr. Apost, t. I, p. 424.

te de el mai mult sau mai puțin lămurit în Sântul Efrem, Sântul Macarie Alexandrénul, Sântul Ambrosie, Palladie, Isidor Pelusiotul, -învătători din secolul al patrulea sau dela începutul sutei a cincea ⁽¹⁾; mai târiu cu tótă chiaritatea posibilă, în nuvelele împereiului Iustinian, în Eustrate, preot din Constantinopole (an. 560), în Sântul Ión Damascen, Filip Anahoretul (an. 1095) și alții ⁽²⁾. Cât despre esplicarea obiceiului acestuea, se află în câte-va scrieri. espuse diferit, dar în genere într'un spirit de pietate. Așa în cartea Așezămintelor Apostolice cetim : «Điua a treia după mórtea reposașilor trebuie să fie consfințită cu cântări de Psalmi, cetirilor și rugăciunilor pentru dragostea Aceluea, care în điua a treia, a înviat din morți; a noua, -pomenirei celor vii și morți; a patru decea, -dupre esemplul vechimeii, căci poporul plânse pre Moisi prin patru-đeci de đile; în fine aniversara morței, -în-amintirea reposatului ⁽³⁾. Cetim în Sântul Macarie Alexandrénul, că prin patru deți de đile, sufletul reposatului umblă prin diferite vămii, și pomenirea sa în a treia și a noua și în a patru-decea đi conrespunde cu progresul ce în đilele acestea ângerii fac sufletului către închinarea judecatoriului ceresc, care în điua a patru-decea, hotărăște menirea sa până la judecata cea ultimă ⁽⁴⁾. Eustrate preot din Constantinopole, și Filip Anahoretul dau obiceiului acestua esplicarea următore : «In điua a treia se face ântêia amintire solemnă de reposat, pentru că în điua

(1). Sânt., Efrem. Testam. ; Leot. Cr. 1828, XXVII, 249; Macar Alex, Cuvânt pentru Esirea sufletului, ibid 1831, XLIII, 126-131; Ambros., Orat. de obitu Theodosiü Pallad. Lavsaic. c. 26; Isid Pelus. Epist. lib. 1. p. 114.

(2). Iustin. Noveli. 133; Eustrat. ap. Phot. Bibliot. cod CLXXI; Damasc Cuv. pentru cei morți în credință; Lect. cr. 1827, XXVI, 322; Philip Eremitul ap. Coteler. Patr. Apost. t. 1 p. 424 not. 5.

(3). Veđi Const. Ap. VIII c. 42.

(4). Veđi Macar. Alex. locul citat mai sus.

a treia Domnul nostru Iisus Christos a înviat, și s'a aratat pentru prima óră discipulilor sãi. în a noua se face alta, pentru cã a noua ñi dupã învierea sa Domnul nostru se aratã iarãși ucenicilor sãi; înfine se face în ñiua a patru-ðe-
cea, pentru cã atunci avu loc cea din urmã arãtare a lui Christos ucenicilor sãi și înãlțarea sa la ceriũ (¹). Scriitorii seculor urmãtoare presintarã iarãși esplicațiunii pióse despre acest obiceiũ vechiũ al bisericei (²).

8°. «Rugãciunile nóstre pentru morți nu sunt ele ore nefolositoare, pentru cã nu scim cu siguranțã, care este sórta lor și cã póte mulți din acei pentru cariĩ ne rugãm sunt acum întru împãrãția ceriurilor, pe când alții se aflã, prin o judecatã particularã a lui D-ðeu, în numãrul celor osin-diți? Cu tóte acestea rugãciunile nóstre pentru cei morți nu sunt nefolositoare. Biserica ne învațã a ne ruga pentru toți cei reposați în credința ortodoxã și întru cãințã; ea nu face deosebire decãt nu mãi pentru impioșiĩ recunoscuți și necãincioși; dar pentru cine vor fi audite rugãciunile nóstre, pentru cine nu, acãsta se cuvine nu mãi Domnului de a decide; cãci nu mãi el cunósce pre aĩ sãi și cariĩ sunt demni de îndurarea sa (II Tim., II, 19). Rugãciunile nóstre pentru acei cariĩ, póte cã sunt acum în ceriũ sa i pintre osin-diți, dacã nu li sunt de folos, nu-ĩ vațemã de loc. Dar rugãciunile nóstre pentru toți acei cariĩ murirã ca creștiniĩ, de și nu avurã încã timpul de a aduce fructe vrednice de cãințã și prin urmare ne meritãnd încã împãrãția ceriurilor, li sunt fãrã îndoialã folositoare. Și pe lângã acestea rugãciunile pentru cei morți sunt în tot casul folositoare ace-

(1). Eustrat. ap. Phot. Bibl. CLXXI; Philippe Eremitul, ap. Co-teler. Patr. ap.

(2). Petra cred. despre mórtea dreptilor part. I. c. 5. lib. II. p. 431-434.

lor ce le fac, după cuvintele Psalmistului : „*Vers-a-voiu rugăciunea mea în pântecele meu*“ (XXXIV, 13), și ale Mântuitorului : „*Pacea voastră la voi se va întorțe*“ (Mat. X, 13) Dacă voește cine-va, ȳice Sântul Ión Damascen, se ungă pre vre un bolnav cu Sântul Mir saũ cu alt unt-de-lemn sântit, mai ânteiũ se împărtăsește el singur de ungere ; adică se unge pre sine. Dupre aceia unge pre bolnav. Tot așa este și cu omul care se îngrijește de mântuirea aprópelui său ; mai ânteiũ se folosește el de fapta acésta, apoĩ împărtăsește folosul apropelui său căci D-ȳeu nu este nedrept ca să uite faptele, după cuvintele dumneȳescului Apostol (1).

9°. «Dacă biserica se rógă pentru toți cei morți întru adevărată căință și rugăciunile sale sunt puternice înaintea lui D-ȳeu și folosite pentru ei, în casul acesta toți acei pentru cariĩ se rógă vor fi mântuiți și nimenea nu se va lipsi de mântuirea eternă». La acestea vom respunde iarăși cu I. Damascen : Fôrte bine, deie Domnul nu mai să fie așa ! Căci tocmai acésta dorește și voește, de aceia se bucură Dumneȳul îndurărilor, ca nimene se nu se lipsescă de darurile sale divine. Óre pentru ângerĩ a pregătit el resplătirea și cununile ? Óre pentru mântuirea spiritelor a venit el pre pământ, s'a întrupat din Fecióră, se făcu om, pătimi și suferi mórte ? Óre ângerilor va ȳice el într'o ȳi. «*Veniți, binecuvântați Părintelui meu ; moșteniți împărētia ce vi s'a pregătit* ?», «*De sigur nu veți susține acésta. Adversarilor ! Dar pentru om, pentru care a și suferit, va pregăti totul. Și care este omul care, pregătind un ospēțiũ și chiamând pre amicii săi a lua parte, se nu voescă a veni acolo toți să se sature de bunurile sale ? Pentru ce atâtea pregătiri din partea sa, dacă nu pentru a îndestula óspetiĩ ? Și dacă noi, făp-*

(1). Cuv. pentru acei morți în credința ; Lect. 1827, XXVI, 324.

turii neperfecte, cugetăm de acestea, ce trebuie să dicem de Ființa generoasă prin eselență, unica prin esență, înfinit bună și prietenă ómenilor, care, dând și împărțind bunurile sale se bucură încă și mai mult decât acel ce primește și câștigă mântuirea cea mai mare (1) ? . Trebuie să nu perdem din vedere și aceea, că în casa Părintelui ceresc sunt „*multe lacașuri*“, și că gradele fericirii eterne vor fi foarte deosebite după meritul acelor ce se vor învrednici de ea.

§. 259. 3°. *Observări asupra Purgatoriului.*

Învățătura bisericii Romane despre Purgatoriū are óre care asemănare cu acéstă învățatură a bisericii ortodoxe despre posibilitatea pentru unii pécatoși de a scăpa din legăturile Iadului prin rugăciunile celor vii, de și are și óre care deosebire. Spre a judeca mai bine și de una și de alta trebuie a cerceta espunerea acestei învățături chiar de către teologii romani.

I. Ei deosebesc în învățătura despre Purgatoriū două părți : „*partea esențială*“ sau cea care a fost decretată, fixată, în privința subiectului acestuia în biserica lor, și se învață ca dogmă și „*partea ne esențială*“, adecă cea ce nu s'a fixat de biserica lor și forméză obiectul opiniunilor teologice. La partea întâia se rapórtă nu mai două propozițiuni : 1°. Este un Purgatoriū, adecă un loc sau o stare de espiare (status expiationis) în care sufletele acelor ce au murit fără se fi primit încă deslegare de greșalele ușóre, sau chiar dupre ce a căpétat o deslegare de pécate, dar fără să fi suferit în viața acésta pedépsa temporală pentru pécate, îndură chinurile spre a satisface dreptăței divine, până ce curățindu-se prin aceste chinuri se învrednicesc de fericirea eternă. 2°. Rugăciunile bisericii, milosteniile, și mai ales adu-

(1). Cuv. despre cei morți în credință ; Lect. cr. 1827, XXVI 326.

lor ce le fac, după cuvintele Psalmistului : „*Vers-a-voiu rugăciunea mea în pântecele meu*“ (XXXIV, 13), și ale Mântuitorului : „*Pacea voastră la voi se va întorce*“ (Mat. X, 13) Dacă voește cine-va, dăce Sântul Ión Damascen, se ungă pre vre un bolnav cu Sântul Mir saũ cu alt unt-de-lemn sântit, mai ânteiũ se împărtășește el singur de ungere ; adică se unge pre sine. Dupre aceia unge pre bolnav. Tot așa este și cu omul care se îngrijește de mântuirea aprópelui său ; mai ânteiũ se folosește el de fapta acésta, apoi împărtășește folosul apropelui său căci D-đeu nu este nedrept ca să uite faptele, după cuvintele dumneđescului Apostol (1).

9°. «Dacă biserica se rógă pentru toți cei morți întru adeverată căință și rugăciunile sale sunt puternice înaintea lui D-đeu și folositóre pentru ei, în casul acesta toți acei pentru cari se rógă vor fi mântuiți și nimenea nu se va lipsi de mântuirea eternă. La acestea vom respunde iarăși cu I. Damascen : Fórte bine, deie Domnul nu mai să fie așa ! Căci tocmai acésta dorește și voește, de aceia se bucură Dumneđeul îndurărilor, ca nimene se nu se lipsescă de darurile sale divine. Óre pentru ângerĩ a pregătit el resplătirea și cununile ? Óre pentru mântuirea spiritelor a venit el pre pământ, s'a întrupat din Fecióră, se făcu om, pătimi și suferi mórte ? Óre ângerilor va đice el într'o đi. «*Veniți, binecuvântați Părintelui meu ; moșteniți împărēja ce vi s'a pregătit*». «*De sigur nu veți susține acésta. Adversarilor ! Dar pentru om, pentru care a și suferit, va pregăti totul. Și care este omul care, pregătind un ospěțiũ și chiamând pre amicii săi a lua parte, se nu voescă a veni acolo toți să se sature de bunurile sale ? Pentru ce atâtea pregătiri din partea sa, dacă nu pentru a îndestula óspeti ? Și dacă noi, făp-*

(1). Cuv. pentru acei morți în credința ; Lect. 1827, XXVI, 324.

turi neperfecte, cugetăm de acestea, ce trebuie să dicem de Ființa generoasă prin escelință, unica prin esență, înfinit bună și prietenă ómenilor, care, dând și împărțind bunurile sale se bucură încă și mai mult decât acel ce primește și câștigă mântuirea cea mai mare (1)?, Trebuie să nu perdem din vedere și aceea, că în casa Părintelui ceresc sunt „*multe lăcașuri*“, și că gradele fericirii eterne vor fi foarte deosebite după meritul acelor ce se vor învrednici de ea.

§. 259. 3°. *Observări asupra Purgatoriului.*

Învățătura bisericei Romane despre Purgatoriū are óre care asemănare cu acéstă învățatură a bisericei ortodoxe despre posibilitatea pentru unii pécatoși de a scăpa din legăturile Iadului prin rugăciunile celor vii, de și are și óre care deosebire. Spre a judeca mai bine și de una și de alta trebuie a cerceta espunerea acestei învățături chiar de către teologii romani.

I. Ei deosebesc în învățătura despre Purgatoriū două părți : „*partea esențială*“ sau cea care a fost decretată, fixată, în privința subiectului acestuia în biserica lor, și se învață ca dogmă și „*partea ne esențială*“, adecă ceia ce nu s'a fixat de biserica lor și forméză obiectul opiniunilor teologice. La partea întêia se rapórtă nu mai două propozițiuni : 1°. Este un Purgatoriū, adecă un loc sau o stare de espiare (status expiationis) în care sufletele acelor ce au murit fără se fi primit încă deslegare de greșalele ușóre, sau chiar după ce a căpétat o deslegare de pécate, dar fără să fi suferit în viața acésta pedépsa temporală pentru pécate, îndură chinurile spre a satisface dreptăței divine, până ce curățindu-se prin aceste chinuri se învrednicesc de fericirea eternă. 2°. Rugăciunile bisericei, milosteniile, și mai ales adu-

(1). Cuv. despre cei morți în credință ; Lect. cr. 1827, XXVI 326.

cerea Jertfei celei fără de sânge sunt foarte folositoare sufletelor care sunt în Purgatoriū. La partea neesențială a învățătorei se rapórtă deslegarea următórelor cestiuni : Purgatoriul este el un loc determinat sau nu, și unde se află el? Care sunt pedepsele ce le îndurá sufletele, și focul Purgatoriului este el real sau nu mai închipuit? Cât timp rămân sufletele în Purgatoriū? Cum le ajută rugăciunile bisericei, etc. etc. (1)?

II. Oprind cugetările nóstre asupra părței esențiale a învățătorei romane privitóre la Purgatoriū, aflăm ore care asemenare cu acea a bisericei ortodoxe în privința rugăciunilor pentru ceș morți și tot odată óre care deosebire.

1°. Este asemănare în ideia fundamentală. . . Căci, biserica ortodoxă învață, ca și cea romano-catolică :-a) Că sufletele óre căror morți, anume a acelor cari muriră în credința și căința, dar fără să fi avut încă timpul de a aduce în viață rodurı vrednice de pocăința și prin urmare de a se merita dela D-șeñ o ertare complectă de păcatele lor și a se curăți cu adevărat, sufăr chinurı până ce se vor învrednici de o asemenea ertare și se vor curăți în adevăr;-b) că în asemenea cas sufletele morților se folosesc de rugăciunile făcute pentru ei de către frații lor în Christos, cari viețuesc încă, de milosteniile lor, și cu deosebire de proaducerea Sacrificiului nesângeros.

2°. Este deosebire în amănunte. Căci :-a). După învățătura bisericei ortodoxă, sufletele morților de care vorbim sunt în suferință, pentru că, de și s'aũ căit înaintede mórte, n'aũ avut timpul de a face rodurı vrednice de pocăință, de a merita dela D-șeñ o ertare complectă de păcatele lor,

(1). Perrone, Prælect. Theol. vol. III p. 308-310. Lovan, 1839; Feier, Inst. Theol. dogm. VII p. 41-47; Curs Theol. compl., t. VII, p. 1604 et sq. Lieberman, Inst. Theol. V p. 406-413 Paris 1839.

de a se curăți în adevăr, și prin aceia de a scăpa de urmările naturale ale păcatului, pedépsa; pe când, după învățătura bisericei romane, sufletele acestor morți sufer în Purgatoriū, anume pentru că ele n'au suferit aici pedépsa timpurală pentru păcate spre a satisface dreptatea divină, și sufer anume spre a satisface dreptatea acésta; **b)** după învățătura ortodoxa, sufletele acestea se curățe de păcate și merita dela D-đeū ertare de păcate, nu prin ele singure și prin suferințele lor, ci prin rugăciunile bisericei și puterea Sacrificiului nesângeros; și rugăciunile acestea nu numai că folosesc sufletelor suferinde, ușuréză sórta lor, ci le scot din chinurī (Mart, Ort. p. 1. resp. 64); pe când, după învățătura bisericei romane, sufletele, prin suferințele lor chiar, orī care ar fi ele, sunt curățite în Purgatoriū și satisfac dreptăței divine și rugăciunile bisericei nu servesc decât ale procura în starea acésta óre care ușurare ⁽¹⁾

3°. Dar cele două idei în care învățătura romană despre Purgatoriū se deosebște de învățătura ortodoxă despre rugăciunile, pentru cei morți, de și sunt referitoare la amănunte, totuși sunt destul de grave și nu se pot admite, de óre ce și una și alta este falsă și restórnă chiar și ideia fundamentală a dogmei.

Este falsă, măi întéiū, precum am văđut la locul său ⁽²⁾, ideia, că un păcătoș căindu-se acum înainte de mórte trebuie să aducă și un fel de satisfacere dreptăței divine pentru păcatele sale suferind pentru acésta óre care pedépsă

(1). La sinodul din Florența s'a esprimat învățătura acésta în modul următoriu: „Si vere pœnitentes in charitate. Dei decesserint antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfacerint et omissis, eorum animas pœnis Purgatoriū post mortem purgari, et ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes. .“ (In Definit. Fidei).

(2). Veđi §. §. 226-228. Despre epitimii și pretinsele indulgenți.

temporală, și acésta în Purgatoriū, pentru că n'a suferit'o aici. O satisfacere completă dreptăței divine, o satisfacere chiar prisositóre, a fost presintata odată pentru tóte, pentru toți pécatoșii prin Iisus Christos Mântuitoriiu nostru, care luă asupra sa tóte pécatele lumii și tóte pedepsele pentru pécát; și spre a obține dela D-deū o ertare completă și eliberare de tóte pedepsele pécátului, pécatoșii n'aū decât să-și apropieze meritele Rescumpératoriului, adecă a crede întru el, a se căi cu adevérat de pécatele lor și a face roduri vrednice de caința și fapte bune. Prin urmare, dacă sunt pécatoși, cari s'aū căit înainte de mórte, totuși aū se suferé chinuri după mórtea lor, acésta este numai pentru că n'avura umpul de a și apropria meritele Mântuitoriiu, ori din cauza slăbăciunii lor întru el, ori prin neindestularea cainței lor, și mai ales pentru că nu aduseră fructe demne de caința și nu se curățise realminte de pécát, precum învață și biserica ortodoxă.

Nuamăi puțin falsă este și socotința după carea pécatoșii s'ar curăți în Purgatoriū și ar satisface dreptăței divine prin chinurile lor. Ori cum s'ar înțelege focul Purgatoriului, fie acesta literal sau într'un sens figurat, nici într'un sens nu i se póte atribui ast-fel de efecte. De se ține cineva de literă; află că prin natura sa, focul este necapabil de a curăți sufletul, substanța simplă, nematerială, de întinăciunile spirituale. De sa va ținea cineva de sensul figurat, adecă de vede în focul acesta chinurile interióre ale unui suflet mustrat de consciință pentru pécatele sale trecute și zdrobirea inimei ce o simțește; nimic din tóte acestea nu pot să curățe sufletul într'o vieță de preste mormânt; căci în vieță acésta numai este loc pentru om nici de caința, nici de merit sau vină, nici de a se îndrepta pre sine, precum cred romano-catolicii; și precăt rămăne în pécát, necurațit și reinoit,

până atunci, ori ce ar putea să sufere, nu poate nici în un chip să satisfacă prin suferințele sale dreptăței divine și se scape de aceste urmări neînlăturabile ale păcatului (Mart. ort. p. 1 resp. 66). Dacă sufletele unor morți sufer în purgatoriu, dacă chiar păcătoșii ce s'aũ căit trebuie nu mai decât să sufere o pedepsă temporală pentru păcat ca satisfacere a dreptăței divine; dacă prin suferințele în Purgatoriu, sufletele acestea se curățesc în adevăr și satisfac dreptăței divine, ce le mai trebuie rugăciuni și în genere ori ce mijlocire a bisericei? Sufletele care sunt în Purgatoriu vor suferi numai decât până ce vor satisface și se vor curăți prin suferințele lor; deci, dacă rugăciunile bisericei slăbesc numai și ușurează aceste suferinți, în loc de a prescurta timpul ce sufletele aũ se stea în Purgator, ele îl prelungesc și prin urmare puțin folosesc. Óre acesta nu răsťornă evident ideia fundamentală a dogmei despre rugăciunile pentru cei morți?

III. Dacă privim noi cu luare aminte partea neesențială a învęțătorei romane privitoare la Purgatoriu, obiectul opiniunilor teologice, găsim că ele diferă foarte mult de învęțătura bisericei ortodoxe despre rugăciunile pentru cei morți, de și în puncte de puțină importanță judecând prin însemnătatea lor intimă. Vom arăta două din ele mai însemnate.

1°. După Biserica Ortodoxă nu este dupre mörte o clasă mijlocie între cei mântuiți, și carii merg la ceriũ și între acei osinđiți, și se duc în iad; nu este un loc deosebit mijlociu unde se află sufletele acelor, carii se căiră înainte de mörte și pentru carii se rógă biserica; toate sufletele acestea merg în iad, de unde nu mai pot fi scóse decât prin rugăciunile sale (Mart. ort. p. 1 resp. 64; Epistol. Patr., etc. art. 18). Cea

mai mare parte din teologii romani privesc Purgatoriul ca un loc deosebit mijlociu între ceriu și iad, și îl pun, când în vecinătatea acestuia, în lăuntru pământului, când aproape de acela, când în aer. Totuși sunt alții, cari văd în Purgatoriu, nu un loc a parte, ci o stare particulară a sufletelor, și recunosc că sufletele care sunt în starea acésta pot să sufere pedépsa temporală și să se curățe acolo chiar unde sunt închiși acei cari sunt condamnați la pedepse eterne (adeca în iad), așa că se pôte afla în aceiasă închisore deținuți condamnați la o reclusiune temporală și deținuți condamnați la o reclusiune perpetuă (1).

2°. Biserica Ortodoxă respinge categoric focul Purgatoriului, un foc în sensul propriu al cuvântului, care ar curăți sufletele. (Mart. ort. p. 1 resp. 66). Un număr foarte mare de teologi romani privesc focul acesta ca real și material (este credința mai că generala a credincioșilor de confesiunea Romei), și prin urmare se silesc a aduna pentru învătătura lor dovezi din Sânta Scriptură și din vechii învățători ai bisericei, care se pare că fac alusiune la un asemenea foc (2). Alții din contra, înțeleg focul Purgatoriului în un sens figurat, ca chinuri spirituale, și prin urmare nu citează în tratatele lor pentru acésta asemenea dovezi, nici din cuvântul dumnezeesc, nici scrierile Părinților, adaugând că vechii învățători avură despre acest foc nu mai niște socotinți, și opinuni diverse (3). Ar fi de prisos a mai combate dovezile îndicate. Sunt în fine și de aceia cari se mărginesc a observa în genere că biserica lor n'a determinat cu precisiune în ce constă focul Purgatoriului, dacă este

(1). Curs. teol. compl. t. VII, p. 1607; Feier, Inst. Theol. dogm. VII, 42; Lieberman. Inst. theol. V, 413. ed Paris. 1839.

(2). Curs. teol. comp. l. c.

(3). Perrone, Præl. Theol. V, III p. 310-318, 325, 327; Klée, Manuel de l'hist. de Dogm. t. II p. 474. Paris. 1848.

material saü nu, și că prin urmare nu aparține credinței de a-l lua într'un sens saü altul (1).

Nu mai vorbim de cele-lalte opinii privitoare la Purgatoriü; nu mai cercetăm, bună orë, cât timp rămän sufletele acolo, și dacă toate staü în același timp; care sunt pedepsele ce le îndură; dacă sunt mai aspre decât ale vieței presente și mai ușore decât ale iadului; dacă din Purgatoriü sufletele se rögä pentru ele și pentru noi cari suntem încă în lumea acësta; dacă sêvêrșesc ore care fapte bune, etc. etc. Töte opiniunile acestea aü puținä valöre chiar la teologii Romei și face ca puțini dintre ei să se ocupe cu dênsele (2).

§. 260. *Aplicațiunea morala a dogmei despre judecata particularä și respălätirea sa.*

1°. „Hotarît este ca ömenii să möră odatä, și dupä acëia judecata“ (Ebr. IX, 27). „Se cuvine a face lucrurile celui ce ne-ä trimis pre noi până ce este ziua; vine nöptea, când nimene nu pöte lucra!“ (Iön IX, 4). Să fim cu frica lui D-șeü pe câtä vreme putem se lucräm și să avem vre un merit; va veni judecata, dupä care va urma pentru fie care din noi o respălätire dréptä. Să ne silim a ne căi de pëcatele nöstre și a ne îndrepta, când și una și alta ni este cu puținä; dupä mörte și judecata particularä numai este loc de cäință nici de îndreptare.

2°. Odatä despărțite de corpori, sufletele ömenilor aü se trecä vämile. Dea Domnul să scäpäm din acëstä trecere înfricoșatä fără împedecare și fără frică! Se cerem darul acesta și pentru noi și pentru vecinii nöștri, cari s'aü dus în eternitate, precum ne invață Sânta Bisericä; și tot odatä să ne sirguim a pregäti la timp sufletul nostru pentru aceste

(1). Belarmin, de Purgat., lib. II, c. 11.

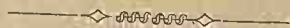
(2). Feier. Inst. theol. dogm. VII p. 42-43; Curs. Theol. compl. t. VII, p. 1068-1612.

cercetari înfricoşate dar drepte, curăţindu-l de tot păcatul, făcându-l să mérgă diu virtute în virtute, întărindu-l în credinţa, iubire şi speranţă în D-zeu!

3°. Dupre judecata particulară Domnul destină celor drepti fericirea cerescă, de şi încă necompletează şi nedefinitivă, şi păcătoşilor pedepsele iadului, iarăşi necomplete şi nedefinitive. Gândindu-ne la aceste două stări să ne ferim de păcat ca să mergem pe calea dreptăţii!

4°. Prémăriind pre drepti în ceri şi acordându-le apoi darul de a se ruga pentru noi, Domnul ne învaţă a-i prémări acum pre pământ ca pre servitorii săi credincioşi, sânti şi amicii săi, a cinsti chiar icónele şi rămăşiţele lor sacre şi a-i chiema în rugăciunile noastre ca pe nişte mijlocitori şi apărători ai noştri. Să nu încetăm decî de a urma învăţăturile bisericei ortodoxe, dând dreptilor prémăriţi în ceri închinăciunea cuvenită, şi alergând la mijlocirea lor înaintea lui D-zeu, în toate nevoile noastre.

5°. Hotărînd păcătoşilor, în judecata particulară, care este după mórte, începuturile pedepsei iadului, Domnul binevoieşte ale lăsa încă în înfinita sa bunătate, nu mai să fi murit în credinţă şi căinţă, posibilitatea de a scăpa din legăturile iadului înainte de venirea ultimei judecăţi universale, dacă nu prin meritele lor proprii, cel puţin prin mijlocirea bisericei, prin rugăciunile şi bine-facerile ómenilor ce viţuesc încă pre pământ. Care din noi fie şi din dragoste creştinescă către semenii noştri, nu se va crede obligat de a se ruga pentru fraţi săi repausaţi, de a face milostenii întru amintirea lor, de a aduce pentru mântuirea lor Sacrificiul nesângeros prin păstori bisericei? . Cine nu va recunoşte cât de folositoriu, şi indispensabil este pentru noi păcătoşii, de a căuta să plecăm pentru eternitate cu credinţă şi căinţă, şi prin urmare a nu fi lipsiţi de posibilitatea şi speranţa de a căpăta mântuirea?

ARTICULUL II.

Despre D-șeu ca judecătoriu și răsplătitoriu a tot
neamul omenesc.

1. Despre judecata universală.

§. 261. *Legătura cu cele precedente ; diua judecătoei univ-
sale ; nesiguranța diley acestia și semnele apropierei sale ; în
deosebire venirea lui Antichrist.*

I. Judecata particulară căreia se supune fie-care om du-
pre mörte nu este o judecată complectă și definitivă, și prin
urmare este lucru firesc a aștepta o alta complectă și de-
fiinitivă. In judecata particulară nu mai sufletul omului pri-
mește răsplătirea sa, dar corpul nu, de și acesta a luat par-
te cu sufletul la faptele sale, bune și rele. După judecata
particulară, dreptii în ceriü, ca și păcătoșii în iad simțesc
nu mai începuturile fericirei sau ale pedepseilor ce le-au me-
ritat. In sine, după judecata acésta, rămâne încă unor pe-
cătoși posibilitatea de a ușura sörtea lor și chiar de a scă-
pa din legăturile iadului, dacă nu prin meritele proprie, cel
puțin prin rugăciunile bisericeii.

Dar va veni o ȃi, ȃiua cea mai de pe urmă pentru tot neamul omenesc (Ión, VI, 39, 40), cum este o ȃi ultimă pentru fie-care om a parte, „ȃiua sfârșitului lumii„ și a universului (Mat. XIII, 39), precum este și ȃiua morții omului; o ȃi va veni, ȃi, fixată, hotărîtă, de D-ȃeu, care trebuie să judece lumea după dreptate (Fapt. XVII, 21), adecă se pronunțe o sentință eternă și definitivă. De aceia ȃiua acęsta se numește în Scriptură „ȃiua judecărei“ (Mat. XI, 22-24; XII, 36; II Petr. II, 9; III, 7). „ȃiua mâniei și a arătării dreptei judecări a lui D-ȃeu“ (Rom. II, 5). Se mai numește „ȃiua fiului omului“ (Luc. XVII, 22, 24, 26), „ȃiua Domnului“ (II Petr. III, 10; I Tes. V, 2), „ȃiua lui Christos“ (Fil. I, 10; II, 16), „ȃiua Domnului nostru Iisus Christos“ (II Cor. I, 14; I Cor. I, 8; V, 5), pentru că atunci Domnul nostru se va arăta pre pământ în totă mărirea sa ca să judece viii și morții; ȃiua cea mare (Fapt. II, 10; Iuda 6), din cauza marelor evenimente care au să se întemple atunci.

II. Când are să fie ȃiua acęstă mare, hotărîtă mai înainte prin voința celui Prea Înalt, acęsta Domnul n'a găsit de bine a ne descoperi, în interesul nostru moral. ȃlar ȃiua și ora aceia nimene nu o scie; nici ângerii din cerii, ci numai Tatăl. (Mat. XXIV, 36), respuse Iisus discipulilor săi care-l întreba în privința acęsta. „Nu este al vostru a scii timpurile sau vremile pe care parintele le-a pus în puterea sa proprie“ (Fapt. I, 7), și adause: „Priveghiați decii, ca nu sciți în ce ȃi va veni Domnul vostru“ (Mat. XXIV, 42), „pentru aceia și voi fiți gata, că în ora în care nu gândiți fiul omului va veni“ (ibid. 44).

Dar spre a încuraja pre cei drepti și a lumina pre cei pęcătoși, Ființa supremă a bine voit, în înfinita sa înțelepciune și a tot bunătate, a ne arăta, ori prin el însuși, ori prin Apostolii săi unele semne ale venirii sale de a doua

óră și ale sfârșitului lumei, unele semne ale apropierei ȃilei celei mari a judecãtei. Iacã cele mai însemnate din semnele acestea :

1º. Pe de o parte progresele estraordinare ale binelui pre pãmânt, -propagarea împãrãției Evangeliului lui Christos în tótã lumea. „*Evangeliul acesta al împãrãției se va predica în tot pãmântul, spre marturie la tóte națiunile și atunci va fi sfârșitul*“ (Mat. XXIV, 14), ȃice însuși Mântuitorul. Despre Jidovi, mãrturisa Sãntul Apostol Pavel, scriind creștinilor dintre ginți : „*Nu voesc fraților, sã nu sciți voi tãina acãsta, ca sã nu fiți dela voi însivã înțelepți, -cã o parte din Iudei au cãdut în orbire pãna ce mulțimea națiunelor va intra (în biserica) și așa tot Istrailul se va mântui*“ (Rom. XI, 25, 26). Fãrã îndoialã Domnul nu va veni a doua órã pre pãmânt spre a judeca vii și morții, înainte de esecutarea întrãgã a porunci din urmã pe care o dãdu Apostolilor sei și urmașilor cãnd s'a înãlțat la ceriũ : „*Mergeți deci și învãțați tóte popórele*“ (Mat. XXVIII, 19); „*mergẽnd în tótã lumea predicați Evangeliul la tótã creatura*“, (Marc. XVI, 15). Nu va fi nici un colțiu de pãmânt unde se nu se predice evangeliul, nici un popor, nici un trib care sã nu asculte cuvintele mântuirii.

2º. Pe de altã parte, progresele escesive ale celui rãu și arãtarea lui Antichrist pre pãmânt. „*Acãsta se sciã, cã în ȃilele cele de pe urma vor veni timpuri cumplite; cãci vor fi ómenii iubitori de sine, sgãrciți, falnici, trufași, defãrmãtori, neascultãtori, nemulțãmitori, profanã, fãrã de iubire firéscã, neimpãcați, vorbitori de rãu, necumpãtați, cruđi, neamici binelui, vãnzãtori, furioși, îngãnfați iubitori de desfãtãri mãr mult decãt iubitori de D-đeũ; avẽnd forma pietãtei, iar pute-rea ei tagaduindu-o*“ (II Tim. III, 1-5). Spiritul cel rãu, apropiundu-se nimicirea sa, va desfãșura tóte vicleniile și silințele sale ca sã opréscã succesele Evangeliului, spre a inde-

părta pre ast fel de credincioși dela credință și a atrage pre alții în cursele fără-de-legei (I Tim., IV, 1-3); lucrurile vor merge așa de departe că, „când va veni Fiul Omului. . . . abea se va găsi credința pre pământ“ (Luc. XVIII, 8), și „pentru că fără-de-legea va prisosi dragostea se va răci“ (Mat. XXIV, 12). Nemulțămît de mijlocele sale ordinare, Satan 'și va face atunci, cu îngăduirea lui D-zeu (II Tes. II, 11) (1), înpersóna lui *Antichrist*, un ajutoriu estraordinariu și puternic spre a combate împărația lui Christos.

III. Sânta Scriptură întrebuițază numele de *Antichrist* în două sensuri diferite; într'un sens general, spre a designa tot ce se opune lui Christos (*ἀντι-χριστος*), combate gresele Evangeliului, denaturéază sau respinge dogmele sale (I Ión, II; 22; IV, 3; II Ión 7), și într'un sens particular, spre a îndica anume pre adversariul lui Christos, care trebuie să se arate înainte de sfârșitul lumei spre a opera contra creștinismului (II Tes. II, 3-12; I Ión II, 18). In raport cu persóna acestui Antichrist, cu calitățile și acțiunile sale, aflăm în cuvântul lui D-zeu un învețământ direct și destul de lămurit; dar pe lângă acesta se întimpină alusiuni simple și predicțiuni misterioase a căror sens nu ne este accesi-

(1). Apostolul dice: „Pentru aceia li va trimite D-zeu puteri lucrătore de înșelăciune ca să credă minciunei (II Tes. II, 11). Acesta însemnă că D-zeu va lăsa se lucreze asupra lor ilusiuni, nu ca să fie justificați prin aceia, ci ca se fie condamnați. Și pentru ce? Pentru că n'aũ cređut întru adevăr (Ibid. 12), adevă în adevăratul Christos, ci s'aũ dat la fără-de-lege, adevă lui Antichrist. D-zeu va permite chiar și acesta în timp de persecuție, nu că nu o pôte împedeca, ci cu scopul de a încununa statornicia atleților săi, precum face de ordinariu și cum o făcu pentru Profetii și Apostolii săi; așa că prin suferinți de scurtă durată să moștenescă împărația eternă a ceriurilor, după aceste cuvinte ale lui Daniel. In timpul acela toți acei din poporul tēu carii se vor găsi scriși în carte se vor mântui (Dan. XII, 1). De sigur aci e vorba de cartea vieței (Cyr. Ier. Catech. XV, n. 27. p. 325).

bil, și asupra cărora s'a rostit din vechime de către învățătorii bisericeii nu mai socotinți particulare.

1°. Ceia ce avem mai lămurit despre persóna lui Antichrist se află mai ales în capitulul al II-lea al epistolei a II-a către Tesaloniceni.

Acolo se vede : Că va fi o persónă determinată, un om anume, dar un om impios sub influința particulară a lui Satan. „*Se va videa ivinduse*“, ȃice St. Paul, „*omul pecatului, acest fiu al perȃdarei, acel impios care trebuie sã vie însoțit de puterea Sataney*“ (II Tes. II. 3. 8, 9). Toți Sântii părinți și învățătorii ai bisericeii, Irineu, Ipolit, Tertulian, Eusebiu, Chrisostom, Ambrosie și alții, recunoscEAU pe Antichrist ca o persónă determinată și ca un om (1). Cât despre raportul său cu Satan, credeu unii că Antichrist ar fi ca un fiu sau Vlastare a lui Satan (2); alții, că Satan se va afla în el, se va servi de el ca de un instrument, lucrând în el prin sine însuși (3), și alții că Satan însuși se va întrupa nemijlocit în persóna lui Antichrist (4);

Că pentru caracterul său se va distinge prin o mândrie escesivă și se va face a trece ca D-ȃeu. *Vrajmașul*“, ȃice Apostolul „*se va înalȃa mai presus de tot ce se ȃice D-ȃeu și se adorȃza, ședind el în templul lui D ȃeu ca Dumneȃeu, aratându-se pre sine că el este D-ȃeu*“ (II Tes. II, 4);

Că, spre a-și atinge scopul, va predica o învăȃtură falsă, contrară credinȃei salutare a lui Christos, o învăȃtură amă-

(1). Iren. Adv. Hær. V, 25, n. 1 sq.; Hippol., de Antichrist. c. 14, 15; Tertul., de Præser. hær. c. 4; Ambr. in Luc. XVII, 24; Chrisost. de cruc. et latron. homil 1. n. 4; II n. 4; Ambr. Bened. Patriarch. c. 7; Ieron. in Ps. LXXXIX : Teodoret. in Num. quæst. III.

(2). Lactant. Inst. divin. VII, 17; Hezich. de Ier. Quæst. IX, in Cotel. Monum. Eccl. Græc. t. III : Ieron in Isai. c. XVI, XXIII.

(3). Cyr. de Ierus. Catech. V, n. 14 p, 321; I. Dam. Esp. Cred. Ort. c. IV, c. 26 p. 300-301.

(4). Înainte de venirea lui Christos se va arăta în lume, inves-

gitore, prin care va atrage mulți oameni slabi și nedemni : „*Trebue să vie. cu toate iluziile care pot să ducă la fără de lege pre cei ce pier, pentru că n'au primit și iubit adevărul ca se fie mântuiți. De aceea D-zeu li va trimite puteri amăgitoare așa de lucrătoare, că vor crede minciunei, pentru că toți cei ce n'au crezut adevărului, ci au consimțit cu fără de-legea, să fie condamnați*“ (II Tes. II, 10-12).

Că, spre a sprijini învătătura sa și a amăgi și mai bine pe oameni va lucra aratări false și minuni minciunose : „*Trebue să vie însoțit de puterea lui Satan, cu tot feliul de minuni, semne și lucrări amăgitoare*“ (Ibid. 9) (1).

Că în fine va peri sub lucrarea lui Iisus Christos, când acest dumnezeesc Mântuitoriu va veni să judece viii și morții : „*Atunci se va descoperi impiosul pe care-l va zdrobi Domnul Iisus prin suflarea gurei sale și-l va pierde prin strălucirea prezenței sale*“ (ibid. 89).

2°. Iacă opiniunile care au fost din vechime întemeiate pe unele alusiuni ale cuvântului lui D-zeu și pe unele prediceri misterioase privitoare la Antichrist.

Va eși din seminția lui Dan. Se deducea socotința acesta din cuvintele patriarhului Iacob : „*Dan se devie un șerpe în cale*“ (Fac. XLIX, 17); din cuvintele lui Ieremia : „*Dela Dan, tot pământul s'a mișcat de fornaitul căilor lui*“ (VIII, 16);

tit cu natură ominescă, inimicul oamenilor și vrăjmașul lui D-zeu, demonul, răpitoriul numelui lui D-zeu“ (Teod. Esp. abs. a dogm. div. c. 23; Lect. cr. 1844, IV, 355).

(1). Știind că nu va fi pentru el ertare la judecată, va începe un război pe față, nu precum face de regulă prin servitori săi, ci prin el însuși, cu semne și minuni amăgitoare de tot feliul. Fiind tată al minciunei se va cerca de a amăgi închipuirea prin minciunii, așa că mulțimea va crede că vede un mort înviat, când el nu va fi înviat, șchiopii umblând și orbi vădând, pe când ei nu vor fi vindecați (Cir. Ier. Cat. XV, n. 14, p. 321). De asemenea în Sântul Efrem. Cuv. despre venirea Domnului și Antichrist. Op. St. p. XIV, 31).

și mai ales aceia că în Apocalipsă (VII), unde se află enumerarea tuturor triburilor lui Istrail în fie-care din ele ângerul însemnase până la două-spre-zece mii de servitori ai lui D-șeu, nu mai de seminția lui Dan nu face nici o amintire ⁽¹⁾.

Va fi un suveran puternic, care va usurpa puterea prin violință și va întinde domnia sa preste tôte popórele; căci în profetul Daniel se ăice : „*Regele va face cum va voi ; se va radica și va duce fala mâniei sale contra lui D-șeu*“ (XI, 36; comp. VII, 24); și în Apocalipsă : „*Și bălaurul 'i va da tária și puterea sa cea mare*“ (XIII, 2). „*și putere i s'a dat asupra ómenilor de tóta seminția, din tot poporul, de tóta limba și de tóta națiunea*“ (Ib. 7). ⁽²⁾.

V'a rădica o persecuție grozavă contra creștinilor; va cere dela toți o închinare divină pentru persóna sa; va atrage pre mulți și acei ce nu i se vor supune 'i va omori. „*I s'a dat și puterea de a face resboiú sântilor și de a 'i învinge*“ (Ap. XIII, 7; comp. Dan. VII, 21); „*și fu adorată de toți cei ce locuează pre pământ, a căror nume nu erau scrise dela facerea lumei în cartea vieței Mielului ce s'a jertfit*“ (Ibid. 8). „*Și i s'a dat putere de a însufleși chipul Bestiei, așa ca chipul acesta se vorbescă și se ucida pre toți acei cari nu s'ar închina chipului Bestiei*“ (Ibid. 15) ⁽³⁾.

Spre a combate pre Antichrist D-șeu va trimite de sus. „*Doi martori*“, cariî precum se ăice în Apocalipse „*vor pro-*

⁽¹⁾. Ireneu, adv. Hær. V, 30 : Hippol. de Antichrist, c. 14, 15; Hilar. in Mat. XVII; Ambr. Bened. Patrarch. c. 7; Ieron. in Mich. c. IV; Aug. de Civ. Dei XX, 7.

⁽²⁾. Omul blasfemătoriú, și calcătoriú de lege care nu va moșteni împărația strămoșilor săi, ei va surpa puterea prin magie“ (Cir. Ier. Catech. XV. n. 13. p. 320-321. Comp. Dam. Esp. cred. ort. lib. IV, c. 26 p. 301).

⁽³⁾. Iren. adv. Hær. V, 25, n. 1; 28, n. 2; Cir. Ier. Catech. XV, n. 15, p. 322.

fetisa“ adevărul, vor face minuni; dar, „după ce vor da mărturia lor“, se vor omori de balaur, pe urmă vor înviea în trei zile și jumătate și se vor înălța la ceriū (XI, 3-2). Unii învățători credeau că aceste două mărturii vor fi Enoch (după Sirach. XLIV, 5) și Elie Tesbitenul (după Malach. IV, 6; Sir. XLVIII, 9, 10) (1).

Impărăția lui Antichrist va dura nu mai trei ani și jumătate; căci se dice în cartea lui Daniel: „Vor fi dați pe mâinile lui până la un timp, două timpuri și jumătate de timp“ (VII, 25; comp. XII, 7) (2), și în Apocalipsă: „Putere is'a dat de a face rășboiu prin patru-deci și două de luni“ (XIII, 5); „și vor călca în picioare sânta cetate prin patru-deci și două de luni (XI, 2), și în aceeași carte în privința celor doi martori pe care-i va trimite D-șeu spre a combate pre Antichrist, se dice că „ei vor profetisa prin o mie două sute șese-deci de zile“ (XI, 3) și despre femeia îmbrăcată ca sora (adeca Biserica) se dice că „Ea a fugit în pustie, unde avea un loc ce i-l pregătise D-șeu, ca să se nutrească acolo prin o mie două sute șese-deci de zile“ (XII, 6); și în adevăr, „Ea trebuie să fie nutrită un timp, două timpuri și jumătate de timp,

(1). St. Efrem. Cuv. despre venirea Domnului, și a lui Antichrist. Op. St. p. XIV, 33; I. Damasc. Esp. cred. ort. l. IV, 26, p. 301. etc. (V. Switzer, Thesaur. eccles. Ἀντίχριστος)

(2). „Antichrist va domni nu mai trei ani și jumătate. Afirmăm acesta nu pe asertiunea cărților a căror autoritate divină este necunoscută, ci din profetia lui Daniel, care dice așa: Și se vor da în mâinile sale (Antichrist) până la un timp, două timpuri și jumătate de timp (VII, 25). Aici un timp, este spaciul de un an, în care se vaarăta și se va întări; două timpuri, sunt cei doi ani următori ai criminalei sale dominațiuni care formeză, cu primul an, trei ani; în fine jumătate de timp, este un spaciū de șese luni. Aiurea iarăși Daniel dice vorbind despre omul ce l-a veđut în videnie: Jurase-va pe Acel ce viețuește în etern, că acela va dura un timp, două timpuri și jumătate de timp (Ibid. XII, 7). Cir. Ier. Cat. XV, n. 16, p. 323, 324). De asemenea în St. Efrem Cuv. despre venirea Domnului și a lui Antichrist; Op. St. p. XIV, 35.

afară de prezența șerpelui“ (Ib. 14) (1). Nu este de prisos a observa că predicările privitoare la Antichrist fură de mai multe ori aplicate la diferite persoane. Unii după mărturia lui Augustin au văzut pre Antichrist în Neron (2), alții în gnostici (3), alții iarăși în papa Romei, și în genere în papism. Acastă socotință din urmă, care se ivi și se respândi în evul mediu, în Occident pînă la mai multe secte (4), dar care se întări mai ales dela ivirea societăților protestante (5), a pîtruns pînă și în sistemele lor de teologie și a fost chiar de mai multe ori desvoltată în tratate speciale (6).

§. 262. *Evenimentele care vor avea loc în ziua judecătii universale, și ordinea în care au să fie ele.*

I. Lucrările lui Antichrist pre pămînt vor dura pînă în *ziua judecătii*. În această *zi mare* se vor împlini și alte evenimente mari. Se va videa venind din ceriú Domnul, Judecătoria viilor și al morților (Luc. XVII, 24; I Cor. I, 8), care va nimici pre Antichrist prin arătarea venirii sale (II Tes. II, 8). La vocea Domnului morții vor invia la judecată (Ión, V, 25; VI, 54), și cei vii se vor schimba (I Cor. XV, 51, 52). Judecata se va face și pentru unii și pentru alții și în genere pentru tótă lumea (Ión. XII, 48; Rom. II, 5 6). Pe urmă va veni sfîrșitul lumii (Mat. XIII, 39) și a împărăției harului Domnului nostru Iisus Christos (I Cor. XV, 24).

(1). În genere se pôte afla mai pe larg despre Antichrist în op. Em. S. St. Iavorsky : Semnele venirii lui Antichrist si despre sfîrșitul lumii, Mosc. 1703.

(2). De Civ. Dei, XX n. 3.

(3). Hammond, in Epist. II ad Thessal.

(4). Klée, Manuel de l'hist. des Dogmes chr. t. I. p. 133. Paris. 1848.

(5). Luther. Captiv. Babil; Calvin. Inst. IV, 8, n. 10.

(6). Em. S. Irineu Falkovski espune disputa acésta între catolici si protestanți. lib. XVII c. 6. t. II, p. 262-263.

II. Aşa e replegiunea cu care trebuie se să urmeze aceste evenimente mari, sau chiar simultaneitatea, că este mai că cu neputinţă de ale distinge unele de altele şi a arăta succesiunea lor. Totuşi, spre a uşura cercetarea fie-cărui din ele, va fi bine ale dispune, după ideia noastră principală despre judecata universală, în ordinea următoare : 1° împrejurările preliminare ale judecăţii universale : venirea Domnului, Judecatoriul viilor şi al morţilor ; învierea morţilor pentru judecată, la glasul Domnului (Ión. V, 25) şi schimbarea celor vii ; 2° judecata universală în sine ; adevărul, forma şi caracterile sale ; 3° în fine împrejurările ce însoţesc judecata universală ; sfârşitul lumii şi transformarea prin foc (căci nu se pôte crede că acesta va avea loc înainte de judecată, învierea morţilor şi transformarea celor vii cari, de almintrelea, ocupaţi cu afacerile lor obicinuite (Mat. XXIV, 37-41) ar trebui să fie consumaţi cu pământul (II Petr. III, 10), şi n'ar putea să remăe în viaţă până la venirea Domnului) (I Cor. XV, 5) ; sfârşitul împărăţiei harului lui Iisus Christos şi începutul împărăţiei gloriei.

§. 263. *Imprejurările preliminare ale judecăţii universale :
Venirea Domnului, Judecatoriul viilor şi al morţilor.*

Venirea Domnului pre pământ, ca Judecatoriul al viitor şi al morţilor, este primul eveniment mare ce va fi în ziua ultimă a lumii!

I. Realitatea sau adevărul acestei venirii de a doua oră a Domnului nostru pre pământ se atestă lămurit de Sânta Scriptură. El singur dice : „Fiul omului va veni întru gloria Parintelui său ; cu ângerii săi, şi atunci va da fie-căruea dupre taptele sale“ (Mat. XVI, 27). El spune acesta de mai multe ori espuind amăruntele venirii sale (Mat. XXIV, 27 30 ; XXV, 31-42 ; Marc. VIII, 38 ; Luc. XII, 48 ; XVII, 24 ; Ión XIV, 3). Ângerii, cari se arătară Apostolilor după înăl-

țarea Domnului la ceriū, li vestiră : „*Acest Iisus, care despartindu-se de voi, s'a înălțat la ceriū, va veni așa precum lați vedut suindu-se*“ (Fapt. I, 11). Apostulul Iuda citeză în Epistola sa profeția lui Enoch, al șéptelea dela Adam : „*laca vine Domnul cu decele de mi de sânti ai sēi, să facă judecata asupra tuturor ómenilor, și se mustre pre toți impioșit între dēnșit de tóte faptele lor cele împioșe, care le-aū sevērșit și de tóte cuvintele lor cele aspre care le-aū vorbit asupra lui pēcatoșit cei impioși*“ (14, 15). Cei-lalți Apostoli amintiră adesea creștinilor acéstă a doua venire a Domnului, atât spre a-i întări în credința și pietate (I Ión. II, 28 ; Tit. II 12, 13), cât și spre a-i întórce dela condamnarea aprópelui (I Cor. IV, 5), saū spre a-i îndemna ca să fie cu luare amintē și se fie tot-déuna gata (I Tes. V, 2-6) saū spre a-i mângâia în ne-casurile lor (I Petr. IV, 13).

II. Domnul ne descrie ast-fel modul venirēi sale de a doua oră. 1°. Va fi iute și neașteptată : „*Precum iese fulgerul de odată dela resarit și se arata la apus, așa va fi și venirea fiului omului*“ (Mat. XXIV, 27 ; comp. Luc. XVII, 24), și la venirea fiului omului se va întēmpla cum a fost pe timpul lui Noe (Ibid. 37). 2°. Mai întēiu se va vedea pre ceriū crucea sa, ca semnul premergētoriū Judecatoriului ceresc. „*Atunci Semnul Fiului omului se va arata în ceriū, și tóte popórele pământului vor plânge și vor suspina. (Ibid. 30) (1).* 3°. După aceia locuitoriū pământului vor vedea pre

(1). „*Atunci se va arata în ceriū semnul Fiului omului (Mat. XXIV, 30), adecă crucea care este mai stralucită decât sórele ; căci sórele se întunecă, se ascunde, pe când crucea se arată ; dar acésta n'ar avea loc dacā ea n'ar fi mai stralucită decât razele sórelui. Dar pentru ce arătarea semnului acestuea ? Spre a rușina pre Jidovi ; căci Iisus Christos va veni la judecata acésta cu cea mai mare justificare, -crucea sa, arătând ómenilor nu numai ranele sale, ci și mórtea sa neomenósă*“ (Chris. în Mat. hom. LXXVI, n. 3. t. III, p. 309-310). „*Crucea gloriósă se va arata cea întēiu la a doua*

judecătoria în suși venind pre nourii ceriului, încunjurat de nenumărate trupe de ângerî : „*Și vor vedea pre Fiul omului, care va veni pre nourii ceriului cu mare slava*“ (Ibid. 30) „*însoțit de sântii sêi ângerî întru mărirea Părintelui sêu*“ (Marc. VIII, 38).

III. A doua venire a Domnului pre pământ va fi cu totul deosebită de cea dintei prin caracterul și scopul sêu. Atunci a venit Domnul nostru întru înjosire : „*Sa micșurat pre sine*“, ȃice Apostolul „*ascultătorii făcându-se până la mórte și mórtea crucei*“ (Fil. II, 8); atunci l-au persecutat, au fost chinuit și batjocorit, a fost restignit ca un făcătoriu de rele; acum va veni „*întru mărirea sa, însoțit de toți ângerii; va șideea pre tronul gloriei sale*“ (Mat. XXV, 31); acum toți locuitorii pământului vor vedea lămurit cum D-ȃeu „*l-a îndălțat și i a dat nume care este mai pre sus de tot numele*“ (Fil. II, 9), „*ca întru numele lui Iisus tot genuchiul sa se plece și tótă limba se mărturisescă că Domnui Iisus Christos este întru gloria lui D-ȃeu Părintele*“ (Ibid. 10, 11). El a venit atunci, „*nu ca sa fie servit, ci ca să servescă el și să-șî dea viața pentru rescumpărarea multora*“ (Mat. XX, 28) „*nu ca se judece lumea ci ca sa se mântuescă lumea prin el*“ (Ión. III, 17). Acum va veni ca să judece lumea după dreptate (Fapt. XII, 31), adecă se cêră socotêlă tuturor locuitorilor pământului despre modul cu care se vor fi folosit de meritele sale, și vor fi însușit mântuirea cea mare căstigată prin sângele sêu, și spre a da fie-căruea după faptele sale, (Mat. XVI, 27).

Biserica Ortodoxă, privind a doua venire a Domnului nostru ca una din dogmele sale principale, o marturisi în

venire a lui Iisus Christos, ca un șceptru glorios, viũ făcătoriu, adorabil și sânt, alui Christos Regele nostru, după cuvântul Domnului care ȃice : „*Se va arata pe ceriũ Semnul Fiului omului*“ (Mat. XXIV, 30), St. Efrem. Cuvânt la premărita Cruce : (Op. St. p. XIV, 41) : Comp. Cyr. Ier. Cat. XV ; n. 22, p. 329.

tot-déuna în simbolul său prin cuvintele acestea : „*Și țarăși are să vie cu mărire să judece viii și morții.*“ Și învățătorii săi, esplicând cuvintele acestea ale Simbolului catechumenilor, dicea : •Noi nu mărturisim o singură venire a lui Christos; noi mărturisim și o alta, care trebuie să fie mai glorioasă decât cea dintâi, căci în acesta 'și arată răbdarea sa, pe când în aceia 'și va arăta fruntea încununată cu coróna lui D-zeu Regele regilor. In cea dintâi fu culcat în esle, înfășat; în doua se va îmbrăca „*cu lumina ca cu un vestmânt*“ (Ps. CIII, 2). In cea dintâi a suferit pe cruce, desprețuind neomenia (Ebr. XII, 2); în a doua va veni într-o mărire, însoțit de oștile ângerești, Domnul va veni, nu ca să fie judecat a doua óră, ci ca să judece pre judecătorii săi. Acel care, odinioară, când era judecat, tăcea, va aduce aminte ca. cătorilor de lege, cari arătară atâta îndrăsnélă înaintea crucei, și le va dice : „*Voi ați făcut toate acestea și eu am tăcut*“ (Ps. XLIX, 21). El veni atunci în calitate de iconom, învățând și sfătuind poporul; dar astă-đi, și nevrând, va trebui să se supue stăpânirei sale (1).

§. 264. *Invierea morților și schimbarea celor vii.*

În ziua cea de pre urmă (Ión. VI, 40, 41), și în momentul când Domnul nostru va veni pe pământ într-o mărire sa, însoțit de locuitorii ceriului, „*va trimite înaintea lui*“ pre ângerii săi „*cu strigare mare de trambița*“ (Mat. XXIV, 31); „*Morții vor auzi glasul fiului lui D-zeu*“ (Ión. V, 25); „*căci, în data ce se va da semnul cu glasul arhangelului și prin trambița lui D-zeu, însuși Domnul se va pogori din cerii și cei morți întru Christos vor înviea atâtii; după aceia noi,*

(1). Cir. Ierus. Cateh. XV, n. 1. p. 308-309.

cei vii. . . vom fi schimbați“ (I Tes. IV, 16, 17; I Cor. XV, 52).

I. Că învierea morților va fi în adevăr :

1°. Acesta este un adevăr, care era cunoscut acum în biserica Vechiului Testament (Fapt. XXIII, 6; XXIV, 5). În mijlocul suferințelor sale cele crude dreptul Iov se mângâia cu ideia acésta : „*Sciū că Rescumpărătorul meu este viu și că voiū înviea din pământ în ziua cea de apoi, că voiū fi țarași îmbrăcat cu pielea mea*“ (Iov. XXIX; 25-26). Evlavioșii frați Macabei, pe care i-a ucis Antioh cu mörte de martiri, se mângâiau și se îmbărbătau, ȃicēnd : „*Regele lumēi ne va înviea la învierea vieței eterne, pre noi carii murim pentru legile sale*“ (II Mac. VII, 9; comp. XI, 14). Iuda Macabeul trimise la Ierusalim un dar bogat pentru pēcatele coreligionarilor sēi, carii perise în luptă, „*gāndindu-se cu înțelepciune și pietate la înviere*“ (II Mac. XII, 43). Când Domnul Iisus ȃise Martei, surorei lui Lazăr : „*Fratele tēu va înviea*“ ea-i respunse : „*Sciū că va înviea la învierea în ziua cea de apoi*“ (Iōn, XI 23, 24).

2°. Acest adevăr la întărit și confirmat Mântuitorul nostru cu tōtă chiaritatea posibilă, când în respunsul către Marta făcu însemnarea acésta : „*Eū sunt învierea și viața; cel ce crede întru mine, de va și muri, viu va fi*“ (Ibid. 25); și chiar înainte de acésta, când făcu și repetă înaintea tuturor jidovilor acésta observare sērbătorēscă : „*Adevăr, adevăr, ȃic vouē; vine cēsul și acum este, când morții vor auȃi glasul Fiului lui D-ȃeu și cei ce-l vor auȃi vor viețui. . Vine timpul când toți cei ce sunt în mormēnturi vor auȃi glasul Fiului lui D-ȃeu și acei ce vor fi facut fapte bune vor eși întru învierea vieței; țar cei ce vor fi facut cele rele, întru învierea osindirei*“ (Iōn. V, 25, 28, 29).

3°. Adevărul acesta, a fost predicat și de către Sântiți Apostoi, Petru și Ioan, îndată dupre ce a început a predica

Evangeliiul, fură prinși de Iudei, cari „nu puteau suferi“
 ȋice Sântul Luca „ca ei să vestească învierea morților întru
 Iisus“ (Fapt. IV, 2). Apostolul Paul asigură vorbind despre
 sine, că el are „speranța în D-zeu că toți ómenii, drepti și
 nedrepti, vor înviea într'o di“ (Fapt. XXIV 15; comp. XVII,
 18, 32; XXIII, 6). Aiurea același Apostol pune adevărul
 învierii morților în numărul adevărurilor fundamentale
 ale creștinismului (Ebr. VI, 2). In fine, într'un al treilea loc
 din scrierile sale se exprimă și cu mai multă putere asupra
 acestui adevăr, arătându-l strîns legat cu acel al învierii
 Domnului nostru Iisus Christos și în genere cu tótă predi-
 ca evangelică : „Deci dacă se vestește că Christos a înviat din
 morți, cum ȋic unii dintre voi ca nu este învierea morților?
 dacă nu este învierea morților, nici Christos nu s'a sculat;
 însă dacă Christos n'a înviat, apoi zadarnică este și vestirea
 noastră, zadarnică și credința vóstră; ne vom vėdi și ca mar-
 tori minciunoși ai lui D-zeu, că am mărturisit împotriva lui
 D-zeu că a înviat pre Christos, pre carele nu l'a înviat, dacă
 cumva morții nu vor înviea. Caci dacă morții nu vor învia,
 nici Christos nu s'a sculat; și dacă Christos nu a înviat, zá-
 darnică este credința vóstră“ (I Cor. XV, 12-17).

4°. In fine Sânta Biserică a admis statornic și a învățat
 în simbótele sale chiar ⁽¹⁾ învierea ca unul din adevărurile
 principale ale credinței creștine. Mergēnd de bună voie la
 mórte, sântii martiri o mărturiseau iarăși ⁽²⁾. Ea fu apărată
 contra păgănilor și ereticilor de către apologiștii creștinis-
 mului ⁽³⁾. Unii păstori și învățatori compuseră tratate spe-

(1). Simb. Apost. S. Nic-Constpl. Atan. Id. Iren., (adv. Hær. 1.
 10) Tertul (de Præscr. hæret. c. 13) s. a.

(2). Ep. Bis. din Smirna despre matr. St. Policarp. n. 14; cf.
 Ruinard Acta Mart. sincer. p. 70, 150, 494. Amst., 1713.

(3). Iustin Apol. 1. c. 18, 52., Tatian., contr. Græc. c. 6; Teofil.
 ad Autolic.

cială (1) și o numiră adevărul ființial și fundamental al creștinei creștine (2).

II. Posibilitatea învierii morților nu trebuie să fie pusă la îndoială.

1°. Iisus Christos, Mântuitorul nostru, o puse în evidență atât prin cuvântările sale, cât și prin fapte. Prin cuvântările sale, când le ținea Fariseilor : „*Rătăciți, nesciind Scripturile, nici puterea lui D-zeu*“ (Mat. XXII, 29); dar și mai direct încă, când, explicând fructele misterului Eucharistiei ținea : „*Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viața vecinică, și eu 'l voi înviea pre el în ziua cea de apoi ; căci trupul meu este cu adevărat mâncare și sângele meu cu adevărat băutura. Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu rămâne în mine și eu întru el. Precum părintele care m'a trimis este viu și eu viez prin Părintele meu, de asemenea și cel ce mănâncă va vieți țarași prin mine*“ (Ión, VI 55-58). Prin fapte, dând morților viață, în zilele ministerului său de aici (Luc. VII, 14 ; VIII, 49 ; Ión, XI, 44) ; înviind prin o putere nevedută, chiar în momentul morții sale, corpurile multor drepti la Ierusalim (Mat. XXVII, 52, 53) ; în fine învind el însuși (I Cor. XV, 20, etc).

2°. Apostolii voind să facă a se înțelege posibilitatea acesta a învierii morților, aduceau aminte de a tot puterea lui D-zeu : „*Precum D-zeu a înviat pre Domnul, ne va învia și pre noi prin puterea sa*“ (I Cor. VI, 14) ; raportul lui D-zeu cu noi : „*Iisus Christos a înviat din morți începătura celor adormiți făcându-se. . . Precum toți mor în Adam, așa vor înviea toți în Iisus Christos*“ (Ibid XV, 20, 22), care va schim-

(1). Iustin. Mart. Atenagora. Tertul. Clement Alexandr, Origen, Metodie, Euseb, Greg. Niss., St. Ambr. St. Efrem. St. Zeno de Verona, și 'i alți au scris tratate speciale despre învierea morților.

(2). Iustin dial. c. Triph. c. 80 ; Tertul. de Resur. carn. c. I ; August. de Civit. Dei, XX, 20 ; Ciril. Alex. în Ioann. XX, 24, 25.

ba corpul nostru cel prost, ca să-l facă conform cu corpul său glorios, prin acea putere lucrătoare prin care poate să-și supue toate“ (Fil. III, 21); raportul ce-l susține cu noi Spiritul de viață făcătorii: „Dacă deci Spiritul Acelui care a înviat pre Iisus Christos din morți, locuște întru voi, Acel ce a înviat pre Iisus Christos din morți va da viața și corpurilor voștre muritoare prin Spiritul său care locuște întru voi“ (Rom. VIII, 11); imaginile învierii în natură: „Va dice cineva: cum vor înviea morții și cu care corp vor înviea? Nebune: nu vești tu că ceia ce samente n'are viață dacă nu mōre m' aiântēiū? Și când samente nu samente corpul plantei care trebuie să rēsard, ci numai semente de grâu sau de altă ceva. D-deū 'i da un corp cum 'i place, și fie-cărei seminte corpul care-i este propriū“ (I Cor. XV, 35-38).

3°. Sântii părinți și învățătorii bisericei provocați de obiecțiunile păgânilor și ale ereticilor, espuseră și mai pre larg posibilitatea învierii morților. Ast-fel ei desvolară ideia acēsta, că în lume în genere, nu se nimicește nimic și nu dispere, ci că totul este nevētāmat în puterea și în mâna celui A tot puternic (1); că nu mai pentru noi corpurile încetēzā de a exista cu mōrtea; că ele se conservā pentru D-deū, care cunōsce perfect cele mai mici pārticele ale fiecārui corp lipsit de viață, chiar dacă ar fi fōrte împrāsciate și încă dacă ar face parte din alte corpuri, și care are tot-dēuna puterea de a într'uni pārticelele acestea în organismul lor primitiv (2). Așa se provocară ei la vindecā-

(1). Tatian, contr. Græc. c. 6; Min. Felix, ad Octav., c. 16; Greg. Nis. de Opif. homin. c. 26; Ieronim, Epist. XXXVIII, ad Pom-mach.

(2). Tertul. de Resur. carnis c. 68 s. n.; Voiū să presupun că diferite seminte sunt amestecate la un loc (voi cei slabi în credință, luați exemple potrivite priceperii voștre) și aceste seminte le ei în mână. Tu care ești un simplu om, ai vre-o greutate, ore nu-ți este destul de lesne de a deosebi aceia ce ai în

riile minunate ce se istorisesc în Biblie ⁽¹⁾, diferitele învieri din morți ⁽²⁾, și mai ales învierea Domnului nostru însuși ⁽³⁾. Ba încă să îndreptară și la natura esterióră și căutarea acolo imaginii și asemănării ale învierii, precum vegetarea plantelor provenind din semințe aruncate în pământ și putrezite ⁽⁴⁾, reînnoirea anuală a naturii ⁽⁵⁾, revenirea di-lei ⁽⁶⁾, deșteptarea din somn ⁽⁷⁾, etc. etc.-Ast-fel ei vorbiră de puterea și lucrarea misterilor creștine; ale Botezului, în care ne renascem cu totul, cu trup și suflet, pentru viața eternă ⁽⁸⁾; a ungerii cu St Mir, care ne sigilează nu numai

mână, a alege semințele fie-cărei plantă deoparte și ale pune la locul lor ca să crească și să se disvolte? Poți deci se deosebești și să pui la loc ceia ce ai în mâna ta. Ei bine, ôre D-zeu nu pôte să distingă și să pue la locul său primitiv ceia ce are în mâna sa a tot puternică? (Civ. Ier. Catech. XVIII, n. 3, p. 407).

(1). Iren., adv. Hæres. V, 12, n. 6; Greg. Nis. Or. III de Resur. Christi Op. t. III, p. 425 Morel.

(2). Iren. adv. Hær. V, 13, n. 1; Tertul. de Resur. carnis, c. 17; Const. Apost. V, 7; Cyr. Ierus. Cat. XVIII, n. 16 p. 419.

(3). Ignatie Teof. Epist. ad Smyrn., n. 1; ad Trall., n. 9; Iren. Adv. Hær. V, 7, n. 1; Iustin. Dialog. cum Tryph. c. 69; Cyprian, Epist. LXXIII; Epiph., Hær., LXIV, n. 67; Cir. Alex. in Ión., X, 10.

(4). Clem. Rom., Epist. 1 ad Corinth, n. 24; Theoph., ad Autolic. I, 13; Tertul. Apol., c. 48; Epiph., Hær., LXIV, n. 37, 68; Cyril. Ierus. Cat. XVIII, n. 6: „Se semănă grâu sau altă ceva; semanța cădută în pământ móre, putrezește încetěză de a fi bună de mâncat. Dar îndată se arată plină de suc și verde. Cădută sub o aparență simplă, se ridică în o stare strălucită. Dar grâul a fost făcut pentru noi, căci grâul și alte semințe sunt în folosul nostru și n'aũ fost făcute pentru ele însăși. Ast-fel deci ceia ce s'a creat pentru noi móre, pe urmă învieză și noi pentru cari s'a creat tóte, după ce a trecut prin mórte, să pôte ôre se nu înviem?“ (P. 410).

(5). Teof. ad Autolic, 1, 13; Tertul. de Resurr. carn. c. 12; Min. Fel., ad Octav. n. 34; Cir. Ierus. cat. IV, n. 30, p. 78; Amb. de Resser. lib. II n. 61.

(6). Teoph. ad Autol. 1, 13, Epiph., Ancor., n. 84; Zeno. Verou. de Resurr., n. 8.

(7). Tertul., de Anima, c. 43, Epiph., Hæres. LXIV, n. 37.

(8). Iren., Adv. Hær., III, 17 n. 21 Ibid. Pelus. Epist., lib. 1.

în sufletul nostru ci și în corpul nostru, cu sigiliul ne șters al Spiritului Sânt, Domnului de viață făcătoriu (1); al Euharistiei în care sufletul și trupul nostru se nutresc cu corpul și cu sângele cel de viață făcătoriu al Dătătorului de viață și se unesc în adevăr cu El (2). În deosebii ca respuns la obiecțiunea acésta că învierea morților este o taină nepetrunđibilă, ei arătară și alte obiecte nu mai puțin nepri-cepute pentru noi, precum nașterea fie-cărui om (3), formarea primitivă a corpului omenesc din pulberea pământului (4), crearea lumii din nimic (5). etc.

epist. C. C. XXI : Βαπτίζομεθα οὖν ὅπερ τῶν νεκρῶν τῇ φύσει σωμάτων, εἰς ἀφάρσειαν αὐτὰ μετασχευασθῆναι πιστεύοντες.

(1). Dion. Areo. Hier. eccl. c. VII, n. III. §. 9.

(2). Ignat. Teof. Ep. ad Ephes. n. XX (φαρμακὸν ἀθανασίας ἀντιδοχὸν τοῦ μὴ ἀποθανεῖσθαι); Iren. Adv. Hær. IV, 18, n. 5; Greg. Nis. Orat. catech. c. 38; Hilar. de Trinit. VIII, 16.

(3). Iustin. Apol. 1. n. 19; Tatian, Contr. Græc., c. 6; Cyr. Ier. Cat. IV, n. 30 p. 78; XVIII, n. 9): „O sută sau chiar două sute de ani în urmă, unde eram, noi, cari vorbim și ascultăm acum? Nu cunoscem compunerea primitivă a corpurilor noastre? Nu știți că toți suntem formați din materie slabă și fără de formă? Ore din materia acésta se forméză corpul viu; din acésta materie slabă, când devine corp se forméză și nervi viguroși, și ochi lucitori, și nări pentru miros, și urechi de auzit; și limbă pentru vorbire, și inimă care se bată, și brațe de muncă, și picioré de umblat, precum și tóte cele-lalte membre. Și acésta materie slabă încă devine și un constructoriu de vase și de case, și un artist în cutare ramură; și e un luptătoriu, și un legislatoriu, un monarch. Ei bine! Ființa care ne-a creat din materie așa de informe nu va avea puterea de a înviea morții? Acel care dintr'o materie cu totul slabă forméză corpuri nu va putea el da viață corpurilor morțe? Acel ce cheamă la existență ceia ce nu era mai înainte nu va putea da ființă la ceia ce era și o a perdut?“ (P. 412-413).

(4). Nil., Epist., lib. 1. Epist. ad Aphton. Samarit. CIX, CXI.

(5). Iren. Adv. Hær. V, 3, n. 2; Tertul. Apolog. c. 48; Epiph. Hær. LXIV, n. 66, 72; Civ. Ierus. XVIII, n. 6: „Dacă ar voi cineva să compare greutatele lucrului, ce este mai lesne a sculpta o statué nouă sau a restaura una cădută? D-zeu care ne a creat din nimic, nu va putea el să ne chieame la existență odată ce vom muri!“ (Ibid. p. 409). Iac. de Nisibe. Serm. despre învierea morți-

III. Intemeiați pe cuvântul lui D-zeu putem și noi după exemplul Sântilor părinți ai bisericei, să judecăm despre necesitatea învierii morților.

1°. Cuvântul dumnezeesc învață că Fiul lui D-zeu veni pre pământ ca să ne mântuiască de păcat și de toate urmările lui (Mat. XVIII, 1; Tit, II, 14, Ebr. II, 14 15), și că prin meritele sale ne-a câștigat mai mult decât am pierdut în Adam (Rom. V, 15, 17). Dar, una din urmările cele mai funeste ale păcatului, este mórtea; „căci mórtea este plata păcatului, (Rom. VI, 23). Una din perderile noastre cele mai mari în Adam, este pierderea vieții pentru corpori (Fac. III, 17). Ast fel, chiar dupre ființa creștinismului, este necesariu, ca „*precum toți mor în Adam, toți să învieze într'o di în Iisus Christos*“ (I Cor. XV, 20); că nu numai demonul, primul nostru inimic, să fie învins, ci și mórtea, ultimul nostru vrějmaș să înceteze (I Cor. XV, 26). Almintrelea scopul venirii lui Christos pre pământ, scopul creștinismului întreg nu va fi cu desevărșire atins; omul nu va fi în total mântuit, inimicii săi nu ar fi învinși, și am fi căpătat în Christos mai puțin decât am pierdut în Adam.

2°. După Sântii părinți și învățătorii bisericei, dreptatea și înțelepciunea lui D-zeu cer învierea corpurilor noastre; dreptatea, pentru că corpul omului participă la faptele bune ale sufletului său precum și la toate fără-de legile; prin urmare, după totă dreptatea, corpul trebuie să aibă iarăși parte sa de respălțire sa și de pedepse eterne (1); înțelepciun-

lor : „Dacă D-zeu făcu pre Adam din nimic, îi este mult mai lesne a-l înviea în forma care a avuto, grăuntele fiind acum aruncat în pământ. „Dacă pământul a produs aceia a cărui germine nu era în sînul său, și că fără să fi fost semănat a produs în virginitatea sa, este ceva estraordinariu ca să producă aceia a cărui semănță o are în sine și să producă fiind semănat?“ (Lect. cr. 1837, II, 32, 33).

(1). Cir. Ierusal., Cât. XVIII, n. 4, p. 407, 423; Evs., de Resur. lib. I (in Galand IV, p. 480); Ambros., de Fide resurrect.

nea, căci întru înțelepciunea sa D-zeu creând pre om l'a cumpus din corp și suflet, pentru că sub forma acésta îm- plini destinațiunea sa; prin urmare înțelepciunea divină n'ar fi justificată în faptă, dacă după separarea sa de suflet, corpul omului nu s'ar reuni curênd saũ mai târziu cu cela- lalt spre a reforma tot omul (1).

IV. Învierea morților va fi generală și simultană, adecă toți ómenii vor înviea : „*Precum toți mor în Adam, toți vor reînvia în Iisus Christos*“ (I Cor, XV., 22); toți, nu numai dreptii ci și păcătoșii : „*Toți ómenii, drepti și nedrepti, vor învia într'o di*“ (Fapt. XXIV, 15); toți de odată, dreptii și păcătoșii : „*Vine timpul când toți cei ce sunt în mormênturi vor auzi glasul Fiului lui D-zeu, și vor eși cei ce au facut bune întru învierea vieței; iar cei ce au facut cele rele întru învierea osîndirei*“ (Ión, V, 28, 29). Acéstă generalitate și acéstă simultaneitate a învierii morților era recunoscută de către toți Sântii părinți și învățatori ai bisericei (2).

V. În privința calității lor, corpurile înviete; 1° vor fi *esențial acelêși* care vor fi fost unite cu corpul în viața pre- sentă. Acésta resultă : 1° din ideia despre înviere, care în- sêmná restabilire, restituire la viață a aceia ce este mort și

n. 52 : „Cum omnis vitæ nostræ ratio in corporis animæque consor- tio sit, resurrectio autem aut boni actus præmium habeat aut pœnam improbi, necesse sit corpus resurgere, cujus actus expenditur. . et caet“ I. Damasc., Exp. Cred. Ort. lib. IV, c. 27 : „Dacă sufletul sin- gur s'ar deprinde la practica virtuței, nu mai el ar fi încununat; și dacă nu mai ea s'ar da la plăcere, ar fi cu dreptul ca nu mai el să primescă și pedépsa; dar sufletul ne făcênd nici bine nici rău fără corp, cu dreptul respłata se cuvine a tot sufletului cât si corpului“ (Ibid. p. 303).

(1). Athenag. de Resur. mort. n. 15.

(2). Clem. Rom., Epist. 1, ad. Corint, n. 24; Iustin. Apolog., I, n. 18, 52; Teoph., ad Autol : I, 13; Tertul. de Præscr. hæret, c. 13; Athan. de Incarn. Verbi, n. 10; Hilar. in Ps. LV, n. 7; Cir. Iers. Cat. IV, n. 30. Euseb. in Ps. I, 5; I. Chr. in Ebr. om. 19. 1.

nu formarea saŭ crearea a ceva din nou (1); 2° din esemplul Mântuitorului nostru Iisus Christos, care eși din mormânt cu propriul său corp (Ión. XX, 25, 27); 3° din textele cu totul lămurite ale Sântei Scripturii, unde se dice că *aceia* anume, „*carii sunt în mormânturi*“, vor auđi glasul Fiului lui D-đeŭ, și după ce-l vor auđi vor înviea (Ión. V, 28); că trebuie ca acest corp stricăcios să se îmbrace într-un nestricăciune, și acest corp muritoriŭ într-un nemurire (I Cor. XV, 53) (2), și din învățătura unanimă și constantă a Sântilor părinți și învățători ai bisericei (3).

2°. Dar, pe de altă o parte, vor fi și *deosebite* de corpurile actuale; căci vor înviea transformați după chipul corpului înviat al Mântuitorului nostru, care precum dice Apostolul. „*Va schimba corpul nostru cel prost, și va face conform corpului său glorios*“ (Phil. III, 21). În deosebii, deosebirea acésta a corpurilor năstre înviețe și cele actuale este reprezentată și prin Sântul Apostol Paul: „*Corpul, ca o sēmânța este pus în pământ plin de stricăciune, și se va scula neconruptibil. Este pus în pământ diform, și se va scula glorios. Este pus în pământ fără mișcare, și va înviea plin de vigóre. Este pus în pământul ca un corp animal, și se va scula corp spiritual*“ (I Cor. XV, 42-45); adecă că corpurile înviețe vor

(1). Ουδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστὶν ἢ ἀνάστασις, εἰ μὴ πάντως ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποικατάστασις (Græg. Nis., in Ecclesiast. hom. 1 in Op. t. I, p. 385, ed Morel). Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀνατοιχείωσις (-in Fun. Pulcher. orat. funebr. t. III p. 523). Comp. I. Chrisost. in Corinth. hom. XLI, n. 2.

(2). Σαρὼς ἐδίδαξεν ὡς οὐχ ἕτερον ἀνίσταται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ φθνερόμενον. Οἷον γὰρ τινὶ δακτύλῳ τῷ λόγῳ τουτοῦ αὐτὸ ὑπέδειξε λέγον, τὸ φθαρόν τοῦτο καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο. (Teodoret in I Cor. XV, 53, in t. III. p. 280).

(3). Iren., adv. Hær., II, 59, 5; V, 13, n. 3-3; n. 35; Justin, de Resurr. carn., n. 2. 5 (in Grabe, Spicil. t. II); Teoph. ad. Autol, 1, 12; II, 36; Method. de Resur. c. 12, 13; Cir. Ier. Cat. IV, n. 3. 31; XVII, n. 18; Epiph. Hær. LXIV, n. 64; Ier. Epist. XXXVIII, adv. error. Ión. Hierosol.; August., contr. Faust., XI, 3.

fi *nesticăcióse* și *nemuritoare*, cum ȕicea Mântuitorii : „*Iar cei ce se vor învrednici de vécul acel viitorii și de învierea morșilor nici se vor marita nici se vor însura, caci nici a muri nu vor putea*“ (Luc. XX, 35, 36); cum esplica mai târđii Sântul Apostol Paul : „*Trebuie ca acest corp stricăcios să se îmbrace întru nesticăciune și acest corp muritorii să fie îmbrăcat întru nemurire*“ (I Cor, XV, 53), și precum aii învęțat păriiții bisericeii, (1); glorios săii luminos, ca acel a! Mântuitoriiului nostru Iisus Christos, când s'a schimbat la față pe muntele Taborului (Fil. III. 21) și după făgăduința sa divină : „*Atunci dreptii vor străluci ca sórele întru împărăția Parintelui lor*“ (Mat. XIII, 43) (2); *tarii* și *robusti*; vor fi scutiți de slăbăciunii (3) și în genere de orice infirmități ale vieții presente (4); în fine *spirituale*, în opunere cu corpul nostru actual, *animal pământesc* săii gros, material; se vor arăta în totul «*simplici*, *subțirii*, *ușorii* (5), *ce-rești*. (I Cor, XV, 48, 49), nu vor mai avea nevoie nici de

(1). Iren. Adv. Hær. V, 13, n. 3; Hipol. contr. Græc. et. Platon. n. 2. Hilar. in Ps. 143, n. 7; Teod. Eracl. in Ps. CII, 5. Cir. Ierus. Cat. IV, n. 31 : Toți vom primi corpuri eterne dar nu asemine. Cei dreptii vor primi spre a se împărtași în veci de veselia ângerilor, și păcătoșii spre a suferi chinuri nesfârșite (P. 79).

(2). Atunci, ȕice Scriptura, dreptii vor străluci ca sórele (Mat. XIII, 43) și luna, și ca stelele ceriului (Is. XII, 3). D-deii prevędënd necredința ómenilor, împodobi în timp de vară, pe unii vermi ca să dea diii corpul lor un felii de lumină, ca judecând diii cele ce ved, se credă ómenii cea ce așteptă. Cel ce dă ceva póte să deie totul; cel ce creă vermele lucitorii póte să lumineze pre cei dreptii (Cir. Ier. Cat. XVIII, n. 18, p. 422). Aceiași ideie se află în Chrisostom ad viduam junior., n. 3; Teod. in Philip. III, 21; Greg. c. Mare in Iob. om. XVIII, n. 76.

(3). Orig. c. Cels. IV, 57; Cir. Ier. Cat. XVIII n. 18; St. Vas. c. M. in Ps. CXIV, n. 5.

(4). Hil. in Math-Com. X n. 20; August., De Civ. Dei, XIII, 20.

(5). Cum! vei ȕice. corpul present nu este spiritual? Este spiritual, dar corpul viitorii va fi și mai mult; căci astă-diii harul prisositorii al Spiritului Sânt se îndepărteza adesea de la acei,

mâncare, nici de băutură (I Cor. VI, 12) ⁽¹⁾, nu vor avea necesități trupești, asemenea spiritelor nemateriale, Ângerilor (Luc. XX, 36; Mat. XXII, 30) ⁽²⁾.

3°. Decî este de observat :

a).-Că de și calitățile acestea a corpurilor înviețe ni s'a descoperit în cuvântul lui D-zeu, totuși nu suntem acum în stare de aie determina cu exactitate precum a mărturisit vechii învățătorî renumiți ai bisericeî. «Va fi (corpul în-viat) ȃicea Sântul Ciril al Ierusalimului, spiritual, minunat, așa că ni este cu neputința de a-i espune calitățile cum ar trebui ⁽³⁾».

b).-Că tôte calitățile enumerate aici vor aparține incontestabil corpurilor dreptilor învieți, predestinați la fericirea eternă, dar nu vor aparține tôte corpurile păcătoșilor în-vieți ⁽⁴⁾. Cel puțin nu este permis nici într'un cas de a ȃice

carii păcătuesc mult. . . . Atunci nu va fi așa : Spiritul Sânt va rămânea tot-déuna în corpul dreptilor, și lui î va aparține puterea cu tötă locuința sufletului în corp. Acesta dădea Apostolul a se înȃlege prin espresiunea, *corp spiritual*; sau mai bine, a voit a da a se înȃlege că corpul viitoriu, va fi mai subtil și mai ușor (*χορρότερον και λεπτότερον*) decât corpul actual, că va putea chiar să sbóre în aer sau mai bine și una și alta" (Christ. în I Cor. om. XLI, n. 3).

⁽¹⁾. Este pus în pămênt ca un corp *animal*, adecă gros și muritoriu, și va înviea ca un *corp spiritual* (I Cor., XV, 42-44). Așa fu după înviere corpul Domnului, care pûtu trece prin ușile încuete, nu încercă nici odată ostenelă, n'avu trebuința nici de mâncare, nici de somn, nici de băutură" (I. Damasc. Esp. cred. ort lib. IV. c. 27, p. 306).

⁽²⁾. Isid. Pelus. Epist., lib. III, epist. 77; Hilar., in Ps. CXVIII, lit. III n. 3; August. De Civit. Dei, XIII, 20.

⁽³⁾. Cat. XVIII, n. 18 p. 422; cf. August., Enchirid. c. 92; Serin. CCLXXVII, n. 13.

⁽⁴⁾. Apostolul, mai ântêiu distinge pre păcătoși și pre drepti când ȃice : Corpuri cerești și corpuri pămêntești înȃlegênd prin corpuri cerești corpurile dreptilor, și prin corpuri pămêntești pe cele ale păcătoșilor. Apoi arată aceiași diferința între păcătoși când ȃice : „Nu tot trupul este același trup, că altul este trupul ôme-

de acestea, ca de cele-lalte că se vor scula întru glorie și strălucire, când această calitate este lămurit atribuită nu mai dreptilor de Mântuitorul însuși (Mat. XIII, 43), și n'ar fi în armonie nici cu meritul păcătoșilor învieți, nici cu predestinațiunea lor la chinurile iadului (1). Un singur lucru pôte să fie afirmat cu siguranță : că corpurile păcătoșilor, ca și ale dreptilor, se vor scula nesticăciöse și nemuritoare, pentru că Apostolul, vorbind de toți morții, atribue calitatea acesta tuturor corpurile înviețe. „*Trămbița, ȳice, va suna morții atunci vor înviea într'o stare neconruptibila*“ (I Cor. XV, 52, 53). •Vom înviea, ȳicea Sântul Ciril Ierusalemitenul, și cu toții vom avea corpuri eterne, dar nu corpuri asemenea. Dreptul va primi un corp ceresc, prin mijlocul căruia va putea, cum se cuvine, să aibă împărtășire cu ângerii; iar păcătosul va primi un corp etern, destinat a suferi chinuri pentru păcat arȳend etern în focul, care nu se stinge și rămâind acolo ne consumat (2).

c).-Că chiar corpurile dreptilor nu vor avea tôte în același grad calitățile menționate, cel puțin nu vor avea toți aceeași strălucire, ci fie-care după meritele sale. Căci Sântul Apostol ȳice lămurit : •Sórele are strălucirea sa, care se deosebește de strălucirea lunii, precum și strălucirea unei diferă de strălucirea stelelor; și între stele una este mai strălucită de cât alta. Așa va fi și la învierea morților. (I Cor. XV, 41-42) (3).

nilor, altul al animalelor, altul al paserilor, altul al peștilor (I Cor. XV, 39) etc“ (Chrisost. în I Cor. om. XLII, n. 3).

(1). Toți vor primi un corp după faptele lor. Corpul dreptilor va străluci de șapte ori mai mult ca lumina sórelui, pe când corpurile păcătoșilor vor fi întunecate și infecte, și corpul fie-căruea va manifesta faptele sale, fie-care din noi purtând faptele sale în propriul său corp“. (Sânt. Efrem. Cuv. despre Judecată și Înviere; Oper. St. Păr. XV, 125) Cf. August., Epist. CCV, n. 14.

(2). Cat. XVIII, n. 19, p. 422.

(3). „Toți vor înviea în aceeași vigóre, aceeași nesticăciune,

4°. Erau și unile idei particulare sau conjeturi în raport cu alte calități ale corpurilor înviate, precum sexul, etatea, etc, dar socotinți despre care nu se pôte dice absolut nimic pozitiv din lipsa unei învățături directe, descoperite. Unii, spre exemplu, credeau, că după învierea corpurilor va dispărea deosebirea sexurilor (1); alții din contră susțineau că se va menține (2); alții în fine pretindeau că toți morții vor învia în sexul masculin, socotința, care fu combătută de Fericitul Augustin (3). Aceștia socoteau că toți morții, și bătrînii, și ómenii făcuți, și tinerii, și pruncii, toți vor învia în aceiași etate, „după măsura etăței plenității lui Iisus Christos“ (4); o sémă diceau că nu va fi așa, de și nu credeau iarăși că pruncii și tinerii au să învieze cu etatea în care i-au surprins mórtea, și că trebuie să învie în etate majoră (5).

V. După ce a dezvoltat, pe cât ni era de trebuință și folositoriu, misterul învierii viitoare a morților, Sântul Apos-

aceiași glorie de nestricăciune, dar nu în același grad de onóre (τηής) și integritate (ἀσφραγίας)“ (Chrisost. in 1 Corint. om. XII, n. 5.

(1). Origen. in Efes. V, 28; in Mat. t. XVII, n. 30; Bas. c. Mare asupra Ps. CXIV.

(2). Tertul. de Resur. carn. c. 60; Ieron. Ep. ad Pammach. de error. Ión Hieros.

(3). August. de Civ. Dei. XXII, 17, 18.

(4). „Pruncul a căruí mamă muri cu el, în timpul îngrecării sale, se va arăta la înviere ca om deplin; va recunósce pre mama sa și mama sa'l va recunósce pre el. . . . Creatoriul va învia deopotrivă pre toți fiii lui Adam; precum i-a creat pre toți egali, de asemenea 'i va deștepta pre toți deopotrivă din somnul morței. La înviere nu va mai fi nici mare nici mic. Cel ce se născu înainte de vreme, se va scula ca și cel mare. Nu mai după faptele și modul viețuirii va fi cineva atunci mare și strălucit. Unii vor fi asemenea luminei, alții întunerecului (Eftrem. despre Frica de D-deu și Judecata ultima. Op. s. pâr. XV, 306. 307 cf. Hil, în Mat. coment. c. V, n. 10).

(5). August., de Civ. Dei XXII, 14, 15.

tol Paul ne descoperi și un alt misteriu despre acei cari vor rămânea în viață până la ziua venirii de a doua oară a Domnului nostru Iisus Christos. „*Iacă un misteriu*“, scriea el învățăceilor săi din Corint, cărora li espunea învățătura despre înviere : „*Iacă un misteriu am să vă spun ; nu toți vor muri, dar toți ne vom schimba. Intr'un moment, într'o clipă, la sunetul ultimei trâmbițe*“ (căci trâmbița va suna), „*morții vor înviea într'o stare neconruptibilă, și noi toți ne vom schimba ; căci trebuie ca acest corp muritoriu să se îmbrace în nemurire și acest trup stricacios să fie îmbrăcat întru nesticăciune*“ (I Cor. XV, 51-53). Cu totă scurtimea cuvintelor acestora, totuși se vede aici trei adevăruri.

1°. Schimbarea celor vii în ziua cea de apoi se va face așa de iute ca și învierea morților : „*Intr'un moment, într'o clipă la sunetul ultimei trâmbițe*“.

2°. Acastă transformare se va împlini din aceeași cauză, prin aceeași voce puterincă a lui Christos, care va înviea și pre morți și în același timp : „*Căci trâmbița va suna ; morții atunci vor înviea într'o stare nesticăciósă și noi ne vom schimba*“ (Comp. 1 Tes. IV, 15).

3°. Schimbarea acésta va consta în aceia ce stă și învierea morților, anume : corpurile noastre actuale, stricăciose și muritoare se vor transforma în corpuri nesticăciose și nemuritoare : „*Căci se cuvine ca acest corp corruptibil să se îmbrace întru nesticăciune, și acest trup muritoriu să se îmbrace întru nemurire*“ (Ibid. 53) (1).

Aștă-dî nu suntem în stare a ne esplica acastă transformare viitoare a celor vii ca și viitorea înviere a morților.

(1). Δεῖ καὶ ἐπεὶ τὰ σώματα τὰ μὴ ἀποθνήσκοντα ἠλλαγῆναι καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μεταπεσεῖν (Chrisost. in I Cor. om. XLII, n. 2). V. și Tertul. Apol. c. 18 ; Const. Apost. V, 7 ; Hilar. in Ps. LI, n 10 ; Cir. Alex. de Adorat. in spir. et verit. lib. XVII ; in Ioann. IV, 51 ; Theodoret. in 1 Corint., VI, 51.

§. 165. *Judecata universală în sine : adevărul, forma și caracterile acestei judecări.*

Dupre ce se va arăta pre pământ întru totă gloria sa, Domnul Judecătoriau viilor și al morților și la vocea sa se vor scula din mormintele lor morții și cei vii se vor schimba, atunci va începe pentru ei, „*judecata universală*“.

I. Adevărul judecării universale este necontestabil stabilit prin aceléși mărturiile ale Spiritului Sânt și ale tradițiunei sacre care stabilesc adevărul venirei de a doua oră a Mântuitorului și a învierii morților ; căci aceste adevăruri sunt strîns unite între ele. Așa :

1°. Christos, Mântuitorul nostru, ȃce lămurit : „*Tatal nu judecă pre nimene, ci totă judecata o a dat Fiului. I-a dat putere să judece pentru ca este Fiul omului. Nu vė mirați de acėsta ; căci vine timpul când toți cei din mormėnturi vor auzi vocea Fiului lui D-ȃeu și acei ce vor fi facut fapte bune vor eși întru învierea vieței ; iar cei ce vor fi facut rele întru învierea osîndirei*“ (Ión. V, 22, 27-29). Și în altă împrejurare : „*Fiul omului trebuie să vie întru gloria Parintelui său cu ăngerii săi, și atunci va da fie-căruia dupre faptele sale*“ (Mat. XVI, 27 ; comp. VII, 21-23 ; XI, 22, 24 ; XII 35, 41, 42 ; XIII, 37-43 ; XIX, 28-30 ; XXIV, 30 ; XXV, 31-46).

2°. Sântiți Apostoli predicară dogma acėsta nu cu mai puțină chiaritate : D-ȃeu, „*a hotărît o ȃi în care trebuie să judece lumea dupa dreptatea sa prin acela ce l-a menit*“ a fi judecătoriau ; „*despre care a dat tuturor ămenilor o dovada sigura înviindu-l din morți*“ (Fapt. XVII, 31). „*Iaca vine Domnul cu o mulțime nenumărată din sântiți săi, ca să judece pre toți ămenii și să convingă pre toți impioșii de tóte faptele de nepietate ce le-aă comis*“ (Iud. 14, 15). „*Noi toți trebuie să ne ardtăm înaintea tribunalului lui Iisus Christos, ca să*

priméscă fie-care ceia ce se cuvine faptelor bune saũ rele ce le va fi făcut când era îmbrăcat cu corpul său“ (II Cor. V, 10; comp. Rom., II, 5-7; XIV, 20; I Cor. IV, 5; Efes. VI, 8; Col. III, 24, 25; II Tes. I, 6-10; II Tim., IV, 1; Apoc., XX, 11-15).

3°. Sânta biserica a mênținut constant și a mărturisit adevărul acesta, ca unul din cele mai importante. Se ȃice în Simbolul așa numit Apostolic : «(Cred în Iisus Christos), care s'a înălțat la ceriũ, de unde va veni să judece vii și morți;», în simbolul Niceo-Constantinopolitan : «Și iarăși va veni cu mărire să judece vii și morți;», în cel al St. Atanasie : «Va veni să judece vii și morți, și la venirea sa toți ómenii vor înviea cu corpurile lor și vor da sémă de faptele lor». Acésta repetesc și Sântii părinți și învęători ai bisericeii în scrierile lor ; așa : Policarp (1), Iustin (2), Tertulian (3), Ciprian (4), Ciril Ierusalimiténul (5), Chrisostom (6), și alții (7).

II. Forma acesteii judecãți, cuprinse în cuvântul lui D-ȃeu, ne presintã :

(1). Ὁς . . . λέγει μὴτε ἀνάστασιν μὴτε κρίσιν εἶναι, οὗτος πρωτότόκος ἐστὶ τοῦ σατανᾶ (Epist. ad Philip., n. 7).

(2). Apolog. I. n. 8, 52; Dialog. cum Triph. n. 117, 125.

(3). De Præscr. hæret. c. 13.

(4). Retro est iudicii dies, quem Scriptura S. denuntiat“ (Epist. ad Demetrium c. 8).

(5). Catech. IV, n. 15. p. 67, 68; XV, n. 1, 2.

(6). Dacă nu credeți cuvintelor mele, întrebați pre jidovi, eleni, pre ori care eretic; toți vor raspunde, cu o gură, că va fi o judecată și o resplătire. Și dacă nu te mulțamești cu mărturiile ómenilor, întreabă pre demoni chiar, și-ı veı auđi strigând : Aı venit aici ca să ne muncești înainte de timp“ (Mat. VIII, 29) (La Rom. om. XXXI p. 706).

(7). Athan. de Resurr. mort. c. II; Isid. Pelus. lib. III epist. 37, Teodoreț în Ps. IX, 9.

1°. Pre Judecătoria şedând pe tronul gloriei : „Când va veni Fiul omului întru mărirea sa, însoţit de toţi ângerii, va şede pe tronul gloriei sale“ (Mat. XXV, 31),

2°. Esecutorii voinţei Judecătoriaului şi așa dîcînd asistenţii sîi. Ceî dintîiî vor fi ângerii : „Va trimite pre ângerii sîi cu mare glas de trîmbiţă şi cariî vor aduna pre aleşii sîi din cele patru laturî ale lumei de la o margine a ceriului pîna la alta“ (Mat. XXIV, 31), „cariî vor aduna şi vor da afară din împărăţia sa pre toţi ceî ce sunt ocaşiunii de scandal şi aceî ce sevêşesc fără-de-legea“ (Ibid. XIII, 41), „şi vor despărţi pre ceî reî dintre ceî dreptî“ (Ibid. 49). Ceî din urmă vor fi sînţii, sau ceî mai perfectî dintre ei, precum Apostoliî. „Adevêr dîc vouê“, dîcea Domnul Apostolilor sîi „câ voi, cariî mî-aţi urmat mie, întru renascere, când va şede Fiul omului pre tronul gloriei lui, veţi şede şi voi pe douê-spre-dece scaune judecând cele douê-spre-dece seminţiî ale lui Istrail“ (Mat. XIX, 28). „Aî nu sciţi“, întrebă Sântul Paul pre Corintenî, câ sînţîi trebuie într'o dî să judece lumea“ (I Cor. VI, 2) (1)?

3°. Preveniţiî. Se va videa faţă la judecată toţi ômenii, vii şi morţi : „Şi tôte naţiunile vor fi adunate înaintea lui“ (Mat. XXV, 32), „înaintea lui D-zeu şi înaintea lui Iisus Christos, care va judeca pre ceî vii şi pre ceî morţi întru venirea sa şi întru împărăţia sa“ (II Tim. IV, 1); „câci el a fost pus de D-zeu judecătoriaî vîilor şi al morţilor“ (Act. X, 42); ceî dreptî şi ceî nedreptî : „Noî toţi trebuie să ne arătăm înaintea tribunalului lui Iisus Christos, ca să primescă fie-carele după cum a făcut în corp ori bune ori rele“ (II Cor. V, 10; comp. Ión, V, 29; Rom. II, 6, 7) (2); şi nu numai toţi ôme-

(1). Dumnedeşilor Apostoliî, bine-făcătoriaî mei, când veţi şede pre douê-spre-dece scaune lângă înaltul judecătoriaî ca să judecaţi tótă făptura, faceţi să mē arăt neosîndit şi mē isbăviţi de întunerec şi de tótă munca (Octoich).

(2). Dacă se dîce că nelegiuîţii nu vor înviea la judecată, aces-

nii, ci și toate spiritele cădute, pre care D-zeu, dupre mărturia Apostolului, „n'a cruțat, ci a aruncat întru adânc unde sunt înlănțuiți cu întunerecul, ca să fie chinuiți și să se păstreze acolo până la judecată“ (II Petr., II, 4; comp. Iud., 6).

4°. Materia judecăței. Va avea de obiect, nu numai faptele omului, întru cât Domnul «va da fie-căruia dupre faptele sale (Rom. II, 6; comp. II Cor. V, 10; Iuda, 15) (1), ci și cuvintele : „*Țic vouă că ómenii vor da sémă în ziua judecăței de tot cuvântul nefolositoriu ce-l vor fi grăit*“ (Mat. XII, 36), și chiar cugetările cele mai secrete : „*Că va veni Domnul, care va aduce la lumină cele ascunse ale întunerecului și va face cunoscute sfaturile inimilor; și atunci fie-care va avea laudă dela D-zeu*“ (I Cor. IV, 5; comp. Ap. II, 23) (2).

5°. Despărțirea dreptilor de păcătoși : „*Va despărți pre unii de alții precum desparte păstoriul oile de capre. Și va pune oile de a dreapta sa iar caprele de a stânga*“ (Mat. XXV, 32, 33).

6°. Rostirea sentinței de către Judecătoria : „*Atunci va țice Regele celor de a dreapta : Veniți, bine cuvântați părintelui meu, de moșteniți împărăția, care este gătită vouă dela*

ta va să țică că vor înviea, nu pentru judecată, ci pentru osîndă; căci D-zeu n'are trebuință de o cercetare îndelungată; ci îndată ce vor înviea păcătoșii vor fi și pedepsiți“ (St. Cir. Ier. Cat. XVIII, n. 14 p. 419).

(1). Fie-care va vedea descoperindu-i-se faptele sale, bune sau rele, așa precum le va fi făcut“ (Efr. Cuv. despre Invierea generală; Op. St. P. XIV, 15).

(2). Va fi acolo o cercetare aspră a faptelor celor mai mici, fie bune fie rele, și vom fi pedepsiți pentru o căutătură necuviincioasă; vom da sémă de tot cuvântul zadarnic, fie și în glumă; vom avea a respunde de cugetările intenționale, escesele vóstre. Așa va fi și cu faptele noastre cele bune; un pahar de apă rece un cuvânt dulce, un suspin va avea plata sa“ (Chrisost. în Rom. om. XXXI, p. 706). Nici o mișcare a inimii nu va rămânea ascunsă în ziua aceea, nici o privire a ochilor nu va scăpa la judecată. Chiar o necuviință esprimată în taînă se va descoperi atunci înaintea drep-

întemeierea lumii“ (Mat. XXV, 34). „*Apoi va dice celor de a stânga : Duceți-vă dela mine blestemaților, în focul cel vecinic care este gatit diavolului și îngerilor lui*“ (Ibid., 41).

Sânții părinți și învățători ai bisericei recunoscău descrierea acésta a judecăței universale de incontestabil adevărată și ne-au lăsat în privința acésta explicațiunile lor ⁽¹⁾; dar observară adesea că nu trebuie a fi luată după literă și omenește în toate amănuntele sale. «Scriptura, dice St. Vasilie, face aici o personificare, nu spre a da a înțelege că Judecătorul va propune întrebări fie-căruea din noi său va răspunde preventivului; ci spre a ne face sirguincioși și a ne împedeca ast-fel de a perde din vedere justifierea noastră. Este chiar cu puțință ca de odată, prin o putere nespusă, toate faptele vieței noastre se vor împrișa în memoria sufletului nostru ca pe un tablou. Și ast-fel vom auzi cuvintele acestea : „*Adun toate fără-de-legile lor acele pre care le săvârșesc în toate zilele și pre care le fac în prezența mea*“ (Os., VII, 2). Și cărțile de care vorbește Daniel (VII, 10), ce sunt alta fără nu mai aceste imagini ale tuturor faptelor noastre petrecute cu fidelitate în memoria noastră de Domnul, pentru ca fie-care să-și aducă aminte de tot ceia ce a făcut și pentru ce este pedepsit ⁽²⁾?-Nu trebuie a crede că, venirea Mântuitorului va fi locală și trupescă, ci trebuie a o aștepta

tului Judecătoriu, care judecă public ceia ce e mai secret“ (Efr. despre frica de Dumnezeu și judecata ultimă; Op. St. P. XV, 302).

(1). V. Chrisost. Omil la Mat. XXV, Ilar. și alți comentatori ai Evangheliei aceștia.

(2). Coment. la Isaia I. 18. Op. St. P. VI, 70 : „*Quedam vis est intelligenda divina, qua fiet ut cuique opera sua, vel bona, vel mala, cuncta in memoriam revocentur mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset vel excuset scientia conscientiam atque ista simul et omnes et singuli judicentur. Quæ nimirum vis divina ibi nomen accepit; in ea quippe quodam modo legitur quidquid a faciente recolitur*“ (Aug. De Civ. Dei XXII, 14).

în gloria Părintelui de odată și în tot pământul. ⁽¹⁾ «Nu trebuie a-și închipui cineva că trebuie mult timp fie-căruea spre a se videa pre sine cu toate faptele sale; și pre Judecătoria, și urmările judecăței lui D-zeu, spiritul 'și va represinta toate acestea de odată prin o putere nespūsă; și le va zugrăvi cu culori vii, și în sufletul său independent va videa ca într'o oglindă imaginea a tot ce va fi făcut ⁽²⁾».

III. Din descrierea făcută despre judecata, care va avea loc la sfârșitul lumii, putem deduce și caracterile ei.

Judecata va fi 1°. *Universală*, căci se va întinde asupra tuturor ómenilor, vii și morți, bunți și răi, și chiar asupra ângerilor căzuți. Atunci Domnul „*trebuie să judece lumea*“ (Act., XVII, 31) ⁽³⁾. Va fi 2° „*solemnă și publică*“; căci Judecătoria se va arăta în totă gloria sa, cu toți Sântii Ângeri, și va da dreptate înaintea lumii întregi, în fața ceriului, a pământului și a iadului ⁽⁴⁾. Va fi 3° *aspră și înfricoșată*, căci se va esecuta cu totă asprimea dreptăței divine și nu mai după dreptate; va fi „*divina mâniei și a manifestărei dreptei judecări a lui D-zeu*“ (Rom. II, 5) ⁽⁵⁾. Va fi 4°

(1). Reg. mor. reg. 68. c. 2; Op. St. P. 447.

(2). La Isaia III; 13; ibid VI, 157.

(3). Monarchul 'și schimbă locul ca să facă judecata pre pământ; oștirile sale 'i urmăză cu frică și cu cutremur. Aceste puteri demnitate vin ca să fie martori înfricoșatei judecări, și toți ómenii, câți au fost și vor mai fi pe pământ, stău înaintea Împăratului. Tot ce se va fi născut și se va naște în lume, toți vor veni la priveștiua acésta ca să fie față la judecată“ (St. Efreim despre frica de D-zeu și judecata ultimă. Op. St. P. XV, 305-306).

(4). Va chiema ceriul și pământul ca să fie cu el la judecată și cei din munți și cei din văi se vor arăta cu frică și cu cutremur. Și oștirile cerești și trupele iadului vor tremura înaintea Judecătoriaului neîmblânzit, care va veni însoțit de gróză și morțe“ (Oper. St. Păr. XV, 302-303).

(5). Judecata acésta va fi mică, definitivă, înfricoșată; dar va fi mai mult dréptă decât înfricoșată, sau mai bine dicend va fi cu atât mai înfricoșată cu cât va fi mai dréptă“ (Greg. Naz. Cuv. rostit în prezența părinților. Oper. St. P. II, 55).

„definitivă și supremă“, căci va fixa invariabil pentru eternitate sôrta fie-căruia din cei care vor fi acolo (Mat. XXX, 46).

§. 266. *Imprejurările ce însoțesc judecata universală :*

o1. *Sfârșitul lumii.*

În ziua cea de pre urmă, când se va executa suprema judecată a lui D-șeu asupra întregii lumi, va fi și sfârșitul lumii.

I. Sânta Scriptură arată lămurit : 1° realitatea sa adevărul acestui eveniment viitoriu ; 2° natura și modul său ; 3° legătura intimă cu judecata universală.

1°. Realitatea sa adevărul acestui eveniment. Că lumea actuală va avea sfârșit, acesta se anunță acum în Vechiul Testament, unde Psalmistul șicea lui D-șeu : „*Intru început, tu Dómnne, pământul ai întemeiat, și lucrul mânilor tale sunt ceriurile ; acelea vor peri iar tu rămâi ; și toate ca un vestmânt se vor învechi, și se vor schimba*“ (Ps. CI, 25, 26). Acesta se întărește în noul Testament prin mărturia Mântuitorului nostru Iisus Christos, șicând : „*Ceriul și pământul vor trece*“ (Mat. XXIV, 35 ; comp. V, 18), și făcând învțăaceilor săi promisiunea acesta : „*Iacă eu cu voi sunt până la sfârșitul vécului*“ (Mat. XXVIII, 20). Că sfârșitul lumii se va întâmpla anume în ziua în care va avea loc judecata universală, acesta se vede din cuvintele Mântuitorului în parabola semănătorului : „*Secerășul este sfârșitul lumii ; secerătorii sunt ângerii. Cum deci se smulge neghina și se arde în foc, așa va fi și cu sfârșitul lumii. . Angerii vor veni și vor desparși pre cei răi de cei buni*“ (Mat. XIII, 39, 40, 49 ; comp. XXIV, 29) Acesta rezultă și din aceia ce șise Apostolul Petru : „*Ceriurile și pământul de acum sunt păzite cu grija de același cuvânt, și sunt păstrate ca să fie arse prin foc în ziua judecătii și a ruinei impioșilor*“ (II Petr. III, 7).

2°. Natura și modul acestui eveniment. Prin sfârșitul lumii nu trebuie a înțelege distrugerea și nimicirea sa, ci numai transformarea și reînnoirea sa prin foc. „*Vor peri*“, dice Psalmistul vorbind de ceriul și de pământul de acum; dar mai departe esplică ideia sa: „*Ca un vestmânt se vor învechi*“; se vor schimba (Ps. Cl, 26). Și Sântul Petru, dupre ce a șis, că ceriul și pământul de acum sunt păstrate spre a fi arse în ziua judecăței, prourmază așa: „*Precum vine furul*“ nóptea „*asa va veni ziua Domnului*“ de o dată; și atunci în vuetul unei vijeliî grozave, ceriurile vor trece, elementele se vor disface și pământul va fi ars cu tot ce conține el. Tăria focului va disolva ceriurile și va topi elementele (II. Petr. III, 10, 12). Dar îndată după aceia adaugă: „*Așteptăm după făgăduința sa, ceriuri nouă și un pământ nou în care va locui dreptatea*“ (ibid. 13). Sântul Ión Teologul vedu aceiași aeve în descoperire „*un ceriū nou și un pământ nou, căci ceriul cel dintēiū și pământul cel dintēiū au dispărut*“ (Ap., XXI, 1).

3°. Legătura sa intimă cu judecata universală. Sântul Apostol Paul însamnă ast fel legătura acésta: „*Creaturele așteptă cu mare dorința manifestarea fiilor lui D-șeū, pentru că sunt supuse deșertăciunei și nu de bună voie, ci pentru cel ce le-aū supus, cu speranța, că vor fi scăpate și ele de acéstă subjugare a coruptiunei spre a participa la gloriósa libertate a fiilor lui D-șeū*“ (Rom. VIII, 19-21). În urma căderei omului tótă creatura a fost fără de voie supusă coruptiunei, „*și suspină și se chinuește*“ împreună cu noi (ibid, 22). Când se va sevêrși opera restaurărei omului, atunci, în puterea aceliași legi, și creatura trebuie să scape de subjugare și în genere de tóte urmările funeste ale păcatului; dar lucrarea restatorirei omului se va sevêrși prin judecata universală, la care va avea loc manifestarea fii-

lor lui D-zeu. In același timp decî și creatura, trebuie să scape de aservirea corupțiunii spre a participa la glorioasa libertate a fiilor lui D-zeu, totă lumea materială trebuie să fie curățită de funestile urmări ale păcatului omenesc și reînnoită. Acastă reînnoire a lumii se va întempla în ziua cea de apoi prin foc, așa că în ceriul nou și pe pământul nou nu va mai remănea nimic păcătos și „dreptatea va locui singură“ (II Petr. II, 13).

II. Tóte ideile espuse despre sfârșitul lumii fură predicade de Sântiți părinți și de învățătorii bisericei. Spre exemplu :

Sântul Irineu dicea : Nu esența, substanța creațiunii va trece (căci cel ce o organiză este adevărat și puternic); ci nu mai forma lumii aceștia trece, adevă ceia ce s'a desorganizat. . . . Când decî va trece acastă formă, omul se va reînoui și se va scula întru nestrucăciune, atunci se va arăta un ceriū nou și un pământ nou (1).

Sântul Ciril Ierusalimitenul : Domnul nostru Iisus Christos va veni din ceriū, cu mărire, la sfârșitul lumii aceștia, în ziua ultimă; căci lumea acēsta va avea un sfârșit, și acēstă lume creată se va reînoui. Fiind-că corupțiunea, „furtul și adulteriul“ și tot soiul de păcate, s'a răspândit în lume și s'a comis ucideri preste ucideri (Os. IV, 2), de aceia, pentru ca acēstă locuință minunată a creaturilor să nu remăe pentru tot-déuna, plină de fără-de-lege, va trece lumea acēsta ca să se arate mai bună. . . . Domnul va cufunda ceriul, nu ca să-l nimicēscă, ci să-l facă a se arăta din nou sub o formă mai bună. Ascultați cuvintele Profetului David : Intru început, Dómne, pământul ai întemēt, și ceriurile sunt lucrul mânilor tale (Ps. CI, 25); acelea vor peri, iar tu remăi în veci (ibid 26). Dar, va dice cineva, pen-

(1). Adv. Hær, V. c. 36.

tru ce ȕice el lămurit : «Vor peri? Acesta se esplică prin cuvintele următore : «Tôte ca un vestmânt se vor învechi, ca pre o haină le vei schimba, și se vor schimba». Căci precum se ȕice de om că *piere* după cuvintele aceste : „*Dreptul piere și nimene nu măi cugetă la el*“ (Is. LVII, 1) pecând el așteptă învierea, așa așteptăm un feliū de înviere și a ceriului chiar (1).

Sântul și Marele Vasilie : «Putem să luăm ca o prevestire a dogmelor despre sfârșitul lunei și schimbarea lunei cea ce aflăm acum pe scurt descoperit în primul cuvânt al învățătorei înspirate : „*La început creă D-ȕeū*“ . . ; cea ce a început cu timpul trebuie să se finescă necesar în timp. Dacă ceva are un început temporal, nu te îndoi de sfârșitul său : Dar ei (învățații păgânismului) nu putură afla nici un mijloc spre a pricepe pre D-ȕeū, Creatoriul universului și dreptul Judecătorei, respălând fie-căruea după faptele sale, și a-și pune în gând ideia despre sfârșit, decurgând din ideia despre judecată, pentru că trebuie ca lumea să se schimbe dacă sufletele sunt chemate la un alt gen de viață. Căci, precum viața presentă are calităȕi în armonie cu lumea acesta de asemenea esistența viitoare a sufletelor noastre va avea o menire conformă cu starea sa (2).

Fericitul Ieronim : «Ps. CI, 27, arată lămurit că sfârșitul lunei nu însemnă o nimicire, ci o îmbunătățire a stărei sale. De asemenea se scrie că : „*Lumina lunei va deveni ca lumina soarelui*“ (Is. XXX, 26) cea ce însemnă, că cea ce esista măi înainte nu se va distruge ci îmbunătăȕi. Să nu uităm cea ce s'a ȕis : forma trece, dar nu însăși substanța. Sântul Petru exprimă aceeași idee (II Petr. III, 13). . . El nu ȕice : Vom vedea alte ceriuri și un alt pământ ; ci ; ce-

(1). Catech. XV. n. 3.

(2). Omelie Exaimeron : Oper. St. par. V, 6, 7.

rurile și pământul, care erau mai înainte și care s'au învechit, vor fi înlocuite prin altele mai bune (1).

Așa, au învățat și Iustin Martirul, Atenagora, Tatian, Teofil de Antiohia, Minuțiu Felix, Ipolit, Metodiū și alții (2). Sinodul al cincilea ecumenic, refutând diferitele erori ale origeniștilor, condamnă între altele public ideia lor greșită că lumea materială va fi nu numai transformată, ci chiar nimicită (3).

§. 267. *Sfârșitul împărației harului lui Christos și începutul împărației gloriei. Observări asupra Chiliasmului său domniei de o mie de ani a lui Christos.*

Cu sfârșitul lumii materiale și transformarea sa într'o lume nouă, mai bună decât lumea actuală, sosește și sfârșitul domniei harului Mântuitorului și se manifestă domnia eternă a lui D-zeu, domnia gloriei.

I. Că sfârșitul domniei harului Domnului Iisus va avea loc în timpul acesta, acesta o exprimă destul de lămurit Sântul Apostol Paul când, vorbind despre învierea morților, la adoua venire a Mântuitorului, scria Corintenilor : „*Præcum toți mor în Adam, toți vor reînvia în Iisus, și fie-carele în starea sa,*“ Iisus Christos cel dintâiu ca „*începătură a toate, apoi acei cari sunt ai lui, cari au crezut venirei sale.* După aceia va veni sfârșitul, când va depune împărația sa lui D-zeu, Părintele său, și va nimici totă stăpânirea, țaria, totă puterea. Căci Iisus Christos trebuie să domnească până ce-î va

(1). In Esai. LXV.

(2). Iustin, Apolog. I, n. 59; II, n. 7; Athenag., Legat., 22; Tatian adv. Græc. c. 25; Teof. Antioch. ad Autolic., II, 37, 38; Min. Felix, Octav., c. 34; Hipol, de Christ. et Antichr., c. 64; Method. Conviv. decem virg., orat. IX, n. I; Origen.; Adv. Cels. IV, 11, 12; V, 15; August. De Civit. Dei XX, 16.

(3). Can. X, XI.

supune *Părintele său* pre toți inimiții săi sub picioare. *Mărtea* va fi însă cel din urmă inimic care se va nimici“ (I Cor. XV, 22-26; comp. Mat. XIII, 24, 30, 39). Și acest din urmă inimic va fi învins anume, când toți ómenii „vor înviea într' o stare de nestricăciune“ (ibid., 52), și toate făpturile vor fi „scăpate de această subjugare spre a se împărtași de glorioasa libertatea fiilor lui D-zeu“ (Rom. VIII, 21), și că „cuvântul acesta al Scripturii se va împlini : *Biruitu-s'a mărtea. Morminte! unde-ți este biruința? Mărte, unde ți este boldul?*“ (I Cor. XV, 54, 55).

II. Spre întemeierea ideiei aceștia, că după sfârșitul domniei harului se va manifesta o nouă domnie a lui D-zeu, domnia gloriei, care va fi în veci a Domnului împreună cu Părintele și Spiritul Sânt (1) trebuie să cităm. :

1°. Pre de o parte, cuvintele Mântuitorului : „*Atunci*“ (adecă îndată după judecata universală, prin urmare după sfârșitul domniei harului) „*dreptii vor străluci ca sórele întru împărăția Parintelui lor*“ (Mat. XIII, 43) și acestea : „*Acolo va fi plângere și scrișnirea dinților, când veți vedea pre Abraam, Isaac, Iacob și pre toți profetiți întru împărăția lui D-zeu și voi cei-lalți veți fi alungați afara. Va veni dela resarit și dela apus, dela Međa-nópte la méđa di carii vor avea loc în împărăția lui D-zeu*“ (Luc. XIII, 28, 29). Apoi mărturia dată de Sântul Apostol Paul, că dupre învierea morților „*trupul și sângele nu pot să poséda împărăția lui D-zeu*“ (I Cor. XV, 50) și „*că cei nedrepti nu vor fi moștenitori ai împărăției lui D-zeu*“ (I Cor. VI, 9; comp. Gal. V, 21; II Tes. I, 5).

2°. Pre de altă parte, cuvintele ângerului Gabriel către prea Sânta Fecióra despre Mântuitorul nostru Iisus Christos : „*Și împărăția lui nu va avea sfârșit*“ (Luc. I, 33); ace-

(1). „Și iarăși va să vie să judece viii și morțiți și se domnéscă. etern, și domnia sa nu va avea sfârșit“ (Cerem. primirei eterod.)

le ale Sântului Apostol Petru : „Vi se va da de a intra întru împărăția eternă a lui Iisus Christos, Domnul și Mântuitorul nostru, cu o bogată îmbelșugare“ (II Petr. I, 11); acele ale Sântului Paul : „Tóte le sufer din dragoste către cei aleși, ca să câștige și ei mântuirea care este în Iisus Christos, cu gloria ceriurilor“ (II Tim. II, 10). „Este un adevăr prea sigur că, dacă murim cu Iisus Christos, vom și viețui cu el; dacă suferim cu el, vom împărăți cu el“ (Ibid. II, 12). „Dacă suntem fiți suntem și moștenitori ai lui D-zeu și împreună moștenitori ai lui Iisus Christos, nu mai să suferim cu el, ca să fim prêmăriți cu el“ (Rom. VII, 17). „Domnul mă va izbăvi de tótă lucrarea cea rea, și mântuindu-mă, mă va conduce întru împărăția sa cea ceréscă. Căruca fie mărirea în vecii vecilor. Amin“ (II Tim. IV, 18). În fine, cuvintele Mântuitorului însuși, din Apocalipsa Sântului Ión : „Orî cine va birui, îl voi pune să ședă cu mine pe tronul meu, precum și eu biruind stau cu Părintele pre scaunul său“ (III, 21).

Sânții părinți și învățători ai bisericei învățau iarăși, ca și Sânta Scriptură, că judecata universală va pune capăt domniei harului și se va arăta domnia gloriei (1). Iacă spre esemplu în ce termină să exprimă :

Sântul Zeno de Verona : „Apostolul Paul (I Cor. XV, 24) vorbește de domnia temporală a lui D-zeu manifestată în trup; el avea în vedere acea domnie, la sfârșitul căria Domnul va veni să judece viii și morții. Acésta se confirmă chiar prin contest, unde se dice că Iisus Christos trebuie să domnescă cu sânții săi până ce se va nimici tótă stěpânirea, tótă domnia, tótă puterea, până ce va pune sub picioarele sale pre toți inimiții săi și mórtea, inimicul cel mai de pre urmă, se va estermina (I Cor. XV, 24-26). Dar Sântul Evangelist Luca (I, 34) și Solomon (Prov. III, 4-8) vorbeau de

(1). Greg. Nazianz. Cuv. despre Teologie IV, Oper. St. Par. III, p. 81-82; Chrisost, in I Cor. omil. XXXIX, ad verba XV, 24.

acésta împărăție primordială, împărțită din totă eternitatea prin Fiul, în care acesta nu primi domnia dela Părintele și nu o va depune nici odată Părintelui său; căci în tot-deuna a domnit cu Părintele său, precum țice el însuși: „*Împărăția mea nu este din lumea acésta*“ (Ión. XVIII, 36). Apostotul Paul exprimă și mai lămurit încă ideia acésta, când țice; că curvariul său necuratul, său avariul, care este idololatra, nu va avea clironomie întru împărăția lui Christos și a lui D-țeu (Efes. V, 5), arătând prin aceia că împărăția Părintelui și a fiului este aceiași ⁽¹⁾.

Sântul Ciril Ierusalimiténul: „Va domni în veci Acela, care are să judece viii și morții, Acela care a murit pentru cei vii și pentru cei morți, precum țice Sântul Pavel: „De aceia a murit Iisus Christos și a înviat ca să împărățescă preste cei morți și preste cei vii“ (Rom. XIV, 9). . . Cineva îndrăsni a țice; când lumea se va sfêrși, Iisus Christos nu va mai domni; că cuvântul, eșit din Tatăl, se va întorcede la Părintele și nu va mai fi. Ast-fel a blasfemat spre propria-și osindă, pentru că n'a luat sémă la cuvintele Domnului: Fiul rămâne tot-deuna (Ión. VIII, 35) și la acele ale lui Gabriel: „*Va domni în veci peste casa lui Iacob și împărăția sa nu va avea sfêrșit*“ (Luc. I, 34).

Și voiți să știți pentru ce acei ce învață o altă doctrină aũ ajuns la acésta absurditate? Pentru că ei aũ cetit cu gândrêu aceste cuvinte bune ale Apostolului: „I se cuvine să împărățescă până ce'i va pune Părintele sub picioare pre toți inimicii săi“ (I Cor. XV, 25). Și ei pretind că, când toți inimicii săi vor fi la picioarele sale, va înceta de a domni; dar acésta e o socotință necugetată și cu totul greșită; căci acel ce împărătea înainte de a supune pre inimicii săi nu va domni el ore cu atât mai mult dupre ce-i va învinge ⁽²⁾?

(1). Asupra Cuvintelor I Cor., XV, 24; Lect. cr. 1837, II, 18, 19.

(2). Catech. XV, n. 26, 27, 29, pag. 335-338.

III. Ceia ce am ȕis despre judecata universală cu tôte împrejurările sale, fie premergătoare, fie insoțitoare, servește firește a determina modul cum trebuie să privim învățatura despre *Chiliasm* (Χιλιζμοδς-o mie de ani), sau domnia de o mie de ani a lui Iisus Christos. Iacă substanța acestei învățături : «Mult timp înainte de sfârșitul lumei, va veni Iisus Christos pre pământ, va zdrobi pre Antichrist, va înviea nu mai pre cei drepti, va întemeia pre pământ o împărăție nouă, în care dreptii, ca resplătire pentru faptele și necazurile lor, vor domni cu el prin o mie de ani, bucurându-se de tôte bunurile vieței temporale; apoi va veni o a doua înviere, învierea generală a morșilor, judecatu universală și resplătirea pentru eternitate». Dar învățatura chiliaștilor fu cunoscută sub douē aspecte diferite. Unii ȕiceau că Christos, întemeind pre pământ împărăția sa de o mie de ani, va restabili Ierusalimul în tôte strălucirea sa, va pune iarăși în vigore legea cerimonială a lui Moisi cu numeroșele sale sacrificii, și că fericirea dreptilor ar consta în tot soiul de plăceri sensuale. Așa ceva începu a învăța acum în vécul dinteiu ereticul Cerint, pētruns de credințele false iudaice și gnostice (1). După dēnsul veniră, profesând aceiași învățatură, alți eretici iudaisatori, Ebionișii (2), Montaniștii (3); în fine, în vécul al patrulea, ereticul Apolinarie cu toți sec-tatorișii săi (4). Alții afirmau, din contra, că fericirea dreptilor, prin o domnie de o mie de ani a Domnului va consta numai în plăceri nevinovate, curate și spirituale, și nu predicară reînnoirea Ierusalimului, nici restabilirea legēi cerimo-

(1). Eus. Hist. Eccl. III, 28; VII, 25; August., Hæres. c. 8; Theod Hæret. Fab. II, 3.

(2). Ieron. Coment în Is. LXVI, 20.

(3). Tertul., adv. Marcion., 1, 29; IV, 29; V, 10; de Resurr. carn. c. 25.

(4). St. Vas cel Mare, Epist. CCLXV, n. 4; CCLXV, n. 2; Greg. Naz. Epist. 1 și 2 ad. Cledon.

niale a lui Moisi. Sub aspectul din urmă ideia despre chiliasm fu propusă pentru prima óră de Papias, care viețuea acum în vécul apostolic (1); apoi se află în Iustin Martirul, Ireneu, Ipolit, Metodie și Lactanțiu (2); mai târziu fu reînviată cu óre care particularități de anabapțiști, Swedenborgieni și alți mistici și iluminați (3); dar nu se póte admite nici într'un chip de către creștinul ortodox. Căci :

1º. Și într'un feliu și în altul se întemeiază pe presupunerea că va fi o îndoită înviere a morților; cea dintâiu, o mie de ani înainte de sfârșitul lumii, -numai pentru cei drepți; alta, tot înainte de sfârșitul lumii, pentru cei păcătoși; după care va avea loc judecata universală și răsplătirea eternă; pe când Mântuitorul nostru însuși învăța lămurit, că va fi o singură înviere a morților, înviere generală în ziua cea ultimă; că atunci la vocea sa, toți de o dată, drepții și păcătoșii, se vor scula din mormintele lor, vor auzi nemijlocit din dumnezeésca sa gură ultima lor judecată și vor primi răsplătirea lor definitivă (Ión. V, 25, 28, 29; VI, 40, 54; Mat. XIII, 40-42; XXV, 31-46).

2º. Sub cele două aspecte ale sale, învățătura acesta admite că Iisus Christos va veni pre pământ cu o mie ani de înainte de sfârșitul lumii, cu totă învățătura cuvântului lui D-zeu, care nu predică decât două venituri ale Domnului; întâia, umilită sau înjosită, care a și avut loc pentru răs-cumpărarea noastră; a doua a gloriei, care trebuie să aibă loc la sfârșitul lumii, când Mântuitorul nostru se va arăta ca să judece viii și morții (Mat. XIII, 40-43; XXIV, 27-51; XXV, 31-46).

(1). Euseb. Hist. Eccl. III, 39; Ieron. Catal. cap. 18.

(2). Iustin, Dial. cum Tryph., n. 80, 81; Iren., ad. Hær. V, 31, n. 1 (cf. Euseb. Hist. eccl. III, 39); Hippol., apud Phot. Bibl. cod. CI; Method. Convin. decem virg. orat. IX, n. 5; Lactanțiu. Inst. divin., VII, 24, et sq.

(3). Cf. Wiest. Demonstr. dogmat. t. VI. §. 296.

3°. Sub ambele chipuri ale sale admite, că după sfârșitul domniei harului și înainte de împărăția gloriei, va fi o domnie mijlocie, o a treia domnie a lui Christos, a cărei sfârșit se va întâmpla la capătul miei de ani, pe când cuvântul lui D-zeu vestește numai două împărății ale Mântuitorului : Domnia harului, care va dura până la sfârșitul lumei și judecata universală (I Cor. XV, 25), și Domnia gloriei, care va începe îndată după judecata universală și nu va avea sfârșit (Luc. I, 33; II, Petr. I, 11).

4°. Sub aspectul dintâi contradicție, în deosebire, ceea ce ne vestește cuvântul cel sânt, că „după înviere nici se vor mărita, nici se vor însura“ (Mat. XXII, 30; Luc. XX, 34); că „*Impărăția lui D-zeu nu va consta în beutură nici în mâncare*“ (Rom. XIV, 17), că și legea cerimonială a lui Moisi, care avea o însemnătate figurativă până la venirea Mântuitorului, a încetat pentru tot-déuna și a fost înlocuită de El prin o lege mai perfectă, legea Testamentului nou (V. §. 146).

5°. Că dacă unii învățători vechi ai bisericei, precum Iustin, Irineu, Metodiul împărtășiră ideia despre chiliasm sub aspectul din urmă, de sigur acesta a fost numai o socotință particulară a lor și nici de cum o dogmă, după mărturia lui Iustin chiar, care declară că crede așa cu alții câți-va, adaugând că mulți creștini, de o credință curată și ortodoxă, nu împărtășesc părerea sa (1).

6°. Acesta este cu atât mai sigur cu cât pe timpul acela chiar și alți învățători ai bisericei se rădicară de a dreptul în contra învățătorei chiliasmului, între alții : Caius preot din Roma (2), St. Dionisie din Alexandria (3), Origen (4) Eu-

(1). Dialog cum Triph. n. 80.

(2). Euseb. Hist. eccl. III, 28.

(3). Euseb. Ibid. VII, 24; Ieronim. Catal. c. 69; Theod. Hæret. Fab. II, 2.

(4). De Princip. II, 11, n. 2; Prolegom. în Cantic.

sebiu Cesarénul (1), Tichon Africanul (2), Sântul și Marele Vasilie (3), Sântul Grigorie Teologul (4), St. Epifanie (5), Ieronim (6) Filastriu (7) și Augustin (8), cariî calificară speranțele chiliaștilor de invențiunii ușore, fabule ridicule, nebunii, și tot odată în opunere cu Sânta Scriptură (9).

7°. Cu tôte acestea, dacă și s'ar fi ținut cineva de învățătura Chiliasmului ca de o socotință particulară, n'au putut fi decât înainte de a se pronunța biserica ecumenică în privința acésta; dar, în dată ce sinodul II ecumenic (în 381), condemnând tôte socotințele ereticului Apolinarie, condemnă și învățătura sa despre domnia de o mie de anî a lui Christos și înseră chiar în simbolul credinței cuvintele acestea despre Iisus Christos; „și împărația lui nu va avea sfârșit“, de atunci nu mai este permis unui creștin ortodox de a mărturisi învățătura acésta, fie chiar ca opiniune particulară.

8°. Spre întemeierea socotințelor lor, chiliaștii se provocară și se provócă încă la capitolul XX al Apocalipsei, unde se espune vedenia Sântului Ión Teologul, vorbind despre *Angerul* care avea cheile iadului, cum se pogori el din ceriî, înlănțui pre Satan și-l închise în abis pentru o mie de anî; cum apoi se întêmplă „prima înviere“ în care discipulii lui Christos „întrară în viața și domniră cu Iisus Chris-

(1). H. E. III, 28, 39; VII, 24.

(2). Veđi Genad. Catal. c. 18.

(3). Epist. CCLXVIII; Oper. St. par. XI, 249; CCLXV; ibid 255.

(4). Ep. II ad Cledon; Oper. St. par. VI, 211.

(5). Hæres. LXXVII.

(6). Comm. in Is. XXX, 26; LIV, 11; LV, 3; LVIII, 14, în XVI, 35; în Zach. XIV, 61.; în Mat. XIX, 29.

(7). Hæres. LIX.

(8). De Civit. Dei XX, 7; Hær. VIII.

(9). Orig. Proleg. in Cantic.; Epiph. Hær. LXXVII; Euseb. Hist. eccl. III, 28 s. a.

tos prin o mie de ani“ ; cum, trecând terminul acesta, „Satan se va deslega și va eși din închisóre. . pentru puțin timp, și va amăgi națiunile care sunt prin cele patru laturı ale lumii“ ; cum în fine, îndată după aceea, va urma judecata tuturor morților învieți și resplătirea eternă pentru ei și pentru Satan.

Dar :

1°. Se scie că Apocalipsa este o carte profetică și profund misterioasă, al cărei înțeles precis nu se pöte da. Este cu totul în contra regulelor Ermineuticeı sacre a lua după literă locurile profetice ale Biblieı, când se presintă ast-fel în contradicere cu alte locuri lămurite și directe ale acestei cărți sante ; sciınța acesta voește cu drept cuvânt ca în asemenea casuri se înțelegem profețiile într'un sens misterios, pentru că D-zeu, care dădu descoperirea ómenilor, nu pöte să se contradică nici odată.

2°. Pe cât este cu putință a pătrunde înțelesul misterios al capitolului XX din Apocalipsă, iacă cum l'a esplicat, după Fericitul Augustin, cei mai buni comentatori ai acestei scrieri inspirate. Sub numele de ânger pogorit din ceriü și având cheile iadului, se înțelege Ângerul Alianței, Domnul Iisus, care vine pe pământ „ca prin mörtea sa se zdrobésca pre cel ce avea stăpânia morței, adevca pre diavolul“ (Ebr. II, 14), spre „a nimici lucrurile diavolului“ (I Ión. III, 8) „și să-l alunge“ (Ión. XXII, 3). Înțelesul acestor expresiuni ; „a lega pe diavolul și a-l pune la închisóre“, este că Domnul, prin predica sa, prin faptul că a isbăvit adesea îndrăciți de spiritele care'i poseda, și cu deosebire prin mörtea sa, a alungat în adevër pre demoni, a legat pre cel tare (Mat. XII, 29), a desarmat începătoriile și puterile și i a dus sus cu triumf în fața lumii întregi, după ce i-a învins prin crucea sa (Col. II, 15). Domnia de o mie de ani a lui

Iisus Christos, este tot restimpul nesfârșit cuprins între începutul domniei harului pe pământ, sau mai bine de când, sub domnia lui Constantin cel Mare, credința creștină deveni triumfătoare și domnitore pe pământ, și sfârșitul lumii, conform cu ceea ce cetim în Psalmistul : «Pururea ș'a adus aminte de legătura sa, de cuvântul ce l-a rostit ca să se împlinescă într'o mie de neamuri (CIV, 8) unde expresiunea „o mie de neamuri“ înseamnă toate neamurile omenescii viitoare până la sfârșitul lumii. Prima înviere este învierea omenilor în creștinism, înviere spirituală, care începe prin întorcerea lor, justificarea și regenerarea lor după cuvintele acestea : „*Scolă-te cela ce dormi, ești dintre morți și te va lumina Iisus Christos*“ (Efes. V, 14; comp. Ión. V, 24); și finindu-se cu timpul, când sufletele creștinilor adevărați trec din viața presentă, care fu întru cât-va mărta pentru ei, la adevărata viață cu Iisus Christos. Cât despre aceia ce se anunță mai departe; că diavolul va fi deslegat și scos din închisore pentru puțin timp, spre a amăgi poporele, aceia înseamnă ivirea lui Antichrist pe pământ cu puțin înainte de sfârșitul lumii. In fine judecata rostită asupra tuturor morților învieți și răsplătirea păstrată lor și lui Satan este judecata ultimă, universală, și răsplătirea de pre urmă, definitivă (1).

II. Despre răsplătirea după judecata universală.

§. 268. Legătura cu cele precedente și caracterul acestei răsplătiri.

Inchiind judecata universală, dreptul Judecătoriau va pronunța sentința sa definitivă asupra dreptilor și păcătoșilor.

(1). Augustin, De Civ. Dei, XX, 7. Mai pe larg vezi comentariul capitolului acestuia din Apocalipsa în Script. Sacr. Curs. compl. t. XXV, p. 1409-1422. Paris 1842.

Celor dintău li va dice : „*Veniți bine-cuvântați Părintelui meu, de moșteniți împărăția care vi s'a pregătit dela întemeierea lumii*“ (Mat. XXV, 34); și celor-lalți : „*Duceți-vă dela mine blestemaților în focul cel de veci care este gătit diavolului și ângerilor lui*“ (ibid., 41) (1). Și îndată aceștia se vor duce în munca vecinică iar dreptii în viața de veci (ibid. 46). Acastă respătire după judecata universală va fi *complectă*, perfectă, definitivă; *complectă*, adecă nu numai pentru suflet, ca după judecata particulară a omului, ci pentru suflet și corp tot odată, pentru omul întreg; *perfectă*, pentru că va consta, nu în începuturi de fericire pentru cei drepiți și de chinuri pentru cei păcătoși, cum se întâmplă după judecata particulară ci în perfecțiunea fericirii și a muncilor, conform cu meritele fie-căruea; *definitivă* în fine, căci va rămânea etern invariabilă pentru toți, și nici unuș păcătos nu i va mai fi cu puțință de a scăpa vre o dată din iad, cum se întâmplă după judecata particulară (Mart. ort. p. 1 resp. 60, 68; comp. §. §. 252, 257, 258).

§. 269. *Respătirea păcătoșilor; în ce va consta chinurile lor.*

Cuvântul D-șeesc descrie în felurite chipuri și în deosebite teliuri pedepsele la care vor fi condamnați păcătoșii de către dreptul județ al lui D-șeu.

(1). El dice condamnaților : Duceți-vă de la mine blestemaților ! El nu dice : Duceți-vă dela Părintele, pentru că nu ia blestemat Părintele ci faptele lor proprie. El dice : Duceți-vă în focul cel vecinic, gătit, nu pentru voi ci pentru diavolul și ângerii lui. Când vorbește de împărăție, după ce a dis : Veniți bine cuvântați Părintelui meu de moșteniți împărăția adauge : care vi s'a gătit dela întemeierea lumii; dar vorbind despre foc s'a esprimat almintrelea; el dice : care este gătit diavolului și ângerilor lui. Căci eu am pregătit împărăția; iar focul nu l'am pregătit pentru voi, ci

I. Ea vestește mai întêiu că vor fi depărtați dela D-zeu și blestemați : „*Duceți-vă dela mine, blestemaților*“ (Mat. XXV, 41), li va dice înfricoșatul Judecătoriu : „*Nu știu de unde sunteți. . . Duceți-vă de la mine, voi toți cei ce săvârșiți fără-de-legea*“ (Luc. XIII, 27 ; comp. Math. VII, 21). Și această îndepărtare a lui D-zeu cu acest blestem, va fi acum pentru acei păcătoși pedepsa cea mai mare. „*Pentru cel ce simte și judecă, observă St. Chrisostom, a fi alungat dela D-zeu este a suferi gheena*“ (1). Nesuferită este gheena cu chinurile sale. Dar, închipuiți-vă miș de gheene ; nu este nimic în comparare cu nenorocirea de a fi privat de această glorie norocită, de a fi urit de Christos și a-l auzi dicându-ne : Nu știu de unde ești, și a ne acusa dicând, că a flămânzit și nu l-am săturat ! Căci de o mie de ori e mai bine de a fi fulgerați de cât de a videa fața dulce a Domnului înturnându-se dela noi și ochiul său senin neputând să caute asupra noastră (2). Trebuie a ne aduce aminte că păcătoșii vor fi pentru tot-déuna depărtați de D-zeu, adecă pururea lipsiți de acest bine înalt, întru carele ar fi putut găsi satisfacere deplină la toate trebuințele sufletului lor creat după chipul lui D-zeu, că vor fi alungați de Părintele lor, de Mântuitorul lor, care se îngrije de ei cu atâta dragoste și revărsă asupra lor atâtea bine-faceri și că de atunci nu se vor mai învrednici de a mai videa fața sa luminosă și de a intra întru bucuria Domnului lor ; că, ne mai fiind distrași de lume și trup, care, învieța prezentă, fură pentru ei cauza nepăsăreii, se vor simți cu atât mai cumplit însetați prin dorința apăsătoare a sufletului, care prin firea sa tinde către D-zeu, o sete pe care nimic nu o pôte potoli. Atunci pentru diavolul și ângerii săi. Dar fiind-că voi singuri v'ați aruncat în foc, acușați-vă singuri pre voi“ (Chrisost in Mat. om. LXXIX, t. III, 362-363).

(1). In Rom om. V, p. 95.

(2). In Math. om. XXIII, t. I, p. 495.

va începe pentru acești nenorociți „*a doua mörte*“ (Ap. XX, 14), mörtea cea mai cumplită, în eterna depărtare de Isvorul vieții.

II. Cuvântul dumnezeesc mai anunță, că păcătoșii vor fi lipsiți de toate bunurile împărăției ceriurilor, care vor fi partea dreptilor. Iusuși Domnul asigură că atunci „*mulți vor veni dela resărit și apus și vor avea loc la masă întru împărăția ceriurilor cu Abraam Isaac și Iacob, fiți nedemni de împărăție vor fi aruncați în întunerecul cel mai din afară*“ (Mat. VIII, 11, 12; comp. XXII, 12), și acolo în chinuri, vor vedea de departe pre Abraam și pre drepti în sinul său“ (Luc. XVI, 23). Ast-fel vor fi, ȳice Chrisostom, chinurile, necazurile și strîmtoririle ce le va produce această privațiune de bunuri; că chiar dacă nu li s'ar fi păstrat nici o muncă celor cariți păcătuesc aici, acesta nu mai ar fi de ajuns spre a tulbura și sfâșia sufletele noastre cu mai multă putere decât muncele gheenei. . . . Și mai departe : „*Multe spirite nesocotite voesc numai să scape de gheenă ; dar eu privesc ca o pedepsă mult mai grozavă decât gheena de a nu fi în gloria acesta, și acel ce este lipsit de ea trebuie, cred, să plângă mai puțin pentru chinurile gheenei decât de privațiunea bunurilor ceriului, căci nu mai acesta este pedepsa cea mai grozavă (1)*„.—*Sciū că mulți să tem de gheenă ; dar socot că privațiunea acestei gloriī este o muncă mai grozavă decât gheena (2)*„.

III. Scriptura face amintire și de locul în care vor fi aruncați păcătoșii și societatea în care vor fi. Locul acesta se numește câte odată *abis*, loc înfricoșat chiar și pentru demoni (Luc. VIII, 3), când *iad* (XVI, 22), când gheena fo-

(1). Serm. 1 cătr. Theod. cădut; Lect. cr. 1844. 1, 370, 375.

(2). In Math. hom. XXIII, t. 1 p. 494.

cului (Mat. V, 22, 28), când „*cuptoriul de foc*“ (ibid. XIII, 50), locul arđătorii de foc și de puciósă. (Ap. XIX, 20, XX, 14; XXI, 8). Și acolo pécătoșii nu vor vedea împrejurul lor, în eternitate, pe nimene altul, fără numai spirite rele, acești reprobai cari fură cauza principală a căderii lor (Mat. XXV, 41). «Cel ce a pécătuit pre pământ, a mâniat pre D-đeū, și a desprețuit lucrurile sale, acela va fi aruncat întru întunerecul cel mai din afară, acela va fi înghițit de grosavul abis plin de foc și de sulfure. Cel ce se mânie, închide inima sa spre a urî pre aprópele seū, acela va fi dat de ângerî la chinurî amară (1)».

IV. Scriptura vorbește și de chinurile lăuntrice ale pécătoșilor în Iad. Atunci se împlini asupra lor în tótă întinderea sa cuvântul Apostolului : „*Intristarea și desperarea vor împovora sufletul fie-cărui om care face răul*“ (Rom. II, 9). Amintirea trecutului lor, pre care-l petrecură așa de nebu-nește în viciu, împutările continue ale conștiinței lor pentru tóte fără-de-legile lor, părerea de rău târđie că nu s'a folosit de mijlócele pre care le acorda D-đeū pentru mântuirea lor, simțirea chinuitoare că s'a lipsit de posibilitatea de a se căi, de a se îndrepta de a se mântui, Iacă pentru acești nenorociți subiecte de chinurî continue : „*Ei vor dice în sine, caindu-se și gemând în strîmtorarea spiritului lor : Am rătăcit afară din calea adevărului, și lumina dreptatei n'a luminat ochii noștri, și sórele înțelegerii n'a resărit preste noi. Ne-am lasat în calea fără-de-legei și a perderei, și am mers pe drumurî grele și am ignorat calea Domnului. Ce ne-a servit mândria ? Ce ne-a procurat escesul bogățiilor ? Tóte acestea ca umbra aū trecut, ca curieriul ce să grăbește. Ast-fel ne nascem și îndată încetăm de a mai fi, și n'am dat nici un*

(1). Despre frica de D-đeū și judecata cterna ; Oper. St. par. XV, 308.

semn de virtute și am fost consumați în răutatea noastră, (Întel. lui Solomon. V, 3, 6-9, 13). «Acei ce au făcut rău scrie Sântul Vasilie cel Mare, vor înviea spre batjocură și rușine, spre a putea privi în ei înseși întipărirea rușinosă a păcatelor ce le-au săvârșit. Și poate va fi și mai grozavă decât păcatele și focul etern, această rușine cu care vor rămănea pentru tot-déuna păcătoșii, având neconținut înaintea ochilor urmările păcatului ce-l săvârșiră în trup, ca o colóre neștersă care va rămănea pentru tot-déuna în memoria sufletului lor (1)».

V. Scriptura descrie chinurile esteriore ale păcătoșilor în iad. Aceste chinuri, le represintă ea sub chipul unui verme care nu móre și mai adesea a unui foc care nu se stinge nici odată. Mântuitorul nostru Iisus Christos, ferindu-ne în contra amăgirilor, dicea între altele : „*De te smîntește picio-rul tău, taie-l; mai bine-ți este cu un picior să întri înviéța eternă decât cu două și a fi aruncat în iad, în acel foc care arde în veci, unde vermele care-ți róde nu móre și focul nu se stinge*“ (Marc. IX, 44, 45; comp. 44, 48). În parabola b gatului și a lui Lazar observă, că bogatul, care după mórtea sa trecu în iad, „*sufere chinuri grozave în această flac-ară*“ (Luc. XVI, 24), și că la judecata universală va dice păcătoșilor : „*Duceți-vé dela mine, blestemaților, în focul cel de veci*“ (Mat. XXV, 41) Sântul Apostol Paul atestă iarăși, că Judecătoria viitorii al viilor și al morților „*va veni, în mijlocul flucărilor, spre a-și resbuna contra aceloră, cari nu cunosc pre D-đeú și cari nu se supun evangeliului Domnu-lui nostru Iisus Christos*“ (II. Tes. I, 8). Aceiași învățatură fu profesată și de către Sântii părinți și învățători ai bisericei. Sântul Vasilie cel Mare, spre esemплу scriea : „*Apoi*“ (ade-că după judecată), aceluși ce va fi făcut în viața sa multe

(1). Om. în Ps. XXXIII, 6; Loc. cit. V, 293.

fapte rele se vor prezenta ângerii înfricoşaţi şi scârboşi, a căror privire de foc, şi suflare înflăcărată descoper violenţa voinţei lor, pe când figurile lor, asemenea nopţii, acasă despreţul şi ura de ómenii; apoi o prăpastie fără de fund, o întunecime adâncă, un foc fără lumină, conservând în întunec o putere consumătoare, dar lipsită de lumină; pe urmă un verme înveninos nutrindu-se cu carne, sfâşiind cu aviditate fără a se mai sătura vre o dată, şi producând prin róderea sa dureri nesuferite; în fine munca cea mai înfricoşată din toate, o ruşine eternă şi întristare nesfârşită (1). Sântul Ión Chrisostom : «Când auđiţi vorbindu-se de foc, nu vă închipuiţi că focul din regiunea acesta sémăna cu cel de aici; acesta, cuprinde un obiect, consumă, îl preface în altul; dar acela, când apucă pre cineva 'l arde în veci şi numai încetéză; de aceia se şi đice nestins. Căci şi pécătoşii trebuie să se îmbrace întru nemurire nu ca să fie în cinste, ci ca să fie necontenit muncit, Cât de grozav este, nu-şi póte închipui sufletul; póte că numai experienţa unor ticăloşii mici pot să procure o idee slabă despre aceste chinuri imense. Dacă eşti într'o baie prea tare încăldită, închipueşte-ţi focul gheenei, şi dacă eşti atins de nişte friguri arđătoare gândeşte la cea-lalta flacără. Atunci vei fi în stare a pricepe bine deosebirea. Căci, dacă baia saú frigurile ne chinuesc şi ne tulbură cu atâta putere, ce va fi când vom fi cufundaţi în riul cel de foc care va curge pe dinaintea tribunalului înfricoşat (2)?».

Ce să fie óre acel verme, care nu móre şi acel foc nestins care vor chinui pre pécătoşii în iad? Acesta nu determină cuvântul lui D-đeú. Iacă pentru ce Sântul Ión Damascen se exprimă așa : «Pécătoşii se vor da focului etern,

(1). Omil, in Ps. XXXIII, 12; loc. cit., 302.

(2). Serm. I. e. Theod. cadut.; Lect.-cr. 1841, 1. 366.

nu unui foc material ca al nostru ci unui foc cunoscut numai de D-zeu ⁽¹⁾. In genere vechii învățători ai bisericii reprezentau focul iadului ca unul ce nu se poate asemăna cu acel ce-l cunoștem aici ⁽²⁾; după ei, va arde fără să se consume ceva nici să nimicască ⁽³⁾; el va lucra nu numai asupra corpurilor celor păcătoși, ci și asupra sufletelor și chiar asupra spiritelor nemateriale ale demonilor ⁽⁴⁾; va fi întunecat, negru ⁽⁵⁾, și misterios ⁽⁶⁾. Cu toate acestea unii credeau că focul cel nestins și acel verme nesățios să pot lua figurat, ca simbole ale grozavelor chinuri din iad ⁽⁷⁾; că vermele exprimă mai ales remușcările lăuntrice ale conștiinței, și focul, chinurile din afară cele cumplite ⁽⁸⁾.

IV In fine Scriptura arată urmările tuturor muncelor acestora, atât lăuntrice, cât și esterne, adică: plângerea și scrășnirea dinților, desperarea condamnarea eternă. „*Acolo va fi plângere și scrășnirea dinților*“, repetă de mai multe ori Mântuitorul (Mat. VIII, 12; XIII 42, 50; XXV, 30): „*Mare prăpastie este între noi și voi*“; și dicea dreptul Abraam către bogatul care era în iad; „*așa că acei ce ar voi să trecă de aici acolo, nu pot, precum nici cei de acolo aici*“ (Luc. XVI, 26).

(1). Espunerea Cred. Ort. lib. IV, c. 27, p. 308: „Qui ignis, cujus modi et in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominum scire arbitror neminem, nisi forte cui Spiritus divinus ostendit“ (August., de Civit. Dei XX, 16).

(2). Tertull., Apol., 48; Greg. Nis. Catech. c. 40; Chrisost., Serm. c. Teod. căd. L. 1844. I, 366.

(3). Tertull. Apol. c. 48; Min. Felix., Octav. c. 35; Lactant. Inst. divin. VII, 21; Greg. Nis., Catech., c. 11; August., de Civit. Dei, IV, 13, n. 18.

(4). Min. Felix, Octav., 34, 35; I. Chris., Serm. 1. c. Theodor. cadut L. c. 1841, 1 p. 367 etc.

(5). Basile cel Mare Om in Ps. XXXIII, n. 8; Oper. St. par. p. 302; Chrisost. in Ebr. om. I. 4.

(6). Tertul. Apolog. 47, 48; August. de Civit. Dei XX, 16.

(7). Orig., de Princip. II, 10, n. 4, 5; Ambr., in Luc. lib. VII, n. 205; Ieron. in Efes. V, 6; in Is. c. XLVI.

(8). August. De Civ. Dei, XXI, 9, n. 2. 10, n. 1.

Apostolul atestă că păcătoșii vor suferi pedepșa osîndirei vecinice (II Tes. I, 9; comp. Mat. X, 28; Phil., III, 19). «Când vom fi acolo, ȳice Sântul Ión Chrisostom, ori cât de mare ar fi căința noastră nu ne va fi nici de un folos; cu tótă scrășnirea dinților, cu tóte suspinele nóstre, cu tóte rugăciuñ nile, nimeni nu va arunca nici cât se ea de vîrfu degetulu-vre o picătură de apă preste noi în mijlocul flacărilor; din contra, ca și bogatul vom auđi : „*Mare prăpastie este între noi și voi*“ (Luc. XVI, 28). Vom scrășni cu dinții neputînd suferi cumplitele chinuri, dar nimene nu ne va veni în ajutoriũ. Vom îndoi suspinurile nóstre când flacăra ne va strînge mai de aprópe; dar nu vom videa pre nimene afară de tovarășii noștri de chinuri, nimic alta decăt un gol imens. Ce se mai ȳicem de frica ce întunerecul va produce asupra noastră ⁽¹⁾?..Care va fi starea, ȳice un alt părinte, nefericitului corp în prada acestor chinuri nesuferite și ne sfērșite, acolo unde se află focul care nu se stinge, vermele care róde neîncetat, grozavul și întunecosul abis al iadului, suspinurile amară, strigătele estraordinare, plîngerea și scrășnirea dinților, și unde suferințele numai aũ sfērșit? Nici un mijloc de a scăpa din tóte acestea nu este după mórte! Nici un mijloc! nu' cu putința de a scăpa din amărăciunea chinurilor acestora ⁽²⁾.»

§. 270. *Gradele chinurilor iadului.*

Dar, cu tóte că toți păcătoșii trebuie se sufere chinurile iadului, nu le îndură toți în același grad; unii vor fi pedepsiți mai aspru, alții mai puțin, fie-care în proporție cu peccatele sale.

(1). Cuv. c. Teod. căd. Lect. cr. 1 44, I, 361, 366-367.

(2). Sânt. Vas. cel Mare, Epistola către o tēnēră cădută XLVI; Oper. St. par. X, 131.

I. Acésta este un adevér, ce se anunță lămurit de Sânta Scriptură. Iisus Christos Mântuitorul nostru ȃice cã : „*Servitoriul care va fi sciut voința stãpânului sãu, și totuși nu va fi fost gata, și nu va fi facut cea ce se aștepta dela el, se va bate cumplit; dar acel ce nu va fi sciut și va fi facut lucruri demne de pedépsã se va bate mãi puțin*“ (Luc. XII, 47, 48); cã fariseii, carii pentru rugãciunile lor cele lungi, pradã „*casele vèduvelor, vor primi o condemnare mãi asprã*“ (ibid. XX, 47); cã „*în ziua judecãtei Sodoma și Gomora vor fi tratate mãi puțin aspru de cât cetatea carea nu va primi pre Apostoli*“ (Mat. X, 15); cã Tirul și Sidonul vor fi tratate cu mãi puținã asprime decãt Chorazinul și Betsaida (ibid. XI, 21, 22). Sântul Apostol învață, cã la judecata universalã dreptul Judecãtorii, „*va da fie-cãruea dupã faptele sale*“ (Rom. II, 6).

II. Sântii pãrinți și învățãtori ai bisericeii predicarã același adevér destul de lãmurit ca și Sânta Scriptură. Spre exemplu :

Sântul și Marele Vasilie : „*Trebue a sci, cã espresiunile acestea : „Cumplit se va bate și mãi puțin se va bate” însemnã nu sfêrșitul ci deosebirea chinurilor. Cãci, dacã D-șeu este dreptul Judecãtorii nu numai a celor bunï, ci și a celor rãi, dând fie-cãruea dupã faptele sale, unul pôte sã merite focul cel nestins, dar mãi mult sau mãi puțin arđetorii; altul veremele care nu mãi móre, ci causãnd o durere mãi mult sau mãi puțin de suferit, dupã meritul fie-cãruea; acesta gheena în care negreșit sunt deosebite feliurii de chinurii; acela, întunerecul cel mãi din afarã, unde unul plãnge pe când altul merge la chinurii cumplete pãnã și la scrãșnirea dinților. Chiar întunerecul cel mãi din afarã aratã cã este și ceva lãuntric. Și cuvintele Proverbelor : „Intru adâncul rădului“ (IX, 18), dã a înțelege cã sunt ómenii carii, de și în iad, nu*

sunt în profunđimele extreme ale sale și sufer o chinuire mai ușoră. Acésta se pöte deosebi chiar și acum în suferințele corpului. Căci, unul are friguri cu accesele sale și alte dureri; acela are numai friguri, și încă nu în același grad ca alții; altul n'are răul acesta, ci pătimește de vre un membru, și acesta mai mult sau mai puțin decât alții (1).

Sântul Eferem Sirul : «Sunt diferite soiuri de chinuri, cum ne arată Evangeliul. Este întunerecul cel mai dinafară (Mat. VIII, 12), cea ce dă a înțelege, că sunt și alte întunerece mai profunde. Gheena focului (V, 22), este un alt loc de muncă, scârșnirea dinților (XIII, 47), locul arđetoriu de foc (Ap. XIX, 20), tartar (II Petr. II, 4), focul cel nestins (Marc. IX, 43), iadurile (Fil. II, 10) și perđarea, (Mat. VII, 13), părțile cele mai jóse ale pămêntului (Efes. IV, 9), sunt atâtea locuri deosebit de chinuri; iadul unde sunt pécatoșii, și fundul iadului, care este locul cel mai cumplit de chinuri. Iacă muncile păstrate nenorociților, fie-care după pécatele sale mai mult sau puțin grele sau suferite după cum este scris : «Cel rău este legat cu lanțurile pécatorilor sale (Prov. V, 22); „*cumplit se va bate, și mai puțin se va bate*“ (Luc. XII, 47, 48). Aici jos sunt pedepse diferite, așa va fi și în vécul viitoriú (2). «Nelegiuitul, curvariul, hoțul și bețivul, nu sufer aceléși chinuri (3).

Sântul Ión Chrisostom : «Cel ce va fi primit mai multă învățatură va fi pedepsit mai aspru pentru crima sa. Cú cât suntem mai învățați și mai puternici, mai cumplit ne vom pedepsi pentru călcările nóstre. De ești bogat, se cere dela tine mai multe sacrificii ca dela cel sêrac; de ai mai

(1). Adun. canónelor, resp. la întreb. 207; loc. cit., IX, 346-346.

(2). Cuvênt. despre a doua venire a Domnului; Op. St. par. XII, 390.

(3). Cuv. pentru Sânta Cruce și a doua venire a Domnului; Ibid. XIV, 50 comp. p. 18.

mult spirit, se aşteptă dela tine mai multă supunere; de eşti investit cu autoritate, dovedeşte merite mai strălucite. Aşa, şi chiar ori cum, tu vei da sémă dupre măsura mijlo- celor tale (1). „Cei ce trece în regiunea acesta cu multe fapte bune şi rele primeşte ore care uşurare şi în pedep- sele şi în chinurile lui; din contra, cel ce se duce acolo nu- mai cu fapte rele, nu putem se descriem, mărimea chinu- rilor lui, căci este trimis în munca de veci (2). Aşa învê- ţară şi Sântul Ciprian (3), Ieronim (4), Augustin (5) s. a.

§. 271. *Eternitatea chinurilor rădului.*

Chinurile păcătoşilor în iad se deosebesc în privinţa as- primei lor, dar nu va fi aşa şi în privinţa duratei; pentru toţi de o potrivă vor fi eterne şi fără de sfârşit.

I. Căci Sânta Scriptură descrie aceste chinuri ale păc- aţoşilor :

1°. Ca eterne. Mântuitorul nostru însuşi asigură, că du- pre judecata universală va dice păcătoşilor : „*Duceţi-vê dela mine blestemaţilor, în focul cel vecinic. . . şi aceştia se vor duce în munca vecinică*“ (Mat., XXV, 41, 46). In epis- tola Sântului Iuda cetim : „*Sodoma şi Gomora şi cetăţile cele din prejurul lor, care aseminea au făcut desfrânare, şi au umblat după carne streină, sunt aduse de exemplu, sufe-*

(1). In Rom. hom. V, p. 84.

(2). 1-iul. Cuv. către Teod. cel cadut. Lect. cr. 1844. 1, 413.

(3). Tunc sæviendi plurima genera. . Hos quibus recusata vox Domini et imperia fuere contempta, disparibus cœrcet exitiis, proque merito salutis exactæ vires suas suggerit, dum par see- leri discrimen imponit. . . et cœt. (Lib. de Laud. Martyr).

(4). „Si tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhœorum qu- am illi civitati quæ non receperit Evangelium, ergo et inter pec- catores diversa supplicia sunt“ (Comment in Mat. X).

(5). Nec dubitandum est pœnas ipsas quibus cruciabuntur (dam- nati) pro diversitate criminum diversas esse“ (De Baptism. IV, 19).

rind pedépsa focului celui etern“ (ibid. 7). Sântul Paul afirmă că păcătoșii „vor fi pedepsiți cu eterna perzare dela fața Domnului și dela mărirea puterei sale; când va veni ca să se mărească întru sântii săi, și să se facă minunat în toți cei ce vor fi creșut întru el“ (II Tes. I, 9, 10). In Apocalipsa se ȳice : „fumul chinului“ păcătoșilor „se sue în seculii seculilor : și nu au repaus ziua și noptea“ (XIV, 11) „și că diavolul și ângerii săi, cu cari păcătoșii se vor duce în gheena, vor fi chinuiți ziua și noptea în vecii vecilor“ (XX, 10).

2°. *Fără sfârșit*. Acésta era și predicerea profetului Isaia : „Viata lor“ ȳice, „nu va muri și focul lor nu se va stinge“ (LXVI, 24). Apoi Sântul Ión Premergătoriul ȳicea, mărturisind de Mântuitoriul nostru Iisus Christos : „Care are în mâna sa lopata și va curăți aria sa, adunând grâul în în grânare; iar paele le va arde în focul cel nestins“ (Mat. III, 12). In fine însuși Mântuitoriul ne esplică aceste cuvinte energice : „De te va sminti mâna ta, tai-o pre ea; măi bine este ție să întri ciunt în viața decât două mâni având să te duci în gheena, în focul cel nestins. Și dacă te scandalisază piciorul tēu, taie-l pre el, măi bine este să întri în viața șchiop, decât două picioare având să fii aruncat în gheena. Și dacă ochiul tēu te scandalisază, scote-l pre el, că măi bine ți este ție cu un ochi se întri întru împărăția lui D ȳeu, decât doi ochi având să fii aruncat în gheena, unde vermele lor nu móre, și focul nu se stinge“ (Marc, IX, 43-48; Mat. XVIII, 8).

II. Biserica ortodoxă în tot-déuna a creșut că chinurile iadului vor fi eterne. Credința sa în privința acésta, a es-primat-o sərbătorește în sinodul al V-le ecumenic, condemnând învătătura falsă a lui Origen, dupre carea demonii și împioșii vor avea să sufere în iad numai un timp óre carele, după care se vor reăședa în starea lor primitivă,

starea de nevinovație (1); ea a exprimat-o și în simbolul Sântului Atanasie, unde cetim : «Acei ce vor fi făcut bine vor merge în viața de veci, iar acei ce vor fi făcut rele în focul de veci». În deosebă credința acésta a bisericei fu mărturisită și predicată de învățătorii săi chiar și înainte de sinodul al V-lea ecumenic. Așa :

Sântul Clement Romanul dicea : «Tóte sufletele sunt nemuritoare chiar și ale celor păcătoși. Dar mai bine li era acestora de n'ar fi mai fost; căci în prada chinurilor fără de sfârșit, în focul cel nestins, și nemurind, nu vor mai vedea sfârșitul ticăloșiei lor (2).

Sântul Policarp : «Mă ameninți cu focul care arde un timp și se stinge în dată, pentru că tu nu știi nimic de focul vieței viitoare și de chinul etern pregătit pentru cei împioși (3).

Sântul Iustin Martirul : «Ca el (Satan) cu tótă oștirea lui și toți acei cari au urmat esemplului său, vor fi trimiși în foc și se vor chinui în veci, acésta o vesti însuși Iisus Christos (4).

Sântul Irineu : «Acei cărora li va dice Domnul : Duceți-vă dela mine, blestemaților în focul cel de veci, aceia vor fi condamnați pentru tot-déuna (5). «Eterne și fără sfârșit vor fi bunurile împărtășite de D-deu; prin urmare și privațiunea de aceste bunuri va fi eternă și fără de sfârșit; cum se întemplă cu acei ómeni cari orbii prin o lumină prea mare sau de către alții, vor fi lipsiți pentru tot-déuna de bine-facerea luminei (6).

(1). Apud. Harduin Concil. t. IV, col. 66; Nicefor. Calist. Hist. eccl. XVII, c. 28.

(2). Citat în Damasc., Eclog. lit ϕ t. 1.

(3). Euseb. Hist. Eccl. IV, c. 15, p. 213.

(4). Κολασθησομένων τον άπεραντον αιωνα. (Apolog. 1. c. 28).

(5). Adv. Hær. IV, c. 28.

(6). Ibid. V, c. 27.

Sântul Ciril Ierusalimiténul : «Dacă cineva este păcătos, primește un corp etern, destinat a suferi pedepsele păcatului și a arde etern în foc fără a se nimici vre o dată (1)».

Sântul Vasilie cel Mare : «Aici Domnul afirmă pozitiv că aceștia se vor duce în munca vecinică (Mat. XXV, 46); acolo el trimite pre alții „în focul etern“, care a fost pregătit diavolului și ângerilor săi (ibid. 41); aurea numește „gheena de foc“, și adaugă; unde vermele nu môle și focul nu se stinge nicî odată“ (Marc. IX, 47, 48). Odinióră a și pređis prin profetul, pentru uniî, că vermele lor nu va muri și focul lor nu se va stinge nicî odată (Is. LXVI, 24). Dacă deci, cu atâtea mărturiî de asemenea, care se întimpină în multe cărți ale scrierilor însperate, sunt încă uniî cariî se pare că pierd din vedere aceste aserțiunî positive și aceste observări ale Domnului, și-și făgăduesc sfârșit chinurilor lor spre a putea trăi fără multă grijă în păcate; acolo fără îndoială este o cursă a diavolului. Căci, dacă ar avea să se sfârșască chinurile eterne, fără îndoială și viața eternă trebuie să aibă finit. Și dacă nu îndrăsnim a primi ideia acésta despre viață, pentru ce se admitem un sfârșit pentru chinurile eterne? Cuvântul *etern* se aplică la chinuri ca și la viață; căci đice : Aceștia se vor duce în munca vecinică și dreptîi în viața eternă (2)».

Sântul Ión Chrisostom : «Se đicem că ai să trăești un mare număr de ani fără să suferi vre-o schimbare : Ce este acésta în comparare cu secolele nesfârșite și cu acele cumplite și nesuferite chinuri? Aici fericirea și nenorocirea aũ capăt și acésta cât de curênd; dar acolo fericirea și nenorocirea

(1). Catech. XVIII, n. 19. p. 422, 423.

(2). Adun. canónelor resp. la întreb. 207; Oper. St. p. IX, 345; comp. p. 784, n. 1.

rocierea se prelungesc în eternitate și se vor deosebi așa de mult de acestea că nici mai e vorbă. . . Dacă întrébă cineva cum pôte sufletul se suferă atâtea chinuri, chemat ale suferi în veci nesfârșit, vom țice se cugete la cea ce se pîtrece aici jos câte odată. Câți ômenî sufer de bóle lungi și dureróse? Și chiar dacă sunt în gura morței, nu sufletul slăbește; ci pentru că corpul refusă serviciul seú, așa că, dacă acesta n'ar fi cedat, acela n'ar fi încetat de a suferi. Eî bine! Când sufletul ar fi primit un corp neconruptibil, nimic n'ar împiedeca chinurile de a se prelungi la înfinit. . Decî, să nu ne ispitim a crede, că escesul chinurilor slăbește sufletul nostru; căci atunci corpul însuși n'ar încerca această slăbăciune; el ar suferi cu sufletul în veci, și n'ar mai avea sfârșit (1).

Aceléși idei le întimpinăm în Tertulian (2), Teofil Antióhénul (3) Ciprian (4), Minutius Felix, Hippolit (5), Atanasie, Grigorie Nazianzanul (6), Ilarie, Ieronim și alții (7).

III. Fără temeiu se afirmă că invetătura despre eternitatea chinurilor iadului este în opunere cu invetēmēntul minței sănătóse.

(1). 1-iú Cuvent. c. Teod. căđutul; Lect. cr. 1844, 1, 365-366, 367-368.

(2). Apolog. c. 18, 45; Aeternam ab Eo pœnam providemus. . . , pro magnitudine cruciatus, non diuturni, verum sempiterni, Eum timentes“.

(3). Ad Autolic. I, c. 14.

(4). Nec erit unde habere tormenta vel requiem possint aliquando, vel finem“ (Lib. ad Demetrian. c. Epist. XV, LV).

(5). Min. Fel. Octav. c. 35; Hipol. adv. Græc. et. Plat. c. 3; Athan. in Ps. XLIX, 22.

(6). „Partea celor-lalți, a pécătoșilor, va fi între altele munca, sau spre a vorbi, și mai adevērat, va fi mai ântēiú chinul de a fi reprobat de D-deú și urgia consciinței, care nu va avea sfârșit (Cuv. pronunțat în prezența părinților. Op. St. p. II, 56).

(7). Hilar. Comment. in Math. V, n. 12; Ieron. in Mat. XXIV, 46:

1°. Ori-ce om cu minte va mărturisi că, întru cât păcatosul remâne în păcat și nu este curățit de păcatele sale, remâne negreșit, înaintea Ființei suverane sante și drepte, un „fiu al mâniei“ (Efes. II, 3); remâne numai decât necapabil de a gusta fericirea cerescă ca și orbul, de a se bucura de frumusețile naturei, omul animal de a pricepe „lucrările carii sunt ale Spiritului lui D-zeu“ (I Cor. II, 14), și nu poate nici într'un chip se scape de urmările naturale neînlăturabile ale păcatului, care sunt muștrările conștiinței și alte chinuri. Dar cine este în stare a dovedi că spiritele cădate și oamenii condamnați de drépta judecată la focul etern vor putea vre-o dată să se curățască de păcatele lor? Din contră se scie, față cu spiritele cădate, că de și s'a petrecut secole întregi dela căderea lor, de și simt acum pedépsa meritată de ei și cunosc fórte bine sórta ce i așteptă, totuși departe de a se îndrepta, ei înaintéză și mai mult în calea réului și a împotrivirei la voința lui D-zeu așa că pentru ei întórcerea la bine a devenit moralmente cu neputință (§. 68, 154). De asemenea scim din esperiență că oamenii câte odată, cu tótă viața lor, cea scurtă, așa se obicnuesc cu unele vicii, că ori câte motive de îndreptare li s'ar propune și ori câte silinți ș'ar da ei în scopul acesta, nu vor reuși nici odată și mor în păcatele lor. Să ne închipuim că oamenii aceștia, cari, în viața lor, nu s' folosiră de ajutoriul harului dumnezeesc, vor fi și după mórtea lor necapabili și nedemnii de a se folosi de rugăciunile salutare ale bisericei; că vor fi așa până la a doua venire a Domnului și până la judecata universală; ce poate fi prin timp de secole încă și mii de ani, ei se vor învechi numai din ce în ce mai mult în rău. Nu este natural a presupune, că pentru

Cir. Alex. in Ies. LXV, II lib. V. t. VI; Theodoret., in Ps. XCIII, 13; August. De Civit. Dei XXI, 17, 21, 26, n. 6.

nenorociții aceștia și îndreptarea și curățirea de păcate vor deveni pentru tot-déuna moralmente imposibile? Dar, dacă spiritele cădute și ómenii păcătoși pot se remăe pentru tot-déuna în păcate, cum se negăm noi eternitatea chinurilor lor?

2°. D-đeü, țiee, este a tot bun; cum se împacă eternitatea pedepselor păcătoșilor cu infinita sa bunătate? Fără îndoială, D-đeü este infinit bun; dar bunătatea nu este unicul său atribut, este tot odată adevărul infinit, nesfârșita sântenie și nemărginita dreptate, și perfecțiunile acestea, ca și tóte cele-lalte perfecțiuni ale sale, infinite în ele însesși, să temperéză unele pre altele în lucrările lor față cu creaturele. Bunătatea divină au avut acum timpul a se manifesta față cu păcătoși în tótă puterea sa; numai prin bunătate ne dădu D-đeü ființa, numai prin bunătate are grijă de noi ca un părinte, numai prin bunătate ne-a rădicat din căderea noastră în Adam, numai prin infinita sa bunătate n'a cruțat pre unicul său Fiú, ci la dat pentru noi la mórte; numai prin bunătate ne dă tuturor mijlóce de mântuire în Iisus Christos, ne dă cu înbelșugare „*tóte cele ce privesc la viața și pietate*“ (II Petr. 1, 3), și ne értă de mi de ori păcatele noastre, când ne căim de ele; numai prin bunătatea sa a orânduit că chiar după mórte, până la judecata universală, putem să ne folosim de rugăciunile salutare ale bisericei. Nu este óre destul de natural ca după o astfel de manifestare a bunătăței infinite a lui D-đeü față cu păcătoși se vie apoi manifestarea infinitei sale dreptăți? El nu va înceta de a fi bun chiar când păcătoși vor suferi chinurile iadului; numai, față cu ei, nu va mai lucra în puterea acestei bunătăți, care așa țiecând, s'a vėrsat tótă asupra lor mai înainte și nimic n'a aflat demn, ci prin nesfârșita sa dreptate. Nu va înceta de a fi bun, căci chiar după

judecata universală, în seculii seculilor, va manifesta totdeuna iubirea sa infinită pentru toți oamenii cari vor fi știut să se folosescă de bunătatea sa și în genere pentru toate acele creaturi ale sale care sunt demne de ea.

3°. D-zeu este infinit drept, se dice iarăși; este cu dreptate ôre ca el să impue chinuri eterne pentru păcate care durară numai un timp? «Dar greutatea unui păcat nu se poate măsura numai pe timpul recerut pentru pregătirea sa; chiar și cele mai grave, paricidul, spre exemplu, se pot face într'un minut, pe când alte greșale neînsemnate cer mai mult timp. Ceia ce face greutatea păcatului este însemnătatea persoanei contra caria s'a săvârșit, este condițiunea păcătoșului însuși, este chiaritatea lezei care a fost călcată, sunt puterile și mijlocele primite spre plinire, numărul și natura motivelor cari trebuiau să înlătore păcatul, căința sau împietrirea păcătoșului etc. Să ne închipuim acuma că oamenii, cari sunt osîndiți de Judecătoria cerescă la înfricoșata judecată vor fi păcătuit contra Ființei supreme în tot cursul vieții lor de aici, de și destul de scurtă în adevăr; că poate vor fi călcat în picioare pre Fiul lui D-zeu, vor fi disprețuit sângele legăturii prin care au fost sănțiți și vor fi insultat spiritul harului, (Ebr. X, 29). Să ne închipuim că oamenii aceștia în mare parte vor fi păcătuit nu prin slăbăciune sau prin amăgire, ci cu deplină cunoștință de crimelor, cu precugetare și voința rea; că vor fi călcat legile clare și formale pre care D-zeu le dădu în descoperirea atât naturală cât și supra-naturală; că ei toți aveau ajutorul harului și toate motivele posibile spre a împlini legea; că ei poate vor fi făcut prin păcatele lor cel mai mare reu apărându-l, și că în fine au murit nu numai fără îndreptare, ci chiar fără de căință; nu este ôre drept ca ast-fel de păcătoși să fie supuși pedepselor eterne și dreptatea divină fi

va cătuși de puțin compromisă ore pedepsind tot păcatul care, nefiind spălat prin căință, va rămânea pentru totdeauna în păcătoși și cu păcătoși?

4°. D-zeu este înfinit înțelept; ar fi el ore așa, dacă ar lăsa ca păcătoșii să sufere în etern după ce i-a făcut ființi morale pentru fericire? Este adevărat că D-zeu creă ființele morale între altele și pentru fericire (§. 59); dar făcu această condițiunea neschimbată ca și ei, ca ființi libere, se tindă neconținut la această fericire prin calea ce le va arăta; să se sirguască a se face demni de a gusta din ea. Dar singura cale care conduce la scopul acesta pe ființele morale, singurul mijloc pentru ei de a deveni capabili de fericire și de a se învrednici, este o viață piósa. Dacă deci, păcătoșii departe de a se învrednici de fericirea merită ființilor morale merită din contra pedépsa eterna, greșala este numai a lor.

Cât despre înțelepciunea divină, care-i-a chiebat condiționat la fericire rămâne în tótă puterea și întregimea sa. Trebuie să ne amintim încă că de fericirea eterna au să aibă parte un mare număr de ființi morale, legiunî de legiunî de ângeri buni, nenumăratele ceté ale dreptilor și că prin urmare scopul acesta al creațiunei, propusul Înțelepciunei divine, se va împlini negreșit.

§. 272. *Răsplatirea dreptilor. In ce va consta fericirea lor.*

II. Dacă pre de o parte, cuvântul dumnezeesc ne descrie sub culorile cele mai întunecate sórta păcătoșilor după judecata universală, pe de alta ea ne descrie sub culorile cele mai plăcute sórta dreptilor.

1°. Ei vor moșteni „împărația care li s'a gătit delá începutul lumii“ (Mat. XXV, 34). Este o împărăție care se mai

numește și împărăția ceriurilor (V, 3, 10 : XIX, 23, 24) împărăția lui D-zeu (Marc. IX, 47; X, 23; I Cor XV, 50), „*împărăția Părintelui*“ (Math. XIII, 43; comp. XXVI, 29) „*împărăția Domnului Iisus Christos*“ (II Petru 1, 2; II Tim. IV, 18; Ap. 1, 9) „*cetatea D-zeului celui viu*“ (Ebr. XII, 22), „*casă Părintelui*“ (Ión XI, 2).

2°. În această împărăție, această cetate, această casă, a lui D-zeu izvorul cel dintâu al fericirei pentru drepti, va fi locuința lor statornică, conviețuirea cu Dumnezeu însuși și Domnul Iisus Christos, și statornica lor participare la gloria divină, cel puțin atâta pre cât este cu putință unei făpturi. „*Sa nu se tulbure inima voastră*“, dicea Mântuitorul învățăceilor săi înainte de a părăsi lumea aceasta; „*credeți în D-zeu, și întru mine credeți. Sunt multe locașuri în casa Tatălui meu. Dacă n'ar fi așa v'ași fi spus, ca mă duc se vă găsesc vouă loc; și, după ce mă voi duce și vă voi pregăti loc, voi veni iarăși și vă voi trage la mine; ca unde sunt eu și voi se fiți*“ (Ión. XIV, 1-3). Apoi, în rugăciunea către Părintele său, dicea : „*Părintele meu, doresc ca unde sunt eu, se fie cu mine acei pre cari mă-ai dat, pentru că m'ai iubit înainte de facerea lumii*“ (ibid. XVII, 24). În fine în Apocalipsă da asigurarea acesta : „*Oricine va birui, 'l voi pune să ședă cu mine pe tronul meu. precum și eu biruind stau cu Părintele pre tronul său*“ (III, 21; comp. Mat. XIX 27-29). Sântul Apostol Paul scriea creștinilor : „*Este un adevăr prea sigur, ca, dacă murim cu Iisus Christos, se și viețuim cu el; dacă suferim cu el, se și împărățim cu el*“ (II Tim. II, 11, 12), „*și așa pururea cu Domnul vom fi*“ (I Tes. IV, 17). Atunci dreptii vor fi în adevăr „*moștenii ai lui D-zeu și împreună moștenitori ai lui Iisus Christos*“ (Rom. VIII, 17).

3°. Remăind pururea cu Domnul întru împărăția ceriurilor dreptii se vor învrednici „*de a videa fața către fața*“ pre singurul adevăratul D-zeu în întreitul său ipostas : „*Fe-*

riciți cei curați cu inima că aceia vor vedea pre D-zeu“ (Mat. V, 8), și în această contemplațiune a Ființei infinite perfecte vor găsi neîncetat :

a).-O satisfacere perfectă pentru sufletul lor, care însetează de adevăr : „*Noi 'l vedem (pre D-zeu) acum ca prin o oglindă și în enigme; dar atunci, vom vedea pre D-zeu față către față. Acum cunosc pre D-zeu imperfect, dar atunci 'l voi cunósce precum sunt însumă cunoscut de densus*“ (I Cor. XIII, 12). Atunci, tot ce este neperfect va înceta (ibid. 10); *credința*, se va desființa și *vederea* continuă va începe (II Cor. V, 7).

b).-O satisfacere perfectă pentru voința lor însetată de bine : „*Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșeza de dreptate că aceia se vor satura*“ (Mat. V, 6). Cu cât dreptiți vor contempla și vor cuprinde prin spiritul lor perfecțiunile infinitului Perfect, cu atâta se vor aprinde de o dragoste adevărată pentru el, de o dragoste, carea după cuvintele Apostolului „*nu se va mă sfârși*“ (I Cor. XIII, 1) cu cât se vor perfecționa în supunerea absolută la voia a tot sântă și în dorința de a i se asemâna moralmente, după cum dice Sântul Ión : „*Iubiților, suntem acum fii lui D-zeu: dar ce vom fi o dată nu se arata încă. Scim că, când se va arata Iesus Christos întru mărirea sa, vom fi asemenea lui, pentru că 'l vom vedea așa precum este*“ (I Ión. III, 2).

c).- O satisfacere perfectă pentru inima lor, avidă de fericire; căci prin dragostea lor chiar se vor învrednici de o comuniune mai intimă cu D-zeu, care este izvorul fericirei : „*D-zeu este dragoste, și ast-fel ori-cine remâne în iubire remane în D-zeu, și D-zeu întru el*“ (I Ión, IV, 16). Atunci se vor împlini cu totul în ei cuvintele Mântuitorului : „*Ca toți se fie una, precum tu Părinte ești întru mine și eu în tine, se fie de asemenea în noi. . Eu sunt în ei și tu în mine, ca se fie contopiți în unitate*“ (Ión. XVII, 21, 23).

4°. Cu starea de fericire a dreptilor în sufletul lor va conrespunde în împărăția ceriurilor o stare de fericire pentru corpuri. Pe lângă că corpurile lor se vor scula, precum am văzut, pentru viața viitoare, neconruptibile, glorioase sau strălucind de lumină, tari, spirituale (§. 264), vor fi scutite de toate trebuințele vieții prezente. „*Nu vor mai avea nici foamă, nici sete*“ dice Vădătorul mistic vorbind de sântii în ceriū, „*și nici sorele nici vre-o arșiță nu va cădea peste ei*“ (Ap. VII, 16). D-zeu va șterge toate lacrimile dela ochii lor, și mórtea nu va mai fi; și nu va mai fi acolo nici plângere, nici întristare (ibid. XXI, 4).

5°. Cu toate acestea se va uni o corelațiune din cele mai intime și mai fericite a dreptilor, atât între ei, cât și cu ângerii, căci nu numai se vor apropia cu toții, ci vor și participa în adevăr „*de viața D-zeului celui viu, de Ierusalimul ceresc, de o turmă nenumărată a ângerilor, de adunarea bisericeii a celor ântâiū nascuți, cari sunt scriși în ceriū*“ (Ebr. XII, 22, 23); toți vor avea loc la serbare întru împărăția ceriurilor, cu Abraam, Isaac și Iacob (Mat. VIII, 11); „*toți vor fi una*“ (Ión, XVII, 21), fiind uniți între ei prin legături de iubire între olaltă, „*ca fui aceluși Părinte, care va fi totul întru toți*“ (I Cor. XV, 28).

6°. În genere, starea de fericire a dreptilor în ceriū va fi așa că acum suntem întru neputință de a o ne închipui și a o descrie. „*Sunt lucruri pre care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s'au suit, și pe care D-zeu le-a pregatit celor ce-l iubesc*“ (I Cor. II, 9; comp. I Ión. III, 2).

II. Sântii părinți și învățătorii bisericeii represintău fericirea viitoare a dreptilor într'un chip cu totul conform cu Sânta Scriptură. Spre exemplu :

Iustin Martirul dicea : «Ni se spune că ómenii, numai că, voind D-zeu, să se învrednicéscă prin faptele lor, vor re-

mânea și vor domni: cu el, devenind neconruptibili și fără patimă; căci precum la început a creat ființi care încă nu esistați, de asemenea credem noi, va bine-voi întru bunătatea sa de a-î face nesticăcioși și a î admite a rămânea cu el acei ce vor fi iubit cea ce-î este plăcut (1).

Sântul Ciprian : «Ce glorie va fi pentru tine și ce fericire de a te învrednici a vedea pre D-șeu și de a simți, împreună cu Iisus Christos, Domnul D-șeu al teș, bucuria mântuirii și lumina eternă, de a saluta pre Abraam, Isaac, Iacob și pre toți patriarhi, toți profeți, apostoli și martiri; de a gusta cu sântii și amicii lui D-șeu dulceta nemuririi ce li s'a dăruit, și a căpeta aceia ce ochiul n'a văduț, urechia n'a audit, și n'a intrat în spiritul nici unui muritoriu (2).

Sântul Efrem : «Veniți către mine toți cei osteniți și însărcinați și eș vă voiș odihni pre voi (Mat. XI, 28), în cetatea cerescă, unde toți sântii mei se odihnesc într'o bucurie nespusă. . Acolo sinul lui Abraam primește pre acei, cari au îndurat necazuri, precum primi odinioară pre șeracul Lazar; acolo se descoper tesaurile bunurilor mele eterne; acolo este Ierusalimul cel ceresc, muma celor înteiș născuți; acolo este pământul norocit al celor plăcute. Veniți către mine, toți, și eș vă voiș odihni; vă voiș da odihna într'un loc unde totul este dulce și liniștit, unde totul este senin și plăcut la vedere, unde nu este nici apăsați nici apăsetoriș, unde nu este nici păcat nici căință, unde este lumina cea neajunsă și bucuria cea nespusă. . . ; unde nu-î întristare, nici plângere, nici muncă, nici griji, nici tânguiri. ; unde nu măi este nici demon, nici mörte, nici ajunare, nici scărbă, nici cörtă, nici zel, ci bucurie și pace, liniște și extase. . . ; unde resună cântări de șerbătore și se descoper comori neaudite de înțelepciune și sciință. . . . Acolo sunt legiuni de ângerș, biruința celor ânteiș născuți, scaunele apostolilor și

(1). Apol. I. n. 10; Lect. cr. 1825, XVII, 22-23.

(2). Epist. IV.

ale prorocilor, sceptrurile patriarhilor; cununile martirilor, laudele dreptilor; acolo este hotărît și păstrat locul pentru totă începătoria, puterea și demnitatea. „*Veniți către mine voi toți cei ce flămânziți și însetați de adevăr, și ve voiți da cu abundență bunurile cele-ați dorit, acele ce ochiul n'a vădut, urechea n'a aușit și la inima omului nu s'a suit*“ (I Cor. III, 9) ⁽¹⁾.

Sântul Vasilie cel Mare : «Impărăția ceriurilor este privirea, vederea însăși. Astă-ți vedem numai umbra obiectelor, ca într'o oglindă; dar în urmă, eliberați de acest corp pământesc și îmbrăcați cu un corp neconruptibil și nemuritoriū, vom vedea însăși lucrurile. Dar le vom videa dacă vom regula bine viața noastră, dacă vom urma calea cea dréptă și vom avea în inimă credința, fără de carea, nime-nu va videa pre Domnul ⁽²⁾».

Sântul Grigorie Teologul : «Cei dintēiū (dreptiți) vor moșteni lumina nespusă și contemplarea Sântei Treimi, carea atunci va străluci mai tare și mai curat și se va uni întrégă cu spiritul întreg (mai ales în acésta constă credem împărăția ceriului) ⁽³⁾». «Cred că acésta împărăție nu este alta ceva decât căștigarea a cea ce este mai curat și mai perfect; dar cea ce este mai perfect, este cunoscința de D-șeu. Acésta cunoscință în parte o păstrăm; aici în viață fiind; iar o parte ni s'a păstrat în comorile cerești, unde vom primi ca prețiu pentru ostenele noastre cunoscința deplină și întrégă a Sântei Treimi, așa cum este ea, întinderea sa (dacă se póte dice așa), chiar în persóna lui Iisus Christos Domnul nostru, căruia se cuvine mărirea și puterea în vecii vecilor ⁽⁴⁾».

(1). Cuv. despre a doua venire a Domnului; Oper. St. p. XIII, 403-404.

(2). Epist. c. eremit. Cesarie VIII; ibid., X, 42.

(3). Cuvent pronunțat în prezența părinților; ibid., II, 56.

(4). Cuv. la chirotonia în episcop; ibid., II, 174-175. Și iarăși :

Sântul Ioan Chrisostom : „Inchipuește-ți condițiunea vieții celei-lalte, cel puțin atâta pre cât se pôte inchipui ; căci ; spre a face acésta cum se cade, tot cuvântul este neîndeslătătoriu ; nu mai aceia ce auđim de viața acésta, ca prin enigme, pôte să ne dea o idee nedeplină : „*Durerea, întristarea și suspinarea* ădice, *vor fi alungate*“ (Is. XXXV, 10).

Ce pôte fi mai plăcut decât viața acésta ? Acolo nu mai este frică de sërăcie, nici de bóle ; acolo numai este însultătoriu și insultat, nu mai este supărare, nici mânie, nu mai este furie, învidie și poftă de rěsbunare ; nu mai sunt chinuri pentru cercetare necesariului în viața ; nimic din acele dorinți nesățióse de autoritate și putere, căci vijelia patemilor nóstre odată potolită nu se va mai rădica ; totul va fi în pace, bucurie și veselie ; totul va fi lin și plăcut ; totul va fi ădi, chiaritate, lumină, nu lumină pre care o videm astă-ădi ci o alta, a cărei strălucire va întrece pre cea a luminei actuale așa precum strălucirea sórelui întrece pre cea a unei lumini. Acolo lumina nu mai este întunecată nici prin nópte, nici prin nori ; ea nu mai arde nici consumă corpurile ; căci acolo numai este nici nópte, nici sëră, nici frig, nici cald, nici vre ó schimbare a timpului, ci óre care stare diferită pe care o vor cunósce nu mai acei demni de ea. Nu mai este acolo nici bătrînețe ; nici nevoile bătrâneței ; ci tot ce este stricăcios este înlăturat, pentru că pretutindene domnește gloria nesticăciósă. Dar ceța ce este acolo mai însemnat, este continuitatea bucuriei prin comuniunea cu Iisus Christos, cu ângerii, Arhangeli și Puterile Cerești. Priviți acum ceriul, și înălțați-vě cu gândul la cele mai pre sus de ceriuri ; inchipuiți-vě tóte făpturile transformate, căci nu

„In acest nume comun (celor trei ipostase divine), cred eu, progreséză și domnește (Ps. XL, 5), și de aici văi trece la fericirea cerésă, care după mine, este cunoscința cea mai perfectă a Părintelui și a Fiului și a Spiritului Sânt“ (Serm) contr. Ar ; Op. St. par. III, 182).

vor rămânea așa precum sunt; vor fi mai frumoase și mai luminoase și întru cât aurul este mai strălucit de cât cositoriul, așa și organizarea de atunci va fi mai bună decât cea de acum. cum țice fericitul Paul : „*Fapturile trebuie se fie eliberate și ele de acésta aservire a corupțiunei*“ (Rom. VIII, 2). Astă-ți, împărtășindu-se de corupțiune, făptura este supusă la multe slăbăciuni nedespărțite de corp; dar atunci, părăsind toate acestea, ni va presinta o frumusețe nesticăciosă. Cum va primi ea un corp nesticăcios, starea sa va fi îmbunătățită.

Acolo nu va mai fi nici tulburare, nici luptă, pentru că armonia va fi mare în céta sântilor, din cauza constanței unităței de gândire care va esista întra ei. Acolo nu se va mai teme nimene nici de diavolul, nici de cursele vrăjmașului, nici de amenințarea gheenei, nici de mórte, nici cea de acum nici de cea-laltă și mai înfricoșată; atunci orî ce gróză de feliul acesta va înceta ⁽¹⁾.

Aceiași învățatură se află în Teo.ii Antiohénul, Atenagora, Irineu, Clement de Alexandria ⁽²⁾, Ambrosie ⁽³⁾, Ilarie ⁽⁴⁾, Augustin ⁽⁵⁾ și alții ⁽⁶⁾.

(1). Cuv. e. Teod. cad.; Lect. cr. 1844, I, 370-372.

(2). Theoph., ad Autol. I, 7, 14; Athenag., Legat. pro Christ. c. 12, 31; Iren. adv. Hær. V, 20, n. 5, 7; Clem. Alex., Strom I, 19; V. 1.

(3). *Ibimus eo ubi paradísus est jucunditatis, ubi. . . sola Dei fulgebit claritas. . . ; ibimus eo ubi servulis suis Dominus Iesus mansiones paravit. . .* etc. (De Bono mortis, c. II, 12). *Illic bona omnia, illic cuncta felicia, illic prospera universa. . . : famen nemo sentiet; lacrimæ detergentur, timor nullus. . .* (De Pœnit., c. 30).

(4). *Hæc hæreditas. sancti est; vita, et incorruptio, et regnum, et coæterna Deo habitatio* (Tract. in Ps. LX).

(5). *Quanta erit illa felicitas ubi nullum erit malum, nullum, latebit bonum, et vocabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus* (De Civit Dei XXII, 30).

(6). Hippol. adv. Gæc. n. 3; Orig., de Princip., II, 11, n. 2; în Ioan., t. I, n. 16; Greg. Nis. Catech. c. 40.

§. 273. *Gradele fericirei dreptilor.*

Fericirea dreptilor în ceriù, acea fericire care li va fi comună tuturor, va avea totuși gradele sale după meritele morale ale fie-căruea. Acest adevăr, care decurge din ideea dreptăței infinite a lui D-zeu, a deosebirei meritelor dreptilor și a neegalității aptitudinei spre a se bucura de fericire.

I. Se întemeiază puternic pe Sânta Scriptură. Domnul nostru Iisus Christos exprimându-l dicea : „*In casa Tatălui meu multe lacașuri sunt*“ (Ión. XIV, 2) ; și iarăși : „*Fiul omului trebuie să vie întru gloria Tatălui său cu ângerii săi, și atunci va da fie-căruea după faptele sale*“ (Mat. XVI, 27) : „*Cel ce primește profet în nume de profet plata profetului va lua, și cel ce primește un drept în nume de drept, plata dreptului va lua ; și cel ce va da măcar un pahar de apă rece unuia dintre acești mici, fiind dintre ucenicii mei, adevăr ție voue, nu-și va pierde plata sa*“ (X, 41, 42) ; în fine prin parabola cu talanții unde vedem pre servitorii credincioși primind dela Domnul lor resplatiri potrivite cu întrebuintarea celor primiți (Luc. XIX. 17-20). Și cuvintele Apostolului Pavel nu oferă mai puțină precisiune : „*Fie-care va primi, ție, resplatire osebită după ostenela sa*“ (I Cor. III. 8). „*Cel ce sémână puțin, va și secera puțin, și cel ce sémână cu abundență cu înbelșugare va și secera*“ (II Cor. IX, 6).

II. Aceiași învățatură o aflăm adesea repetită în scrierile Sântilor părinți și învățători ai bisericei, ca Irineu ⁽¹⁾, Teofil Antiohianul ⁽²⁾, Clement Alexandrénul ⁽³⁾, Tertulian ⁽⁴⁾,

(1). *Multæ mansiones apud Patrem, quoniam et multa membra in corpore*“ (Adv. Hær., III, 19, n. 3).

(2). *Όταν αποθῆ τὸ θυγτόν καὶ ἐνδύσῃ τὴν ἀφθαρσίαν, τότε ὄψει κατ'ἀξίαν τὸν θεόν*“ (ad Autolye, I, 7).

(3). Strom. VI, 13, in Opp. t. III, p. 300.

(4). „*Omnes erimus apud Deum unum, licet merces varia, li-*

Ilarie ⁽¹⁾, Teodoret ⁽²⁾, Augustin ⁽³⁾, și mulți alții. Vom cita pre :

Sântul Efrem : «Dumnezeescul nostru Mântuitoriū înțelege prin locașurile din casa Părintelui deosebitele grade de cunoștință a prea fericiților, cari locuiesc în latimea aceia ; voiū să ȃic aceste deosebiri și diferenți în bucuria ce o aū duple mēsură cunoștinței lor. Domnul numea multe locașuri, nu spre a arăta vre o diferență de loc. ci spre arăta mēsură darurilor. Precum fie-care se bucură de razele sōrelui material după curăția puterii sale vizuale și a impresiunei primite, precum lumina care luminează un edificiu aruncă raze deosebite fără ca pentru aceia lumina să se împartă în mai multe focare, așa în vēcul ce va se vie, dreptii vor locui cu toții în aceeași bucurie ; dar fie-care primește mēsură sa de lumină dela unul și același Sōre spiritual și duple meritul sēu se bucură de ea și se veselește. Őre cum sunt în același aer și același loc, stau pe același scaun, în aceeași contemplațiune și aceeași icōnă. Aaugem că nime ne nu vede nici ceia ce este mai sus, nici ce este mai jos, căci la viderea prisosinței harului unuia și propria sa despoiere de acēta ar fi un drept supus neliniștei și întristării. Nu este așa în ceriū unde nu este nici întristare, nici suspin ; fie-care are mēsură sa de plăcere lăuntrică după harul ce i sa dat ; cât despre exterior, este pentru toți aceeași contemplațiune și aceeași bucurie ⁽⁴⁾».

Sântul Vasilie cel Mare : «Fiind-că sunt multe locașuri în casa tatălui (Ioan XIV, 3), și fiind că sunt hotărite pre

cet multæ mansiones penes Patrem eundem“ (De Monog. c. 10).
⁽¹⁾. Plures mansiones diversæ dignitati habitantium præparantur. . . .“ (Tract. in Ps. LXIV).

⁽²⁾. In. I Cor. XV. 41.

⁽³⁾. De Civit. Dei, XXII, 30, n. 2.

⁽⁴⁾. Despre lăcașul Fericirii ; Oper. St p. XIV, 496.

pământ multe părți de moștenire pre care o vor clironomi-
si cei buni (Mat V, 4), este evident că uniș se vor liniși în
strălucirea lui D-șeu alțiș sub scutul puterilor cerești; alțiș
în fine vor fi ca înveliți de fum în gloria luminei (1). Și
aiurea : «Repausul Domnului este onórea care, după drep-
tatea divină, va fi deosebită după meritul faptelor; căci
sunt ómenī carī se învrednicesc de onorurile cele mai
mari și alțiș de onoruri mai mici, pentru că între stele una
este mai strălucită decât alta. (I Cor. XV, 41). Și, fiind-că
la Părintele sunt multe lăcașuri (Ión, XIV, 2), uniș se vor
odihni, în o stare mai perfectă și mai înaltă și alțiș într'o
stare inferióră; dar toți se vor cinsti cu liniștea (2).

Sântul Grigorie Teologul : «Fie-care virtute este o cale
particulară spre a sosi la mântuire, și chiar fără nici o în-
doială la una din lăcașurile eterne și fericite. Căci, precum
modurile de viețuire sunt diferite, așa sunt diferite lăcașu-
rile la Părintele (Ión XIV, 2); ele sunt destinate și împăr-
țite fie-căruea după meritele sale. Unul sêvêrșește cutare
virtute, altul alta, un altul mai multe de odată; voi, sêvêr-
șițele pre tóte, dacă se póte. Numai se mérgă cineva fără
a se opri, să tindă la cele dinainte, să urmeze fără a se a-
bate vre-o dată din urmele acestui bun conducătoriū ale
cărui cărări sunt dreptatea, și care, făcându-ne să trecem
prin o cale anevoiosă, pórtă cea strîmtă (Mat. VII, 14), ne
conduce în spaciurile infinite ale fericirei cerești (3).

Sântul Ión Chrisostom : «De acésta (adecă de deosebirea
rêsplătirilor) suntem bine încredințați, nu numai prin minte
ci și prin cuvêntul lui D-șeu. In adevêr, Iisus Christos însuși
dice că „*va da fie caruea dupre faptele sale*“ (Mat. XVI, 27);

(1). In Is. IV, 5; ibid. VI, 182.

(2). In Is. XI, 10; Oper. St. par. VI, 353-354.

(3). Cuvênt despre iubirea către seraci; ibid. II, 5 compar. Serm.
pentru Teolog., I; ibid. III, 13.

dar se va găsi în gheenă și chiar în împărăție, o mulțime de diferenți : „*Sunt multe locașuri*,” ȳice, *în casa Tataluē meū*“ (Ión XIV, 2). Aiurea cetim : „*Sórele are strēlucirea sa, care se deosebește de strēlucirea lunei*“ (I Cor. XV, 41); este óre de mirare, ca Apostolul se fi represintat o aseminia deosebire, când ȳice apoi, că va fi între cei înviēți o deosebire așa precum este între o stea de alta? (1)?

§. 274. Eternitatea fericirei dreptilor.

Dacă chinurile pēcătoșilor în iad se arată înfricoșate mai ales pentru că nu vor avea sfērșit, pre de altă parte fericirea dreptilor în ceriū este cu atăta mai de dorit cu cât nu va avea sfērșit.

I. Ea se represintă așa in Sânta Scriptură :

1°. Aici se numește de a dreptul *eterna* : și anume : a) viața eternă : „*Eū li dau viața eternă, și nu vor peri, și nimenia nu le va rāpi din mânăle mele*“ (Ión, X, 28; comp. III, 16). „*Eū sunt învierea și viața, cel ce crede întru mine nu va muri nicī odată*“ (XI, 25, 26; comp. VIII, 51; I Cor. XV, 26); și acesta singur ne-a promis făgăduindu-ne „*viața eternă*“ (I Ión. II, 25; comp. Tit. I, 2); . . . „*Și dreptii vor merge în viață de veci*“ (Mat. XXV, 46); b) împărăția vecinică a lui Iisus Christos : „*Prin mijlocul acesta*“ D-ȳeu, „*vē va face să intrați întru împărăția eternă a lui Iisus Christos, Domnul și Mântuitorul nostru*“ (II Petr. I, 11); c) mântuirea eternă : „*Macar ca era Fiul iū D-ȳeu, s'a învēțat ascultarea din cele ce a suferit si așa desēvērșindu-se, s'a*

(1). 1°. Cuv. c. Teod. căđ; Lect. cr. 1844, 1, 414. Și aiurea : *Aceia vor strēluci ca sórele, aceștia ca luna, alții ca stelele. . .*“ etc. (Adv. oppugn. vitæ monast. III, 5) cf. in I Cor. omil XLI, n. 3.

făcut tuturor celor ce-l ascultă outhorul mântuirii eterne,, (Ebr. V, 8, 9); **d**) moștenirea eternă : Și pentru acesta este mijlocitorul unui aședământ nou, ca supuinđu-se morței spre rescumpărare dela abaterile făptuite sub aședământul cel dintăi, se primescă cei chăemați promisiunea, moștenirii eterne, (IX, 15); **e**) gloria eternă, în opunere cu suferințele și durerile temporale : „*Iar D-đeu a tot harul, care ne-a chăemat la mărira sa cea eternă prin Christos Iisus, acela pre voi, după ce ați suferit puțin, se vă îndrepteze, se vă întărescă se vă facă puternici, se vă întemeieze*“ (I Petr. V, 10). •Momentul așa de scurt și așa de ușor al întristărilor ce le suferim în viața acesta produce în noi greutatea eternă a unei glorii suverane și incomparabile. Ast-fel nu căutăm la cele văđute, ci cele nevăđute, pentru că cele văđute sunt temporale érá cele nevăđute sunt eterne. (II Cor. IV, 17-18),

2°. Fericirea acesta se presintă în Scriptură sub icóne care arată, că nu va avea sfârșit. Este o comóră neperitoare în ceriú : „*Faceți-vă pungă care nu se învechesc, tesaur în ceriú, care nu se împușină, unde furul nu se apropie, nici moția nu strica*“ (Luc. XIII, 33; comp. Mat. VI, 20). Un bine ce remâne pururea în ceriú : „*Caci ați compatimit cu cei din lanțuri, și răpirea averii vóstre cu bucurie ați primit-o, sciind că aveți altele măi bune și care rămân*“ (Ebr. X, 34). Este o moștenire neînstrăinabilă și nesticăciosă : „*Binecuvântat fie D-đeu și tatal Domnului nostru Iisus Christos, care după a lui multă milă ne-a născut pre noi întru speranță vie prin învierea lui Iisus Christos din morți, spre moștenire neperitoare și nesticăciosă și nevestedita, pastrata în ceriuri pentru noi*“ (I Petr. I, 3, 4). Este cununa gloriei care nu se vesteđește nici odată? „*Când se va arata începătorul pastorilor vești căpeta cununa gloriei carea nu se vesteđește*“ (Ibid. V, 4). Este o împreună locuire pururea cu Iisus Chris-

tos : „Și așa pururea cu Domnul vom fi“ (I Tes. IV, 17 ; comp. Ión. XII, 26 ; XXII, 24 Rom. VIII, 17, 29, 30).

II. Sântiți părinți și învățătorii bisericei represintă iarăși fericirea dreptilor în ceriū ca eternă și fără de sfârșit :

Sântul Teofil al Antiohiei, ȃice : «Acelor cari cãutã nesticãciunea prin stãruința în fapte bune li dã viața eternã, bucurie, pace, liniște, prisosința bunurilor pre care ochiul nu le-a vëdut, urechea nu le-a audit și inima omului nu le-a conceput (I Cor. II, 9) (1)».

Sântul Efrem : «Veniți cãtre mine, voi cei osteniți și în-sãrcinați, și eu vë voiũ odihni pre voi (Mat. XI, 28) într'un loc unde este darul cel bogat, o bucurie neasemãnatã, o veselie statornicã, mulțãmiri nesfârșite, o teologie fãrã lip-suri, o împãrãție nesfârșitã, o bogãție necalculabilã, secole fãrã sfârșit, un noian de dãrnicie, un abis de bunãtate și iubire de ómenī, și altele, care nu se pot exprima prin gura omenescã, cĩ numai enunțate în enigme (2)».—«Dacã cineva intrã pe ușa acẽstã strimțã și pe acẽstã cale anevoiósã, va primi o respãltire de fericire, respãltire ceresca, carea nu va avea sfârșit (3)».

Sântul Ilarie : «Acẽsta este moștenirea Sântului : viața, și nesticãciune și împãrãția și împreunã viețuirea vecnicã cu D-ȃeu (4)».

Sântul Chrisostom : «Iar ceia ce va urma (judcata uni-versalã), care cuvẽnt pôte sã ne descrie, voiũ sã ȃic, dulcẽta, folosul și bucuria provenitõre din împãrtãșirea cu Christos ? Cãci sufletul, cãștigãndu-și în fine nobleța sa primitivã și facultatea de a contempla cu siguranțã pre Mântuitorul seũ aflã o plãcere și un folos nespus de bucurie nu numai

(1). Ad. Autol I, 14.

(2). Cuv. despre a doua venire a Domnului ; Oper. St. par. XIII, 404.

(3). Ibid. p. 308.

(4). Ilar. tract. in Ps. LX.

pentru bunurile câştigate, ci și siguranța că bunurile acestea nu vor avea sfârșit. Ast-fel bucuria acésta nici nu se pôte exprima prin cuvinte, nici se concepe de spirit (1).

Așa învățară și Clement Alexandrénul (2), Sântul Ciprian (3), Sântul Ambrosie (4), Sântul Grigorie Teologul (5), Sântul și Marele Vasilie (6) și alții (7).

§. 275. *Aplicarea morala a dogmei despre judecata și resplătirea universală.*

Dogma despre judecata ultimă și cea din urmă resplătire a dreptilor, și a păcătoșilor, care termină tótă economia mântuirii nóstre, este una din dogmele cele mai instructive pentru moralitatea creștină.

1°. „D-zeu a hotărît o zi în carea trebuie să se judece lumea“ (Fapt. XVII, 31); dar când va veni ziua aceia nimene nu scie : „Priveghiați deci ca nu știți ziua nici ora când, Fiul Omului va veni“ (Mat. XXV, 13).

2°. Domnul va veni din ceri întru tótă gloria sa, cu toți ângerii săi, și va face o judecată universală publică și solemnă, judecată dréptă și înfricoșată. Ah! cine va putea sta atunci inaintea judecâtei înfricoșate! Dacă dreptul cu greu

(1). Cuv. c. Teod căd.; Lect. cr. 1844, 1, 380.

(2). „Dacă viețuim în curăție și pietate vom fi fericiți aici jos, dar vom fi și mai mult eșind din viața acésta și acéstă fericire de care ne vom bucura nu va avea margini; ne vom bucura de un repaus etern“ (Strom. V. c. 14).

(3). Epist. LVI.

(4). Illæ complectendæ divitiæ, illa captanda potentia, quam non tempus eripit, non locus subtrahit, quæ manet statu perpetuo, quæ privilegio servatur æterno, quæ sñni non subducitur“ (De Pœnit. c. 30).

(5). Către sine însuși; Op. St. par. IV, 286.

(6). Introd in Canóne; ibid. IX 88; Cuv. către tinerime pentru folosul scrierilor păgâne; ibid. VIII, 365.

(7). August, De Civit Dei XXII, c. 30; I. Dam. Esp. Cred. ort IV. c. 27 p. 308.

se mântuește ce vor face nelegiuții și păcătoșii? (I Petr. IV, 18). Ce vom simți noi, când ne vom vedea de odată la stînga sa, când toate faptele, toate cugetările, toate dorințele noastre nedemne se vor vedea în fața lumii întregi, a cerului și a iadului, când în fine vom auzi înfricoșata sentență : „*Duceți-vă dela mine blestemaților, în focul cel vecinic, care este gătit diavolului și îngerilor săi?*“ (Mat. XXV, 41). Ce vom face noi atunci când în același timp vom vedea pre dreptul la dreapta Domnului, și vom auzi cuvintele acestea ce li va spune : „*Veniți, bine-cuvîntați Parintelui meu ; de moșteniți împărăția ce vi s'a pregătit dela începutul lumii?*“ (ibid. 34).

3°. Lumea acésta de care nu ne putem deslipi se va duce atunci : „*Pămîntul se va arde cu tot ce conține el*“ (II Petr. III, 10). Ce ni va mai rămînea din acele comori ce le poftim cu atîta foc? La ce ne va mai servi gloria acésta și toate onorurile lumești cele cautăm cu atîta stăruință, toate plăcerile aceste pămîntești pentru care ne consumăm adesea puterile și sănătatea?

4°. Chinurile păcătoșilor în iad vor fi eterne ; vécuri după vécuri, mii de ani se vor succeda, toată numerarea timpului se va petrece. Dar muncile iadului nu vor avea sfîrșit. . . Cum se nu tresăliți la acésta idee? Cum se nu urășiți păcatul cu toate momentele și amăgirile lui, dacă ne închipuim unde ne duce el? Cum se nu iubești căința, carea singură pôte să necurățască de păcate și să ne apere de chinurile vecnice?

5°. Fericirea dreptilor în ceriuri va fi de o dulcétă nespūsă ; ei vor intra într-o bucuria Domnului lor, și acésta bucurie, nimene nu le o pôte răpi nici odată. Spre a căpeta o fericire de feliul acesta și de durată acésta, nu vom renunța noi la cele lumești și la lume? Nu ne vom consfinți noi cu totul lui D-zeu? Nu vom hotări a întimpina cu cu-

rajă ori ce luptă, ori ce ostenelă ne prescrie sânta religiune? Oh! dacă am cugeta noi mai adesea la această „*đi mare*“ (Fapt. II, 20), *a mâniei și a arătării dreptului județiū a lui D-zeū*“ (Rom. II, 5), care trebuie să încheie odată tótă economia mântuirii noastre; dacă ne-am închipui cu mai multă învioșare și mai multă chiaritate bunurile nesfêrșite pregătite în ceriū pentru cei drepti și chinurile eterne păstrate în iad pécatoșilor, câte motive nu am găsi noi spre a ne feri de viciū și a înainta în pietate!

Dă-ne, Domne, tuturor și tot-déuna, o amintire vie și neperitóre de viitóre și gloriósa ta venire, de ultimul și înfricoșatul Județiū ce-l vei rosti asupra noastră, de eterna și drépta rêsplătire ce o vei face dreptilor și pécatoșilor!

Ca la lumina amintirei aceștia și cu ajutoriul harului téeu „*se viețuim în vécul de acum cu cumpétate, cu dreptate și cu frica lui D-zeū*“ (Tit. II, 12), și ast-fel se ajungem în sfêrșit la viața eternă și fericită în ceriū, spre a te prémări din tótă ființa noastră, cu Părintele téeu cel vecinic și Spiritul téeu cel întru tot sânt, bun și de viață făcétorū în veciți vecilor!

(Fine)

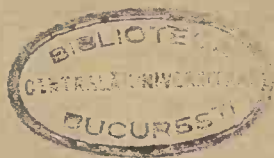

TABLA MATERIEI

Partea III^a.

	Pag.
§. 122. Legătura cu cele precedente ; valoarea subiectului ; învătătura bisericeii în privința acésta și împărțirea acesteii învățături.....	3.

SECȚIUNEA I.

Despre D-zeu Mântuitorul.

§. 123. Conținutul secțiunii.....	6.
-----------------------------------	----

CAPITULUL I.

Despre D-zeu ca Mântuitorul nostru în general.

§. 124. Necesitatea absolută a ajutoriului dumnezeesc pentru regenerarea omului cu posibilitatea acestei renasceri din partea omului.....	8.
§. 125. Mijlocul ales de D-zeu spre restatorirea saũ răscumpărarea omului și însemnătatea mijlocului acestuia.	13.
§. 126. Participarea tuturor persónelor Sântei Treimi la lucrarea mântuirii, și cauza întrupării Fiului lui D-zeu. anume spre a o sêvêrși.....	19.
§. 127. Motivul rescumpărării și scopul venirii Fiului lui D-zeu pre pãmânt.....	24.
§. 128. Hotărîrea eternă a rescumpărării și cauza pentru care Răscumpărătorul n'a venit mai curând în lume....	28.
§. 129. Pregătirea divină a neamului omenesc a primi pre Răscumpărătorul și credința în el în tóte timpurile.	33.
§. 130. Aplicarea morală a dogmei.....	46.

CAPITULUL II.

Despre Domnul nostru Iis. Chr. în particular.

	Pag.
§. 131. Legătura cu cele precedente și părțile doctrinei.....	48.
Articolul I. Despre persoana Domnului Iisus Christos sau taina Intrupării.....	49.
§. 132. Importanța și necuprindibilitatea dogmei; espunerea scurtă a istoriei sale; învățătura bisericeii în privința acesta și părțile acestei învățături.....	ib.
I. Două firi în Iisus Christos.....	57.
§. 133. Domnul Iisus are natură dumnezească și se numește Fiul lui D-zeu.....	ib.
§. 134. Domnul Iisus are natură omenescă și este anume fiul Fecioarei Maria.....	68.
§. 135. Domnul Iisus, dupre omenire, este născut supranatu- ral, și prea Sânta sa Maică este pururea fecioară....	82.
§. 136. Domnul Iisus este om fără de păcat.....	93.
<i>II. Despre unitatea ipostatică în Iisus Christos.</i>	
§. 137. Realitatea uniunii celor două naturi în Christos într' un singur ipostas.....	98.
§. 138. Modul unirei ipostatice a celor două firi în Christos.	108.
§. 139. Urmările unirei ipostatice a celor două firi în Christos:	
1 ^o . În raport cu Christos însuși.....	117.
§. 140. 2 ^o . În raport cu Sânta Fecioara, Maica Domnului Iisus	134.
§. 141. 3 ^o . În raport cu Sânta Treime.....	141.
§. 142. Aplicarea morală a dogmei despre taina Intrupării. Articolul II. Despre sêvêrșirea mântuirii nôstre prin Domnul nostru Iisus Christos sau despre taina Rêș- cumpărării.....	145.
§. 143. Cum a sêvêrșit Domnul Iisus mântuirea nôstră.....	147.
<i>I. Serviciul profetic al lui Iisus Christos.</i>	
§. 144. Ideia despre serviciul profetic al lui Iisus Christos, și adevêrul acestuî serviciu.....	148.
§. 145. Cum a împlinit Domnul Iisus serviciul sêu profetic și esența predicării sale.....	153.
§. 146. Iisus Christos dădu o lege nouă mai perfectă în schim- bul legii lui Moisi.....	157.
§. 147. Iisus Christos a dat legea sa pentru toți și pentru tot- déuna.....	164.
§. 148. Iisus Christos a dat singura lege mântuitoare și prin urmare neapărată pentru a duce la viața eternă....	167.

II. Serviciul preoțesc al lui Iisus Christos.

	Pag.
§. 149. Legătura cu cele precedente; ideia despre ministeriul sacerdotal a lui Iisus Christos; adevărul și înălțimea acestui serviciu.....	168.
§. 150. Cum a împlinit Domnul nostru Iisus Christos serviciul său preoțesc starea sa de înjosire.....	172.
§. 151. Mórtea lui Iisus Christos ca un sacrificiu expiator pentru noi.....	177.
§. 152. Amăruntele ce le cuprinde scriptura despre răscumpărarea noastră prin mórtea lui Iisus Christos.....	184.
§. 153. Espunerea mijlocului răscumpărării noastre prin mórtea lui Iisus Christos.....	188.
§. 154. Intinderea efectelor de împăcare ale morței lui Iisus Christos.....	197.
§. 155. Efectul meritelor Crucii lui Iisus Christos, față cu El însuși. Starea sa glorioasă.....	205.
§. 156. Referința preoției lui Iisus Christos cu serviciul său profetic.....	207.

III. Serviciul lui Iisus Christos ca rege.

§. 157. Legătura cu cele precedente; ideia ministeriului lui Iisus Christos ca rege și adevărul acestui serviciu....	210.
§. 158. În ce fapte se descoperă serviciul regal al lui Iisus Christos? Minunile sale.....	213.
§. 159. Pogorîrea la iad a lui Iisus Christos și biruința sa asupra iadului.....	215.
§. 160. Învierea lui Iisus Christos și biruința asupra morței.	222.
§. 161. Înălțarea lui Iisus Christos la ceri și deschiderea împărăției ceriului tuturor acelor ce cred întru el.....	224.
§. 162. Împărăția lui Iisus Christos va avea ore finite?.....	226.
§. 163. Aplicarea morală a dogmii Răscumpărării.....	228.

SECȚIUNEA II.

D-zeu mântuitorul în raportul său particular cu neamul omenesc.

§. 164. Legătura cu cele precedente și obiectul secțiunii a-cestia.....	231.
---	------

CAPUL I.

Despre Dumnezeu Sântitorul.

§. 165. Ideia de sântire; participarea tuturor persónelor Sântei Treimi la lucrarea acesta; mijlocele sau condițiunile sale.....	233.
--	------

Articolul I. Despre Sânta Biserică ca instrument prin care Domnul sêvêrșește sântirea năstră.

- §. 166. Deosebitelc înțelesuri ale cuvântului biserică; înțelesul în care se va espune aici învățătura despre biserică și privire asupra subiectului. 239.

I. Originea, întinderea și scopul Bisericei.

- §. 167. Intemeierea bisericei de către Domnul nostru Iisus Christos. 245.
- §. 168. Întinderea bisericei creștine; cine se ține de ea și cine nu. 248.
- §. 169. Scopul bisericei lui Christos și mijlocele ce i s'a dat spre scopul acesta. 260.
- §. 170. Necesitatea de a face parte din biserică lui Christos spre a ajunge la mântuire. 264.

II. Compunerea și organismul.

- §. 171. Privire generală asupra acestei organizări. 269.
- §. 172. Turma și ierarhia înstituită de Dumnezeu cu raporturile lor între ele. 270.
- §. 173. Cele trei grade ierarhice bisericești de aședare divină și deosebirea lor. 278.
- §. 174. Relațiunea gradelor ierarhiei bisericești între ele și cu turma. 286.
- §. 175. Centrul autorității bisericești. 293.
- §. 176. Capul bisericei este Domnul nostru Iisus. 296.

III. Despre ființa și caracterile esențiale ale bisericei,

- §. 177. Conceptul ființei bisericei și enumerarea caracterelor sale esențiale. 300.
- §. 178. Biserică este una. 300.
- §. 179. Biserică este sântă. 305.
- §. 180. Biserică este catolică sau universală. 308.
- §. 181. Biserică este apostolică. 312.
- §. 182. Aplicarea morală a dogmei. 315.
- Articolul II. Despre harul dumnezeesc considerat ca o putere prin care Domnul ne sântește. 317.
- §. 183. Ideia generală despre harul dumnezeesc și aspectele sale; ideia despre harul care sântește pre omul păcătos și sub divisiunile sale. ib.
- §. 184. Privire scurtă asupra socotințelor greșite în privința dogmei acestia; învățătura bisericei ortodoxe și natura acestei învățături. 321.

*I. Despre necesitatea absolută a harului dumnezeesc
pentru sântirea omului.*

	Pag.
§. 185. Părțile învățături.....	330.
§. 186. Necesitatea absolută a harului pentru sântirea omului.	331.
§. 187. Necesitatea harului pentru credință și începutul credinței chiar, sau pentru convertirea omului la creștinism.....	337.
§. 188. Necesitatea harului pentru virtutea omului după convertirea sa la creștinism.....	347.
§. 189. Necesitatea harului pentru menținerea omului în credință și virtute creștină până la sfârșitul zilelor sale.	351.

II. Despre generalitatea harului dumnezeesc și raportul său cu libertatea omului.

§. 190. Părțile învățături.....	355.
§. 191. Harul dumnezeesc se întinde peste toți oamenii și nu numai peste cei predestinați la dreptate și la fericirea eternă.....	356.
§. 192. Predestinațiunea divină a unora la fericirea eternă și a altora la vecinica osîndă este condiționată și întemeiată pe prevederea că aceștia nu se vor folosi pe când aceia se vor folosi de har.....	360.
§. 193. Harul dumnezeesc nu constrânge libertatea omenească și n'are asupra ei o putere neresistibilă.....	368.
§. 194. Omul ia o parte activă la cele ce le lucrază harul dumnezeesc în el și prin el.....	371.

III- Natura și condițiunile sântirii omului prin harul dumnezeesc

§. 195. Părțile învățături.....	376.
§. 196. Sântirea omului constă în aceia că este cu adevărat curățit de păcatele sale prin harul dumnezeesc și că cu ajutoriul său devine drept și sânt.....	ib.
§. 197. Credința este cea dintâi condițiune din partea omului pentru sântirea sa, și prin urmare pentru mântuirea sa.....	382.
§. 198. Credința singură este neîndestulătoare pentru sântirea și mântuirea omului: îi mai trebuie și fapte bune...	392.
§. 199. Aplicarea morală a dogmei.....	401.
<i>Articolul III. Despre misteriiile bisericeii ca mijloc de împărtășire a harului dumnezeesc.</i>	
§. 200. Învățătura bisericeii ortodoxe despre misterii; privire asupra ideilor false în privința dogmei; conținutul articolului.....	403.

I. *Misteriul Botezului.*

	Pag.
§. 201. Locul Botezului pînă la cele-lalte misterii. Ideia despre Botez și diferitele sale numiri.....	408.
§. 202. Aședarea dumnezească a misterului Botezului.....	410.
§. 203. Partea vedută a Botezului.....	416.
§. 204. Efectele nevedute ale misterului Botezului și nerepetirea lui.....	424.
§. 205. Necesitatea botezului pentru toți; botezul pruncilor; botezul sângelui.....	432.
§. 206. Cine poate administra botezul și ce se cere de la cei ce-l primesc.....	440.

II. *Misteriul ungerii cu Sântul Mir.*

§. 207. Legătura cu cele precedente; locul Mir-ungerei între cele-lalte misterii; conceptul misterului acestuia și denumirile lui.....	445.
§. 208. Aședarea divină a Ungerei, deosebirea și neatárnarea lui de misterul botezului.....	447.
§. 209. Partea vedută a misterului Ungerei.....	455.
§. 210. Efectele nevedute ale misterului Ungerei și nerepetirea lui.....	461.
§. 211. Cine are dreptul a face Ungerea; cui și când trebuie să fie împărțit misterul acesta.....	465.

III. *Despre misterul Euharistiei sau al Împărțisirii.*

§. 212. Ideia despre misterul Euharistiei; superioritatea sa asupra celor-lalte misterii și deosebita sa denumire.....	471.
§. 213. Promisiunea divină a misterului Euharistiei și aședarea sa.....	475.
§. 214. Partea vedută a misterului Euharistiei.....	479.
§. 215. Natura nevedută a misterului Euharistiei: 1 ^o . Prezența reală a lui Iisus Christos în misteriu.....	494.
§. 216. 2 ^o . Modul și urmările prezenței reale a lui Iisus Christos în Misteriul Euharistiei.....	510.
§. 217. Cine poate săvârși misterul Euharistiei, cine poate să participe la el și în ce constă pregătirea la acest misteriu.....	520.
§. 218. Necesitatea participării la Euharistie sub ambele forme și fructele acestui misteriu.....	524.
§. 219. Euharistia ca sacrificiu: 1 ^o . Adevărul și realitatea acestei jertfe.....	534.
§. 220. 2 ^o . Raportul sacrificiului acestuia cu sacrificiul crucei și caracterul acestui sacrificiu.....	540.

IV. Misteriul Penitenței.

	<u>Pag.</u>
§. 221. Legătura cu cele precedente; conceputul misterului Penitenței și deosebita sale numiri	547.
§. 222. Aședarea și lucrarea misterului Penitenței	548.
§. 223. Cine poate împărtași misterul Penitenței și cine poate să se apropie de el	551.
§. 224. Ce se cere de la acei ce se apropie de misterul Penitenței?	554.
§. 225. Partea vădută a misterului Căinței; efectele sale nevădute și întinderea lor.	562.
§. 226. Penitențele, origina și întrebuintarea lor în biserică	567.
§. 227. Însemnătatea penitențelor	569.
§. 228. Învețătura bisericeii romane asupra indulgențelor este greșită	586.

V. Despre misterul Sântului Eleu.

§. 229. Legătura cu cele ce preced; ideie despre ungerea cu unt-de-lemn bine-cuvențat și diferitele sale numiri	596.
§. 230. Instituția divină a misterului Ungerei cu unt-de-lemn sântit și eficacitatea sa	597.
§. 231. Prin cine și cu se poate administra misterul Sântului Eleu	604.
§. 232. Partea vădută a misterului Sântului Eleu și efectele sale nevădute și salutare	606.

VI. Misteriul Căsătoriei.

§. 233. Legătura cu cele precedente; Căsătoria ca instituție divină și scopul ei; ideia despre Căsătorie ca misteriu și denumirele sale.	610.
§. 234. Instituția divină a tainei Căsătoriei și eficacitatea sa	615.
§. 235. Partea vădută a misterului Căsătoriei și efectele sale nevădute	620.
§. 236. Cine poate administra misterul Căsătoriei și ce se cere de la acei cărora se împărtașește.	623.
§. 237. Caracterile Căsătoriei creștine sântite prin misteriu.	625.

VII. Despre Misteriul Preoției.

§. 238. Legătura cu cele precedente; Preoția ca misteriu special de aședare divină în biserică (erarhia) și cele trei grade ale sale; ideia despre Preoție ca misteriu.	629.
§. 239. Aședarea dumnezească și lucrarea misterului Preoției.	630.
§. 240. Partea vădută a misterului Preoției; efectele sale nevădute și nerepetirea lui.	633.

- §. 241. Cine poate administra misterul Preoției și ce se cere dela acei ce-l primesc..... 639.

VIII. Observări generale asupra misterilor.

- §. 242. Obiectele acestor observări..... 647.
 §. 243. Despre natura sa și esența misterilor..... ib.
 §. 244. Despre numărul de șapte al sacramentelor..... 650.
 §. 245. Condițiunile recerute spre săvârșirea și lucrea misterilor..... 658.
 §. 246. Aplicarea morală a dogmei despre misterii..... 664.

CAPUL II.

Despre D-zeu judecătoriu și răsplătoriu.

- §. 247. Legătura cu cele precedente; ideea despre D-zeu ca judecătoriu și răsplătoriu și învățătura bisericeii în privința acesta..... 667.
 Articolul I. Despre D-zeu ca judecătoriu și răsplătoriu al fie-cărui om în parte.

I. Despre judecata particulară.

- §. 248. Imprejurarea, care precede judecătoarea acestuia; mórtea omului..... 671.
 §. 249. Realitatea judecătoarei particulare..... 674.
 §. 250. Descrierea judecătoarei particulare. Învățătura despre vami..... 678.

II. Despre răsplătirea după judecata particulară.

- §. 251. Învățătura bisericeii ortodoxe în privința acesta și conținutul acestei învățături..... 691.
 §. 352. Răsplătirea dreptilor : 1°. Preamărirea lor în ceri
 în biserica triumfătoare..... i..... 692.
 §. 253. 2°. Prea mărirea dreptilor pe pământ, în biserica militantă. Venerațiunea Sântilor..... 701.
 §. 254. Chiemarea Sântilor..... 211.
 §. 255. Onorarea sântelor mórte și ale altor rămășițe sante..... 723.
 §. 256. Venerațiunea sântelor icóne..... 733.
 §. 257. Răsplătirea păcătoșilor : 1°. Pedepsa lor în iad..... 751.
 §. 258. 2°. Posibilitatea, pentru unii păcătoși, de a căpăta ușurare și chiar eliberare de chinurile iadului, prin rugăcinnele bisericeii..... 757.
 §. 259. 3°. Observări asupra Purgatoriului..... 781.
 §. 260. Aplicarea morală a dogmei despre judecata particulară și răsplătirea sa..... 787.

Articolul II. Despre D-zeu ca judecătoriu și răsplătoriu a tot neamul omenesc

I. Despre judecata universală.

- §. 261. Legătura cu cele precedente; ziua judecătoarei universale; nesiguranța zilei aceștia și semnele apropierei sale; în deosebi venirea lui Antichrist 789
- §. 262. Evenimentele care vor avea loc în ziua judecătoarei universale și ordinea în care au să fie ele 797.
- §. 263. Imprejurările preliminare ale judecătoarei universale; venirea Domnului, Judecătoriuul viilor și al morților . 798.
- §. 264. Invierea morților și schimbarea celor vii 801.
- §. 265. Judecata universală în sine: adevărul, forma și caracterile acestor judecătoari 816.
- §. 266. Imprejurările ce însoțesc judecata universală: 1° sfârșitul lumii 822.
- §. 267. Sfârșitul împărăției harului lui Christos și începutul împărăției gloriei. Observări asupra chiliasmului său domniei de o mie de ani a lui Christos 826.

II. Despre răsplătirea după judecata universală.

- §. 268. Legătura cu cele precedente și caracterile acestei răsplătiri. 835.
- §. 269. Răsplătirea păcătoșilor; în ce constă pedepsele lor . . 836.
- §. 270. Gradele muncilor iadului 843.
- §. 271. Eternitatea chinurilor iadului 846.
- §. 272. Răsplătire dreptilor; în ce stă fericirea lor 854.
- §. 273. Gradele fericirii dreptilor 862.
- §. 274. Eternitatea fericirii dreptilor 865.
- §. 275. Aplicarea morală a dogmei despre judecata și răsplătirea universală 868.

ERATA.

Pag.	Rând.	<u>In loc de</u>	<u>Citește</u>
11.	19.	singur ar putea	singur n'ar putea
1.	25.	restaotrirea	restabilirea
21.	23.	<i>jertfă de prihană</i>	<i>jertfă fără de prihană</i>
27.	8.	fure cunoscut	fu recunoscut
69.	2.	<i>fiul Abraam</i>	<i>fiul lui Abraam</i>
70.	18.	<i>pogornîndu-se</i>	<i>pogorîndu-se</i>
94.	27.	uricune	uriciune
100.	21.	<i>suntem</i>	<i>suntem</i>
208.	3.	<i>De văștec ine-va</i>	<i>De văște cine-va</i>
252.	24.	de ne îndepărta	de a ne îndepărta
253.	8.	conținea	cuprinde
266.	13.	sticata	stricată
267.	20.	isericeî	bisericeî
299.	21.	<i>înterpretareî</i>	<i>interpretăreî</i>
309.	19.	cum-va	cununa
324.	10.	deli inî	deplini
342.	11.	credinț	credința
378.	32.	voî	voi
413.	9.	celuî ce ce era să vie	celuî ce era să vie
413.	12.	și ertarea, care trebuca se urmeze, căci căința vine înainte și ertarea dupre	și ertarea după acela ; aceia.
463.	29.	Spiritulul Sânt	Spiritul Sânt
485.	8.	cu voi, noi întru	cu voi noi, întru
490.	27.	Christosulul	Christosuluî
495.	11.	fecóră	fecîoră
504.	12.	odinóră	odinióră
507.	3.	și conciliele generale	și în concliele generale
517.	22.	ca ele	cu ele
543.	11.	ertfeî	jertfeî
544.	21.	învătător	învătători
556.	12.	spăla	spăla
566.	6.	în de a se supune	în loc de a se supune
—	25.	rea montaniștî	pre monta: i-tî
645.	7.	căsătoritî	hirotonitî
678.	11.	fixaxă	fixază
699.	20.	contjună	continuuă
711.	10.	de a mijloc de la Iisus	de a mijloci către Iisus
—	11.	prinpuce însușî	prin el însușî
713.	30.	ignește	jignește
720.	14	bărbatul saû	bărbatul seû
726.	17.	muncesc	muncese
744.	5.	piutre	pintre
756.	20.	nu loc mai réu	un loc mai réu
809.	23.	înviața prezența	în viaț.. prezentă

